T. LIVII PATAVINI

HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI, QUI SUPERSUNT, OMNES,

CUM NOTIS INTEGRIS

LAUR. VALLAE, M. ANT. SABELLICI, BEATI RHENANI, SIGISM. GELENII, HENR. LORITI GLAREANI, CAR. SIGONII, FULVII URSINI, FRANC. SANCTII, J. FR. GRONOVII, TAN. FABRI, HENR. VALESII, JAC. PERIZONII, JAC. GRONOVII;

EXCERPTIS

PETR. NANNII, JUSTI LIPSII, FR. MODII, JANI GRUTERI;

NEC NON INEDITIS

JANI GEBHARDI, CAR. AND. DUKERI,

ET ALIORUM:

CURANTE

ARN. DRAKENBORCH,

QUI ET SUAS ADNOTATIONES ADJECIT.

ACCEDUNT

SUPPLEMENTA DEPERDITORUM T. LIVII LIBRORUM A JO. FREINSHEMIO CONCINNATA.

TOMUS SECUNDUS. PARS POSTERIOR.

STUTGARDIAE,

EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS WUERTEMBERGICAE.

LIPSIAE, IN COMMISSIS APUD C. H. F. HARTMANNUM.

MDCCCXXI.

T. LIVII PATAVINI

HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI, QUI SUPERSUNT, OMNES.

TOMUS SECUNDUS.

PARS POSTERIOR.

T. LIVII PATAVINI

HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI.

EPITOME LIBRI QUARTI.

Lex de connubio Patrum et plebis a tribunis plebis contentione magna, Patribus repugnantibus, perlata est. Tribuni militares. Aliquot annis res populi Romani

Lex de connubio Patrum et plebis contentione magna] Lego ex vet. lib. *a tribunis contentione magna.* Tribunorum autem princeps fuit C. Canulejus. SIG. *Lex de connubiis* Voss. 2. 3. et 4. At Livius ipse inquit c. 1. hujus lib. *De connubio Patrum et plebis C. Canulejus tribunus plebis rogationem promulgavit.* Deinde *a tribunis contentione magna* omnes quatuor Voss. *a tribunis plebis contentione magna* Leid. Berg. et Boenderm. et ita jam exhibuit postrema Gruteri. Similiter Livius modo laudatis verbis; licet alibi saepe *tribunus* simpliciter pro tribuno plebis ponatur. V. ad 2, 56, 1. Norvic. apud Hearnium non discedit a veterum edd. lectione.

Perlata est a tribunis plebis. aliquot annis res populi R. etc.] Veteres libri ita: *Perlata est. Tribuni aliquot annis.* Est autem locus mancus, cujus haec erat sententia. Tribuni militum consulari potestate creati. Aliquot annos res populi Romani etc. Rem autem ita habere docet Livius: quare stellula addenda est. SIG. *perlata est. tribuni plebis aliquos annos* Leid. *perlata est. tribnni plebis alignot amicis* Voss. 1. *perlata est. tribuni plebis aliqui dannos* Voss. 2. et a m. 1. etiam tert. qui *danno* praefert a m. 2. *perlata est. Tribuni plebis aliquid annos* Voss. 4. *perlata est. aliquot annis* Berg. *prolata est. Tribuni militares. aliquot annis* Boenderm. Firmat itaque lectionem, quae nunc vulgo exstat, *perlata est. Tribnni militares. Alignot annis.* Ea primum obvia fuit in postrema Gruteri. Veterum edd. scripturam hic iterum servat solus Norvic.

Res populi Romani domi militiaeque per hoc genus magistratus admi-

domi militiaeque per hoc genus magistratus administratae sunt. Item Censores tunc primum creati sunt. Ager Ardeatibus populi Romani judicio ablatus, missis in eum colonis, restitutus est. Quum fame populus Romanus laboraret, Sp. Maelius, eques Romanus, frumentum populo sua inpensa largitus est: et, ob id factum con-

nistratae] Vox *magistratus* abest a Berg. Deinde *administrarunt* Leid. *administratae sunt* Voss. quatuor, Berg. Boenderm. et Hearnii Norvic. atque Oxon. N. Neque aliter editt. antiquae usque ad ultimam Gruteri, quae prima *τὸ sunt* omisit, quod pristino loco restituendum duxi.

Item Censores tunc primum creati] Et hic etiam *creati sunt* Leid. Voss. quatuor, Berg. Boend. Hearnii Norvic. Oxon. N. et edd. ante postremam Gruteri, quae iterum *τὸ sunt* expunxit. quare hic quoque revocavi.

Ager Ardeatinus populi Romani judicio ablatus] In vet. lib. continetur *Ardeatibus*. nec male. DELRIUS. Vetustiores edd. *Ardeatinis*. Scribe *Ager Ardeatibus populi judicio ablatus*. J. FR. GRON. *Ager Ardeatinus judicio populi ablatus* Leid. et exc. Pithoei. *ager Ardeatini populi judicio ablatus* Voss. 2. 3. et 4. *Ager Ardeatinus populi Romani judicio ablatus* Berg. *Ager Ardeatinus Ro. po. judicio ablatus* Boend. *ager Ardeatinus per ..... judicio allatus* Voss. 1. Sed in voce *per* latent voces *populi Romani*. *Ardeatinis* demum inveni in ed. Mogunt. et inde in reliquis usque ad Gryph. qui iterum *Ardeatinus* vulgavit. Sed *Ardeatibus*, pro *Ardeatinus*, quomodo Gronov. ex conjectura scribendum vidit, praeeunte vet. lib. Delrii in contextum recepi.

Sp. Melius eques Romanus] *Maelius* scribe, addita diphthongo ex Capitolinis tabulis et Graecis monumentis. SIG. V. Sigonium infra ad Liv. 4, 13, 1. Tum *eques po. Ro.* Voss. 1. Berg. et Boend.

Frumentum populo sua inpensa largitus est] *frumentum populo Ro. sua impensa* addita voce Leid. Contra voce deleta *frumentum sua impensa* Boend. At alio ordine *frumentum sua impensa populo largitus est* Berg.

Et ob id factum conciliata sibi plebe] *et ob hoc factum* Voss. 2. 3. et 4. Deinde *concitata sibi plebe* omnes Voss. quatuor, et exc. Pithoei.

A C. Servilio Hala] *Ahala* ubique scribendum est. Documento sunt hujus scripturae libri aliquot manu scripti, lapides Capitolini, et nummi argentei. SIG. Praepositio *a* abest a Voss. 1. et Berg. praenomen Servilii *Cajus* non comparet in Leid. et Voss. 2. 3. et 4. Deinde *τὸ et* post vocem *Servilio* inseritur in Voss. 1. 2. 3. et 4. Tum *Hala* est in Voss. 2. 3. 4. et Boend. *Haala* in Berg. *Ahala* in Leid. et Voss. 1. quomodo Sigonius etiam scribendum monet infra ad Liv. 4, 46, 11. 5, 8, 1. et Cel. Dukerus ad Flori 1, 26, 7. *Ala*, pro *Ahala*, defendere videtur Schott. ad Aur. Vict. de Vir. Ill. 17. Denique *magistris equitum* Voss. 1. 2. 3. et 4.

Jussu Quinctii Cincinnati dictatoris] *et Cincinnati* Voss. 1. *Cincinati* Leid. et Berg. V. ad 3, 12, 8. Ceterum, Maelium ab Ahala *jus-*

ciliata sibi plebe, regnum adfectans a C. Servilio Ahala, magistro equitum, jussu Quinctii Cincinnati dictatoris occisus est: L. Minucius index bove aurata donatus est. Legatis Romanis a Fidenatibus occisis, quoniam ob rempublicam occubuerant, statuae in Rostris positae sunt. Cossus Cornelius tribunus militum, occiso Tolumnio rege

su Quinctii interfectum esse, non patet ex narratione Livii l. 4, 14. neque etiam ex Val. Max. 5, 3, 2. Verum id adfirmant Florus 1, 26, 7. ubi videndus est Cel. Dukerus, Aurel. Vict. de Vir. Inlustr. 17. et Ampel. c. 27. Dubitat Zonar. 7. Annal. 20. quo auctore Ahala Maelium interfecit *ἢ αὐτογνωμονήσας, ἢ τοῦτο κεκελευσμένος πρὸς τοῦ Δικτάτορος.*

L. Minucius index bove aurata donatus est] *T.* vel *Titus Minucius*, vel *Minutius* Leid. Voss. quatuor, Berg. Boend. et priscae editt. usque ad Aldum, qui *L. Minucius* reposuit, ne auctor epitomes a Livio dissentiret, qui eum ita nominat infra c. 12. et seqq. in eamdem lectionem etiam Livii Mstis conspirantibus. Tum *judex* Berg. solito errore. V. infra ad 5, 26, 6. *vindex* Voss. 4. et apud Hearnium Oxon. N. ut et excerpta Pithoei. Ita et alibi in his vocibus *vindicare* et *indicare* turbandis librarii lapsi sunt. V. infra ad Epit. Liv. l. 63. Denique *bove aurato* Berg. et Boenderm. Ut Livius infra 4, 16, 2. *L. Minucius bove aurato extra portam Trigeminam est donatus.*

Legatis Romanis a Fidenatibus occisis] *Legatus Romanorum a Fidenatibus occisus* Voss. 1. 2. 3. *Romanorum* etiam apud Hearnium excerpta Pithoei et Oxon. N. Forte ambigue scriptum fuerat *Ro.* quomodo est in Boend. quod varie deinde extulere librarii, ut cuique placebat. V. infra ad 39, 47, 10.

Quoniam ob rempublicam occubuerant] *occubuerunt* Boenderm. *morte occubuerant* Excerpta Pithoei et Hearnii Oxon. N. V. ad 31, 18, 6. Sed *occubuerant* sufficit brevitati scriptoris; quem alibi *occumbere morte*, vel *mortem*, uti non memini. Mox *in castris*, pro *in Rostris*, perperam Voss. 1.

Cornelius Cossus tribunus militum] *Cossus Cornelius* Leid. Voss. 1. Berg. et Boenderm. quorum fide ita edi jussi. Nam similiter auctor harum Epitt. etiam infra l. 63. *Cato Porcius consul in Thracia male adversus Scordiscos pugnavit.* Id autem ei adhaesit ex lectione Liviana. Saepissime enim Livius ita locutus est. Infra 30, 1, 9. *Jurisdictionem urbanam Paetus Aelius, Sardiniam Cn. Lentulus, Siciliam P. Villius, Ariminum cum duabus legionibus Quinctilius Varus est sortitus.* ubi alia vide. Insuper vocabulum *militum* non comparet in Voss. 1.

Occiso Tolumnio rege Vejentium] *Columnio* Voss. 1. *Tolonio* Voss. 2. et 3. *Tolompnio* Voss. 4. *Volumnio* Berg. Boend. Hearnii Norvic. et priscae editt. usque ad Froben. qui anno 1531. *Tolumnio* ejus loco vulgavit. Deinde *Vejentum* Leid. 1. et Voss. quatuor. V. supra ad Epit. Liv. 2. Sed et in ordine non constant codd. Nam *occiso Tolumnio Vejentium rege* Leid. Voss. omnes, et Boenderm. *Tolumnio Vejentium rege occiso* Berg.

Vejentium, opima spolia secunda retulit. Mam. Aemilius dictator, censurae honore, qui antea per quinquennium gerebatur, anni et sex mensium spatio finito, ob eam rem a censoribus notatus est. Fidenae in potestatem redactae, eoque coloni missi sunt. quibus occisis, Fi-

Opima spolia secunda Feretrio retulit] *opima spolia Feretrio retulit* Leid. *opima spolia hostium tulit* Boend. *opima spolia secum attulit* Voss. 1. *opima spolia secunda retulit* Voss. 2. 3. et 4. ut et Berg. atque apud Hearnium Norv. Vox *Feretrio* abest etiam in excusis, quos vidi, omnibus, usque ad Gronov. in cujus edit. anni 1644. primum obcurrit. Vulgatae lectioni favet Valer. Max. 3, 2, 3. *Opima de eo spolia Jovi Feretrio retulit.* Verum auctor Epit. Liv. ubi voce *retulit* utitur, non addit *relata* fuisse *Feretrio*. Infra l. 20. *Claudius Marcellus consul, occiso Insubrium Gallorum duce Viridomaro, spolia opima retulit.* Contra ubi *Jovis*, cui dedicabantur, meminit, utitur verbo simplice *ferre*. Supra in Epit. l. 1. *Opima spolia Jovi Feretrio lata.* Vocem itaque *Feretrio*, quae qua auctoritate recepta sit, nescio, expunxi. ut autem *referre spolia*, sic etiam *referre victoriam, triumphum*. V. infra hoc libro ad c. 10, 3.

Mam. Aemilius dictator censurae honore etc. *anni et sex mensium spatio finito*] *Marci* praenomen Aemilio tribuitur in Leid. Voss. 1. Berg. Boenderm. et Hearnii Oxon. N. id autem omne omittitur in Exc. Pithoei. Sed *Mamerci* praenomen constanter ei tribuitur apud Livium hoc lib. variis locis, in tribunatu consulari c. 16. in dictatura prima c. 17. in dictatura altera c. 23. in dictatura tertiā c. 31. ubi in multis codd. similiter peccatur. Eodem praenomine etiam adpellatur 9, 34, 9. et alibi. Praeterea *censurae honorem finivit* Leid. *censurae honorem finit* Voss. 2. 3. et 4. Sed ultima litera τοῦ *finito* intercepta est a prima sequentis *ob*. Et hinc, ut praecedentia ei convenirent, *honorem*, pro *honore*, dederunt. Potuisset brevius dici *dictator ob censurae honorem* etc. *anni et sex mensium spatio finitum a censoribus notatus est*, omissis vocibus *ob eam rem*. At similes orationis compositiones nostro familiares sunt. V. infra ad Epit. Liv. 68.

Qui antea per quinquennium gerebatur] *qui antea quinquennium* Boenderm. V. ad 38, 27, 7. Deinde *gerebat* Berg. Error hic saepe in Mstis obcurrit. V. ad 10, 10, 1. Mox τὸ *est* post vocem *notatus* exsulat a Leid.

Fidenae in potestatem redactae, eoque coloni missi sunt] Addendum *Novi*. Nam Livius [c. 31, 7.] *novos colonos* vocat, et alio loco [c. 30, 6.] *numerum additum colonorum* aït. Primum enim deducta colonia est a Romulo rege. SIG. Infra 6, 30, 9. *Eodem anno Setiam, ipsis querentibus penuriam hominum, novi coloni adscripti.* Cic. orat. 2. Philipp. 40. *Idem de Casilino respondissem: possesne, ubi colonia esset, eo coloniam novam jure deducere? Negavi in eam coloniam, quae esset auspicato deducta, dum esset incolumis, coloniam novam jure deduci. colonos novos adscribi posse rescripsi.* Verum quum eo *colonos*, non *coloniam* missam esse dixerit, non opus erat, ut praecise adderet *novos colonos*.

denates, quum defecissent, a Mam. Aemilio dictatore victi sunt, et Fidenae captae. Conjuratio servorum oppressa est. Postumius, tribunus militum, propter crudelitatem ab exercitu occisus est. Stipendium ex aerario tum primum militibus datum est. Res praeterea

Ita apud Liv. 39, 23, 3. *Extremo anni, quia Sp. Postumius consul renunciaverat, peragrantem se propter quaestiones utrumque litus Italiae deserta colonias, Sipontum supero, Buxentum infero mari, invenisse, triumviri ad colonos eo scribendos ex senatusconsulto ab T. Maenio praetore urbano creati sunt.* Similiter 37, 46, 10. *Ex Gallia legatos Placentinorum et Cremonensium L. Aurunculejus praetor in senatum introduxit: iis querentibus inopiam colonorum, aliis belli casibus, aliis morbo absumtis, quosdam taedio udcolarum Gallorum reliquisse colonias, decrevit senatus, uti C. Laelius consul, si ei videretur, sex millia familiarum conscriberet, quae in eas colonias dividerentur, et ut L. Aurunculejus praetor triumviros crearet ad eos colonos deducendos.* Dion. Hal. l. 7. p. 427. Ἔπεμψαν δὲ καὶ πρότερον ἐποίκους ἐκ τῆς Ῥώμης εἰληφότες· ἀφ' ἧς αἰτίας καὶ το δεύτερον τοὺς κληρούχους παρ' αὐτῶν ᾔτουν. *Addere numerum colonorum* dixit ipse Livius hoc lib. c. 30, 6. *Supplere colonorum numerum* 31, 49, 6.

Fidenates quum defecissent a populo Romano] *quum Fidenates defecissent* Leid. et Berg. Iidem deinde cum quatuor Voss. Boenderm. et Exc. Pithoei omittunt tres voces *a populo Romano.* quorum auctoritate etiam expunxi. Praecedentia enim et sequentia satis ostendunt, non aliunde, quam a populo Romano, defecisse. Mox *ab M. Haemilio* Leid. *ab M. Aemilio* Voss. 1. *ab Aemilio* Voss. 2. 3. et 4. ut et Exc. Pithoei. *a M. Aemilio* Berg. et Boenderm.

Conjuratio servorum oppressa] *oppressa est* Leid. Voss. quatuor, Berg. Boend. Hearnii Oxon. N. Norvic. omnesque editi usque ad ultimam Gruter. in qua demum vocula omissa fuit. Quare pristino loco restitui.

Stipendium ex aerario tum primum militibus datum] *datum est* iidem libri scripti et excusi, nisi quod Oxon. N. non meminerit Hearnii. Τὸ *est*, in eadem Gruteri ed. omissum, iterum in contextum recepi. Praeterea *tum militibus primum datum est* Voss. *tum primum datum est militibus* Berg.

Res praeterea gestas adversum Volscos et Vejentes continet] Adde ex vet. lib. et ex ipso Livio *Volscos et Vejentes, Fidenates et Faliscos.* SIG. *adversus,* pro *adversum,* septem scripti, quibus usus sum. Passim primos editores *adversum* substituisse, ubi codices scripti *adversus* praeferunt, infra pluribus exemplis probabo ad Epit. Liv. 47. *Volscos et Vejentes continet* primum inveni in edit. Aldina. Omnes priores habent *Volscos Fidenates et Faliscos continet.* Et ita est in Boenderm. Hearnii Oxon. N. et Norvic. Neque aliorum codd. lectio multum differt, nisi quod nonnulli in voce *Faliscos* varie errarint. *Volscos et Fidenates et Faliscos* est in Leid. *Volscos et Fidenates ac Faliscos* in Berg. *Volscos et Fidenates et Lavicos* Voss. 1. *Volscos et Fidenates et*

gestas adversus Volscos, et Fidenates, et Faliscos, continet.

Balscos Voss. 2. *Volscos et Fidenates et Labscos* Voss. 3. *Volscos et Fidenates et Lascos* Voss. 4. Horum consensui obsecutus τὸ *Vejentes* ejeci, et copulam bis repetitam servavi. Nam ita hic auctor loqui amat. Supra l. 2. *Res praeterea adversus Volscos et Aequos et Vejentes, et seditiones inter Patres plebemque continet.* l. 3. *Res praeterea contra Sabinos et Volscos et Aequos prospere gestas continet.* l. 6. *Res adversus Aequos et Volscos et Praenestinos prospere gestas continet.* l. 7. *Res praeterea contra Hernicos et Gallos et Tiburtes et Privernates et Tarquinienses et Samnites et Volscos prospere gestas continet.* Et ita saepe alibi. Interdum tamen semel tantum copulantem particulam interponit. Ita l. 9. *Res praeterea contra Apulos, Etruscos, Umbros, Marsos, Pelignos, Aequos, et Samnites, prospere gestas continet.* l. 13. *Res praeterea contra Etruscos, Lucanos, Bruttios, et Samnites prospere gestas continet.* Sed et meliores codd. et majorem eorum numerum hic secutus sum. (* Quin et duobus his locis variant scripti.)

T. LIVII PATAVINI

LIBER QUARTUS.

I. Hos secuti M. Genucius et C. Curtius consules. Fuit annus domi forisque infestus. nam 1

§. 1. *Hos secuti M. Genutius et P. Curiatius consules*] Pro *Genutio* apud Dionysium *Minucius* uno in loco [11. Antiq. p. 730.] altero autem [p. 732. et saepius seqq.] *Genutius*, ut hic apud Livium. Fortassis quod Genutii plebeji erant; quamquam et plebeji et patricii esse poterant. Pro *P. Curiatius* apud eundem *C. Quintius* [p. 730.] legitur. GLAR. Livius paullo post [c. 7, 3.] *C. Curiatium* vocat. Dionysius [l. 11. p. 730.] *Γάϊον Κόρτιον*. Diodorus [l. 12. p. 303.] *Ἀγρίππαν Κούρτιον*. Ergo *C. Curtius*, non *P. Curiatius*, legendum. Accedit etiam Varro, qui lacum Curtium ab consule Curtio dictum esse aït. Verba ejus sunt libro quarto de lingua Lat. [p. 36.] *Cornelius et Lucejus scribunt, eum locum esse fulguratum, et ex senatusconsulto septum esse, idque factum esse a Curtio consule, cui M. Genucius fuit collega, Curtium lacum appellatum.* SIG. Palatinus sec. exhibet *Martius Janitius.* GEBH. *Hos sequuntur* Leid. 2. Deinde *M. Cenucius* Voss. 1. Lipsiens. et Lovel. 5. *M. Genutius* Leid. 1. *M. Janitius* Portug. et Fragm. Hav. *M. Janicius* Haverk. [*M. Cenicius* Veith.] *Genucius* veriorem ejus nominis orthographiam esse, supra dictum est ad 2, 52, 3. et 3, 33, 3. Insuper *P. Curatius* Florent. Voss. ambo, Harlej. ambo, Leid. 2. Portug. Lovel. 2. et 3. Gaertn. Lipsiens. et Fragm. Hav. [Veith.] *P. Curiatius* Lovel. 1. 4. 5. et Haverk. Et ita Ascens. anno 1513. quum priores excusi habuissent *P. Curatius*. Alibi saepe *Curatius* et *Curiatius* confunduntur. V. supra ad 1, 24, 1. Sigonio subscribit Pighius in Annal. ad ann. cccviii. p. 160. qui insuper lectionem hanc firmari monuit ex Zonar. 7. Annal. 19. *P. Curtius* etiam est in Leid. 1. Praeterea vox *consules* deficit in Lovel. 1. Tandem aliter distinguunt ac legunt verba sequentia Portug. et Lovel. 2. [Veith.] praeferentes *Consules fiunt. annus* etc. Lovel. 5. autem *consules fuere. annus* etc. Sed vulgatum omnino praestat. Mox *foris domique* alio ordine Lovel. 4.

Nam anni principio] Vetus lectio *anni nam principio*. Lego, *anni namque principio*. RHEN. Rhenanus sine caussa, *anni namque principio*, contra omnes libros qua cusos, qua exaratos. GEBH. Rhenani emendationem expresserunt Basileenses anno 1555. et Sigonius, qui Livium eodem anno in lucem emisit. Quod recte iterum mutarunt Parisini anno

anni principio et de connubio Patrum et plebis C. Canulejus tribunus plebis rogationem promulgavit;

1573. revocata priori scriptura. Nullus enim meorum codd. a recepta lectione recedit. In verbis sequentibus *propositionem legis promulgavit* praefert Flor. quam lectionem ex glossa marginali natam puto.

§. 2. *Confundique jura gentium rebantur*] Paullo post [c. 2, 5.] *Colluvionem gentium* aït. *Gentem* autem genus ac gentilitatem intelligit, quam se solos habere patricii ipsi gloriabantur, ut scribit libro 10, [8, 9.] Quid autem sit *gens* ae *familia*, quoniam non idem sunt, verum magno inter se intervallo disjuncta sunt, contra atque summi hujus memoriae viri, qui utroque nomine promiscue utuntur, sentire videntur, paucis ostendam. Illud igitur interest, quod *Gens* ad *Nomen*, *Familia* ad *Cognomen* refertur. Itaque illa tamquam totum continere videtur, haec quodammodo partem. exempli causa: Cornelii omnes unius gentis esse dicuntur, quia uno nomine continentur omnes; at vero partes gentis hujus sunt plures, quae ex cognominum varietate distinctae sunt, eaeque Familiae dicuntur. ut Cornelii Dolabellae, Cornelii Cethegi, Cornelii Scipiones, Cornelii Lentuli: itemque in caeteris. At vero Cornelii omnes unius existunt gentis. Itaque recte Festus l. 7. *Gentem* definit, *quae ex multis familiis conficiatur*. Quod autem dixi de *gente* et *familia*, idem judicandum est de *genere* et *stirpe*, quorum item alterum ad *Nomen*, alterum ad *Cognomen* pertinet. Id autem ita esse ex scriptorum verbis apparet. Suetonius in Galba [3.] *Imagines*, inquit, *et elogia universi generis exequi longum est, familiae breviter attingam. Qui primus Sulpiciorum cognomen Galbae tulit, cur, aut unde traxerit, ambigitur.* Hoc loco Suetonius *genus* appellat *omnes Sulpicios*, familiam vero, *Sulpicios Galbas*. Livius l. 38, [58, 3.] *Scipio Nasica orationem habuit plenam decoribus, non communiter Corneliae gentis, sed propriae familiae suae.* Et l. 7, [32, 15.] sic loquitur Valerius Corvus. *Non, si mihi novum hoc Corvi cognomen Diis auctoribus homines dedistis, Poplicolarum vetustum familiae cognomen memoria excessit.* et l. 1, [3, 2.] *Julia gens Julum auctorem nominis sui nuncupat.* et l. 40, [44, 1.] *Inde cognomen familiae inditum, ut Annales appellarentur.* Rursus apud Suetonium sic loquitur Julius Caesar [in Caes. 6.] *Ab Anco Marcio sunt Marcii Reges, quo nomine fuit mater; a Venere Julii, cujus gentis familia est nostro.* et in Augusto [2.] *Gens Octavia a Tarquinio Prisco rege inter Romanas gentes allecta, mox a Ser. Tullio inter patricias traducta. Primus ex hac magistratum cepit C. Rufus. is quaestorius Cnaeum et Cajum procreavit, a quibus duplex Octaviorum familia defluxit conditione diversa.* Et Cicero in Bruto [16.] *Funebres orationes ipsae familiae, quasi ornamenta, servabant ad usum, si quis ejusdem gentis occidisset.* Et Livius l. 9, [29, 10.] *Duodecim familiae Potitiorum fuerunt, cum gens Potitia tota interiit.* Quae adhuc protuli exempla, ea satis valere arbitror ad explicandam vim *gentis*, *generis*, et *familiae*. Nunc de *stirpe* dicam. Loquitur Cicero pro Rabirio [Postum. 1.] sic. *Qua in familia laus aliquo forte floruerit, hanc fere, qui sunt ejus stirpis, cupidissime persequuntur.* Et de Legibus l. 2,

qua contaminari sanguinem suum Patres, con- 2
fundique jura gentium rebantur: et mentio, pri-

[1.] *Hinc orti stirpe antiquissima sumus.* Et in Laelio [19.] *Qui aliquamdiu propter ignorantiam stirpis et generis in famulatu fuerunt.* Et Suetonius in Caligula [35.] *Cn. Pompejo antiquissimae stirpis Magni cognomen ademit.* Quae si ita sunt, jam apparet, qui sit sensus loci illius apud Ciceronem lib. de Oratore 1, [39.] *Quid? qua de re inter Marcellos et Claudios patricios centumviri judicarunt? cum Marcelli ab liberti filio stirpe, Claudii patricii ejusdem hominis haereditatem gente ad se rediisse dicerent, nonne in ea causa fuit de toto stirpis et gentilitatis jure dicendum.* Sensus enim est; Claudios patricios gente pugnasse, quia ille Claudiorum liberti filius fuit, Mareellos stirpe, quia Marcellorum Claudiorum. Itaque illi generis, hi familiae jure contendebant. Hinc *gentilitia sacra* dieta, quae erant communia toti genti ac generi. Et Suetonius Caesarem [1.] *gentilitiis haereditatibus multatum* scribit, id est, bonis, quae gentis Juliae ante fuerant. Atque haec quidem hactenus. Jam vero an alius sit *Gentis* ipsius usus, infra alio loco dicemus. SIGON. Liv. 5, 14, 4. *Indignum Diis visum, honores vulgari, discriminaque gentium confundi.* Intellige autem, confundi jura gentium patriciarum et plebejarum. De jure vero singulis competente videndus est Sigonius 1. de Antiq. jur. Civ. Rom. 7. Ceterum *jura generum* Lovel. 5. reliquis omnibus dissentientibus.

Mentio primo sensim inlata a tribunis] Lege, *a tribuno*, cum ex vet. lib. auctoritate, tum quia statim infertur, *ut rogationem novam tribuni promulgarent.* Tribunum autem intelligit C. Canulejum. SIG. Non aliter, quam *a tribunis*, Pall. duo meliores editionesque antiquissimae. Solus autem sec. *illata a tribuno.* quam lectionem acriter defendit Sigonius. Sed pace loquar doctissimi viri, librum illius fuisse recentissimae manus. Deinde non exprimet mihi hic illam rogationem sive mentionem fuisse Canuleji solius; immo credendum a pluribus illatam de consule ex plebe faciendo. Pariter errare mihi videtur, suscipiens et illam lectionem defendendam, quae etiam in Palatino sec. spectatur, *ut rogationem novam tribuni promulgarent*, quam reliquorum codd. meliorum atque edd. auctoritas destruit. Quod vero hic dixit *sensim inferre mentionem*, eleganter elocutus est l. 3, 43. *Mentiones ad vulgus militum sermonibus occultis serere.* Et mox ipse iterum *sermonibus tentare.* Diodorus l. 17. p. 605. Ὁ δ' Ἀλέξανδρος, ἐπιλεξάμενος ἐκ τῶν Μακεδόνων τοὺς ἀλλοτρίους κατ' αὐτοῦ προϊεμένους φωνάς, καὶ τοὺς ἠγανακτηκότας ἐπὶ τῷ τοῦ Παρμενίωνος θανάτῳ, πρὸς δὲ τούτοις τοὺς ἐν ταῖς ἀποσταλείσαις εἰς Μακεδονίαν ἐπιστολαῖς ἀλλότριόν τι γεγραφότας τοῖς οἰκείοις περὶ τῶν τῷ βασιλεῖ συμφερόντων, εἰς ἓν κατέλεξε σύστημα, καὶ προσηγόρευσεν ἀτάκτων τάγμα, ὅπως μὴ διὰ τὰς τούτων ἀκαίρους φωνὰς καὶ παῤῥησίας τὸ λοιπὸν πλῆθος τῶν Μακεδόνων συνδιαφθείρηται. Liv. 31, 15. *Tum primum mentio illata de tribu.* GEBH. Omnes mei etiam vulgatum *a tribunis* tuentur, nisi quod praepositio *a* omittatur in Lipsiens. et Lovel. 1. *ab tribunis* sit in Voss. 1. et Leid. 2. *ab tribuno* in solo Haverk. qui passim Sigonii vet. lib. et Gebhardi Pa-

mo sensim inlata a tribunis, ut alterum ex plebe consulem liceret fieri, eo processit deinde, ut rogationem novem tribuni promulgarent, *ut populo potestas esset, seu de plebe, seu de Patribus vellet, consules faciendi.*
3 Id vero si fieret, non vulgari modo cum infimis, sed prorsus auferri a primoribus ad plebem, summum imperium crede-

lat. sec. succinere solet. *trib.* vel *tr.* olim per compendium scriptum fuerat: hinc dubii haeserunt librarii, et in partes etiam abierunt, utrum *tribuno*, an *tribunis* plene scribendum foret. Ita supra erratum vidimus in Mstis 2, 61, 9. (*v. ad 36, 40, 10.) Locutione autem *inferre mentionem* utitur etiam Liv. hoc lib. c. 8, 4. *Mentio inlata ab senatu est, rem operosam ac minime consularem suo proprio magistratu egere.* c. 44, 7. *Mentio in senatu de agris dividendis inlata est.* 38, 34, 6. *Mentione inlata, externos auxiliares dimissos, et Lacedaemoniis adscriptos urbe excessisse.* Ita *inferre sermonem* dixit Liv. 39, 11, 1. *Consul paullo post, velut forte intervenisset, sermonem de Aebutio fratris ejus filio infert.* et Cic. 1. de Orat. 8. *Solebat Cotta narrare, Crassum sermonem quendam de studio dicendi intulisse.*

Ut rogationem novem tribuni promulgarent] Quamquam sensus optimus est, si legatur *novem*, tamen placet magis *novam*, quae vox est in vett. libris, hoc sensu. Mentio illata primo sensim a C. Canulejo, ut alterum ex plebe consulem liceret fieri, et deinde processit, ut tribuni reliqui novam deinde rogationem promulgarent, ut promiscue consules, seu de plebe, seu de patribus, possent pro populi arbitrio creari. *novem* autem si legamus, omnes accipiamus tribunos praeter C. Furnium, quem excipit Dionysius [11. Ant. p. 730.] SIG. *rogationem novam* etiam Voss. 1. Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Lipsiens. Klockian. Portug. Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. et Hearnii Oxon. B. L. 2. N. et C. [Veith.] Sex tamen alii, et inter eos non contemnendi codd. ex meis Floront. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. et Gaertn. cum duobus optimis Palat. ut Gebhardus ad verba praecedentia monuit, stant pro recepta lectione: quam etiam firmat locus Dionys. a Sigonio laudatus, quo auctore Οἱ τότε δημαρχοῦντες, ἐκτὸς ἑνὸς Γαΐου Φουρνίου, πάντες οἱ λοιποὶ, adeoque novem tribuni legem de promiscuis, seu ex plebe, seu ex Patribus, consulibus creandis promulgarunt. *novem tribuni* vel invito Sigonio recte legi, Cl. Ant. Perizonius ad oram codicis notarat liquere ex c. 6, 5. *Quum Canulejus, victoria de Patribus et plebis favore ingens esset, accensi alii tribuni ad certamen pro rogatione sua summa vi pugnant.* Ubi tamen, nisi Livium inter et Dionysium dissensum statuere velimus, per *alios tribunos* non notantur reliqui novem ejus collegii praeter Canulejum; sed potius praeter Canulejum octo reliqui, a quibus lex promulgata erat. Praeterea *provulgarent* Harlej. 2. V. mox ad §. 6. et supra ad 3, 9, 5. Paullo ante *consulem*

bant. Laeti ergo audiere Patres, Ardeatium po- 4
pulum ob injuriam agri abjudicati descisse, et
Vejentes depopulatos extrema agri Romani, et
Volscos Aequosque ob communitam Verruginem
fremere. adeo vel infelix bellum ignominiosae pa-
ci praeferebant. His itaque in majus etiam ac- 5
ceptis, ut inter strepitum tot bellorum contice-

fieri liceret, alio ordine, Voss. 1. Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 1. 2. et Lipsiens. *alterum consulem fieri liceret* est in Lovel. 4. omissis insuper duobus vocabulis. *alterum ex plebe consulum liceret fieri* in Haverk.

Seu de plebe, seu de Patribus vellet, consules faciendi] Voces *seu de plebe* culpa librarii exsulant a Lovel. 3. Insuper *τὸ vellet* non adparet in Leid. 2. ejus loco *vellent* habet Haverk. quomodo *populus*, utpote nomen collectivum, saepe cum verbo plurali apud Livium construitur. V. ad 10, 13, 11. Soli tamen hi codd. non tantum auctoritatis habere videntur, ut vulgatum vel hujus vel illius fide mutare velim.

§. 3. *Id vero si fieret, non vulgari modo*] *Id vero fieret, ut non vulgari* sine sensu Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Insuper *volgari* Leid. 1. quae orthographia passim in optimis codd. obcurrit. Vide, quae ea de re infra notantur ad 39, 53, 2.

§. 4. *Laeti ergo audiere Patres*] *Laete* Florent. Tum *audire Patres* Lovel. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. quasi oratio per infinitivum concepta esset: de quo v. supra ad 1, 50, 5. Aliis tamen omnibus libris in editam lectionem conspirantibus, eam etiam veriorem esse puto. Mox *adjudicati* Lovel. 4. et Fragm. Hav. de quo librariorum frequenti errore v. infra ad 40, 55, 5.

Descisse, et Vejentes depopulatos extrema agri Romani] Lovel. 3. Leid. 1. Voss. 2. et a m. 1. Voss. 1. *descisse, et venientes*, ut referatur ad Ardeates. Sed, lectionem hanc culpa librariorum natam esse, nemo non sponte videt. Alibi similiter peccatum est. V. infra hoc lib. ad c. 52, 7. Deinde *ogri Romani extrema* Voss. 1. Leid. 2. Harlej. 2. et Lovel. 1. 2. et 4.

Et Volscos Aequosque ob communitam Verruginem fremere] Ubi Romani Volscis Aequisque Verruginem ademerint, ac postea muniverint, nusquam Livius dixit, ne nominavit quidem uspiam. Vejentibus autem ante triginta annos, consulibus L. Furio et C. Manlio, datae erant induciae in annos 40. [supra 2, 54, 1.] quas non servarunt. GLAR. *Verruginem* Lovel. 2. *Vertiginem* Lov. 3. et Voss. 2. *Veruginem* Lovel. 1. 4. et Portug. quomodo iidem et nonnulli alii codd. variis locis apud Livium praeferunt. Sed plerique, et inter eos optimi, Mssti in vulgatum conspirant.

§. 5. *Conticescerent actiones tribuniciae*] Supra 2, 29, 11. *Agedum, inquit, dictatorem, a quo provocatio non est, creemus. Jam hic, quo nunc omnia ardent, conticescet furor.* c. 55, 10. *Conticescen-*

scerent actiones tribuniciae, delectus haberi, bellum armaque vi summa adparari jubent; si quo intentius possit, quam T. Quinctio consule adparatum sit.
6 Tum C. Canulejus pauca in senatu vociferatus, *nequidquam territando consules avertere plebem a cura novarum legum; numquam eos se vivo delectum habituros, antequam ea, quae promulgata ab* se

te deinde tumultu, quum in senatum vocari jussissent, queruntur injurias suas. quorum locorum priori, ut et hic, Florent. et Leid. 1. *conticiscere*, posteriori iidem aliique codd. eamdem orthographiam praeferunt. 25,10,6. *Postquam conticescebat paullatim tumultus, tum Hannibal Tarentinos sine armis convocare jubet.* ubi Florent. cod. *conticiscibat.* Eadem forma *lucisco*, pro *lucesco*, in optimis Mstis semper scriptum fuisse, ex Bembo et Victorio observat Voss. 5. Gramm. 43. V. infra hoc lib. e. 28, 1. Similiter *conticiscere* quoque editur apud Plaut. in Bacch. 4, 6, 28.

> *Sed conticiscam: nam audio aperiri fores.*

contra *conticescere* vulgatur in Rudent. 5, 2, 69.

> *Sed conticescam. eccum exit, et ducit senem.*

Delectus haberi] *dilectus* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Portug. Klockian. et Fragm. Hav. V. infra ad 37, 51, 7. *delectum* Harlej. 2. V. §. seq. Mox τὸ *bellum* exsulat a Lovel. 4. Malc. *bellum armaque*, ut 3, 69, 2. *Bellum et arma spectabat.* ubi alia habes exempla. [*parari* Veith.]

Si quo intentius possit, quam T. Quinctio consule adparatum sit] Palat. tertius *si quo intensius possit, quam cito Quintio consule apparatum sit.* GEBH. *sed quo intentius* Lovel. 2. Gaertn. et Portug. *si quo intensius* Voss. 2. et Lovel. 3. Nihil muto. Doujatius tamen vix dubium videri monet, quin scribendum sit *si qua*, idque exponit, si qua ratione. At conjectura opus non est. Denique *consuli* Voss. 2.

§. 6. *In senatu vociferatus, nequidquam territando*] *vociferatur* Gaertn. *vociferans* Lovel. 4. Portug. et priscae editt. usque ad Aldum, qui *vociferatus* primus vulgavit: eum quo stant reliqui codd. Insuper *nequiquam* Leid. 1. V. infra ad 40, 47, 9. *nequaquam* Florent. V. ad 27, 26, 2. Deinde *retractando* Lipsiens. Lovel. 1. 4. Leid. 2. et Voss. 1. in marg. In verbis praecedentibus *Tum nunc Canulejus* Klockian. in sequentibus *ab cura novarum legum* Haverk.

Delectum habituros, antequam ea, quae promulgata ab se] *dilectum* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Klockian. et Fragm. Hav. *delectus* Portug. V. hoc cap. §. praec. Hinc *provulgata* Harlej. 2. et Lovel. 5. V. hoc cap. §. 2. Tum *a se collegisque* Gaertn. et Haverk. *ab se collegis*, sine copula, Lovel. 5. et Harlej. 2. Denique *plebs*, pro *plebes*, Voss. 2. Leid. 2. Harlei. 2. Lovel. quinque, Gaertn. Por-

se collegisque essent, plebes scivisset; et confestim ad concionem advocavit.

II. Eodem tempore et consules senatum in tri- 1
bunum, et tribunus populum in consules incita-
bat. Negabant consules, *jam ultra ferri posse furores*
tribunicios. ventum jam ad finem esse; domi plus belli con-
citari, quam foris. Id adeo non plebis, quam Patrum; neque
tribunorum magis, quam consulum, culpa accidere. cujus 2

tug. Haverk. Fragm. Hav. et a m. 2. Voss. 1. V. ad 1, 20, 6.

Confestim ad concionem advocavit] *et confestim* Pall. omnes atque edd. priscae. GEBH. *et confestim* etiam tantum non omnes mei et vetustiores excusi usque ad Frobenium, qui anno 1531. voculam *et* omisit. Huic negligentiae forsitan ansam dederunt ultimae literae vocis praecedentis. In Mstis ita saepe librarii peccarunt. V. ad 35, 41, 7. *τὸ et* igitur iterum recepi. Verum ita in praecedentibus ad vocem *vociferatus* intelligendum *τὸ est. vociferatus est, et advocavit.* Nisi forte ibi *vociferatur* cum uno Gaertn. legendum sit. Praeterea *concionem advocavit* Haverk. [Veith.] *ad concionem vocavit* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Neutrum probum est. Infra 26, 48, 13. *Scipio, conlaudato Laelio, ad concionem advocavit, pronunciavitque.* ubi v. Gronov. et supra ad 2, 55, 10.

§. 1. *Tribunus populum in consules incitabat*] *excitabat* Leid. 2. et Lovel. 1. sed frustra. Paullo ante *Eodem tempore consules*, omisso *τῷ et*, Lovel. 2. V. ad 2, 44, 3.

Negabant consules, eam ultra ferri posse furores tribunicios] *Negabant jam consules* Haverk. Tum *ultro* Harlej. 2. et Lovel. 4. alibi etiam non raro obvio errore. V. infra ad 30, 16, 3. Deinde *fieri posse* perperam Haverk. V. ad 5, 54, 6.

Ventum jam ad finem esse; domi plus belli concitari, quam foris.] *ad fines esse* Portug. a m. 1. *ad finem est* Leid. 2. Hinc *plus belli incitari* Harlej. 2. et Lovel. 3. Nihil muto. *concitare bellum*, ut *concitare tumultum*; de quo infra v. ad 38, 33, 7. *domi plus belli, quam foris, concitari* alio ordine Gaertn.

§. 2. *Cujus rei praemium sit in civitate*] *cujuscumque rei* Harlej. 2. Lovel. 4. Haverk. Portug. in margine, et Hearnii Oxon. B. et C. [Veith.]

Eam maximis semper auctibus crescere] *semper maximis* alio ordine Portug. reliquis invitis. *maxumis* autem manu antiqua interpolatum est in Florent. quum ab initio *maximis* scriptum fuisset. V. ad 3, 17, 5. et mox hoc lib. ad c. 3, 1. *maxime* habet Lovel. 5. [*ea* Veith.] Deinde *actibus* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Klockian. et Haverk. [Veith.] Frustra. Infra 29, 27, 3. *Eaque vos omnia bene juvetis: bonis auctibus auxitis.* ubi plura vide. *auctus* et *actus* in membranis frequenter inter se turbantur. V. ad 21, 61, 4.

rei praemium sit in civitate, eam maximis semper au-
3 *ctibus crescere: sic pace bonos, sic bello fieri. Maximum Romae praemium seditionum esse: id et singulis*
4 *universisque semper bonori fuisse. Reminiscerentur, quam*

Sic pace bonos, sic bello fieri] *pace beatos* Lovel. 4. quae lectio nata videtur ex marginali expositione hominis, qui existimabat, *bonus* hie pro felix, beatus poni; quum potius ponatur pro peritus, praestans. Ex Livio aliisque plura hujus locutionis exempla laudavit Cl. Cortius ad Sallust. Jug. 13, 1. Adde mox cap. seq. §. 16. *Vir fortis ac strenuus, pace belloque bonus.* 7, 9, 8. *Utra gens bello sit melior.* (*v. ad 38, 15, 9.) Ita *versu bonus Apollo* apud Nemes. Ecl. 1, 5. ubi videndus est Titius, et viri docti ad Val. Flacc. 1, 438.

§. 3. *Id et singulis universisque semper honori fuisse*] Video in Vossianis membranis *τὸ honori* desiderari. Unde timide suspicor: *Maximum Romae praemium seditionum esse, et singulis universisque semper fuisse.* J. FR. GRON. *honori* tantum in Voss. 1. defuit. Quod moneo, ne quis, Hearnio fidem habens, in Mstis Vossianis deesse credat. Eidem ex meis duo accedunt, Lovel. 1. et Leid. 2. qui posterior plerumque codici illi Voss. consentit. *honoris fuisse* habet Gaertn. Sed litera sibilans voci priori adcrevit ex similitudine initialis vocis sequentis. V. infra hoc lib. ad c. 33, 10. *honori esse*, ut *esse invidiae, crimini, usui;* de quibus v. ad 3, 29, 2. Praeterea *et id singulis universisque* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. Lipsiens. et Harlej. 2. *id et singulis et universisque* Haverk. *et singulis universisque* dictum est, ut *et Antiochum Aetolosque* 34, 37, 5. ubi alia exempla vide. Cl. Heumannus, duce Gronovio, legebat *Maximum Romae praemium seditionum et esse, et singulis universisque semper fuisse*, existimans, ex priori *et* factum fuisse *id*. Sed reliqui codd. servant vulgatum; nisi quod *Maxime Romae praemium seditionum esse* habeat Lipsiens. a m. 1. in contextu: *Maximum Romae praemium seditionem esse* Lovel. 2. et Gaertn.

§. 4. *Et quemadmodum plebs gloriari posset, auctiorem*] In manuscripto volumine legitur, *ut quemadmodum plebs gloriari posset.* Legi posset etiam, *tum quemadmodum plebs gloriari posset.* RHEN. Quidam libri habent *ut*, pro *et.* Sed esset plane ἀνανταπόδοτον, id est, oratio altero defecta membro, et supplendum, *ita etiam senatui annitendum.* Sed non placet. Notandum tamen genus sermonis, *plebs posset gloriari auctiorem ampliorem que;* et num desideretur *se.* Porro statim post, *donec* pro *quamdiu* manifeste usurpatum. GLAR. Vetus lectio *se auctiorem.* SIG. Verba *Reminiscerentur, quam majestatem* etc. *ampliorem que esse*, tamquam alieno loco posita, hic tollo, et repono infra ante illa [§. 9.] *Certum habere* etc. KLOCK. Solus Palat. sec. *se auctiorem ampliorem que esse.* nam reliqui duo cum Campani ed. *posset, auctorem ampliorem que esse.* In Andreae recensione provocabulum *se* solummodo deest. GEBH. Hiat oratio. aliquid excidit. Vigenerius legerat *et*, non *ut.* T. FABER. *ut quemadmodum plebs gloriari posset, auctiorem ampliorem que. esse* legebatur in primis edd. Andreae et Campani, secutisque eas Becharii, Veneta,

majestatem senatus ipsi a patribus accepissent, quam liberis traditturi essent; ut (quemadmodum plebs gloriari posset) auctiorem ampliioremque esse. Finem ergo non fieri, nec futuram, donec, quam felices seditiones, tam be-

Moguntina, Ascensii. Aldus, Juntas, et Frobenius dederunt, *et quemadmodum.* Itaque Rhenano monendum fuit, in MS. esse *ut*, quod tamen ille commutat in *tum.* Sed et Glareanus rejicit τὸ *ut*, quia foret ἀνονταπόδοτον, et supplendum, *ita etiam senatui annitendum.* quod tamen non placere: videndum etiam, num desideretur *se.* Vix hoc pronunciarat: ecce Sigonius: Vetus lectio, *se auctiorem.* Atqui fideles libri non habent illud *se*, et, si salvum volumus Livium, detrahendum vulgatis, haud addendum est. Tolle τὸ *esse*, et sincerum erit: *Reminiscerentur quam majestatem senatus ipsi a patribus accepissent, quam liberis traditturi essent, ut (quemadmodum plebs gloriari posset) auctiorem ampliioremque.* Nimirum eam majestatem liberis traderent, vel traditturi essent. *Ut*, id est, quibus modis et rationibus. Plebs suam majestatem vimque in republica tribunis et sacratis et Valeriis Horatiisque legibus intenderat: idque jure poterat gloriari. Jubent igitur consules senatum adniti, ut Patribus patriciisque jus aeque sit gloriari, amplissimi ordinis majestatem ab se factam traditamque liberis augustiorem. Infra [c. 19, 1.] *memorque generis, quod, amplissimum acceptum, majus auctiusque reliquit posteris.* 6, [37, 11.] *In plebem ventura omnia, quibus patricii excellant, imperium atque honorem, gloriam belli, genus, nobilitatem, magna ipsis fruenda, majora liberis relinquenda.* Particulas illas duas similiter conjungit 21, [13, 5.] in oratione Alorci. *Si eam, quemadmodum ut victor fert Hannibal, sic vos ut victi audiatis.* J. FR. GRON. Gronovius jubet detrahi *esse.* Si hoc contra consensum Mstorum, quibus usus est, detrahi potest, etiam licebit, addita una litera et mutata distinctione, conjicere, *ut, quemadmodum plebs, gloriari possent, auctiorem ampliioremque esse.* DUK. *et*, pro *ut*, non nisi in Harlej. 2. et Portug. inveni. *se* tantum in Lovel. 5. Haverk. et a m. 2. inter versus in Portug. Tum *auctorem* in Voss. 2. Leid. 1. Harlej. 1. Lovel. 3. Gaertn. Portug. a m. 2. et in contextu Voss. 1. pro quo *auctiorem* in margine correctum est. Deinde copula *que* deficit in Fragm. Hav. a m. 1. Denique τὸ *esse* superest in omnibus meis. Monet etiam Cl. Hearne, codd. suos vulgatum retinere praeter B. qui Sigonio adstipulatur. Doujatio perspicua videbatur sententia, si conjunctio *et* loco particulae *ut* substitueretur. Quod si verum, eam deserere non debuisset. Mox enim, pro *ut*, legit *utrum*, subdens, non inconcinnam interrogationem esse; utrum senatores relicturi essent liberis majestatem ordinis sui a se ampliatam, quemadmodum plebeji gloriari possent, plebis auctoritatem a se ampliorem posteris tradi. Fatetur quidem, non esse ad manum codicem, quo haec lectio fulciatur; sed respondet, nec magnam mutationem introduci, nec aliorum emendationes, quae quidem tolerabilem sensum exhibeant, scriptis voluminibus niti. Verum, ut haec mutatio commodum sensum habeat, non modo τῷ *ut* substituenda est vox *utrum*, sed etiam,

norati seditionum auctores essent. Quas quantasque res C. Canulejum adgressum? conluvionem gentium, perturbationem auspiciorum publicorum privatorumque adferre, ne quid sinceri, ne quid incontaminati sit: ut,

ut Gronovio quoque visum est, *τὸ esse* expungendum est. Conjecturam Gronovii, primis edd. et Mstis propiorem, Clericus admisit, inducens verbum *esse*: quod, ut nimis audax, inprobandum puto. Ipse Gronovius in priori edit. notarum conjecerat, *ut, quemadmodum plebs, gloriari possent, auctiorem ampliorem que esse.* quod deinde sibi quoque placere Cl. Jac. Perizonius in margine eod. sui notavit. quod si adridet, *ut* accipiam pro utinam; quo sensu usus est Ovid. Epist. 13. Heroïd. 161.

> *Perque, quod ut videam canis albere capillis,*
> *Quod tecum possis ipse referre, caput.*

Cl. Coetierius ad marginem cod. sui conjecit: *an, quemadmodum plebs gloriari posset, auctiorem ampliorem que esse?* scil. tradituros. Vide tamen, num illis Gronovii ac Doujatii vestigiis insistendo legi possit *utrum, quemadmodum plebs, gloriari possent, auctiorem ampliorem que esse.* Lectionem nihilominus, quae ante Clericum obtinebat, reduxi. Ceterum vir doctus ad oram ed. Curionis adscripsit, forte legendum *quodammodo*, pro *quemadmodum*. Sed ita sensus omnis perit.

Finem ergo nec fieri, nec futurum] Lege *futuram* ex triga Pall. et Campani editione. GEBH. *futuram* ex o. MSS. et Campani atque Aldina editis scripsimus. 9, [26, 9.] *Sine fine ulla quaestionis suae jus esse.* 22, [57, 5.] *Quaenam futura finis tantis cladibus foret.* J. FR. GRON. *futuram* etiam omnes mei, solis tantum Lovel. 2. et forte Florent. ac Klockian. in quorum excerptis nihil monitum video, exceptis. Se etiam *futuram* in suis invenisse testatur Hearnius. Idem sibi quoque in veteri eod. obvium fuisse profitetur Pièrius ad Maron. 5. Aen. 327. Saepe quidem *finis* genere digniori obcurrit apud Livium. V. supra ad 1, 44, 2. idem tamen ea voce etiam genere sequiori usus est, ut constat non modo ex locis a Gronovio laudatis, sed etiam ex 37, 26, 11. *Turpe existimabat, Eumenis classem adjuvare consulem ad trajiciendas in Asiam legiones: se Colophonis obsessae auxilio, incertam finem habituro, adligari.* (* ita duo Msti 32, 3, 4.) Et ita etiam alii. Cic. 10. ad famil. epist. 32. *Quorum quis ullam finem aut modum futurum putavit.* ubi v. Victor. 9. ad Attic. epist. 10. *Si Cnaeus Italia cedit, in urbem redeundum puto. quae enim finis peregrinationis.* ubi v. Malasp. Lucret. 1, 108.

> *— — nam si certam finem esse putarent*
> *Aerumnarum homines, aliqua ratione valerent*
> *Relligionibus atque minis obsistere vatum.*

ubi consulendus est Lambin. Horat. Epod. 17, 36.

> *Quae finis, aut quod me manet stipendium?*

Ovidius 2. Amor. Eleg. 12, 13.

> *Me duce ad hanc voti finem, me milite veni.*

ubi alia exempla conlegit N. Heinsius, qui ut et Cel. Burmann.

discrimine omni sublato, nec se quisquam, nec suos noverit. 6 *Quam enim aliam vim connubia promiscua habere, nisi ut ferarum prope ritu vulgentur concubitus plebis Patrumque? ut, qui natus sit, ignoret,*

iterum consulendi sunt ad Nason. 1. Art. Am. 282. Gellius 1. N. A. 3. *Minime dicitur, quatenus quaque fini dari amicitiae venia debeat.* Et poſtea eod. cap. *Hac, inquit, fini ames, tamquam forte fortuna osurus: hac itidem tenus oderis, tamquam fortaſſe post amaturus.* Plura exempla habet Nonius Marc. hac voc. et Palmer. in Spicil. pag. m. 772. Et ita monumentum seculi Auguſtei Cenotaphium a Pisanis Cajo Caesari erectum. *POST. CONSULATUM. QUEM. ULTRA. FINIS. EXTREMAS. POPULI. ROMANI. BELLUM. GERENS. FELICITER. PEREGERAT.* V. Noris. ad Cenotaph. Pisan. Diſſ. 4, 3. p. 467. Paullo post *donec quam tam felices seditiones* Haverk. Videtur duplex olim in aliquo cod. lectio exstitiſſe *quam felices*, et *tam felices*, quam utramque librarius ille simul junxit. V. ad 3, 44, 4.

§. 5. *Conluvione gentium perturbationem auspiciorum*] Antiquus codex habet *colluvionem gentium.* RHEN. Similiter praeferunt etiam omnes codd. quibus utor. Et ita ante Rhenanum jam ediderunt Rom. 1472. Parm. 1480. Mediol. 1505. eosque secuti plerique reliqui usque ad Froben. qui anno 1531. iterum *colluvione* dedit, unde Rhenano monendi occasio data est, antiquum cod. *colluvionem* habere.

Ne quid sinceri, ne quid incontaminati sit] Iidem Palatini et Campani ed. habent *neque incontaminati.* GEBH. Eadem lectio etiam, excepto solo Florent. perſtat in omnibus meis. In Lovel. tamen quarto a m. 2. *ne quid incontaminati* emendatum eſt; quod etiam elegantius judico. Infra 34, 3. in fine. *ne ullus modus sumtibus, ne luxuriae sit,* ubi plura vide. Ceterum in Florent. a m. 1. scriptum est *ne quid incontaminatis*, omiſſa vocula *sit.* Ut autem ultimis prima conveniant, pro *sinceri* manu antiqua emendatum est *sinceris.* At quisque videt, ultimam literam τοῦ *incontaminatis* initialem eſſe verbi *sit*, cujus reliquae interceptae sunt a proxima voce *ut.* Mox *nec quisquam se* Lovel. 4.

§. 6. *Quam enim aliam vim connubia promiscua habere*] *Quam enim aliam vim connubia promiscuam habere* Voſſ. 2. *Quam enim aliam vim connubii promiscuam habere* Lovel. 2. 3. 4. 5. et Gaertn. *Quam enim alia vim connubium promiscuum habere* Haverk. *connubium promiscuum habere* etiam Portug. *connubia habere promiscua* Fragm. Hav. *connubii promiscua habere* Leid. 1. et Lipsiens. a m. 1. in contextu. *connubia promiscua habuere* Florent. a m. 2.

Nisi ut ferarum prope ritu vulgentur concubitus plebis Patrumque] Palat. tertius *valgentur*, cum nota expungenda liquidae: ut sit, *nisi ut ferarum prope ritu vagentur concubitus.* Nam inde *vulgivaga Venus.* Supra 3, 47. *Placet pecudum ferarumque ritu promiscue in concubitus ruere.* GEBH. *vulgentur* servant omnes noſtri. idque verius est. Contra per errorem librarii Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. dederunt *ut ferarum prope ritum vulgentur concubitu. prope ritum* etiam est in Lipsiens. Prae-

cujus sanguinis, quorum sacrorum sit; dimidius Patrum sit, dimidius plebis, ne secum quidem ipse con-
7 *cors. Parum id videri, quod omnia divina humanaque turbentur: jam ad consulatum vulgi turbatores adcingi; et primo, ut alter consul ex plebe fieret, id modo sermonibus tentaſſe: nunc rogari, ut, seu ex patribus, seu ex plebe velit, populus consules creet: et*

terea *ni*, pro *nisi*, est in Harlej. 2. V. ad 23, 1, 8. *ubi ut ferarum* exhibet Gaertn.

Ut, qui natus sit, ignoret, cujus sanguinis, quorum sacrorum sit] Bene procedunt haec eleganti nexu, quem resolvit nonnihil Palat. tertius, *ignoret, cujus sanguis, quorum sacrorum sit.* Tibull. 1. Eleg. 6.

Te semper, gnatamque tuam te propter amabo;
Quidquid agit, sanguis est tamen ille tuus.

GEBH. *cujus sanguis* manifeſta librarii menda est. Ex promiscuo connubio natus nesciebat, *cujus sanguis*, id est, cujus filius esset: at ex sententia consulum ignorabat, *cujus sanguinis*, id eſt, cujus generis, patricii an plebeji foret. In omnibus noſtris vulgatum conſtanter superest. Verba sequentia *dimidius Patrum sit* deficiunt in Voſſ. 2. et Lovel. 2. ac 3. negligentia librariorum, cui ansam dedit repetita vox *dimidius*. Alia exempla v. ad 9, 11, 11.

Ne secum quidem ipse concors] Monſtrum residet in Pal. sec. *nec cetus quidem*. Pellant, sive configant alii. GEBH. *ne cetus quidem* etiam Haverk. *nec secum quidem* Harlej. 2. et Gaertn. [Veith.] Monſtrum illud auctore librario natum est: at quo casu, nescio. Non omnium enim, quae indoctum hoc hominum genus peccavit, ratio reddi potest.

§. 7. *Ad consulatum vulgi turbatores adcingi*] *attingi* Lipsiens. librariorum solito errore. V. ad 6, 35, 2. Tum *vulgi turbationes* Lovel. 4. Praeterea in verbis praecedentibus *Patrum id videri*, pro *Parum*, Florent. Lovel. 4. et Lipsiens. In verbis sequentibus *τὸ et* deest in eodem Lipsiens. [*alter consulum* Veith.]

Nunc rogari, ut seu ex patribus] *nunc rogati* Lovel. 2. *nunc rogare* Leid. 2. quomodo librarius dediſſe videtur, ut ita conveniret praecedenti *tentaſſe*. Reliquis tamen Mſtis diſſentientibus ac vulgatum firmantibus, nihil mutari placet. Ubique enim Livius, qui paſſim omni modo orationem variare, atque ita animis lectorum gratiorem reddere conatur, sermoni paſſiva forma alium activa, et viciſſim subjungit. Supra 1, 4, 3. *Sacerdos vincta in cuſtodiam datur; pueros in profluentem aquam mitti jubet.* c. 30, 8. *Quum bellum utrimque summa ope pararent, vertique in eo res videretur.* ubi v. Cl. Jac. Gronovium. c. 44, 4. *Certis circa terminis inaugurato consecrabant, ut neque interiore parte aedificia moenibus continuarentur, quae nunc vulgo etiam conjungunt.* ubi vide. 2, 2, 1. *Rerum deinde divinarum habita cura, et regem sacrificulum creant.* c. 54, 10. *Adeoque neminem noxae poenitebat, ut etiam insontes feciſſe videri vellent, palam-*

creaturos haud dubie ex plebe seditiosissimum quemque.
Canulejos igitur Iciliosque consules fore. ne id Jupiter 8
optimus maximus sineret, regiae majestatis imperium eo
recidere: et se millies morituros potius, quam ut tan-
tum dedecoris admitti patiantur. Certum habere, majo- 9
res quoque, si divinassent, concedendo omnia non mitio-
rem in se plebem, sed asperiorem alia ex aliis iniquiora

que ferretur, malo domandam tribuniciam potestatem. 3, 49, 4. *Eos concio audit, decemviro obstrepitur.* c. 51, 2. *Placere decem creari, qui summae rei praeessent, militarique honore tribunos militum adpellare.* c. 64, 1. *Conspiratione inter tribunos facta, ut iidem tribuni reficerentur, et, quo sua minus cupiditas emineret, consulibus quoque continuarent magistratum.* 4, 3, 6. *Quid tandem est, cur coelum ac terras misceant? cur in me impetus modo pene in senatu sit factus? negent se manibus temperaturos?* 8, 34, 9. *Immemores sacramenti licentia sola se, ubi velint, exauctorent, infrequentia deserantur signa.* ubi plura vide. Cetorum *τὸ ut* deficit in Florent.

§. 8. *Ne id Jupiter optimus maximus sineret*] *sinat* Harlej. 2. et Haverk. quomodo etiam erat in Palat. 2. quod ansam Gebhardo dedit conjiciendi *sirit*. Vide, quae supra notavit ad Liv. 1, 32, 7. Deinde *Jupiter optimus maximusque* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. et Lipsiens. Adeo etiam in formulis usitatissimis librarii erraverunt. Supra 3, 17, 3. *Jupiter optimus maximus, Juno Regina et Minerva, alii Dii Deaeque obsidentur.* eodem cap. §. 5. *In Capitolium currere, liberare ac pacare augustissimam illam domum Jovis optimi maximi decuit?* c. 19, 7. *Exsulum et servorum dux, profanatis omnibus, in cella Jovis optimi maximi habitaret.* ubi in quibusdam codd. idem est error. eodem cap. §. 10. *Jupiter optimus maximus, exsulum atque servorum septus armis, nulla humana ope dignus erat.* et saepissime infra. Paullo ante vox *igitur* non comparebat in Lovel. 4. et 5.

Imperium eo recidere; et se millies morituros potius, quam ut] *cecidere* Portug. Deinde *milies* Gaertn. *miliens* Florent. et Leid. 1. Olim antiquos *mile* et *milia* scripsisse, et ita in melioribus quibusque membranis exaratum reperiri, testatur optimus Brockhus. et quos laudat ad Prop. 1. El. 5, 10. Ad hanc scripturam adludit lectio mendosa cod. Haverk. in quo legitur *milites*. V. ad 1, 33, 5. Utrum vero haec et similia adverbia ultima syllaba per *ens*, an per *es* scribenda sint, infra v. ad 44, 45, 10. Vocula *ut* deficit in ed. Rom. anni 1472.

§. 9. *Certum habere, majores quoque, si divinassent*] Lego *admitti patiantur. Reminiscerentur, quam majestatem senatus ipsi a patribus accepissent, quam liberis tradituri essent, quemadmodum plebes gloriari posset, se auctiorem ampliorem-que* patricio ordine *esse. Certum habere* etc. KLOCK. Transpositionem Klockii nulli codd. probant. Ceterum vox *quoque* exsulat a Lovel. 4. *dimicassent*, pro *divinassent*, praefert Gaertn.

10 *postulando, quum prima inpetrasset, futuram, primo*
quamlibet dimicationem subituros fuisse potius, quam eas
leges sibi inponi paterentur. quia tum concessum sit de
11 *tribunis, iterum concessum esse. Finem non fieri posse.*

Sed asperiorem alia ex aliis iniquiora postulando, quum prima iupetrasset] Omnia haec verba negligentia scribae omissa sunt in Leid. 2. Similem ob caussam vox sequens *futuram* aberat a Voss. 2. *iniqua postulando* est in Lovel. 4. [*expostulando* Veith.]

§. 10. *Primo quamlibet dimicationem subituros fuisse potius*] *prius quamlibet* Leid. 2. sed, eam lectionem ferri non posse, evincit vox *potius*, quam omnes constanter agnoscunt. Vir doctus ad marginem editionis Curionis conjiciebat, legendum esse *imo*, pro *primo*. Male. *primo* est in principio certaminum inter Patres ac plebem. Mox *leges sibi poni*, pro *inponi*, Lipsiens. Sed prima litera τοῦ *Iponi*, id est *inponi*, intercepta est ab ultima vocis praecedentis. V. ad 35, 8, 9.

Quia tum concessum sit de tribunis, iterum concessum esse] *quia cum concessum* Voss. ambo, Leid. 2. Harlej. 2. Lipsiens. Lovel. quinque, et Portug. *quia quum concessum* Gaertn. *quare cum concessum* Haverk. *cum* et *tum* passim confundi, infra dicendum erit ad Epit. Liv. 48. in fine. Ceterum, ultimis verbis *iterum concessum esse* respici ad decemviros creatos, perperam Clericus lectori persuadere conatur, quum diu antea Gronovius ad verba seq. certiora docuerit; respici nempe ad tribunos plebis restitutos, postquam decemviris magistratus abrogatus esset. *item concessum*, deficiente τῷ *esse*, Gaertn. Sed alibi *item* et *iterum* a scribis commutantur. V. ad Liv. Epit. 14. *item* scribendum esse Gronov. conjicit ad verba sequentia.

§. 11. *Siuere uon fieri posse iu eadem civitate tribunos plebis et patres esse*] Certissimum erratum est in ed. Asulanica. Scribendum *Finem non fieri posse.* ut paullo ante, *Finem ergo non fieri, uec futuram.* RHEN. Alii, pro *Sinere*, *Finem* emendarunt, ut paullo superius, *Finem ergo non fieri, uec futuram, donec* etc. Alii *simul* malunt legere, ad hunc sensum. Simul in eadem civitate fieri non posse, ut sint tribuni ac Patres. Ego suspicor aliquid deesse: nam nulla harum lectionum mihi satisfacit. GLAR. Quamquam Rhenanus ita legerit in vetustis libris, *Finem non fieri posse iu eadem* etc. miror tamen hanc lectionem ei probari potuisse. Quid est enim hoc loco, *Finem non fieri posse?* etc. Locus est igitur adhuc depravatus. Quos ego libros veteres legi, ii ita habent; *Finem fieri uon posse.* Quamobrem partim ex vulgata, partim ex antiqua lectione legendum puto: *Finem ergo non fieri. Non posse in eadem* etc. Nam sunt etiam quidam libri, qui habent *Sinere uon posse.* Ex quo conjicio legendum, *Finem ergo*: praesertim vero quum supra dixerit Livius, *Finem ergo uec fieri, nec futurum umquam.* SIG. Edit. Colon. *iterum concedendum de consulibus esse.* Deinde *Sinere non fieri posse in eadem* Tarvis. et Mogunt. *Siue re uon fieri posse* Colon. praefert ad marginem. In Msto τὸ *Finem*, sive alia vox fuit, erasum est, et ejus loco lacuna relicta. Lego *iterum concedendum de consulibus esse. Non ferri posse in eadem civitate tribu-*

in eadem civitate tribunos plebis et Patres eſſe: aut hunc ordinem, aut illum magiſtratum tollendum eſſe: potiusque sero, quam numquam obviam eundum audaciae temeritatique. Illine ut inpune primo discordias 12

nos plebei et Patres. KLOCK. Et sic *Finem non fieri poſſe* ante Rhenanum emendavit optime Campanus, teſtes atque adſtipulatores nactus jam Pall. duos meliores; nam secundus tenui discrimine *Finem fieri non poſſe;* cum legeretur ante in Andreae ed. *Sinere non fieri poſſe.* Sigonius, solicitante ambitione Italica, ne qua in re cedere videretur Rhenano, nulla neceſſitate legendum praetendit. *Finem ergo non fieri. Non poſſe in eadem* etc. Nullo modo recte. Nam dicit consul: nullam finem sperandam eſſe discordiarum. Nam duplici factione scissam eſſe civitatem in Patres ac tribunos: alterutros eſſe eliminandos atque tollendos. GEBH. Totum hunc locum sic lego, sic diſtinguo: *Finem non fieri; nec poſſe in eadem civitate,* etc. quod sequentia probant. lege modo. T. FABER. Lege: *Finem non fieri. non poſſe in eadem.* H. VALES. *Finem non fieri poſſe* MSS. et Campanus et Veneti Zanensis et Juntas. Andreas et Bechar. Asc. Mog. *Sinere non fieri.* Pejus. Supereſt tamen aliquid incommodi, quod ſuſtulerat Sigonius, ni particulam interjeciſſet, *ergo*, non neceſſariam. Lege, *quia tum conceſsum sit de tribunis, iterum conceſsum eſſe.* Nempe poſt decemviros depreſſos. *Finem non fieri. Non poſſe in eadem civitate tribunos plebis et Patres eſſe.* Nisi malis, *Item conceſſum eſſe finem non fieri.* J. FR. GRON. *Sinere*, quod est in multis editionum principum, in nullo mihi Mſto obvium fuit, et ex *Finē* natum videtur, *f* litera in *ſ* mutata. Contra *Finem non fieri poſſe* servant plerique codd. Pauci tantum in quibusdam inde differunt. *Finem fieri non poſſe. in eadem* habent Lovel. 5. Portug. et Haverk. *Finem non fieri. in eadem civitate* Leid. 2. Voſſ. 1. et Lovel. 1. *Finem non poſſe fieri. in eadem civitate* Lov. 4. *Finem non fieri poſſe*, praeter edd. Gronovio memoratas, supereſt etiam in Mediolan. anni 1480. et Aldina. Doujatius non defuturos exiſtimat, qui ex veteribus libris non inprobent, *Sinere* (sive pati) *non poſſe* (intellige *se* consules) *in eadem civitate tribunos plebis et Patres eſſe.* Inter quos me non eſſe profiteor, tum quod Mſtorum potius, quam quarumdam editt. fidem sequi malim; tum quod ita vel invitis etiam edd. ejicienda sit vox *fieri.* At secundum Gronovium aliosque, quorum conjecturam probo, tantum inserenda est vocula *non*, quae facillime excidere potuit, quod eadem modo praeceſserit. Klockii conjectura plurimum a codicum scriptura recedit, ideoque rejicienda. Mox alio ordine *aut illum magiſtratum eſſe tollendum* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 2. 4. et Lipsiens. *in eadem civitate tribunos plebis et Patres eſſe tollendum: potiusque sero,* reliquis omissis, Lovel. 1. Sed perperam. Mox etiam *audaciae* culpa librarii non exſtat in Lovel. 2.

§. 12. *Illine ut inpune primo discordias serentes*] Tolle *ut* ex vet. lib. fide. SIG. Mala fides libri Sigoniani tollit *τὸ ut*; quod eleganter additum meliores defendunt. Terentius Phorm. [2, 1, 74.]

Egone illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?

serentes concitent finitima bella, deinde adversus ea, quae concitaverint, armari civitatem defendique pro-

Horatius [Epod. 17, 56.]

Inultus ut tu riseris Cotyttia.

J. FR. GRON. Recte Gronovius vulgatum adversus Sigonium tuetur. cujus veteris libri scriptura adeo etiam adseclis perpetuis, qui ubique ei consentire consueverunt, displicuit, ut hic eum deserendum judicaverint. Omnes enim mei *τὸ ut* servant, nisi quod eo careat solus Portug. abest tamen etiam ab edd. Tarvis. utraque, Venetis anni 1495. et 1506. et tribus Ascensianis prioribus, post quas iterum voculam illam receperunt Moguntini. Ita infra 5, 24, 10. *Victamne ut quisquam victrici patriae praeferret.* 9, 11, 9. *Ut tu quidem, quod petisti, per pactionem habeas, tot cives incolumes; ego pacem, quam hosti tibi remittendo pactus sum, non habeam?* Terent. Andr. 1, 5, 28. *Eine ego ut adverser? hei mihi, incertum est, quid agam.* Horat. 2. Satyr. 5, 16.

— — — — *ne tamen illi*
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.
Utne tegam spurco Damae latus? haud ita Trojae
Me gessi.

ubi v. Lambin. Praeterea *discordias ferentes* Lipsiens. Male. Supra 3, 40, 10. *Nunc demum, quum hostes prope ad portas sint, civiles discordias serant.* 8, 27, 5. *Si qua ars serendis discordiis adhibeatur.* Alibi *serere* et *ferre* commutantur. V. supra ad 3, 17, 10. [*impune quidem discordias* Veith.]

Et cum hostes tantum non accersierint, exercitus conscribi adversus hostes non patiantur? sed] In antiquo cod. est *arcessierint*, quod idem est cum *accersierint*. RHEN. Lege, ut legitur in manuscriptis libris, *et cum hostium tantum accesserit, exercitus conscribi adversus hostes non modo non patiantur, sed audeat Canulejus.* et tolle interrogationis notam affixam voci *patiantur*. SIG. Diversimode et hic locus conceptus est in libris, quorum primus ac tertius *et cum hostes arcessierint, exercitus conscribi adversus hostes tamen non patiantur?* sec. *et cum hostes tantum arcessierint, exercitus conscribi adversus hostes non modo patiantur?* Campanus subscribit vulgatae lectioni: in qua si reponas *arcessierint*, displicere mihi non potest. Prave vero Andreas, *et cum hostes tantum arcessierint, exercitus conscribi adversus hostes non patiantur?* GEBH. Nihilo probius idem liber: *cum hostium tantum accesserit.* quod non debuit amplecti Sigonius, memor hanc particulam, quae Graecis μονονουχὶ, et significat, parum abest quin, propemodum, passim a librariis esse vexatam. Sic apud Cornelium Nepotem in Datame [1.] *Ea, quae prospere ei cesserunt, non magnitudine copiarum, sed consilii, quo tantum non omnes superabat, acciderunt.* Sane quidam veteres, *quo tam omnes.* sed haudquaquam audiendi. Satis magnum illud quoque est, propemodum omnes superavisse. Valer. Max. 9, 3, 3. *Annulos aureos sibimet ipsi et phaleras equis detractas abjecerunt, doloris impatientiam tantum non luctum profecto testati.* Et hic labes ab non intellecta particula illa. Lege: *doloris impatientiam tantum non luctu professo testati.* Pars enim luctus erat deponere annulos. Idem 9, 14. ext. 2. *Hybreau Mylasenum, copiosae et concitatae facundiae oratorem, Cymaeorum servo, strigmenta gymnasii colligenti, tam simi-*

bibeant? et, quum hostes tantum non arcessierint; exercitus conscribi adversus hostes non patiantur?

lem ferunt, ut tamquam germanum fratrem totius Asio: oculi adsignarent. Pighius recidit *ferunt* et *tonqnam*, facitque, *tam similem, nt germanum fratrem totius Asiae oculi adsignarent.* Colerus e Dan. *tam similem, nt tantnm non germanum.* Sed non percurant morbum. Totum illud *tam similem ferunt, ut,* demendum est, eique nil nisi *tantum non* sufficiendum. Sic plane Fanovictoriensis codex; juvat et alter chartaceus, in quo, quae dixi omittenda, desunt. Scripsit Valerius: *Hybreau Mylasenum*, etc. *Cymaeorum servo, strigmata gymnasii colligenti, tantum nou germanum fratrem totins Asiae oculi assignarunt.* Eadem particula mendi occasio apud Suetonium Claudio 38. et in Rhetoribus 6. J. FR. GRON. Codici Sigoniano Oxon. suum B. consentire, Hearne auctor est. Mei, qui eidem succinere solent, hic ab eo non nihil in diversa abeunt. *et cum hostinm tantnm arcesserit, exercitus conscribi adversns hostes non modo patiantur* est in Haverk. *et cnm hostinm tantum arcesserit, exercitus conscribi adversns hostes tautum non patiantnr* in Harlej. 2. et Portug. Reliqui propius accedunt ad vulgatum. Lovel. 5. a m. 1. per omnia vulgatum servat, sed *et cum hostinm tantnm arcessierit* a m. 2. in eo interpolatum est. *et cnm hostes causatnm non accesserint, exercitus conscribi adversns hostes non patiantur* habent Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *et cum hostes arcessierint, exercitus conscribi adversus hostes tantum non patiantur* Voss. 2. *et cum hostes tantum non arcessierint, exercitus conscribi adversus hostes tantum non patiantnr* Leid. 1. Lovel. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] Neque aliud exstat in Lovel. 2. et 4. ut et Lipsiens. nisi quod illi *accersierint* praeferant, pro *arcessierint*; hic *accesserint.* Eamdem lectionem etiam exprimere voluisse videtur scriba Harlej. 1. sed τῶν *tantum non* repetitio oculis ejus inposuit, et effecit, ut mediis omnibus omissis tantum dederit *et cum hostes tantnm non potiantur.* Editi a lectione, quae nunc exstat, non differunt, nisi quod vetustissimi praeferant *accersierint*, *accerserint*, vel *arcesserint*, pro *arcessierint.* V. Gebhardum supra ad 2, 19, 10. et ad 9, 9, 12. Optime Gronovius illud *tantnm non* vindicavit. Eodem noster alibi saepe usus est. Infra 5, 7, 2. *Qnnm agger promoti: ad urbem, vineaeque tautnm non jam injunctoe moenibus essent.* 25, 15, 1. *Dnos consules od Beneventnm esse, diei iter a Capua; tantum non ad portas et muros bellum esse.* ubi etiam ob non intellectas particulas in scriptis et excusis turbatur. 34, 40, 5. *Nunciis aliis prope snper alios adferentibns, tantum non jam captam Lacedaemonem esse.* ubi videndus Gelenius. 37, 29, 9. *Quod ubi Endamus, qni cogebat agmen, vidit, non posse exaequare ordinem Romanos, et tantum non jam circnmiri a dextro cornu, concitat naves.* Utuntur iisdem et alii. Valer. Max. 1, 8, 10. *Hoc quidem hominis, et casu; illud tantnm non ore ipsius Apollinis editum.* ubi videndi viri docti. 4, 6. ext. 3. *Qunm splendidissimum totius Graeciae decns Lacedaemon praecipuum nxoriae fidei specimen tautum non nostris ostentet oculis.* ubi iterum turbant codd. Et ita is scriptor saepe. Plin. 22. H. N. 6. *Excogitavit aliqnos adspectu hispidos, tactu truces, ut tantum non vocem ipsius fingentis illas, rationemque redden-*

13 *Sed audeat Canulejus in senatu proloqui, se, nisi suas leges tamquam victoris Patres accipi sinant, delectum haberi prohibiturum. quid eſſe aliud, quam minari, se proditurum patriam? obpugnari atque capi paſſurum? quid eam vocem animorum, non plebi Romanae, sed*
14 *Volscis et Aequis et Vejentibus adlaturam? Nonne,*

tis exaudire videamur. 35, 18. *Ut praetoria quoque ornamenta decerni a senatu viderimus libertis, tantumque non cum laureatis fascibus remitti.* Plinius alter in Panegyr. 23. *Gratum, quod tantum non ultro clientibus salutatis quasdam familiaritatis notas adderes.* Florus 3, 21, 1. *Veſtales amplexus aras tantum non eodem igne sepelitur.* ubi videndus Cl. Dukerus. Easdem voculas Livio reddere conatus est Gronov. infra ad 24, 8, 8. et ab alio Senecae redditas probavit ad 1. Nat. Quaeſt. 16. Ceterum non diſſitendum est, notam Sigonii ad haec verba in recentiſſima ed. anni 1592. omiſſam eſſe, sive lectio vet. lib. jam ipsi Sigonio displicuerit, sive illi, qui huic editioni praefuit. Quum tamen Gronovius eam servandam judicaverit, neque ego expungere volui. Edidi autem, quemadmodum verba concepta inveni in prima omnium editione. In recentiori enim anni 1572. ex cod. suo legebat *exercitus conscribi adversus hoſtes non modo patiantur.* pro quo operae in editione Modii dederunt *exercitus conscribi adversus hoſtes non patiantur?* quod servatum est in Gronoviana anni 1679.

§. 13. *Delectum haberi prohibiturum*] *dilectum* Florent. Voſſ. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. Lipsiens. Klockian. et Fragm. Hav. V. ad 37, 51, 7. Paullo ante praenomen *se* deerat in Lovel. 3.

Quid esse aliud, quam minari, se proditurum patriam? obpugnari atque capi passurum] Venuſtior antiqua lectio *se proditurum patriam? patriam oppugnari atque capi passurum?* SIG. Primo habent Pall. duo meliores *quid hoc esse aliud.* Deinde locupletius secundus *se patriam proditurum? patriam oppugnari ac capi passurum?* Quam si in suo invenisset Sigonius, quantis incessisset laetitiis! Ego parum fidam libro sublestissimae scripturae, dissentientibus melioribus. GEBH. Fortasse, *quid id esse aliud, quam minari?* DUK. Simile quid, ac Gebhardo in Palat. sec. etiam Sigonio in codice suo obvium fuit, cumque id cupide probaſſe, docet adscriptum ejus Scholion; ut Gebhardus hic verus haruspex fuerit, et Sigoniani ingenii indolem perspectam habuerit. Quod vero Sigonium ita in suo invenisse, et probaſſe ignoraverit, inde factum eſt, quod scholia ejus tantum consuluerit ex editione vel Modii, vel Gruteri, vel simili, in quibus operarum culpa *τὸ patriam* poſteriori loco erat omissum, ut etiam factum in ed. Gronoviana anni 1679. Porro *patriam proditurum, patriam oppugnari* etiam Harlej. 2. *proditurum patriam, patriam oppugnari* Haverk. Quamvis autem vox *patriam* poſteriori loco ab errante librario omissa eſſe videri possit, quod modo praecesserit; qualia scribarum peccata plura infra v. ad 33, 27, 4. quum tamen integerrimi codices in ea omit-

Canulejo duce, se speraturos Capitolium atque arcem scandere posse, si Patribus tribuni, cum jure ac majestate ademta, animos etiam eripuerint? Consules paratos esse duces prius adversus scelus civium, quam adversus hostium arma.

III. Quum maxime haec in senatu agerentur, 1

tenda conspirent, eaque neglecta sensus haud minus elegans sit, Gebhardum secutus eam insuper habui. Praeterea voces *se proditurum patriam? oppugnari* negligentia descriptoris exsulant a Leid. 1. Similitudo ultimarum literarum in vocibus *minari* et *oppugnari* eum in hunc errorem pertraxit. Tum *oppugnari ac capi* est in Haverk. *capi passum* in Voss. 1. et Leid. 2. Denique *quid hoc esse aliud* in Voss. 2. quomodo saepe obcurrit, *quid hoc rei est? quid id rei est?* de quo dixi ad 3, 4, 5. Ita 6, 7, 3. *Hostis est quid aliud, quam perpetua materia virtutis gloriaeque vestrae?* Vulgatum tamen, cui favet reliquorum meorum consensus, non damno. Ita enim ipse Livius saepe alibi locutus est. Mox hoc libro c. 4, 6. *Quid est aliud, quam exsilium intra eadem moenia, quam relegationem pati?* 6, 40, 8. *Quid est aliud dicere, quod petunt alii, nos ita fastidimus, ut sine mercede magna non accipiamus.* et inferius eodem cap. §. 19. *Quid est dicere aliud, nisi, quia indignos vestra voluntate creaturi non estis, necessitatem vobis creandi, quos non vultis, inponam.* [*quid esset aliud* Veith.]

Non plebi Romanae, sed Volscis, et Aequis, et Vejentibus] *non plebis Romanae* perperam Florent. Lovel. 1. Lipsiens. Leid. uterque, et Voss. 1. a m. 1. Deinde *venientibus* Florent. a m. 1. V. infra hoc lib. ad c. 52, 7.

§. 14. *Se speraturos Capitolium atque arcem scandere posse*] *se separatos* aberrans librarius cod. Haverk. *arcem se scandere* Leid. 2. et Lovel. 1. unde conjectura nasci posset, legendum esse *arcem escendere posse.* Passim enim id verbum a librariis corruptum est. V. ad 2, 28, 6. Sed nihil muto. Liv. 3, 68, 7. *Jam intra moenia erit, et arcem et Capitolium scandet.* Horat. 3. od. 30, 8.

Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine pontifex.

Cum jure majestate ademta, animos etiam eripuerint] Rott. Florent. Voss. duo, et editi, *cum jure ac majestate.* Forte etiam distinguendum: *scandere posse? Si patribus tribuni cum jure ac majestate ademta animos etiam eripuerint, consules paratos.* J. FR. GRON. Particula *ac* non modo superest in omnibus nostris, nisi quod ejus loco τὸ *atque* substituat Haverk. et in omnibus, quos Hearne consuluit, Oxoniensibus; verum etiam in editis usque ad postremam Gruteri, ubi, nescio utrum voluntate editoris, an vero lapsu operarum, perperam omissa fuit. Praeterea *adepta* Florent. Saepius ita peccarunt librarii; quod, quum forte *adēpta* scriptum esset, ad additam notam non adtenderint. V. ad 2, 56, 16. Mox vocem *scelus* non agnoscit Klockian.

§. 1. *Quum maxime haec in senatu agerentur*] *maxume* Florent.

Canulejus pro legibus suis et adversus consules ita
2 disseruit: *Quantopere vos, Quirites, contemnerent Patres, quam indignos ducerent, qui una secum urbe intra eadem moenia viveretis, saepe equidem et ante videor animadvertisse: nunc tamen maxime, quod adeo*

qui ita saepius exaratum praefert. V. ad cap. praec. §. 2. *haec agerentur in senatu* Harlej. 2. et Haverk. Paullo post verba *et adversus consules* deficiunt in Leid. 2. sola autem vocula *et* in Lovel. 5. [Veith.] et ed. Rom. anni 1472. ac Parm. 1480.

§. 2. *Quantopere vos, Quirites, contemnerent Patres*] Ut saepe ad Ciceronem monui, legendum et hic ex Palat. tertio *quanto opere.* Sic Gellius 13, 26. *Legebatur Panaetii philosophi liber de officiis secundus, ex tribus illis inclitis libris, quos M. Tullius magno cum studio maximoque opere aemulatus est.* et 16, 13. *Praenestinos autem refert maximo opere ab Tiberio imperatore petisse orasseque, ut ex colonia in municipii statum redigerentur.* Hinc corrigendus Novius Atellana, quae inscribitur Parcus, apud eumdem auctorem 17, 2. e MSS. Pall.

Quod magno opere quaesiverunt,
id fruisci non queunt.

Livius 6, 5. *Haud magno opere plebem moverant, et infrequentem in foro.* ut habent duo Pall. codices meliores. 7, 14. *Tullius magno opere a Dictatore petere.* ut habet MS. Pal. tert. Ibidem Pal. tert. *Illi quoque tamen videndum magno opere esse.* 9, 45. Pall. duo: *Quod quanto opere optandum foret, Hernicos docuisse.* 26, 50. *Quando tanto opere peterent.* Ita correxi 36, 59. GEBH. *quanto opere* etiam Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. Plura infra dicentur ad Liv. 28, 18, 4.

Qui una secum urbe intra eadem moenia viveretis] Palat. sec. *quod una septi urbe intra eadem moenia viveretis.* In similem incidit codicem Campan. *quia una septi in urbe intra eadem moenia viveretis.* GEBH. *quia una secum urbe intra eadem moenia vivitis* Lipsiens. et Lovel. 4. *quia una secum urbe intra eadem moenia vixeritis* Lovel. 5. et Portug. a m. 1. in quo posteriori *septi*, pro *secum*, emendatur manu altera. *quia una septum urbe intra eadem moenia viveretis* Florent. *qui una septi urbe intra eadem moenia vixeritis* Haverk. et Harlej. 2. *qui una septi urbe intra eadem moenia viveretis* Fragm. Hav. quod tamen a m. 2. *quia*, pro *qui*, praefert. *quia*, pro *qui*, est etiam in Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. 1. 2. 3. Gaertn. Klockian. et ed. Rom. anni 1472. ae Parm. 1480. Sed nihil mutandum. *indignos, qui viveretis*, ut saepe alibi. Supra 1, 17, 10. *Patres deinde, si dignum, qui secundus ab Romulo numeretur, crearitis, auctores fient.* Terent. in Eun. 5, 2, 26.

— — — si ego digna hac contumelia
Sum maxime; at tu indignus, qui faceres, tamen.

in Heautont. 4, 4, 19. *Dignam me putas, quam inludas.* [*una saepe in urbe - - - vixeritis* Veith.]

Saepe equidem et ante videor animadvertisse] *saepe. quidem* Lovel. 2. et Gaertn. Sed litera initialis τοῦ *equidem* intercepta est ab

atroces in has rogationes nostras coorti sunt: quibus 3
quid aliud quam admonemus, cives nos eorum esse, et,
si non easdem opes habere, eamdem tamen patriam in-
colere? Altera connubium petimus, quod finitimis ex- 4
ternisque dari solet. nos quidem civitatem, quae plus

ultima vocis praecedentis. V. ad 2, 44, 6. Deinde τὸ *ante* non comparet in Voss. 2. et hoc modo trajicitur *et videor ante animadvertisse* in Harlej. 2. et Haverk.

§. 3. *Quid aliud quam admonemus, cives nos eorum esse*] *quid aliud admonemus, quam cives* Leid. 2. et Lovel. 1. a m. 2. nam a m. 1. τὸ *admonemus* omissum est. Videntur autem librarii ita voces transposuisse, quod non adsequerentur elegantiam, in scriptis Livianis tamen saepissime obviam, ut *quid aliud quam*, *nihil aliud quam* ponantur, pro quid aliud agimus quam, nihil aliud agimus quam. De priori v. ad Liv. 34, 2, 12. ubi partim ex Mstis, partim ex conjectura scribendum monebo, *Quid enim nunc aliud per vias et compita, quam rogationes tribunorum plebis suadent, aliae legem abrogandam censent.* de posteriori ad 31, 24, 3. ubi Gronovius scribendum monuit *Nec quidquam aliud, quam ad deforme spectaculum semirutae ac fumantis sociae urbis quum venisset.* Praeterea *cives vos eorum esse* Lipsiens. ac Lovel. 2. et 3. *nos cives eorum esse* alio ordine Haverk. Denique anonymus ad marginem editionis Curionis malebat *concives nos eorum esse.* Sed diu est, quod viri docti Voss. Vorst. Sciopp. aliique docuerint, *concivis* barbaram atque ultimae Latinitatis vocem esse, eoque sensu scriptores, qui optimo seculo linguae Latinae et diu postea vixerunt, vocabulo *civis* usos esse. Silius 6, 670.

Cernit et extremos defuncti civis honores.

§. 4. *Altera connubium petimus, quod finitimis externisque dari solet*] *Ipsos ad connubium petimus* Lovel. 2. [Veith.] *Alter ipsos ad connubium petimus* Gaertn. *conubium* autem et hic et alibi saepe in Florent. et Leid. 1. exaratum conspicitur. Utramque scribendi rationem priscis in usu fuisse, et in Mstis obcurrore, observat Dausquej. de Orthogr. parte sec. ea voce. Ratio tamen et origo vocis stat pro vulgata scriptura. Deinde *finitimis hiis externisque* Lovel. 1. *finitimis extraneisque* Lov. 3. *finitimis exterisque* Lov. 4. [Veith.] quarum varietatum compendium scribendi caussa fuit. *externis finitimisque* Haverk. *exenis finitimisque* Harlej. 2. Verum *finitumis*, pro *finitimis*, scriptum praefert Leid. 1. non tantum hoc loco, sed etiam saepe alibi. Ita 1, 21, 2. 2, 53, 3. ubi quaedam vide. infra 4, 17, 6. et alibi. Ea autem scriptura ex Caji Caesaris Cenotaphio Pisano firmari potest, ubi *legitume* scriptum obcurrit. *AD. DECURIONES. REFERANT. EORUM. PUBLICA. AUCTORITATE. ADHIBITA. LEGITUME. ID. CAVEATUR.* Ita *maritumus.* V. ad 6, 31, 5. Similiter *optumus maxumus* scripserunt aeque, atque *optimus maximus.* V. ad 3, 17, 5. *decumus* aeque, ac *decimus.* V. ad 2, 59, 11. *intumus* aeque, atque *intimus.* V. ad 1, 1, 2. Denique *dare solent* Harlej. 2. et Lipsiens. Sed praestat, quod editur.

quam connubium est, hostibus etiam victis dedimus.
5 *Altera nihil novi ferimus; sed id, quod populi est,*
repetimus atque usurpamus: ut, quibus velit, populus
6 *Romanus honores mandet. Quid tandem est, cur coe-*
lum ac terras misceant? cur in me inpetus modo pene
in

§. 5. *Ut, quibus velit, populus Romanus honores mandet*] Τὰ *populus Romanus* desunt in Lovel. 1. a m. 1. *ut, quibus velit Romanis, honores mandet* praefert editio Mediolan. anni 1480. Paullo ante *nihil novi fecimus*, pro *ferimus*, Lovel. 1. 2. 4. a m. 1. et Lipsiens. [Veith.] qui etiam *aliter* pro *Altera*] V. ad 7, 3, 6. Praeterea *si id*, pro *sed id*, ed. Rom. anni 1472. et Parm. 1480.

§. 6. *Quid tandem est, cur coelum ac terras misceant*] Palat. primus, ut erat quoque in tertio, *cur coelum ac terras misceantur*. Et saepe in forma passiva activa significatione ab auctoribus frequentantur. GEBH. *coelum et terras* Lovel. 5. Harlej. 1. et Haverk. *coelum ac terras misceantur* etiam Voss. 2. et Lovel. 3. quod tamen, ut Gebhardus facere videtur, non ipsi Livio, sed ejus librariis, adscribendum arbitror; qui non modo notam, qua duae ultimae literae terminationis hujus passivae indicari solent, saepissime omiserunt, sed etiam pro lubitu addiderunt, ubi locus ei non erat. V. ad 39, 22, 8. Ceteroquin posset suspicio oriri, librarium dare voluisse *cur coelum ac terra*, vel *terrae misceantur*. Verum potius videtur Livius, locutioni activae subjiciendo passivam, et huic iterum activam, orationem variasse, de quo ante dictum ad cap. praec. §. 7. Quin immo forsan id librariis displicuit, et locum corrumpendi praetextus exstitit. Praeterea *Quid tamen est* Lipsiens. V. ad 22, 2, 11. *Cur tandem est, cur coelum* Klockian. Mox *sit in senatu factus* Gaertn.

Negent se manibus temperaturos, violaturosque denuncient] *negentes manibus*, duabus literis transpositis, ac duabus vocibus perperam junctis, Leid. 1. pro quo deinde *negantes manibus* praeferunt Voss. 2. (cujus margini alterum *negent se manibus* pro varia lectione adpictum est) Lovel. 3. et 5. a m. 1. qui *negant manibus* habet a m. 2. *negant se manibus* Gaertn. *temperare manibus* est a vi abstinere. Supra 2, 23, 9. *Nec temperatum manibus foret; ni propere consules P. Servilius et Ap. Claudius ad comprimendam seditionem intervenissent.*

§. 7. *Si populo Romano liberum suffragium datur*] Abest a Palat. binis τὸ *liberum*. Ita mox [§. 10.] iidem omnes *populi jussu Patribus regnasse*, ejecto τῷ *auctoribus*. GEBH. Vocem *liberum* omnes nostri recte servant, uno excepto Lovel. 3. in quo, ut et in Palatinis duobus Gebhardi, scribarum culpa omissa est. [*datur, in quibus velit* Veith.]

Et non praeciditur spes plebejo quoque] *et nunc* Lovel. 2. et Gaertn. *et si nunc* Harlej. 2. Deinde *praecingitur* Voss. 1. *praefigitur* Leid. 2. in margine. *Praecidere spem* Livius infra quoque hoc cap. §. 15. utitur. *Civis Romanus si sit*

in senatu sit factus? negent se manibus temperaturos,
violaturosque denuncient sacrosanctam potestatem? Si 7
populo Romano liberum suffragium datur, ut, quibus velit, consulatum mandet, et non praeciditur spes plebejo quoque, si dignus summo bonore erit, apiscendi summi bonoris, stare urbs baec non poterit? de im-

ex plebe, praecisa consulatus spes erit. 24, 31, 12. *Ne spem reditus praeciderent sibi.* 29, 15, 15, *Ita praecisa spe senatum adeundi deprecandique.* et 42, 50, 1. *Postquam legati ab Roma regressi praeciderant spem pacis.* Etiam Cic. 1. in Verr. 7. *Id sum adsecutus, ut una hora, qua coepi dicere, reo audaci, profuso, perdito spem judicii corrumpendi praeciderem.* Ita *praecidere reditum* Cic. in Pison. 22. *De reditu Gabinii omittamus: quem etsi sibi ipse praecidit; ego tamen, os ut videam hominis, exspecto. praecidere ultionem* Petron. in Satyr. 82. *Despoliatus ergo, immo praecisa ultione, retro ad deversorium tendo.* Praeterea *plebejo cuique* pleraeque edd. principes, et operarum errore *plebeio quique* Tarvis. prima, usque ad Mediol. anni 1495. et Venetam anni 1498. in quibus *plebejo quoque;* quod jam editum exstat Romae anno 1472. et Parm. 1480. iterum repositum. Id autem etiam servant omnes scripti.

Adipiscendi summi honoris] Legitur in omnibus fere libris *apiscendi*, et [c. 6, 10.] *Ut patricios desperatio primo, irritata plebe, apiscendi honoris, deinde indignatio, si cum his gerendus esset honos, deterreret.* Inventi ecce sunt, qui, ut per omnia antiquum obtineant, utroque loco, capital, credo, admissuri, si Livio suam vocem reliquissent, *adipiscendi* reposuerunt, cum *apiscendi* verbo Lucretius, Catullus, ipse denique, cum in libris de LL. tum in Epistolis, Cicero utantur. MOD. Novantiq. Lect. Epist. 30. Modius hic et libro eodem c. 6. in illis verbis, *ut patricios desperatio primo, irritata plebe, apiscendi honoris, deinde indignatio, si cum his gerendus esset honos, deterreret,* legit *apiscendi.* Verum nihil tale in omnibus nostris libris. GEBH. Et hic et cap. 6. licet obsequaris Fr. Modio, et sine religione scribas *apiscendi.* Invenimus et nos tandem in membranis, sed non nisi optimis et antiquissimis. J. FR. GRON. *apiscendi* ex meis hoc loco retinent Leid. 1. et Harlej. 1. ex illis vero, quos Hearne Oxonii evolvit, L. 1. 2. et N. proxime accedunt Florent. in quo est *apiciscendi*, et Klockian. offerens transpositis literis *aspicendi.* Festus in voce *Aptus. Aptus, cum propria significatione intelligatur; poni tamen solet pro adeptus; sicut apisci pro adipisci.* Plautus in Epid. 5, 2, 3. *Sine, me hominem apisci.* Terent. in Heaut. 4, 3, 15. *Deorum vitam apti sumus.* Ita enim Faërnus, pro *adepti*, ex optimo Bembi codice restituit. Tacit. 3. Ann. 31. *Ac forte parva res, magnum ad certamen progressa, praebuit juveni materiam apiscendi favoris.* 13, 21. *Bajarum suarum piscinas excolebat, cum meis consiliis adoptio, et proconsulare jus, et designatio consulatus, et cetera apiscendo imperia praepararentur.* Ita Ryckius ex cod. suo, pro *adipiscendo*, edidit, eoque Tacitum delectari docuit. Nu-

perio actum est? et perinde hoc valet, plebejus ne
consul fiat, tamquam servum aut libertinum aliquis
8 *consulem futurum dicat? Ecquid sentitis, in quanto*
contemtu vivatis? Lucis vobis hujus partem, si liceat,
adimant. quod spiratis, quod vocem mittitis, quod for-
9 *mas hominum habetis, indignantur. Quin etiam (si*

per etiam Cl. Corte id Plinio restituit 4. Ep. 8. *Illud vero ut apisci arduum, sic etiam sperare nimium est.* Quem ad eum locum vide; ut et Giphanii Collectan. ad Lucret. in voce *Apisci.* et Voss. in Etymol. ling. Lat. voce *Apio.* Mox *stare urbs hic non poterit*, pro *haec*, Gaertn. *stare haec urbs* Lovel. 4.

Plebejusne consul fiat] Scribe *plebejus ne consul fiat.* Est enim quasi lex. J. FR. GRON. Ut Gronovius emendavit, in plerisque superest codicibus. At vero Florent. legit *plebejus nec consul fiat.* ubi ultima litera τοῦ *nec* repetita est ex principio vocis sequentis. V. ad 40, 7. 8. Alii, ut Voss. 1. et Leid. 2. habent *plebejus non consul fiat*, quo ipso tamen ejus emendatio adstruitur. Verosimile enim est, olim voculam *ne* in margine per τὸ *non* expositam, ipsamque expositionem, primigenia lectione rejecta, deinde receptam esse. Si vero *plebejusne* scriptum exstitisset, illud *ne* per *non* reddi non potuisset. Libri excusi variant, ita tamen ut antiquissimi, quos vidi, duabus vocibus *plebejus ne* dederint, et Lugdunenses demum anno 1553. substituerint *plebejusne.* Quamvis autem anno sequenti Gryphius, et biennio post Basileenses ac Sigonius iterum priscam lectionem reduxerint, eam tamen Parisiensibus anno 1573. veram esse persuadere non potuerunt. Parisienses autem lapsos deinde secuti sunt omnes recentiores editores usque ad Cl. Jac. Gronovium, qui patris emendationem contextui reddidit. Et tamen postea iterum Cl. Hearne, Clericus, aliique *plebejusne* servare maluerunt. Paullo ante *de imperio factum est*, pro *actum est*, Florent. solito lapsu scribarum. V. ad 6, 28, 2. Vulgatum verum est. Sollemnis enim formula est *actum est*, in summa desperatione. Supra 2, 48, 5. *Actumque de exercitu foret, ni K. Fabius in tempore subsidio venisset.* c. 55, 2. *Dicere, actum esse de libertate sua.* et alibi saepe. V. Brisson. de Formul. l. 8. pag. m. 740.

Tamquam servum aut libertinum aliquis consulem futurum dicat] *ac libertinum* Harlej. 2. qui error frequens est in Mstis. V. ad 21, 63, 3. *aut libertum* Lovel. 4. Voces *aut libertinum* deficiunt in Voss. 2. Denique *consulem dicat futurum* alio ordine Leid. 2.

§. 8. *Ecquid sentitis, in quanto contemtu vivatis*] *Et quid sentitis* Florent. Voss. ambo, Leid. uterque, Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. Lipsiens. Gaertn. et Haverk. [Veith.] V. ad 5, 36, 5. In Fragm. Hav. *Ecquid* a m. 2. exstat, priori lectione erasa. *Ecquid* autem hic simplex est interrogatio. V. infra ad 27, 10, 2. Deinde *in quanto contemtu petatis* Klockian.

Lucis vobis hujus partem, si liceat, adimant] *nobis* habet Portug. *lucis hujus vobis partem* Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. *lucis vo-*

Diis placet) nefas ajunt esse, consulem plebejum fieri. Obsecro vos, si non ad fastos, non ad commentarios pontificum admittimur; ne ea quidem scimus, quae omnes peregrini etiam sciunt? consules in locum regum successisse? nec aut juris, aut majestatis quidquam habere, quod non in regibus ante fuerit? En umquam

bis hujusmodi partem Hearnii Ox. L. 1. et C. et Lovel. 4. Sed τὸ *hujus* non est in Lipsiens. Deinde *scilicet udimunt* Haverk. [Veith.] V. supra ad 3, 71, 3. Mox *quod spiratis* scribae negligentia non comparet in Voss. 1. Primitus etiam omissum erat in Lovel. 1. sed ab eadem manu scriptum est in margine. *quid speratis* est in Gaertn. qui et mox *quid vocem mittitis, quid formas.* Passim *quid* et *quod* commutantur. V. ad 38, 10, 1. Similiter etiam *spirare* et *sperare.* V. ad 5, 23, 2. Tum alio ordine *formas habetis hominum* Lovel. 4. *formam hominum habetis* editi priores Aldo, qui *formas* dedit, adstipulantibus omnibus scriptis.

§. 9. *Quin etiam, si Diis placet, nefas ajunt esse*] *Tum etiam* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *Qui etiam* Lipsiens. et Gaertn. Praeterea *si Dis placet*, Florent. Leid. 1. et Lovel. 1. quod deinde pronum fuit librariis mutare in *si displicet*, ut factum est in Lipsiens. Lovel. 4. a m. 1. et Voss. 1. In quo deinde posteriore nasutior aliquis vocem *si* erasit. V. infra ad 37, 53, 5.

Si non ad fastos, non ad commentarios pontificum admittimur] Cl. Ant. Perizon. inter versus ad primam vocem adscripserat τὸ *etsi*, sive ita legendum judicaverit, sive potius vocem *si* eo sensu hic poni existimaverit. Non culpo. Potes tamen etiam *si* hoc loco capere si quidem, quoniam; ut infra 7, 13, 6. *Quamquam de gloria vix dicere ausim, si nos et hostes, haud secus quam feminas, abditos intra vallum omnibus contumeliis eludunt.* ubi vide, quae notantur. Deinde *ad commentarios pontificium* Harlej. 1. quod librarii erratum est.

Admittimur; ne ea quidem scimus, quae omnes peregrini etiam sciunt] Notanda est lectio, quae in codicibus Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. obcurrit. Eorum prior praefert *pontificum omnes peregrini etiam sciunt admittimur, nec ea quidem scimus, quod omnes peregrini etiam sciunt.* secundus *pontificum omnes peregrini etiam sciunt admittimur, nec ea quidem scimus, quae omnes peregrini etiam sciunt.* tertius autem, *pontificum omnes peregrini etiam sciunt admittimur, nec eadem quidem scimus, quod omnes peregrini etiam sciunt.* Jam vero ex vitiosa tot vocum repetitione, cui sola librarii negligentia caussam dedit, constare puto, tres illos codices, si non plane ex eodem, attamen ex talibus exemplaribus descriptos esse, quae ex eodem mendoso libro propagata sunt. Non enim verosimile est, quemque eorum sponte in singularem hunc errorem incidisse, sed potius alium ita praeeuntem secutos esse. Mox trajectis dictionibus *in regum locum successisse* Harlej. 2. et Fragm. Hav. *in locum regium* habet Lovel. 4. qui deinde omisit vocem *ante.* Praeterea *in regibus ante fuerat* est in Gaertn.

§. 10. *En umquam creditis fando*

creditis fando auditum esse, Numam Pompilium, non
modo non patricium, sed ne civem quidem Romanum,
ex Sabino agro adcitum, populi jussu, Patribus aucto-
11 *ribus, Romae regnasse? L. deinde Tarquinium, non Ro-*

auditum esse] *En numquam* Leid. 1. Voss. 2. Harlej. 1. Lovel. 1. 3. Lipsiens. et Gaertn. Sed ultima litera *τοῦ En* perperam capiti vocis sequentis praeposita est. Male. Usum particularum *en umquam* inlustravit Gronov. ad Liv. 30, 21, 8. V. etiam, quae infra notabo ad 24, 14, 3. *Item umquam* offert Lovel. 4. Insuper *credis*, pro *creditis*, male Voss. 2. [*Et unquam* Veith.]

Sed ne civem quidem Romanum, ex Sabino agro adcitum] *sed ne quidem civem Romanum* Lovel. 5. et Portug. Nihil muto. Praeterquam enim quod duo, et ii ne optimi quidem, codices reliquorum consensui praeferri nequeant, observandum etiam est, Livium et optimos scriptores ita plerumque particulis *ne quidem* usos fuisse, ut inter eas unam aut plures voces interponerent. Id quum observasset Tursellin. de partic. Latin. Orat. c. 99. addit, quemdam tamen Gulielm. Insulanum Menap. p. 34. Observ. reperisse, bis illud a Cicer. semel a Livio neglectum esse. Negare non audeo, forte alibi voculas illas nulla dictione media junctas obcurrere, certe ita in optimis Cel. Graevii et Gronovii editionibus excuditur 2. ad Attic. Epist. 16. *Ego illud ne quidem contemnam, quod extremum est.* ubi tamen alii *ne illud quidem* praeferunt. V. ibid. Manut. Id tamen dicam, tribus illis, quae ex Gulielm. Insulano Tursell. laudavit, locis aliter hodie in optimis excusis vulgatum reperiri. Prior locus est Cic. 1. de Nat. Deor. 24. *Nam de vita beata nihil repugno, quam tu ne in Deo quidem esse censes, nisi plane otio langueat.* Alter in Philipp. 5, 9. *Sed ne de utilitate quidem sua cogitaverunt.* Locus tandem Livii 38, 25, 15. *Ut ne fugam quidem facilem aut tutam haberent.* V. etiam infra hoc lib. c. 26, 11. Porro praepositio *ex* abest in Harlej. 2. et Haverk. at sex voces *quidem Romanum, ex Sabino agro adcitum* exsulant a Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Eaedem, prima tantum excepta, omissae etiam sunt a librario Lipsiens.

Populi jussu, Patribus auctoribus] Gebhardus supra ad §. 7. hujus cap. monuit, vocem *auctoribus* in omnibus Palat. deficere; quam neque in uno meorum reperi, nisi tantum in Lipsiens. et Lovel. 4. a m. 2. [*auctoribus* deficit in Veith.]

§. 11. *L. deinde Tarquinium non modo Romanae*] Vetus liber dumtaxat ob transpositionem adverbii *modo* a vulgatis edd. evariat. *L. deinde Tarquinium non Romanae modo, sed ne Italicae quidem gentis.* Animadvertendum autem, sic Livium loqui solitum, unica tantum adhibita negatione, ut in l. 1. primae Decadis [c. 40, 2.] *Regnare Romae advenam*, inquit, *non modo vicinae, sed ne Italicae quidem stirpis.* Quem locum quidam, addita negatione, castigare sunt ausi. docent hoc vulgatae edd. Aliquando duabus utitur negationibus; qui sermo frequentior est apud auctores, ut infra [c. 21, 6.] *Tantum metum*, inquit, *vastitatis in urbe agrisque fecit, ut non modo praedandi causa quisquam ex agro Romano non exiret, bellive inferendi memoria Pa-*

manae modo, sed ne Italicae quidem gentis, Damarati Corinthii filium, incolam ab Tarquiniis, vivis liberis Anci, regem factum? Ser. Tullium post hunc, capti- 12
va Corniculana natum, patre nullo, matre serva, in-

tribus aut plebi esset; sed ultro Fidenates, qui se primo aut oppido, aut montibus, aut muris tenuerant, populabundi descenderent in agrum Romanum. RHEN. Páll. tres *non Romanae modo*. Neque secus Campan. Supra 1, 40. *Regnare Romae advenom, non modo vicinae, sed ne Italicae quidem stirpis*. GEBH. Recte Rhenanus monuit *non modo* hic poni pro *non modo non*. alia ex Livio exempla infra v. ad 25, 26, 1. Duabus negationibus modo usus [illegible] Livius hoc cap. *Numam Pompilium, non modo non patricium, sed ne civem quidem Romanum*. Ceterum *non Romae modo* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. a m. 1. *non Romanae modo* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. et 1. a m. 2. insuper Lipsiens. Gaertn. Blockian. Harlej. uterque, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Quod quum in suis etiam codicibus extare viri docti monuerint, recipiendum putavi. Licet enim saepissime τὰ *non modo* nullo medio adscito jungi soleant, interdum tamen etiam vox interponitur. Apud Cic. 5. Tusc. 33. *Tertias, quod essent plane inanes, neque necessitatem modo, sed ne naturam quidem adtingerent, funditus ejiciendas putavit*. et apud Justin. 11, 8. *Tum repente tantus nervos ejus occupavit rigor, ut interclusa voce n n spes modo remedii, sed nec dilatio periculi inveniretur*.

Sed nec Italicae quidem gentis] Scribe *ne Italicae quidem*, non *nec*. J. FR. GRON. Recte. Neque tantum ita omnes scripti mei, uno excepto Lovel. 5. in quo *ne* non comparet; sed et priscae edd. usque ad Gruterum, qui perperam *nec Italicae quidem* vulgavit. V. supra ad 1, 10, 3. Τὸ *quidem* deficit in Lovel. 3.

Demarati Corinthii filius] *Damarati*, ut supra. SIG. *Demarti* Lovel. 3. *Demarati* Florent. Leid. 2. Lovel. 4. Harlej. 2. et Haverk. *Demarathi* Leid. 1. Lovel. 1. et 5. et Fragm. Hav. At *Damarati* Voss. ambo, Lovel. 2. et Portug. *Damarathi* Harlej. 1. Contra Palat. pr. *Demarati*, Palat. sec. *Demarathi* praeferre Gebhard. supra notavit ad 1, 34, 2. ubi plura vide. Mox *incolam ab Quintiis Tarquiniis* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Sed illud *Quintiis* ex ultimis syllabis vocis *Tarquiniis* natum puto. *incolam a Tarquiniis* vetustiores excusi usque ad Aldum, qui *ab* substituit, omnibus meis consentientibus, uno Gaertn. excepto, qui fere semper *a* τῷ *ab* substituit.

§. 12. *Captiva Corniculana natum, patre nullo, matre serva*] *Patre nullo*, id est, ignobili, ignoto, et ab historicis praeterito. Horat. Satyr. 1. serm. 6, 9.

> *Ante potestatem Tulli atque ignobile regnum*
> *Multos saepe viros, nullis majoribus ortos,*
> *Et vixisse probos, amplis et honoribus auctos.*

Seneca Epist. 108. *Duos Romanorum reges esse, quorum alter patrem non habet, alter matr m. Nam de Servii matre dubitatur. Anci pater nullus; Numae nepos dicitur.* Melchizedekum in divinis literis similiter dici ἀπατόρα, *nullo patre*, observant Theologi, quia

genio, virtute regnum tenuisse? Quid enim de T. Tatio
Sabino dicam, quem ipse Romulus, parens urbis, in so-
13 *cietatem regni accepit? Ergo, dum nullum fastiditur*
genus, in quo eniteret virtus, crevit imperium Roma-

et illius pater quis fuerit, in veteri codice nusquam declaratur. JAC. PERIZON. Animadv. Histor. c. 3. p. 157. *captiva Cornicula natum* Voss. 1. Lovel. 2. 4. 5. Lipsiens. Harlej. 2. et Portug. in quibus ultimam syllabam vocis *Corniculana* prima sequentis absorpsit. *Cornicula nā natum* Leid. 1. et Harlej. 1. *Cornicularia natum* Lovel. 3. Leid. 2. et Fragm. Hav. litera *n* in *ri* dissoluta. V. ad Liv. 3, 30, 3. Deinde *Cornicularia nō notū patre illo* Lovel. 5. a m. 1. *Cornicularia natum non nota patre illo* a m. 2. Verum illa *nō notū* ex glossa marginali in contextum perperam admissa censenda sunt; iis autem indicari per *patrem nullum* intelligendum esse patrem non notum. *patre illo* etiam Leid. 1. Insuper *serva matre* Gaertn. Ceterum ipse Livius supra 1, 39, 5. negat, Tullium revera ex serva natum fuisse. Inde tamen non efficiendum est, cum hoc loco a se dissentire. Supra enim sententiam, quam veriorem credebat, protulit; hic autem Canulejus alteram, sibi magis faventem, arripit, ut nullum, ne vilissimum quidem ac servile, genus a Romanis fastiditum ostendat, atque ita patriciis extorqueat, plebejis aditum ad summos honores negandum non esse. Eadem ratione Canulejus Ser. Tullii regis patrem *nullum* vocat, quem supra eodem loco *Ser. Tullium principem in urbe Corniculo* vocarat. Similiter hic Numa Pompilius *populi jussu*, *Patribus auctoribus Romae regnosse*, adeoque universi populi Patriciorum et plebis consensu regnum in eum conlatum esse dicitur, quem Livius a solo senatu regem electum refert supra 1, 17. et 18. Ita denique, non Livius, sed Ap. Claudius, tribunos plebis *privatos esse, sine imperio, sine magistratu* dicit supra 2, 56, 13. quos ipse Livius passim inter magistratus retulit, ut ad eum locum notavi.

Ingenio et virtute regnum tenuisse] Est in veteri libro *ingenio, virtute*, absque copula. RHEN. *ingenio et virtute* quidem Andreas. Flor. tamen Rott. Helm. uterque Vossianus *ingenio, virtute, regnum tenuisse*. Sic 3, 68. *Nunquam vestrum quisquam re, fortuna, domum auctior rediit*: non modo scripti, sed omnes etiam impressi ante Aldum. Hoc lib. cap. seq. *in aeternum urbe condita, in immensum crescente*. Sic illi, quos modo nominavi. At jam Andreas, *et in immensum*. Etiam c. 8. reficies tuto: *publicorum jus privatorumque locorum, vectigalia populi Romani*. Nam τὸ *et*, quod interponitur, unius Sigoniani est. Sic 5, 48. *Capitolinus exercitus stationibus, vigiliis fessus*, Flor. Rott. Helm. Voss. *vigiliisque*. J. FR. GRON. *ingenio et virtute* ex omnibus meis soli tantum Lovel. 5. et Portug. [Veith.] *ingenio virtuteque* Lovel. 2. 4. Lipsiens. Harlej. 2. et Haverk. Reliqui copulam, a Rhenano et Gronovio expunctam, non agnoscunt. Cum iis autem faciunt etiam codices, quos Hearne Oxonii evolvit, B. L. 1. N. et C. Gebhardus etiam ex MSS. delendam esse supra monuit ad 1, 40, 3. Passim autem Livius abjectis copulis loqui amavit. hoc lib. c. 15, 4. *In qua nuper decemviros bonis, exsilio, capite mul-*

num. Poeniteat nunc vos plebeji consulis, quum majores nostri advenas reges non fastidierint, et ne regibus quidem exactis clausa urbs fuerit peregrinae virtuti. Claudiam 14
certe gentem post reges exactos ex Sabinis non in civita-

tatos ob superbiam regiam. 1, 9, 8. *Multi mortales convenere studio etiam videndae novae urbis; maxime proximi quique, Caeninenses, Crustumini, Antemnates.* 10, 35, 5. *Legatis, tribunis, praefectis sociorum imperat, quod apud quemque facto opus est.* 23, 4, 2. *Hinc senatores plebem adulari, salutare, benigne invitare, adparatis accipere epulis, eas caussas suscipere, ei semper parti adesse, secundum eam litem judices dare, quae magis popularis esset.* et c. 12, 4. *Magnam vim frumenti, pecuniae, absumi.* ubi olim etiam *pecuniaeque* male edebatur. V. Gronovium supra ad 3, 9, 4. Infra ad 6, 3, 3. c. 41, 2. et ad 9, 1, 9. V. etiam, quae supra notantur ad 3, 68, 4. [*pater urbis in societatem accepit.* Veith.]

§. 13. *In quo eniteret virtus*] *in quo enim terret virtus* Leid. 1. et Harlej. antiquior; quod errantibus librariis tribuo: ut et quod voces *in quo eniteret* desint in Haverk. Mox transpositis vocibus *crevit Romanum imperium* Lovel. 4. *crevit imperium Rome* sec.

Poeniteat nunc vos plebeji consulis] Alio ordine, *Poeniteat vos nunc* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 5. Harlej. 2. et vetusti inpressi usque ad Aldum. *Poeniteat nunc nos* Lipsiens. et Gaertn. qui ita dedisse videntur, quod mox addatur *majores nostri*, non *vestri*. quae etiam ratio est, cur alii codices qui hic *vos* servarunt, mox *vestri* admiserint. At male. Non enim Canulejus, qui loquitur, aut plebs, sed patricii consulem plebejum fastidiebant.

Quum majores nostri advenas reges non fastidierint] *majores vestri* Lovel. 4. Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. id est, majores patriciorum. At non omnes reges a solis patriciis regnum acceperunt. Tullum Hostilium populus regem jussit, supra 1, 22, 1. Ancum Marcium regem populus in comitiis creavit, c. 32, 1. Tarquinium Priscum ingenti consensu populus Romanus regnare jussit, c. 35, 6. Ser. Tullius, quum ante injussu populi, voluntate Patrum regnasset, v. c. 41, 6. postea ad populum tulit, vellent juberentne se regnare? tantoque consensu, quanto haud quisquam alius ante, rex est declaratus, c. 46, 1. postremus regum Tarquinius superbus, neque populi jussu, neque auctoribus Patribus, regnavit, c. 49, 3. Praefero igitur, quod alii servant Msti, *majores nostri*. Deinde *non si fastidierunt* Haverk. Forte voluit librarius *non sic fastidierunt*. Malo tamen editam lectionem; sequitur enim mox *fuerit*.

§. 14. *Non in civitatem modo accepimus*] Palat. pr. *in civitate.* GEBH. *in civitate* etiam Portug. et Fragm. Hav. Non placet. Supra 2, 5, 10. *Qui ita liberati essent, in civitatem accepti viderentur.* 6, 4, 4. *Eo anno in civitatem accepti, qui Vejentium transfugerant ad Romanos.* 8, 13, 16. *Augere rem Romanam victos in civitatem accipiendo.* c. 14, 3. *Aricini Nomentanique et Pedani eodem jure, quo Lanuvini, in civitatem accepti.* Ita *recipere, suscipere in civitatem* supra inlustrantur ad loc. laud. 2, 5, 10. Similiter *accipere*

tem modo accepimus, sed etiam in patriciorum nume-
15 *rum? Ex peregrinone patricius, deinde consul fiat?*
civis Romanus si sit ex plebe, praecisa consulatus spes
16 *erit? Utrum tandem non credimus fieri posse, ut vir*
fortis ac strenuus, pace belloque bonus, ex plebe, sit

in amicitiam infra ad 7, 30, 4. *accipere in deditionem* ad 33, 20, 5. Et sequitur mox *sed etiam in patriciorum numerum. in civitatem non accepimus* Hav. Solet saepe τὸ *modo* vel *tantum* in his, *non modo* vel *non tantum, sed etiam* reticeri. V. infra hoc lib. c. 13, 13. At uni, et praesertim isti, codici fidem habere nequeo. Paullo ante *Claudiam gentem certe*, transpositis vocabulis, priscae editt. ante Aldum, qui ordinem nunc receptum dedit, consentientibus omnibus meis Mstis. *Claudiam certe regem post dies exactos* perperam praefert Klockian.

§. 15. *Ex peregrinone patricius, deinde consul fiat*] Palat. sec. *deinde et consul fiat*. Campanus edidit, *ex peregrino non modo patricius, sed et consul fiat*. GEBH. *ex peregrino nec patricius* Voss. 2. et Lovel. 3. *ex peregrino patricius* Portug. *ex peregrino non modo patricius, deinde consul fiat* Fragm. Hav. sed a m. 2. quum olim pro *ex peregrino non modo* aliud scriptum exstiterit, quod hodie deletum amplius legi non potest. Pighius, qui in Annal. Rom. ad ann. CCLVIII. p. 88. hunc locum ad partes vocavit, laudat *consul fiat*, duobus meorum codicum Gaertn. et Lovel. 2. hanc lectionem probantibus. Τὸ *fiat* deest in Lovel. 4. [*fiat consul* Veith.]

Civis Romanus si sit ex plebe, praecisa consulatus spes erit] Pighius loco, quem dixi, laudat *civi Rom. si sit ex plebe*, dissentientibus omnibus meis. Et optime etiam vulgatum servari potest, intellecto ad postrema verba τῷ *ei. praecisa ei consulatus spes erit*. quomodo locum intelligendum docuerunt Gronovius infra ad 40, 26, 8. et Cortius ad Sallustii Catil. 9, 2. (*v. infra ad 9, 8, 5. c. 10, 7. 38, 9, 12.) Saepe ita pronomen demonstrativum subintelligi solet. V. infra ad 23, 15, 4. ubi Gronovius simillimum locum laudavit ex Plauto in Trinumm. 2, 4, 21.

Pater cum peregre veniet, in porta est locus.

ubi etiam Iul. Douza *Patri* invitis Mstis substituebat. V. etiam supra ad 2, 3, 6. infra ad 5, 1, 8. et alibi. Praeterea *praecissa consulatus spes* Leid. 2. quasi vellet *praescissa*. Sed male. V. supra hoc cap. ad §. 7. [*Romanus civis* Veith.]

§. 16. *Utrum tandem non credimus fieri posse*] Pall. duo *Verum tandem*. GEBH. *Verum tandem* etiam Voss. 2. Lovel. 3. et Haverk. Solitos interdum fuisse librarios ita errare, supra vidimus ad 2, 17, 3. Paullo post *Servio similis*, media voce exsulante, Leid. 2. Voss. 1. et Lovel. 1. *Servio Tullo similis* Harlej. 2. Haverk. et Lovel. 5.

§. 17. *An, ne si sit quidem, ad gubernacula reipublicae accedere eum patiemur?*] Male Palat. sec. *ad gubernanda*. GEBH. Ita haec verba primus interpunxit Sigonius, et post eum omnes, quos

Numae, L. Tarquinio, Ser. Tullio similis? An ne, si 17
sit, quidem ad gubernacula reipublicae accedere eum patiemur? potiusque decemviris, teterrimis mortalium, qui tum omnes ex Patribus erant, quam optimis regum novis hominibus, similes consules sumus habituri?

vidi, recentiores. Verum sie nullum sensum idoneum efficiunt. Diſtinctionem itaque hoc modo emendavi. *An ne, si sit, quidem ad gubernacula.* Insuper *ne, et si sit quidem* Voſſ. 2. *ne et sit quidem* Lovel. 3. *ne sit quidem* Portug. a m. 1. Lovel. 4. et Gaertn. *Tò quidem* deficit in Lipsiens. Mox *accidere* Haverk. et Portug. a m. 1. De quo errore v. infra ad 21, 10, 12. Praeterca *patimur* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Lipsiens. Tota autem ea vox deficit in Lovel. 2. Codicis Palat. secundi lectionem hoc casu natam puto. Primo pro *gubernacula* seriptum erat *gubernacla*, ut *vinclum*, pro *vinculum*, de quo v. Gebhard. ad Liv. 3, 56, 4. mox literae *c* et *l* in *d* coaluerunt, et factum est *gubernada*. V. ad 10, 24, 2. inde tandem *gubernāda* vel *gubernanda*. Vel etiam cx litera *c* et priori ductu τοῦ *u* facta est litera *n*, ex altero ductu et *l* facta est *d*; et sic ex *gubernacula* formatum *gubernanda*. Omnes noſtri in eo vulgatum servant.

Potiusque decemviris, deterrimis mortalium, qui tum omnes ex Patribus erant] Pal. tertius expresse (nam sec. a m. 2.) Andreae Campanique edd. *teterrimis*. GEBH. *potius quam decemviris* Lovel. 4. et Haverk. Alibi idem error in Mſtis obcurrit. V. infra ad 5, 22, 3. Deinde *teterrimis mortalium* Voſſ. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 4. 5. Gaertn. Harlej. 1. Portug. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. C. et vetuſtiſſimae edd. Nam demum in Paris. anni 1673. *deterrimis* inveni, cui recentiores omnes et nonnulli codd. consentiunt. Saepius hae voces in Mſtis confunduntur. V. Lambin. ad Cic. 2. in Verr. 16. N. Heinsium ad Claudiani 2. in Rufin. 385. et Cel. Burmann. ad Quinctil. Declamat. 2, 5. Ita apud Cic. 4. ad Famil. Epiſt. 12. olim edebatur. *Ita vir clarissimus ab homine teterrimo acerbissima morte est adfectus*, ut ex Manut. ad eum locum patet; ubi hodie melius *deterrimo* excusum exſtat. Hic tamen *teterrimis mortalium* recepi, id est, crudelissimis, nocentiſſimis, omnibus flagitiis ac sceleribus quam maxime pollutis. Cic. 1. Tuscul. 40. *Arridens, propino, inquit, hoc pulchro Critiae, qui in eum fuerat teterrimus.* Orat. in Vatin. 3. *Sic ego te, quamquam sis omni diritate atque i nanitate teterrimus, tamen dico esse odio civitati, non tam tuo, quam reipublicae nomine.* 4. in Verr. 55. *At videte, quanto tetrior hic tyrannus Syracusanus fuerit, quam quisquam superiorum.* V. Broekhus. ad Propertii 2. Eleg. 13, 70. Praeterea, *qui tamen omnes* Leid. 2. et Portug. V. ad 22, 17, 5. *qui cum omnes* Lovel. 2. Denique mox *quasi optimis regum*, pro *quam*, Klockian. Vir doctus ad marginem edit. Curionis, in qua vox *similes* infra culpa operarum omissa erat, legendum conjecit *potiusque ex decemviris*. Sed quomodo *ex optimis regum novis hominibus*, (tum enim ibi quoque subintelligi deberet τὸ *ex*) qui diu ante demortui erant, consules haberi poſſent?

1 IV. *At enim nemo post reges exactos de plebe consul fuit. Quid postea? Nullane res nova institui debet? et, quod nondum est factum (multa enim nondum sunt facta in novo populo) ea, ne si utilia quidem sint,
2 fieri oportet? Pontifices, augures, Romulo regnante, nulli erant: ab Numa Pompilio creati sunt. census in civitate et descriptio centuriarum classiumque non erat:
3 ab Ser. Tullio est facta. Consules numquam fuerant:*

§. 1. *Multa enim nondum sunt facta in novo populo*] Vox *facta* deficit in Lovel. 1. et Leid. 2. Vir doctus ad marginem ed. Curionis scribendum conjecit *multa enim, quae nondum sunt facta*, sed mendose ac sine necessitate. Tum *in eo populo* Kloekian. Paullo ante *factum fieri*, addita ultima voce, Lovel. 2. et Gaertn.

Ea, ne si utilia quidem sint, fieri oportet] *ne si quidem utilia* Lovel. 5. et Portug. *neutilia quidem si* Lovel. 2. *cave*, pro *ea ne*, est in Gaertn. Deinde *τὸ sint* non comparet in Voss. 2. Pro eo praeferunt *sunt* Voss. 1. Leid. uterque, Harlej. uterque, Portug. Lovel. 1. 2. 3. 5. Lips. et Gaertn. [Veith.] In Florent. a m. 1. legebatur *siint*, unde postea factum est *sunt*: pro quo Salvinius in ora libri conjiciebat *sient*. Verum id stilo Livii non convenit.

§. 2. *Ab Numa Pompilio creati*] Bott. Voss. duo, Flor. *creati sunt*. J. FR. GRON. *creati sunt* etiam omnes mei, iique, quos Hearne Oxonii versavit. Neque aliter omnes edd. usque ad ultimam Gruteri, in qua prima *τὸ sunt* omissum est, quod recte Gronovius loco suo restituit. Praeterea *a Numa Pompilio* Gaertn. In verbis sequentibus *census in civitate, descriptio centuriarum* sine particula *et* Lovel. 2. Tum *a Servio Tullio* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. et Gaertn.

§. 3. *Consules numquam fuerant*] *fuerunt* Florent. Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 5. Harlej. ambo, Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. Verum bis praecessit et semel sequitur *erant*, sequitur etiam *fuerat*; quare editam lectionem praeferendam existimo.

Dictatoris nec imperium nec nomen fuerat] *nec nomen nec imperium* transpositis vocabulis Harlej. 2. Haverk. Lovel. 2. et Lipsiens. Tum *fuerit* Lovel. 5.

Tribuni plebis, aediles, quaestores] *tribuni plebi* meorum optimi Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. V. ad 2, 42, 6. Praeterea *aediles et quaestores* Lovel. 4. [Veith.] Male. Solet saepe Livius copulas omittere. V. ad cap. praec. §. 12.

Et creavimus, et e republica sustulimus] *et creavimus, et creatos post e republica sustulimus* Hearne invenit in Oxon. L. 1. quod mihi etiam obvium fuit in Lovel. 4. Contra duae priores voces desunt in Haverk. *τὸ et* secundo loco non visitur in Leid. 2. et Lovel. 1. *e republica* non agnoscit ed. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. Paullo ante *inter decem hos annos*, pro *intra*, Lovel. 3. V. mox ad §. 6.

regibus exactis creati sunt. Dictatoris nec imperium nec nomen fuerat: apud patres esse coepit. Tribuni plebis, aediles, quaestores, nulli erant: institutum est, ut fierent. Decemviros legibus scribendis intra decem hos annos et creavimus, et e republica sustulimus. Quis 4
dubitat, quin, in aeternum urbe condita, in inmensum crescente, nova imperia, sacerdotia, jura gentium hominumque instituantur? Hoc ipsum, ne connubium Pa- 5

§. 4. *Quis enim dubitat*] Exemplar vetus non habet *enim*, sed tantum *Quis dubitat*. RHEN. Vocula *enim* abest etiam ab omnibus meis, et, nisi fallor, ab Hearnii Oxoniensibus, quod, lectionem veterum editt. *quis enim dubitat* recensens, nullius codicum suorum consensum memoret.

Quin in aeternum urbe condita, et in inmensum crescente] Exemplar vetus habet *in aeternum urbe condita, in immensum crescente* absque copula *et*. RHEN. Habent omnes Palatini *urbe condita, in immensum crescente*. GEBH. Eadem copula etiam abest ab omnibus meis Mstis; illisque, quos Hearne Oxonii evolvit. Gronovius etiam ad cap. praec. §. 12. eam a Flor. Rott. Helm. et utroque Voss. exsulare monuit, eorumque auctoritate etiam omisit. At insuper Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. praeferunt *quin extremum urbe in immensum*, deficiente etiam voce *crescente:* etiam Lipsiens. *quin externum* exhibet. Sed τὸ *in* absorptum erat ab ultimis literis vocis proximae. V. ad Liv. 37, 31, 4. *aeternum* autem et *extremum* etiam alibi in membranis vetustis confunduntur. V. viros doctos ad Silii 4, 400. Sed nihil muto. *in aeternum condita* ut infra 28, 28, 11. *Ne istuc Jupiter optimus maximus sirit, urbem, auspicato Diis auctoribus in aeternum conditam, fragili huic et mortali corpori aequalem esse.* 34, 6, 4. *Ex his legibus, quae non in tempus aliquod, sed perpetuae utilitatis caussa in aeternum latae sunt, nullam abrogari debere fateor.* Plinius in Paneg. 35. *Quos quidem non in praesens tantum, sed in aeternum repressisti, mille poenarum indagine inclusos.* Quinctil. Declam. 6, 6. *Supremum tamen et (nefas) in aeternum me jam catenatis manibus amplexus.* ubi v. Cel. Burmann. ita *in perpetuum* Liv. 5, 2, 4. *Remotam in perpetuum et ablegatam ab urbe et ab republica juventutem.* *in reliquum* Sallust. in Jug. 44. *Plusque in reliquum sibi timoris, quam potentiae addidit.* quod recte Cl. Corte *in reliquum tempus* exponit, aliisque exemplis, etiam ex Livio petitis, inlustrat. *in praeteritum* Plinius in Paneg. 40. *In praeteritum subvenire, ne Dii quidem possunt.* et cap. 53. *Licet nobis et in praeteritum de malis Imperatoribus quotidie vindicari.*

Jura gentium hominumque instituantur] Copulam nesciunt Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Haverk. quorum posterior etiam habet *instruantur*, errore alibi quoque in Mstis obvio. V. Cel. Burmann. ad Quinctil. 1. Instit. Orat. 1. p. 17. et infra notata ad 5, 43, 2. (*8, 38, 8. 40, 32, 4.)

§. 5. *Ne connubium Patribus cum*

tribus cum plebe esset, non decemviri tulerunt paucis his annis pessimo exemplo publico, cum summa injuria plebis? An esse ulla major aut insignitior contumelia

plebe esset, non decemviri tulerunt] Habet Palat. sec. *retulerunt*. Legendum deinde *paucis*. GEBH. *ne conubium Patribus cum plebe esse* Voss. 1. Deinde *retulerunt* Lovel. 2. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. Sed prima syllaba perperam repetita esse videtur ex ultima vocis praecedentis. Pro *non decemviri* vir doctus ad marginem edit. Curionis *num decemviri* scribendum existimavit. Male. *non* enim hic ponitur, pro nonne, quod addita interrogationis nota ipsum docere potuerat. Ita apud Flor. 3, 21. *Isti tot in pace, non plures sunt?* ubi pari modo Freinshem. *num plures* scribendum, Gronov. *τὸ non* tollendum existimarunt; sed recte Salmasius, Graevius, et Dukerus vulgatum vindicarunt. Ita mox hoc capite. *Sinceram servare privatis consiliis non poteratis?* 5, 53, 8. *Non in casis ritu pastorum agrestiumque habitare est satius inter sacra penatesque vestros, quam exsulatum publice ire?* et saepe. Denique *pauci* primus edidit Modius, eumque reliqui secuti sunt usque ad Gronovium, qui iterum *paucis* reduxit, quod etiam constanter superest in meis. Alterum itaque operarum errore natum videtur.

Pessimo exemplo cum summa injuria plebis] Omissus est ablativus *publico* in vulgatis edd. *pessimo exemplo publico cum summa injuria plebis*. RHEN. *Τὸ publico* abest a libris omnibus, quos vidi. Neque Beatus, qui primus, aut in primis, illud in contextum recepit, addit, de conjecturane ita scribendum putet, an veteris libri alicujus ea sit lectio. MOD. Lego *pessimo publico, cum summa injuria plebis*. Supra l. 2. in princ. *Quin Brutus idem pessimo publico id facturus fuerit*. KLOCK. Intrusit, libris MSS. omnibus atque etiam editionum antiquissima invitis, Beatus *τὸ publico*, quod tamen agnoscit Campani editio. GEBH. Addit Rhenanus ex Borbetomagensi, haud contemnendo in plurimis libro, vocem *publico*, quae promiscuis in libris non reperitur. habet tamen et Campani editio. Itaque ex adjectione potius esse *τὸ exemplo*, quam *τὸ publico*, suspicer, etsi nihil vulgarius illo *pessimo exemplo*. Quis ignorat? Valde blanditur, *non decemviri tulerunt paucis his annis pessimo publico cum summa injuria plebis?* Nempe malum publicum erat, et duorum ordinum ejusdem civitatis utrimque honestos viros non posse inter se connubiis adfinitatibusque sociari, et non licere Patribus, tam ex virtute quem genere generos legere. Sed praecipua injuria plebis erat, quae, tamquam indigna, contactu patriciorum arcebatur. Sic inferius hoc libro [c. 44, 9.] *Ut in parcendo sui malum publicum fiat*. 2, [1, 3.] *Quin Brutus idem, qui tantum gloriae Superbo exacto rege meruit, pessimo publico id facturus fuerit, si libertatis immaturae cupidine priorum regum alicui regnum extorsisset*. J. FR. GRON. Vocem *publico* non agnoscunt nostri, praeter Florent. et Harlej. 1. neque etiam Hearnii Oxonienses, nisi unus B. [nec Veith.] Si Klockii et Gronovii conjectura *pessimo publico* vel unius probati codicis auctoritate firmaretur, eam praeferre non dubitarem,

potest, quam partem civitatis, velut contaminatam, indignam connubio haberi? Quid est aliud, quam exsilium 6
intra eadem moenia, quam relegationem pati? Ne adfi-

contra quam Doujatio visum est, qui utramvis harum lectionum *pessimo exemplo* vel *pessimo exemplo publico* malebat, quam quae Gronovio blanditur. Sed suum cuique esto judicium. Satis tamen mirari non possum supinam interpretis Delphinici negligentiam, qui porro subjungit, „Ita „quidem locutus est *Tacitus*, sed „semel opinor, et *solus*." Vellem indicasset, quo loco Tacitus τοῖς *pessimum publicum* usus esset. Novi, eum alibi *publicum bonum*, *egregium publicum* dixisse. Verum si quis ad omnes illas similesque locutiones observationem ejus extendendam dicat, *Tacitus* neque *semel*, neque *solus* ita locutus erit. At manus aberravit, et, ut verosimile fit, *Tacitus* memoratus est, ubi *Livius* memorari debuerat. Id si verum, quomodo Gronovio vitio vertere poterit, quod Livium ex Livio emendare conatus sit, atque in animum induxerit, eum, qui semel minus obvia, immo, si velis, rarissima locutione usus est, eadem etiam alibi uti potuisse, licet forte nullus alius scriptor eandem adhibuerit? Sed insuper ne verum quidem est, *solum* ita Livium locutum esse. Supra enim ad 2, 1, 3. praeeunte Colero docui, ipsum illud genus loquendi etiam apud Varron. obvium esse. Vide, quae ibi dicta sunt. Ceterum τὸ *cum* deest in Lovel. 4.

An esse ulla major aut insignior contumelia potest] Lege, *aut insignitior contumelia*. Nam *insignitus* dicimus ab *insigniendi* verbo. RHEN. Rhenanus, nescio an e conjectura, *insignitior*. nam nullum e nostris adstipulatorem invenit. Sed Plautus Casin. 5, 4, 31.

> *Mihi quidem aedepol insignite facta est magna injuria.*

Rudente 3, 2, 29.

> *Quibus advorsum jus legesque insignite injuria hic*
> *Facta est, fitque in Veneris fano.*

V. notas ad 7, 6. GEBH. Gratulor codici Rhenani Borbetomagensi, cui consentientes meorum praestantissimi atque optimae notae Florent. et Leid. 1. veram lectionem *insignitior* recte servarunt. Eamdem etiam probavit Gronovius infra ad Liv. 7, 6, 6. Soliti autem sunt librarii, voci *insignitior*, tamquam minus obviae, passim notiorem *insignior* subjicere. V. infra ad 7, 6, 6. c. 15, 10. 8, 13, 1. et Pichenam ad Tacit. 3. Ann. 70. Τὸ *insignitior* itaque, quod Frobenius a Rhenano monitus anno 1535. recepit, sed Gryphius anno 1548. iterum ejecit, revocandum censui.

§. 6. *Quid est aliud, quam exsilium intra eadem moenia*) *Quod est aliud* Gaertn. V. ad 38, 10, 1. *Quid est, quam exsilium* Haverk. *Quid aliud est, quam exsilium* Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *inter eadem moenia* solito lapsu Portug. a m. 1. V. ad 5, 27, 2. *intra moenia*, non comparente voce media, Haverk. *intra moenia eadem* Lovel. 2.

Ne propinquitatibus inmisceamur? caveant, ne societur sanguis] Nescio, quid sibi velit *caveant*, quod est scriptum in exemplari Borbetomagensi. Quid; si hoc

nitatibus, ne propinquitatibus immisceamur, cavent; ne
7 *societur sanguis. Quid? hoc si polluit nobilitatem istam vestram, quam plerique oriundi ex Albanis et Sabinis, non genere nec sanguine, sed per cooptationem in Pa-*

modo legas et distinguas? *Ne affinitatibus, ne propinquitatibus immisceamur, cavent; an ne societur sanguis?* ut respiciat id, quod sequitur: *Id vos sub legis superbissimae vincula conjicitis, qua dirimatis societatem civilem.* RHEN. Pall. primus ac tertius, et Andreae ed. *immisceamus caveant.* unde Rhenanus divinabat *immisceamur cavent, an ne societur.* Sed Campanus stat a partibus vulgatae lectionis. GEBH. *ne propinquitatibus immisceantur* Leid. 2. Lovel. 1. 2. 5. Klock. et Gaertn. quomodo etiam Ascensius anno 1510. edidit. *ne propinquitatibus misceamur* Haverk. *misceantur*, omissis duabus praecedentibus vocibus, Lipsiens. Deinde *caveant* Msti plerique nostri, cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. Verum insuper edd. laudatae ita distinguunt ac scribunt, *Quid est aliud, quam exsilium intra eadem moenia, quam relegationem pati, ne affinitatibus, ne propinquitatibus immisceamur? Caveant, ne* etc. Nihilominus illud *caveant* ab imperitis librariis ortum videtur, qui ita scripserunt, ut id praecedenti *inmisceamur*, ac sequenti *societur* conveniret. Lipsiens. Lovel. 2. et editt. Mediol. anni 1495. ac Veneta anni 1498. dederunt *cavetur*, idque servarunt pleraeque usque ad Aldum. Eam autem lectionem inde profluxisse opinor, quod in Mediol. anni 1480. lapsu typographico editum sit *cavet*, quem editor Venetus non inspectis prioribus libris emendare conatus est: nisi potius per errorem *cavēt*, id est *cavetur*, datum sit pro *cavēt*, id est *cavent*. unus Lovel. 5. habet *cavetis*. Lovel. 4. *cavent.* [*immisceamur. Caveatis* Veith.] Insuper *sanguinis*, pro *sanguis*, Harlej. 2. et Lovel. 2. Interpunctio autem, quam etiam Rhenanus mutandam censuit, et quae tamen diu adhuc postea servata est, probari nequit. Media enim interrogationis nota indicat, verba *Ne adfinitatibus, ne propinquitatibus inmisceamur* referenda esse ad praecedentia *exsilium, relegationem pati*; disjungenda autem a sequentibus *cavent* etc. quibus tamen cohaerere debent. Eamdem jam exstitisse in antiquioribus edd. ex modo dictis constat. Verum quum postea mutata esset, ab Aldo deinde in erratis revocata est. Quae nunc obtinet, praeterquam quod in multis Aldo antiquioribus recepta fuerit, deinde a Sigonio restituta est.

§. 7. *Quid hoc si polluit nobilitatem istam vestram, quam plerique* etc.] Quocumque modo hoc distinguamus, et sive interrogative, sive enunciative legamus, videtur aliquid abesse ac desiderari, cum tamen sensus non sit admodum obscurus. GLAR. Hunc locum, atque adeo hanc sententiam vituperat Glareanus, quae ornatissima atque apertissima est, si ita intelligatur: Si connubia plebis contaminant vestram nobilitatem, nonne poteratis privatis potius consiliis eam sinceram servare, aut nullam plebejam ducendo, aut nullam e Patribus enubere sinendo, quam lege cavere, ne connubia inter plebem et Patres essent, quam legem decemviri tulerunt? † ,,Glareanus non vituperat, sed ait implicatam es-

tres habetis, aut ab regibus lecti, aut post reges exactos jussu populi; sinceram servare privatis consiliis non poteratis, nec ducendo ex plebe, neque vestras filias sororesque enubere sinendo e Patribus? Nemo plebejus pa- 8

se. †" SIG. Si Glareanus non vituperat, non tamen etiam, ut vult ejus vindex, sententiam implicatam ait; sed contra licet *sensus non sit admodum obscurus*, attamen *videri aliquid abesse ac desiderari;* quod verum non esse, recte Sigonius ostendit. [*sanguis, qui ob hoc* Veith.] Pro *polluit*, male *polluunt* Portug. *polluerit* Haverk. V. infra ad 40, 14, 11. Tum *nobilitatem justam vestram* Florent.

Vestram, quam plerique oriundi ex Albanis et Sabinis, non genere nec sanguine, sed per cooptationem in Patres habetis] *vestram, plerique oriundi ex Albanis et Sabinis, quos non genere* etc. *habetis* Haverk. *ex Albanis ex Sabinis* Portug. V. ad 26, 45, 1. *Tà Albanis et* desunt in Lovel. 2. Deinde *quos non genere* etiam Harlej. 2. et Portug. a m. 2. inter versus. Tum *genere ac sanguine* Lovel. 3. et 4. Mox *a regibus lecti* Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 2. 3. 4. Lipsiens. Gaertn. Portug. et Fragm. Hav. [*quamquam plerique* Veith.]

Aut post reges exactos jussu populi] Post reges exactos in hac re intervenisse jussum populi, ostendit Dionysius Halic. 5, 40. de Ap. Claudio agens: *ἀνϑ᾽ ὧν ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος εἰς τε τοὺς πατρικίους αὐτὸν ἐνέγραψε.* Et sic accipio, quum quosdam a Patribus in patricios cooptatos legimus; ut apud Livium 10, 8. *Sabinum advenam, principem nobilitatis vestrae, seu Attam Clausum, seu Ap. Claudium mavultis, illi antiqui patricii in suum numerum acceperunt.* Et Suetonium in Tib. 1. *Atta Claudio gentis principe post reges exactos sexto fere anno a Patribus in patricios cooptata.* ubi si quis legere velit *cooptato*, non valde repugnem. Sub regibus non necessarium fuisse suffragium populi possit videri hic significare Livius. Sed contrarium constat e Dionysio 2, 47. de Sabinis in civitatem receptis. *Ἐξ ὧν ἑκατὸν ἄνδρας, οὓς αἱ φράτραι προεχειρίσαντο, τοῖς ἀρχαίοις βουλευταῖς προσέγραψαν.* Et 4, 3. de Ser. Tullio. *Καὶ διὰ ταῦτα Ῥωμαῖοι μὲν αὐτὸν ἐκ τοῦ δήμου μεταγαγεῖν ἠξίωσαν εἰς τοὺς πατρικίους, ψήφους ἐπενέγκαντες, ὥσπερ Ταρκύνιόν τε πρότερον, καὶ ἔτι πρὸ τούτου Νουμᾶν Πομπίλιον.* DUK. *post exactos reges* Lovel. 4. ordine verborum mutato. [*servare putatis consiliis non potestatis* Veith.]

Neque vestras filias sororesque etiam ei nubere sinendo e Patribus] Non aliter in scripto codice legitur, nisi quod illic tantum est *et nubere*, non *etiam ei nubere*, quas voces doctus aliquis admiscuit. Lege *neque vestras filias sororesque enubere sinendo e Patribus.* RHEN. Gratia sit Beato Rhenano, principi hujus loci afflicti instauratori; nam Pall. hic corrupti repraesentant partim *sororesque etiam nubere*, ut prim. ac tert. Andreasque; partim *sororesque nubere*, ut secundus. Campanus pessime *ei nubere.* Est autem *enubere* nubendo in aliam familiam gentemque transire. 10, 23. *Virginiam, Auli filiam, patriciam plebejo nuptam Volumnio consuli, matronae, quod e Patribus enupsisset, sacris arcuerant.* Legendum e Pall. tribus. Infra 26, 34. *Extra filias, quae enupsit.*

triciae virgini vim adferret: patriciorum ista libido est.
nemo invitum pactionem nuptialem quemquam facere coë-
9 *gisset. Verum enim vero lege id probiberi, et connubium*
tolli Patrum ac plebis, id demum contumeliosum plebi
est. cur enim non confertis, ne sit connubium divitibus
10 *ac pauperibus? Quod privatorum consiliorum ubique*
sem-

sent. 39, 19. *Gentis enuptio. Innubere* respondens huic est. Supra 1, 34. *Ea cum innupsisset, spernentibus Etruscis Lucumonem, exsule advena ortum, ferre indignitatem non potuit.* Ovid. 7. Met. 856.

Ne thalamis Auram patiare innubere nostris.

GEBH. *nec vestras filias* Voss. 2. Harlej. 2. Lovel. 2. 3. 5. Gaertn. et Haverk. V. infra ad 9, 9, 14. *ne vestras filias* Lovel. 4. et Lipsiens. Deinde recte Rhenanum *sororesque enubere sinendo* emendasse puto, licet etiam nullus meorum codd. ei faveat, nisi unus Portug. idque a m. 1. *sororesque et nubere sinendo* habent Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. Gaertn. Lipsiens. et Fragm. Hav. *sororesque nubere* Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 2. 4. 5. Portug. a m. 2. et Haverk. *sorores etiam nubere sinendo* Lovel. 3. et Voss. 2. *sororesque etiam nubere sinendo* edd. Rom. anni 1472. Parm. anni 1480. Mediol. anni 1495. et Veneta anni 1498. *sororesque etiam ei nubere sinendo* reliquae, quas vidi, usque ad Frobenium, qui anno 1531. *sororesque etiam, enubere sinendo* vulgavit; at quadriennio post emendationem Rhenani recepit. De verbo *enubere* v. Sigonium infra ad 26, 34, 3. et quaedam apud Gronov. ad 39, 19. 5. Denique *ex Patribus* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Haverk. et Portug. a m. 2. Praepositio deest a m. 1. in Florent.

§. 8. *Patriciorum libido est*] Rott. Voss. duo, Flor. Helm. *patriciorum ista libido est.* J. FR. GRON. *ista libido* etiam codd. mei, et quos Hearne Oxonii contulit. Adde omnes edd. usque ad ultimam Gruteri, in qua demum vox *ista* omissa est: eam vero recentiores usque ad Gronovium non recte secuti sunt. *lubido* Florent. V. Cortium ad Sallust. Catil. 7, 1. Sed apud Livium alibi semper *libido* scribitur: unde etiam hic retinui. Praeterea τὸ *est* non comparet in Lovel. 4. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. Mox *facere coëgisset quemquam* trajectis vocibus idem cod. *coget*, pro *coëgisset*, Lovel. 2. *cogisset* Gaertn.

§. 9. *Verum enim vero lege id prohiberi*] In alium ordinem digestis vocabulis *id lege prohiberi* Haverk. et mox, *contumeliosum est plebi* Portug. et Lovel. 5. Vox *plebi* deficit in edd. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480.

Cur enim non confertis, ne sit connubium divitibus ac pauperibus] Cl. Ant. Perizonius ad oram codicis legendum conjecit *cur enim non censetis*, offensus, ut videtur, rariore et vix alibi obvio usu vocis *conferre*, quae hic ponitur pro simul, eodem tempore ferre. Rogat enim Canulejus, cur non, quo

*semper fuit, ut, in quam cuique feminae convenisset domum, nuberet; ex qua pactus esset vir domo, in matrimonium duceret; id vos sub legis superbissimae vincula conjicitis, qua dirimatis societatem civilem, duasque ex
una civitate faciatis. Cur non sancitis, ne vicinus pa-* 11
tricio sit plebejus? ne eodem itinere eat? ne idem convivium ineat? ne in foro eodem consistat? Quid enim

tempore legem tulerunt, ne connubium Patribus cum plebe esset, non *contulerint*, id est, non simul tulerint, ne sit connubium divitibus ac pauperibus? Quamvis autem alibi hac significatione eam vocem non observaverim, id tamen singulare Livio non invideo, neque eo indignum puto. Vocula *sit* exsulat a Voss. 1. ejus loco *fit* est in Gaertn. V. ad 5, 3, 8. Tum *divitibus et pauperibus* Lovel. 4.

§. 10. *Ut, in quam cuique feminae convenisset domum, nuberet*] *ut, quam in cuique foeminae* Haverk. *ut, in quamcumque foeminae* Fragm. Hav. a m. 1. *ut, in qua cuique foeminae* Voss. 2. et Lovel. 3. Male. Locutio enim ita supplenda est, *ut, in quam cuique feminae nubere convenisset domum, in eam nuberet.* Jam vero non dicitur *nubere in domo*, certe non hoc sensu, sed *in domum*. Et ita emendandum censuit Gronov. apud Quinctil. Declam. 338. *Haec enim quamvis maritum habere desiisset, atque esset ea domo, in quam virgo nupserat, pulsa; non sine auxilio tamen videri poterat.* Similiter et Cicero locutus est in Orat. pro Coelio 14. *Cui quum ex amplissimo genere in familiam clarissimam nupsisses, cur tibi Coelius tam conjunctus fuit?* Praeterea *innuberet* olim in cod. suo scriptum fuisse, sed postea primam ejus vocis syllabam erasam esse, Klockius testatur. De verbo *innubere* v. ad 1, 34, 4. Sed reliqui nihil mutant. Ceterum paullo ante *Quod privatorum consiliorum credo usibus ubique semper fuit* Lovel. 2. Sed voces *credo usibus* ab indocto librario ex margine in contextum receptae videntur, quibus inperitior aliquis indicare voluerat, se credere, pro *ubique*, legendum esse *usibus*. Pro *fuit* autem Lipsiens. praefert *fuerit*. V. ad 40, 14, 11.

Ex qua pactus est vir domo] *ex qua factus est* perperam praeferunt Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Lipsiens. Gaertn. Harlej. uterque, Port. Haverk. et Fragm. Hav. quomodo saepe aberrarunt manus librariorum. V. supra ad 3, 19, 12. (*9, 26, 5.) et quae olim contuli ad Silii Ital. 17, 79. [*factus esset* Veith.]

Duasque ex una civitate facitis] *civitates* Florent. Utrumque probum est, ipsiusque Livii auctoritate defendi potest. Supra 2, 24, 1. *Adeo duas ex una civitate discordia fecerat.* c. 44, 9. *Duas civitates ex una factas.* V. ad 3, 9, 4.

§. 11. *Ne eodem itinere eat? ne idem convivium ineat? ne in foro eodem consistat*] *nec eodem itinere* Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. quinque, Lipsiens. Gaertn. Fragm. Hav. et Portug. a m. 1. [Veith.] Ter vero *nec*, pro *ne*, praeferunt

in re est aliud, si plebejam patricius duxerit, si patriciam plebejus? quid juris tandem immutatur? nempe
12 *patrem sequuntur liberi. nec, quod nos ex connubio vestro petamus, quidquam est, praeterquam ut hominum, ut civium numero simus. nec, vos (nisi in contumeliam ignominiamque nostram certare juvat) quod contendatis, quidquam est.*

Harlej. 2. et Haverk. Male. Elegantior enim illa τοῦ *ne* repetitio. Paullo ante hoc cap. *Ne adfinitatibus, ne propinquitatibus immisceamur, caveut; ne societur sanguis.* 34, 3, 9. *Ne ullus modus sumtibus, ne luxuriae sit.* ubi olim similiter peccabatur. Plura ad eum locum notabuntur. Voces *itinere eat? ne idem* negligentia scribae aberant ab Harlej. 1. το *ineat* ab Haverk. [ante *sit patricio plebejus* Veith.]

Quid enim in re est aliud] *Quid enim in te est aliud* Gaertn. *Quid enim interest aliud* Lipsiens. *Quid enim jure est aliud* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Cic. 2. ad Attic. Ep. 19. *Nec, quid faciam, scio: neque tantum est in re, quantus est sermo.* Livius infra 10, 8, 11. *Nihil est aliud in re, Quirites, nisi ut omnia negata adipiscamur.* ubi v. Gronov. *in re aliud est* Lovel. 4.

Quid juris tandem mutatur] Pall. pr. ac tertius *imitatur.* Lege, ut edidit Campanus, *immutatur.* GEBH. Si ullius codicis auctoritate haec conjectura stabiliretur, non displiceret. V. infra ad 7, 22, 6. Nunc tamen probare nequeo, quoniam omnes nostri stant pro vulgata, nisi quod itidem *imitatur* sit in Voss. 2. et Lovel. 3. Sane si ad ductus literarum diligentius adtendimus, *imitatur* vicinius est τῷ *mutatur*, quam alteri *immutatur*: qui vero in Mstis non hospes est, perspectum habet, quam facile literae *imi* et *mu* inter se commutari queant. *imitari* tamen, *mutari* et *immutari* in Mstis Valer. Max. confundi, viri docti observaruut ad 6, 3, 1. V. etiam infra ad 5, 30, 3. (*30, 13, 9.) Haec scripseram, quum codicis Florent. excerpta nactus video, eum diserte *immutatur* praeferre. Ei igitur lectioni ulterius adversari nolo.

§. 12. *Nec, quod nos ex connubio vestro petamus, quidquam est, praeterquam*] Colon. membranae *nec nos ex connubio vestro petimus quidquam, praeterquam.* MOD. Non aliter Pall. omnes atque editiones, quam *nec, quod nos ex connubio vestro petamus, quidquam est, praeterquam.* Modius e membranis Colon. *nec nos ex connubio vestro petimus quidquam, praeterquam.* GEBH. Omnes etiam codd. mei vulgatae lectioni adhaerent, praeterquam quod vocula *quod* desit in Lovel. 2. ejus loco *qui* praeferat Lovel. 3. et quod Haverk. habeat *ne, quod nos ex connubio nostro.* Mox sequitur, *Nec, vos quod contendatis, quidquam est.* Unde patet, receptam lectionem servandam esse. Similis est periphrasis *nihil est, quod*, qua Livius saepius usus est. Supra 2, 55, 7. *Nihil est, quod exspectetis tribunos.* 24, 15, 8. *Postremo pronunciat Gracchus, esse nihil, quod de libertate sperarent, nisi eo die fusi fugatique hostes essent.* 38, 53, 12. *Nihil est, quod se ab Aetolis*

V. Denique, utrum tandem populi Romani, an ve- 1
strum summum imperium est? Regibus exactis, utrum
vobis dominatio, an omnibus aequa libertas parta est?
Oportet licere populo Romano, si velit, jubere legem. 2
an, ut quaeque rogatio promulgata erit, vos delectum
pro poena decernetis? et, simul ego tribunus vocare
tribus in suffragium coepero, tu statim consul sacramen-

separent. Eadem Ambraciensium et Aetolorum caussa est. V. Vechneri Hellenol. 2, 10.

Praeterquam ut hominum, ut civium numero simus] *praeterquam in hominum ac civium numero simus* Haverk. Male. Infra 6, 20, 9. *Orasse singulos universosque, ut Capitolium atque arcem intuentes, ut ad Deos immortales versi de se judicarent.* (*29, 34, 2.) 31, 7, 11. *Ut linguam, ut nomen secutos crederes.* 25, 6, 19. *Petimus, ut virorum, ut militum officio fungamur.* 34, 3, 9. *Ut auro et purpura fulgeamus, inquit; ut carpentis festis profestisque diebus per urbem vectemur.* Et ita ex conjectura legendum opinatus sum supra 2, 38, 2. *Ut veteres populi Romani injurias, cladesque gentis Volscorum, ut omnia, inquit, obliviscamini alia.* Plura duplicatarum exempla v. infra ad 5, 35, 4. *ut numero civium* trajectis vocibus Lovel. 4.

Nisi in contumeliam ignominiamque nostram] *nisi quod in contumeliam* Harlej. 2. et Portug. *ubi*, pro *nisi*, est in Lipsiens. Deinde *vestram* Voss. 2. Leld. 1. Lovel. 2. 3. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. [Veith.] Id autem hoc sensu ferri posset, ut indicaret Canulejus, ideo contentionem patriciis contumeliae ignominiaeque futuram, quoniam tandem ipsis cedendum erit plebi. Sed vulgatum pracfero. *ignominiamque uterque certare* Gaertn. Mox *quod contempnatis*, pro *contendatis*, Gacrtn. V. ad Liv. 6, 6, 6. Dcinde *nequicquam est* Lovel. 2. et Gaertn.

§. 1. *Utrum vobis dominatio, an omnibus aequa libertas parta est*] Prima vox praetermittitur in Haverk. quasi sufficeret, quod ea praecessisset, et hic satis commode intelligi posset. Sed reliquos, qui constanter servant, sequi tutius est. Deinde *nota libertas* Voss. 2. Sed *aequa libertas* est aequalis. infra hoc cap. *Si, quod aequae libertatis est, in vicem annuis magistratibus parere atque imperitare licet.* V. ad Silii 3, 192. (* Burm. ad Suet. Aug. 79.) Deniquc *parata est* Harlej. 2. et Lipsiens. saepe obvio in Mstis crrore. V. infra ad 5, 6, 1. et mox hoc cap. §. 5.

§. 2. *Oportet licere populo Romano, si velit, jubere legem*] *populum Romanum* Voss. 2. et Lovel. 3. Verum ita mutanda erit interpunctio, ut *populum Romanum jubere legem* propius jungantur. Sed alterum malo. Lectio haec inde profluxisse videtur, quod olim per compendium scriptum sit *po. Ro.* V. infra ad 39, 47, 10. [*pop. Ro.* Veith.]

Vos delectum pro poena decernetis] Florent. Voss. 1. Leid. 1. Harl. 1. Lips. et Fragm. Hav. ut saepe alibi, iterum *dilectum* pracferunt. V. ad 37, 51, 7. Praeterea *decer-*

to juniores adiges, et in castra educes? et minaberis
3 *plebi, minaberis tribuno? Quid, si non, quantum istae*
minae adversus plebis consensum valerent, bis jam ex-
perti essetis? scilicet, quia nobis consultum volebatis, cer-
tamine abstinuistis. an ideo non est dimicatum, quod,
4 *quae pars firmior, eadem modestior fuit? Nec nunc erit*
certamen, Quirites. animos vestros illi tentabunt semper,

nitis Voss. 2. Portug. Fragm. Hav. Lovel. 3. 4. 5. et Gaertn. Mox *coeperit* Florent. pro *coepero*. Verum ita, τῷ *ego* expuncto, legendum foret *et simul tribunus vocare tribus in suffragium coeperit*. At omnes alii vulgatum tuentur.

Sacramento juniores adiges, et in castra educes] *ad castra reduces* Harlej. 2. *ad castra educes* Haverk. Sed vulgatum praestat. *educere in castra*, nempe ex urbe. V. supra ad 3, 62, 5.

§. 3. *Quid si non quantum istae minae*] Palat. tertius, *quid est, si non quantum*. GEBH. *Quod si non* Lovel. 2. Deinde *tm̄*, id est *tantum*, Lovel. 5. V. infra ad 24, 35, 4. *numquam tum*, pro *non quantum*, quaedam ex vet. edd. *numquam quantum* edit. Mediol. anni 1505. Sed male. Mox *consensum plebis* Lovel. 4.

Bis jam experti essetis] *bis jam experti estis* Leid. 2. et Haverk. Sed librarii literas duas, licet alio ordine positas, vocis *essetis* geminare perperam neglexerunt.

Scilicet, quia nobis consultum volebatis] *qui scilicet* Klock. *si licet* Voss. 1. et Portug. De quo errore jam supra dictum ad 3, 19, 9. Tum *vobis* Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 1. a m. 1. Lovel. 3. Portug. Lips. Gaertn. et Fragm. Hav. [*quod vobis* Veith.] V. ad 34, 2, 2. Tandem *videbatis* Leid. 2. et Lovel. 1. Mox *quia quae pars*; pro *quod quae*, Lovel. 4. V. ad 38, 36, 4. Deinde *non vires experientur* §. seq. transpositis vocabulis Lovel. 4.

§. 5. *Itaque ad bella ista, seu falsa, seu vera sunt*] Lege ex vet. lib. *Ita ad bella ista*. SIG. Sigonii lectio *Ita ad bella ista* non fruitur nostris libris assentientibus. GEBH. Si cum Sigonio recipimus *Ita ad bella ista*, τὸ *Ita* hic capi debebit pro ea conditione. Ut supra 3, 45, 2. *Ceterum ita in ea firmum libertatis fore praesidium, si nec caussis, nec personis variet.* Infra cap. seq. §. 3. *Patres, ut de connubio ferretur, consensere: ita maxime rati contentionem de plebejis consulibus tribunos aut totam deposituros, aut post bellum dilaturos esse.* 36, 4, 9. *De frumento utrisque responsum, ita usurum eo populum Romanum, si pretium acciperent.* 42, 30, 3. *Pauci ex iis justitia imperii Romani capti; plures ita, si praecipuam operam navassent, potentes sese in civitatibus suis futuros rati.* c. 41, 6. *Cujus conditionis iniquitatem ita non sum recusaturus, si vos quoque accipitis.* Plerisque his locis voculam *ita* hoc sensu excipiebat particula *si*, ut etiam hoc loco. At eam excipit τὸ *ut* in §. 2. Institut. Quibus alienare licet. *Dispositum est, ita licere, tutori vel curatori debitorem pupillarem solvere, ut prius judicialis sententia, sine omni*

vires non experientur. Itaque ad bella ista, seu falsa, seu vera sunt, consules, parata vobis plebes est, si, connubiis redditis, unam hanc civitatem tandem facitis; si coalescere, si jungi miscerique vobis privatis necessitudinibus possunt; si spes, si aditus ad honores viris strenuis et fortibus datur; si in consortio, si in societate reipublicae esse, si, quod aequae libertatis est, in vicem an- 5

damno celebrata, hoc permittat. Qui locus si ita interpunctus fuisset, Hottomanno 10. Observ. 7. errandi ansa data non foret. Voculae autem *ita* et *itaque* saepe in Mstis commutantur. V. infra ad 21, 53, 7. Verum omnes etiam mei hic editam lectionem servant, quam propterea veram puto, quum commodum etiam sensum efficiat. Praeterea, ordine verborum mutato, *seu vera, seu falsa sunt* praeferunt Harlej. 2. Haverk. Lipsiens. et Lovel. 2. et 3. Praeterea *sint*, pro *sunt*, Gaertn. [*ad bellum ista* Veith.]

Parata vobis plebes est] Ita Gronovius edidit; cui ex meis consentiunt Florent. Leid. 1. Harlej. 1. Fragm. Hav. et Voss. 1. a m. 2. Neque aliter sibi in Palat. tertio obvium fuisse, Gebhardus supra monuit ad 2, 55, 2. Vetustiores excusi cum reliquis scriptis praeferunt *plebs*. Ceterum *parta*, pro *parata*, librarii errore est in Haverk. V. supra hoc cap. §. 1. *vobis parata* Lovel. 4. *parata nobis* 5.

Si, connubiis redditis, unam hanc civitatem facitis] *si connubia redditis, unam hanc* Harlej. 2. et Haverk. Verum, si Livius haec disjungere voluisset, dicturus fuisset *si connubia redditis, si unam hanc civitatem facitis*, quomodo in sequentibus τὸ *si* etiam repetit.

Si jungi miscerique vobis privatis necessitudinibus possunt] *si jungi, si miscerique* Harlej. 2. *si jungi immiscerique* Lovel. 5. et Portug. [Veith.] cap. praec. §. 6. *Ne adfinitatibus, ne propinquitatibus immisceamur, cavent; ne societur sanguis.* Et potuit facile prima syllaba vocis *immisceri* excidere ob ultimam literam vocis praecedentis et primam τοῦ *misceri*. V. infra ad 39, 6, 2. Reliquorum tamen codicum in editam lectionem conspiratio permovet, ne quid innovandum putem. Similiter *immiscere*, pro *miscere*, supra male datum erat 1, 9, 4. et 2, 33, 8. Ita confunduntur inter se *mutare* et *immutare* supra c. 4, 11. *minuere* et *imminuere* 7, 8, 4. et similia alibi.

Si spes, si aditus ad honores viris strenuis et fortibus datur] *si sessi aditus ad honores*, secunda ac tertia voce coalescente et una litera omissa, Leid. 1. in qualem scripturam incidisse videntur librarii Lovel. 4. 5. ac Portug. et apud Hearnium Oxon. L. 1. et C. Sed quum eam lectionem aperte mendosam viderent, pro ea dederunt *si sensim ad honores*. Tum *fortibus et strenuis* Lovel. 4. Mox *si in societate rep. esse*, pro *reip. esse*, Florent. a m. 1. Sed litera *m* suprascripta est, ac factum *si in societate rempublicam esse.* At vulgatum probum est. [*si a consortio* et mox *si quid aeque* Veith.]

6 *nuis magistratibus parere atque imperitare licet. Si haec inpediet aliquis, ferte sermonibus, et multiplicate fama bella; nemo est nomen daturus, nemo arma capturus, nemo dimicaturus pro superbis dominis, cum quibus nec*

§. 6. *Si haec impediet aliquis*] Legendum *Sin haec impediet aliquis*. SIG. Sigonii lectio, *Sin haec impediet* non fruitur nostris libris adsentientibus. GEBH. Sigonianum *Sin*, sive ex conjectura natum, sive ex vet. lib. prolatum, ferri posset, si aliorum codd. consensus accederet: passim enim *si* et *sin* in Mstis commutantur. V. Broekhus. ad Propert. 4. Eleg. 4, 55. et Cortium ad Sallustii Catilin. 52, 16. V. etiam supra ad 1, 50, 6. infra ad 6, 39, 12. et aliis locis. (*8, 2, 11. 10, 26, 3. 29, 3, 3. c. 12, 7. 37, 28, 2.) Quum tamen hic etiam Msti constanter *τὸ Si* defendant, et, ut Cortius d. l. docet, non semper, quando *si* praecedit, *sin* excipiat, a vulgato non discedo. Ceterum *Si haec impedit* Harlej. 1. *Si hoc impediet* Lovel. 4. et Harlej. 2. Utrumque admittit Haverk. praeferens *Si hoc impedit*. Sed frustra. *haec* utramque nempe legem, et de connubio Patrum et plebis, et ut populo potestas sit, seu de plebe, seu de Patribus vellet, consules faciendi.

Ferte sermonibus et multiplicate fama bella] *ferre sermonibus et multiplicare fama bella* Fragm. Hav. a m. 1. *ferre* etiam Haverk. *forte sermonibus multiplicate famam belli* Lovel. 1. et Neapol. Latinii. *multiplicata fama bella* Gaertn. Vulgatum non muto. *ferre sermonibus*, ut *ferre fama* supra 1, 42, 4. *Servium conditorem omnis in civitate discriminis ordinumque, quibus inter gradus dignitatis fortunaeque aliquid interlucet, posteri fama ferrent*. 23, 31, 13. *Vulgoque Patres ita fama ferebant, quod tum primum duo plebeji consules facti essent, id Diis cordi non fuisse*. Tacit. 16. Ann. 2. *Nec aliud per illos dies populus credulitate, prudentes diversa fama tulere. ferre rumoribus* 15. Ann. 46. *Jam Spartacum et vetera mala rumoribus ferente populo, ut est novarum rerum cupiens pavidusque*. (*v. Burm. ad Suet. Caes. 33. qui plerumque de maligno rumore et convicio locutionem *ferre fama* usurpari docet. v. Duker. ad Liv. 7, 39, 6.)

Nemo arma capturus, nemo dimicaturus pro superbis dominis] *nemo est arma capturus* Lovel. 4. et Gaertn. *nemo arma accepturus* Lovel. 2. Praeterea verba *nemo dimicaturus* culpa scribae non comparent in Leid. 2.

Cum quibus nec in re publica honorum, nec in privata connubii societas est] *honor* habent omnes, quos evolvi, vetustiores inpressi. Aldus demum *honorum* recte reposuit. Et ita praeferunt omnes codd. praeter Lovel. 4. in quo itidem erat *honor*, et Gaertn. in quo vox illa non conspicitur. [*bonorum* Veith.] Scriptum fuerat *honoꝝ*, id est *honorum*, et notam literae *r* additam neglexerat scriba codicis, ex quo primae edd. prodierunt. Nescio vero, quid in mentem venerit viro docto, qui ad marginem editionis Curionis emendabat *in privato*; quum vel caeco adpareat, ex praecedenti revocandum esse *in re privata*. Distinguuntur autem *res publica* et *res privata*, ut apud Cic. de Amic. 4. *Recordatione nostrae amicitiae sic fruor, ut beate*

in re publica honorum, nec in privata connubii societas est.

VI. Quum in concionem et consules processissent, et res a perpetuis orationibus in altercatio- 1

vixisse videar, quia cum Scipione vixerim; quocum mihi conjuncta cura de re publica et de privata fuit. et c. 27. *In hac* (amicitia Scipionis) *mihi de re publica consensus, in hac rerum privatarum consilium, in eadem requies plena oblectationis fuit.* Verbum *est* omittitur in Haverk.

§. 1. *Et res a perpetuis orationibus in altercationem vertisset*] Palat. tertius habuerat *alterationem*. *Altercatio* in Gloſſar. redditur ἀφιμαχία, et ἀντίῤῥησις, quantum recordor. Idem *altercari* reddit φιλονεικεῖν. Gnomaſticum vero διαδικάζεσθαι. Supra 3, 68. *Sedemus desides domi, mulierum ritu inter nos altercantes.* 4, 45. *Patria majeſtas iſtam altercationem dirimet.* c. 53. *Res diu ducta per altercationem.* 8, 33. *Non tam perpetuae orationes, quam altercatio, exaudiebantur.* 32, 22. *Et jam non singuli tantum, sed populi universi, inter se altercabantur.* 35, 17. *Aequa iniqua miscentes e disceptatione altercationem fecerunt.* GEBH. *altricationem* Leid. 2. Lipſiens. Lovel. 5. et Gaertn. Quae scriptura vitiosae orthographiae ac barbarici illorum temporum, quibus hi codd. exarati sunt, tribui debet. Eodem modo in quibusdam Mſtis peccatur infra hoc lib. c. 45, 8. c. 53, 5. 5, 49, 1. 8, 33, 10. (*10, 23, 4. c. 40, 9. 34, 61, 12. 38, 32, 4.) 22, 45, 1. et paſſim. Pari modo in multis vetuſtorum diplomatum apographis scriptum obcurrit; ut in illo, quod edidit vir Ampl. Ger. Dumbar in descript. Daventr. 3, 4. p. 243. V. du Cange in Gloſſar. med. Latin. v. *Altricari*. Deinde *et res apertis orationibus in altercationem* Lovel. 4. a m. 1. [*res aptius orationibus* Veith.] Sed errore librarii. Ubique enim *perpetuae orationes* et *altercationes* obponi solent. Ita non modo Livius 8, 33, 10. loco, quem Gebhardus laudavit, sed et Cicero 1. ad Attic. Epiſt. 16. *Clodium praesentem fregi in senatu, cum oratione perpetua, plenissima gravitatis, tum altercatione ejusmodi, ex qua licet pauca deguſtes.* Similiter obponuntur etiam *continuae orationes* et *altercationes* apud Tacit. 4. Hiſt. 7. *Paullatimque per altercationem ad continuas et infeſtas orationes provecti sunt.* et Quinctil. 6. Inſt. Orat. 4. *Altercationis praecepta poterant videri nunc inchoanda, quum omnia, quae ad continuam orationem pertinent, peregissem.* Praeterea *res vertissent* Florent. Voſſ. 2. a m. 1. Lovel. 2. 4. 5. Lipsiens. Portug. a m. 1. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. N. et C. ac Neapol. Latinii: quomodo etiam vir doctus in ora edit. Mediol. anni 1480. emendandum conjecit. At infra est hoc lib. c. 53, 5. *Res diu ducta per altercationem.* 25, 1, 9. *Deinde ad Patres etiam et ad publicam querimoniam excessit res.* Utrumque tamen ferri potest. V. supra ad 2, 47, 6. Lector itaque videat, utrum probare malit. *res venisset* Voſſ. 1. et Portug. a m. 2. *res venissent* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed male. *vertisset* ponitur pro versa esset. V. ad 2, 62, 2. *vertit* et *venit* etiam alibi confundi solent. V. ad 5, 49, 5. similiter *praevertit* et *praevenit*. V. ad 9, 17, 9. (*convertit* et *convenit* 7, 29, 6.) Paullo ante *Quum in concionem consules processissent*

nem vertiſſet; interroganti tribuno, *cur plebejum* 2 *consulem fieri non oporteret?* ut fortaſſe vere, sic parum utiliter in praesens certamen respondit, *quod nemo plebejus auspicia haberet. ideoque decemviros connubium diremisse, ne incerta prole auspicia turbarentur.*

vetuſtae, quas vidi, edd. sine vocula *et*, quam inseruit Aldus. Ei vero omnes consentiunt codices.

§. 2. *Ut fortasse vere, sic parum utiliter in praesens certamen respondit*] *ut fortasse verum* Gaertn. Quae locutio, in qua *verum* adjectivum respondet adverbio *utiliter*, eodem modo formata videri poteſt, quo illa supra 2, 30, 12. *Effusi et contemtim pugnam iniere.* At reliquis diſſentientibus a vulgato non recedo. *et fortasse vere* Voſſ. 2. V. ad 21, 28, 8. et mox ad §. 10. Tum *parum inutiliter* Lovel. 4. a m. 1. Sed syllaba initialis *in* nata est ex ultima litera praecedentis vocis *parum*. V. ad 5, 23, 5. Ceterum quum Livius supra non *consulem*, sed *consules*, in concionem proceſſiſſe dixerit; hinc etiam nunc non *respondit*, sed *responderunt*, dicere debuiſſe videtur. Hanc difficultatem quorumdam codicum librarii observarunt, eique variis rationibus obcurrere conati sunt. Certe *responderit*, sive *responderunt*, datum est in Lovel. 2. *respondit erant* in Gaertn. quasi librarius duplicem lectionem, *respondit* et *responderant*, in cod. suo deprehendiſſet; quarum poſteriorem non a Livii, sed a librarii manu natam putarem. At in Voſſ. 2. et Lovel. 3. superius duo vocabula inseruntur hoc modo *et consul interroganti tribuno*. Quum tamen vulgata scriptura reliquorum omnium codd. consensu nitatur, potius videndum est, an *respondit* accipi possit, pro alter eorum respondit: qua ratione Gronovius observat infra ad 34, 3, 9. *τὸ inquit*, ſic absolute positum, perpetuam proponendae adversationis formulam eſſe, licet, quae praecedunt, et quae sequuntur, ad plures dirigantur: ut sit, aliquis ex iſto numero inquit.

Quod nemo plebejus auspicia haberet] Hoc aït, quod lege Romuli regis sacra solis patriciis erant commissa; auctore Dionyſio l. 2. [p. 83.] *Ἐνομοθέτει τοὺς μὲν εὐπατρίδας ἱερᾶσθαι τε καὶ ἄρχειν, καὶ δικάζειν, καὶ τὰ κοινὰ πράττειν, τοὺς δὲ δημοτικοὺς τούτων μὲν ἀπολελῦσθαι τῶν πραγμάτων.* Et Livius 6, [41, 5.] *Penes quos sunt auspicia more majorum? nempe penes patres: nam plebejus quidem magiſtratus nullus auspicato creatur. Nobis adeo propria sunt auspicia, ut non solum, quos populus creat patricios magiſtratus, non aliter, quam auspicato, creet; sed nos quoque ipsi sine suffragio populi auspicato interregem prodamus, et privatim auspicia habeamus, quae iſti ne in magiſtratibus quidem habent.* SIG. Liv. 10, 8, 9. *Semper iſta audita sunt eadem, penes vos auspicia esse, vos solos gentem habere, vos solos juſtum imperium et auspicium domi militiaeque.*

Ne incerta prole auspicia turbarentur] *perturbarentur* codex, quem Hearne Oxonii consuluit, B. Sed nullus ei concinit. De verbo *turbare* hoc sensu v. Gronov. 1. Observ. 15. Paullo ante *ideo decemviros*, pro *ideoque*, Fragm. Hav.

Plebes ad id maxime indignatione exarfit, quod auspicari, tamquam invifi Diis inmortalibus, negarentur poffe. nec ante finis contentionum fuit, (quum et tribunum acerrimum auctorem plebes nacta effet, et ipsa cum eo pertinacia certaret) quam 3

§. 3. *Plebes ad id maxime indignatione exarsit*] Colon. membranae *Plebes ad id maxime indignatione moveri.* MOD. Novant iterum Colonienses membranae, indice Modio, *Plebes ad id maxime indignatione moveri.* quam lectionem omnes noftri abnuunt. GEBH. Abnuunt etiam omnes noftri; quare unum, adversantibus omnibus, non audiendum censeo. *exarsit indignatione*, ut *exarserant animis* supra 3, 30, 2. ubi vide. Praeterea *Plebs ad id* Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. et Lipfiens. *plebs ad hoc* Harlej. 2. *plebs ad haec* Haverk. V. ad 1, 20, 6. et mox hoc §.

Auspicari tamquam invisi Diis inmortalibus negarentur posse] *tamquam in insidiis immortalibus* Voff. 1. *tamquam insidiis mortalibus* Lipfiens. *tamquam invidiis inmortalibus* Leid. 1. et Lovel. 2. 3. 4. et 5. Deinde *negaretur* Lovel. 5. *negantur* Lov. 4. *negarent* Voff. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 10, 10, 1.

Nec ante finis contentionum fuit] *negante finis* Florent. perpetua literarum *c* et *g* commutatione. V. ad 6, 25, 6. *nec ante contentionum finis fuit* Fragm. Hav. *nec ante finis contentionem fuit* Haverk. *nec ante finis contentionis fuit* Hearnii Ox. B. et L. 1.

Quum et tribunum acerrimum auctorem plebs nacta esset] Tò *et* non comparet in Lipfiens. V. ad 2, 44, 3. Tum *plebis* habent Lovel. 8. et Gaertn. quod etiam Gebhardus supra ad 2. 55, 2. se in duobus Pall. inveniffe teftatus eft, ideoque emendat *plebes*, quomodo discrtim praeferunt Fragm. Hav. omnesque edd. usque ad Paris. anni 1529. in qua prima *plebs* mihi obvium fuit. Eam deinde lectionem Frobenius anno 1531. Frobenium vero reliqui recentiores secuti sunt: cui consentiunt ceteri scripti. V. supra hoc §. *tribunum acerrimum plebs nacta esset auctorem* exhibet Lovel. 4. *nacta est* Lovel. 2. et Lipfiens.

Quam victi tandem Patres, ut de connubio ferretur, consensere] Verbum *concessere* in contextum relatum poft *consensere* satis indicat, veterem fortassis lectionem fuisse *Patres, ut de connubio ferretur, concessere.* RHEN. Colon. membranae *ut de connubio ferretur, consensere*, pro *concessere.* MOD. Colonienses membranae *consensere*, non *concessere*, ut vulgo. cui lectioni annuunt omnes noftri. GEBH. In Florent. a m. 1. scriptum fuit *consenserere*, pro quo manu altera factum est *concessere.* Sed reliqui omnes uno ore *consensere* confirmant; de quo verbo v. Gronov. hoc lib. ad c. 35, 4. *concessere* autem, quod Rhenanus in contextum cod. sui poft *consensere* relatum effe docet, eo ex marginali gloffa inrepfisse exiftimo. Similes enim expositiones simul cum ipsis vocibus, quas interpretantur, librariorum ftupore in contextu junctas fuiffe, supra dictum est ad 3, 44, 4. Solent ceteroquin vocabula *consensit* et *concessit* in membranis vetuftis commutari. V. infra ad 9, 7, 7. Prae-

victi tandem Patres, ut de connubio ferretur, con-
4 sensere: ita maxime rati contentionem de plebejis consulibus tribunos aut totam depofituros, aut poft bellum dilaturos effe; contentamque interim con-
5 nubio plebem paratam delectui fore. Quum Canulejus, victoria de Patribus et plebis favore ingens effet, accensi alii tribuni ad certamen pro rogatio-

terea vocula *ut* exsulat a Voff. 1. Leid. 2. Lipfiens. et Lovel. 1. ac 4. a m. 1.

§. 4. *Contentionem de plebejis consulibus*] *contionem* Leid. ambo, Harlej. 1. Lovel. 1. 2. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. quomodo alibi peccare librarii soliti sunt. V. exempla supra ad 2, 56, 14. 3, 33, 9. c. 34, 1. c. 52, 1. mox hoc cap. §. 11. c. 25, 1. c. 32, 1. 5, 51, 1. 6, 5, 1. c. 36, 4. (* 10, 45, 1.) et alibi saepiffime. *de contentione de plebejis* Lovel. 4. Tum *de plebis consulibus* Fragm. Hav. *de plebeis consulati* Haverk. Mox *poft bellum daturos*, pro *dilaturos*, Lovel. 3. *poft bellum delaturos*, Lovel. 5. et Gaertn.

Contentamque interim connubio plebem] *contentam interim*, sine τῷ *que*, Voff. 2. *contẽptamque interim* Leid. 1. frequenter in scriptis obvio errore. V. ad lib. 25, 38, 20. *contentatam interim* Lovel. 3. Mox *dilectui* Florent. Voff. 1. Leid. 1. Lips. Lovel. 1. et Fragm. Hav. V. ad 37, 51, 7. et mox ad §. seq. *delectu* Lovel. 2. V. ad 24, 19, 6.

§. 5. *Quum Canulejus victoria de Patribus et plebis favore ingens esset*] Quam interpolatus sit Palat. secundus, maxime hic licet animadvertere, *Cum Canulejus victoriam habuisset, et plebis favor ingens esset.* Ergo cum nihil Sigonius proferat, quod non hoc codice quoque contineatur, caeteris ferme diversum praeferentibus, quis sana mente praeditus affentationem suam ad singula Sigoniana inflectat, manusve det auctoritate subactus? GEBH. Illic etiam per omnia codici Palat. sec. Gebhardi consentiunt ex meis Harlej. 2. et Haverk. nisi quod servent voces *de Patribus*. Sed recte Gebhardus monuit, lectionem illam foede interpolatam effe. Ceterum *victoriam* est in Florent. Tum *favor*, pro *favore*, in Lipfiens.

Pro rogatione sua summa vi pugnant] Vox *sua* deficit in Gaertn. Tum *summa vi ipugnant* habent Portug. Gaertn. et Lipfiens. Sed litera *i* ex proximae vocis ultima repetita est. V. ad 5, 37, 7. Paullo ante *alii tribuni ad certamen accensi* mutato ordine Lovel. 5.

Delectum inpediunt] Quemadmodum saepe alibi, ita hic iterum *dilectum* praeferunt Florent. Voff. 1. Leid. 1. Lips. et Fragm. Hav. V. supra ad §. praec. In verbis praecedentibus *crescentes in die fama belli* Lipfiens. quasi Livius vellet, famam belli caussam fuiffe, cur tribuni creverint, id est potentiores facti sint ad obtinendum, quod vellent. Sed reliqui recte vulgatum tuentur, nisi quod vox *belli* male omissa sit in Florent.

§. 6. *Nihil agi posset, consilia*

ne sua summa vi pugnant, et, crescente in dies fa-
ma belli, delectum inpediunt. Consules, quum per 6
senatum, intercedentibus tribunis, nihil agi poſſet,
conſilia principum domi habebant. adparebat, aut
hoſtibus, aut civibus de victoria concedendum eſſe.
Soli ex consularibus Valerius atque Horatius non 7
intererant conſiliis. C. Claudii sententia consules

principum domi habebant] *nil agi posset* Haverk. V. mox ad §. 8. Praeterea magnus Gronovius ad Liv. 44, 2, 5. docet, *concilium* poni pro congreſſu secreto, coïtione, seu coetu conspirantium clanculum, ideoque eam vocem hic reſtituendam, et *concilia principum* legendum censet: quo eodem sensu etiam supra emendabat 2, 54, 7. *His accensi vocibus Patres concilia inde, non publica, sed in privato seductaque a plurium conscientia, habere.* ubi etiam *consilia* vulgo editur. Similiter infra editur hoc libro c. 48, 4. *Nec tribuni militum nunc in senatu, nunc in conciliis privatis principum cogendis viam consilii inveniebant.* ubi tamen plerique scripti *in consiliis.* Si ea emendatio hic admittenda est, videtur et mox §. seq. similiter mutandum: *Soli ex consularibus Valerius atque Horatius non intererant conciliis.* ut et inferius §. 8. *Per haec concilia,* principum nempe, quae consules domi habebant, *eo deducta res est, ut tribunos militum consulari poteſtate promiscue ex Patribus et plebe creari sinerent.* Etiam 6, 35, 6. *Conterriti Patres quum trepidassent, publicis privatisque conciliis nullo alio remedio invento, collegas adversus tribunicias rogationes comparaverunt.* Verum et hoc et illis locis *consilia* et *consiliis* servant omnes manu exarati codices. Et ita forte etiam infra reſtituendum est 5, 7, 5. *Concilio prius inter se habito senatum adeunt.* quemadmodum multi codd. habent; ubi tamen *consilio* nunc legitur.

Adparebat aut hoſtibus aut civibus] Lege ex vet. lib. *apparebat autem aut.* SIG. Ejeci τὸ *autem*, contra omnes libros et calamo pictos et impreſſos Sigonio infertum. GEBH. Particulam *autem* ab Sigonio insertam, quia nusquam inventa nobis in vett. scriptis editisve, nec ad rem faciebat, ejecimus. Juxta enim constat oratio atque 3, 17. *Vim ultimam apparebat futuram.* 21, 9. *Apparebat non admissos protinus Carthaginem ituros.* 27, 44. *Apparebat, quo nihil iniquius est, ex eventu famam habiturum.* 35, 32. *Apparebat, quid ea oratio in concilio motura esset.* J. FR. GRON. *adparebat autem hoſtibus* Lipsiens. (Veith.) Sed solent librarii τὰ *aut* et *autem* confundere. V. infra ad 4, 42, 6. Utramque autem lectionem exhibet vet. lib. Sigonii, quae in nullo meorum codicum superest. V. Gronov. etiam infra ad 36, 30, 5. Paſſim autem librarios τὸ *autem* inserere solitos fuisse, ut orationem Livianam, quam non recte cohaerere exiſtimabant, diligentius connecterent, infra videbimus ad 21, 40, 11. *ut*, pro *aut*, est in Lovel. 3. V. infra hoc lib. ad c. 12, 8. Mox τὸ *eſſe* non conspicitur in Lovel. 3.

§. 7. *Valerius atque Horatius non*

armabat in tribunos: Quinctiorum, Cincinnatique et Capitolini, sententiae abhorrebant a caede violandisque, quos, foedere icto cum plebe, sacrosan-
8 ctos accepissent. Per haec consilia eo deducta res est, ut tribunos militum consulari potestate promiscue ex Patribus ac plebe creari sinerent; de consulibus creandis nihil mutaretur. eoque contenti tri-

intererant consiliis] V. supra hoc cap. ad §. praeced.

C. Claudii sententia consules armabat in tribunos] *et C. Clandii* Portug. Lovel. 5. et Fragm. Hav. *et senatusconsultum Claudii* Lovel. 4. cui cod. a m. 2. deinceps additum est Claudii praenomen *C.* Deinde *armabat consules* idem Lovel. 4. *cousulem armabat* Fragm. Hav. a m. 1. Praepositio denique *in* exsulat a Voss. 2. et Lovel. 3. Sed ejus loco *inter* est in Gaertn. V. ad 38, 57, 6. [*consiliis. Et senatus au Claudii sententia consulis* Veith.]

Quinctiorum, Ciucinnatique et Capitolini, sententiae] Ultima vox *sententiae* abest ab antiquioribus edd. sive creditum sit, ex voce *sententia*, quae modo praecessit, satis commode hic *sententiae* repeti posse, quomodo supra 3, 38, 11. obcurrit, *suarumque rerum erant, amissa publica.* ubi ex praecedenti *rerum* repetendum *amissa publica re.* Sive librarii hunc verborum sensum esse existimaverint, omnes Cincinnatos omnesque Capitolinos Quinctiorum, sive ex gente Quinctia, a caede abhorruisse. Sed notandum, consules, quid agendum foret, non cum universo senatu, sed tantum cum ejus principibus domi consultasse; per *principes* autem *senatus* fere tantum intelligi, qui summis magistratibus, consulatu similibusque, perfuncti erant. Tales autem in gentis Quinctiae familiis Cincinnatorum et Capitolinorum hoc tempore non plures erant, sed in illa unus tantum L. Quinctius Cincinnatus, in hac unus itidem T. Quinctius Capitolinus adhuc memorati sunt: unde constat, ultimam sententiam probari non posse. Sed nec priorem laudo. Omnes enim codd. mei constanter vocem *sententiae* agnoscunt, quam propterea recte Aldus addidit. Insuper *Qniritiorum*, pro *Quintiorum*, Gaertn. V. ad 2, 57, 1. Tum *Ciunnati et Capitolini*, sine vocula *que*, Lovel. 4. Male. V. ad 10, 30, 2.

Quos, foedere icto cum plebe, sacrosanctos accepissent] *sacros accepissent* Voss. 2. *sacros cons accepissent* Lovel. 3. *sacros cōs, accepissent* Klock.

§. 8. *Per haec consilia eo deducta res est*] Vocula *eo* Haverk. voce *res* Harlej. 1. et denique verbo *est* Lovel. 5. carent. *deducta est res* praeferunt, trajectis dictionibus, Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. Lips. Gaertn. Portug. Klock. Harlej. 2. et Haverk. *deducta eo res est* Lovel. 4. Soli Florent. et Fragm. Hav. editam lectionem servant. Liv. infra 37, 49, 3. *Et eo, vetera et obliterata repetendo, rem adduxerunt.* Praeterea mox *nil mutaretur* Hav. quomodo etiam supra variat idem codex §. 6. Denique τὸ *tribuni* culpa librarii deest in Lovel. 2.

buni, contenta plebs fuit. Comitia tribunis consu- 9
lari poteſtate tribus creandis indicuntur. quibus in-
dictis, extemplo, quicumque aliquid seditiose dixe-
rat, aut fecerat, quam maxime tribunicii, et pren-
sare homines, et concursare toto foro candidati
coepere: ut patricios desperatio primo, irritata ple- 10
be, adipiscendi honoris, deinde indignatio, si cum

§. 9. *Extemplo, quicumque aliquid seditiose dixerat, aut fecerat, quam maxime tribunicii*] Vet. libri *r* pro *quam maxime*, habent *hunc quam maxime*. Ex quo intelligi potest, legendum eſſe, *hinc quam maxime*, id est, inter eos, qui seditiose dixerant, aut fecerant, quam maxime tribunicii prensabant. SIG. Lego, *hunc quam maxime tribunicii et prensare hominem* etc. KLOCK. Pall. omnes, qua scripti, qua cusi, *fecerat, hunc quam maxime tribunicii et prensare*. Quod perperam Sigonius mutat in *hinc*. GEBH. *seditiose edixerat* Haverk. a m. 1. initio vocis adhaerente litera finali praecedentis *seditiose*. V. ad 37, 29, 8. Praeterea *hunc quam maxime*, excepto solo Florentino, praeferunt etiam omnes scripti mei, deinde Hearnii Oxon. N. et C. [Veith.] ac denique edd. quas vidi, omnes usque ad Frobenianam anni 1531. quae prima *τὸ hunc* omisit. Quid Gebhardo, qui se eamdem lectionem in suis libris inveniſſe profitetur, et tamen Sigonii *hinc*, pro *hunc*, emendantis conjecturam damnat, placuerit, ex ejus adnotatione colligi nequit. Certe lectionem, in scriptis et editis vetuſtis obviam, jure probare, aut hunc Livii sensum conſtituere nequit, homines, tribunicios quam maxime prensaſſe hunc, quicumque aliquid seditiose dixerat, aut fecerat, quemadmodum fere Klockius locum accepit; quum potius voluerit, ipsos illos, qui aliquid seditiose vel dixerant, vel fecerant, sed quam maxime tribunicios, se honoris consularis candidatos profeſſos eſſe, atque *homines*, id est, reliquos cives, quibus jus suffragii erat, prensaſſe. Eo sensu *maxime* supra est 1, 11, 4. *Romam inde frequenter migratum est, a parentibus maxime ac propinquis raptarum*. Nihil itaque propius eſſe video, quam ut vel cum cod. Florent. eoque, qui editioni Frobenianae praefuit, *τὸ hunc* deleamus, vel cum Sigonio *hunc* mutemus in *hinc*. Paullo ante *inducuntur*, pro *indicuntur*, Florent. Lovel. 3. Lipsiens. et Harlej. 2.

Et prensare homines et concursare] *Τὸ et* priori loco deest in Lovel. 4. pro quo *etiam* habet Lovel. 5. *pensare* Voſſ. 1. et Gaertn. errore librariorum. *comprensare* Hearnii Oxon. L. 2. *inpensare* Lovel. 5. quorum neutrum probandum patet. *prehensare* Leid. 1. Haverk. et priores excusi. V. infra hoc lib. c. 48, 11.

§. 10. *Ut patricios desperatio primo, irritata plebe, adipiscendi honoris*] *ut patricios primo in tanta plebe* Lipsiens. in contextu, altera lectione margini adscripta. *et patricios* Voſſ. 2. et Lovel. 3. V. supra ad §. 2. Tum *prima* Fragm. Hav. a m. 1. Deinde *irrita* Lovel. 4. V. ad 32, 3, 2.

his gerendus esset honos, deterreret. postremo coacti tamen a primoribus petiere, ne cessisse possessione reipublicae viderentur.
11 Eventus eorum comitiorum docuit, alios animos in contentione libertatis dignitatisque, alios, secundum deposita certamina, incorrupto judicio esse: tribunos enim om-

Praeterea *apiscendi*, pro *adipiscendi*, legendum esse, Modius et Gronovius supra monuerunt hoc libro ad c. 3, 7. Verum, quemadmodum id verbum supra restituendum esse, viris doctis ita censcribus facile adsensus sum, quoniam eam lectionem firmabant optimi mei et quidam Hearnii Msti Oxonienses; ita hoc loco in diversa abiissem, quod nulli neque mei neque Hearnii codices stent ab illa scriptura, nisi nactus essem excerpta Florent. cod. qui praefert *adpiscendi*; quomodo librarium pro *apiscendi* dedisse, vero non absimile est. Nondum tamen in contextum recipiendum duxi.

Deinde indignatio, si cum his gerendus esset honos, deterreret] Turbato ordine *deinde si cum his indignatio gerendus esset* Haverk. Tum *gerundus* Voss. 2. *gerendis* Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 1. 5. et a manu pr. 4. Denique *deterret* Lovel. 1. et Haverk. Scriptum forte fuerat *deterr'et.* notam vero, ut saepe alibi factum est, male neglexit librarius. V. infra ad 40, 14, 3.

Ne cessisse possessione reipublicae viderentur] *cessisse possessiones reipublicae* Voss. 1. et Leid. 1. Male. V. infra ad 24, 6, 8. Insuper in verbis superioribus *a prioribus* praeferunt Harlej. 2. Lipsiens. et Gaertn. qua ratione librarii non raro alibi lapsi sunt. V. infra ad 37, 43, 10. Praeterea *petire*, pro *petiere*, Florent. a m. 1. *petere* a m. 2.

§. 11. *Alios animos in contentione libertatis dignitatisque*] *in contione* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Portug. Fragm. Hav. Lovel. 1. 2. 3. 4. Lips. et Gaertn. *in contionem* Lovel. 5. V. supra hoc cap. §. 4. Praeterea *libertatisque dignitatisque* Leid. 2. et Lovel. 1. Paullo ante *Eorum comitiorum eventus* alio ordine Lovel. 4. qui et proximam vocem *docuit* culpa librarii non exhibet.

Alios secundum deposita certamina incorrupto judicio esse] Col. MS. *in incorrupto judicio esse.* MOD. Codicis Colon. scriba τὸ *in* ex sequentis vocis prima syllaba perperam iteravit. Idem error et supra commissus erat 1, 45, 6. 2, 52, 6. 3, 15, 9. mox cap. seq. §. 11. c. 44, 9. (*5, 23, 2.) 6, 2, 11. c. 33, 7. et alibi. Ita praepositio *a* male iteratur ex ultima litera vocis praecedentis. V. supra ad 2, 59, 6. Contra alibi saepissime τὸ *in* omissum est, quod vox proxima ab eadem syllaba inciperet. V. infra ad 8, 33, 6. Nostri omnes hic nihil mutant, nisi quod *s; tandem*, pro *secundum*, praeferat Lovel. 5. a m. 1. *post tandem* a m. 2. Verum *secundum* hic ponitur pro post: ultima itaque lectio ex glossa nata videtur. De illa significatione v. ad 24, 10, 11. Paullo post vox *omnis* exsulat ab Portug. et paullo inferius transpositis vocibus

nes patricios creavit populus, contentus eo, quod ratio habita plebejorum esset. Hanc modestiam 12 aequitatemque et altitudinem animi ubi nunc in uno inveneris, quae tum populi universi fuit?

VII. Anno trecentesimo decimo, quam urbs Ro- 1 ma condita erat, primum tribuni militum pro con-

eo, quod ratio plebejorum habita esset praefert Haverk. *eoque ratio* Lovel. 3.

§. 12. *Hanc modestiam, aequitatemque et altitudinem animi*] *aequitatemque exaltitudinem animi* Lovel. 5. Sed voculae *ex* atque *et* etiam alibi saepe confunduntur. V. ad 26, 45, 1. Ex hac vitiosa scriptura deinde factum est *ex altitudine animi*, quod praefert Portug. Praeterea *atque altitudinem animi* habet Haverk. *Hanc modestiam, aequitatem, et altitudinem animi* Leid. 2. Harlej. 2. et Lovel. 1. ac 3. Sed supra v. ad 2, 31, 1. *Hanc modestiam aequitatemque et habitudinem animi* Neapol. Latinii. Et hoc male atque ex lapsu librarii. *altitudo animi*, est ejus magnitudo, magnanimitas. quo sensu *altitudo humanitatis* occurrit apud Valer. Max. 5, 1, ext. 3. *Ab eadem altitudine humanitatis legatis Romanorum ad redimendos captivos castra sua petentibus, quo tutius venirent, Lyconem Molossum obviam misit.* Alibi tamen alio sensu sumitur, et *altitudo animi* tribuitur ei, qui simulandi artifex perite animi sensa occultat; ut apud Cic. 1. de Offic. 25. *In liberis vero populis, et in juris aequabilitate exercenda etiam est facilitas et altitudo animi, quae dicitur: ne, si irascamur, aut intempestive accedentibus, aut impudenter rogantibus in morositatem inutilem et odiosam incidamus.* ubi videndus Muretus. Utro sensu accipi debeat apud Tacitum 3. Ann. 44. vix constituas: *Tanto inpensius in securitatem compositus, neque loco neque vultu mutato, sed ut solitum, per illos dies egit: altitudine animi; an compererat modica esse et vulgatis leviora.* Quum tamen de Tiberio illa dicantur, isque animi motus quam maxime abdere solitus sit, posteriori sensu Tacitum accipiendum puto. *alitudinem*, pro *altitudinem*, habet Florent.

Ubi nunc in uno inveneris, quae tunc populi universi fuit] *quâtum*, sive *quantum*, Gaertn. *quae tum populi universi fuit* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. 1. Portug. Fragm. Hav. et vetustiores, quos vidi, excusi, usque ad Gruterum, qui primus anno 1608. *tunc* vulgavit, et post eum plerique recentiores; quum tamen id vix in Lovel. 2. Harlej. 2. et Haverk. apud me supersit. Videtur autem Gruterus, nisi error sit operum, ita maluisse, quia praecedit *nunc.* Sed recte Stewich. de Partic. linguae Lat. in v. *Tum*, et Tursell. de Partic. c. 189. observarunt, saepe apud Cic. et alios *tum* conferri cum *nunc.* Priscam igitur lectionem revocandam duxi, quam etiam Cl. Hearne restituit. Voculas *tum* et *tunc* passim in Mstis confundi, supra vidimus ad 2, 12, 15.

§. 1. *Anno trecentesimo decimo*] Ex Dionysio satis aperte convincitur, hunc annum expletum fuisse. Quippe qui l. 11. (p. 736.) di-

sulibus magiſtratum ineunt, A. Sempronius Atratinus, L. Atilius, T. Caecilius; quorum in magiſtra-
2 tu concordia domi pacem etiam foris praebuit. Sunt,
qui propter adjectum Aequorum Volscorumque bello

cat, anno tertio octogeſimae quartae Olympiados hos tribunos creatos, qui ſit ab urbe condita annus trecenteſimus undecimus. Sed pro uno duntaxat anno cum nemine depugnabimus. GLAR. Cl. Clericus ad hunc locum notat, primos hos tribunos militum consulari poteſtate designatos eſſe anno trecentesimo decimo, sed magiſtratum geſſiſſe anno sequenti; quod aperte verbis Livii adversatur, qui *anno trecentesimo decimo, quam urbs Roma condita erat, primum tribunos militum pro consulibus*, non *designatos esse*, sed *magiſtratum iniisse* tradit. Laudat quidem, ut sententiam probet, H. Dodwell. Diſſ. 10. de Cyclis et Chronol. Dionysianam, sed virum eruditiſſimum non intellexit, ac male descripſit. Nam Diſſ. 10. de Cycl. §. 86. p. 623. expreſſe aït „Loquitur enim „de *inito*, ut jam oſtendi, non de „*geſto* Magiſtratu. Et in Chronol. Dionys. p. 34. ad annum ante natum Chriſtum ccccxli. „*Initum* „dicit hoc anno magiſtratum, qui „*geſtus* fuerit anno *sequenti*. et p. 94. in notis ad eundem annum. „Decembris veteris x. Decem„bris Juliani xi. *inibant* Tribuni „Plebis. Decembris autem vete„ris xiii. qui Juliani Decembris „dies erat xiv. *inibant* Tribuni „*in annum sequentem* consulari „poteſtate militares. Ex sententia itaque Dodwelli non modo *designati sunt*, sed et honorem *inierunt* anno cccx. ab urbe condita. Sed *initum* a *geſto magiſtratu* diſtinguit, quod honorem quidem occeperint anno cccx. sed exeunte, nimirum medio fere mense Decembri, adeoque longe maximam partem gerere debuerint anno sequenti cccxi. Ceterum Sigonius in Chronol. Liviana tribunos militares consulari poteſtate confert in annum cccx. at in Faſtis, ubi chronologiam marmorum Capitolinorum sequitur, in annum praecedentem cccix.

Quam urbs Roma condita erat] *poſtquam urbs* edit. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. aliaeque, pro quo jam eodem anno Venetiis subſtitutum est *quam urbs*. Id autem recte recentiores servarunt. Non aliter enim est in omnibus, quos vidi, scriptis codd. Et solet etiam saepiſſime Livius ita loqui. Mox hoc ipso cap. *Tertio mense quam inierunt*. c. 47, 6. *Die octavo, quam creatus erat*. V. infra ad 28, 16, 14. Deinde *urbs Romana* Lovel. 2. 4. 5. Lipsiens. Fragm. Hav. a m. 1. et edd. antiquiores. Aldus demum dedit *urbs Roma*, cui consentiunt idem Fragm. Hav. a m. 2. et reliqui omnes codd. Similis varietas scripturae in membranis antiquis frequenter obvia est. V. ad Epit. Liv. 49.

A. Sempronius Atratinus, L. Atilius, T. Caecilius] *Caecilia* gens plebeja fuit: itaque *Caecilius* tribunus militaris patricius eſſe nequit. Dionysius [l. 11. p. 736.] hunc *Τιτον Κλύσιον Σικελόν* vocat. Cognomen *Siculi* facit, ut mendose eſſe *Κλύσιον*, pro *Κλοίλιον*, putem. *T.* autem *Cloelium Siculum* paulo poſt commemorat

lo et Ardeatium defectioni Vejens bellum, quia duo consules obire tot fimul bella nequirent, tribunos militum tres creatos dicant, fine mentione promulgatae legis de consulibus creandis ex plebe, et imperio et infignibus consularibus usos. Non tamen 3

etiam Livius triumvirum coloniae deducendae [c. 11, 5.] In quibusdam manuscriptis libris est, *T. Celius*. SIG. Palat. sec. *Altilius*. GEBH. Primi tribuni consularis cognomen scribitur *Atatinus* in Gaertn. *A. Tractinus* in Florent. *Atractinus* in Harlej. 2. *Atracinius* in Lovel. 4. *Atracius* in Lovel. 5. *Attracius* in Portug. *Adtracinus* in Fragm. Hav. Sed Semproniorum cognomen *Atrctinus* fuit. Et ita Dionys. l. 11. p. 736. *Ἀτρατῖνος* dicitur. V. etiam infra hoc libro ad c. 37, 1. c. 44, 1. c. 47, 8. 6, 28, 4. aliisque locis. Secundus *L. Attilius* vocatur in Lovel. 2. *L. Actilius* in Portug. et Lovel. 5. *L. Altilius* in Harlej. utroque. *Laltilcus* in Haverk. Sed *Λεύκιος Ἀτίλιος* adpellatur apud Dionys. l. l. et apud Diod. Sicul. 12. Bibl. p. 304. Denique ultimi nomen est *T. Caelius* in Leid. 1. *T. Celius* in Voff. 2. Portug. Lovel. 3. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. *Tercilius* in Haverk. Sigonio vero *T. Cloelius* emendanti consentit Pighius in Annal. ad ann. cccix. p. 162. Neque aliter hodie editur apud Diodor. Sicul. auctore Rhodom. quum antea legeretur *Τῖτος Κοΐντιος*. Prope accedit scriptura eorum codd. qui *Caelius* vel *Celius* praeferunt. Cl. etiam Hudson auctor est, in Dionysii cod. Vatic. *Τῖτον Κλύλιον*, pro *Κλύσιον*, legi.

Pacem etiam foris praebuit] *pacem et foris praebuit* Lovel. 4. et Haverk. solito errore scribarum. V. infra ad 22, 47, 9. Reliqui codd. stant a vulgata scriptura.

§. 2. *Adjectum Aequorum Volscorumque bello et Ardeatium defectioni Vejens bellum*] *Volscorumque bellum* male Voff. 1. in margine, et Lovel. 4. Tum *Ardeatum* Florent. qui tamen cum reliquis scriptis *Ardeatium* recte praefert supra hoc lib. c. 1, 4. et infra c. 10, 6. V. ad 5, 15, 11. Mox *veniens bellum* Harlej. 1. et Haverk. Ita non raro librarii peccarunt. V. infra hoc lib. ad c. 52, 7.

Quia duo consules obire tot simul bella nequirent] *q; duo consules* Leid. 2. et Lipsiens. *qui duo consules* Lovel. 2. *qui duos consules* Gaertn. *quod duo consules* Lovel. 1. Harlej. 2. et Haverk. Saepe hae voculae commutantur in Mstis. V. infra ad 38, 36, 4. Hic tamen librarii ideo *τῷ quia* videntur *quod* fubftituiffe, quoniam prius illud cum subjunctivo non recte conftrui putarent. Sed v. supra ad 2, 8, 5. Praeterea *obedire*, pro *obire*, Lovel. 1. 2. Lipsiens. in contextu, Voff. 1. et Leid. 2. cujus pofterioris margo ei fubftituit *expedire*. Sed vulgatum praeftat. *obire ad omnia bella* infra dixit 10, 25, 14. *Periculosum esse, sive juncti unum premant, sive id diversi gerant bellum, ne ad omnia simul obire unus non possit.* Deinde *tot bella simul* Leid. 2. alio verborum ordine. Mox etiam in aliam seriem conjectis vocibus *tribunos militum tres dicant creatos, sine promulgatae legis mentione de creandis consulibus.*

§. 3. *Non tamen pro firmato jam stetit magiftratus ejus jus*] Miror, quid scribant Palat, optimi duo

pro firmato jam ftetit magiftratus ejus jus; quia tertio mense, quam inierunt, augurum decreto, perinde ac vitio creati, honore abiere; quod C. Curtius,

pro fortunato. Item Andreas *pro formato.* GEBH. *pro fortunato* etiam Voff. 2. et Lovel. 3. *pro formato* Florent. Voff. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. Lipsiens. a m. 1. Klock. Harlej. 1. Fragm. Hav. et edd. Romana anni 1472. ac Parm. anni 1480. Saepe τὰ *firmare* et *formare* inter se in membranis vetuftis commutantur. V. (* infra 8, 35, 9.) Vorftium ad Juftin. 3, 2. Viros doctos, et in primis Cel. Burmann. ad Vellej. Paterc. 2, 110. et 123. Bentlejum ad Horat. 3. od. 24, 55. Torrenium ad Valer. Max. 2, 3, 1. et Oudendorp. ad Frontini 2, 5, 33. Ex *formato* deinde factum *fortuuato*: qua ratione apud Vellej. loco priori *fortunatum Augufti animum* editum est, quum in vet. exemplari *formatum* effet. V. Burer. ad eum locum. Eodem modo *forma* et *fortuua* in manuscriptis commiscentur. V. infra ad 41, 20, 2. Hinc patet, varias lectiones, quae hoc loco in Mftis notantur, pro librariorum aberrationibus habendas effe: quo etiam referendum, quod *iis*, pro *ejus*, sit in margine Leid. 2. *cujus* in Haverk. ut et quod *jus* desit in Voff. 1. Leid. 2. et Lov. 1. interceptum ab ultimis literis vocis praecedentis *ejus*; (* v. ad 8, 34, 5.) sed illius loco *vis* legatur in Flor. et Haverk. quomodo alibi saepe peccatum ob literarum in scriptura Longobardica similitudinem. V. supra ad 3, 38, 13.

Tertio mense, quam inierunt, augurum decreto, perinde ac vitio creati, honore abiere] *tertio mēse* Harlej. 1. *tertio se* Leid. 2. utraque lectio superest in Lovel. 1. illa a m. 1. haec a m. 2. *in mense tertio* Gaertn. Deinde *inierant* Portug. [*inireut* Veith.] Tum *augurium decreto* Voff. 2. et Haverk. Poftea *ac periude vitio* Lovel. 3. *proinde ac vitio* Leid. 2. et Lips. sed *auspitio*, pro *ac vitio*, adscriptum exftat in margine prioris; *perinde* in margine pofterioris. Denique *houore abire* Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. quae iterum omnia errantium scribarum sphalmata sunt.

Quod C. Curiatius, qui comitiis eorum praefuerat] *C. Curtius*, ut ante dictum. SIG. *Curatius* Voff. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1. *Curiatius* Florent. Leid. 2. Lovel. 4. 5. Gaertn. Harlej. uterque, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.] V. supra hoc lib. ad c. 1, 1. *ceutum* etiam loco praenominis *Cajus* est in Florent. Deinde *quia cum comitiis* male Leid. 2. in margine.

Parum recte tabernaculum cepisset] Quid sit, *vitio taberuaculum capere* eum, qui comitia habet, declarat Plutarchus in Marcello [p. 300.] ubi tabernaculo vitio capto a Ti. Sempronio Nasicam et Marcium consules abdicaffe scribit. SIG. Melius forte *rite taberuaculum*. Sic Valerius Max. 1, [1, 3.] *vitio tabernaculum captum comitiis consul.* V. Servium in 2. Aen. [178.] ubi *tabernaculum* pro auguraculo dici innuit. Valerius Max. et hiftoriam et verba ea sumpsit a Cicerone 2. de Nat. Deorum [4.] H. VALES. *parum recte capere* est *vitio capere*, ut Livius aliique alibi loquuntur. V. Briffon. de Formul. l. 1. p. 120. *parum rite* malebat Valesius. Solent paffim hae voces a librariis confundi. V. infra ad 27, 25, 8. Hic tamen in vulgatum omnes

qui comitiis eorum praefuerat, parum recte taberna- culum cepiſſet. Legati ab Ardea Romam venerunt, 4
ita de injuria querentes, ut, si demeretur ea, in

omnino codices consentiunt. Id itaque illis invitis mutari non placet, praesertim quum et Cic. in hac re similiter loquatur 2. de Divinat. 35. *Quid enim scire Etrusci haruspices aut de tabernaculo recte capto, aut de pomoerii jure potuerunt.* Ceterum male *gubernaculum* loco τοῦ *tabernaculum* pro varia lectione praefert Voſſ. 1.

§. 4. *Legati ab Ardeatibus Romam venerunt*] Lege ex vet. lib. *ab Ardea.* SIG. Etiam membranae, quibus usi nos, *ab Ardea.* MOD. Legendum, ut monuit Sigonius, exſtatque in Pall. omnibus, *ab Ardea.* Sic mox c. 9. *Legati ab Ardea veniunt.* GEBH. *Legati ab Ardeatibus* dictum eſſe poſſet, ut *legatus ab M. Livio*, *legati ab Latinis et Hernicis*, et similia, (de quibus v. ad 28, 9, 1.) modo codices illam lectionem probarent, qui hic stant ab ea scriptura, quam Sigonius, Modius, et Gebhardus in suis Mſtis invenerunt. Certe ita mei omnes et, ut videtur, illi, quos Hearne Oxonii evolvit. Memorata enim Sigonii lectione, alios *ab Ardeatibus* exhibere addit, sed codicum suorum non meminit. *ab Ardea* etiam ex edd. praeferunt Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. *legati ab Ardea* dictum est, ut infra 32, 1, 9. *Legati ab Ardea queſti in senatu erant, sibi in monte Albano Latinis carnem datam non eſſe. legati ab Tusculo* supra 3, 38, 5. *Depopulatumque inde excursionibus Tusculanum agrum legati ab Tusculo, praesidium orantes, nunciant.* 4, 45, 5. *Ad insequentis anni tribunos militum* etc. *legati ab Tusculo venerunt. legati ab Nepete ac Sutrio* 6, 9, 3. *Inter sermonem ejus legati ab Nepete ac Sutrio, auxilium adversus Etruscos petentes, veniunt. legati ab Antio* 7, 27, 5. *Quum ex Latio nunciatum eſſet, legatos ab Antio circumire populos Latinorum ad concitandum bellum. legati a Paeſto* 22, 36, 9. *Legati a Paeſto pateras aureas Romam adtulerunt. legati ab Orico* 24, 40, 2. *Legati ab Orico ad M. Valerium praetorem venerunt.* In quibusdam horum exemplorum conſtructio quidem conſtitui potest *legati venerunt ab Ardea, ab Tusculo, ab Orico, legati adtulerunt a Paeſto.* Verum quum ea in reliquis non procedat, potius est, ut dicamus, *legati ab Ardea, ab Tusculo, ab Antio, a Paeſto* poni pro *legati Ardeates, Tusculani, Antiates, Paeſtani*, nota periphrasi, qua Livius alibi utitur. Ita *Herdonius ab Aricia*, pro Aricinus, 1, 50, 3. *Turnus Herdonius ab Aricia ferociter in absentem Tarquinium erat invectus. Principes a Cora atque Pometia* 2, 22, 2. *Armorum immemores obsides dant trecentos principum a Cora atque Pometia liberos. coloni a Velitris* infra 6, 17, 7. *Latinis et Hernicis, simul colonis Circejensibus et a Velitris, purgantibus se Volsci crimine belli, captivosque repetentibus, ut suis legibus in eos animadverterent, triſtia responsa reddita. praedones a Chalcide* 31, 22, 7. *Praedonum a Chalcide naves, quae non mare solum infeſtum, sed etiam omnes maritimos agros Atheniensibus fecerant, non modo Sunium superare, sed nec extra fretum Euripi committere aperto mari se audebant.* V. quae olim notavi ad Silii Ital. 5, 271. Pari modo eadem praepositio etiam inservit circumscribendo genitivo. Infra 27, 5, 6. *Honores omnibus ad exsolvendam fidem a con-*

foedere atque amicitia mansuros, restituto agro,
5 adpareret. Ab senatu responsum est, *judicium populi rescindi ab senatu non posse, praeterquam quod nullo nec exemplo nec jure fieret, concordiae etiam or-*
6 *dinum caussa. Si Ardeates sua tempora exspectare velint, arbitriumque senatui levandae injuriae suae per-*

sule habiti. Ita recte Gronov. ex Mstis legendum monuit, ubi plura vide.

In foedere atque amicitia mansuros, restituto agro, adpareret] Palat. tert. *in fide atque amicitia.* GEBH. *in fidere atque amicitia* Lipsiens. ex quo librariorum errore nata esse videtur illa, quam Gebhardus in Pal. tertio invenit, lectio. Sed reliqui omnes vulgatum *in foedere* constanter servant; et recte. Sequitur enim mox hoc cap. §. 10. *His consulibus cum Ardeatibus f o e d u s r e n o v a t u m est. Foedus et amicitia* passim junguntur. 23, 14, 9. *In foedus amicitiamque novam transeant.* c. 33, 9. *Foedusque cum eo atque amicitiam junxit.* Praeterea *mansuros, quod restituto agro* perperam Voss. 2. male etiam paullo ante *si demerentur ea* Harlej. 2. *si dementur ea* Gaertn.

§. 5. *Judicium populi rescindi ab senatu non posse*] *ab senatu rescindi* Harlej. 2. Haverk. Lov. 2. 4. et Lipsiens. Praeterea *a senatu* hic et in principio §. Gaertn.

Praeterquam quod nullo nec exemplo nec jure fieret] Tò *quod* abest a Leid. 2. et Lovel. 1. sed excidit ob praecedentis vocis ultimam syllabam *quam*. V. ad 37, 54, 4. Praeterea *nullo haec exemplo nec jure* Florent. *ullo nec exemplo nec jure* Haverk. Una sane negatio suffecisset, ac commode legi posset, ut Haverk. praefert, vel etiam *nullo vel exemplo vel jure.* Sed in editam lectionem conspirant reliqui, quibus usus sum, codices; eaque, si non elegantior certe aeque commoda est. Supra 3, 11, 6. *Ut nemo, non lingua, non manu, promtior in civitate haberetur.* ubi alia vide, et ad c. 26. ejusdem libri §. 5. Ita supra 2, 45, 5. *Nolle successum non Patribus non consulibus.* 6, 16, 3. *Nullius nec oculi nec aures indignitatem ferebant.* c. 24, 10. *Nihil neque apud duces, neque apud milites remittitur a summo certamine animi.* (* 34, 1, 5. ubi vide.) Mox vocabulum *etiam* exsulat ab Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 6. *Si Ardeates sua tempora exspectare velint*] Palat. tert. cum primo referunt *Si Ardeates sua sponte tempora exspectare velint.* quod non probo. GEBH. Eadem lectio exstat etiam in Voss. 2. et Lovel. 3. Sed recte eam Gebhardus improbavit. *sua tempora* est sibi faventia, commoda. Cic. pro Quinct. 5. *Ut eum suis conditionibus in ipso articulo temporis adstringeret, assem sese negat daturum.* ubi videndi viri docti. V. etiam Klockium supra ad 2, 30, 4. Gronovium ad 35, 12, 8. et quae notantur ad 23, 41, 11. Mox *levandae injuriae permittant*, omisso pronomine *suae*, Harlej. 2. et Lovel. 4.

Ut postmodum gaudeant] Prima vocula non adparet in Lovel. 2. et Lipsiens. Deinde *postremo gaudeant* idem Lovel. 2. praefert; quod verae scripturae glossema esse videtur. Utramque lectionem

mittant, fore, ut poſtmodo gaudeant, se irae moderatos; sciantque, Patribus aeque curae fuiſſe, ne qua injuria in eos oriretur, ac ne orta diuturna eſſet. Ita 7
legati, quum se rem integram relaturos dixiſſent, comiter dimiſſi. Patricii, quum sine curuli magiſtratu respublica eſſet, coïcre, et interregem crea-

poſtremo poſtmodum gaudeant servat Gaertn. Sed ita paſſim glossas marginales librarius hujus codicis in contextum recepit. V. infra hoc lib. ad c. 55, 5. Idem interdum etiam in aliis factum eſſe, supra monui ad 3, 44, 4. At *poſtmodo* habent Voſſ. 1. Leid. 1. Lovel. 4. Harlej. ambo, et Haverk. Paſſim ita optimi codd. Gronoviani in bello Punico secundo praeferunt. V. ad 25, 38, 12. Neque dubito, quin alii in prioribus Livii libris eamdem scripturam inveniſſent, si codices diligentius excutere operae duxiſſent. Ego id hoc loco recepi, poſtquam a pluribus membranis firmatum vidi.

Se irae moderatos] MS. Col. *se iram moderatos.* MOD. Modius e membranis Colon. *se iram moderatos.* Et ita ante duo fere secula edidit Andreas. GEBH. Similiter etiam editum Romae anno 1472. et Parmae anno 1480. Cujus loco Modiolani eodem anno *irae* substitutum eſt. Utraque conſtructio, *moderari irae*, et *moderari iram* apud Livium obcurrit. De priori vide, quae notantur ad 38, 57, 1. Alteram habes hoc libro c. 10, 8. *Concordiae pacisque domeſticam curam, jura infimis summisque moderando, ita tenuit.* 42, 62, 11. *Ita tum mos erat, in adversis vultum secundae fortunae gerere; moderari animos in secundis.* (* v. Burm. ad Suet. Aug. 13.) Utramque etiam apud Ciceronem obviam eſſe, docet Voſſius 7. Art. Grammat. 34. Quum tamen omnes mei, et, ut videtur, Gebhardi Palatini, atque Hearnii Oxonienses, in vulgatum conspirent, iis potius, quam uni Modii Coloniensi paucisque excusis, fidem habere malo.

Patribus aeque curae fuisse, ne qua injuria in eos oriretur] *aeque curae Patribus fuiſſe* Haverk. Praeterea *oreretur* Florent. Voſſ. 1. Leid. 1. Lipsiens. in contextu, et Harlej. 1. Atque ita vir doctus ad marginem edit. Mediol. anni 1480. emendaverat. Plura infra v. ad 23, 16, 7.

§. 7. *Ita legati, quum se rem integram relaturos dixissent, comiter dimissi*] *Ita legatum* Leid. 2. Deinde *quum serā integram relaturos dixissent cūiter*, exsulante ultima voce *dimissi*, Leid. 1. Num sub his monſtris, ut et quod *dimisit*, pro *dimissi*, in Lipsiens. legatur, aliud quid latere alii contendent, equidem ignoro: mibi tamen non nisi aberrantium librariorum peccata eſſe videntur.

Quum sine curuli magiſtratu respublica esset, coïere] *sine civili magiſtratu* Voſſ. 1. Lovel. 4. a m. 1. Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1. Tum *et coïere* Lovel. 5. Verum illud *et* natum esse puto ex literis finalibus vocis praecedentis. V. infra ad 39, 18, 8. *coïre* Voſſ. 1. Lipsiens. et edit. Rom. anni 1472. [*magiſtratu praeessent coire* Veith.] V. ad 45, 2, 7. *cohere* Haverk. *conjecere* Fragm. Hav. a m. 1. Sed

vere. contentio, consulesne, an tribuni militum crearentur, in interregno rem dies complures te-
8 nuit. Interrex ac senatus, consulum comitia; tribuni plebis et plebs, tribunorum militum ut habeantur, tendunt. Vicerunt Patres, quia et plebs, patriciis seu hunc seu illum delatura honorem, fru-
9 ſtra certare supersedit: et principes plebis ea co-

tota illa vox deest in Leid. 2. deest etiam in Lovel. 1. a m. 2. quum a m. 1. scriptum fuisset *coire*. Florent. et Leid. 1. habent *coïerere*. Verum et haec omnia non alio loco habenda sunt, quam proxime praecedentia. Mox *consulesne aut tribuni*, pro *an tribuni*, Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Solent autem hae voculae in membranis vetuſtis confundi a librariis. V. infra ad 5, 3, 7. *consulesne ante tribuni militum* est in Florent. Et hae etiam voculae supra commutabantur 3, 69, 4.

Contentio etc. *in interregno rem dies complures tenuit*] *Tenere* Livio saepissime est durare. 2, 3, 5. *Per aliquot dies ea consultatio tenuit*. 3, 19, 2. *Hae tenuere contentiones usque ad comitia consulis subrogandi*. 23, 44, 6. *Imber continens per noctem totam usque ad horam tertiam diei insequentis tenuit*. 33, 22, 10. *Hae inter consules tribunosque altercationes biduum tenuerunt*. 36, 43, 11. *Aquilones per aliquot dies tenuerant*. et quam plurimis aliis locis. Hinc primum suspicabar, *rem* non eſſe a Livio. Deinde quia illa *in interregno* jungi poſſunt cum sequentibus *rem tenuit*, non eſſe locum dandum suspicioni exiſtimavi. DUKER. Praepositionem *in* non agnoscit Haverk. Ea vero elisa est a prima syllaba vocis sequentis; quod alibi saepe evenit. V. ad 8, 33, 6. *in interregnorum dies conplures tenuit* Florent. *unde interregem dies complures tenuit* Gaertn. *dies cum plures* Lovel. 1. et 2. *dies quam plures* Lovel. 5. V. infra hoc lib. ad c. 31, 2. et Cortium ad Plinii 4. Epiſt. 13, 4. Ceterum omnia haec verba *crearentur, in interregno rem dies complures tenuit. Interrex ac senatus consulum comitia, tribuni plebis et plebs tribunorum militum* desunt in Voſſ. 1. et Leid. 2. per errorem librariorum, quibus peccandi cauſſam praebuit repetitio τῶν *tribuni militum et tribunorum militum*. V. ad lib. 9, 11, 11. et mox hoc cap. §. 11. Parum abfuit, quin similiter erraſſet librarius Lovel. 1. Jam enim scripserat *consulesne aut tribuni militum ut habeantur, tendunt. Vicerunt patres et plebs*, quum animadverso errore, quae omisit, poſtea addidit, ne deletis quidem, quae perperam exarata erant: quod librorum descriptoribus sollemne fuisse, ne lituris codices deformarent, infra videbimus ad 5, 29, 2.

§. 8. *Tribuni plebis et plebs, tribunorum militum ut habeantur, tendunt*] *tribuni plebis inde plebs* Lovel. 1. 2. et Lipsiens. utraque lectione juncta *tribuni plebis et inde plebs* est in Gaertn. *tribuni plebis inde et plebs* in Haverk. V. modo ad §. 6. Deinde *contendunt* Lovel. 4. Harlej. 2. Haverk. et Oxon. B. et C. quod ex gloſſa atque expositione marginali in contextum inrepsiſſe videtur. Paſſim enim

mitia malebant, quibus non haberetur ratio sui, quam quibus ut indigni praeterirentur. tribuni quoque plebis certamen sine effectu in beneficio apud primores Patrum reliquere. T. Quinctius Barbatus interrex consules creat L. Papirium Mugillanum, L. Sempronium Atratinum. His consulibus cum Ardeatibus foedus renovatum est. idque monumenti

tendere pro contendere apud Livium usurpatum obcurrit. Ita mox cap. seq. §. 6. *Ne in parvis quoque rebus incommode adversarentur, haud sane tetendere.* Vide, quae notantur ad 32, 32, 7.

Vicerunt Patres, quia et plebs patriciis, seu hunc seu illum] *Vicere* Fragm. Hav. Tum vocula *et* deficit in editis vetustis. Primus addidit Aldus, cum quo faciunt omnes codd. scripti. V. supra ad 2, 44, 3. Deinde *sive hunc sive illum* Lovel. 5.

§. 9. *Quibus non haberetur ratio sui*] Ita primus edidit Ascensius annis 1513. 1516. et 1530. quem Parisini anno 1529. Frobenius anno 1535. et inde recentiores omnes secuti sunt. Antea male edebatur *haberetur ratio sua*, quod tamen superest in plerisque, quibus utor, scriptis. *sui* enim tantum exstat in Lovel. 1. 2. Lipsiens. et Gaertn. [*sua* Veith.] Mox *ut indigni reperirentur*, pro *praeterirentur*, Lovel. 1. *ut digni* Lovel. 3.

Tribuni quoque plebis certamen sine effectu] Semper membranae *plebei*. MOD. Vox *plebis* non comparet in Harlej. 1. *plebi* habent Florent. Leid. 1. Harlej. 2. et Portug. quomodo pro *plebei* saepissime in membranis vetustis obcurrit. V. ad 2, 42, 6. Mox *relinquere* Voss. 1. Leid. 2. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. At passim notam, qua literae *m* vel *n* indicari solent, perperam in scriptis vel addi, vel demi, pro arbitrio librariorum, jam aliquoties supra notavimus. *reliqueretur* Florent.

§. 10. *Interrex consules creat L. Papirium Mugilanum, L. Sempronium Atratinum*] Ex Capit. lap. *L. Papirium Mugillanum.* Menda est foeda apud Dionys. [l. 11. p. 736.] *Ὕπατοι Μενύκιος Πατρίκιος Μογιλλάνος*, pro *ὕπατοι μὲν Λεύκιος Παπίριος*. SIG. *interea*, loco *τοῦ interrex*, pro varia lectione praefert Voss. 1. quae scriptura originem debet perpetuae literarum *A* et *X* inter se commutationi; de qua infra v. ad 40, 59, 8. Tum *Mulgitanum* Lovel. 1. *Mugilanium* Lovel. 2. *Mugilarium* Lipsiens. *Mugillanum*, ut Sigonius scribendum monuit, superest in Fragm. Hav. Eam scripturam alibi semper viri docti secuti sunt in Livio, praeterquam hoc loco, et infra c. 30, 12. ubi nunc, ut similiter vulgaretur, curavi. Denique *Atractinum* Harlej. 2. *Attratinum* Portug. *Ad tracinum* Haverk. *Atracinum* Florent. Voss. 2. Fragm. Hav. Lipsiens. et Lovel. 3. *Atracini* Lovel. 2. *Atracinium* Lovel. 4. Paullo ante *T. Ancius Barbatus*, pro *T. Quinctius*, Lovel. 5. Mox *foedus renunciatum*, pro *renovatum*, Lovel. 5. a m. 1.

Idque monumenti est, consules eos illo anno fuisse] Pall. primus et tertius *atque monumenti est.* An-

est, consules eos illo anno fuiſſe, qui neque in annalibus priscis, neque in libris magiſtratuum inve-
11 niuntur. credo, quod tribuni militum initio anni fuerunt, eo, perinde ac si totum annum in imperio fuerint, subfectis his consulibus, praetermiſſa

dreas vero *idque monumento est.* Amplius tertius *consules eos illo modo fuiſſe.* GEBH. *atque monumenti est* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *id quod monumenti est* Leid. 2. sed ita legendum foret *id quod monumento est.* Ex editis antiquis *idque monumento est* praeferunt etiam Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. De locutione *id quod* v. infra ad 23, 5, 9. de altera *eſſe monumento* v. ad 5, 54, 5. Malim tamen vulgatum servare, ut ita librarius Leid. cod. notas, quibus voculae *que* et *quod* indicari solebant, perperam confuderit. V. alia exempla supra ad 2, 41, 8. *id monumenti* itaque ponitur pro *id monumentum.* V. ad 7, 26, 12. Et quidem *idque monumentum est* habet Lovel. 4. De locutione *eſſe monumentum* infra dicam ad 24, 8, 20. Insuper *idque momenti est* Fragm. Hav. a m. 1. sollemni scribarum aberratione, de qua infra agitur ad 5, 52, 1. Praeterea *consules eo illo anno fuiſſe* idem Fragm. Hav. a m. 1. Mox *qnq;*, id est *quinque*, pro *qui neque*, perperam Haverk.

§. 11. *Credo, quod tribuni militum initio anni fuerunt*] Vocula *quod* deficit in Lovel. 1. Voſſ. 1. et Leid. 2. Tum *in initio* Harlej. 2. Lipsiens. et Haverk. Reliquorum codicum in editam lectionem conspiratio persuadet, ut eam veriorem eſſe credam. Supra 2, 47, 12. *Neque inmemor ejus, quod initio magiſtratus inbiberat.* c. 52, 6. *C. Nautio et P. Valerio consulibus initio statim anni ab L. Caedicio et T. Statio tribunis die dicta.* 3, 36, 3. *Initio igitur magiſtratus primum honoris diem denunciatione ingentis terroris insignem fecere.* (* 22, 43, 3.) Salluſt. in Catil. 2. *Igitur initio reges diversi, pars ingenium, pars corpus exercebant.* ubi videndus Cl. Cortius. (* Burm. ad Suet. Caes. 4.) Ita *principio*, pro *in principio*, 2, 30, 14. *Romani contra, quia principio pugnae quieti steterant, vigentes corporibus facile adepti fessos.* ubi alia videri poſſunt. Vocula igitur *in* male ex initio dictionis sequentis repetita erat. V. ad cap. praec. §. 2. Praeterea *fuerint* Lovel. 5.

Eo, perinde ac si totum annum in imperio fuerint] Omnia haec verba exsulant a Voſſ. 2. et Lovel. 3. cui occasionem dedit repetitio vocum *fuerunt*, *fuerint.* V. modo ad §. 7. *eos*, pro *eo*, male habent Lovel. 1. Voſſ. 1. et Leid. 2. *eo* enim est ideo. V. ad 5, 16, 3. Tum *in* non comparet in Leid. 2. et Gaertn. quod varias ob cauſſas excidere potuiſſe, supra vidimus ad 3, 41, 6. Deinde *per totum annum* edit. Parm. anni 1480. invitis scriptis. V. ad 10, 21, 6. Tum *fuerunt* Klock. Sed requiritur subjunctivus, ut est in reliquis scriptis. In verbis sequentibus *τὸ his* omittitur a scriba cod. Portug.

Praetermissa nomina consulum horum] Lego, *praetermissa nomina eorum.* KLOCK. Codices mei nihil mutant, nisi quod *militum*, pro *consulum*, sit in Lovel. 3. Neque cauſſam aliam vulgatum mutandi praetexere potuiſſet Klo-

nomina consulum horum. Licinius Macer auctor 12
est, et in foedere Ardeatino, et in linteis libris ad
Monetae inventa. Et foris, quum tot terrores a finitimis ostentati essent, et domi otium fuit.

VIII. Hunc annum (seu tribunos modo, seu tri- 1

ckius, nisi quod praecedat *his consulibus.* Sed v. supra ad 1, 3, 9.

§. 12. *Et in linteis libris ad Monetae inventis*] Moguntinus codex habebat *inventa*, ut referret *consulum nomina*: quidam nuper mutarunt in *inventos*, ut referat *consules.* GLAR. Vet. lib. *inventa*, ut referatur ad *nomina consulum*, quae praetermissa dixit. SIG. Pall. MSS. et Andreas *in libris linteis ad Monetae invente.* Infra c. 13. *In libros linteos utroque anno relatum.* c. 20. *Quod magistratuum libri, quos linteos in aede repositos Monetae Macer Licinius citat identidem auctores.* Pertendunt Glareanus Sigoniusque *inventa.* Campan. olim *admonetae inventatum. Et foris.* Palat. sec. *Tum et foris.* GEBH. Eruditissimus Dodwellus in Appendice praelect. Camden. §. 7. scribit, primos censores censura sibi demandata suffectum hujus anni consulatum supplevisse, ipso Livio id hoc loco observante. Non adsequor, quomodo hoc ei in mentem venire potuerit: nam in Livio, neque hoc, neque sequenti capite, quidquam est, unde hoc colligi possit. Livius hic nomina horum consulum in libris linteis inventa, et c. 8. anno sequenti primos censores creatos fuisse dicit. An ex eo consequitur, libros linteos ad curam censorum pertinuisse, eosque nomina horum suffectorum consulum, in priscis annalibus et libris magistratuum praetermissa, in libris linteis supplevisse? DUK. [*Et si in foedere* Veith.] *in libris linteis* trajectis vocibus etiam Lovel. 5. Gaertn. Voss. 2. Portug. et Fragm. Hav. *in lenteis libris* inepte Haverk. Tum *id Monetae* Lovel. 5. *id monēde* Haverk. *id monēte* Fragm. Hav. a m. 2. *id monere* Lovel. 1. *admonet* Harlej. 2. *admonere* Lipsiens. Denique *invente. Et foris* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Gaertn. Lipsiens. Harlej. 1. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. Utrum *inventae* an *iuventae* habeat codex, quo usus est, dubium esse monuit Kloekius. *inventi. Et foris* Portug. a m. 1. qui *inventos* praefert a m. 2. quomodo Froben. anno 1531. edidit, et recentiores servarunt usque ad Sigonium. *inventum. Et foris* Lovel. 2. 5. Harlej. 2. et Fragm. Hav. *inventis. Et foris* Neapolit. Latinii, Lovel. 4. a m. 2. et pleraeque editt. ante dictam Froben. *invētū est. Tū et foris* Haverk. Sed unice verum est, quod viri docti probarunt, *et in linteis libris ad Monetae inventa.* De linteis libris, monente Cl. Clerico, consulendus est Dodwell. in Append. Praelect. Academ. p. 654. et seqq.

Quum tot terrores a finitimis ostentati essent] *ostenti essent* Voss. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. De similibus erroribus passim in membranis obviis infra dicam ad 10, 37, 2.

§. 1. *Tribunis subfectos consules quoque habuit*] Voculam *quoque* ignorant Leid. 2. et Haverk. Antea etiam *Hic annos* Gaertn. *Hunc annus* Lipsiens. *Hic annus* Portug. a m. 1. et Lovel. 2. 4. ac 5. quasi referretur ad sequens *habuit.* Sed

bunis subfectos consules quoque habuit) sequitur annus haud dubiis consulibus, M. Geganio Macerino iterum, T. Quinctio Capitolino quintum consulibus.
2 Idem hic annus censurae initium fuit, rei a parva origine ortae: quae deinde tanto incremento aucta est, ut morum disciplinaeque Romanae penes eam regimen, senatus, equitumque centuriae, decoris

recte *Hunc annum* manu emendatrice in Port. illo repositum est, ut reliqui codd. omnesque typis exarati praeferunt. [*His annus* Veith.]

M. Geganio Macerino iterum, T. Quinctio Capitolino quintum consulibus] Voss. [uterque,] Rott. et Helm. *consule*. Sed utrumque est a mala manu. Suffecerat Livio: *Sequitur annus haud dubiis consulibus M. Geganio Macerino iterum, T. Quinctio Capitolino quintum. Idem hic annus.* J. FR. GRON. *Greganio* Leid. 2. et Haverk. V. infra hoc lib. c. 17, 7. Deinde vox *iterum* abest ab Haverk. In prioribus quidem libris iterum vel saepius gesti consulatus notas omitti, dictum est ad 2, 16, 7. eas tamen hoc et sequentibus libris diligentius a Livio adjectas esse, ex ipsa historia cuivis patet; quare a plerisque reliquis codd. *iterum* praeferentibus non recedo, quum et Quinctius Macerini collega *quintum* consul dicatur. unus Gaertn. *item*, pro *iterum*, habet. V. ad Epit. Liv. 14. Praeterea *quinto* Voss. 2. et Lovel. 3. ac 5. [Veith.] Tum *consule* Leid. 1. et Lovel. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. L. 2. et C. [Veith.] Neque aliter vetustiores excusi usque ad Curionem, qui *COSS.* pro *consule* dedit. *consul* per compendium est in Leid. 2. *consules* in Portug. Sed vocem a mala manu adjectam esse Gronovio consentio. Omnes tamen codd. eam servant.

§. 2. *Senatus equitumque centuriae, decoris dedecorisque discrimen*] *centuriis* Florent. Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. Lipsiens. Klock. Harlej. 1. et vetustiores edd. usque ad Ascensianam anni 1513. *centuriarum* Lov. 2. in marg. Lov. 4. 5. Gaertn. Harl. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. in quo primigenia scriptura tam diligenter erasa est, ut, quaenam fuerit, dignosci nequeat. Sed vulgatam lectionem, a librariis non intellectam, et ideo varie corruptam, quam ex meis soli Voss. 2. et Lovel. 3. servasse videntur, praefero. Ejus autem hic sensus est, sub potestate censurae fuisse senatum, et centurias equitum. Vox sequens *decoris* deest in Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. at proxima *dedecoris* in Lovel. 5. *dedecorisque* a m. 1. in Portug. et in Fragm. Hav. in quibus tantum a m. 2. margini adscripta est. Mox *sub dictione* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. *sub conditione* Voss. 1. Leid. 2. Klock. Haverk. Lipsiens. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. *sub condictione* Lovel. 1.

Publicorum jus privatorumque locorum, vectigalia populi Romani] Lego ex vet. lib. *et vectigalia*. SIG. Copula, illata a Sigonio, abest a melioribus libris nostris.

dedecorisque discrimen sub ditione ejus magiſtratus, publicorum jus privatorumque locorum, vectigalia populi Romani sub nutu atque arbitrio eſſent.
Ortum autem initium rei est, quod in populo, per 3
multos annos incenso, neque differri census poterat, neque consulibus, quum tot populorum bella inminerent, operae erat id negotium agere.

GEBH. Vocem *jus* omiserunt librarii Haverk. et Florent. Sed copulam *et* quam primus addidit Sigonius, et Hearne codices suos habere monuit, nesciunt Florent. Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Lips. Gaertn. Klockian. et Portug. Eam etiam ejiciendam, quod *τὸ et* unius Sigoniani sit, supra monuit Gronov. ad hujus lib. c. 3, 12. Quibus omnibus quum meliorum librorum Gebhardi auctoritas concinat, particulam etiam ex contextu expungendam arbitratus sum. Livium autem paſſim copulas negligere solitum fuiſſe, ad dictum locum docui. Vocem *locorum* insuper ignorat Lips. [Veith.] Denique pro *populi Romani* Fragm. Hav. habet *pariter*. (*Otto in Tut. viar. part. 2, 2. p. 334. his verbis: *publicorum jus privatorumque locorum*, deceptus initia muniendae viae ab hoc anno deducit. Sed non adtendit ad vocem *deinde*, unde patet, quaedam, quae poſtea juris censorum fuerunt, ab initio tamen ad eos non pertinuiſſe.)

§. 3. *Ortum autem initium rei est*] Ita quidem editi omnes; sed diſſentiunt scripti, qui inverso vocabulorum ordine conſtanter offerunt *initium est rei*, nisi quod *initium est regi* lapsu librarii praeferat solus Harlej. 1. *est initium rei* Lipsiens. *initium fuit rei* Florent.

Quod in populo per multos annos incenso] MS. inducto *τῷ per*, habent *in populo multos annos incenso*. MOD. Vocem *per* omnes noſtri uno ore tuentur. at *τὸ in* deficit in Harlej. 2. Pro *quod* vero Haverk. legit *q;*, id est *que*. De quo errore v. ad 2, 41, 8. De voce *incensus* supra v. ad 1, 44, 1. Ea etiam usus est Ulpian. in Fragm. tit. 11. §. 11. *Maxima capitis deminutio est, per quam et civitas et libertas amittitur; veluti quum incensus aliquis venierit.* Mox pro *poterat* in eodem cod. est *potuerat*.

Neque consulibus etc. *operae erat id negotium agere*] Alii libri *opera* habebant; quod magis intelligitur. Sed neque hic cum quoquam depugnabimus. GLAR. Ita Latiniſſimi loquuntur. Itaque male Glareanus censet, magis perspicuum fore, si legatur *opera*. Pejus vero Campanus, dum edidit, *operae pretium erat id negotium agere*. 5, 15. *Caussatus de privati portenti procuratione, si operae illi esset, consulere velle.* 29, 17. *Neque ego exsequi possum, nec vobis operae est audire singula, quae passi sumus.* GEBH. *neque in consulibus* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. Lipsiens. Gaertn. Klock. Harlej. 2. et Haverk. *nec consulibus* Voſſ. 2. et Lovel. 3. quod poſterius probari poſſet, si plurium codd. consensu firmaretur. V. ad 9, 9, 14. Nunc, adversan.

4 Mentio inlata ab senatu est, *Rem operosam ac minime consularem suo propria magistratu egere: cui scribarum ministerium, custodiaeque et tabularum cura, cui*
5 *arbitrium formulae censendi subjiceretur.* Et Patres,

tibus reliquis, vulgato adhaerendum censeo. Ceterum *operae* constanter praeferunt, quos vidi, vel quorum excerpta nactus sum, codices, uno excepto Lovel. 4. in quo est *opera*. Neque illud *opera*, quod alios libros habere Glareanus auctor est, alibi obcurrit, quam in quibusdam edd. et quidem in Tarvis. sec. Veneta anni 1495. et 1506. triplici Ascensiana annorum 1510. 1513. et 1516. et denique Paris. anni 1529. quales proinde, non vero scriptos, indicasse videtur. Sed recte Gebhardus *operae erat* et elegantia et perspicuitate alteri *opera erat* non cedere, et ita Livium alibi locutum esse, exemplis docuit. Adde illis, quae laudavit, loca Livii ex 1, 24, 6. *Multisque id verbis, quae longo effata carmine non operae est referre, peragit.* (* 9, 23, 12.) 21, 9, 3. *Dicerent, nec tuto eos adituros inter tot tam effrenatarum gentium arma; nec Hannibali, tanto discrimine rerum, operae esse, legationes audire.* et 44, 36, 13. *Non operae sit stanti nunc in acie docere, quibus de caussis hodie quiesse melius sit.* ubi v. Gronov. et Rhenan. ad 5, 15, 6. Pariter etiam alii loqui soliti sunt. Plautus in Mil. glor. 2, 2, 95.

> — — — *trecentae possunt caussae colligi:*
> *Non domi est, abiit ambulatum, dormit, ornatur, lavat,*
> *Prandet, potat, occupata est, operae non est, non potest.*

Etiam Gellius 7. Noct. 17. *At ille oscitans et alucinanti similis, Nunc, inquit, mihi operae non est; quum otium erit, revises ad me.* Genus autem loquendi exposuit Cl. Perizon. ad Sanctii Minerv. l. 4. cap. de Ellips. nominum, in v. *Res. operae erant* perperam est in Lovel. 2. [*ut opera erat* Veith.]

§. 4. *Mentio inlata ab senatu est*] Pighius in Annal. ad ann. cccx. p. 163. locum mutilum esse, itaque integritati restituendum esse credebat: *Mentio illata ab consulibus in senatu est.* Ejus conjecturae adstruendae inservire potest, quod mox additur, Patres *rem*, id est, mentionem hujus rei inlatam, *laetos accepisse*; non ergo ipsos *intulisse*: ut et quod Dionys. Hal. refert l. 11. p. 737. consules ipsos senatum docuisse, ob continuas consulum expeditiones fuisse neglectum maxime omnium necessarium institutum, censum nempe fortunarum. Nostri tamen nihil mutant, nisi quod *mentio illa* operarum errore sit in ed. Parm. anni 1480. *a senatu* in codd. Lovel. 4. et Gaertn. quare Pighii sententiae calculum adjicere periculosum videtur. An forte legendum est *Mentio inlata in senatu est?* Sed nihil definio.

Custodiaeque et tabularum cura, cui arbitrium formulae censendi subjiceretur] *custodiaque* Haverk. Deinde *arbitrium et formula censendi* Hearnii Oxon. N. *arbitrium formula censendi* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *arbitrium formulae censendae* Portug. *arbitrium censendi formulae* Fragm. Hav. a m. 1. quod ab interpolatione *arbitrium censendae formulae* praefert. Denique *subicerentur* Gaertn. et Haverk. cum quibusdam edd. ut Venetis anni 1495. et 1506. et tribus

quamquam rem parvam, tamen, quo plures patricii magiſtratus in republica eſſent, laeti accepere: id, quod evenit, futurum credo etiam rati, ut mox opes eorum, qui praeeſſent, ipsi honori jus majeſta-

Ascensii. quod ferri poſſet, nisi alii omnes adversarentur. [*subjicerentur* Veith.]

§. 5. *Et Patres, quamquam rem parvam*] Prima vox exsulat ab antiquioribus inpressis. Verum quum forte scriptum fuiſſet *subiceret. Et Patres*, ultimae literae praecedentis vocis τὸ *Et* interceperunt. V. infra ad 37, 59, 1. Et sane illud *Et* superest in omnibus scriptis meis; in editis vero Aldus priſtino loco reddidit.

Laeti accepere] Gebhardus supra ad 1, 12, 1. ex duobus Pall. legit *laeti accipere*. Noſtri omnes vulgatum pertinaciter servant.

Id quod evenit, futurum credo etiam rati] *id quod venit* Leid. 2. et Lovel. 1. V. infra ad 9, 12, 1. Uni et alteri codici hic non puto tantam fidem habendam eſſe, ut eorum auctoritate recepta lectio mutetur. Praeterea *futurum etiam credo rati* editi antiquiores usque ad Aldum, qui, consentientibus Mſtis meis, *credo etiam* dedit.

Ut mox ope eorum, qui praeessent] Scribendum, *ut mox opes eorum, qui praeessent, ipsi honori jus majeſtatemque adjicerent*. RHEN. *opes* servant etiam omnes mei; et recte. *Opes* enim hic notant splendorem, amplitudinem, potentiam. Liv. 2, 41, 2. *Sollicitudo inerat, largitione consulem periculosas libertati opes ſtruere* (*9, 42, 4.) 23, 32, 10. *Qui tum auctoritate atque opibus longe primus erat*. et alibi saepe. Similiter (*Cic. de Amicit. 6.) Florus 4, 2, 10. *Forte tunc Crassus genere, divitiis, dignitate florebat: vellet tamen auctiores opes*. ubi v. Cel. Duker. Hoc sensu *opes populi* sunt ejus vires, potentia. V. supra ad 2, 21, 5. Praeterea antiquiores excusi trajiciunt vocabula, et aliter interpungunt. In quibusdam enim invenio *rati, mox ut ope*; in aliis *rati mox, ut ope*. Diſtinctio vero et ordo verborum, qui nunc obtinet, Aldo debetur, cui codices mei consentiunt. Tandem *mos*, pro *mox*, habent Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. culpa scribarum, qui has voculas etiam alibi commutarunt. Vide, quae notavi ad Silii 13, 405. Similiter alibi peccatur in scriptis. V. ad 2, 53, 5. (*34, 49, 6.) Quin et paſſim literae *x* et *s* invicem confunduntur; cujus erroris quaedam exempla infra v. ad 26, 19, 4.

Ipsi honori jus majeſtatemque adjicerent] Gebhardus supra ad 3, 33, 10. *addicerent*, quod se in Mſto reperiſſe teſtatur, probare videtur; quam tamen veram lectionem eſſe, numquam mihi persuadebit. Pro *adjicerent* more seculi scriptum erat *adicerent*, quomodo plerique codd. praeferunt, quibus utor, et quidem ante alios Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 5. Lipsiens. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. quorum plerique, ut et alii, §. praec. *subiceretur*, vel *subicerentur*, pro *subjiceretur*, oſtentant. V. supra ad 2, 10, 9. Ex *adicerent* autem formare *addicerent* inperitioribus facile ac sollemne fuit. V. Ant. Auguſtin. 2. Emend. 8. et quae supra notantur ad Liv. 1, 30, 3. ad 3, 33, 10. l. l. hoc lib. ad c. 60, 2. ad 6, 6, 9. et alibi. *adji-*

6 temque adjicerent. Et tribuni, (id quod tunc erat) magis neceſſariam, quam speciosi miniſterii procurationem intuentes, ne in parvis quoque rebus in-
7 commode adversarentur, haud sane tetendere. Quum a primoribus civitatis spretus honor eſſet, Papirium

ceret habet Voſſ. 1. *illi honori*, pro *ipsi honori*, Voſſ. 2. et Lovel. 3.

§. 6. *Et tribuni (id quod tunc erat) magis necessariam, quam speciosi miniſterii procurationem intuentes*] Expreſſit lectionem hanc solus Campanus, quam ego legitimam, aut legitimae proximam exiſtimo. Nam Andreas deterius meo animo: *Et tribuni: id quod tunc erat magis necessarium: quam* etc. Secundus Palatinorum MSS. codicum: *Et tribuni id quod magis erat necessarium, quam speciosum.* Ceteri unico tantum elemento mendosi mutant. GEBH. Lectio, quae nunc vulgo circumfertur, demum mihi obvia fuit in edit. Mediol. anni 1505. et Aldi, qui inter errata ita legendum monet, quum in ipso contextu una cum vetuſtioribus, quos vidi, excusis vulgaſſet *et tribuni id, quod tunc erat magis necessarium, quam* etc. Eidem contextus lectioni consentiunt ex scriptis Florent. Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Lips. Gaertn. et Fragm. Hav. (Veith.) Unus Lovel. 2. habet *et tribuni id quod tunc erat magis necessarium, quam speciosum, miniſterii procurationem intuentes.* Neque inde differt Haverk. nisi quod insuper omittat voculam *tunc.* Sed omnino praeferenda est edita scriptura; qua indicat Livius, miniſterii procurationem, sive ipsam censuram, magis neceſſariam quam speciosam non modo tribunis plebis visam fuisse, sed etiam re vera eo tempore exſtitisse. Patet itaque, librarios ferre non potuiſſe *magis necessariam, quam speciosi miniſterii procurationem*, pro *magis necessarii, quam speciosi.* Sed ea forma *majora rerum initia*, pro *majorum rerum*, supra est 1, 1, 4. *violati hospitii foedus*, pro *violatum*, c. 9, 13. *concordiae pacisque domeſticam curam* infra hoc libro c. 10, 8. pro *domeſticae*, quomodo Cl. Jac. Gronovius ibi legendum censet. Videnda differtat. de voce *ΜΕΓΑΣ*, ad locum priorem laudata. (**praemiorum ingenti spe* pro *ingentium* v. ad 29, 32, 1.) Ceterum *suspiciosi*, pro *speciosi*, male est in Lovel. 1. et Leid. 2. Denique *miniſterii juſtū procurationem intuentes* Harlej. 2. in margine.

Ne parvis quoque rebus incommode adversarentur] MS. *ne in parvis quoque rebus.* MOD. Palk. omnes *ne in parvis quoque rebus*, quae lectio reponatur. GEBH. Praepositionem *in*, quam Modius et Gebhardus reſtituendam docuerunt, et Gronovius jam in prima ed. in contextum recepit, servant omnes non modo codd. mei, sed et antiquiores typis descripti usque ad Frobenium, qui eam primus anno 1535. perperam omisit. Praeterea *pravis quoque rebus* Haverk. errore, quem et alibi viri docti observarunt in Mſtis obcurrere, literis transpositis. V. ad 29, 37, 16. Tandem vocabula *incommode adversarentur*, *haud sane tetendere. Quum a primoribus* culpa librarii exsulant a Voſſ. 2. *retendere* autem, pro *tetendere*, habet Lipsiens.

Semproniumque, quorum de consulatu dubitabatur, ut eo magiſtratu parum solidum consulatum explerent, censui agendo populus suffragiis praefecit. Censores ab re adpellati sunt.

IX. Dum haec Romae geruntur, legati ab Ardea 1

§: 7. *Quum a primoribus civitatis spretus honor esset*] *Quum ab primoribus civitatis spretus honos esset* Haverk. *sumptus honor esset* contra mentem Livii dedit scriba cod. Harlej. 2.

Quorum de consulatu dubitabatur] *dubitur* Harlej. antiq. *dubitatur* Lovel. 4. et vetuſtiores typis exarati usque ad Aldum, qui *dubitabatur* reposuit. Quamvis autem Aldo concinant reliqui codd. scripti, videtur tamen prisca lectio praeferenda esse. Non enim, quo tempore censores creabantur, dubitabatur, vel dubitari potuit, utrum anno proximo consules fuiſſent, an minus; sed Livius indicat, de consulatu Papirii et Sempronii suo tempore nunc, quum haec scribit, dubitari, quia, ut cap. praec. dixit, eorum nomina neque in annalibus priscis, neque in libris magiſtratuum inveniuntur. Illud *dubitabatur* jam Doujatium etiam sollicitum habuit, qui *demebatur* reponendum censebat: quam conjecturam nulli, credo, verosimilem reddet. Quum enim censuram in quinquennium integrum acceperint, atque omni eo tempore geſſerint, illud tempus aut etiam minima ejus particula non fuit *demta* de consulatu Papirii et Sempronii, qui honore consulatus anno elapso perfuncti erant. In primis vero animadversione digna eſt ratio, qua conjecturam tueri conatur. „Cum enim mense Decembri iniiſſent, aucto„re Dionysio, annum solidum „non impleverant. Ex quibus verbis patet, eum confudiſſe Papirium et Sempronium, anni proximi consules, qui honore deposito censores creati sunt, cum hujus anni consulibus M. Geganio Macerino et T. Quinctio Capitolino; de quibus, non autem de Papirio Sempronioque, Dionys. 11. p. 737. teſtatur, eos consulatum iniiſſe τῇ διχομηνίδι τοῦ Δεκεμβρίου μηνός. Id autem poſt abrogatos decemviros ordinarium tempus ineundo consulatui per aliquot tempus mansit, atque hoc anno etiam fuit. V. Dodwell. notas ad Chronol. Dionys. ad annum ante natum Chriſtum 446. p. 92. Id tamen verum est, anni proximi consules Papirium et Sempronium non per integrum annum dignitatem geſſiſſe. Idibus enim Decembribus magiſtratum occeperunt tribuni consulares, qui poſt septuagesimum tertium diem, teſte ibid. Dionys. p. 736. vel poſt mensem tertium, quam inierunt, teſte Livio c. 7, 3. honore iterum abiere: his autem in reliquam partem subfecti Papirius et Sempronius Idibus Decembribus proximis, tempore ordinario, consulatum succeſſoribus tradiderunt. V. Dodwell. ibid. ad ann. ccccxli. p. 94.

Censores ab re adpellati sunt] *Censoresque* Lovel. 5. [Veith.] reliquis omnibus adversantibus. Tum voces *ab re* non adparent in Leid. 2. quas male librarius neglexit. Similiter supra loquitur Liv. 1. 17, 6. *Id ab re, quod nunc quoque tenet nomen, interregnum adpellatum.*

§. 1. *Pro veterrima societate, re-*

veniunt, pro veterrima societate renovatoque foedere recenti, auxilium prope eversae urbi inploran-
2 tes. Frui namque pace, optimo consilio cum populo Romano servata, per intestina arma non licuit; quorum caussa atque initium traditur ex cer-
3 tamine factionum ortum: quae fuere eruntque pluribus

novatoque foedere recenti, auxilium prope eversae urbi inplorantes] *pro vetustissima societate* Harlej. 2. invita reliquorum codd. turba. Tum *revocatoque foedere* Voss. 1. Lovel. 2. et Lipsiens. solita librariorum aberratione. V. supra ad 3, 51, 7. *renovato foedere* sine particula connectente Haverk. et Fragm. Hav. Deinde *prope eius urbi* Leid. 2. quae lectio nata videtur ex compendio scribendi *eúsae* vel *eúse*, ex quo parva mutatione fit *ejus*. at *eversae urbis* edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. Non bene.

§. 2. *Quorum caussa atque initium traditur ex certamine factionum ortum*] *quorum eam atque initium* Lovel. 3. Scriptum fuerat *cā* per compendium, idque errandi ansam dedit ob similitudinem literarum *c* et *e*. V. ad 38, 58, 11. *quorum caussae atque initium* Florent. Tum *traditur et certamine* Portug. V. ad 26, 45, 1. Praeterea *factione*, pro *factionum*, nullo sensu Haverk. *sociorum* Florent. Insuper *ortum fuisse* Lovel. 5. [*ortumque fuisse. Erantque pluribus* Veith.]

§. 3. *Quae fuere eruntque pluribus populis magis exitio*] Duae priores voces deficiunt in Lovel. 5. a m. 1. pro quibus deinde a m. 2. adscriptum *quae fuerunt*, quemadmodum etiam praeferunt Gaertn. Florent. Portug. et Haverk. Ea forma tamen ideo abstinuisse Livius videri potest, ut addens *erunt* evitaret ingratum ὁμοιοτέλευτον, licet id non admodum religiose alibi observaverit. V. ad 26, 46, 6. Praeterea *potentibus populis* edidit Sigonius. Verum neque hujus mutationis ipse in Scholiis rationem reddidit, neque illa lectio mihi alibi, vel in scriptis, vel in editis vetustioribus, obcurrit; ut contra mentem ac voluntatem ejus inrepsisse verosimile sit. Si tamen codicum fide dignorum auctoritate niteretur, lectio ea posset inlustrari simili loco Livii supra 2, 44, 8. *Aeternas opes esse Romanas, nisi inter semet ipsi seditionibus saeviant. id unum venenum, eam labem civitatibus opulentis repertam, ut magna imperia mortalia essent.*

Quam fames, morbive, quaeque alia in Deûm iras etc. vertunt] Repetit Palat. sec. *quam quae alia*. 27, 44. *In illis locis hunc coëgisse exercitum, quibus ille majorem partem militum fame ac frigore, quae miserrima mortis genera sunt, amisisset*. GEBH. *quam quae alia* Sigonius quoque se in Vet. lib. invenisse prima Scholiorum ed. professus est, quod in postea secutis omissum video. Ea vero scriptura in nullo meorum codd. superest, licet non per omnia cum edita lectione consentiant. Nam *quam fames, morbi, quaeque alia* est in Portug. a m. 2. *quam fa-*

ribus populis magis exitio, quam bella externa, quam fames morbive, quaeque alia in Deûm iras, velut ultima publicorum malorum, vertunt. Virginem ple- 4
beji generis, maxime forma notam, petiere juvenes: alter virgini genere par, tutoribus fretus, qui et ipsi ejusdem corporis erant; nobilis alter, nulla re, praeterquam forma, captus. adjuvabant eum opti- 5

mes, morbi, neque alia in Leid. 2. *quam fames, morbive, quamquam alia* Harl. 2. Sed optimi servant vulgatum, quod propterea verius puto. Praeterea *vel in ultima publicorum malorum* Harlej. 1. pro *velut ultima*. Praeterea *in Deos* Florent. a m. 1. pro quo recte emendatum *in Deûm*. Denique *vertant* Lovel. 4. [Veith.] *vertit* Haverk. Male. *vertunt* est, homines vulgo vertere solent. V. infra ad 34, 56, 11. Paullo ante *bella hesterna*, pro *externa*, Gaertn. solito scribarum errore. V. ad 40, 14, 2.

§. 4. *Virginem plebeji*] Similes seditionum caussas v. apud Aristotelem 5. πολιτ. 4. J. FR. GRON.

Alter virgini genere par, tutoribus fretus] *alter virgini pavere p tutoribus*, neglecta ultima voce *fretus*, Haverk. *Tò genere* non adparet in Lovel. 4. et Gaertn.

§. 5. *Adjuvabant eum optimatium studia*] *primatum studia* Leid. 2. quod ex glossa marginali receptum videtur. V. infra ad Epit. Liv. 58. *optimatum* Lovel. 1. 4. Harlej. 1. Portug. et Haverk. Sed alterum, pro quo stant reliqui, et inter eos primae auctoritatis codices, loco non movendum judico. V. ad Epit. Liv. 79. *optumatium* habet Voss. 1. a m. 1. V. mox ad §. 8.

Per quae domum quoque puellae certamen partium penetravit] Pall. omnes *per quae in domum*. Plautus Cistellaria 1, 1, 94.

Inde in amicitiam insinuavit cum
matre et mecum simul,
Blanditiis, muneribus, donis.

GEBH. Vitium recentium, nescio unde ortum. nam et scripti et editi veteres omnes *per quae in domum*. 2, [53, 2.] *Tumultus e castris et in urbem penetrat*. 10, [1, 5.] *In eam speluncam penetratum cum signis est*. J. FR. GRON. Praepositionem *in*, quam praeter Lovel. 4. agnoscunt omnes codd. mei, ut et illi, quos Hearne Oxonii evolvit, primus omisit Curio. Licet autem postea Gryphius anno 1554. et Basileenses atque Sigonius anno sequenti, cam pristino loco restituerint, Parisienses tamen anno 1573. ejusque exemplo omnes recentiores usque ad Gronov. errantes sequi maluerunt. Passim cum praepositione hoc verbum construere Livius amavit. Supra 2, 12, 3. *Primo sua sponte penetrare in hostium castra constituit*. 4, 34, 2. *Jam enim et ipse in deserta hostium castra penetraverat*. c. 39, 8. *Laetus ab tumulo suos devocat, et in castra Romana penetrat*. 10, 41, 14. *Penetrare in interiora urbis, quia pauci admodum erant, non audent*. Ita Modius in cod. Fuld. et Gronov. in Voss. 1. invenerunt, quod quorumdam ex meis triumque Oxoniensium Hearnii auctoritate firmatum in contextum recepi. Vulgo ibi quoque *τὸ in* omissum erat. 38, 7, 4. *Nec tamen penetrare in urbem po-*

matium studia, per quae in domum quoque puellae certamen partium penetravit. nobilis superior judicio matris esse, quae quam splendidissimis nuptiis jungi puellam volebat. tutores, in ea quoque
6 re partium memores, ad suum tendere. Quum res

terant. Similiter Virgil. in Culic. 41.

> *Igneus aethereas jam Sol penetrarat in arces.*

Alios tamen, etiam optimos scriptores, praepositionem omittere solitos fuisse, docent viri docti, quos laudat Amicissimus Oudendorp. ad Frontini 3. Strateg. 9, 5. Silius etiam, alioqui perpetuus Livii imitator, utraque constructione usus est. altera 1, 64.

> *Jamque aut nocturno penetrat Capitolia visu,*
> *Aut rapidis fertur per summas passibus Alpes.*

et 3, 650.

> *Maxime Belide, patriis qui moenibus arces*
> *Servitium dextra, Libycas penetravimus oras.*

altera eodem 3, 708.

> *Sidonios augebis avos; nullique relinques*
> *Altius Ausoniae penetrare in viscera gentis.*

Sed prius, quamvis interdum apud scriptores prosaïcos reperiatur, frequentius tamen apud poëtas obcurrit. Hinc tamen *domo*, pro *in domum*, praeferunt excerpta Florent. Ceterum *per qua*, pro *per quae*, est in Florent. eodem, et in Harlej. 1. *per quā* in Leid. 1. Deinde *certamen patrium*, transpositis literis, pro *partium*, in Leid. 2. V. infra hoc lib. ad c. 60, 3. *certam penetravit partium* Lovel. 5. Sed solis tantum vocibus trajectis *certamen penetravit partium* Portug. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.]

Tutores, in ea quoque re partium memores, ad suum tendere] *quoque in ea re* Gaertn. *in ea re*, voce media omissa, Haverk. invitis atque adversantibus reliquis. Vir doctus ad marginem edit. Curionis notavit, sibi post τὸ *suum* vòcem deesse videri. Gronovius etiam in prima notarum edit. scribebat *ad suam*, nempe partem aut factionem, quam conjecturam recte postea in repetitis curis omisit. Nam *ad suum* est ad plebejum, qui erat sui corporis, sui ordinis. Infra hoc lib. c. 25, 11. *Adeo se suis etiam sordere, nec a plebe minus, quam a Patribus contemni.* Postea eodem cap. *Adparebatque, irritatis animis, plebem ad suos studia inclinaturam.* c. 35, 6. *Sed ne in tribunis quidem militum creandis (quae communia essent comitia Patrum ac plebis) aut sui aut suorum meminisset.* 5, 29, 8. *Sceleris plebem arguere, quae jam in suos versa non intelligeret, se intercessionem sustulisse.* Et saepe. Ita *sui*, qui suarum partium sunt, ut obponantur *hostibus*, hoc cap. in fine. *Et alia parte consul muro Ardeae brachium injunxerat, qua ex oppido sui commeare possent.* 3, 5, 7. *Et suorum animos turbavit, et ferociores hostes facit.* (* v. ad 34, 16, 3.)

§. 6. *Quum res peragi intra parietes nequisset, ventum in jus est*] *inter parietes* Florent. Lovel. 2.

peragi intra parietes nequiſſet, ventum in jus est. poſtulatu audito matris tutorumque, magiſtratus secundum parentis arbitrium dant jus nuptiarum. sed vis potentior fuit. namque tutores, inter suae par- 7
tis homines de injuria decreti palam in foro con-

et Haverk. Male. Cic. pro Quinctio 11. *Si quid in controversiam veniret, aut intra parietes, aut summo jure experiretur.* Paſſim *inter* et *intra* in scriptis commutantur. V. infra ad 5, 27, 2. Perperam etiam idem codex *ventum ad jus est.* Lovel. 4. *in jus ventum est.*

Poſtulatu audito matris] *poſtulato audito* Harlej. 2. Gaertn. a m. 1. Lipsiens. et Haverk. quod apud Livium, Cicer. aliosque frequens est. Alterum contra rariſſime obcurrit, neque alibi, quam hoc loco, notavi. *poſtulatum* enim casu quarto, adeoque incertum, utrum a recto *poſtulatus*, an a *poſtulatum* declinatum sit, habes supra 3, 47, 4. *Priusquam aut ille poſtulatum perageret, aut Virginio respondendi daretur locus.* infra 23, 22, 6. *Eam sententiam haud aequioribus animis, quam ipsorum quondam poſtulatum Latinorum, Patres audierunt.* Propterea tamen non displicet, sed contra alteri praeferendum puto, partim auctoritate et consensu reliquorum codicum, partim ne duo eodem modo desinentia vocabula jungantur. Ob quam eamdem rationem Cic. 5. in Verr. 66. *perangusto fretu*, et 2. in Verr. 78. *manifesto peccatu* dixiſſe, observat Gellius 13. Noct. 20. Ad Cic. autem priorem locum etiam Lambin. observat, Lucretium 1, 720. dixiſſe,

Anguſtoque fretu rapidum mare dividit undis.

Quin et multa alia obcurrunt vocabula, quae olim ad legem et secundae et quartae declinationis nominum formata sunt. V. Cel. Burmann. ad Nason. 4. Metam. 566. Cortium ad Salluſt. Jug. 2, 4. et Torren. ad Valer. Max. 1, 1, 1. ubi ex Livio etiam similia quaedam notavit. Talia quoque habenda sunt *senatusconsultus*, pro *senatusconsultum*, v. ad Liv. 5, 13, 5. *plebiscitus*, pro *plebiscitum*, v. ad 25, 7, 5. (* Ita *praedatibus* v. Gronov. ad 38, 23, 2.) Plura v. ad 24, 19, 6. et quaedam ad 6, 20, 11. Mox *a bitrium dantium nuptiarum* male Florent. [*secundum tutoris arbitrium* Veith.]

§. 7. *Sed vis potentior fuit*] *sed jus potentius fuit* Haverk. *sed ius potentior fuit* Leid. 2. et ed. Mediol. anni 1480. ut pateat, variam lectionem ortam eſſe ex librariorum operarumve aberratione, qui voces *ius* et *uis* ob ductuum adfinitatem confuderunt, et poſtea demum, ut poſteria prioribus convenirent, *potentius* τῷ *potentior* subſtitutum eſſe. Alibi saepe in his vocibus perperam commutandis peccatum est. V. supra ad 3, 38, 13.

De injuria decreti palam in foro concionati] *concionanti* primo datum est in Leid. 1. et Voſſ. 1. a m. 1. quod, aperte mendosum, deinde mutatum est in *concionantes*, quemadmodum praeferunt Lovel. 2. 4. Lipsiens. et Harlej. 2. quo eodem errorem *inopinantes*, pro *inopinati*, et similia alia paſſim in Mſtis obcurrunt. V. infra ad 21, 52, 10. *concienali* est in Haverk. Mox *ma-*

cionati, manu facta virginem ex domo matris ra-
8 piunt. adversus quos infeſtior coorta optimatium acies sequitur accensum injuria juvenem. ſit proelium atrox. Pulsa plebs, nihil Romanae plebi simi-

ne facto, pro *manu facta*, Lovel. 4. et 5. Tum *ex domo patris* incogitanter admodum librarii dederunt in Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. Harlej. 2. Lipsiens. et Haverk. Verum, praeterquam quod jam ter antea in hac re *matris* mentio facta sit, si pater virginis viveret, unde *tutores* habuisset? Voces *ex domo matris rapiunt. adversus quos infeſtior coorta optimatium acies sequitur accensum injuria juvenem* perperam omittuntur culpa librarii in Harlej. 1.

§. 8. *Adversus quos eo infeſtior coorta optimatium acies*] In volumine scripto tantum legitur *adversus quos infeſtior*. RHEN. Non aliter etiam legitur in omnibus meis ac veterrimis editis. Aldus demum voculam *eo* interposuit; quam recte Rhenanus expunxit. Deinde *exorta* Lovel. 4. Male. Supra 2, 35, 3. *Sed adeo infensa erat coorta plebs, ut unius poena defungendum esset Patribus.* 3, 41, 1. *Ferociores iterum coorti Valerius Horatiusque vociferari.* 6, 18, 3. *Quum pars utraque acrior aliquanto coorta esset. infeſtior* tamen non comparet in Haverk. Tum *obtumatium*, vel *optumatium acies* Florent. et Voſſ. 1. a m. 1. non hoc loco tantum, sed et mox hoc §. ubi eadem scriptura etiam superest in Leid. 1. aliisque. *optimatum* Leid. 2. Lovel. 1. 4. (qui et mox ita praeferunt) et Haverk. in quo et vox *acies* aberratione scribae deficit. V. modo ante §. 5. Mox *fuit proelium atrox* Lipsiens. Pari modo etiam alibi librarii haec verba commutarunt. V. ad 40, 15, 2.

Nihil Romanae plebi similis] *nihil Romanae plebi simile* Lovel. 5. *in hec Romanae plebi similis* Fragm. Hav. Librarii mentem Livii non perceperunt. Ideo enim Romanae plebi illam Ardeatium diſſimilem dicit, quod ab optimatibus secedens patriae bellum intulerit; quum de priori plebis Romanae in montem Sacrum seceſſione locutus Livius dicat 2, 32, 4. *Ibi, sine ullo duce, vallo fossaque communitis caſtris, quieti, rem nullam, nisi necessariam ad victum, sumendo, per aliquot dies, neque lacessiti neque lacessentes, sese tenuere.* de altera autem 3, 54, 8. *Sed, qua hic modeſtia fuiſtis, ubi nullius ager in tot rerum usu necessario tantae multitudini est violatus, eam modeſtiam ferte in urbem. nihil similis* est, non similis. V. infra ad 37, 54, 23. Praeterea *Roma ve plebis* Haverk. *Romanae plebis* Florent. et Leid. 2. Tradunt quidem Grammatici, τὸ *similis* casum secundum requirere, si ad mores; casum tertium, si ad formam referatur: verum hanc regulam infinitis locis optimi scriptores neglexerunt. Quin et eam Livius hic observaſſe censeri potest, licet recepta scriptura servetur. *Plebs* enim casum secundum non modo *plebis* et *plebei*, sed etiam *plebi*, formaſſe, supra dictum est ad 2, 42, 6. Vulgatum igitur, in quod alii codices, et, uno Florentino excepto, etiam integerrimi, conspirant, praefero, et literam initialem τοῦ *similis* in fine praecedentis vocis *plebi* perperam repetitam eſſe exiſtimo. V. infra ad 6, 13, 3.

Colle quodam capto, in agros optimatium cum ferro ignique excursio-

lis, armata ex urbe profecta, colle quodam capto, in agros optimatium cum ferro ignique excursiones facit. urbem quoque, omnis etiam expertem ante 9
certaminis, multitudine opificum ad spem praedae

nes facit] Palat. sec. *in agros optimatium cum ferro ignique excursiones facit*. GEBH. Praepositio *cum* similiter exsulat etiam a Lovel. 5. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. quam tamen ab ultimis literis vocis proximae elisam reor, quum Livius in similibus locutionibus eam addere amaverit. V. infra ad 43, 23, 1. Praeterea *colle quodam in agros capto* habet Fragm. Hav. a m. 1. *in agro* Voss. 2. et Portug. a m. 1. *optumatium* et *optimatum* nonnulli codd. ut modo hoc §. dictum. Insuper *igneque* Lovel. 2. Male. V. supra ad 1, 41, 3. Infra hoc lib. c. 33, 4. *Si igni non telis pugnandum est.* 5, 14, 7. *Cui ferro aut igni noceri posset.* 6, 33, 4. *Satricum urbem igni concremarent.* (*5, 7, 3. 10, 12, 8. 31, 14, 10.) Tum *excursione facit* Lipsiens. in contextu. Sed litera finalis sibilans intercepta est a sequentis vocis initiali ob ductuum similitudinem. V. infra hoc lib. ad c. 33, 11. Denique *faciunt* Portug. a m. 1. *plebs faciunt*, ut *plebs amitterent*, de quo v. ad 2, 5, 2. ita mox quidam codd. *parant*, pro *parat*. Reliquis tamen codd. cum edita lectione stantibus, ei quoque adhaereo. Paullo ante *ex urbe perfecta*, pro *profecta*, Lipsiens. V. ad 37, 6, 7. [*in agro* Veith.]

§. 9. *Urbem quoque, omnis etiam expertem ante certaminis*] Doujatius, praefatus, urbem, in qua proelium atrox inter nobilitatem et plebem commissum, et unde plebs armis pulsa esse narratur, *omnis expertem ante certaminis* dici non posse, scribendum una literula mutata conjicit *expertes*, et per *expertes* intelligit cives locupletes, qui neutrarum partium fuerant. Verum locupletes illi ordinem ab optimatibus ac plebe diversum constituisse non videntur, sed ad alterutrum eorum pertinuisse; quemadmodum Romae cives in patricios et plebejos divisi fuerunt, postea etiam in optimates et populares, teste Livio 9, 46, 13. *Ex eo tempore in duas partes discessit civitas. aliud integer populus, fautor et cultor bonorum; aliud forensis factio tenebat.* Codices scripti et editi nihil variant, nisi quod *omnes*, pro *omnis*, sit in Haverk. et quod *omnis* deficiat in Lovel. 5. *etiam* in Lovel. 4. *ante* in Leid. 2. Posset itaque vulgatum servari, et *expertem* exponi, expertam: quo sensu eam vocem olim in usu fuisse, ex glossis docuerunt Taubmann. ad Plauti Captiv. 3, 1, 26. et Casaub. ad Persii Satyr. 6, 38. Id tamen obstat, alibi apud Livium vel ejus aetatis scriptores eo sensu non occurrere. Confugiendum itaque ad medicinam, quae quidem duplex mihi in mentem venit. Primo autem tentabam *omnis etiam experte ante certaminis*. verosimile enim est, multitudinem opificum, qui per homines utriusque ordinis panem lucrari debebant, certaminibus ordinum se non inmiscuisse, usque dum spe praedae a plebejis inlecta ad eos defecerit. Quum autem librarii pro lubitu, praesertim ultimis vocum syllabis virgulam, literae *m* indicem ac notam, addere vel omittere soliti fuerint, ut jam saepe dictum, mutatio haec fere pro nulla haberi potest. Minus tamen satis-

10 evocata, obsidere parat. nec ulla species cladesque belli abest; velut contacta civitate rabie duorum juvenum, funestas nuptias ex occasu patriae peten-
11 tium. Parum parti utrique domi armorum bellique

facit, quod voces *experte ante* iisdem literis finiantur. Magis itaque placet *omnis etiam expertam ante certaminis*. Urbs experta ante fuerat omnis certaminis, in qua post utriusque factionis varias turbas tandem atrox proelium commissum erat. Alibi autem *expertus* apud Livium cum casu secundo construi, infra videbimus ad 40, 8, 4.

Multitudine opificum ad spem praedae evocata] Et hunc locum Aldinus codex mutavit in *advocata*. mihi *evocata* magis arridet. GLAR. Glareanus *evocata*, ut habet et Andreae editio. Ceterum Pall. tres *advocata*, et amplius sec. *multitudine opificum ad spem praedae advocata parant*. Campanus vulgavit *ad spem praedae revocata*. GEBH. Aldum *advocata* edentem nullus recentiorum secutus est. Sed eum ita in scriptis, quibus usus est, invenisse, illud indicio est, quod non modo eamdem lectionem in Palatinis Gebhardis, sed ego quoque invenerim in Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Sane ambae lectiones ferri possunt. *ad spem praedae advocata* repetita praepositione, cum qua verbum componitur; quod Livio familiare esse, supra vidimus ad praefat. §. 11. vel *ad spem praedae evocata*, sc. ex urbe, quomodo *educere in aciem*, nempe ex castris: de quo supra v. ad 3, 62, 5. *evocare ad colloquium* nempe ex castris, ex urbe. V. ad cap. seq. §. 1. Et quidem haec lectio elegantior videtur, quam altera, pro qua tamen stat codicum insignis multitudo. Sed quis praestare poterit, semper scriptori id, quod nunc elegantius habetur, placuisse? Dubius itaque haereo, cui scripturae accedam: vulgatum certe loco movere ausus non sum. Nunc tamen *evocata* praefero, postquam ex Msti Florentini excerptis didicerim, in eo codice a principio scriptum fuisse *revocata*, sed literam initialem a manu antiqua expunctam esse. Praeterea vox *opificum* negligentia librarii aberat a Lovel. 3. et Voss. 2. Tum *parant*, quod etiam Gebhardus in Palat. sec. invenit, habent et Portug. Lovel. 5. atque Haverk. [Veith.] Sed v. ad finem §. praec.

§. 10. *Velut contacta civitate rabie duorum juvenum*] *concitata civitate rabie*. Neapol. Latinii, quod olim margini pro expositione adscriptum postea male in contextum inrepsit. Vulgatae lectionis metaphoram elegantem supra exposui ad 2, 5, 2. Apulej. 9. Metam. p. 217. edit. Elmenh. *Venenatis morsibus contacta nonnulla jumenta efferari jam simili rabie*. Ceterum verbis proxime praecedentibus *cladisque*, pro *cladesque*, est in Gaertn. V. ad 21, 57, 14. Deinde omnia illa, *abest; velut contacta civitate* etc. *armorum belli que* omiserunt Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. qui error provenit ex repetitione τοῦ *belli adest*, *et bellique est*. V. ad 9, 11, 11. [*patere* pro *patriae* Veith. *armorumque bellique* idem]

§. 11. *Optimates Romanos ad auxilium urbis obsessae* etc. *excita-*

est visum. optimates Romanos ad auxilium urbis
obseſſae, plebs ad expugnandam secum Ardeam
Volscos excivere. Priores Volsci, duce Aequo Cloe- 12
lio, Ardeam venere, et moenibus hoſtium vallum

vere] *Optumates* Florent. et Leid. 1. V. ad §. 5. Praeterea ultima Gruteri ed. omisit praepositionem, ut per adpositionem dicatur *Romanos auxilium*. Verum voculam illam agnoscunt omnes, quibus utor, codd. quare recte eam Gronovius revocavit, rem teſtatus in priori notarum editione.

Plebs ad expugnandam secum Ardeam Volscos excitavere] Gebhardus supra monet ad Liv. 2, 24, 2. MS. Pal. *plebes* habere: per quem videtur indicaſſe Palat. sec. Similis enim lectio est in Haverk. qui plerumque ipsi consentire solet. Reliqui vero conſtanter *plebs* servant. Deinde *ad expugnandum secum Ardeam* Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. et Harlej. 2. quod ibidem etiam Gebhardus ex MS. Pal. laudat. V. ad 40, 49, 1. *expugnandum secum Ardeam*, omissa praepositione *ad*, Lovel. 2. unde suspicio nasci posset, scriptum fuisse *expugnatum secum Ardeam*. Facile enim scribae *expugnatum* et *expugādum* confundere potuerunt, ac saepe etiam confuderunt. V. ad 6, 37, 4. Aliorum tamen vulgatum servantium fides apud me potior est. Denique *excitavere* primus edidit Cl. Jac. Gronovius, sine dubio lapsu operarum; quem, quod inter errata adnotatum non invenerit, fideliter Cl. Clericus exprimi curavit. Omnes tamen et scripti et editi ceteri conspirant in lectionem vetuſtiorem *excivere*. Infra 28, 24, 4. *Juventute Celtiberorum excita, agrum Suessetanum Sedetanumque sociorum populi Romani hoſtiliter depopulati sunt.* 45, 4, 3. *Qui paullo ante Dardanos Illyriosque obpugnasset, Baſtarnarum excivisset auxilia.* Quibus locis videnda plura exempla.

§. 12. *Priores Volsci, duce Aequo Cluilio, Ardeam venerunt, et moenibus hoſtium vallum objecere*] *Cloelio*, ut ante saepe dixi de *Cluiliis*. SIG. Sigonius et hic censet legendum *Cloelio*. Pall. omnes *Civilio*. amplius sec. *duce suo Civilio*. GEBH. *duce suo Aequo*, addita voce, Lovel. 5. Sed eam recte nulli alii agnoscunt. *Aequo Civili* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. *Aequo Civilio* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. 2. Lipsiens. Gaertn. Portugall. Fragm. Hav. et priscae editt. usque ad Frobenianam anni 1535. quae *Cluilio* dedit. *Aequo Emilio* Voſſ. 2. At cap. seq. §. 7. omnes libri, qua scripti, qua excusi dicta Frobeniana editione antiquiores, *Civilio Volscorum duce*. Quum autem Volsci ducem ex gente Aequorum sumsiſſe dicantur, ac supra dux Aequorum *Gracchus Cloelius, gentis suae longe princeps* memoretur 3, 25, 5. ubi in omnibus Mſtis Sigonii, Gebhardi, et tantum non meis etiam *Cloelius*, in vetuſtis editt. *Chloelius* vocatur, pro quo Frobenius demum *Cluilius* edidit. Sigonius iterum *Cloelius* reſtituit, eumdem hic indicari, et proinde idem nomen revocandum verius videtur, quod etiam hoc loco et cap. seq. in contextum recepi. Alibi etiam *Cloelius*, pro *Cluilius*, reſtituendum Sigonius docuit. V. supra ad 1, 22, 4. Tum, addita praepositione, *in Ardeam* praefert Voſſ. 2. Praeterea ex duobus melioribus Palatinis *venire* et *obicere* legendum esse su-

13 objecere. Quod ubi Romam est nunciatum, extemplo M. Geganius consul, cum exercitu profectus, tria millia passuum ab hoste locum castris cepit, praecipitique jam die curare corpora milites

pra censuit Gebhardus ad 1, 12, 1. quod in solis meorum Voss. 2. Lovel. 3. et 5. a m. 1. inveni. at *venere* et *obicere* habent Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et a m. sec. 5. Portug. ac. Fragm. Hav. a m. 1. sed *venere* et *objecere* Florent. Leid. 1. Lovel. 2. 4. Harlej. uterque, Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 2. Et in similem codicem videtur incidisse scriba cod. Haverk. Quum enim iisdem literis terminatum *excivere* praecedat, ea caussa fuisse existimanda est, cur sequentia *Priores Volsci duce Aequo Cloelio Ardeam venere* omiserit, quod adeo facile committere non potuisset, si in exemplari, unde sua hausit, *venerunt* invenisset. Denique vocem *hostium* noscit Leid. 2. *moenibus ostium et vallum objecere* habet Lips.

§. 13. *Quod ubi Romam est nunciatum*] *Romae* Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. Harlej. 2. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 2. Male. Infra 25, 22, 2. *Hae clades, super aliam alia, Romam quum essent nunciatae*, ubi plura vide. *nunciatum est* habet Haverk. Mox *M. Geginius* Haverk. idem, *M. Greganius* Leid. 2. *M. Genanius* Gaertn. V. ad cap. praec. §. 1.

Tria millia passuum ab hoste locum castris cepit] Pall. duo, primus ac tertius, *tribus millibus*. GEBH. In quibusdam codicibus numerus notis scriptus fuit hoc modo *III. M. passuum*, quomodo in Fragm. Hav. aliisque superesse video. In iis autem explicandis varie errarunt imperiti librarii. Quidam enim ex numeri ternarii nota literas *in* formarunt, ac dederunt *in mille passuum*, quomodo praefert Portug. Quidam *inde mille passuum*, ut est in Lovel. 5. [Veith.] Contrarius hic error est illi, quo ex pronomine plurali *ii* factum est *II.* vel *duo*. V. infra ad 36, 43, 11. Alii iterum scripserunt *tribus millibus passuum*, quod exhibet, praeter Pall. a Gebhardo hoc loco et a Gronov. ad Liv. 25, 9, 16. memoratos, etiam Lovel. 3. Ita Livius loquitur infra 24, 33, 3. *Romanus exercitus ad Olympium mille et quingentis passibus ab urbe castra posuit.* atque alibi. Plures tamen, iique optimi, codices vulgatum tuentur; quod etiam servo. Supra 1, 23, 3. *Castra ab urbe haud plus quinque millia passuum locant.* 24, 14, 2. *Ut Hannonem tria millia ferme ab urbe ad Calorem fluvium castra posuisse audivit.* c. 20, 11. *castra ab urbe ferme passus mille locat.* (*37, 6, 4.) Alia exempla, ubi librarii in explicandis notis numerorum peccarunt, infra v. ad 25, 9, 16. Praeterea voces *ab hoste* desunt in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. qui iidem codd. cum Lovel. 2. 4. Lipsiens. et Harlej. 2. inverso ordine exhibent *cepit castris*.

Praecipitique jam die curare corpora milites jubet] *praecipitem diem* vocat extremum diei. Sic Curtius [6, 5.] *praecipitem senectutem* dixit. RHEN. *praecipiti die* est jamjam occasum minanti. 10, 42. *Jam enim praeceps in occasum sol erat.* 25, 34. *Ni praecipiti jam ad vesperum die nox intervenisset.* GEBH. Cicer. Fragm. Arat. ex edit. Grotii p. 10.

Jam prope praecipiti ante licebit
visere nocti.

jubet. quarta deinde vigilia signa profert: coeptumque opus adeo adproperatum est, ut, sole orto, Volsci firmiore se munimento ab Romanis circumvallatos, quam a se urbem, viderent. et alia parte 14

Curtius 4, 16. *Tantoque cursu corpora exhausta, et praeceps in noctem diei tempus caussatus est.* Tacit 3. Hist. 86. *Praecipiti in occasum die, ob pavorem magistratuum senatorumque vocari senatus non potuit.* V. Freinshem. in Indic. Flori v. *Praecipitantibus fatis.* ubi tamen ex Sallustio laudatum exemplum illud est, quod melius Gebbardus profert hoc loco ex Liv. 25, 34, 14. Eodem sensu *sol praecipitans* est apud Cicer. 3, de Orat. 55. *His autem de rebus sol me ille admonuit, ut brevior essem, qui ipse jam praecipitans me quoque haec praecipitem pene evolvere coëgit.* Praeterea *curare milites corpora jubet* Haverk. *curare corpora jubet milites* Harlej. 2.

Coeptumque opus adeo adproperatum est] Pall. primus ac sec. quod raro solent, conveninnt, leguntque *apparatum.* GEBH. *apparatum* etiam Voff. 2. Lovel. 2. 3. et Portug. quae lectio ex compendiaria scribendi ratione *ap̄ppatum* nata est, elisa media litera *p.* Brevius adhuc *paratum est* habet Haverk. *properatum est* Harlej. 2. *ac properatum est* Lovel. 4. Reliqui codices, quorum fides apud me potior est, nihil mutant. Liv. 27, 25, 9. *Ita addita Virtutis aedes, adproperato opere.* et ita is alibi. (*26, 15, 10.) Praeterea mox *firmiores e,* pro *firmiore se,* perperam in voces divisis literis, Lipsiens. *firmiores se munimento,* Lovel. 1. in fine repetita vocis sequentis litera initiali. V. ad 28, 25, 2. *monumento* Florent. et Lipsiens. V. ad cap. seq. §. 6. Tum *a Romanis* Gaertn. et contra *ab ts* Lovel. 3.

§. 14. *Et alia parte consul*] Vet. lib. *ex alia parte.* SIG. Forsitan legendum *ex alia parte.* J. FR. GRON. Primam voculam omittunt Lovel. 3. et Voff. 2. quam interceperunt ultimae literae vocis *viderēt.* V. ad 37, 59, 1. Sed Sigonii vet. lib. consentientes Leid. 2. et Haverk. *ex alia parte* praeferunt. Infra 7, 3, 5. *Fixa fuit dextero lateri aedis Jovis optimi maximi, ex qua parte Minervae templum est.* 28, 19, 18. *Et ex altera parte Laelius instat.* Hic tamen propter alios eodices, inter quos sunt integerrimi, in vulgatum conspirantes, nihil muto. Liv. 24, 3, 8. *Arx Crotonis una parte imminens mari, altera, vergente in agrum, muro cincta est.* c. 30, 1. *Appio quoque accito, ut altera parte adgrederetur.* c. 33, 9. *Non diffidebant, vastam disjectamque spatio urbem parte aliqua se invasuros.* Passim *et* et *ex* commutantur librariorum negligentia. V. ad 26, 45, 1. *ut altera parte* Gaertn. De commutatis *ut* atque *et* v. ad Liv. 21, 28, 8. de *alia* et *altera* ad Epit. Liv. 50.

Muro Ardeae brachium injunxerat] Vet. lib. *immiserat.* SIG. Vet. lib. inquit Sigonius, *brachium immiserat.* Nescio, Sigoni, quam veteribus et probis exemplaribus usus sis: illud scio, membranas tam Fuldenses, quam Colonienses disertim habere *injunxerat.* Et sic aït l. 5. Livius [c. 7. 2.] *Nam quum agger promotus ad urbem, vineaeque tantum non jam injunctae moenibus essent.* MOD. Sec. Palat. *immiserat,* quod et ex suo prodidit Sigonius, maximo opere damnatum Modio. Nam

consul muro Ardeae brachium injunxerat; qua ex oppido sui commeare possent.

1 X. Volscus imperator, qui ad eam diem, non commeatu praeparato, sed ex populatione agrorum rapto in diem frumento aluisset militem, postquam

praeter Fuldenses Colonienses que membranas Pall. duo meliores editionesque veterrimae τὸ *injunxerat* defendunt. 5, 7. *Nam cum agger promotus ad urbem, vineaeque tantum non jam injunctae moenibus essent.* ubi tamen duo MSS. Pall. *invinctae.* 10, 34. *Opere ac vineis demum injunctis muro cepit.* Sic adolescens emendaram Ovidium [2. Amor. El. 1, 27.] ex libro castigatissimo membranaceo,

Carminibus cessere fores: injunctaque posti,
Quamvis robur erat, carmine victa sera est.

Juvenil. Curar. 3, 25. GEBH. *injunxerat* recte probatum Modio contra Sigonium, qui de suo *immiserat.* 5, [7, 2.] *Vineaeque tantum non injunctae moenibus essent.* 10, [34, 1.] *Opere ac vineis demum injunctis muro.* 27, 41. *Grumenti moenibus prope injunctum videbatur Poenorum vallum.* Sic ex optimis restituimus. 37, [26, 8.] *Utrimque vineas et aggerem muro injunxit.* 43, [19, 11.] *Ubi primum agger injunctus muro est.* J. FR. GRON. *immiserat* etiam Portug. a m. 1. et Haverk. [Veith.] suffragantes Sigonii vet. lib. et Gebhardi Palat. sec. quae varietas lectionis nata videtur ex adfinitate ductuum utriusque vocis *immisi* et *injunxi.* Sed *junxerat* Leid. 2. praefert, in quo primam syllabam intercepit ultima litera vocis praecedentis. V. infra ad 10, 13, 3. Recte igitur viri docti defenderunt vulgatum *injunxerat*, pro quo stant reliqui codices. Exemplis, quae adtulerunt, addendum illud Liv. 44, 5, 4. *In eos transversi incumbentes tigni ad tricenos longi pedes, ut pons esset, injungebantur.* ubi tamen alia verbi constructio est. De voce *brachium* infra v. ad 22, 52, 1.

Qua ex oppido sui commeare possent] *quod ex oppido* Lovel. 1. Voss. 1. a m. 2. Leid. 2. et Lipsiens. *quae ex oppido* Florent. *que ex oppido* Leid. 1. *ut ex oppido* Harlej. 2. *quo ex oppido* Portug. Haverk. et Lovel. 2. 4. et 5. [Veith.]

§. 1. *Ad eam diem non commeatu praeparato*] *ad eamdem diem* Lovel. 5. Gaertn. et Portug. Saepe librarii pronomina *is* et *idem* confuderunt. V. infra ad 10, 10, 6. Ultimam autem illam syllabam in voce *eamdem* addere hic tanto facilius fuit, quod eam repetierint scribae ex similitudine vocis sequentis *diem.* Tum *properato* Lovel. 5. Mox *ex populatione agrorum rapta*, pro *rapto*, verba et constructionem Livianam non intelligens, librarius Haverk. dedit.

Postquam septus vallo repente inops omnium rerum erat] Pall. primus tertiusque *postquam septus vallo repente inopem omnium rerum videt*, appositis tamen proxime verbis vulgatae lectionis. Ex quo apparet, dubitasse exscriptorem, utra legitima esset lectio: et quia videbat posteriorem, margini appositam, captui magis obviam esse, subjunxit. Verbum autem *videt* referendum est ad τὸ *militem.* postquam repente inopem militem omnium rerum septus val-

septus vallo repente inopem omnium rerum videt,
ad conloquium consule evocato, *si solvendae obsidio-*
nis caussa venerit Romanus, abducturum se inde Vol-
scos, aït. Adversus ea consul, *victis conditiones ac-* 2
cipiendas esse, non ferendas, respondit; *neque, ut ve-*

lo videt. GEBH. Pall. duo melio-res et Voss. alter *repente inopem omnium rerum videt.* militum scilicet, de quo praeceesserat. J. FR. GRON. *repente in os onium rerum erat* corrupte Florent. Omnes reliqui [etiam Veith.] servant priscam lectionem *repente inops omnium rerum erot*, praeter Voss. 2, a Gronovio memoratum, et Lovel. 3. quorum tamen posterior etiam, id quod de Pall. refert Gebhardus, alteri scripturae illam priscam subjunxit. Si vero cum viris doctis *repente inopem omnium rerum videt* probandum, *inopem* non ad praecedens *militem* referam, sed, subintellecto τῷ *se*, ad imperatorem Volscum. Imperator Volscus, qui militem ex populatione agrorum rapto frumento aluisset, vallo septus repente videt omnium rerum inopem, scilicet se esse: erepta enim erat facultas deinde ex agro rapiendi, unde militem suum aleret. Alibi saepe id praenomen subintellectum est. Infra 27, 19, 9. *Quem quum percunctaretur Scipio, quis, et cujas, et cur id aetatis in castris fuisset? Numidam esse, aït; Massivam populares vocare.* 30, 22, 5. *Quum seniores, qui foederibus interfuerant, alia alii interrogarent, nec meminisse per aetatem dicerent legati.* 40, 42, 2. *Ex regno ejus omnes naves esse, quae superi maris oram depopulatae essent. De his rebus legatos misisse, nec conveniendi regis potestatem factam.* V. supra ad 1, 23, 5. Recte vero Gebhardus monet, duorum Palat. lectionem inde natam, quod ex duplici scriptura, quarum altera in contextu, altera in margine erat, librarii eam, quam veriorem crederent, eligere non potuerint, ideoque, ne errarent, utramque dare maluerint. V. ad 3, 44, 4.

Ad colloquium consule evocato] *ad consilium* Leid. 2. Deinde *advocato* Lovel. 4. et Haverk. *vocato* Lipsiens. et priscae editt. usque ad Aldum, qui *evocato* primus substituit, quod in ceteris codd. meis superest. Et recte. *Evocato*, nempe ex castris. Liv. 23, 43, 9. *Hanno, quum ad murum successisset, Herennium Bassum et Herium Petrium ad colloquium evocatos, permissuque Marcelli egressos, per interpretem adloquitur.* 24, 1, 5. *Bruttiorum cohortem adire muros, atque evocare principes Locrensium ad colloquium jussit.* Similiter *evocare ad spem praedae* cap. praec. §. 9. ubi alia v. *evocare Romam* 8, 3, 8. *Decem principes Latinorum Romam evocaverunt. excire Romam*, de quo supra v. ad 3, 4, 5. (**evehi ad equites* 9, 40, 12. ubi vide.

Abducturum se inde Volscos aït] *aducturum* Fragm. Hav. a m. 1. *adducturum* Lovel. 4. Lipsiens. Portug. et Voss. 1. a m. 1. sollemni et passim obvio in Mstis librariorum lapsu. V. ad 27, 29, 1. Tum *se* non est in Lovel. 3. (*v. ad 1, 23, 5.) de *Vulscus aït* Florent.

§. 2. *Ut venerint ad obpugnandos socios*] *ut venerunt* Leid. 2. et Lovel. 1. *ut venirent* Lovel. 5. et Haverk. [Veith.] Mox *habituros*, perperam addita adspiratione,

uerint ad obpugnandos socios populi Romani suo arbitrio,
3 *ita abituros Volscos esse. Dedi imperatorem, arma poni,* jubet, *fatentes victos se esse, et imperio parere. aliter, tam abeuntibus, quam manentibus, se hostem infensum, victoriam*

Klockian. et Haverk. V. ad 22, 59, 19.

§. 3. *Tam abeuntibus, quam manentibus se hostem infensum*] *tamen abeuntibus* Lovel. 3. V. ad 22, 59, 13. *tam abuteutibus* Florent. Deinde *infessum* Lovel. 1. 4. Lips. et Voss. 1. pro quo in margine posterioris emendabatur *infestum. infoestum* etiam Harlej. 2. Sed nihil muto, melioribus codd. adversantibus. Supra 2, 20, 3. *Tarquinius retro in agmen suorum infenso cessit hosti.* Alibi saepe haec vocabula commutari, supra monui ad 2, 46, 7. Paullo ante ordine verborum inmutato *jubet poni* Lovel. 5. Tum *fatentes se victos esse* Voss. 2. et Haverk.

Victoriam potius ex Volscis Romam relaturum] *allaturum* Haverk. quem unicum testem audiendum non existimo. Frontin. 2, 2, 4. *Eorumdem partem, pedites proturbantem, insecutus clarissimam victoriam retulit.* c. 7, 10. *Ita, confirmatis suis, victoriam retulit.* c. 8, 1. *Romani ita ardenter pugnaverunt, ut et signum et victoriam retulerint.* Valer. Max. 2, 7, 7. *Gloriosam victoriam et speciosa spolia referentem abripi a lictore, et in modum hostiae mactari jussisti.* 3, 2. ext. 4. *Direptam hostibus victoriam tantum non post fata sua in sinum patriae cruento tropaei titulo retulit.* et ita *referre triumphum* Ovid. 4. Trist. Eleg. 2, 71.

Is quoque jam serum referet veteremque triumphum.

et Valer. Max. 3, 6, 4. *Primus navalem triumphum ex Poenis retulit.* Similiter quoque *referre spolia.* V. ad Epit. Liv. 4. Haec exempla contra Sciopp. in Infam. Famiani p. 133. evincere possunt, non minus Latine dici *referre*, quam *reportare victoriam.*

§. 4. *Volsci exiguam spem in armis, alia undique abscissa, quum tentassent*] Hic *abscisam* dicit, quod supra est *incisa* [3, 58, 6.] *Itaque spe incisa, priusquam praedicta dies adesset, Appius sibi mortem conscivit.* RHEN. Vox deest, quae est in manuscriptis. *Volsci exiguam spem in armis ponentes,* id est, Volsci exigua spe in armis posita, cum alia tentassent, id est, an per colloquium res componere possent, nec quicquam profecissent. Hoc est enim *undique abscissa.* SIG. Sigonius, ante quem legebatur *Volsci exiguam spem in armis, alia undique abscisa, cum tentassent,* deest, inquit, vox, quae est in manuscriptis, *Volsci exiguam spem in armis ponentes*, id est, Volsci, exigua spe in armis posita, cum alia tentassent, id est, an per colloquium res componere possent. etc. ubi iterum profiteor, non videri per omnia satis bonae notae fuisse exemplaria Livii scripta, quibus usus Sigonius: optimae sane membranae Colonienses illud *ponentes* ignorant, et habent expressim, *Volsci, exigua spe in armis, alia undique abscissa cum tentassent.* Neque mihi dubium est, quin ita scripserit Livius. MOD. Gaudeo me suffragatorem dudum nactum Modium, diffidentem admodum sinceritati codicis Sigoniani, e quo et haec lectio *Volsci, exiguam*

potius ex Volscis, quam pacem infidam, Romam relaturum. Volsci exiguam spem in armis, alia undique 4
abscissa, quum tentassent praeter cetera adversa loco quoque iniquo ad pugnam congressi, iniquiore

spem in armis ponentes injecta ac propagata. Sed hic bonitati Sigonii veniam tribuo, quandoquidem ducem habuit Campanum, in quo primitus haec lectio in vulgus manavit. Pall. tres Andreaeque editio ejurant *τὸ ponentes*. Ergo legendum *Volsci, exigua spe in armis, alia undique abscissa ·um tentassent*, ut visum quoque doctissimo Modio. Infra 24, 30. *Unum spe undique abscissa consilium esse rati.* 25, 32. *Quamquam prope abscissa res erat.* Ubi tamen Pall. *abscisa.* Sic infra c. 27. legerim, *Itaque hostes, nulla in proelio justo spe, noctu adorti castra consulis*, ejecto *τῷ relicta*, contra MSS. omnes codd. GEBH. Vocem *ponentes* ex codice suo, aliis MSS. et vett. ed. praeter Campani ignoratam, interserit Sigonius, et ita dein explicat: Volsci exigua spe in armis posita, cum alia tentassent (hoc est, an per colloquium rem componere possent) nec quicquam profecissent. De colloquio somnium. Sed non stetit hac fini error. Nam cum et Modius eam in Col. non reperisset, oggessit nobis ex eodem, *exigua spe:* invenitque, cui mirifice placeret. Quid ergo *tentassent?* cui verbo nihil potest adjungi praeter *spem*, nam *tentare abscissa alia* prorsus est ineptum. Livius aït, omnem undique spem fuisse Volscis abscissam, nisi quod exigua in armis et perrumpendo desperatis animis superesset, eam quoque fefellisse, ut tentarunt exsequi. Caesos itaque sine modo, et, quum ne fugae quidem restaret copia, ad preces conversos. Lege igitur: *Volsci exiguam spem* (quam habebant) *in armis: alia* (spe) *undique abscissa, quum tentassent.* Frequens Livio utrumque dicendi genus. 24, [30, 12.] *Unum, spe undique abscissa, consilium esse rati.* 26, [3, 10.] *Inde alia spes ab eo tentata est, si adesse in judicio Q. Fulvius frater posset.* 28, [38, 4.] *Tentata est triumphi spes.* 37, [32, 10.] *Tentata interim spe auxilii ab Antiocho.* Polyb. 2, [34.] *Οἱ δὲ ἀποτυχόντες καὶ κρίναντες ἐξελέγξαι τὰς τελευταίας ἐλπίδας.* 14, [9.] *Ἐπί τε τὸν Ἀννίβαν πέμπειν ἠξίουν, καὶ μηδεμίαν ὑπερβολὴν ποιησαμένους, ἐξελέγχειν καὶ ταύτην τὴν ἐλπίδα.* J. FR. GRON. Vet. lib. Sigonii, quemadmodum alibi passim, ita etiam hoc loco consentiunt ex meis Harlej. 2. et Haverk. ex Hearnii autem Oxoniensibus unus B. cujus ejusdem L. 1. firmat scripturam, quam Modius in membranis Colon. invenit. At caecus est, qui non videat, vulgatam scripturam, *Volsci exiguam spem in armis, alia undique abscisa, quum tentassent*, quam magnus Livii sospitator ipsi vindicavit, verissimam esse. V. eumdem virum eximium in priori ed. Observat. 2, 12. *tentare spem* etiam infra ex Gronovii emendatione Livius dixit 44, 45, 8. *Perseus una tantum spe Bisaltarum auxilii tentata, ad quos nequidquam miserat legatos, in concionem processit abscindere spem*, *et abscissa spes* obcurrit 35, 45, 6. *Nec, nisi abscissa omni spe] auxilium Antiochi imploraturos fuisse.* 45, 25, 9. *Ita per tot annos in amicitia fuerant, ut sociali foedere se cum Romanis non inligarent, ob nullam aliam caussam, quam ne spem regibus abscinderent au-*

ad fugam, quum ab omni parte caederentur, ad preces a certamine versi, dedito imperatore traditisque armis, sub jugum missi, cum singulis vestimentis ignominiae cladisque pleni dimittuntur. et, quum haud procul urbe Tusculo consedissent, ve-

xilii sui, si cui opus esset. quibus locis, ut et alio a viris doctis laudato 24, 30, 12. partim plures codd. partim primae edd. *spe abscisa* et *spem absciderent* praefeferunt. et ita *alia undique abscisa* hic etiam legunt Florent. Lovel. 1. 2. 3. 5. Voss. 2. et Portug. cum vetustis editt. usque ad Gryphianam anni 1548. *alia undique abscisā* Leid. 1. *alia undique assicisam* Fragm. Hav. a m. 1. *aliam undique abscisam* Gaertn. V. infra ad Liv. 31, 34, 4. Praeterea *cum tentarent* Klock. *dum tentassent* Lovel. 5.

Ad preces a certamine versi] *ab certamine* Lovel. 3. 5. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Voss. 2. a m. 1. Et idem placuisse videtur librario Leid. 1. qui tamen lapsus *ad certamine* exaravit.

Traditisque armis sub jugum missi] m. ssis Voss. 1. unde conjici posset, legendum esse *missi sunt*, et hic periodum finiendam esse. Verius tamen est, ea usque ad vocem *dimittuntur* continuata, nihil mutandum esse.

Ignominiae cladisque pleni dimittuntur] *ignominiose* Fragm. Hav. reliquis omnibus invitis. [*pleni* omittit Veith.]

§. 5. *Vix nunciis caedis relictis*] Vet. lib. *cladis*. SIG. Novat hic iterum Palat. sec. et distinctione et forma constructionis, *inermes oppressi dederunt poenas: Vix nuncius cladis relictus.* Semper autem de magna clade sic loqui amant scriptores, ne nuncium relictum esse. 6, 28. *Tunc cum effecerint, ne quis hostis, qui moenia Romana intrasset, nuncium secundae adversaeque fortunae domum perferret.* Diodorus l. 11. [p. 254.] *Παρὰ δὲ τοῖς Καρχηδονίοις μὴ μόνον ἀπολέσθαι τὸν στρατηγὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετασχόντας τοῦ πολέμου κατακοπῆναι, καὶ, τὸ δὴ λεγόμενον, μηδὲ ἄγγελον εἰς τὴν Καρχηδόνα διασωθῆναι.* Liv. 10, 26. *Deletam quoque ibi legionem, ita ut nuncius non superesset, quidam auctores sunt.* Justin. 1, 8. *In qua victoria etiam illud memorabile fuit, quod ne nuncius quidem tantae cladis superfuit.* Et eleganter Diodor. paullo post [p.255.] *Ὀλίγοι δέ τινες ἐν μικρῷ σκάφει διασωθέντες εἰς Καρχηδόνα διεσάφησαν τοῖς πολίταις σύντομον ποιησάμενοι τὴν ἀπόφασιν, ὅτι πάντες οἱ διαβάντες εἰς τὴν Σικελίαν ἀπολώλασιν.* l. 13. *Ἀπὸ γὰρ τῆς τηλικαύτης παρασκευῆς οὔτε ναῦς οὔτ' ἀνὴρ οὐδεὶς ἐπανῆλθεν, ὥστε μηδὲ τὸν ἀγγελοῦντα αὐτοῖς τὴν συμφορὰν περιλειφθῆναι.* GEBH. *cladis*, quod Sigonius ex vet. lib. recepit in contextum, sed reliqui posteriores omnes spreverunt, superest in uno tantum meorum Haverk. Verum, quod inermes Volsci a Tusculanis oppressi sunt, proprie *caedes* magis, quam *clades*, dici potest. Reliquis igitur codicibus *caedis* servantibus subscribo. Alibi saepe librarii has voces inter se confundere consueverunt. Exempla videri possunt (* hoc lib. c. 30, 2.) infra ad 35, 37, 1. c. 39, 7. et apud Inl. N.

tere Tusculanorum odio inermes oppressi dederunt poenas, vix nunciis caedis relictis. Romanus Ar- 6 deae turbatas seditione res, principibus ejus motus securi percussis, bonisque eorum in publicum Ardeatium redactis, composuit: demtamque inju-

Heinsium ad Claudiani 2. in Rufin. 187. Praeterea *vix nuncius cladis relictus* idem Haverk. *ne nunciis quidem caedis relictus* Lipsiens. *vix nuncius caedis relictus* Leid. 1. Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. Fragm. Hav. et Gaertn. quod non videtur spernendum. Sollemne enim scriptoribus, ut, exercitum ad internecionem deletum indicaturi, dicant potius *neminem*, vel *ne nuncium quidem*, quam *ne nuncios quidem relictos esse*. Liv. 10, 26, 10. *Deletam quoque ibi legionem, ita ut nuncius non superesset, quidam auctores sunt*. Justin. 24, 8. *Quo pacto evenit, ut nemo ex tanto exercitu, qui paulo ante fiducia virium etiam adversus Deos contendebat, vel ad memoriam tantae cladis superesset*. Florus 3, 11. *Reliquiae infelicis exercitus, quo quemque rapuit fuga, in Armeniam, Ciliciam, Syriamque distractae, vix nuncium cladis retulerunt*. ubi v. Freinshem. et in indic. Flori v. *Nuncius*.

§. 6. *Romanus consul Ardeae turbatas seditione res* etc. *composuit*] *consul* non est in codice manuscripto. Paullo ante vero [§. 1.] dixit *Romanus* simpliciter, ubi subauditur *consul*. Et mox sequitur, *Consul triumphans in urbem redit*. Non gaudet autem ejusdem repetitione verbi Livius. RHEN. *consul* non est in veter. lib. SIG. *Tò consul*, a male feriatis incultatum, spretum quidem Pall. tribus, exsulansque editione Campani. Sic paullo ante hoc cap. *Si solvendae obsidionis caussa venerit Romanus*, absolute, i. e. Romanus consul. Sic mox hoc cap. *consul* omittit Palat. sec. *Aequavit, quod haud facile est, Quinctius togatus armati gloriam collegae*. GEBH. *Tò consul* spretum MSS. nostris Rhenanique et Sigonii, exsulatque editione Campani. Recte. 24, [17, 8.] *Postero die Romanus in aciem descendit*. Quis? consul Marcellus. 27, [42, 8.] *Postero die Poenus quievit, Romanus in aciem copiis eductis* etc. Etiam consul Claudius Nero. 32, [39, 10.] *Inde ubi de conditionibus amicitiae coeptum agi est, Romanus duas postulare res*. Loquitur de Flaminini Quinctii proconsulis congressu cum Nabide. Et hoc libro paullo ante [hoc cap.] *Si solvendae obsidionis caussa venisset Romanus, abducturum se inde Volscos ait*. J. FR. GRON. Mirum est, omnes tantum non viros doctos, qui Livium ediderunt, in id consentire, vocem *consul* non a manu Livii, sed ab interpolatore profectam esse, et tamen nullum eam ex contextu ejecisse, praeter unum Sigonium; cui tamen nemo recentiorum editorum dicto audiens fuit. Quum itaque meorum codicum Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Lipsiens. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. N. et C. *τὸ consul* excluserint, exemplo Sigonii vocabulum illud ὑποβολιμαῖον iterum expunxi. Alibi saepe *Romanus* ponitur pro populo Romano. V. ad 3, 2, 11. Interdum etiam, ut hoc loco, *Romanus* notat consulem Romanum, sum-

riam judicii tanto beneficio populi Romani Ardea-
tes credebant; senatui supereſſe aliquid ad delen-
7 dum publicae avaritiae monumentum videbatur. Con-
sul triumphans in urbem redit, Cloelio duce Vol-
scorum ante currum ducto, praelatisque spoliis,
quibus

mum exercitus Romani ducem, quocumque magiſtratu, sive consulatu, sive praetura, fungatur. Infra 24, 27, 7. *Nunc apud mercenarios milites, nunc apud transfugas, prodi Romano Syracusas criminabantur.* Ita enim recte, pro *Romanis*, emendavit Gronovius; et intelligitur Marcellus consul, cujus proxime mentio praeceſſerat. 26, 17, 6. *Quam rem quum laeto animo Romanus accepisset, diem poſterum Hasdrubal colloquio petivit, ut Romani leges conscriberent de tradendis arcibus urbium.* ubi per *Romanum* intelligendus est C. Claudius Nero, qui, post annum praeturae exactum, pro praetore in Hispaniam miſſus eſt. 27, 17, 15. *Ita prorsus respondet facturum Romanus, nec pro transfugis habiturum.* id est, P. Scipio cum imperio proconsulari in Hispaniam miſſus. c. 41, 5. *Id modo Romanum quaerere adparebat, ne abire hoſtem pateretur.* id est, C. Claudius Nero consul. c. 42, 8. *Romanus, in aciem copiis eductis, poſtquam neminem signa contra efferre vidit, spolia legi caesorum hoſtium, et suorum corpora conlata in unum sepeliri jussit.* (* v. 32, 11, 10. et ibi Gronov. 37, 28, 1. ubi unus cod. addit *praetor.*) Alia plura exempla videri poſſunt apud Cl. Cortium ad Salluſtii Jug. 81. Similiter *Vejens*, pro Tolumnius rex Vejentium, infra est hoc lib. c. 18, 4. *Vejens multitudine abundans, qui inter dimicationem caſtra Romana adgrederentur, poſt montes circummisit.* Praeterea *turbatas Ardeae seditione res* alio ordine Lovel. 4. *turbata seditione res composuit* Voſſ. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. Sed ultima litera vocis *turbatas* intercepta est a prima proximae. V. infra ad 37, 29, 5. Mox *Ardeatum* ed. Parm. anni 1480. V. supra hoc lib. c. 7, 2.

Tanto beneficio populi Romani] *tanto populi Romani beneficio* trajectis vocabulis Lovel. 3. et Voſſ. 2. Paullo ante *injuriam iudicii*, pro *iudicii*, Lovel. 3. V. infra ad 7, 39, 5.

Delendum publicae avaritiae monumentum] *munimentum* Lovel. 3. et Voſſ. 2. qui error alibi etiam culpa librariorum in Mſtis obcurrit. V. supra ad 1, 33, 7. c. 36, 5. 55, 1. 2, 10, 2. c. 25, 3. 59, 2. hoc lib. c. 9, 13. c. 17, 12. c. 27, 4. 5, 13, 9. c. 44, 6. 6, 2, 9. c. 20, 12. c. 29, 5. 7, 3, 7. et alibi saepe. (*5, 52, 1. 8, 25, 5. c. 38, 3. 9, 23, 10. c. 41, 16.)

§. 7. *In urbem rediit, Cluilio Volscorum duce ante currum ducto*] *in urbem redit* Voſſ. ambo, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. Lipsiens. Gaertn. Portug. et Fragm. Hav. neque aliter edd. quas vidi, veterrimae usque ad Frobenianam anni 1531. quae prima *rediit* oſtentavit, ab aliis deinde conſtanter servatum. V. infra ad 36, 35, 2. Praeterea *Romam*, pro *in urbem*, Lovel. 5. at vocibus trajectis *in urbem triumphans redit.* Gaertn. Mox *Civilio* omnes scri-

quibus dearmatum exercitum hoſtium sub jugum miserat. Aequavit, quod haud facile est, Quinctius 8
consul togatus armati gloriam collegae: quia concordiae pacisque domeſticam curam, jura infimis summisque moderando, ita tenuit, ut cum et Patres severum consulem, et plebs satis comem cre-

pti editique usque ad Vascos. qui *Cluilio* vulgavit. Sed *Cloelio* reſtitui, atque in contextum recepi. V. ad cap. praec. §. 12. Deinde omnes iterum manu exarati alio vocum ordine *duce Volscorum* exhibent, in quo ipsis obsecutus sum. Paullo poſt *praedatisque spoliis* Voſſ. 1. et Lipsiens. perperam litera *l* in *d* migrante, quod in Mſtis non infrequens est. V. supra ad 1, 4, 7. Verbum *praeferre* in hac re usitatum est. V. infra ad 39, 42, 4. Denique *misit*, pro *miserat*, Lovel. 4.

§. 8. *Aequavit* etc. *Quinctius consul togatus armati gloriam collegae*] Vocem *consul* deeſſe in Palat. sec. teſtis est Gebhard. supra ad §. 6. hujus cap. sed omnes noſtri uno ore eam tuentur. Deinde *rogatus* Haverk. et Voſſ. 1. in contextu; margini tamen poſtea *togatus* recte adscriptum est. V. ad 3, 50, 10.

Qua concordiae pacisque] Vet. lib. *qui*, nam ad *Quintium* refertur. SIG. Praefero hanc lectionem *qua concordiae*, fultam auctoritate Pall. primi tertiique atque ed. antiquiſſimae. Refertur itaque ad praecedens *gloriam*. Male Pal. sec. et Campani ed. *qui*, quod tenerrime amplexus Sigonius. GEBH. *qua concordia* Voſſ. 1. Lovel. 1. a m. 1. et Lipsiens. *qua concordiae* Florent. Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Klockian. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. *qua concordiam* Lovel. 1. a m. 2. *qui concordia* Leid. 2. *qui concordiae* Harlej. 2. Portug. Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. Hearnii Oxon. B. *quia concordiae* Gronovius anno 1665. vulgavit, idque recentiores servarunt. Et ita fuit in Harlej. 1. si excerptis ejus cod. fidem habere poſſim. Licet enim commissus sit cum excuso *quia* praeferente, nihil tamen varietatis ex eo notatur; nihil etiam Hearnius, qui et ipse *quia* edidit, de reliquis codd. subjecit. Illud *quia* non incommodum est. Et solet id saepe in scriptis modo degenerare in *qui*; v. infra ad 36, 33, 5. modo in *qua*; v. ad 40, 29, 8. Vellem tamen apertius codices favere. Nihilominus ex contextu ejicere ausus non sum.

Concordiae pacisque domeſticam curam] Lego *domeſticae*. Livius ipse dictat 22, 10. *Non urbana multitudo tantum, sed agreſtium etiam, quos in aliqua sua fortuna publicae quoque contingebat cura.* JAC. GRON. *pacisque domeſtica curam.* Voſſ. 1. a m. 2. *pacis qua domeſtica*, Leid. 2. *pacisque domeſtica* Lovel. 1. τῷ *curam* ab utroque exsulante. Quae eadem vox exsulat etiam a Voſſ. 2. Ego nihil, invitis scriptis, mutandum puto. *pacis domeſticam curam*, pro *pacis domeſticae*, ea forma dictum est, qua *magis necessariam, quam speciosi miniſterii procurationem* supra hoc lib. c. 8, 6. ubi alia videri possunt.

Ut enim et Patres severum consulem, et plebs satis comem credide-

9 diderint. Et adversus tribunos auctoritate plura, quam certamine; tenuit. quinque consulatus, eodem tenore gesti, vitaque omnis, consulariter acta, verendum pene ipsum magis, quam honorem,

rint] Palat. tertius *satis communem.* GEBH. *ut et eum et Patres* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *cotem* Gaertn. *communem* Voss. 2. et Lovel. 3. *communem*, pro *comem*, Gronovius quoque priori edit. Observat. 2, 12. ex Msto probavit, et variis exemplis docuit, *communis*, ut Graece κοινός, significare civilem, popularem, et commodum inter cives hominem patientemque aequitatis; adeoque erraffe G. Faernum virum doctum, qui ad Terentii Heaut. 5, 1, 39. monuit, vocabulum *communis* non inveniri hac significatione, nisi apud Sueton. in vita Claudii 11. et id quidem mendose. Sane alibi saepe *communis* hoc sensu occurrit. Apud Cicer. de Senect. 17. *Socrates in eo libro loquitur cum Critobulo, Cyrum minorem, regem Persarum, praestantem ingenio atque imperii gloria, quum Lysander Lacedaemonius, vir summae virtutis venisset ad eum Sardis, eique dona a sociis adtulisset, et ceteris in rebus communem erga Lysandrum atque humanum fuisse.* Ita Cel. Graevius ex Mstis restituit, quum vulgo *comem* legeretur, et pluribus vocem inlustravit. de Amicit. 18. *Simplicem praeterea et communem et consentientem, qui rebus iisdem moveatur, eligi par est: quae omnia pertinent ad fidelitatem.* Pro Muren. 31. *Quemquamne existimas Catone, proavo tuo, communiorem, commodiorem, moderatiorem fuisse ad omnem rationem humanitatis.* Et ita forte restituendum apud Columell. 1, 7. *Communiter agat cum colonis, facilemque se praebeat, et avarius opus exigat, quam pensiones.* in Msto enim Sangerman. *cuiter* est, ubi vulgo editur *comiter agat*, quod ex interpretis glossa esse videtur. V. etiam eumdem Graevium ad Cic. orat. pro Balbo 16. Hic vero nihil mutandum puto, tum quia reliqui codd. scripti, et inter eos praecipuae auctoritatis, in vulgatum consentiunt, tum quoniam Livium alibi ea voce hoc sensu usum fuisse non constat; qui tamen *comis* ita adhibuit infra 8, 34, 3. *Nunc patres comes et senes faciles de alieno imperio spreto, tamquam rei parvae, disciplinae militaris eversae juventuti gratiam facere.* *communem* igitur, quod in quibusdam codd. occurrit, pro aberratione librariorum habendum, de quo infra v. ad 25, 12, 9. Et ita ipse etiam vir summus J. Fr. Gronovius censuisse videtur, qui non modo in iterata Observationum ed. hanc conjecturam induxit, sed etiam in notis Livianis nullam ejusdem mentionem fecit. Praeterea *crediderit* Haverk. et Harlej. 2. invitis reliquis scriptis, qui in receptam lectionem conspirant, nisi quod manifesto librariorum lapsu *crediderunt* sit in Leid. 2. Harlej. 1. et Gaertn. V. modo ad §. seq. Tanto minus autem de integritate vulgatae lectionis dubitandum hoc loco, quod, licet non praecessisset vox *Patres*, per se ipsum tamen probum foret *plebs crediderint.* V. ad 2, 5, 2.

§. 9. *Auctoritate plura, quam certamine, tenuit*] *tenuerit* Haverk. Lovel. 4. et Fragm. Hav. a m. 2. Male. V. de hoc errore infra ad 40, 14, 11. Praeterea in verbis proxime praecedentibus omittitur

faciebant. eo tribunorum militarium nulla mentio his consulibus fuit.

XI. Consules creant M. Fabium Vibulanum, Po- 1
ſtumum Aebutium Cornicinem. Fabius et Aebutius 2

vocula *Et* in Lovel. 2. At mox in sequentibus *eodem terrore geſti*, pro *tenore*, habet Leid. 2. Adſines maxime ductus literarum *n* et *rr* in scriptura Longobardica fecerunt, ut voces *tenor* et *terror* hic confundantur. (*terrere* et *tenere* 22, 42, 7.) Quo modo *irritus* etiam corrumpitur in *initus* infra hoc lib. c. 56, 12. *cuniculus* in *curriculus* 5, 19, 10. et similia alia paſſim. *Tenor* in hac re Livio alibi usurpatum. V. infra ad hunc lib. c. 37, 9.

Verendum pene ipsum magis, quam honorem faciebant] Dicit, ampliſſimum honorem consulatus non tantum majeſtatis obtinuiſſe in animis hominum, quam ipsius Quinctii personam. Solis autem in Pall. primo ac tertio id integrum remansit. Quippe sec. *verendum paene ipsum magis, quam honorabilem faciebat*. Camp. *quam honores faciebant*. GEBH. *ipsum magis pene* alio ordine Lovel. 4. Tum *quam honores* Lovel. 5. *quam horrendum* Portug. et Hav. *quam honorandum* Lovel. 2. et Hearnii Oxon. N. *quam honerandum* Gaertn. *quam honorabilem* Lips. in margine, Lovel. 4. a m. 2. et veterrimi typis excusi usque ad Aldum, qui recte *quam honorem* edidit. Cum eo autem ſtant omnes reliqui codd. Idem Aldus primus vulgavit *faciebant*, quum priores praeferrent *faciebat*. In eo etiam Aldo consentiunt omnes codd. nisi quod *faciebant* desit in Lovel. 5. *quinque consulatus vitaque omnis faciebant*, non *faciebat*, ut modo §. praec. *Patres et plebs crediderint*, non *crediderit*; licet id poſterius in nonnullis codd. obcurrat. V. ad 3, 30, 1.

Tribunorum militarium nulla mentio] Vox secunda exsulat ab Harlej. altero, quam reliqui, qua scripti, qua excusi, tuentur.

§. 1. *Consules creant M. Fabium Vibulanum, Poſtumium Aebutium Cornicinem*] *Poſtumum Aebutium* hoc loco quidam habent libri, quemadmodum ante docui etiam scribendum esse [ad 2, 18, 1.] Idem docet Valerius in praenominibus. SIG. *Jubulanum* Voſſ. 1. Lovel. 1. Harlej. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. *Jubilanum* Lovel. 5. et Haverk. *Vibilanum* Portug. *Vibullanium* Leid. 2. V. ad Liv. 3, 22, 1. Tum *Poſtumium* perperam servant Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et alii. Sigonio consentit Pighius in Annal. ad ann. CCCXI. p. 170. Hinc *Cornicem* Lovel. 4. a m. 1. et Harlej. *Cornenem* Harlej. 2. At cognomen illud deficit in Gaertn.

§. 2. *Fabius et Aebutius consules quo majori gloriae rerum etc. se succedere*] Tres priores voces non adparent in Harlej. 2. et Portug. Sed copula deest in Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *majori gloria rerum* perperam Leid. 2. et Gaertn. Idem peccatum olim commiſſum erat infra 24, 5, 1. *Vix quidem ulli bono moderatoque regi facilis erat favor apud Syracusanos, succedenti tantae caritati Hieronis*. ubi olim edebatur *tanta caritate*. V. quae ad eum locum notavit magnus Gronov. Mox *foris domique* alio ordine Gaertn. Insuper *subvectum*, pro *subventum*, Klock. Sed paſſim *veho* et *venio* eorumque composita in codd.

consules, quo majori gloriae rerum, domi forisque gestarum, succedere se cernebant, (maxime autem memorabilem annum apud finitimos socios hostesque esse, quod Ardeatibus in re praecipiti tanta foret
3 cura subventum) eo inpensius, ut delerent prorsus ex animis hominum infamiam judicii, senatusconsultum fecerunt; ut, quoniam civitas Ardeatium intestino tumultu redacta ad paucos esset, coloni eo praesidii caussa adversus Volscos scriberentur.

scriptis confunduntur. V. supra ad 3, 23, 3.

§. 3. *Ut delerent prorsus ex animis hominum*] *cum delerent* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Sed in posteriori *τὸ ut* inter versus adscriptum est. Forte ea vocula displicuit, quod eadem mox repetatur. Verum quo jure, colligi poterit ex illis, quae supra notantur ad 1, 17, 11. (*eo intentius* Veith.) Deinde *ex animis omnium* Haverk. V. supra ad 3, 54, 6.

Redacta ad paucos esset] *apud paucos* Haverk. errante librario. Praeterea non melius *colonie praesidii caussa* scriba Harlej. 1. Ceterum Sigonius in priore ed. scholiorum notavit, videri a Livio intelligi coloniam militarem, siquidem Vellej. 1, [14.] colonias alias militares, alias jussu senatus deductas scribit. quod omne recte secunda recensione omisit. Non enim omnes coloniae, quae deductae sunt, ut locis hostium excursioni opportunis praesidio essent, militares fuerunt: sed potius id inter ordinarias rationes referri debet, cur Romani colonias, et quidem jam antiquis temporibus, deduxerint, antequam adhuc militares deduci mos invaluisset, ut nempe excursus hostium arcerentur. Dion, Halic. 7. Ant. p. 439. *Αἱ δὲ ἀποςολαὶ τῶν κληρούχων ἀντ' ἀναγκαίου ἐγένοντο, κοινῇ δόξαν ὑμῖν ἅπασιν διὰ φυλακῆς ἔχειν χωρία εἰς πόλεμον ἐπιτήδεια.* Sicul. Flacc. de condit. agr. p. 2. *Coloniae autem inde dictae sunt, quod populi Romani in ea municipia miserint colonos, vel ad ipsos priores municipiorum populos coërcendos, vel ad hostium incursus repellendos.* Ita Minturnae et Sinuessa numerantur inter colonias, quae non fuerunt militares, apud Vellej. Pat. 2, 14. Et tamen, quam ob rationem deductae sint, referens Livius, ita inquit 10, 21, 7. *Tum de praesidio regionis depopulatae ab Samnitibus agitari coeptum. Itaque placuit, ut duae coloniae circa Vescinum et Falernum agrum deducerentur. una ad ostium Liris fluvii, quae Minturnae adpellata: altera in saltu Vescino, Falernum contingente agrum, ubi Sinope dicitur Graeca urbs fuisse; Sinuessa deinceps ab colonis Romanis adpellata.* V. Goesii Antiquit. Agrar. 5. Sane quum Vellej. l. l. colonias *jussu senatus* deductas distinguat a militaribus, atque hoc ipso loco Livius dicat, *senatusconsultum* factum esse, ut, quoniam civitas Ardeatium intestino tumultu redacta ad paucos esset, coloni eo praesidii caussa adversus Volscos scriberentur, satis patet, coloniam hanc militarem non

Hoc palam relatum in tabulas, ut plebem tribu- 4
nosque falleret judicii rescindendi consilium initum.
Consenserant autem, ut, multo majore parte Rutu-
lorum colonorum, quam Romanorum, scripta, nec
ager ullus divideretur, nisi is, qui interceptus ju-
dicio infami erat; nec ulli prius Romano ibi, quam
omnibus Rutulis divisus esset, gleba ulla agri ad-
signaretur. Sic ager ad Ardeates rediit. Triumviri 5
ad coloniam Ardeam deducendam creati Agrippa

fuisse, et recte Sigonium priorem adnotationem omisisse. Paullo ante *Ardeatum* ed. Rom. anni 1472. invitis scriptis. V. supra hoc lib. ad c. 7, 2.

§. 4. *Palam relatum in tabulas, ut plebem tribunosque falleret judicii rescindendi consilium*] Prima vox exsulat a Gaertn. secunda vero a contextu Portug. cujus margini tamen adscripta est. Deinde *ne falleret* male Lovel. 2. 4. 5. [Veith.] *ut ne falleret* Gaertn. V. ad 10, 27, 2. Tum *rescendendi* Leid. 1. *rescedendi* Leid. 2. Voss. 1. et Lovel. 1.

Multo majore parte Rutulorum colonorum] Perperam vocem *parte* neglexit librarius Leid. 2.

Nec ager ullus divideretur, nisi is, qui interceptus judicio infami erat] Palat. pr. *nec ager illuc divideretur.* sec. *nec ager ullius.* GEBH. *nec ager nullus* Leid. 1. Tum *is* exsulat a Lipsiens. quae vox forte intercepta est a praecedentis syllaba ultima. Deinde *judicio erat infami* Voss. 1. Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 1. 2. 4. et Lipsiens.

Nec ulli prius Romano ibi] *nec ulli esset prius* Haverk. *nec ulli erat prius* Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1. in quo deinde manus interpolatrix dedit *nec ulli etiam prius.* quod superest in Lovel. 2. 4. 5. et Gaertn. [Veith.] *nec ulli Romano*, relicta lacuna post τὸ *ulli*, habet Lovel. 3. Mox *gleba ulli agri* Voss. 1. Leid. 2. et Klock. *gleba ullius agri* Lovel. 5. [Veith.]

§. 5. *Sic ager ad Ardeates rediit*] *reddit* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. Lipsiens. et Harlej. 2. V. infra ad 36, 35, 2. Praeterea *ager non ad Ardeates* male Lovel. 3.

Triumviri ad coloniam Ardeam deducendam creati] *creati sunt*, addito verbo substantivo, Haverk. et Harlej. 2. quod tamen ab aliis omnibus abest, et saepe alibi intelligi solet. Deinde *adducendam* Leid. 2. Voss. 1. et Lovel. 1.

Agrippa Menenius, T. Cloelius Siculus, M. Aebucius Elva] *Menius* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *Meneius* Portug. et Lovel. 5. *Menevius* Haverk. Deinde *Cluilius* Florent. *Civilius* omnes reliqui codd. mei cum priscis excusis usque ad Froben. qui anno 1531. *T. Cloelius* edidit. Ad veram lectionem deprehendendam praeluxisse videtur vox *Siculus*. Ita enim constanter omnes manu exarati, quum multae edd. eadem Frobeniana antiquiores, corrupte etiam *Suculus* praeferant. *Siculus* autem gentis Cloeliae cognomen fuit. Ei vero

Menenius, T. Cloelius Siculus, M. Aebutius Elva. 6 qui, per minime populare ministerium agro adsignando sociis, quem populus Romanus suum judicasset, quum plebem offendissent, ne primoribus quidem Patrum satis accepti, quod nihil gratiae cu-

praenomen *Cajus* tribuunt Lovel. 4. Lipsiens. et Gaertn. Denique *Belva* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. et Portug. *Helva* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. et Harlej. 1. *Helna* Gaertn. Sed vulgatum probum est. V. infra hoc lib. c. 21, 10.

§. 6. *Qui praeter minime populare ministerium*] Vetus lectio *per minime populare*. Recte. Haec enim caussa est, cur plebem offenderint, quia minime populare munus susceperint. SIG. Palat. sec. *qui per minime*. quod majorem in modum arridet Sigonio. Neque ego dissentio. Caeteri Pall. *qui propter minime*. Vulgata lectio sane optima est, quae et probata fuit priscis editoribus. GEBH. Sigonii codici succinunt Lovel. 1. Haverk. et Hearnii L. 1. 2. et B. legentes *qui per minime*. Contra scripturam, quam Gebhard. in duobus Pall. offendit, *qui propter minime* servant Voss. 2. Lovel. 3. 5. et Oxon. N. sed *qui praeter minime* exstat in Florent. Leid. 1. Lovel. 2. 4. Harlej. utroque, Portug. Fragm. Hav. [Veith.] et in contextu Voss. 1. qui in margine, ut et Lovel. 1. in contextu, praeferunt *qui P^o R^o minime*. Et ita *qui Poplo Roño minime* Leid. 2. *qui praeter p. ro. minime postulare ministerium* Lipsiens. Ego omnino vel *qui per*, vel *qui propter minime* praeferendum judicarem. *Per* autem et *Propter* alibi non raro in manuscriptis mutari solent. V. infra ad Epit. Liv. 84. Deinde *postulante*, pro *populare*, Lovel. 1. Leid. 2. et in margine Voss. 1.

Ne primoribus quidem Patrum satis accepti] *prioribus* Fragm. Hav. a m. 1. qui error in libris scriptis admodum frequens est. V. infra ad Liv. 37, 43, 10. *To quidem* autem, quod in aliis omnibus constanter superest, in uno comparet Harlej. 2. Paullo ante *ostendissent*, pro *offendissent*, Lipsiens. quomodo etiam alibi scribae errarunt. V. infra hoc lib. c. 43, 2.

Quod nihil gratiae cujusquam dederant] *cuiquam* Portug. Harlej. 2. et Haverk. quorum librarii non videntur sensum Livii adsecuti esse, sed credidisse *gratiae* hic casu secundo poni, quum casu tertio accipi debeat. *Dare gratiae alicujus*, est gratificari propter aliquem, ob gratiam, qua quis valet, concedere. Justin. 31, 7. *Quod ad bellum pacemque pertineat, nihil neque gratiae dari, neque de jure patriae decidi posse.* Praeterea transpositis vocibus *gratiae dederant cuiquam* Haverk. *gratiae cujusdem dederant* Lipsiens.

§. 7. *Ad populum jam die dicta ab tribunis*] *a tribunis* Voss. 1. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. uterque, Lipsiens. et Gaertn. *die dicta tribunis* sine praepositione Leid. 2.

Colonis adscripti remanendo in colonia] Sincera lectio haec, attamen invitis libris scriptis et priscis editis. Nam Pall. prim. et tert. *colonia scripti*. sec. cum Campano *colonis adscriptis remanentibus*. GEBH. Voss. 1. *ascuti*, et in margine *ascitis*. Voss. 2. cum duobus Pall. *colonia scripti*. Rott. *coloni asscripti*. J. FR. GRON. *co-*

jusquam dederant; vexationes, ad populum jam die 7 dicta ab tribunis, coloni adscripti remanendo in colonia, quam teſtem integritatis juſtitiaeque habebant, vitavere.

XII. Pax domi forisque fuit et hoc et insequente 1

lonis ascitis Lovel. 1. *colonia scripti* Lov. 3. *a colonia scripti* Gaertn. *colonis adscriptis* Harlej. 2. et Haverk. *colonis adscripti* Portug. *colonis a scitis* Leid. 2. *coloni adscripti* Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 1. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. et C. et omnes priscae edd. quas vidi, usque ad Paris. anni 1573. in qua prima *colonis adscripti*. utrumque *colonis adscripti* et *coloni adscripti* commodum est. Cic. 13. ad famil. ep. 30. *Erat enim adscriptus in id municipium ante civitatem sociis et Latinis datam.* Orat. Philipp. 2, 40. *Negavi in eam coloniam, quae esset auspicato deducta, dum esset incolumis, coloniam novam jure deduci; colonos novos adscribi posse rescripsi.* Liv. 6, 30, 9. *Eodem anno Setiam, ipsis querentibus penuriam hominum, novi coloni adscripti.* 31, 49, 6. *Hi colonos Venusiam adscripserunt.* 33, 24, 8. *Cosanis eo die poſtulantibus, ut sibi colonorum numerus augeretur, mille adscribi jussi.* (* 35, 9, 8.) Praefero itaque *coloni adscripti*, quod in tot libris, iisque optimis, superest, quum alterum tantum in uno obvium fuerit. Praeterea *remanentibus* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *in colonia remanendo* transpositis dictionibus Lovel. 4.

Quam teſtem integritatis juſtitiaeque habebant, vitavere] *conteſtem*, pro *quam teſtem*, Florent. *quam in teſtem* Gaertn. Tum *integritatis juſtitiae*, sine conjunctione connectente, Leid. 2. Lovel. 1. et Portug. Deinde *vitare* Haverk. *mutavere* Gaertn.

§. 1. *Pax domi forisque fuit et hoc et insequenti anno*] *et hoc insequenti anno* Voſſ. 2. Lovel. 4. et Lipsiens. *et hoc insequente anno* Voſſ. 1. Leid. 1. Gaertn. Fragm. Hav. et Portug. a m. 1. qui a m. 2. *et in hoc et in sequente anno* praefert, quomodo etiam est in Lovel. 5. a m. 2. *et in hoc et in sequenti anno* Harlej. 2. *et hoc et sequente anno* Leid. 2. Lovel. 1. et a m. 1. Lovel. 5. *et hoc et sequenti anno* Lovel. 2. et 3. *et hoc et insequente anno* Florent. et Harlej. 1. quod recepi, quia in terminationem illam *insequente*, pro *insequenti*, plerique et optimi codd. conspirant. [*etiam hoc insequente* Veith.]

C. Furio Pacilio] *Pacilum* esse cognomen *Furiorum*, qui Capitolinos consules legerit, facile invenerit. Quare *Pacilo* legendum. SIG. Sigonium recte *Pacilo* emendaſſe credo. Nulli tamen codicum huic emendationi favent. *Pacilio* enim Leid. uterque, Voſſ. uterque, Lovel. 1. 2. 3. Harlej. 1. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. *Petilio* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Haverk. et Portug. [Veith.] *C. Furio P.* Florent. V. etiam infra hoc lib. ad cap. 22, 7.

M. Papirio Crasso] Diodorus Siculus [12. Bibl. p. 305.] hunc consulem *Μάνιον Παπίριον* vocat. Fuiſſe autem *Papiriis* familiare praenomen *Manii*, Dionys. oſtendit, qui primum Regem Sacrificulum Manium Papirium nominat l. 5. [p. 278.] SIG. Pighius in Annal. ad ann. cccxii. p. 170. ei praenomen *Marci* etiam apud

anno, C. Furio. Pacilo et M. Papirio Craſſo consuli-
2 bus. Ludi, ab decemviris per seceſſionem plebis
a Patribus ex senatusconsulto voti, eo anno facti
3 sunt. Cauſſa seditionum nequidquam a Poetelio
4 quaesita. qui, tribunus plebis iterum ea ipsa de-
nunciando factus, neque, ut de agris dividendis

Cassiodorum et Marianum Scotum dari, et utrumque *Manius* et *Marcus* apud Papirios reperiri teſtatus, poſterius illud hujus anni consuli tribuit. Quum tamen praenomen illud *Manius* librariis indoctis minus notum fuerit, quam alterum *Marcus*, iique passim *Marcus*, pro *Manius*, scribere soliti sint, vel *M.* per compendium, pro *M.'* notaverint, v. ad 27, 25, 2. potius *Manii* praenomen huic Papirio fuiſſe, Diodori Siculi auctoritate permotus, mihi persuadeo. *Petilio*, pro *Papirio*, perperam est in Harlej. 2.

§. 2. *Ludi ab decemviris, per secessionem plebis a Patribus, ex senatusconsulto voti, eo anno facti sunt*] Ita in recentioribus excusis interpungitur, unde sequi debet, ludos ab decemviris eo anno factos eſſe; quum tamen hoc anno nulli fuerint decemviri. Diſtinguo igitur, *Ludi, ab decemviris per secessionem* etc. ut indicetur, hoc anno factos eſſe ludos, qui, quo tempore plebs a Patribus seceſſerat, ex senatusconsulto a decemviris voti erant. Intelligendi autem sunt decemviri legum ferendarum cauſſa creati. In hiſtoria quidem decemvirorum Livius antea nullam ludorum votorum mentionem fecit, verum solitus est nonnumquam in tanta rerum, quas describendas suscepit, copia aliquid suo loco praeterire, quod poſtea per occasionem tamquam antea memoratum verbo memorat. V. ad 33, 44, 2. Praeterea *ad decemviris* Florent. a m. 1. *a decemviris* a m. 2. *ab iis decemviris* Lovel. 3. Tum *ex senatusconsultu* Voſſ. 2. V. ad 5, 13, 5. Uni tamen codici aures praebere periculosum puto. Denique *noti*, pro *voti*, Haverk. sollemni librariorum lapsu. V. quae supra dicta sunt ad 1, 5, 3. et infra dicentur ad 5, 13, 7.

§. 3. *Caussa seditionum nequidquam a Petilio quaesita. qui, tribunus plebis iterum ea ipsa denunciando factus*] Dubium, *iterumne tribunus*, quod videtur, an *iterum denunciando*. Nam quid denunciarit, ne uno quidem verbo antea commemoravit, vel de ipso tribuno, vel de denunciatione: ut taceam, quod *neque* non geminatum subjungit, cum a superioribus neutiquam haereat, meo quidem judicatu. GLAR. *Poetelio*, ut ante, lege. Cum autem de priore ejus tribunatu ne verbum quidem ante fecerit, hoc loco, ut alibi saepe, tribunum etiam ante fuiſſe, tacite intelligendum eſt. *Ea* vero *ipsa*, intelligit legem agrariam et delectus impedimentum. SIG. *nequaquam* Florent. *necquicquam* Fragm. Hav. *nequiquam* Leid. 1. V. mox ad §. 9. et infra ad 40, 47, 9. Praeterea *Petirio* Florent. *Petilio* Voſſ. 2. Lovel. 3. 4. Gaertn. Portug. et Haverk. *Poetilio* Voſſ. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 5. Lipsiens. et Fragm. Hav. *Poetelio* veram hujus nominis orthographiam eſſe, Sigonius

plebi referrent consules ad senatum, pervincere potuit: et, quum magno certamine obtinuiſſet, ut consulerentur Patres, consulum an tribunorum placeret comitia haberi, consules creari juſſi sunt. ludibrioque erant minae tribuni, denunciantis se delectum inpediturum; quum, quietis finitimis, neque

etiam supra monuit ad 3, 35, 11. ad quem locum, in recensenda emendatione Sigonii Doujatium per negligentiam lapsum fuiſſe, monui; qui hic quoque non majori cura versatus est, principi juventutis Francicae persuadere conatus, Sigonium legere velle *Petelio*. Verum Anteceſſorum Parisiensium Primicerius non solet minima curare. Ceterum Pighius in Annal. ad ann. cccxii. p. 171. cum vocat *C. Petillium*, et hoc anno iterum tribunum fuiſſe dicit, quam eamdem dignitatem anno elapso etiam ab eo geſtam credit p. 170. Id mox Gruterus anno 1628. in contextum Livii recepit, et, quum reliqui omnes priores, praeter Sigonium, qui *a Poetelio* edidit, *a Petilio* vulgaſſent, edi curavit *a Petillio*, quod omnes recentiores, excepto Doujatio, qui priscam lectionem reduxit, servarunt. Id mihi praeter rationem factum videtur. *Poeteliorum* et *Petilliorum* diversae Romae gentes fuerunt, sed ambae plebejae. ex illa in marmoribus Capitolinis consul memoratur *C. POETELIUS C. F. Q. N. LIBO. VISOLUS*, anno urbis cccxciii. ex hac *Q. PETILLIUS. C. F. Q. N. SPURINUS*, anno dlxxvii. *Poeteliorum* vero frequens circa haec tempora mentio in hiſtoria occurrit; sed *Petilliorum* demum diu poſtea: quare ex mente Sigonii *a Poetelio* contextui reddidi. Denique per *ea ipsa* cum eodem Sigonio non intelligo legem agrariam et delectus inpedimentum; sed potius legem agrariam et comitia tribunorum consularium, in quibus plebejorum ratio haberi poterat. Id indicant verba Livii sequentia. Denique *factus* omittitur in Lovel. 2.

Referrent consules ad senatum, pervincere potuit] *referrent, consules ac senatum pervincere potuit* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Male. Sed ita librarius scripsiſſe videtur, quod verbum *pervincere* non recte sine casu poni exiſtimaret, quod tamen Livio frequens est. V. infra ad 42, 45, 4. Solent autem voculae *ac* et *ad* saepius in Mſtis confundi. V. ad 21, 32, 2. [*consules ac senatum vincere* Veith.]

§. 4. *Obtinuisset, ut consulerentur Patres*] *obtinuissent* male Leid. 2. Tum *consulerent Patres* Fragm. Hav. de quo errore v. infra ad 10, 10, 1. *consularentur Patres* Voſſ. 1. ut forte librarius *consultarentur* dare voluisse videatur. *consultare* enim interdum pro *consulere* poni solet. V. ad Epit. Liv. 54. Sed reliqui ſtant pro vulgato; a quo discedendi legitimam cauſſam non video. Mox *consulum ante tribunorum*, pro *an tribunorum*, Florent.

§. 5. *Ludibrioque erant minae tribuni*] *ludibrio erant*, omiſſo τῷ *que*, Harlej. 2. et prisci typis inpreſſi usque ad Aldum, qui primus *ludibrioque* dedit, probantibus eam lectionem reliquis Mſtis. Praeterea *nunc*, pro *minae*, Voſſ.

6 bello, neque belli adparatu opus esset. Sequitur hanc tranquillitatem rerum annus, Proculo Gegano Macerino, L. Menenio Lanato consulibus, mul-

2. et Leid. 2. Mox *dilectum*, loco τοῦ *delectum*, Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. Lipsiens. et Fragm. Hav. V. ad 37, 51, 7.

Neque belli adparatu opus esse] *apparato* Voss. 1. a m. 1. V. ad 1, 15, 7. *apparatus* Lipsiens.

§. 6. *Proculo Gegano Macrino*] Non hic solum, sed et alibi, liber scriptus habet *Macerinus*. RHEH. Praenomen abest a Pall. tribus et Campan. GEBH. Deficit etiam praenomen in Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. quinque, Harlej. utroque, Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. ut et illis, quos Hearne Oxonii consuluit. Sed servant recte non modo Diodor. Sicul. 12. p. 305. verum etiam ex Mstis Livii optimus Florent. cum omnibus excusis. Praeterea *Macerino* habent quoque omnes mei manu exarati et vetustiores excusi usque ad Moguntinos, qui *Macrino* dederunt. Eorum lectionem deinde Frobenius anno 1531. recepit. Sed v. supra ad 3, 65, 5. [*tranquillitatem iterum annus* Veith.]

L. Menenio Lanato] *et L. Menenio* Voss. 1. V. ad 2, 17, 1. *L. Menio* Leid. 2. et Lovel. 1. Vox *Menenio* in Hearnii Oxon. L. 1. non comparet. Denique *Lavato* errore scribae praefert Haverk.

Regno prope per largitionis dulcedinem in cervices accepto] *in cervicem* Haverk. Vulgo Servius aliique grammatici notarunt, *cervix* in numero singulari collum significare, in plurali *cervices* superbiam. V. Servium ad Virgil. 2. Aen. 707. Quae differentia si perpetuo a scriptoribus observata foret, Haverk. codicis lectio recipienda esset. nam *in cervices accipere*, hic est in collum accipere, locutione deducta ab animalibus, quorum collo jugum inponi solet; qua metaphora etiam usus est Florus 4, 12, 2. *Necdum adsuetae frenis servitutis tumidae gentium inflataeque cervices ab inposito nuper jugo resiliebant.* Verum contra monet Quinctil. 8, Instit. Orat. 3. Hortensium videri primum dixisse *cervicem*, veteres autem potius plurali usos esse. Quamvis itaque Hortensius primus *cervix* pro collo usurparit, non tamen τὸ *cervices* numero plurali eodem sensu apud omnes ex usu abiit. V. Cel. Burmann. ad d. loc. Quinctil. Et eo sensu illa vox accipi debet in locutione *esse in cervicibus* pro prope adesse. Infra 22, 33, 6. *Etsi bellum ingens in cervicibus erat, nullius usquam terrarum rei cura Romanos, ne longinqua quidem, effugiebat.* 44, 49, 7. *Quanto enim facilius abire fuit, quum procul abessemus, quam nunc, quum in cervicibus sumus?* apud Justin. 29, 3, 7. *Sed nec Romani, tametsi Poeni et Hannibal in cervicibus erant, soluti metu Macedonico videbantur.* et apud Pseudo-Egesipp. 4. de Excid. urb. Hier. 7. *Quia bellum in cervicibus, multi jam ex fratribus capti, multi necati, aliis dolor ex mortuis, gemitus ex revinctis.* Eodem etiam sensu apud Cic. aliosque saepissime obcurrit *repellere*, vel *depellere a cervicibus*. Quum itaque omnes alii codd. in vulgatum conspirent, inde etiam recedendum non arbitror. Ceterum *per dulcedinem largitionis* alio ordine Lovel. 4.

Unum abfuit bellum externum] MS. Coloniense *Unum affuit bel-*

tiplici clade ac periculo insignis, seditionibus, fame, regno prope per largitionis dulcedinem in cervices accepto. Unum afuit bellum externum: quo

lum externum. et mox, *resisti potuisset.* Nempe scribendum, *Unum afuit bellum externum.* in qua voce millies apud hunc, apud alios scriptores peccatum. ad posterius autem facit, quod ait eodem hoc libro Livius [c. 43, 11.] *Quae si in unum conveniant, vix Deorum opibus, quin obruatur Romana res, resisti posse.* MOD. Andreas edidit *Unum fuit bellum externum.* Ceterum legendum cum Modio ex MSS. Pall. editioneque adeo Campani *Unum afuit bellum externum, quo si aggravatae res essent, vix ope Deorum omnium resisti potuisset.* Infra c. 43. ex oratione L. Papirii Mugillani. *Quae si in unum conveniant, vix Deorum opibus, quin obruatur Romana res, resisti posse.* Sic adolescens restitui Ovidium 10. Met. 90.

Umbra loco venit, non Chaonis afuit arbor.

et Ciceronem Tuscul. 5, 36. *Constantem hominem et gravem, qui glorietur a gloria se afuisse.* V. Crepundiorum 2, 5. GEBH. *abfuit* est in Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 3. 4. 5. Lovel. 1. a m. 2. Lipsiens. Gaertn. Portug. et Haverk. *affuit* in Voss. 1. Lov. 5. et 1. a m. 1. ut et Fragm. Hav. a m. 1. pro quo *abffuit* emendatur m. 2. *afuit* in Leid. 1. ac Florent. et ita in utroque Harlej. fuisse inde conjicio, quod in excerpta eorum codicum nihil notatum videam, licet collati sint cum editione, quae etiam *afuit* habuit: nam ita uterque Gronovius, eosque secutus Clericus ediderunt, quod servavi. Supra 1, 51, 4. *Dilatam rem esse, quod auctor concilii afuerit.* c. 58, 9. *Unde consilium afuerit, culpam abesse.* 2, 33, 9. *Nisi foedus cum Latinis, columna aenea insculptum, monumento esset, ab Sp. Cassio uno, quia collega afuerat, ictum.* 4, 30, 6. *Quidam Ostiam relegati, quod, cur per eos dies a Fidenis afuissent, parum constabat.* c. 58, 2. *Tantum afuit, ut ex incommodo alieno sua occasio peteretur.* 5, 4, 14. *Res repetentes legatos nostros, haud procul afuit, quin violarent.* 6, 31, 4. *Tantum afuit, ut civilia certamina terror externus cohiberet.* 7, 7, 2. *Multum ab spe adeundi valli res Hernicis afuit.* Quibus aliisque locis ex auctoritate codd. integerrimorum ita edidi. V. etiam ad 3, 13, 3. Alibi etiam in Livio viri docti ita restituerunt. V. infra ad 26, 41, 11.

Quo si adgravatae res essent] *quod si aggravatae res essent* Leid. 1. *quo si res aggravatae essent* Voss. 2. *quo si gravatae res essent* Harlej. 2. Infra 6, 27, 3. *Adgravantibus summam etiam invidiae ejus tribunis plebis.* 44, 7, 11. *Adeo sine ulla ope hostis, quae adgravaret, cum ipsa difficultate rerum pugnandum erat.*

Vix ope Deorum omnium resisti potuisset] Sic libuit reponere, quod ita offenderim in ed. Veneta anni 1506. longe omnino vividius, quam ut nuper cusi *res sisti*: quod praecessisset, *si aggravatae res essent.* Neque enim voces similes facile iterant boni auctores tantulo intervallo. GRUT. Propagata est haec lectio a Modio et Grutero, cum antea haberetur, *omnium res sisti potuisset.* Et habent illi quidem adsentientes fere codices et veteres editiones: nihilominus certum est mihi, libros omnes esse corruptos ex ignorantia purissimae lo-

si adgravatae res essent, vix ope Deorum omnium
7 resisti potuisset. Coepere a fame mala, seu adver-
sus annus frugibus fuit, seu dulcedine concionum
et urbis deserto agrorum cultu. nam utrumque tra-

quendi formulae, Livio peramatae. Scribe, *quo si aggravatae res essent, vix ope Deorum omnium sisti potuisset.* Et *res* et *re*, quibus aggravati sunt libri, importuna sunt. 2, [29, 8.] *Totam plebem aere alieno demersam esse, nec sisti posse, nisi omnibus consulatur.* id est, nec rem salvam esse posse. Iterum [c. 44, 10.] *qualicumque urbis statu, manente disciplina militari, sisti potuisse.* Catonis phrasi *rem servari quivisse.* 3, [9, 7.] *Si quem similem ejus priore anno inter morbum bellumque irati Dii tribunum dedissent, non potuisse sisti.* Actum fuisse, pereundum fuisse. Eodem libro [c. 16, 4.] *Vixque concordia sisti videbatur posse: tantum superantibus aliis atque emergentibus malis, nemo tribunos aut plebem timebat.* Iterumque [c. 20, 8.] *Non ita civitatem aegram esse, ut consuetis remediis sisti posset.* Quod imitatus Tacitus 3. Ann. 52. *Sperni sumtuariam legem, vetitaque utensilium pretia augeri in dies, nec mediocribus remediis sisti posse.* Non *resisti.* Quod dederunt, qui istud non caperent. Trogo Pompejo vel Justino eadem labes oblata, 11, 1. *Qui omnes populi si pariter deficiant, sisti nullo modo posse.* Ita enim Msti servarunt: sed in editis ubique legitur *resisti.* Livius rursum 29, 10. *Se exercitumque suum gravi morbo adflictari, nec sisti potuisse, nisi eadem vis mali aut gravior etiam in hostes ingruisset.* Hoc omnes scripti editique ante Rhenanum, qui supposuit *subsisti*, haud congruenter aliis meritis suis. 45, [19, 13.] *Si vero ad externum bellum domestica seditio adjiciatur, sisti non posse.* Utitur et Plautus Trinummo 3, 2, [92.] *Stasime, restas solus. quid ego nunc agam? Nisi uti sarcinam constringam, et clipeum ad dorsum accommodem, Fulmenta jubeam suppingi soccis. Non sisti potest.* hoc est ἔῤῥει τὰ καλά, funditus periimus, res vergit ad interitum, neque potest ultra sustineri, actum est de nobis. At boni interpretes de Lesbonico intelligunt, quasi dicat, illum non posse retineri, retrahi a fuga. Formula est de summa re animum despondentium. Curtius 4, 16. *Ni mature subveniretur, non posse sisti.* Sic enim Flor. et optimi MSS. Quod qui parum intelligerent, addiderunt *fugam*, vel *fuga.* Ex eodem genere est illud Ciceronis 3. in Verr. 96. *Qui quotidie templum tenet; qui rempublicam sistere negat posse, ni ad equestrem ordinem judicia referantur.* id est, sisti, salvam et incolumem esse. Nam *sistere*, interdum est sisti, ut apud Plautum Curcul. 2, 3, [8.] *Quin cadat, quia capite sistat.* Propert. 4. Eleg. 10, [36.]

— — *Plano sistit uterque gradu.*

Tacitus 4. Ann. [20.] *Vis in quidem intra istum locum sistere.* Male supposuerunt *subsistere.* P. Manucius retinet veterem scripturam, sed annotat: „*stare* malim, quam *sistere*, ex consuetudine Latini sermonis. Non ego. J. FR. GRON. *resisti*, praeter Gruterum, etiam probarunt Modius et Gebhardus; quorum adnotationes superius hoc §. videri possunt. Neque aliter inveni in omnibus meis scriptis et editis usque ad Frobenium, qui anno 1531.

ditur. et Patres plebem desidem, et tribuni plebis nunc fraudem nunc negligentiam consulum accusabant. Poſtremo perpulere plebeji, haud adversan- 8
te senatu, ut L. Minucius praefectus annonae crea-

ſubſtituit *res ſiſti.* quod cum Grutero damno, non tamen ob hanc cauſſam ab eo additam, quod non facile voces similes iterarint boni auctores tantulo intervallo. Id enim Livium saepiſſime feciſſe, patet ex illis, quae notavi ad 1, 3, 9. et quidem feciſſe in eadem hac voce *res*, ex illis conſtat, quae dicta sunt ad 2, 18, 2. Sed ideo potius damno, quod ea lectio nullius codicis teſtimonio firmetur. Contra egregie probavit magnus Gronovius elegantiam et usum locutionis *ſiſti non poteſt*, de qua etiam videndus Pichena ad Tacit. 3. Annal. 52. An tamen ea hic nunc Livius usus fuerit, illud efficit, ut dubitem, quod omnes codices ſtent pro altero *reſiſti*. Certe omnibus illis invitis *ſiſti* in contextum recipi non oportuerat, pro quo *reſiſti* ſubſtitui, donec Gronovii conjectura vel unius codicis consensu probetur. *reſiſti* nempe tot hoſtibus externis et domeſticis. Klochius in exemplari suo inter versus adscripserat, *vix ope Deorum ſiſti potuiſſent*; quasi ita legendum censeret, et ad *τὸ potuiſſent* vox praecedens *res* revocanda foret. Sed ita elegantior foret conjectura Gronovii, et minus a codd. lectione discederet.

§. 7. *Coepere a fame mala, seu adversus annus frugibus fuit*] *ab fame* Haverk. qui idem etiam trajectis vocibus praefert *annus adversus frugibus.* At *adversis annis frugibus* Voſſ. 1. altera lectione tamen margini adscripta.

Dulcedine concionum et urbis deserto agrorum cultu] *condionum* Leid. 1. *condicionum* Lovel. 5. a m. 1. Fragm. Hav. et a m. 1. Portug. qui error alibi etiam in Mſtis obcurrit. V. supra ad 1, 28, 2. 3, 66, 2. 4, 55, 3. 5, 10, 6. c. 32, 5. 6, 5, 1. c. 40, 10. et pluribus aliis locis. Sed *dulcedine conditionum urbis*, insuper omiſſa copula, Lovel. 4. Deinde *deserit agrorum cultu* Voſſ. 1. *deserit agrorum cultum* Leid. 2. corruptius *desit agrorum cultū*, pro *des'it*, Lovel. 1. *deserto agrorum cultū* Leid. 1. *desertorum agrorum cultu* Portug. quae omnia ex aberratione librariorum profluxerunt.

Et Patres plebem desidem, et tribuni plebis] Prima vocula aberat a Portug. Tum *desidere* Lovel. 2. Praeterea *tribuni populi* Haverk. Mox *neglegentiam* Flor. et Leid. 1. V. supra ad 2, 11, 4.

§. 8. *Poſtremo perpulere plebem, haud adversante senatu*] Lege *perpulere plebeji.* nam id et sensus poſtulat, et veteres libri habent. SIG. *populere* Lipsiens. in contextu. *pepulere* Lovel. 2. et Haverk. Male. V. ad 3, 30, 5. Praeterea *plebei* Haverk. *plebeji*, ut Sigonius voluit, Harlej. ambo, et Hearnii Oxon. B. L. 1. et 2. Sed *plebem*, quod editi ante Sigonium exhibuerunt, superest in Florent. Voſſ. utroque, Leid. utroque, Lovel. quinque, Lipsiens. Gaertn. Portug. et Fragm. Hav. quam lectionem, tot et inter illos optimorum codd. praesidio firmatam, non temere rejiciendam arbitror. *perpulere plebem*, nempe tribuni plebis modo memorati. Denique *ut adversante senatu* Leid. 1. Sed in cod. illo plerumque *aut*, pro *haud*, scribi solet; et ita hic exhibet Li-

retur; felicior in eo magiftratu ad cuftodiam libertatis futurus, quam ad curationem minifterii sui: quamquam poftremo annonae quoque levatae haud
9 inmeritam et gratiam et gloriam tulit. Qui quum,

psiens. inde vero detrita prima litera factum est *ut*. Saepius autem *aut* et *ut* commutantur in membranis. V. supra ad 2, 48, 6. hoc lib. ad c. 6, 6. infra ad 6, 16, 3. ad c. 40, 7. et alibi (*7, 39, 10. 8, 12, 5. c. 14, 8. 9, 12, 3.) Cur autem *haud adversante senatu*, patet ex illis, quae Livius de censoribus primum inftitutis supra inquit hoc lib. c. 8, 5. *Patres, quamquam rem parvam, tamen, quo plures patricii magiftratus in republica essent, laeti accepere.* Sed *haud aversau e senatu* est in Gaertn. sollemni lapsu scribarum. V. supra ad 3, 50, 5. (*8, 7, 14.)

Ad curationem minifterii sui] *creationem* Haverk. *curationem minifterii* vocat, quod supra *procurationem* dixerat hoc libro c. 8, 6. *Magis necessariam, quam speciosi minifterii procurationem intuentes.* Ceterum pronomen *sui* exsulat a Voff. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. Lipsiens. et Gaertn.

Quamquam poftremo annonae quoque levatae haud inmeritam gratiam et gloriam tulit] Scribe, *haud inmeritam et gratiam et gloriam tulit.* RHEN. *quemquam* Leid. 1. *quam*, pro *quamquam*, Leid. 2. et Voff. 1. altera syllaba ab altera absorpta. V. infra hoc lib. c. 15, 5. et c. 24, 8. (*8, 4, 1. 6, 12, 6. 38, 57, 8.) Contra *quamquam* male, pro *quam*, datum supra vidimus 2, 54, 9. Praeterea *annonae quicquam levatae* Fragm. Hav. *annonae levatae* Gaertn. Tum illud *et*, priori loco ab Rhenano insertum, non comparet in Voff. utroque, Leid. utroque, Lovel. quinque, Harlej. 2. Lips. Port. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Soli tantum Florent. et Harlej. 1. voculam illam servant. V. supra ad 2, 44, 3. Denique vocibus transpositis *gloriam et gratiam tulit* Voff. 2. et Haverk. *gloriam et gloriam tulit* Lovel. 3.

§. 9. *Qui quum, multis circa finitimos populos*] Expungunt hic *cum*, et ftatim mox subftituunt *ut* Pall. prim. et tert. *ut nullum momentum annonae fecisset.* GEBH. Etiam Voff. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. τὸ *cum* hoc loco expunxerunt; verum non ii modo, sed et alii, mox ut receperunt, ut ibi videbimus. Deinde *multos circa finitimos populos legationibus* Lovel. 4. *multis circum finitimos populos legationibus* Lovel. 5. et Portug. quorum librarii forte inbuti fuerunt opinione illorum grammaticorum, qui exiftimarunt, *circum* effe loci, *circa* autem temporis, ideoque *circa* hic admitti non posse. Sed diu est, quod viri docti hanc sententiam rejecerint. Apud Livium, qui vix alibi τῷ *circum* usus est, frequentiffime *circa* de loco obcurrit, partim cum casu, de quo v. ad 36, 14, 12. vel sine eo, de quo v. ad 9, 2, 7. Totam vocem *circa* neglexit librarius Haverk. *Circa* et *Circum* saepe commutantur. Vide, quae olim notavi ad Silii 2, 546. Similiter infra ad 5, 39, 5. (*10, 38, 8.) et alibi.

Legationibus terra marique nequidquam missis] Unus Palat. *amissis.* Nam *amittere* est amandare, ablegare. GEBH. Noftri omnes conftanter *missis:* quare

multis circa finitimos populos legationibus terra marique nequidquam missis, (nisi quod ex Etruria haud ita multum frumenti advectum est) nullum momentum annonae fecisset;' et, revolutus ad dispensatio-

unum Palat. Gebhardi, *amissis* legentem, non audiendum censeo. Et sane quis idoneus auctor *amittere legatos*, pro *mittere*, umquam dixit? Idem tamen repetiit Gebhardus infra ad Liv. 7, 36, 10. Contra *mittere* proprium adeo in hac re verbum est, ut id simpliciter saepe notat mittere legatos, nuncios. V. infra ad 8, 23, 1. Insuper *nequiquam* iterum Leid. 1. V. supra hoc cap. ad §. 3.

Nisi quod ex Etruria haud ita multum frumenti advectum est) *nisi ut* Fragm. Hav. a m. 1. Tum *extruria* Florent. et Harlej. 1. *et Extruria* Leid. 1. Deinde *haud multum frumenti* Lipsiens. male. In his enim passim τὸ *ita*, tamquam augendi particula, interponi solet. Cic. 2. in Verr. 20. *Unus legatus P. Tadius, qui erat reliquus, haud ita multum tecum fuit.* Similiter *haud ita multo post* 1, 33, 2. *Additi eodem haud ita multo post novi cives.* ubi etiam τὸ *ita* in uno codice omittebatur. Vide, quae eo loco notavi. Insuper *adventum est* Voss. 1. Leid. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. Sed passim *veho* et *venio*, eorumque composita confundi solent. V. ad 3, 23, 3. *adductum est* Lipsiens. cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. V. infra ad 27, 38, 12. *advectum sit* Haverk. [*haud tam multum* Veith.]

Et nullum momentum annonae fecisset] Dele particulam *et* ex veteribus libris. SIG. Illud *et* primum vidi in ed. Frobeniana anni 1531. Omnes priores habent ejus loco particulam *ut*, quam etiam servant Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. quinque, Lips. Gaertn. Portug. a m. 1. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed vel *et* legendum, ut est in Florent. pro quo saepe errore scribarum in vetustis membranis *ut* exaratum occurrit. V. ad 21, 28, 8. Tum vero ita cohaerebit, *quum et nullum momentum annonae fecisset, et aperiret inopiam.* V. ad 2, 44, 3. Vel particula illa *et*, ut Sigonius voluit, delenda est; quae etiam non exstat in Leid. 1. et Harlej. utroque. Praeterea *monumentum* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. solito errore scribarum. V. infra ad 5, 52, 1. *munimentum* Lovel. 2. et Gaertn. qui etiam lapsus librariorum in codd. scriptis frequens est. V. infra hoc lib. ad c. 27, 4. *nullum momentum facere*, ut contra *magnum momentum facere* infra 28, 13, 2. *Neque in iis tamen tantum virium ponendum, ut mutando fidem, quae cladis caussa fuisset patri patruoque, magnum momentum facerent.* et *momentum habere* 42, 46, 5. *Magis et literae et verba legatorum benigne sunt audita, quam momentum ad mutandos animos habuerunt.*

§. 10. *Revolutus ad dispensationem inopiae, confiteri cogendo frumentum*] O asinum, qui hic *confiteri* infulsit, quum sit legendum *profiteri*. RHEN. Ita solus Andreas. Ceterum asinum illum proclamat Rhenanus, cui primitus infulta est lectio *confiteri*: omnes nostros MSS. eo convicio pulsat. Verius tamen est *profiteri*. GEBH. *confiteri* ex scriptis meis habent Leid. 1. Voss. 2. Lovel. 3. et 5. Portug. et Haverk. [Veith.] Reliqui faciunt cum Rhenano. Ex

nem inopiae, profiteri cogendo frumentum, et vendere, quod usu menſtruo supereſſet, fraudandoque parte diurni cibi servitia, criminando inde et objiciendo irae populi frumentarios, acerba inquisitio-
11 ne aperiret magis, quam levaret, inopiam; multi ex

editis vero id primum invenio apud Aldum. Sed recte viri docti *profiteri* probarunt. (v. Burm. ad Suet. Aug. 4.) Tum *rogando*, pro *cogendo*, Gaertn. Praeterea vox *inopiae* aberat a Voſſ. 2. et Lovel. 3.

Vendere quod usui menſtruo superesset] Ita primum editum obcurrit Venetiis anno 1495. eamdemque scripturam tantum in Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. inveni. et forte etiam in Florent. unde nihil notatum video, superest. Vetuſtiores excusi cum reliquis manu exaratis praeferunt *usu menſtruo*. Et hoc modo poſtea etiam Aldus vulgavit, cui pauci sequentium auscultarunt. Attamen sic optimis etiam scriptoribus formari solet casus tertius quartae declinationis; idque etiam a Livio factum eſſe infra videbimus ad 24, 19, 6. Plurium itaque et optimorum codd. ac principum edd. lectionem recepi.

Fraudandoque parte diurni cibi servitia, criminando inde] Plautus vocat *demensum diurnum*. Claudianus de bello Gildonico 70.

Pascimur arbitrio Mauri, nec debita reddi,
Sed sua concedi jactat, gaudetque diurnos,
Ut famulae, praebere cibos, vitamque famemque
Librat barbarico faſtu, vulgique superbit
Fletibus, et tantae suspendit fata ruinae.

Similis locus apud Juvenalem Satyr. 14, 126.

Servorum ventres modio caſtigat iniquo.

Male ergo secundus Pal. *diuturni cibi*. Pejus Campanus *fraudando partem diurni cibi: servitia criminando*. GEBH. *fraudandoque partem diuturni cibi, servitia criminando* Voſſ. 1. et Leid. 2. *fraudandoque partem diurni cibi, servitia criminando* Lovel. 1. 2. Portug. et Fragm. Hav. (Veith.) quomodo etiam Aldus edidit, qui tamen inter errata priorem lectionem revocavit. *fraudandoque partem diurni cibi, saevitia criminando* Leid. 1. Lovel. 4. ac 5. et Gaertn. *diuturni* etiam Harlej. 2. et Florent. Sed recte Gebhardus vulgatum defendit. *fraudando servitia cibo*, ut *fraudare se victu* supra 2, 10, 13. *In magna inopia pro domeſticis copiis unusquisque ei aliquid, fraudans se ipse victu suo, contulit.* ubi vide. *cibum* autem *diurnum* vocat, quia servis in dies panis ad pondus dabatur; unde vitam alerent. V. Barth. ad Claudiani bell. Gildon. 71. Aus. Popmam de inſtrum. Fundi c. 20. et Pignor. de servis p. 310. et seqq. *diurnus* et *diuturnus* etiam alibi commutantur. V. infra ad 5, 28, 10.

Objiciendo irae populi frumentarios] *commentarios* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. lapsu scribarum, qui forte non intellexerunt vo-

ex plebe, spe amissa, potius quam ut cruciarentur trahendo animam, capitibus obvolutis se in Tiberim praecipitaverunt.

XIII. Tum Sp. Maelius ex equestri ordine, ut 1
illis temporibus, praedives, rem utilem, pessimo exemplo, pejore consilio, est adgressus. frumento 2

cem, eique aliam magis notam substituerunt. Sed *frumentarius* est mercator, qui lucri caussa frumentum coëmit, ut majori pretio postea divendat. Infra hoc lib. c. 15, 6. *Sp. Maelium, cui tribunatus plebis magis optandus, quam sperandus, fuerit, frumentarium divitem, bilibris farris sperasse libertatem se civium suorum emisse.* 38, 35, 5. *Et duodecim clipea aurata ab aedilibus curulibus P. Claudio et Ser. Sulpicio Galba sunt posita ex pecunia, qua frumentarios ob annonam compressam damnarunt.*

Acerba inquisitione aperiret] *inquaesitione* Leid. 1. V. Cl. Corte ad Plinii 1. Epist. 8, 17. Perperam deinde *aperuit* Leid. 2. et Lovel. 1. quod etiam exstat in margine Voss. 1.

§. 11. *Spe amissa potius, quam ut cruciarentur trahendo animam*] *spe emissa* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. solito errore. V. Cel. Burmann. ad Phaedri 1. fab. 13, 10. ubi, inter verba cognata *amittere*, *emittere*, et *omittere* distinguens, illa proprie *amitti* docet, quae invitis elabuntur. *admissa* erat in Fragm. Hav. a m. 1. quae etiam verba a librariis confundi olim docui ad Silii 4, 698. Adde supra ad 3, 59, 3. infra ad 5, 7, 13. (* 10, 4, 4.) et aliis locis. Tum vocula *ut* deficit in Leid. 2. et Lov. 1.

Capitibus obvolutis se in Tiberim praecipitaverunt] Adprime huc facit locus Horat. 2. Satyr. 3, 37.

Nam male re gesta cum vellem
capite operto
Me mittere in flumen.

ubi vide Lambin.

§. 1. *Tum Sp. Melius ex equestri ordine*] *Maelius* scribe ex fragmentis Capitolinis, Graecorum libris, et quibusdam etiam manuscriptis Latinis. SIG. V. etiam Sigonium supra ad Epitom. hujus lib. et ad 9, 8, 13. *Cum Sp. Mellius* habet Fragm. Hav. V. etiam infra ad 6, 17, 2.

Ut illis temporibus, praedives] *perdives* Leid. 2. Sed pro altero stant reliqui codd. eoque Livius alibi usus est. 45, 32, 5. *Praedivites alii, alii, quos fortuna non aequarent, his sumtibus pares.* c. 40, 3. *Perseus contra praedives bellare cum Romanis incepit.* Similiter auctor Epit. Liv. 52. *Nec quidquam ex iis opibus ornamentisque, quae praedives Corinthus habuit, in domum ejus pervenit.* Ovidius 9. Met. 91.

— — totumque tulit praedivite
cornu
Autumnum, et mensas, felicia
poma, secundas.

Eadem forma *praealtus* et Livius et auctor Epit. usurparunt. V. ad Epit. Liv. 7. Altera lectio nata erat ex non intellecto compendio scribendi. V. ad 9, 10, 7.

§. 2. *Per hospitum clientiumque ministeria*] Pall. duo *per hostium*. GEBH. *per hostium* etiam Voss.

namque ex Etruria privata pecunia per hospitum clientiumque ministeria coëmto, (quae, credo, ipsa res ad levandam publica cura annonam inpedimen-

ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Lipsiens. Fragm. Hav. a m. 1. et Neapolit. Latinii. *hostium* Gaertn. quod referendum est inter errores librariorum, qui alibi saepe voces *hostes* et *hospites* in Mstis commutarunt. V. ad 2, 41, 6. Ulterius corrupit librarius Harlej. 1. scribens *postium*, pro *postium*, sive *per hostium*. Detracta enim vel addita adspiratione *hostium* et *ostium* non raro commutari, infra dicam ad Liv. 37, 13, 8. Praeterea *clientumque* Lovel. 5. et Haverk. cum edd. Rom. anni 1472. Parm. anni 1480. et paucis aliis, inprobantibus reliquis et scriptis et editis, qui constanter receptae lectioni adhaerent. Vide infra ad 23, 3, 2.

Quae, credo, ipsa res ad levandam publica cura annonam inpedimento fuerat] *quia*, pro *quae*, est in Voss. 2. ac Lovel. 2. 3. 4. et 5. a m. 1. [Veith.] Insuper *res alienandam publica cura annonam* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Lipsiens. *res ad levandam publicā curā annonam* Leid. 1, *res ad levandam publicam curam annonae* Lovel. 2. 5. Harlej. 2. et Gaertn. Deinde *implemento fuerat* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Lipsiens. Quae singula errantibus librariis tuto adscribi possunt. *ad levandam annonam* ut infra 26, 40, 16. *Ut esset non incolarum modo alimentis frugifera insula, sed urbis Romae atque Italiae annonam levaret.* [*ad elevandam publicam curam annonae* Veith.]

§. 3. *Plebemque hoc munere delinitam*] *delenitam* Voss. 1. Leid. 1. Gaertn. et Lovel. 3. Non aliter etiam hoc loco Cl. Hoarne edidit. Quid de ea lectione sentiam, infra dicam ad 39, 11, 2. Interim vulgatam scripturam servavi. Τὸ *hoc* deficit in edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. Sed tuentur id omnes scripti.

Quocumque incederet, conspectus] Foeda insidet menda in voce *conspectus*, si quibusdam veteribus libris credimus, in quibus est, *consulis pectus gerens*. Error ex compendiosa scriptura natus est, *cons. pectus*: quas voces cum quidam conjunxissent, tertiam *gerens* alius, ut supervacaneam praetermisit. Est autem *consulis pectus gerens*, consularem spiritum habens, aut ad consulatum aspirans, qui ipsi a plebe desponderetur. Ut supra 3, [c. 11, 7.] *Velut omnes dictaturas consulatusque gerens in voce ac viribus suis.* Et alibi [3, 46, 2.] *Tribunatum spirans.* Ego tamen *conspectus* etiam probo. SIG. Pall. omnes *incederet*. probo. Plautus in Milite 2, 1, 14.

Is deridiculu 'st, quaqua incidit, omnibus.

Amplius Palat. sec. *consulis pectus gerens*. qua in lectione nimium deliciatur Sigonius. Mihi prima specie alicujus momenti visa revocavit ad mentem locum Propertii 4. Eleg. 12, [aliis 11,] 39.

Et Persen proavo stimulantem pectus Achille.

At excussa vanitatem librarii aperuit; quomodo enim *pectus consulis gessit*, qui altiora et non concessa tendebat? Tum quia statim sequitur, multitudinem secum traxisse, *haud dubium consulatum ei favore ac spe desponden-*

to fuerat) largitiones frumenti facere instituit: plebemque, hoc munere delinitam, quacumque incederet, conspectus elatusque supra modum hominis 3

tem. ut habent Pall. MSS. *Conspectus* vero hic est περίβλεπτος. quod non venit in mentem Sigonio. 6, 15. *Jam nihilo mea turba, quam ullius, conspectior erit.* 21, 4. *Arma atque equi conspiciebantur.* 27, 31. *Quo minus conspectus, eo solutior erat.* GEBH. Sigonianus *consulis pectus gerens.* Quod turpissimum mangonium domino suo probavit. Mihi tanto vilior est. *Conspectus* est ingerens et venditans se oculis hominum. Cornelius Nepos in vita Attici [13.] *Supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset.* Ita scripsisse illum ex praecedentibus apparet: nam omnes antitheses ita sunt conceptae, ut quid fuerit, affirmet, quod non fuerit, neget. Elegans, non magnificus; splendidus, non sumtuosus; adfectans munditiem, non adfluentiam; sic etiam *supellex* ei *modica, non multa*, hoc est, modo, non copia aestimanda; instrumentum modice, non abundanter sufficiens: ut in neutram partem notari posset, neque sordium, quia aderat modus, neque luxus, quia aberat superfluum. Huic sensui verba mihi satis esse videntur exprimendo: neque aut τὸ *multa* ad defectum referendum, aut alia negatio adjicienda. *Multus* interdum nimius est: nam qui habet multa, habet et supervacua, quia natura paucis contenta est. Petronius de potentia pecuniae [c. 137.]

Multa loquor: quidvis nummis praesentibus opta.

Hoc est, nimis multis verbis utor. Et *homo multus* pro satageo, ardelione. Plaut. Menaech. 2, 2, [41.]

Heu hercle hominem multum et odiosum mihi.

Afranius apud Nonium [v. *Facessere.*] *Multa atque molesta es. potin' ut hinc facessas? Conspectum* vero tam Irum reddit egestas, quam opes Croesum. Ovidius 2. Trist. [113.] de domo sua.

Et neque divitiis, neque paupertate notanda,
Unde sit in neutrum conspiciendus eques.

Augustus apud Sueton. in Claudio 4. *Ne quid faciat, quod conspici et derideri possit.* Ubi frustra Torrentius *despui.* Liv. 34, [4, 12.] *Sic aequato omnium cultu, quid unaquaeque vestrum veretur, ne in se conspiciatur.* Adde ad Tacitum 12. Ann. 49. J. FR. GRON. *quacumque cederet* Gaertn. *quacumque increderet* Haverk. *quacumque incideret* Florent. et Fragm. Hav. a m. 1. Et ita praeferunt primae Gruteri edd. adversus quas Gebhardus alterum *incederet* recte vindicavit. Et ipse etiam Gruterus ita in postrema ed. vulgari curavit. Alibi haec vocabula frequenter permiscentur. V. infra ad 9, 24, 10. Deinde *consulis pectus gerens elatusque* libris interpolatis Sigonii et Palat. sec. Gebhardi, ut solent, concinentes praeferunt Harlej. 2. et Haverk. quod recte et Gebhardus et Gronovius rejiciendum monuerunt. *consul petitus elatusque* Lips. *consul' pectus elatusque* Lovel. 2. *consulis spectus elatūque* Gaertn. *consul pectus elatum* Lovel. 4. a m. 1. *cons pectusque elatum* Lovel. 5. a m. 1. *conspectusque elatus* a m. 2. *cons. pectus elatusque* Klockian. [*consulis pectusque elatum* Veith.] Sed

privati, secum trahere; haud dubium consulatum
4 favore ac spe despondentem. Ipse, ut est humanus animus insatiabilis eo, quod fortuna spondet, ad altiora et non concessa tendere. et, quoniam

viris doctis credo, qui non tantum vet. lib. Sigonii lectionem rejiciendam, sed etiam vulgatam probam esse docuerunt, multisque vim vocis *conspectus* inlustrarunt. Saepe eo sensu apud Livium obcurrit. Supra 2, 5, 5. *Damnati proditores sumtumque supplicium, conspectius eo, quod poenae capiendae ministerium patri de liberis consulatus inposuit.* Infra 5, 23, 5. *Maxime conspectus ipse est, curru equis albis juncto urbem invectus.* 6, 4, 12. *Opus vel in hac magnificentia urbis conspiciendum.* 7, 7, 6. *Extra ordinem quoque in acie locati, quo conspectior virtus esset.* 22, 40, 4. *Plebejum consulem sua plebs prosecuta, turba, quam dignitate, conspectior.* 37, 57, 13. *M. Cato ante alios testes conspiciebatur: cujus auctoritatem perpetuo tenore vitae partam toga candida elevabat.* 39, 6, 9. *Vix tamen illa, quae tum conspiciebantur, semina erant futurae luxuriae.* 45, 7, 3. *Nec ipsius tantum, patris avique fama conspectum eum efficiebat.* Eodem sensu etiam locus dicitur *conspectus* 22, 24, 5. *Deinde castra ipsa propius hostem movit duo ferme a Geronio millia, in tumulum hosti conspectum.* Ubi veram lectionem contra Lipsium J. Fr. Gronovius adseruit, qui etiam videndus est ad Liv. 27, 31, 6. ut et Sigonius ad Liv. 21, 4, 8. (* v. ad 22, 24, 5.)

Elatusque supra modum hominis privati] Claudianus 2. in Rufinum 315.

> — — — *contingat in uno*
> *Privati fugisse modum crimenque tyranni.*

id est, mediocritatem privati. Idem 3. de laudibus Stilic. 39.

> *Solus hic invidiae fines virtute reliquit,*
> *Humanumque modum.*

Seneca Thyeste 254.

> *Nil quod doloris capiat adsueti modum.*

vers. 266.

> — — — *solito amplius*
> *Supraque fines moris humani tumet.*

Livius 4, 58. *Parum cogitarunt, nulla virtute superari humanarum virium modum.* GEBH. Spartianus in Hadriano 9. *Omnia denique ad privati hominis modum fecit.* Praeterea *secum trahens*, pro *trahere*, Lovel. 2. 4. 5. et Gaertn. [Veith.] Quod ut admitti possit, supra etiam legendum foret *plebem hoc munere*, pro *plebemque*. Quum tamen ibi omnes codd. in vulgatum conspirent, hic etiam nihil mutandum puto.

Haud dubium consulatum favore ac spe despondentem] Vet. lib. *consulatum ei favore.* SIG. *consulatum ei favore* non modo Pall. MSS. teste Gebhardo ad verba praec. sed etiam Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. [Veith.] et priscae, quas vidi, edd. usque ad Frobenianam anni 1535. quae prima pronomen omisit. Sane pronomen illud omitti potest, et solet. Supra hoc libro c. 3, 15. *Civis Romanus si sit ex plebe, praecisa consulatus spes erit.* infra cap. seq. §. 4. *Postremo quum ad-*

consulatus quoque eripiendus invitis Patribus esset, de regno agitare: id unum dignum tanto adparatu consiliorum et certamine, quod ingens exsudandum esset, praemium fore. Jam comitia consularia in-

paritor jussu magistri equitum duceret, ereptus a circumstantibus. ubi v. Rhenan. In primis autem omitti solet ante relativum, de quo infra v. ad 23, 15, 4. Praeterea *consulatum ei favore ac se despondentem* Lovel. 1.

§. 4. *Ut est humanus animus insatiabilis*] *animus humanus*, trajectis vocabulis, priscae, quibus usus sum, edd. usque ad Frobenianam anni 1535. in qua dictiones in eum digestae sunt ordinem, quem nunc obtinent. Ei autem concinunt omnes codd. Mox *sponderet*, pro *spondet*, Lovel. 2. V. ad 39, 52. 6. Tum *tenderet*, pro *tendere*, Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Sed iterum librarii orationem infinitam ferre non potuerunt, ut saepe alias erraſſe supra dictum est ad 1, 50, 6. Cur autem infinitivum *tendere* potius mutarint in *tenderet*, quam in aliam formam, caussa esse potuit, quod mox sequatur vocula *et*. Alia exempla infra v. ad 29, 22, 5.

Quoniam consulatus quoque eripiendus invitis Patribus esset.] Palat. tertius *eripiendum*. Forte, *consulatum quoque eripiendum invitis Patribus esset.* ut Lucretius [1, 112.]

Aeternas quoniam poenas in morte timendum est.

Infra c. 35. habet Palat. tertius, *Experiendum rem denique in uno aut altero esse.* Sic habetur in Palat. sec. 26, 44. *Quodque plurimum ad incendendum militum animos interesrat.* in tertio *ad accendendum*. GEBH. De genere loquendi, quod Gebhardus hic restitutum Livio volebat, infra v. ad 6, 35, 2. Hic tamen nihil mutandum puto. Omnes enim mei manu exarati vulgatae lectioni constanter subscribunt, nisi quod vocula *quoque* desit in Lovel. 4. Si voluisset Gebhardus, eodem jure, quo *eripiendum esset consulatum*, etiam probare potuisset ipsam codicis lectionem *consulatus eripiendum esset*, vocem *consulatus* accipiens casu quarto plurali. [*consulatus capiendus invitis* Veith.]

Id unum dignum tanto adparatu consiliorum et certaminum, quod ingens exsudandum esset, praemium fore] Si sic legamus, oportebit, *quod ingens*, referre ad *praemium*. Secus est, si quis *certamine* legat. RHEN. Alii *certamine* legunt, alii *certaminum*. Sed id non probatur; sequitur enim *quod ingens exsudandum esset*, quamquam hoc ad *praemium* etiam referri potest. GLAR. Palat. omnes *certaminum*. Bliteі fuerunt, qui mutarunt. Non enim sequens provocabulum *quod* eo revocandum, sed ad subnexa *ingens exsudandum* erat. 5, 5. *Relinquendane haec censetis, ut ad aestatem rursus novus de integro his instituendis exsudetur labor?* Male ibi Pall. duo *exsudet labor*. Forte, *exundet labor*. GEBH. *atque certaminum* Neap. Latinii. *et certaminum* Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. [Veith.] et una atque altera excepta, omnes edd. principes usque ad Frobenianam anni 1531. quae *certamine* prima exhibuit: quomodo etiam in Voss. 2. et Li-

5 ftabant. quae res eum, necdum compositis matu-
6 risve satis consiliis, obpreffit. Consul sextum creatus T. Quinctius Capitolinus, minime opportunus vir novanti res: collega additur ei Agrippa Mene-
7 nius, cui Lanato erat cognomen. et L. Minucius

psiens. fuiffe, codicum eorum excerpta fidem faciunt. Doujatius *certamiuum* sibi non placere teftatur, quod ita sequentia, *quod ingeus exsudandum esset*, referenda effent ad *praemium*, et nemo dixerit *praemium exsudare*. Verum cur non simili ratione *exsudare praemium*, pro multo sudore acquirere, parare, dici posset? quo secundum ipsum Doujat. dicendum foret *exsudare certamen*, pro multo sudore ac labore certamen suftinere. Certe *exsudare laborem* dici, infra videbimus ad 5, 5, 6. *laborare letum* dixit Silius Ital. 16, 411.

Et nobis et equis letum commune laboras.

pro labore certaminis letum arceffis. (* *vigilare aliquid* pro vigilanter providere exponit Serv. ad Virg. 1. Georg. 313.) Ipse Doujatius *et certaminis* non male alios legere teftatur. Verum ea lectio in nullis mihi membranis obvia fuit; neque est, qui se eam in scriptis inveniffe adfirmet. Solae tantum Ascensianae edd. anni 1513. et 1516. ac Parisina anni 1529. ita praeferunt. Quare eam probare nolim. Sed vel legendum puto *certamiuum* cum plerisque codd. vel, si nimis poëticum videatur *exsudare praemium*, servandum videtur, quod est in uno et altero scripto, *certamine*. Neque longe hinc abeunt Hearnii Oxon. L. 1. 2. N. et C. qui *certamiui* exhibent; modo ita revera exhibeant. Hearne enim referendo inter codices, qui hanc lectionem praeferunt, etiam cod. Neapol. Latinii, qui tamen *certaminum* habuiffe in ejus bibliotheca dicitur, legitimam suspicionem injecit, manum ejus in codicum Oxon. lectione describenda similiter aberraffe, ibique pari modo *certamiuum* exaratum esse. Ceterum *exuadandum*, pro *exudaudum* Lovel. 4. *exundandum* Lovel. 4. {*primum fore* Veith.}

§. 5. *Quae res eum, necdum compositis maturisve satis consiliis, obpressit*] Dura locutio est *Componere consilia*. Itaque sequamur auctoritatem veterum librorum, qui habent, *uecdum compositis rebus maturisve satis consiliis*. SIG. Palat. sec. ab mangone librario locupletior *uecdum compositis rebus, maturisve satis cousiliis*. Quae Sigonius tanti putat, ut vulgatam lectionem, ftabilitam fide codicum meliorum MSS. editionum quoque priscarum auctoritate confirmatam, duram pronunciet. GEBH. Dura locutio Sigonio *Compouere cousilia*: itaque suffragatur vett. libris, qui habeant, *compositis rebus*. Sed meliores tuentur vulgatum. Qui concoxit id locutionis supra 3, {53, 3.} *Quaerentibus legatis, quae poftulata plebis essent, composito jam aute adveutum legatorum cousilio, ea poftulavit*. Et cur non diceretur, quod alioqui *formare*? Trogus de Zopyro {1, 10.} *Formatoque in futura consilio, transfugae titulo Babylouiam proficiscitur*. J. FR. GRON. Lectionem vet. lib. Sigonii et Palat. sec. Gebhardi interpolatam effe, illud tanto magis firmat, quod ex noftris soli

praefectus annonae, seu refectus, seu, quoad res posceret, in incertum creatus. nihil enim constat, nisi in libros linteos utroque anno relatum inter magistratus praefecti nomen. Hic Minucius, eam- 8
dem publice curationem agens, quam Maelius pri-

Harlej. 2. et Haverk. ipsis consentiant: reliqui omnes vocem insertam *rebus* ignorent. Sine caussa etiam *componere consilia* locutio ipsi durior visa est. Similiter enim *componere dolum* dixit Sallust. in Jug. 111. *Ita composito dolo, digrediuntur.* ubi videndus est Cl. Corte. Insuper τὸ *eum* deest in Lovel. 4. quod transponens Gaertn. *necdum eum compositis* praefert. Voces *consiliis oppressit* perperam exsulant a Lovel. 3.

§. 6. *Minime opportuuus vir novanti res*] *novandi res* Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Gaertn. *novandis rebus* Fragm. Hav. a m. 1. et Neap. Latinii. *novandae rei* Lovel. 4. 5. et Hearnii Oxon. C. Nihil muto. *novanti res* nempe Maelio, regno inhianti. Paullo ante *sextus* Voss. 2. et Lovel. 3. *sexto* Haverk. et Lovel. 5.

Collega additur ei Agrippa Menenius, cui Lanato erat cognomen] *collega ei additur* transpositis vocabulis Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. Lipsiens. et Harlej. 2. Tum *Melenius* Voss. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. *Menenus* Harlej. 2. sed corruptissime *jam aninius enenius* Florent. Hinc *Lanata* Harlej. 1. et Leid. 2. Deinde τὸ *cognomen* aberat a Portug. Mox *Numicius*, pro *Minucius*, transpositis literis, Lovel. 5. V. ad 2, 63, 1. et mox ad §. 8.

§. 7. *Seu refectus, seu, quoad res posceret, in incertum creatus*] *seu quod res posceret* Florent. a m. 1. *seu id quod res posceret* Lovel. 2. *seu, quod ad res posceret* Voss. 1. et Leid. 1. *seu id res posceret* Fragm. Hav. a m. 2. in quo a manu altera emendatum erat *seu, quod id res posceret.* Neque aliter est in Voss. 2. Lipsiens. Gaertn. Lovel. 3. 4. 5. a m. 1. vet. cod. Latinii, Hearnii Oxon. L. 2. [Veith.] et edd. vetustis usque ad Aldinam, in qua prima *quoad* comparuit. Et ita reliqui codd. Denique praepositio *in* deficit in Leid. 2. quam absorpsit prima syllaba sequentis vocis *incertum.* V. ad 8, 33, 6. Mox *in libris linteis*, pro *in libros linteos*, Lovel. 4.

§. 8. *Minucius eamdem reipublicae curationem agens, quam Melius privatim agendam susceperat*] Vet. lib. *quam Sp. Maelius.* Caeterum Ant. Florebellus, Episcopus Lavellinus, vir doctrinae atque ingenii laude praestantissimus, legit, *eandem publice curationem agens.* ut *publice* sit adverbium, cui respondeat *privatim.* Erat autem curatio frumentaria. SIG. Pall. sec. *Spurius Melius*, dissentientibus ceteris. Neque ego hic probo Ant. Florebelli, Episcopi Lavellini, correctionem, *eandem publice curationem agens*, ut sit antithesis adversans τῷ *privatim.* Sed bellior est oppositio *reipublicae privatarumque rerum.* Nam non semper, qui publice agit, reipublicae bono agit. Quippe et hic Melio publice distributum frumentum, sed non reipublicae bono; potius privatim, hoc est, privatorum commodorum respectu. Supra 2, 30. opponit rempublicam rebus privatis. *Sed factione*, inquiens, *re-*

vatim agendam susceperat, quum in utraque domo genus idem hominum versaretur, rem comper-

spectuque rerum privatarum, quae semper offecere, officientque publicis consiliis. GEBH. Scribendum, quod et aliis fuisse in mentem audio, *eandem publice curationem agen*, id est, publica auctoritate, publico nomine et mandato. Ut hoc libro infra [c. 48, 3.] *Quod venisset. assignatumve publice esset.* 5, [28, 5.] *Hospitium cum eo senatusconsulto est factum, donaque publice data.* Eodemque [c. 50, 3.] *Cum Caeretibus publice hospitium fieret.* Et [c. 55, 3.] *Tegula publice praebita est.* 22, 60. *Et alii redimendos de publico, alii nullam publice impensam faciendam.* Sic scribendum, non *publicam*, ut vulgo. nam liber optimus *publicae.* Terent. Eunucho [2, 2, 59.] *Nam ibi custos publice est nunc.* Nisi malis *ejusdem rei publicae.* J. FR. GRON. Omnes etiam codd. mei *reip.* vel *reipublicae*, nisi quod Lovel. 5. et Fragm. Hav. a m. 2. omittant vocem *publicae.* Doujatius vulgatum ferri posse putat, atque ita explicari, ut ea pars reipublicae, sive munus illud publicum curandum Minucio esset mandatum, quod privato consilio sibi ipse Maelius curandum suscepisset. Sed nihilominus praefero cum Gronovio Florebelli apud Sigonium conjecturam *eamdem publice curationem agens*; idque cum iisdem expono, auctoritate publica, sumtibus et inpensis publicis. Supra 1, 26, 13. *Velut sub jugum misit juvenem. Id hodie quoque publice semper refectum manet.* 2, 41, 11. *Invenio apud quosdam, dirutas publice aedes.* 3, 26, 11. *Navis Quinctio publice parata fuit.* Infra hoc lib. c. 17. 6. *Legatorum, qui Fidenis caesi erant, statuae publice in Rostris positae sunt.* Et ita forte ex codicum vestigiis legendum hoc lib. c. 35, 4. *Spectaculum comitate etiam hospitum, in quam publice consenserant, advenis gratius fuit.* 6, 39, 6. *In aciem adversus optimates maximo privatim periculo, nullo publice emolumento stare.* ubi eodem modo, ut hic, *privatim* et *publice* obponuntur, et olim ante Gronov. *nullo publico emolumento* edebatur. Sueton. in Caesare 17. *Q. Curio constituta erant publice praemia.* Justin. 12, 2, 15. *Corpus ejus Thurii publice redemtum sepulturae tradiderunt.* Auctor Epit. Liv. 77. *Inpositus publice in navim delatus est in Africam.* Ita ibi quoque legendum esse, suo loco dicam. Front. 4. Strat. 3, 4. *In summa paupertate decessit, ut ea quidem relicta pecunia, quae sufficeret in dotem filiarum, quas ob inopiam publice dotavit senatus.* ubi v. Tennul. V. etiam Cl. Cortium ad Sallust. Catil. 11, 6. c. 40, 1. et ad Jugurth. 8, 2. Praeterea Gronovius aliam etiam conjecturam proposuit, nempe legendum esse *ejusdem rei publicae curationem.* Et ita quidem editur in duabus editt. anni 1665. et 1679. Pro quo tamen praestare videtur *ejusdem rei publice curationem*; nisi forte in conjectura Gronovii reddenda operae typographorum erraverint, atque ipse ita legendum censuerit. Et hanc conjecturam haud displicituram spero illis, quibus nimis audax videbitur, integram vocem *rei* invitis scriptis et editis ex contextu expelli, quae nihilominus mihi a mala manu invecta videtur. Ceterum Hearne monuit, in MSS. et editt. vett. esse *eamdem reipublicae curationem*, in aliis *curam.* Eo sensu *cura* usurpari, pro munere publico, ejusque administratione, sponte confiteor. Ita apud Sueton. in Tiber. 8. *Inter-*

tam ad senatum refert, *Tela in domum Maelii conferri, eumque conciones domi habere: ac non dubia regni* 9

qua haec duplicem curam administravit, annonae, quae artior inciderat, et repurgandorum tota Italia ergastulorum. Hic tamen eam vocem in nullo vel scripto vel excuso libro notavi; sed *procurationem* praeferunt Lovel. 2. et 4. Quomodo fere supra locutus est hoc lib. c. 8, 6. *Tribuni, magis necessariam, quam speciosi ministerii procurationem intuentes, haud sane tetendere.* V. Cl. Cortium ad Sall. Jugurth. 14, 1. Sed neque duorum illorum codd. auctoritate vulgatum mutari par est. Reliqui enim omnes *curationem* servant. Et sane *curatio* quoque hoc sensu in Livio non infrequens est. 2, 27, 6. *Populus dedicationem aedis dat M. Laetorio primipili centurioni: quod facile adpareret, non tam ad honorem ejus, cui curatio altior fastigio data esset, factum, quam ad consulum ignominiam.* hoc lib. c. 12, 8. *Felicior in eo magistratu ad custodiam libertatis futurus, quam ad curationem ministerii sui.* Insuper *Sp. Maelius*, quod ex suo profert Sigonius, servant etiam Haverk. et Fragm. Hav. Sed veriores puto reliquos codd. praenomen omittentes. Id enim quum modo in princ. cap. positum sit, ex more Liviano hic repeti nihil erat necesse. Denique *privatus*, pro *privatim*, Fragm. Hav. aberratione manifesta scribae, quemadmodum etiam *Numicius*, pro *Minucius*, Lovel. 5. V. supra hoc cap. ad §. 6.

In utraque domo genus idem hominum versaretur] *genus idem nominum* Lipsiens. de quo librariorum lapsu v. infra ad 24, 18, 8. *genus idem omnium* Haverk. solito errore. V. supra ad 3, 54, 6. Deinde *genus id hominum* Gaertn. V. ad Liv. 10, 10, 6. Tum *vexaretur* Leid. 2. Voss. 1. Lovel. 1. et Lipsiens. quae ipsa quoque verba passim stupore librariorum in libris scriptis confunduntur. V. ad 2, 34, 5. Paullo post *rem comperatam* pro *compertam*, Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. et Haverk. V. ad 39, 29, 5. *compertam rem* Gaertn.

Ad senatum refert] Codd. vel edd. quas consului, omnes ita constanter legunt; nisi quod una, Curionis nomen exhibens, item ed. Cl. Hearnii, eamque secuta postrema edit. Londinensis praeferant *ad senatum defert.* Utrum praefecti annonae hoc tempore ad senatum referre, vel non referre potuerint, non constare arbitror; quare invitis etiam libris vetustis nihil mutare audeo. Ceterum *referre* et *deferre* saepe in libris Mstis confunduntur. V. ad 21, 6, 5. *defert* tamen requirere videtur id, quod mox sequitur §. 9. *Serius se pene, quam tutum fuerit, ea deferre*, ut et §. 10. *Quod exspectassent, donec a praefecto annonae tanta res ad senatum deferretur.* etiam cap. seq. *Caussam dicendam esse proponeret, crimenque a Minucio delatum ad senatum diluendum.*

§. 9. *Eumque conciones domi habere*] Non placent hae domesticae conciones. Livius quoties eo applicat verbum, modificat. 6, [14, 11.] *Domi concionantis in modum sermones pleni criminum in Patres.* Non dicit *Domi conciones plenae.* 21, [53, 7.] *Haec assidens aegro collegae, haec in praetorio prope concionabundus agere.* Nimirum hic quoque legendum *coitiones*, quod verbum utiliter alibi Rhenanus, alibi Sigonius, Livio restituere. Coetus clandestinos intelligit. Mox,

consilia esse. tempus agendae rei nondum stare; cetera jam convenisse; et tribunos mercede emtos ad prodendam libertatem, et partita ducibus multitudinis ministeria esse. Serius se pene, quam tutum fuerit, ne cujus incerti vanique auctor esset, ea deferre. Quae postquam

Quod eas largitiones coetusque plebis in privata domo passi essent fieri. 2, [32, 1.] *Ne, si dimissus exercitus foret, rursus occulti coetus conjurationesque fierent.* Iterum [c. 35, 4.] *Absterrendo singulos a coïtionibus conciliisque.* 4, [25, 9.] *Coetus indicere in domos tribunorum plebis, ibi secreta consilia agitare.* J. FR. GRON. Doujatius existimat, vocem *conciones* hic pro coïtionibus aut coetibus accipi posse; non enim semper concionem pro oratione sumi, sed saepe numero pro conventu aut multitudine convocata; et huic significationi favere originem vocis, quae deducitur a *conciendo*: licet autem proprie dicatur de multitudine publice congregata; trahi tamen etiam posse ad eam, quae privatim coït, praesertim si quis rem criminandi animo amplificet. Haec Doujatius; qui non animadvertit, Minucium, si inlicitos conventus, quos Maelius domi habebat, *conciones* vocaverit, non rem criminandi animo amplificasse, sed contra atrocitatem criminis plurimum minuisse adhibendo vocem, quam proprie de multitudine publice congregata, adeoque de ea, quae licito more convenit, usurpatam fuisse ipse profitetur. Mihi itaque verior Gronovii sententia videtur, qui observat, Livium, quoties de multitudine hominum privatim coëuntium vocem hanc adhibeat, eam modificare. Locis, quae laudavit, adde illud ex 2, 28, 7. *Quum ad nomen nemo responderet, circumfusa multitudo in concionis modum negare, ultra decipi plebem posse.* et 3, 47, 3. *Haec prope concionabundus circumibat homines.* Adsentior itaque eidem Gronovio existimanti, pro *conciones*, hoc loco *coïtiones* legendum esse, quoniam mox *coetus plebis* vocet, quibus inliciti ac clandestini hominum conventus indicantur, ut 3, 48, 1. *Certis quoque indiciis compertum se habere, nocte tota coetus in urbe factos esse ad movendam seditionem.* Et sane multis passim locis indocti librarii pro *coïtiones* substituerunt *conciones*, pro voce minus sibi nota longe notiorem. V. Rhenan. ad Liv. 2, 35, 4. Gelen. ad 9, 26, 9. et Sigonium ad 3, 35, 9. et c. 65, 5. Adde Gronovium in Syllog. epist. quas Cel. Burmann. edidit tom. 3. p. 249. Eamdem vocem supra etiam auctori nostro restituendam esse conjeci 2, 28, 3. *Profecto si essent in republica magistratus, nullum futurum fuisse Romae, nisi publicum concilium. Nunc in mille curias coïtionesque dispersam et dissipatam esse rempublicam.* ubi etiam vulgo *curias concionesque* editur. Videnda, quae ad eum locum notavi. Paullo ante *in domo Maelio conferri*, pro *in domum*, Lovel. 2. 4. et Lipsiens.

Tempus agendae rei nondum stare] Supra 1, 47, 8. *Postremo, ut jam agendae rei tempus visum est, stipatus agmine armatorum in forum inrupit.* *Stat tempus*, quum rei agendae tempus convenit. Ita *stat sententia*, quae placet. Infra 44, 3, 1. *Interim consuli sententia stetit, eo saltu ducere,* Silius Ital. 7, 223.

sunt audita, et undique primores Patrum et prioris anni consules increparent, quod eas largitiones coetusque plebis in privata domo passi essent fieri, et novos consules, quod exspectassent, donec a praefecto annonae tanta res ad senatum deferretur, quae

Stat pensata diu belli sententia, vincum
Servare invitos.

Partita ducibus multitudinis ministeria esse] *multitudinem* Portug. a m. 2. *I multitudinis* Haverk. utramque hanc lectionem adoptans Harlej. 2. praefert *portita ducibus in multitudinem ministeria esse*, sine commodo sensu. *τὸ esse* exsulat a Lovel. 4.

Serius se pene, quam tutum fuerit] *Serius saepe ne quam tutum* male dispescentes voces, olim perpetua serie scriptas, Leid. 1. et Lipsiens.. *Serius ne saepe quam tutum* Gaertn. *Serius ne quom soepe tutum* Lovel. 2. insuper verbis trajectis. *Serius saepe ut quam tutum* Lovel. 4. [Veith.]

Ne cujus incerti vanique auctor esset, ea deferre] *ne alicujus incerti* Lovel. 1. *ne cujus incertati* Harlej. 1. Hinc *actor esset* Lovel. 5. et Portug. solito errore. V. supra ad 1, 26, 5. Tum *deferre ea* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *ea differre* Lovel. 4. a m. 1. *id ferre* Harlej. 2. et Lovel. 2. Sed vox *ea* deficit in Voss. 2. At *ea deferre* verum videtur. V. modo ad §. 8.

§. 10. *Primores Potrum et prioris anni consules increparent*] Vocula *et* exsulat ab Harlej. 2. et a Portug. a m. 1. pro qua *ac* praefert Voss. 2. Insuper *priores anni consules* Lipsiens. *priores anni consules* Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. Harlej. 1. Gaertn. et Haverk. Male. Passim *priore anno* Livio est anno proxime praecedenti. Supra 3, 9, 7. *Si quem similem ejus priore anno inter morbum bellumque irati Dii tribunum dedissent.* c. 10, 14. *Cavisse Deos priore anno, ut tuto libertas defendi posset.* Infra hoc lib. c. 17, 9. *Is magistrum equitum ex collegio prioris anni, quo simul tribuni militum consulari potestate fuerant, L. Quinctium Cincinnatum dixit.* c. 56, 5. *Castigantes ignaviam, quod, abditi intra muros, populabundos in agris vagari Romanos priore anno passi essent.* c. 57, 11. *Priore anno per indignissimos ex plebejis candidatos omnium etiam dignorum taedium fecerant.* Et saepissime alibi. Denique *increpare* Harlej. 2. Portug. et Haverk.

Coetusque plebis in privata domo passi essent fieri] *coetus eosque plebis* Lovel. 5. *coetusque ejus plebis* Portug. a m. 1. Deinde vox *privata* perperam omittitur in Voss. 2. in quo etiam mox deficit *τὸ et.* Quae conjunctio exsulat quoque ab Lovel. 3. Praeterea *consulesque exspectassent*, pro *consules, quod exspectassent*, idem Lovel. 3. et 5.

Consulem non auctorem solum desideraret, sed etiam vindioem] Vigenerius legerat *indicem*. T. FABER. Alibi quidem *index* et *vindex* in Mstis commutantur. V. infra ad Epit. Liv. 63. Hic tamen Vigenerium, *indicem* legentem, gravissime lapsum esse, nullus non videt. Quod enim per vocem *indicem* intelligit, jam Livius per praecedentem vocem *auctor* indicarat, quae nuncium hic significat. Infra 5, 1, 7. *A quo tale*

consulem non auctorem solum desideraret, sed et-
11 iam vindicem; tum T. Quinctius, *consules inmerito increpari*, aït, *qui*, *constricti legibus de provocatione ad dissolvendum imperium latis*, *nequaquam tantum vi-*

quid dictum referretur, *pro seditionis eum principe*, *non vani sermonis auctorem habebat.* ubi plura vide. *Vindex* autem est ultor; id enim primores Patrum dicunt, oportuisse, ut consules non tantum hujus momenti rem senatui indicassent, sed etiam poenam ejus exegissent. Ita *vindicare* pro punire mox usurpatur: *Nequaquam tantum virium in magistratu ad eam rem pro atrocitate vindicandam*, *quantum animi*, *haberent.* V. Cortium ad Sallust. Catil. 10, 6. Ita judices ac magistratus vocantur *vindices* scelerum. Ovid. 1. Met. 92.

— — nec supplex turba timebat
Judicis ora sui; sed erat sine
vindice tuta.

Cic. Orat. 2. Catil. 12. *Sentiet in hac urbe esse consules vigilantes*, *esse egregios magistratus*, *esse fortem senatum*, *esse arrna*, *esse carcerem*, *quem vindicem nefariorum ac manifestorum scelerum majores nostri esse voluerunt.* 2. de Invent. 34. *Deprecatio est*, *in qua non defensio facti*, *sed ignoscendi postulatio continetur. Hoc genus vix in judicio probari potest*, *ideo quod*, *concesso peccato*, *difficile est ab eo*, *qui peccatorum vindex esse debet*, *ut ignoscat*, *impetrare.* V. Inl. N. Heinsium ad Nason. 6. Fastor. 648. Ceterum *τὸ solum* deest in Lovel. 2. et Lipsiens. V. mox ad §. seq. Sed loco *τοῦ solum* Gaertn. praefert *simul*, quae lectio aperte falsa est. Paullo ante *deferretur* non adparet in Leid. 2. et Lovel. 1. *defertur* est in Lipsiens. *deferetur* in Gaertn.

§. 11. *Tum T. Quinctius*, *consules inmerito increpari*] *tum Quintius*, omisso praenomine ejus, Florent. Insuper *tunc Quintius* edd. principes. Aldus demum *tum T. Quintius*, ut hodie editur, vulgavit; cum quo etiam faciunt reliqui codd. mei. Passim *tum* et *tunc* commutantur. V. supra ad 2, 12, 15. Deinde *consul*, pro *consules*, Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. Fragm. Hav. et Latinii V. C. errore ex compendio scribendi orto. V. ad 10, 10, 2.

Constricti legibus de provocatione ad dissolvendum imperium latis] Quid si *natis?* 29, [19, 3.] *Natum enim ad corrumpendam disciplinam militarem arguere.* J. FR. GRON. Proprie leges de provocatione non latae sunt ad dissolvendum imperium, sed ad coërcendam patriciorum potentiam ac tyrannidem. Non displicet igitur Gronovii conjectura *ad dissolvendum imperium natis*, quae dissolvendo imperio aptae, adcommodae sunt. Ita saepissime Livius locutus est. 5, 37, 8. *Nata in vanos tumultus gens.* c. 54, 4. *Ad incrementum urbis natum unice locum.* 22, 4, 2. *Et jam pervenerant ad loca insidiis nata.* c. 28, 5. *Ager omnis medius erat prima specie inutilis insidiatori*, etc. *re ipsa natus tegendis insidiis.* 36, 17, 5. *Levissima genera hominum et servituti nata.* 39, 1, 2. *Is hostis velut natus ad continendam inter magnorum intervalla bellorum Romanis militarem disciplinam erat.* Ovid. Epist. 20. Heroïd. 119.

Serventur vultus ad nostra in-
cendia nati.

V. Gronov. ad Liv. 9, 33, 3. sed

rium in magistratu ad eam rem pro atrocitate vindicandam, quantum animi, haberent. opus esse non forti solum viro, sed etiam libero exsolutoque legum vinculis. Itaque se dictatorem L. Quinctium dicturum. ibi 12

inprimis 4. Observ. 17. p. 277. Cel. Burmann. ad Nason. 1. Amor. Eleg. 9, 41. et 6. Fastor. 433. Cel. Duker. ad Flori 1, 13, 4. et quae olim notavi ad Silii Ital. 3, 335. Praeterea *constrictis de provocatione legibus* Gaertn. *constructis legibus de provocatione* Lovel. 2. Voss. 1. et Lipsiens. *cum structis legibus de provocatione* Leid. 2. et Lovel. 1.

Nequaquam tantum virium] *tantum virum* Voss. 2. et Lovel. 4. a m. 1. lapsu librariorum, qui alibi pari modo peccarunt. V. supra ad 2, 1, 10.

Ad eam rem pro atrocitate vindicandam] *ad eandē rem* Lovel. 2. solito errore. V. ad. 10, 10, 6. Mox *quam tum animi*, pro *quantum animi*, Lovel. 1. V. infra hoc lib. ad c. 49, 8. *quantum animum* Lovel. 4.

Opus esse, non forti solum viro, sed etiam libero] MS. Coloniensis non habet τὸ *solum*. MOD. Infra 28, 11, 13. *A Bruttiis jaculatoribusque Numidis turbati sunt, ita ut non praeda, sed armati quoque in periculo fuerint.* Ita enim Gronov. recte legendum docuit ex auctoritate codicum, quum antea ederetur, *non praeda tantum.* ubi plura vide. Si itaque codices addicerent, facile lectio illa ferri posset. At nunc uni codici Modii ita praeferenti fidem habere nequeo, quod omnes libri Msti, quibus utor, in vulgatum conspirent, nisi quod quidam invertant vocabulorum ordinem. Nam *non solum forti* est in Harlej. 2. et Haverk. Deinde non modo *viro* deficit in Leid. 2. sed insuper vox *etiam:* quae posterior etiam abesse posset. Saepissime enim Livius eam in similibus locutionibus neglexit. V. supra ad 2, 6, 1. Quum tamen et reliqui illam defendant, hic servandam, nihilque mutandum arbitror.

Exsolutoque legum vinculis. Itaque se dictatorem] *legum vinclis* Florent. Leid. 1. Voss. 2. Lovel. 1. 3. et Fragm. Hav. Neque aliter Gebhardus se in Pall. pr. et tert. reperisse professus est. V. supra ad 3, 56, 4. ubi similes contractiones, poëtis fere proprias, in scriptis aliorum exemplaribus errori descriptorum tribuendas esse judicavi. Praeterea *ita*, pro *itaque*, Portug. V. ad 21, 53, 7. Ceterum ex his verbis patet, Quinctium sive ipsum Livium credidisse, hoc tempore a Dictatore ad populum provocationem datam non esse. Hinc Cl. Ant. Perizon. margini adscripsit, „Quid „ergo factum de legibus supra 3, 55, 5. latis? quibus nempe constituebatur, *Ne quis magistratum ullum sine provocatione crearet: qui creasset, eum jus fasque esset occidi.* Doujatius ad d. loc. verba accipit de magistratibus novis, antea numquam creatis: adeoque dictatoribus, qui jam saepius antea dicti erant, jus pristinum hac lege ademtum non esse. quae ratio probabilis non videtur. Ita enim et decemviros sine provocatione creare extra poenam legis fuisset. Verius itaque videtur, ut dicamus, legem de magistratibus sine provocatione non creandis primo quidem etiam dictatores comprehendisse; sed pa-

animum parem tantae potestati esse. Adprobantibus cunctis, primo Quinctius abnuere: et, *quid sibi vellent*, rogitare, *qui se aetate exacta tanta dimicationi*
13 *objicerent.* Dein, quum undique plus in illo senili animo non consilii modo, sed etiam virtutis esse, quam in omnibus aliis dicerent, laudibusque haud

tricios, ex quorum adhuc solo corpore eo tempore dictatores creabantur, mox legem tacito consensu abrogasse, patriciosque dictatores jus sine provocatione judicandi sibi iterum vindicasse. (*vel potius leges l. 3, 55. latas fuisse plebiscita, quae eo tempore nondum legibus erant aequata, quibusque eo tempore nondum *tenebantur* patricii, ex quibus tum solis creabantur consules, qui dictatores dicebant sine provocatione, legebantur etiam senatores, qui dictatores sine provocatine dici jubebant. Immo contra non tantum plebiscitum sed et legem consularem a Valerio Horatioque consulibus eodem anno latam esse Livius ibidem narrat.) Certe, a dictatoribus provocationem datam non fuisse, dictatoresque ad populum provocantibus non cessisse, aperte evincit Liv. 8, 33. et seqq. Contrarium quidem nonnulli probare conantur ex Festo v. *Optima lex. Postquam provocatio ab eo magistratu* (dictatore) *ad populum data est, quae antea non erat, desitum est dici, ut optima lege, utpote imminuto jure priorum magistratuum.* Verum aut Festus intelligendus est de tempore mox post legem Duiliam latam; quamvis tamen post eam jussam hoc demum anno primus crecetur dictator: aut Festo, omni adversante antiquitate, fides non est habenda.

§. 12. *Et, quid sibi vellent, rogitare*] *quid si vellent* Haverk. *quid illi vellent* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *quid ibi illi vellent* Lovel. 2. Harlej. 2. et Lipsiens. utraque quasi lectione recepta. Male. Infra 32, 25, 10. *Missus a Philocle, qui quaereret, quid sibi vellet.* ubi plura vide. Mox *cogitare*, pro *rogitare*, Haverk. et Fragm. Hav. (* v. ad 24, 21, 8.) *rogare* Lovel. 2. V. ad 5, 40, 3.

§. 13. *Dein, quum undique plus in illo senili animo non consilii modo, sed etiam virtutis esse*] *Deinde* Leid. 2. Lovel. quinque, Lipsiens. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. V. supra ad 3, 3, 6. Insuper vocula *plus* perperam omittitur in Lovel. 3. Eamdem trajicientes *quum plus undique* habent Lovel. 5. et Gaertn. Hinc vocem *illo* omittit Lovel. 5. Praeterea *non consilia modo, sed etiam virtutis* Voss. 1. Leid. ambo et Lovel. 1. sine sensu. *non consilia modo, sed etiam virtutes* Lovel. 2. et Lipsiens. *non consilio modo, sed etiam virtute* Lovel. 4.

Laudibusque haud inmeritis onerarent] Si laudes haud immeritae, quomodo igitur onerant? At occinent mihi correctores illud Euripidis [Orest. 1161.]

Βάρος τι κἂν τῷ δ'ἔστιν, αἰνεῖσθαι λίαν.

et ex Livii 31, 15. *Aut referendis suis in civitatem beneficiis erubescere, aut significationibus acclamationibusque multitudinis, assentatione immodica pudorem oneran-*

inmeritis onerarent, et consul nihil remitteret; pre- 14
catus tandem Deos inmortales Cincinnatus, ne senectus sua in tam trepidis rebus damno dedecorive reipublicae esset, dictator a consule dicitur. ipse deinde C. Servilium Ahalam magistrum equitum dicit.

tis. Quid amplius? Scriptum reperi in Pall. tribus *laudibusque haud immeritis honorarent.* GEBH. *honerarent* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. a m. 1. et Fragm. Hav. a m. 2. *honorarent* Voss. 2. Harlej. 2. Lovel. 2. 3. 4. Lipsiens. Gaertn. et Haverk. [Veith.] quae inservire possent adstruendis illis, quae Acidalius notavit ad Vellej. Paterc. 2, 124, 3. Potius tamen referenda arbitror inter librariorum aberrationes, qui passim *onerare*, et *honorare* invicem commutare soliti fuerunt. V. infra ad 5, 39, 13. (*7, 23, 9.) 10, 14, 12. c. 17, 4. 24, 13, 4. 29, 32, 1. 36, 40, 9. et alibi saepe. Verbo *onerare* magnitudo ac cumulus rei indicatur, et *Quinctium haud inmeritis laudibus onerare* est Quinctium ex merito maximis laudibus extollere, laudes, quas promeritus erat, magno cumulo in eum conferre. Locutio Livio est familiarissima. Infra 24, 13, 4. *Hannibal conlaudatos eos, oneratosque ingentibus promissis domum ad coepta maturanda redire jubet.* ubi videndus est Gebhard. 34, 61, 2. *Partim donis, partim spe praemiorum oneratum, quibus etiam ipse rex adnuerat, Karthaginem cum mandatis mittit.* Alia exempla v. apud Cl. Cortium ad Sallust. Jugurth. 12. et in notis meis ad Silii Ital. 3, 15. *laudibus haud inmeritis* ut infra c. 57, 6. *Quum haud inmeritam laudem gratiamque apud omnes tulisset.* *haud inmeritus* per meiosin pro meritissimus, ut *haud quaquam spernendus*, pro maximi faciendus, infra 30, 45, 5. *meritae* autem *laudes* inlustrantur infra ad 26, 50, 13. Erravit autem scriba Florent. quem *laudibus haud emeritis* dedisse, excerpta ejus testantur.

§. 14. *Precatus tandem Deos inmortales Cincinnatus*] *precatur* Haverk. *precantes* Gaertn. Praeterea *Quintius*, pro *Cincinnatus*, se in Oxon. C. reperisse, auctor est Hearne. Et ita praeferunt Lovel. 2. 4. et Gaertn.

Damno dedecorive reipublicae esset, dictator a consule dicitur] *decorive reipublicae esset* Harlej. 1. *decori vere p. esset* Leid. 1. *dedecorique reipublicae esset* edd. principes. Aldus postea *dedecorive* dedit, cum quo faciunt reliqui codd. Deinde *ab consule* Haverk. Voces *a consule* exsulant a Voss. 2. In verbis etiam praecedentibus vox *sua* deficit in Lovel. 5. [Veith.]

Ipse deinde C. Servilium Holam magistrum equitum dicit] Legendum, ut habet Campani ed. *Ahalam*. GEBH. *ipse deinde consul Servilium*, Voss. 2. Lovel. 3. 4. a m. 1. Portug. a m. 1. et Lovel. 5. ac Fragm. Hav. a m. 1. in quibus duobus posterioribus a m. 2. vox *consul* deletur. *ipse deinde C. L. Servilium* Leid. 1. Tum *Halam* Voss. 2. Lovel. 3. 4. 5. Portug. Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. cum editionibus, si Sigonianas excipiamus, omnibus, usque ad ultimam Gruteri, in qua *Ahalam* receptum est, verosimi-

1 XIV. Poſtero die, dispositis praesidiis, quum
in forum descendiſſet, conversaque in eum plebs
novitate rei ac miraculo eſſet, et Maeliani atque
ipse dux eorum in se intentam vim tanti imperii
2 cernerent; expertes consiliorum regni, *qui tumultus, quod bellum repens, aut dictatoriam majeſtatem, aut Quinctium poſt octogesimum annum rectorem reipublicae*

liter ex Pighio, qui hoc Servilio cognomen fuiſſe docuit in Annal. ad ann. cccxiv. p. 172. quemadmodum etiam Sigonius supra ad Epit. hujus lib. ubi alia vide. Hinc *magiſtratum equitum* Voſſ. 1. Leid. 1. et Lovel. 1. ac 5. *magiſtrum militum* Lov. 4. Denique *dixit* praeferunt Harl. 2. Haverk. Lov. 2. et Lips.

§. 1. *Conversaque in eum plebs novitate rei ac miraculo esset*] Vocula *que* non est in Voſſ. 2. et Lovel. 3. Deinde *ad miraculo* Leid. 1. *a miraculo* Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1.

Maeliani atque ipse dux eorum in se intentam vim tanti imperii cernerent] *et ipse dux* principes excusi, pro quo Aldus dein *atque ipse dux* dedit; cujus lectionem probant omnes scripti. [*et Melius atque ipse* Veith.] Tum *in se tantam vim tanti imperii* Voſſ. 2. pessime. Et praecedens vocula *in* et sequens *tanti* librarium in errorem pellexit. *in se in tantam vim tanti imperii* dedit librarius Lovel. 3. *in se tantam vim imperii* Lovel. 5. Denique *Maeliani atque ipse dux* etc. *cerneret* Lovel. 5. et Harlej. 2. Si plures codd. ac fide digniores accederent, id Livianum censeri poſſet. V. infra ad 37, 5, 3. Nunc, aliis omnibus in vulgato tuendo uno ore conspirantibus, nihil muto. V. supra ad 3, 30, 1. [mox *expertes consilii* Veith.]

§. 2. *Qui tumultus, quod bellum repens ad dictatoriam majeſtatem*] Erratum in noviſſimis exemplaribus est. Legendum enim *aut dictatoriam.* GEBH. Ita erratum est in edd. Gruteri, quod Gronovius jam correxit. Praeterea *equi tumultus* Haverk. ut legendum videri poſſet *ecqui tumultus, ecquod bellum.* Sed reliquis codd. vulgatum servantibus consentio. Denique *quod bellum repetis* Voſſ. 2. Alibi etiam librarii vocem hanc minus sibi notam ferre non potuere, eamque ob cauſſam, licet alio modo, corruperunt. V. ad 8, 29, 1.

§. 3. *Miſſus ab dictatore Servilius*] *a dictatore* Voſſ. uterque, Lovel. 2. 4. Leid. 2. Lipsiens. et Gaertn. Praeterea *Servilius Hala* voce auctior Lovel. 4. Sed reliqui eam repudiant: neque etiam neceſſariam puto. Mox *ad Mevium*, pro *ad Maelium*, et *vocate. inquit*, pro *vocat te*, altero *t* male eliso, Leid. 1.

Quum pavidus ille, quid vellet, quaereret] *Τὸ ille* non comparet in Leid. 2. et Lovel. 1. Mox etiam copula *que* exsulat a Lovel. 4. et dictio *eſſe* ab Harlej. 2. et Portug. *proposuit* autem, pro *proponeret*, exhibet Gaertn.

Crimenque, a Minucio delatum ad senatum, diluendum] Verba sunt Agroetii de Orthogr. et Propriet.

blicae quaesisset, rogitarent; missus ab dictatore Ser- 3
vilius magister equitum ad Maelium, *Vocat te*, in-
quit, *dictator*. Quum pavidus ille, *quid vellet*, quae-
reret; Serviliusque *caussam dicendam esse* proponeret,
crimenque, a Minucio delatum ad senatum, diluendum;
tunc Maelius recipere se in catervam suorum, et 4
primum circumspectans tergiversari: postremo, quum
adparitor jussu magistri equitum duceret, ereptus a

p. 2267. edit. Putsch. *d e l u i t*, *purgat*: *d i l u i t*, *temperat*. et Bedae de Orthogr. p. 2333. *d e l u i t*, *purgavit*, *per d e*: *d i l u i t*, *temperat*, *per d i*. Et ita Festus. *Deluit*, *solvit*. *a Graeco* διαλύειν. Si discrimen illud verum foret, hoc loco legendum esset *deluendum*, quomodo unus codex exhibet apud Plin. 2. Epist. 11. *Commune crimen ab utroque defendi*, *et*, *si dilui non posset*, *in utroque punire*. ubi, testibus viris doctis, cod. Oxon. praefert *delui*. Similiter apud Curtium 3, 6, 11. *Crimen parricidii*, *quod mihi objectum est*, *tua salus diluet*. et 7, 1, 31. *Nunc vero*, *si*, *ut omnibus diebus*, *illo quoque*, *qui suspectus est*, *fecimus*, *consuetudo diluet crimen*. ubi cod. Pith. utroque loco habet *deluet*. Et ita etiam dare voluisse videntur librarii apud Sueton. in Vespas. 23. *Ut invidiam aliqua cavillatione dilueret*, *referretque ad sales*. ubi codd. Torrent. et Casaub. *deflueret*, legunt, unde, si quid ibi mutandum, quod tamen non puto, una litera expuncta, faciendum *delueret*. Ita etiam apud Valer. Max. 9, 2, 1. *Ne memoria tam praeclarae rei dilueretur*. ubi cod. Bitur. pr. *deleretur*. unde, addita una litera, pronum esset formare *delueretur*. Verum passim differentia illa negligitur, et semper fere *diluere*, etiam sensu purgandi, in Mstis et optimis edd. obvium est. Ut infra 45, 10, 13. *Nequaquam tamen tam grata oratio eorum fuit*, *qui*, *quae Popillius objecerat*: *diluere utcumque conati sunt*. apud Cic. orat. pro Sex. Roscio 15. *Ego*, *res tam leves qua ratione. infirmem ac diluam*, *reperire non possum*. 4. in Verr. 20. *Dilue sane crimen hoc Calidianum*, *dum ego tabulas adspicere possum*. 5. in Verr. 30. *Ego illum ad judicium meum*, *quo facilius crimen inimicorum diluere possem*, *vivum atque incolumem reservavi*. Ovid. 2. Amor. Eleg. 2, 37.

Tu contra objiciens, *quae tuto diluat illa*,
In verum falso crimine deme fidem.

In Remed. Amor. 695.

Nec peccata refer, *ne diluat. ipse favebis*,
Ut melior caussa sit illa tua.

V. etiam loca, quae Cl. Corte ad Plinium l. l. produxit. Ceterum *crimen quod a Minucio* Lovel. 2. sollemni scribarum aberratione. V. ad 2, 41, 8. [*a nuntio delatum* Veith.] Deinde voces *ad senatum* deficiunt in Harlej. 1.

§. 4. *Tunc Maelius recipere se in catervam suorum*] *Tum Maelius* Voss. 2. Lipsiens. et Lovel. 3. ac 4. V. supra ad 2, 12, 15. et mox ad §. 7. Deinde *se recipere* Gaertn.

Postremo quum adparitor jussu

circumstantibus, fugiensque, fidem plebis Romanae
5 inplorare: et obprimi se consensu Patrum dicere,
quod plebi benigne fecisset: orare, ut opem sibi ultimo in discrimine ferrent, neve ante oculos suos
6 trucidari finerent. Haec eum vociferantem adsecutus Ahala Servilius obtruncat: respersusque cruore obtruncati, stipatus caterva patriciorum juvenum,

magistri equitum eum duceret] Accusativus *eum* non est in scripto volumine. subauditur. RHEN. Exturbandum provocabulum *eum* et Rhenanus recte indicavit, mandantque Pall. omnes. GEBH. Illud *eum* primum adparuit in edit. Mogunt. Reliquae illa vetustiores, ut et postea Aldina eamque secutae una et altera voculam hanc ignorant. Neque etiam est in ullo meorum codd. nisi quod Haverk. *postremo eum apparitor jussu magistri equitum duceret* praeferat. Hearne etiam, *eum duceret* ex edit. Sigonii proferens, ac de codd. Oxoniensibus nihil addens, videtur indicare, in illis similiter pronomen defuisse. Recte itaque Gronovius, Rhenano et Gebhardo obsecutus, pronomen expunxit. Ita Tibull. 2. Eleg. 3. vers. penult.

Ducite; ad imperium dominae sulcabimus agros:
Non ego me vinclis verberibusque nego.

Senec. 2. de Ira 33. *Rogante patre, ut salutem sibi filii concederet, quasi de supplicio ejus admonitus, duci protinus jussit.* Qui τὸ *eum* addiderunt, existimasse potuerunt, a proximae vocis ultima syllaba elisum esse. Sed saepe pronomen hoc, ubi commode subintelligi potest, omissum fuisse, patet ex illis, quae notantur ad cap. praec. §. 3. Paullo ante *primo circumspectans* Gaertn. An librarius ita maluit, quod mox non *postremum*, sed *postremo* sequatur? Verum, τῷ *primum* saepe *postremo* subjungi, docuit Tursell. de partic. ling. Lat. c. 137. [*captus pro ereptus* Veith.]

Inplorare: et opprimi se consensu Patrum dicere] Recte ita Aldus edidit, concinentibus omnibus meis scriptis. Priores excusi ut et Lovel. 2. ac Gaertn. habent *imploraret* et *diceret*: quasi haec etiam verba penderent a proxima vocula *quum*, contra mentem Livii. Et quidem tanto facilius *implorare* mutarunt in *imploraret*, quod mox sequatur vocula *et*. V. ad 29, 22, 5. Sane *imploraret* exhibet etiam Lovel. 4. quamvis in eo *dicere* scriptum exstet. Similiter etiam Florent. in quo tamen litera *t* inter versus ac vocem *dicere* adscripta est.

§. 5. *Quod plebi benigne fecisset*] Palat. sec. *si quid plebi benigne fecisset.* eleganti admodum formula. GEBH. Si lectio Palat. sec. [et Veith.] placet, mutanda est interpunctio hoc modo: *et opprimi se consensu Patrum dicere. si quid plebi benigne fecisset, orare, ut opem.* Elegantiam hujus formulae inlustravit Cl. Corte ad Sallust. Jugurth. 24, 10. Similiter Ovidius 7. Met. 852.

— — — *per nostri foedera lecti,*

dictatori renunciat, vocatum ad eum Maelium, repulso adparitore concitantem multitudinem, poenam 7
meritam habere. Tum dictator, *Macte virtute*, inquit, *C. Servili*, *esto*, *liberata republica.*

XV. Tumultuantem deinde multitudinem incerta 1
existimatione facti ad concionem vocari jussit; et, *Maelium jure caesum*, pronunciavit, *etiam si regni cri-*

Perque Deos supplex oro, superosque meosque;
Per si quid merui de te bene.

Virgil. 4. Aen. 317.

Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quidquam
Dulce meum; miserere domus labentis, et istam,
Oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentem.

Et ita accipi potest, quod supra obcurrit 3, 48, 4. *Quaeso, inquit, Appi, primum ignosce patrio dolori, si quid inclementius in te sum invectus.* pro, quod sum invectus. Fatendum tamen, quum codex Palat. sec. vel ipsi Gebhardo minimae auctoritatis sit, nullusque alius ei concinat, in eo uno non satis praesidii videri ad lectionem receptam mutandam. *et plebi*, pro *quod plebi*, habent Voss. 2. et Lovel. 3. *sed quicquid plebi* Haverk. *quod plebei* Portug. Deinde *bene fecisset* Lovel. 4. qui audiendus non est. Cic. 13. ad fam. Epit. 67. *Plurimis in ista provincia benigne fecisti.* 1. de Offic. 14. *Videndum est enim primum, ne obsit benignitas, et iis ipsis, quibus benigne videbitur fieri, et ceteris.* (*Liv. 28, 39, 18.)

Orare, ut opem sibi ultimo in discrimine ferrent] *oravit opem* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. et Lipsiens. *orabat opem* Harlej. 2. *orabat ut opem* Haverk. Deinde *si ultimo in discrimine ferentur* idem Haverk. *ultimo in discretione* Voss. 1. sed pro eo in margine *discrimine* emendatur. [*ultimo discrimine* Veith.] Mox *neque ante oculos*, pro *neve*, Harlej. 1. *ne ut ante oculos* Lovel. 3.

§. 6. *Stipatus caterva patriciorum juvenum*] *stipatus a caterva* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Portug. et Haverk. Male. Supra 1, 47, 8. *Postremo, ut jam agendae rei tempus visum est, stipatus agmine armatorum, in forum inrupit. stipatusque caterva* vetustiores inpressi usque ad Aldum, qui particulam connectentem expunxit. Eadem etiam abest ab omnibus codd. quibus usus sum. Ceterum trajectis vocibus *stipatus a caterva patriciorum juvenum, respersusque cruore obtruncati* Lovel. 5.

§. 7. *Tum dictator, Macte virtute, inquit*] *Tunc dictator* Leid. 2. V. modo hoc. cap. §. 4. Praeterea inepte *Matre virtute* est a m. 1. in Fragm. Hav. De formula *macte virtute* v. supra ad 2, 12, 14. Mox Servilii praenomen omittitur in Lovel. 3.

§. 1. *Tumultuantem deinde multitudinem* etc. *ad concionem vocari jussit*] Primam vocem ignorant Lipsiens. et Lovel. 4. a m. 1. Sed *Tumultus autem deinde* est in Leid. 2. et Lovel. 1. Ut *tumultus* dicatur *jubere*, quemadmodum *arma* seu bellum *vocare*. de quo vide,

mine insons fuerit; qui vocatus a magistro equitum ad
2 *dictatorem non venisset. Se ad caussam cognoscendam consedisse; qua cognita, habiturum fuisse Maelium similem caussae fortunam. Vim parantem, ne judicio se committeret, vi coërcitum esse. nec cum eo, tamquam*

quae dixi ad Silii Ital. 10, 112. Sed quum alii codd. stent pro recepta scriptura, eam etiam veriorem esse nullus dubito.

Etiam si regni crimine insons fuerit] Pall. tres *regni discrimine*. non probe. GEBH. *regni discrimine* etiam Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. L. 1. 2. et C. quomodo etiam supra peccatum vidimus ad 2, 7, 5. (* v. Viros doct. ad Suet. Tib. 2. Cal. 45. Domit. 9.) Mox τὰ *a magistro equitum* non comparent in Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 2. *Se ad caussam cognoscendam consedisse*] *sed ad caussam* Lipsiens. et Fragm. Hav. Utramque lectionem jungentes *sed se ad caussam* praeferunt Leid. 2. et Lovel. 1. Praeterea *ad caussam praecognoscendam* Lovel. 2. *ad caussam percognoscendam* Lipsiens. indoctis librariis aberrantibus. Tum *conscendisse* edd. principes usque ad Aldum, (* v. ad c. 17, 12.) qui *consedisse* vulgavit, adsentientibus omnibus meis scriptis. Recte. Proprium enim hoc judicium est. V. supra ad 3, 46, 9. Mox τὸ *fuisse* non adparet in Lovel. 4.

Vim parantem, ne judicio se committeret, vi coërcitum esse] *ne judicio se conjungeret* Hearnii Oxon. L. 2. manifesta librarii aberratione. *ne in judicio se committeret* Haverk. Verum addita praepositione *committere* non *in acie*, sed *in aciem*, dixit infra 23, 11, 10. *Quia se in aciem nunquam commiserit*. Et id forte voluisse videtur librarius Gaertn. qui dedit *ne judicium se committeret*; ubi praepositio *in* excidere potuit ob similitudinem priorum literarum vocis sequentis; vel etiam ob solam literam initialem, si per compendium praepositio scripta fuerit *ī*. V. infra ad Epit. Liv. 85. At neglecta praepositione Livius alibi non raro locutus est. Infra 10, 16, 2. *Samnitium exercitum, nusquam se proelio committentem, postremo expulit finibus*.

§. 3. *Natus inter jura legesque, ex qua urbe reges exactos sciret*] *intra jura* Harlej. 2. et Haverk. quod peccatum infinitis locis in libris scriptis obcurrit. V. infra ad 5, 27, 2. Livius 10, 16, 6. *Gallos inter ferrum et arma natos*. Tum *inter jura leges*, omisso τῷ *que*, Lovel. 4. Deinde *ex sua urbe reges* Lovel. 4. [Vcith.] *ex urbe sua reges* Lovel. 2. et Gaertn. Voces *ex qua urbe reges* omittuntur in Florent. Sed ordine vocabulorum aliter inmutato *exactos sciret reges* habent Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. Paullo ante *neque cum eo*, pro *nec*, Lovel. 4.

Sororis filios regis et liberos consulis] Hic locus haud dubie corruptus est. Nam Aquilios intelligit, qui erant ex sorore Collatini nati, qui cognatus erat Tarquinii regis, non ipse rex. Fortassis autem *regem* pro cognato regis dixit. GLAR. Vox *regis* inducenda est, quia abest a quibusdam vet. libris, et quia histo-

cum cive, agendum fuisse; qui natus in libero populo 3
inter jura legesque, ex qua urbe reges exactos sciret, eodemque anno sororis filios regis, et liberos consulis liberatoris patriae, propter pactionem indicatam recipiendorum in urbem regum, a patre securi esse percussos;

riae veritatem pervertit. Non enim Collatinus, de quo intelligit, rex fuit. Intelligit enim Vitellios Aquilliosque, natos ex duabus sororibus Collatini consulis, et Junios liberos Bruti consulis: ita ut *consulis* bis accipiendum sit. Cur enim Collatinum *regem* appellet, quem sequenti versu *consulem* nominat? SIG. Si nullos alios, quam Aquilios Vitelliosque et Junii filios intelligit, magnas tenebras nobis offundit vocabulum *regis*. Quas evitans Palat. sec. omisit *τὸ regis*: quod et ex suis fecit Sigonius. GEBH. Vocem *regis* ex meis non habent Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. item, ut Hearne auctor est, Oxon. B. Quam si inducimus, nondum locus plane erit expeditus. Incommoda enim sunt verba subsequentia *a patre securi esse percussos*; quae recte de filiis Bruti dici possunt, non autem de filiis sororis Collatini: siquidem hi quidem *securi*, sed non *a patre percussi* sunt. Ob hanc igitur caussam, et quod codd. integerrimi stent pro vulgato, nihil muto, et cum Doujatio verba haec *sororis filios regis et liberos consulis* de solis Bruti liberis intelligo; qui quidem non ex sorore regis nati erant, sed sororis istius nepotes fuerunt. Nam pater eorum L. Junius Brutus *Tarquinia sorore regis natus* est, secundum Livium supra 1, 56, 7. Liberi itaque Bruti non *filii*, sed *nepotes sororis regis* fuerunt, sive ipse Livius eorum, quae ante scripserat, oblitus hic erraverit, sive dedita opera, rei augendae caussa, *filios* vocarit, qui *nepotes* erant: non enim eredo eidem Doujatio, scribenti, filiorum adpellatione saepe nepotes ceterosque liberos intelligi; quod ne uno quidem exemplo probavit. Alii id firmare conati sunt ex l. 220. π. de Verb. Sign. Sed videnda sunt, quae ei respondit Cel. Dukerus ad Flori 3, 8, 1. Hoc sensu tamen *Superbus Demarati Corinthii filius* vocari videtur apud Pompon. l. 2. §. 2. π. de Orig. Jur. Verum et hic scripturae vulgatae a nonnullis apud Rupert. ad Pompon. Encheir. 1, 3. ex MS. controversia movetur. Videndus est etiam Ampl. Bynkershoek. in praetermiss. ad h. leg. qui ingeniosa conjectura *FILius*, id est *filii filius*, adeoque nepos, refingit. Ceterum Sigonius, scribens intelligi Vitellios Aquilliosque, natos ex duabus sororibus Collatini consulis, in eo secutus est Plut. in Poplic. p. 98. ut supra dixi ad Epit. l. 2.

Propter pactionem indicatam recipiendorum in urbem regum] *indicatam* Voss. 1. de quo errore dicam ad Epit. Liv. 63. (* ad 28, 46, 5.) *indictam* Leid. 2. Sed *indicatam* eodem sensu capiendum, quo *indicium* et *index*. de quibus v. ad 7, 39, 5. Denique *recipiendorum in urbe regum* Leid. 2. Lovel. 1. 3. et Haverk. At supra dixit Livius 2, 3, 7. *De accipiendis clam nocte in urbem regibus colloquuntur.* (* 9, 16, 2. ubi vide.) Mox *a patriae securi* Haverk. *a patre e securi* Harlej. 1.

4 *ex qua Collatinum Tarquinium consulem nominis odio abdicare se magistratu atque exsulare jussum; in qua de Sp. Cassio, post aliquot annos, propter consilia inita de regno supplicium sumtum; in qua nuper decemviros bonis, exsilio, capite multatos ob superbiam regiam, in*
5 *ea Sp. Maelius spem regni conceperit. Et quis homo? quamquam nullam nobilitatem, nullos honores, nulla*

§. 4. *Collatinum Tarquinium consul m*] Cognomen nomini praepositum displicuit librario codicis Lovel. 4. qui propterea dedit *Tarquinium Collatinum.* Sed v. ad 30, 1, 9. Mox etiam trajectis dictionibus *se abdicare* Lovel. 5.

Post aliquot annos propter consilia inita de regno supplicium sumtum] *post aliquos annos* Haverk. Alibi similiter variant codd. scripti. V. infra ad 6, 37, 8. *p aliquot annos* Lovel. 2. Tum *consilia* exsulat a Gaertn. culpa et negligentia scribae. Deinde *sumtum supplicium* est in Harlej. 2. et Haverk.

Decemviros bonis, exsilio, capite multatos] *decemviros omnes exsilio* Voss. 2. et Lovel. 3. Supra 3, 67, 7. *Decemvirorum vos pertaesum est. coëgimus abire magistratu. Manente in eosdem privatos ira vestra, mori atque exsulare nobilissimos viros honoratissimosque passi sumus.* Non sequor. Supra 3, 58, 9. *Bona Claudii Oppiique tribuni publicavere. collegae eorum exsilii caussa solum verterunt. bona publicata sunt.* Hinc *auxilio capiente*, pro *exsilio, capite*, Florent. Sed *auxilium* et *exsilium* etiam alibi commutantur. V. ad 36, 7, 15. Deinde *multatos* Leid. 1. Lovel. 3. 4. et Fragm. Hav. quod rectum est. V. supra ad 3, 67, 5.

In ea Sp. Maelius spem regni conceperit] *conceperat* Haverk. et Fragm. Hav. *concipit* Voss. 2. et Lovel. 3. *concepit* Portug. et Lovel. 1. 4. 5. [Veith.] solito errore, ob neglectam adpictam notam, *concep'it*, vel *concepit*. V. ad 40, 14, 11. et ad c. 15, 7.

§. 5. *Ad dominationem pandere viam; sed tamen Claudios, Cassios*] Verba sunt Nonii v. *Pandere. Pandere Varro existimat ea caussa dici, quod qui ope indigerent, et ad asylum Cereris confugissent, panis daretur. Pandere ergo quasi panem dare, et quod numquam fanum talibus clauderetur. De vita populi Romani* l. 1. *Hanc Deam Aelius putat esse Cererem; sed quod, in Asylum qui confugisset, panis daretur, esse nomen fictum a pane dando pandere, quod est aperire.* Ad hanc vocabuli proprietatem Livium adludere voluisse miro acumine Doujatius conjicit. Ita vero conjiciendi occasionem ipsi dedisse videtur, tum quod hunc Livii et illum Nonii locum simul junctum in Calepino suo invenerit; tum quod in historia Sp. Maelii, qui frumenti in Etruria coëmti largitiones facere instituit, Livius verbo *pandere* usus sit. At si cogitasset, Livium non dixisse, *nullum frumentum* vel *panem datum Maelio, sed nullam nobilitatem, nullos honores, nulla merita cuiquam pandere viam*, ab hac conjectura abstinuisset; et quidem tanto magis, si fidem habuisset Vossio, cui visum est in Etymol.

merita cuiquam ad dominationem pandere viam; sed tamen Claudios, Cassios, consulatibus, decemviratibus, suis majorumque honoribus, splendore familiarum sustulisse animos, quo nefas fuerit: Sp. Maelium, cui tribuna- 6
tus plebis magis optandus, quam sperandus, fuerit, frumentarium divitem, bilibris farris sperasse libertatem se civium suorum emisse, ciboque objiciendo ratum vi-

ling. Lat. in voce *Pando*, Varronem, etymologiam illam proponentem, suo more lusisse. Ceterum *si non*, pro *sed tamen*, male praeferunt Leid. 2. Lovel. 1. et in margine Voss. 1. *sed tum* Lovel. 2. utroque juncto *si non tum* Lipsiens. Praetereae τὸ *Cassios* omittunt Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *Cassiosque* praeferunt Lovel. 2. 4. et Gaertn. Paullo ante *quam*, pro *quamquam*, est in Gaertn. eodem, omissa per librarii inertiam syllabae duplicatione. V. supra hoc lib. ad c. 12, 8. [*panderet* Veith.]

Suis majorumque honoribus, splendore familiarum sustulisse animos, quod nefas fuerit] Scribe *quo nefas fuerit*. Adverbium est loci. RHEN. Vocem *suis* nescit Haverk. [*familiarium* Veith.] Tum *quo*, pro *quod*, firmant omnes nostri, nisi quod τὸ *quod* sit in Lovel. 4. et a m. 2. in Fragm. Hav. et *quos* habeat Harlej. 1. *quo* et *quod* passim in codd. scriptis confunduntur. V. infra ad 36, 33, 6.

§. 6. *Frumentarium divitem, bilibre farris sperasse libertatem se civium suorum emisse*] In volumine veteri legitur *bilibris farris*. Diu locum expendenti venit in mentem, optime legi posse *vilibus farris libris*. Nam arbitror, scriptum primo fuisse *vilibus farris libris*. Et, *v* litera mutata in *b* more librariorum, factum est *bilib*. Alius deinde adjecit *ris*, inducta dictione *farris*. Est autem non incommoda sententia, Sp. Maelium, cui tribunatus plebis magis optandus, quam sperandus fuerit, frumentarium divitem, vilibus libris farris sperasse libertatem se civium suorum emisse. RHEN. In omnibus antiquis libris legitur *bilibre farris*. Quam lectionem immutavit Rhenanus. Est autem optima sententia, si binas libras pro vili pretio ponat, quippe quum sic etiam locutus sit in 6, [17, 5.] *Selibrisne farris gratiam servatori relaturum? Bilibrem* autem et *Trilibrem* dici docet Priscianus de mensuris [p. 1356.] † ,,In aliis legitur *bilibra farris*. ,,Nam *bilibris* est adjectivum, ut ,,apud Martialem [3. Epigr. 45. ,,et 11. Epigr. 50.] *mullumve bilibrem*. Sed considerandum erat, ,,qua ratione hic dicatur *bilibre* ,,*farris*. Quod si legeretur in ablativo *bilibri farris*, melius fortassis intelligeretur: nec male ,,*bilibra farris*. Sed *bilibre farris* ,,non ita clare." †. SIG. Veteres frumentum non solum metiri, sed et appendere solebant: quod nunc quoque in paneficio observamus. Hinc illud Livii hoc loco *bilibri farris*. Iterum (6, 17, 5.) *Selibrisne farris gratiam servatori relaturum?* et illud Horatianum 1. Sat. 5, 68.

— — — *cui satis una*
Farris libra foret, tenui sic
tamque pusillo.

ctorem finitimorum omnium populum in servitutem per-

In lege XII. tabularum apud Gell. 20, 1. *Si volet, suo vivito: ni vivit, qui eum vinctum habebit, libram farris in diem dato.* Farris autem nomine etiam farina intelligitur. Itaque apud Jurisconsultum l. 7. §. 1. ff. ad legem Juliam repetund. legendum censeo *Frumentumve publice dandum praebendum, appendendum.* non, ut vulgo, *apprehendendum*, aut, ut quidam emendat, *approbandum.* TUR-NEB. 2. Advers. 13. Scriptus Rhenani habuit *bilibris*, ex quo facit ille *vilibus libris*. Sigonius tuetur alterum; ut *bilibrem* et *trilibrem* adjective dicimus. Malit ergo Glareanus *bilibri*, aut *bilibra*. Scio *bilibres offas* Plinii 18, 11. sed salva sit optimi libri editio, *bilibris*. quod utique est a *bilibra* substantivo sic formato, ut *selibra*, ut *bimensis*, *bilanx*. Nec opus singulari, quia in multos intelligendum datas singulas bilibras. Sic 6, [17, 5.] *Selibrisne farris gratiam servatori patriae relatam?* quia multi contulerant Manlio singulas selibras. Dixerat 5, [47, 8.] *Cui universi selibras farris et quartarios vini ad aedes ejus, quae in arce erant, contulerunt.* Lex duodecim tabb. [apud Gell. 20, 1.] *Libras farris in dies dato.* Frustra criminatur G. Fornerius [1. Select. 6.] infinitum esse, atque eo auget nexorum demensum, scribendo *libra S.* quod sit *selibram.* Finitum utique est *libras in dies*, et significat quot diebus unam libram. Plautus Aulular. [1, 2, 29.]

— — *nostrae qui est magister curiae,*
Dividere argenti dixit nummos in viros.

Cato de re rustica 58. *Loram bibunt menses tres. mense quarto heminas in dies. mense quinto, sexto, septimo, octavo in dies sextarios.* etc. *Hoc amplius Saturnalibus et Compitalibus in singulos homines congios.* Sic mox Livius [cap. seq. §. 2.] *Frumentum Maelianum assibus in modios aestimatum.* J. FR. GRON. In adnotatione ad hunc locum describenda manus Rhenani aberravit. nam, pro *inducta dictione farris*, scribendum, ut sensus constet, *inducta dictione libris*: vox enim *farris* in omnibus exstat Mstis; at contra *libris* in nullo excuso invenit, quam propterea librarios induxisse accusat. Id ideo moneo, quoniam error hic in alium errorem Gronovium conjecerit, ex vitiosa illa scriptura existimantem, Rhenanum repositum voluisse *vilibus libris sperasse*, quem ex adposita nota patet scribendum putasse *vilibus farris libris sperasse.* Sed recte idem vir magnus hanc ejus conjecturam inprobat; quam etiam nullus vel scriptorum vel excusorum eodd. firmat. Nam *vilibre libris farris* est in Florent. *bilibere farris* praeferunt Voss. 1. et Leid. 2. *bilibre farris* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. Lipsiens. Gaertn. Fragm. Hav. a m. 2. Klockian. et Hearnii Oxon. L. 2. B. et N. *bilibri farris* Haverk. In Fragm. autem Hav. quamvis primigenia scriptura erasa sit, vestigia tamen, quae supersunt, indicant, a prima manu *bilibris farris* exaratum fuisse, quod et Rhenanus in suo invenit, et optime Gronovius probavit. Et haec etiam lectio firmatur a scriptura Florent. eod. modo memorata. Librarius enim *vilibre libris* exhibens indicare voluit, se duplicem lectionem *vilibre* sive *bilibre*, et *bilibris* in exemplari suo invenisse. Recte autem Gronovius docuit *bilibris* esse a recto *bilibra*, et *bilibris farris* dici, quia duae librae sive singulae bilibrae

lici poſſe: ut, quem senatorem concoquere civitas vix 7

datae erant in multos. Ita Plin. 14, 16. *Nardi et malobathri selibris in musti congios duos additis.* 18, 3. *M'. Marcius Aedilis plebis primum frumentum populo in modios assibus donavit.* id est, quemque modium uno aſſe. Et eo sensu Gronov. verba Livii emendanda docuit, quae supra obcurrunt 8, 24, 5. *Ni ita esset, multi privatim ferebant Volscio judices.* id est, quisque unum, adeoque multi multos, alius alium. Alibi etiam hujus locutionis in Livio exempla supersunt. Infra 7, 37, 3. *Iisdem militibus legiones libras farris et sextarios vini contulerunt.* id est, quisque (* vel cuique) unam libram atque unum sextarium. 22, 36, 3. *Millibus peditum et centenis equitibus in singulas* legiones *adjectis.* id est, mille peditibus et centum equitibus in quamque legionem. 26, 47, 7. *Paterae aureae fuerunt ducentae septnaginta sex, libras ferme omnes pondo.* ubi indicat, unamquamque fere pateram auream habuiſſe pondus librae. 29, 15, 9. *Stipendium praeterea iis coloniis in millia aeris asses singulos imperari.* id est, in singula millia imperari singulos aſſes. V. ibidem Gronov. (* 30, 17, 14.) 37, 45, 15. *Pro inpensis deinde in bellum factis quindecim millia talentûm Euboïcorum dabitis: quingenta praesentia; duo millia et quingenta, quum senatus populusque Romanus pacem comprobaverint; millia deinde talentûm per duodecim annos.* Id est, mille talenta quolibet anno, idque spatio duodecim annorum. Eam locutionem, praeter Forner. recte a Gronovio caſtigatum, non intellexit etiam Raevard. ad leg. XII. tab. c. 8. qui loco Gellii a Gronov. laudato legebat *libram farris endodie dato.* Ceterum *frumentarium neque divitem,* media voce perperam adscita, est in Lovel. 5. Tum autem *sperasse* exsulat a Lovel. 1. In principio autem hujus §. Maelii praenomen *Sp.* sive *Spurium* deerat in Gaertn. Denique *contribunatus,* pro *cui tribunatus,* habet Lovel. 3.

Victorem finitimorum omnium populum in servitutem perlici poſſe] *victorem finitimorum omnium populorum* Haverk. Male. Ita *princeps terrarum populus, victor gentium populus* supra inluſtravi ad Livii Praefat. §. 3. *liberator populus* 35, 17, 8. *Et alias civitates, simul duas jugum exuisse vidissent, ad liberatorem populum defecturas.* V. Jensii Lect. Lucian. 1, 8. Pariter *potio indigena* apud Flor. 2, 18. *Quum se prius epulis, quasi inferiis, inplevissent carnis semicrudae et celiae: sic vocant indigenam ex frumento potionem.* ubi v. Cl. Duker. *exercitus tyro* apud Frontin. 1, 3, 2. *Quum veteranum exercitum haberet, hoſtium autem tyronem esse sciret.* ubi v. Eruditiſſimum Oudend. ut autem hic est *victor populus,* ita *victor exercitus* dixit idem Frontin. 2, 2, 11. *Sparsos milites per Numidiam persecutus, eorum exercitum fudit, in illam diem terra marique victorem.* ubi v. Tennul. Insuper *pelici* Portug. *pellic?* Voſſ. 2. Harlej. ambo, et Neapol. Latinii. *pelli* Lovel. 2. 4. et Lipsiens. Paullo ante *tantum,* pro *ratum,* Lovel. 4. a m. 1. et Lipsiens.

§. 7. *Quem senatorem concoquere civitas vix posset*] Verbum *concoquere* semper in libris manu exaratis corruptum est. Nam et hic et supra pro illo referunt MSS. *cum quovivere.* sec. *quem senatorem ferre civitas.* ad marginem autem *conquore.* Andreas *quem senatorem compati civitus.* Campan. *quem senatorem ferre, cum quo vivere civitas.* GEBH. *Tò concoquere* in contextu Fragm. Hav. a m. 1.

poſſet, regem ferret, Romuli conditoris, ab Diis orti, recepti ad Deos, insignia atque imperium habentem. Non pro scelere id magis, quam pro monſtro, haben-
8 *dum. Nec satis eſſe sanguine ejus expiatum, nisi tecta parietesque, intra quae tantum amentiae conceptum eſſet,*

aberat, sed poſtea ab emendatrice margini adscriptum erat *quem senatorem ferre civitas;* quomodo praeferunt etiam Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Neque multum inde abeunt Lovel. 2. et Gaertn. qui *quem senatorem ferre vē* (id est *ferre vere*) *civitas vix posset* praeferunt, et Lovel. 4. in quo *quem senatorem civitas vix ferre posset* ordine verborum mutato obcurrit. Sed *quem senatorem cum quo vivere civitas* habent Lovel. 3. et Voſſ. 2. quae lectio ex gloſſa interpretis nata videtur. Reliqui noſtri servant *concoquere*, vel *conquoquere*, litera *c* mutata in *qu*. V. ad 9, 2, 15. Unus tamen Leid. 1. inperite divisa voce *c̄quoq. uere* praefert. Ceterum ex hoc loco probare conatus est Zamosc. de senatu 1, 6. jam illo tempore plebejos senatores lectos eſſe; quod tamen ex eo neceſſario sequi non videtur. Sensus enim eſſe potest, humiliorem vulgo Maelium haberi, quam ut senatum explendi gratia in ordinem patriciorum referri, et ita in senatum allegi queat. Deminutus enim Patriciorum numerus expleri solebat primoribus equeſtris gradus lectis, teſte Liv. 2, 1, 10. Indicare igitur potest Livius, Maelium non fuiſſe ex primoribus equeſtris gradus. V. infra ad 5, 12, 11. Mox *legem*, pro *regem*, Lov. 2. V. ad Epit. Liv. 89.

Ab Diis orti, recepti ad Deos] *a Diis orti* Gaertn. *ab Diis sorti* Florent. et Harlej. 1. principio τοῦ *orti* ultima vocis praecedentis litera adhaerente. V. infra ad 37, 29, 8. Tum *recepti ad eos* Florent. contrario errore ultima litera praepositionis *ad* absorbente primam vocabuli sequentis. V. ad 2, 44, 6. In verbis sequentibus pronomen *id* deficit in Voſſ. 2. et Lovel. 3.

§. 8. *Sanguine ejus expiatum, nisi tecta parietesque*] Tò *ejus* exsulat ab Lovel. 3. et Voſſ. 2. *ubi tecta*, pro *nisi tecta*, praefert Haverk.

Intra quae tantum amentiae conceptum esset] *amentiae tantum* Lovel. 1. 2. Voſſ. 1. Leid. 2. Lipsiens. et Harlej. 2. Tum *esset* deficit in Voſſ. 2. at *conceptum esset* in Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Mox *dissipentur*, pro *dissiparentur*, Harlej. 2. et Lipsiens.

Bonaque contacta pretiis regni mercandi] Libro secundo hujus Decadis [c. 5, 2.] *Ut contacta regia praeda spem in perpetuum cum his pacis amitteret.* RHEN. *contacta* sunt polluta, μεμιασμένα. Hinc *contagium* pollutio ἐκ παρατριβῆς. Supra 2, 5. *Diripienda plebi sunt data, ut contacta regia praeda spem in perpetuum cum his pacis amitteret.* 6, 28. *Etenim si diem contactum religione, insignemque nomine ejus loci, timeant Romani.* 7, 6, 11. *Quae ut primum contacta sint ab eo, a quo nec jus nec fas fuerit.* 10, 28. *Contacturum funebribus diris signa.* 21, 48. *Contactosque eo scelere velut injecta rabie ad arma ituros.* 29, 8. *Illa pecunia omnibus, contactis ea violatione templi, furorem objecit.* Ibid. c. 18. *Milites contactos sacrilegio furor agitat.* 31, 8. *Multis in Italia conta-*

diſſiparentur; bonaque, contacta pretiis regni mercandi, publicarentur. jubere itaque, quaeſtores vendere ea bona, atque in publicum redigere.

XVI. Domum deinde, ut monumento area eſſet 1
oppreſſae nefariae spei, dirui extemplo juſſit. id

ctis gentibus Punici belli societate. 38, 55. *Ut omnia contacta societate peculatus viderentur.* GEBH. Neſcio an legendum *contracta.* id eſt, quae contracta ab eo fuerant, ut pretio sibi regnum pararet. T. FABER. Tan. Faber infelici conjectura *contracta.* Livius 4, 9. *Velut contacta civitate rabie duorum juvenum.* Et saepe alibi. Servius ad Virgil. 3. Aen. 233. *Pollutum sacrificium contactum dicitur.* DUK. *contecta* Haverk. *contracta*, ut Faber conjecit, Voſſ. 2. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 1. et N. quod etiam commodius Hearne judicat. Mihi secus videtur, qui tum codd. auctoritate niſus, tum exemplis a Gebhardo laudatis evictus, Livium ita saepiſſime loqui solere, vulgatum probo. V. etiam supra ad 2, 5, 2. Non raro autem *contactus* et *contractus* in Mſtis commutantur. V. infra ad 6, 28, 6. Vulgatum adversus Fabrum etiam in margine Livii defendit Cl. Ant. Perizonius, adscripto loco ex c. 9, 10. hujus lib. *Velut contacta civitate rabie duorum juvenum.* Praeterea non male Doujatius adversus Fabrum observat, *bona contracta pretiis regni*, pro bona parata, acquiſita ad pretia regni, sive ut pretia regni eſſent, ut eo regnum emeret, haud facile aliquem dicturum. Ceterum *bona quoque* Lovel. 4. V. ad 5, 27, 1.

Jubere itaque, quaeſtores vendere ea bona, atque in publicum redigere] Publicatio bonorum tantum exercita antiquitus fuit, aït vir doctus, in crimine perduellionis et hoſtilitatis ac fortaſſe parricidii. ita enim et Ciceronis damnati a Clodio, et M. Lepidi a senatu publica facta, quia secutus Antonii sectam. Primus publicationem ad omnia crimina (publica intelligo) traxit Caesar: qui, ut Suetonius aït [in Caesar. 42.] *Poenas facinorum auxit: et cum locupletes eo facilius scelere se obligarent, quod integris patrimoniis exsulabant, parricidas, ut Cicero scribit, bonis omnibus, reliquos dimidia parte multavit.* Tenuit ea lex sub Auguſto: qui tamen, cum multis divitibus vel dimidia pars nimiae eſſent opes, et in ipso exſilio caussa luxus, sanxit, ut iis omnibus, quibus aqua et igni interdictum, (id eſt, Jurisconsultorum verbo, deportatis) non plus poſſidere liceret quingentis millibus nummûm. Dio l. 56. [p. 587.] Intenditque iterum saevitiam eam Tiberius lata lege, qua interdictis aqua et igni ademta omnis teſtamenti factio. Idem Dio 57. [p. 618.] Quam legem interpretans Cajus l. 8. π. Qui teſtam. fac. poſſ. *Si cui aqua et igni interdictum sit*, inquit, *ejus nec illud teſtamentum valeat, quod ante fecerit, nec id, quod poſtea. Bona quoque, quae tunc habuit, cum damnaretur, publicabuntur.* MOD. *Iubere itaque quaeſtores* Harlej. 1. errore scribae librarii. Vide, quae olim notavi ad Silii Ital. 4, 747. *jubere ita quaeſtores* Leid. 1. Sed ultima syllaba vocis *itaque* absorpta est a prima sequentis *quaeſtores.* V. infra ad 41, 2, 11. *jubere igitur quaeſtores* Gaertn. [*urbem itaque quaeſtores* Veith.]

§. 1. *Ut monumento area esset oppressae nefariae spei]* *monumen-*

2 Aequimaelium adpellatum est. L. Minucius bove aurato extra portam Trigeminam est donatus, ne plebe quidem invita, quia frumentum Maelianum, as-

ta area esset Fragm. Hav. a m. 1. unde conjici posset, forte voluisse scriptorem ejus codicis *monumentum area esset.* Sed vulgatum ob aliorum codicum, qui in *monumento* conspirant, auctoritatem praefero. V. infra ad 5, 54, 5. Praeterea *archa*, pro *area*, Leid. 2. et Haverk. *ut monumento ea re esset oppressa nefariae spei* Gaertn.

Dirui extemplo jussit] Palat. sec. *prorui.* GEBH. Omnes nostri recte *dirui* tuentur, nisi quod ejus loco sit *dum* in Gaertn. Supra 2, 41, 11. *Invenio apud quosdam, a quaestoribus diem dictam perduellionis, damnatumque populi judicio, dirutas publice aedes. ea est area ante Telluris aedem.* infra 8, 19, 4. *Aedes fuere in Palatio ejus, quae Vacci prata, diruto aedificio publicatoque solo, adpellata.* [*dirui exemplo* Veith.]

Id Aequimelium adpellatum est] Vet. lib. *Aequimaelium.* SIG. *id equi Melium* Haverk. *id equum Melium* Leid. 2. Quum ipsius Maelii nomen per diphthongum scribatur, ut dictum est supra ad Epit. hujus libri, area domus ejus, ex ipsius nomine adpellata, etiam eadem orthographia scribi debet. Dicitur enim *Aequimaelium, quod aequata Maelii domus publice, quod regnum occupare voluit is,* teste Varr. 4. de Ling. Lat. p. 37. De Aequimaelio v. Donat. de urb. Rom. 2, 27. et Nardin. in Roma vetere 3, 14. ac 5, 5. Ceterum *adpellatum esse* Florent. verum *τὸ est* omittitur in Harlej. 1.

§. 2. *L. Minucius bove aurato extra portam Trigeminam est donatus* etc.] Eadem tradit Plinius 18, 3. *Minucius Augurinus, qui Sp. Maelium coarguerat, farris pretium in trinis nundinis ad assem redegit undecimus plebei tribunus. qua de caussa statua ei extra portam Tergeminam a populo stipe collata statuta est.* SIG. *Bovem auratum* non sine suspicione corrupti loci lego. Primum, quia Plinius duobus locis 18, 3. et 34, 5. non *bove*, sed *statua* donatum cum scribit extra portam Trigeminam, stipe collata: deinde, quia non persuadeor, rudi illa aetate statuas fuisse auratas; quas multis annis post Romae non legimus Imo Livius 40, [34, 6.] Valerius 2, [5, 1.] Ammianus 14, [6.] notant, statuam auratam nec in urbe, nec in ulla Italiae parte visam, priusquam a M. Acilio Glabrione patri poneretur in aede Pietatis. Id fuit anno urbis DLXII. Addo vetustum meum codicem, qui praefert *Minucius bō auro.* Correctionem tamen nunc non eruo. nisi si *bove et agro.* LIPSIUS. 1. Elect. 8. *bōe aurato* MS. Ego hic *bovem auratum* capio bovem auratis cornibus: ut infra 7, [37, 1.] Decius ob virtutem bove auratis cornibus donatus est. Vel lege *bove aratore*, vel *aratorio.* V. Cujac. 4. Observ. 20. KLOCK. Lipsius 1. Elect. 8. factum istud, [bove aurato donatum esse] refellit. Ipse conjicit *bove et agro.* Quid, si? *bove et auro*, vel *bove tauro.* GRUT. Lipsianus codex *bō auro,* unde conjicit dominus *bove et agro* 1. Elect. 8. Vossianus [prior] sane *aurato*, sed in margine antiqua manu, *arvo.* Forsitan igitur *bove et arvo.* J. FR. GRON. Praeter codices Leid. 2. qui idem est ac codex Lipsii, Lovel. 1. ei consentientem, Lipsiensem, qui praefert *bene aurato*, Florent. in quo

sibus in modios aestimatum, plebi divisit. Hunc 3 Minucium, apud quosdam auctores, transisse a Patribus ad plebem, undecimumque tribunum plebis

est *bove aurato*, et Voss. 1. cujus scripturam Gronovius in medium protulit, reliqui omnes manu exarati in vulgatum conspirant, quod tamen mihi quoque omnino vitiosum et a librariis corruptum esse videtur. Quum Plinius 18, 3. statuae meminerit, quae Minucio extra portam Trigeminam, a populo stipe collata, statuta est, hic vero bos auratus vocetur, hinc Clericus simulacrum bovis deauratum fuisse conjicit; conjecturam tamen doctiorum judicio submittit. Contra Harduin. ad loc. illum Plinii statuam a bove distinguit, dicens praeter statuam a Plinio memoratam, cujus memoriam servare credidit nummum gentis Minuciae apud Patin. p. 179. in quo expressa columna, cui inposita viri statua est, adjecto annonae symbolo, spicis duabus etc. etiam secundum Livium Minucium donatum fuisse aurato bove. (* Ei ferme subscribit Rob. Tit. Loc. Contr. 20, 6. nisi quod etiam scribi posse conjiciat *bove aratore*.) Contra Nardinus in Rom. Vet. 7, 9. locum corruptum etiam credit, et ex Plinii 34, 5. qui populum unciariam stipem contulisse narrat, *binis aeris*, pro *bove aurato*, scribendum suspicatur; et ex Livio ita emendato vicissim Plinio lucem accendere conatur, existimans unciariam illam stipem non semel a volente populo conlatam, sed binis illud vicibus factum videri. Verum nemini facile hanc emendationem recipiendam esse probabit. Cl. Jac. Gronovius, quum olim discipulis Livium exponeret, bovem auratum nugatorium esse monuit, idque magis patere, quod eo donatus dicatur extra portam Trigeminam. Ipse itaque conjicit, legendum esse *bove ac prato*: et eo modo memorari docet *prata Quinctia* 3, 26, 8. *prata Flaminia* 3, 54, 15. et c. 63, 7. ac *Vacciprata* 8, 19, 4. Et haec emendatio quam proxime ad vulgatam scripturam accedit, quam etiam veram esse suspicabor, donec magis commoda proferatur. — Nuper vir doctus in Miscell. Obs. Crit. T. V. p. 510. novam conjecturam proposuit, ac legendum censuit, *bove aurato et statua extra portam Trigeminam est donatus*: ut duo vocabula *et statua* propter similes fere τοῦ *extra* literas interciderint.

Assibus in modios aestimatum plebi divisit] Febriunt hic libri nostri, e quibus primus ac tertius *extimatum plebi dimisit*. sec. *extimatum plebi divisisset*. GEBH. Perperam tantum distinctis vocibus *modiosa e stimatum plebi divisit* Leid. 1. Sed *in modios extimatum plebi divisit* Voss. 1. Lovel. 1. 2. 4. Lipsiens. et Fragm. Hav. *in modios extimatum plebi divisisset* Haverk. *in modios aestimatum plebi dimisit* Portug. a m. 1. *in modios extimatum plebi dimisit* Voss. 2. Leid. 2. et Lovel. 3. passim in male confundendis vocibus *aestimare* et *extimare* sive *existimare* turbarunt codd. scripti. V. ad Liv. 34, 2, 5. Idem etiam error in vocibus *dividere* et *dimittere* commissus est. V. infra ad 37, 45, 19.

§. 3. *Transiisse a Patribus ad plebem*] *transisse*, Gaertn. V. ad Epit. Liv. 103. Tum voces *a Patribus*, quae in reliquis scriptis et edd. omnibus supersunt, ab uno Leid. 2. exsulant: quemadmodum mox praepositio *ex* ab Haverk. cujus loco *et* est in Gaertn. Paullo ante

cooptatum seditionem, motam ex Maeliana caede,
4 sedaſſe, invenio. Ceterum vix credibile est, numerum tribunorum Patres augeri paſſos, idque potiſsimum exemplum a patricio homine introductum; nec deinde id plebem conceſſum semel obtinuiſſe, aut certe tentaſſe. sed ante omnia refellit falsum

Nunc Minucium, pro *Hunc*, idem Gaertn. quomodo etiam alibi peccarunt librarii. V. N. Heinsium ad Nason. Epiſt. 23. Her. 85. et quae notavi ad Silii 6, 580. Error in scriptis frequentiſſimus est, ut confundantur literae *N.* et *H.* V. ad Liv. 32, 20, 7. (*9, 9, 9. Ceterum transiit, ut videtur, sola voluntate, non adoptione, v. Burm. ad Suet. Aug. 2.)

§. 4. *Ceterum vix credibile est*] Ita primus Aldus edidit; et consentiunt codd. mei. Priores excusi ignorant vocem *est*. Ceterum quod Livio vix verisimile videbatur, attamen verum fuiſſe exiſtimat Pighius in Annal. ad ann. cccxiv. pag. 173. tum auctoritate Plinii 18, 3. tum quoniam Ti. Minucius Augurinus anno cdxlviii. plebeji consulis locum obtinet, unde hoc tempore Minucium praefectum annonae ad plebem transiiſſe, et ita tribunum plebis factum eſſe colligit.

Idque potissimum exemplum a patricio homine introductum] Palat. pr. ac tert. *idque pessimum exemplum ab patricio.* GEBH. *pessimum exemplum* etiam Voſſ. 2. et Lovel. 3. *ab patricio* autem Haverk. Sed *exemplo a patricio homine introductum* Voſſ. 1. *exemplo a patricio homine introducũt* Leid. 2. et Lovel. 1.

Nec deinde id plebem concessum semel obtinuisse] Quidam codd. habent *plebi*: ut sit, *semel concessum plebi*, Alii habent *plebem*: ut sit, *obtinuisse plebem semel concessum.* GLAR. *plebi concessum* non modo praeter Florent. et forte etiam Lipſiens. omnes scripti mei, ut et Hearnii Oxon. B. N. L. 2. et Neapol. Latinii [Veith.] sed et, quas vidi, edd. usque ad Frobenianam, quae anno 1531. *plebem concessum* recepit. Insuper, trajectis perperam vocibus, *obtinuisse semel* Leid. 2. et Lovel. 1. Mox autem voces *aut certe tentasse* omittuntur in Lovel. 4. quibus etiam vix locus eſſe poſſet, si cum plerisque scriptis et vetuſtioribus excusis *plebi* legendum foret. Quum autem reliqui omnes vocabula illa servent, ibi etiam potius *plebem* legendum esse exiſtimo. Et ita *obtinere* hic accipiendum non est pro consequi, sed pro perseverare in tenendo, obſtinate tenere; ut Gronov. supra ad 3, 36, 9.

Ante omnia refellit falsum imaginis titulum] Imagini domeſticae L. Minucii falso tribuni plebis nomen affixum fuiſſe significat ab iis, qui laudem familiae ex eo magiſtratu tituloque quaerebant. Sic 8, [40, 4.] *Vitiatam memoriam falsis imaginum titulis reor, dum familia ad se quaeque famam rerum geſtarum honorumque fallente mendacio trahunt.* Sic 3, [58, 2.] *Ap. Claudium decemvirum, virum honoratissimae imaginis futurum ad poſteros, legum latorem, conditoremque Romani juris.* SIG. Livius 22, 31, 11. *Res inde geſtas gloriamque insignem ducis, et an-*

imaginis titulum paucis ante annis lege cautum, ne
tribunis collegam cooptare liceret. Q. Caecilius, 5
Q. Junius, Sext. Titinius, soli ex collegio tribuno-
rum neque tulerant de honoribus Minucii legem; et
criminari nunc Minucium, nunc Servilium apud ple-
bem, querique indignam necem Maelii non destite-

gentes titulum imaginis posteros, ut dictator prodictatore diceretur, facile obtinuisse. imaginis falsum titulum, transpositis vocibus, est in Lovel. 4.

Paucis ante annis lege cautum, ne tribunis collegam cooptare liceret] Quod dicitur de. cautione, ne tribunis collegam cooptare liceret, nusquam in Livio lectum ante. Rogationis interpretationem v. supra anno CCCVI. consulibus L. Valerio ac M. Horatio ad finem [3, 64.] ni quis Treboniam legem id posse contendat, qua de, anno deinde proximo CCCVII. [3, 65.] GLAR. Patet ex his, Glareanum existimasse, legis, qua cavebatur, ne tribunis collegam cooptare liceret, vel numquam antea Livium mentionem fecisse, vel id factum esse 3, 65. Verum quum Parisienses anno 1573. perperam lapsis operis librariis, in nota Glareani edidissent *ne quis Treboniam legem*, pro *ni quis*, et reliqui recentiores editores eos secuti essent, unde sensus verborum Glareani alius ac contrarius efficiebatur; eorum errore ablatus JCtus et antecessorum Parisiensium primicerius Joh. Doujatius minus recte existimavit, contendere Glareanum, cautionem hanc Treboniae legi, anno CCCVII. latae, adsignari non posse: adversus quem deinde probare conatus est, legem Treboniam latam esse abrogandae alterius legis caussa, quae tribunos, si qui numero deessent, a collegis cooptari juberet, adeoque per legem Treboniam cooptandi potestatem ipsis ademtam fuisse: quod integer et a librariis non corruptus Glareanus numquam negavit.

§. 5. *Q. Caecilius, Q. Junius, Sext. Titinnius*] *Titinius* scribe ex Graecis et manuscriptis Latinis libris, itemque nummis argenteis. SIG. *Que* vel *Quae*, pro praenomine *Q.* utroque loco praeferunt Voss. 2. ac Lovel. 3. et 5. posteriori tantum Leid. 1. [priori Veith.] Deinde *Cecicilius* Lovel. 2. *Cicilius* Harlej. 2. et Lipsiens. *Citilius* Voss. 1. *Celius Catilius* Florent. *Titilius* Leid. 2. Denique *Titinius*, ut Sigonius voluit, est in Florent. Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. 1. 3. 5. Fragm. Hav. et priscis edd. *Ticinius*, mendose quidem, attamen unica tantum litera *n*, habent Harlej. 2. Portug. Haverk. et Neapol. Latinii. corruptius *Citinius* Lipsiens. *Cōcīnus* Gaertn. *Titinnius* primus Aldus vulgavit. Sed alterum *n* expunxi. V. supra ad 3, 54, 13.

Neque tulerant de honoribus Minucii legem] *non tulerant* Lovel. 4. Deinde *Minuci* Leid. 1. pro quo facili lapsu ob literarum similitudinem ac ductuum adfinitatem datum est *inimici* in Voss. 2. Leid. 2. et Lovel. 3. Mox vocula *et* non comparet in Voss. 2. et, pro *nunc Servilium*, Leid. 2.

6 rant. Pervicerunt igitur, ut tribunorum militum potius, quam consulum, comitia haberentur; haud dubii, quin sex locis (tot enim jam creari licebat) et plebeji aliqui, profitendo se ultores fore Maelia-
7 nae caedis, crearentur. Plebs, quamquam agita- ta

habet *nec Servilium*. Alio ordine *nunc Servilium*, *nunc Minucium* est in Lovel. 5. Denique *non destiterunt*, pro *non destiterant*, Lovel. 2.

§. 6. *Pervicerunt igitur, ut tribunorum*] *Pervicerant* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 4. Portug. Lipsiens. Haverk. et Fragm. Hav. (Veith.) *Pervincerant* Lovel. 3. *Persulerant* Lovel. 5.

Haud dubii, quin sex lectis] Antiqua lectio, *haud dubii, quin sex locis*. RHEN. Vet. lib. *haud dubia spe, quin*. SIG. Pall. prim. tert. *haud dubia, quin sex locis*. Secundus cum Camp. *haud dubia spe, quin sex locis*. Andreas *haud dubie, quin sex locis*. GEBH. In antiquis hoc [*sex lectis*] non invenio, praeterquam in Aldina, Juntae, et Frobeniana. Ceterae omnes etiam, Curionis et Gryphii, *locis*, quae Borbet. etiam Voss. Rott. et meliorum Pall. scriptura est. Infra [c. 57, 11.] *Primoribus Patrum splendore gratiaque ad petendum praeparatis, omnia loca obtinuere*. 5, [10, 11.] *Comitiis tribunorum plebis numerus expleri nequivit. Pugnatum inde, in vacua loca ut patricii cooptarentur*. 6, [37, 6.] *Qui octona loca tribunis militum creandis occupare soliti sint*. 9, [30, 3.] *Quae antea, perquam paucis suffragio populi relictis locis, dictatorum et consulum ferme fuerant beneficia*. 10, [15, 8.] *Ut patricii recuperarent duo consularia loca*. J. FR. GRON. (*v. Casaub. ad Suet. Aug. 54.) *haud dubiae, quin* habet Harlej. 1. *aut dubia, quin* Leid. 1. *haud dubia, quin* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 5. Gaertn. Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. in quo *haud dubie, quin* est a m. 1. *haud dubia spe quidem sex* Haverk. *haud dubia quidem spe sex* Harlej. 2. Praeterea *locis* etiam omnes mei, nisi quod *lectis* sit in uno Fragm. Hav. a m. 2. *quin bis seni* in Lovel. 2. *quin sex bisseni locis* in Gaertn. *quin in sex locis* in Leid. 2. Sed τὸ *in*, quod a reliquis omnibus abest, repetitum videtur ex proximae vocis ultimis literis. Tandem *quin senex locis* praefert Voss. 1. a m. 1. pro quo in margine emendatur *quin senos locis*. quod habet etiam Lipsiens. unde suspicio nata est, legendum esse *quin senis locis*. Livio enim admodum frequens est, numero distributivo uti pro cardinali. Ita 6, 37, 6. in nota Gronovii; cui addo similem, ex quo etiam *locis*, pro *lectis*, hoc loco firmatur, ex 5, 2, 9. *Non fuisse, ne in octo quidem tribunis militum, locum ulli plebejo. Antea trina loca cum contentione summa patricios explere solitos, nunc jam octojuges ad imperia obtinenda ire*. Alibi etiam apud nostrum distributivus pro cardinali obcurrit. 5, 33, 9. *Ii in utrumque mare vergentes incoluere urbibus duodenis terras*. 9, 30, 3. *Ut tribuni militum seni deni in quatuor legiones a populo crearentur*. 10, 18, 7. *Literas ad collegam arcessendum ex Samnio missas in trinis annalibus invenio*. 23, 49, 6. *Inter*

ta multis eo anno et variis motibus erat, nec plures, quam tres, tribunos consulari poteſtate creavit, et in iis L. Quinctium Cincinnati filium: ex cujus dictaturae invidia tumultus quaerebatur. Prae- 8
latus suffragiis Quinctio Mam. Aemilius, vir summae dignitatis. L. Julium tertium creant.

haec trina caſtra hoſtium Scipiones frumentum, cujus inopia erat, advexerunt. ubi vide, quae notantur. 34, 11, 3. *Quina millia militum satis esse: nec hoſtes, si tanta manus venisset, mansuros.* 42, 7, 2. *Pax deinde data petentibus Corsis, et exacta cerae ducena millia pondo.* Similiter diſtributivo pro cardinali utitur, licet diſtributive locutus addat insuper *in singulos*, vel *in capita.* ut 39, 38, 11. *Quum eas legiones quatuor descripsissent, quod plus quam quina millia peditum treceni equites in singulis legionibus esset, dimitterent.* ubi plura exempla videri poſſunt. Et eo modo diſtributivis etiam alii paſſim utuntur. Virgil. 1. Aen. 381.

Bis denis Phrygium conscendi navibus aequor.

10. Aeneïd. 213.

Tot lecti proceres ter denis navibus ibant.

11. Aeneïd. 326.

Bis denas Italo texamus robore naves.

Silius Italic. 3, 398.

Ter denos decies emensus belliger annos.

Si autem hoc loco *senis locis* placet, exiſtimandum est, errorem, ut pro eo *sex locis* in reliquis codd. legatur, ortum inde eſſe, quoniam numerus per notam scriptus ſuerit, quam librarii male exposuerunt: quomodo saepiſſime alibi peccarunt. V. ad 7, 3, 3. ubi *duobus* quidam codices praeferunt pro *secundum*: praesertim vero diſtributivum mutarunt in cardinalem. V. ad 32, 17, 2. Verum quum tamen reliqui codices voculam *sex* conſtanter servent, potius librarium Voſſ. 1. aberraſſe puto, et *senex*, pro *sex*, scripsiſſe. idque deinde ab aeque inperito pejus *in senos* interpolatum eſſe. Nihil itaque muto. Mox alio ordine *creari jam licebat* Lovel. 5.

Et plebeji aliqui, profitendo se ultores fore] Harlej. 2. qui supra τὸ *quin* omiserat, vel ejus loco vocem aliam exhibuerat, hic, pro *et*, praefert *quod*. Sed *haud dubia spe, quod crearentur* non est Livianum. Praeterea *plebei* Florent. Leid. 1. et Portug. *plebi* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Haverk. Fragm. Hav. et Lipsiens. a m. 1. *plebis* Lovel. 2. et 4. *plebes* Gaertn. Denique *aliquid*, pro *aliqui*, Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Haverk. et Fragm. Hav. *aliquod* Lovel. 5. An forte legendum est *plebeji aliquot*? ut est in Lovel. 2. et 4. Certe *aliquos* et *aliquot* librarii alibi commutarunt. V. infra ad 6, 37, 8. [*et plebis aliquod* Veith.] Mox transpositis vocibus *ultores caedis fore Maelianae* Lovel. 4. [*citarentur* Veith.]

§. 7. *Agitata multis eo anno et variis motibus*] *agitata multis et variis eo anno motibus* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lov. 1. *agitata eo anno multis et variis motibus* Haverk. Mox *ex cujus judicaturae*, pro *dictaturae*, Florent. [*creavit. Cum his* Veith.]

§. 8. *Praelatus suffragiis Quinctio*

1 XVII. In horum magiſtratu Fidenae, colonia Romana, ad Lartem Tolumnium Vejentium regem
2 ac Vejentes defecere. Majus additum defectioni

M. Aemilius vir summae dignitatis. L. Julium tertium creant] Ita quidam codices habent. at alii *M.* mutarunt in *Mamercus*. Ego autem *Mamercus* cognomen puto, ut de eo patet, qui ad finem hujus libri (c. 61, 1.) anno ab urbe condita CCCL. et libro sequenti ab initio (c. 1, 2.) quem exiſtimo hujus fuiſſe prolem. Et vide hoc dicendi genus in horum trium tribunorum nomenclatura: tum an nón potius *tertium creat* legendum. GLAR. *Mamerci* praenomen tribus literis notatur in lapidibus Capitolinis, *MAM. AEMILIUS*, SIG. Errore librarii *Praelatus suffragiis Quintus Mamercus Aemilius* Voſſ. 2. Neque longe discedunt Fragm. Hav. et Lovel. 2. *Quintius* praeferentes. Ambigue *Praelatus suffragiis Q. Mamercus Aemilius* habent Gaertn. ac Lovel. 3. et 5. In quales codd. si Glareanus incidiſſet, inde ipsi opinio, *Mamercum* cognomen eſſe, firmata fuiſſet, idque non suo loco positum credidiſſet. Interim *M. Aemilius* est in antiquioribus editt. pro quo *Mamercus Aemilius* jam anno 1495. Mediolani editum vidi. Et sane *Mamercus* est in omnibus scriptis meis, nisi quod *Mauricus* habeat Haverk. *Mâmercus* Leid. 1. *Mamercus* autem Romanorum praenomen fuiſſe, hodie inter omnes conſtat. Quem autem Aemilium Glareanus ex lib. hujus fine et sequentis initio hoc eodem cognomine laudat, non *Mamercus*, sed *Mamercinus* cognominatus est, ut ad 4, 61, 1. et ad 5, 1, 2. Sigonius observavit. Male etiam Glareano *τὸ creant*, quod in omnibus scriptis et editis supereſt, displicuit; pro quo malebat *creat*, quod eſt in Lovel. 2. Cauſſa eſſe videtur, quod *plebs creavit* praeceſſerit; cui non recte *creant* subjungi posse forte judicavit. Verum admodum hospes eſſe debet in Livio, qui non videt, Livianum illud in primis eſſe. Livius enim non modo collectivis singularibus verba pluralia addidit: v. ad 35, 26, 9. verum etiam, ut grata varietate orationem diſtingueret, eidem collectivo singulari prioris membri verbum singulare, poſterioris plurale junxit. Supra 1, 26, 12. *Non tulit populus nec patris lacrimas, nec ipsius parem in omni periculo animum: absolveruntque admiratione magis virtutis, quam jure caussae.* 3, 27, 5. *Sic juventus discurrit ad vallum petendum. Sumsere, unde cuique proximum fuit.* c. 29, 8. *Plebes vicit, ut quintum eosdem tribunos crearent.* Infra 6, 24, 1. *Hostis dolo, non metu, pedem retulit. lenis ab tergo clivus erat inter aciem et caſtra: et, quod multitudo suppeditabat, aliquot validas cohortes in caſtris armatas inſtructasque reliquerunt.* 8, 19, 10. *Ingredienti fines senatus Fundanorum obcurrit, negant se pro Vitruvio sectamque ejus secutis precatum venisse.* 25, 34, 11. *Cuneusque is hoſtium, qui in confertos circa ducem impetum fecerat, ut exanimem labentem ex equo Scipionem vidit, alacres gaudio cum clamore per totam aciem nunciantes discurrunt, imperatorem Romanum cecidisse.* 26, 21, 16. *Exercitus Romanus iratus, partim quod cum imperatore non devectus ex provincia esset, partim quod in oppidis hibernare vetiti erant, segni fungebantur militia.* (* 30, 42, 16. ubi vide.) 45, 35, 7. *Totus Macedonicus exercitus imperatori*

scelus. C. Fulcinium, Cloelium Tullum, Sp. Antium, L. Roscium, legatos Romanos, cauſſam novi consilii quaerentes, juſſu Tolumnii interfecerunt.

erat negligenter adfuturus comitiis ferendae legis. Sed eos Ser. Sulpicius Galba stimulaverat, ut frequentes ad suffragium adessent. Et infinitis aliis locis. Ex continua Livii lectione id etiam obhaesit ei, qui Epitomas Livianas composuit l. 26. *Quum per triduum in aciem utrimque exercitus omnis descendisset, certamen tempeſtas diremit. Nam quum in caſtra rediissent, statim serenitas erat.*

§. 1. *Ad Lartem Tolumnium Vejentium regem ac Vejentes defecere*] Primo *Laërtem* Haverk. Deinde *Columnium* Lovel. 2. et 5. *Colunnium* Lovel. 3. *Columium* Leid. 2. et Lovel. 1. *Tolumium* Voſſ. 2. et Harlej. 2. *Colūpnium* Portug. et Fragm. Hav. a m. 1. in quo *Tolūpnium* legitur a m. 2. *Columinium* Gaertn. [*Columnius* semper Veith.] V. supra ad Epit. hujus libri, et ad cap. seq. §. 1. et ad c. 32, 4. Hinc *Vehientium* Haverk. *venientium* Lipsiens. V. infra hoc lib. c. 52, 7. Tum *ad Vejentes* Leid. 2. Sed paſſim voculae *ad* et *ac* a librariis confunduntur. V. infra ad 21, 32, 2. Verum *et ad Vejentes* Lovel. 4. Quod Livianum eſſe videri poſſet, si plures ac gravioris auctoritatis codices concinerent. V. infra ad 6, 28, 6. Denique *deficere* Leid. 1. a m. 1. *de foedere* Lovel. 3.

§. 2. *Majus additum defectioni scelus*] Palat. sec. *Majusque addunt defectioni scelus, et C. Fulcinium.* GEBH. Similiter legitur in Haverk. Sed *Majusque additum defectioni scelus* in Lovel. 5. *Majus additum defectionis caelius* in Leid. 1. *Majus additum defectionis scelus* in Leid. 2. *Magis additum defectioni scelus* in Gaertn. V. infra ad 26, 41, 16. Tum *et C. Fulcinium* in Portug. Lovel. 5. et Fragm. Hav. *C. Fulvium* in Harlej. 2. *C. Fulcium* in Lovel. 4. *Cum Fulcilium* in Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *C. Fulcilium* in Lovel. 2. et Klockian. *Cn. Fulcilium* in Lipsiens. *C. Fulginium* in Florent. sollemni confusione literarum *C.* et *G.* V. infra ad 6, 25, 6.

C. Julium Tullum. Sp. Nautium, L. Roscium] Horum legatorum meminit etiam Cicero Philipp. 9, [2.] *Tulli Clinii, Sp. Ancii.* Neque manuscripti libri a vulgatis diſſident. Veteres libri Liviani habent *Cloelium Tullum, Sp. Ancium.* Itaque satis mirari non poſſum, cur antiqua lectio immutata sit, et *C. Julium Tullum, Sp. Nautium* factum sit. *Tullus* autem in Cloelio praenomen est, ut in *Tullo Hoſtilio* et *Tullo Attio*. *Ancia* vero gens Romae fuit, ex qua *Ancius Briso* tribunus plebis, de quo Cicero in Bruto [25.] ab *Anco* praenomine deducta. SIG. *C. Julium Julum* legimus in correctioribus Livii exemplaribus, qui mendose in exemplaribus vulgatis *Cloelius Tullius* dicitur. Qui item in Philippica nona Ciceronis [2.] inter eosdem legatos, ut opinor, pari menda vocatur *Tullius Clivius*. Opinor autem legationis iſtius principem fuiſſe hunc C. Julium consularem, qui et decemvir anno cccii. fuerat. PIGH. Annal. ad ann. cccxv. p. 174. Interpolata sunt haec nomina. Nam libri Pall. *Cloelium Tullum, Spurium Antium.* In poſtremo variant iidem. Primus enim ac tertius *L. Conscium.* sec. autem *Roscitium.* Andreas *L. Roscium.* Amplius Campan. *Cloelium Tullium, S rvilium, L. Roscium.* GEBH. Sane

3 Levant quidam regis facinus. in tesserarum prospero jactu vocem ejus ambiguam, ut occidi jus-

et Sigonianum hoc probant MSS. Voss. Rott. aliique. Sed tamen Plinius 34, 6. hos legatos ita nominat. *Inter antiquissimas* (nempe statuas) *sunt et Tulli Cloelii, Lucii Roscii, Spurii Nautii, C. Fulcinii in Rostris, a Fidenatibus in legatione interfectorum.* J. FR. GRON. Quod Pighius in correctioribus Livii exemplaribus se legisse professus est, in nullo inveni; neque etiam ab eo vel in uno lectum esse credo. *Dioclium Trillum* habet Voss. 1. *Dioclillum Trillum* Leid. 2. *Dioclilum Trillum* Lovel. 1. *Oclium Tullum* Lipsiens. *Clodium Tullum* Haverk. *Cloelium Tullium* Voss. 2. Portug. et Gaertn. *C. Celium Tullum* Lovel. 2. *Claudium Tullium* Neapol. Latinii. Reliqui codd. mei *Cloelium Tullum* servant. Neque multum hinc abeunt vetustiores typis descripti, qui *Chloelium*, vel *Cloelium*, vel operarum errore *Coelium Tullum*, aut *Tullium* omnes praeferunt usque ad Frobenium, qui anno 1531. *C. Julium Tullum* edidit. Et eam scripturam, licet interim Sigonius *Cloelium Tullum* revocandum docuerit, et contextui restituerit, recentiores omnes servarunt usque ad Gronov. qui anno 1665. Sigonio recte obsecutus est. Et eo ducunt vestigia lectionum, quae apud Cic. et Plinium a viris doctis in codicibus manu exaratis repertae sunt. Ciceronis enim codices *Tullio Cluvio*, vel *Tullo Cluvio*, id est *Tullo Cluilio*, praeferunt. *Cluilius* autem et *Cloelius* ejusdem gentis nomen, tantum diversa orthographia scriptum, esse, jam saepius dictum est. Apud Plinium vero, ubi *Tulli Caelii* edebatur, Harduinus *Tulli Cloelii* in contextum recepit, et ita Mstum Reg. 2. habere notavit. Incertum etiam esse puto, utrum hic, sive C. Julius Julus, sive Cloelius Tullus, legationis ad Fidenates missae princeps fuerit; quamvis enim et apud Cic. et apud Plin. priori loco nominetur, alius tamen ordo apud Livium observatur: eum autem primum fuisse, non nisi ex ordine, quo recensentur, verosimile reddi potest. Pighii conjecturam sibi etiam displicere, Cl. Jac. Perizonius ad marginem Livii testatus est. Deinde *Sp. Nautium* primum iterum obvium fuit in Frobeniana edit. anni 1531. et praeter Sigonianas, in reliquis recentioribus usque ad Gronovium: quae lectio primum recepta fuisse videtur ex Plin. ubi ita hodie adhuc vocatur, et Harduinus ad ejus exemplum Ciceronis lectionem, in quo *C. Antius* editur, refingendam censet; contra Ferrarius ad Cic. auctor est, se in Lang. MS. invenisse *Sp. Actio*, apud Plin. autem legi *Sp. Matium*. At *Sp. Antium* praeferunt hic Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lov. 1. 3. 4. Gaertn. Portug. et Fragm. Hav. quomodo potius, quam *Sp. Ancium*, scribendum puto, et etiam in contextum recepi. An enim gens *Ancia* Romae extiterit, quae, ut Sigonius censet, ab *Anco* praenomine adpellata fuisset, merito dubito; neque alibi ejus mentionem reperi, nisi in lapide apud Gruter. p. 754. n. 12. ubi memoratur *ANCIA. BONTAEI. F.* Sed lapidis ejus auctoritatem illud minuit, quod eadem inscriptio referatur etiam p. 760. n. 2. ubi vocatur *ATTVA. BOVTIA. BOV. F.* Contra *Antia* gens Romae satis nota est. Supersunt apud Ursin. Patin. et alios nummi antiqui cum inscriptione *C. ANTIVS. C. F.* et *C. ANTIVS. RESTIO.* et

sisse videretur, ab Fidenatibus exceptam, caussam
mortis legatis fuisse. Rem incredibilem; interventu 4

C. ANTIVS. C. F. RESTIO. M. Antius Briso tribunus plebis, in eo magistratu L. Cassii, qui legem tabellariam tulit, collega, memoratur apud Cicer. in Bruto 25. Ita enim hodie vulgo circumfertur; non, ut Sigonius laudat, *Aucius. Antius Restio*, qui legem sumtuariam, *Antiam* dictam, post mortem Sullae et post legem sumtuariam Aemiliam, tulit, memoratur Macrob. 2. Saturn. 13. V. etiam Gellium 2. Noct. 24. et Corrad. ad Cic. 4. ad Attic. Ep. 16. *Antius*, qui tribunos plebis adpellavit, ne injussu populi judicaret, memoratur Cic. d. lib. 4. ad Att. Ep. 16. *Antii Restionis* a posterioribus triumviris proscripti historiam referunt App. 4. Bell. Civ. p. 612. et Macrob. 1. Saturn. 11. In lapidibus etiam literatis apud Gruter. et alios plures *Antii* passim obcurrunt, ut et in Fastis consularibus atque historicis post tempora Augusti, quos omnes enumerare nihil adtinet. Neque aliter hic legit Pighius, qui ex hoc loco effinxit *Sp. Antium*, quem annis CCXCVII. CCXCVIII. CCCVI. et CCCX. tamquam tribunum plebis produxit. V. ejus Annal. tom. 1. p. 133. *Antiam* autem gentem alii Lanuvio Romam migrasse volunt, alii Antio, et ab ea urbe nomen habuisse. V. Spanhem. de Praest. et us. numism. Diss. 10. p. 13. et Philipp. a Turr. in Monum. vet. Antii c. 1. Illud unum scrupulum injicere posset, quod *Antiorum*, praeterquam hoc loco, circa haec tempora in historia Romana mentio non reperiatur, quum *Nautii* frequenter obcurrant. Verum similiter *Fulciniorum* et *Risciorum* non iterum meminerunt scriptores Romani, nisi diu postquam jam *Antiorum* mentio facta fuerit.

Denique Roscii praenomen *Lucius* abest ab Harlej. 2. *L. Ronscium* habet Voss. 2. *L. Rescium* Fragm. Hav. a m. 1. *L. Rosium* Lipsiens. *L. Conscium* Lovel. 3. Mox *legatos Romanos tamen novi consilii*, pro *caussam novi* Gaertn. qui error ex non intellecto compendio ortus videtur. Scriptum fuerat *cām*, id est *caussam*, unde factum est *tām*, id est *tamen*, (* v. ad 36, 35, 11.) perpetua confusione literarum *c* et *t*, de qua v. ad 6, 35, 2. Praeterea *Tolumni* Leid. 1. *Columni* Lovel. 2. Portug. et Fragm. Hav. a m. 1. *Columuii* a m. 2. *Collumui* Voss. 1. et Lovel. 1. *Collumnii* Lovel. 5. *Columinii* Gaertn. *Colliuini* Leid. 2. *Tolumii* Harlej. 2. *Tollumpni* Lipsiens. *Tulunnii* Lovel. 3. V. ad §. praec.

§. 3. *Vocem ejus ambiguam, ut occidi jussisse videretur, ab Fidenatibus exceptam, caussam mortis legatis fuisse*] Haberi possent pro assutamento interpretis voces hae quatuor [*caussam mortis legatis fuisse.*] GRUT. Licet ita haberi possent, non tamen debent. Constanter enim supersunt in omnibus scriptis et excusis: quibus invitis tot voces expungere, solummodo quod iis deletis sensus commodus supersit, calidius est, quam ut umquam probari possit. Similis audaciae Gruteri in Livio alia plura exempla infra v. ad 23, 34, 15. Licet autem omnes codices quatuor has voces servent, in aliis tamen aliter leguntur. Nam *caussam mortis legatorum fuisse* praeferunt Leid. 2. Voss. 1. in margine, Lovel. 1. 4. Portug. a m. 2. et Hearnii Oxon. B. L. 1. et C. *caussam legatorum mortis fuisse* Lovel. 2. Harlej. 2. et Lipsiens. Reliqui stant pro vulgato,

Fidenatium, novorum sociorum, consulentium de caede ruptura jus gentium, non aversum ab in-

a quo deficiendi cauſſam nullam video. Liv. 1, 13, 3. *Nos caussa belli, nos vulnerum ac caedium viris ac parentibus sumus.* c. 33, 3. *Eaque caussa diruendae urbis ejus fuit Romanis.* Cic. pro Coelio 8. *Oſtendam hanc Palatinam Medeam, migrationemque huic adolescenti caussam sive malorum omnium, sive potius sermonum fuisse.* Praeterea vocula *ab* exsulat a Leid. 2. et Lovel. 1. ac 2. pro ea *et a* exhibet Harlej. 2. *a* vero Florent. Voſſ. ambo, Lovel. 2. 3. 4. Lipsiens. Gaertn. Portug. Fragm. Hav. et omnes excusi usque ad Gronov. qui anno 1665. *ab* edidit; quod habent reliqui mei Leid. 1. Harlej. 1. et Haverk. Idem ac etiam in Palatinis reperiſſe Gebhardus mox monebit ad §. 7.

§. 4. *Fidenatium, novorum sociorum, consulentium de caede ruptura jus gentium*] *Fidenatum* Lovel. 4. et Harlej. 2. V. supra ad 1, 27, 5. et infra ad 5, 15, 11. Deinde *rupturum jus gentium* Lovel. 4. a m. 1. *rupturam jus gentium* Florent. *rupta jus gentium* Gaertn.

Non aversum ab intentione lusus animum: nec deinde in horrorem versum facinus] Vet. lib. *ac deinde in errorem versum facinus.* Cujus lectionis hic est sensus. Ambiguam regis vocem, a Fidenatibus exceptam, mortem attulisse legatis. poſt autem caussam facinoris in errorem eſſe conjectam. Qui sensus optimus cum sit, idem admonet, reliqua omnia a *Rem incredibilem*, ad, *lusus animum*, parenthesi eſſe includenda. SIG. Argumentum jam evidentiſſimum dicam, corruptissimum eſſe Palatinum sec. quoomnia Sigoniana nituntur: quippe sic hunc locum concipit: *non audet ab intentione eludi animum ajunt. ac deinde in errorem versum facinus propius est fidem.* Cujus lectionis hunc eſſe sensum disputat Sigonius: ambiguam regis vocem, a Fidenatibus exceptam, mortem attuliſſe legatis. poſt autem caussam facinoris in errorem eſſe conjectam. Sed centies atque amplius dixi, vaniores hos ambos Palat. sec. ac dein Sigonianum codices nuce caſſa doctioribus repertum iri. Ego potius vulgatae lectioni adhaeresco, confirmatae ab omnibus reliquis Palatinis. Dicit autem Livius, rem incredibilem videri, vocem regis, in proſpero teſſerarum jactu ambiguam exceptam, caussam mortis legatis extitiſſe; primo, quod, consulentibus legatis de caede ruptura jus gentium, animus regis ab intentione lusus non averteretur; deinde, quod non exhorruiſſet ad tantum facinus, quo jus gentium violaretur. GEBH. In libris nonnullis est: *ac deinde in errorem versum facinus.* quod placet Sigonio. Sed meliores pro altero ſtant, et hoc minus convenire consilio Livii videtur. Nihil enim praeter factum ex aliorum sententia narrat, cum rationem ex sententia auctoris, cur verisimile non sit, ita factum, dare deberet. Jam ante narraverat, esse, qui scribant, non juſſu Lartis interfectos legatos, sed exceptam vocem ejus, sane pertinentem ad ludum, male interpretatos Fidenates, qui adſtarent, et, veniſſe expoſtulatum secum Roma legatos, commemorarent, quasi juſti eſſent, quod fecerunt, poſtea eos occidiſſe. Id incredibile sibi videri addit ob duas cauſſas, sumptas ex momentis temporum, quod praeceſſit, quodque secutum est caedem. Adeant Fidenates novi socii, qui-

tentione lusus animum: nec deinde in horrorem versum facinus. propius est fidem, obſtringi Fide-

buscum tam secure, quam cum suis, agere minime ipsum decebat, quos admittere promptius, nec exspectare commodum suum, utique nulla gravi re deſtrictus, jubere debebat: hi consulebant de magna re atque atroci, quid responderent legatis, et numquid in eos gravius ſtatuerent. Cum tales rogarent de tanto negotio, quis credat, nihil hominem commotum in alveo ac teſſeris animum habuiſſe, illos sine responso praetermisiſſe, cum colluſoribus jocatum eſſe, quod male intellectum in legatorum capita expeteret? Quid, poſtquam satiatus ludo ad seria rediit, audivitque, quam crudelis interpretatio joci sui fuiſſet? quis credat, ne tum quidem ipsum piguiſſe sui, ne tum quidem horruiſſe facinus, quo jus gentium violatum, et sibi hominis nefarii et exsecrabilis infamiam impositam videret, nec id vel hoſti excusatum voluiſſe? J.FR.GRON. Noſtros etiam omnes codices, alios magis, alios minus corruptos hic eſſe, expertus sum. Quod ad primam partem praescriptorum huic adnotationi verborum adtinet, *non aversum ab intentione animum elusum ajunt* habet Harlej. 2. *non adversum ab intentione elusum animum* Lovel. 2. et Gaertn. *non adversum ab intentione elusum animum ajunt* Haverk. *non ad verbum ab intentione elusus ajunt* Leid. 2. et Lipsiens. et ita est pro varia lectione in Voſſ. 1. qui in contextu *animum*, loco τοῦ *ajunt*, praefert. *non ad verbum ab intentione lusus aiunt* Lovel. 1. *non adversum ab intentione lusus animum* Fragm. Hav. pro quo *aversum* deinde emendavit manus altera. *non aversum ab intentione elusus animum*, ultima litera vocis *intentione* non recte repetita in principio sequentis, Florent. Leid. 1. Lovel. 4. et Portug. *non adversum ab intentione elusus animum* Lovel. 5. *non aversum ab intentione luxus animum* Voſſ. 2. solito scribarum peccato, qui paſſim voces *lusus* et *luxus* confuderunt. V. supra ad 1, 5, 2. et infra ad 5, 6, 3. Soli Lovel. 3. Harlej. 1. et Klockian. cum editis vulgatum servant. et recte. In altera parte *ac deinde in errorem versum facinus* legunt Haverk. et Hearnii Oxon. B. L. 2. et N. *ac deinde errore eversum facinus* Harlej. 2. *nec deinde in errorem versus facinus* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *nec deinde in errorem versum facinus* Florent. Leid. 1. Lovel. 1. 2. 4. Harlej. 1. Lipsiens. Klockian. Portug. et Neapol. Latinii, etiam Fragm. Hav. a m. 1. (in quo *ac deinde* repositum est a m. 2.) et Lovel. 3. a m. 1. ubi deinde manus interpolatrix dedit *in horrorem*. In quibus omnibus codd. librarii, errore alibi non raro obcurrente, voces *horror* et *error* inter se commutarunt. V. ad 39, 8, 4. Soli ex noſtris Voſſ. 2. et Gaertn. iſtius erroris, qui etiam in una vel altera vetuſtiſſimarum edd. committitur, liberi sunt. Et recte hic etiam Gebhardus et Gronovius vulgatum adversus Sigonium defenderunt.

§. 5. *Propius est fidem*] Pall. pr. ac tertius *fide*. Camp. *fidei*. Malo vulgatum. Sic. 1, 25. *Quo prope metum res fuerat.* GEBH. *fide* etiam Voſſ. 2. et Lovel. 3. quod pro *fidei* positum eſſe accipi posset: nam ita *pernicie* casu tertio, pro *perniciei*, infra est 5, 13, 5. *Cujus insanabili pernicie quando nec caussa nec finis inveniebatur, libri Sibyllini ex senatusconsulto*

natium populum, ne respicere spem ullam ab Romanis possset, conscientia tanti sceleris voluisse.
6 Legatorum, qui Fidenis caesi erant, statuae publice in Rostris positae sunt. Cum Vejentibus Fidenatibusque, praeterquam finitimis populis, ab caus-

aditi sunt. V. infra ad 6, 24, 8. et 9, 37, 4. Sed recte Gebhardus monuit, nihil mutandum esse. Supra 2, 41, 11. *Invenio apud quosdam, idque propius fidem est, a quaestoribus K. Fabio et L. Valerio diem dictam perduellionis.* ubi, Livium τῷ *propius* casum quartum addere solitum esse, multis exemplis evici. Praeterea *propius fidem est* Lovel. 2. *proprius est fidem* Voss. 1. Leid. 2. Harlej. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. Qui error alibi etiam committi solet in scriptis. V. supra ad 1, 27, 5. 2, 41, 11. c. 64, 6. 3, 15, 4. infra ad 4, 27, 3. c. 37, 1. 5, 15, 4. c. 26, 7. et aliis locis. (*7, 21, 3. 8, 11, 8. c. 37, 5. 9, 36, 4. 22, 2, 2.) V. etiam Pierium ad Maron. 3. Georg. 58. Mox *Fidenatium populorum* mendose Florent.

Nec respicere spem ullam ab Romanis posset] Praefero *ne respicere*, ut habent Pall. omnes. GEBH. Praeter Leid. 2. in quo est *re respicere* aberrante librarii manu, etiam omnes nostri habent *ne respicere*. Neque aliter praeferunt editi usque ad Gruter. cujus editt. operarum culpa legunt *nec respicere*: quod Dan. Heinsius iterum recte mutavit. Praeterea *spem nullam* male Haverk. *rem ullam* Lovel. 4. alibi etiam obvio errore. V. infra ad 5, 12, 4. Perperam etiam mox *tantis sceleris*, prima litera τοῦ *sceleris* repetita in fine vocis praecedentis; quod in litera sibilante frequens esse, infra videbimus ad 28, 25, 2. Denique *noluisse*, pro *voluisse*, Voss. 1. et Leid. 2. V. infra ad 39, 15, 11.

§. 6. *Legatorum, qui Fidenis caesi erant*] Nota morem statuas publice in Rostris ponendi legatis, qui in legatione obiissent, ut et Cicero testatur Philipp. 9. [1.] et Plinius 34, 6. H. VALES. V. Emund. Figrelium de statuis c. 13. Ceterum *cesserant*, pro *caesi erant*, Voss. 1. De similibus librariorum erroribus infra v. ad 23, 29, 16. Mox *statuae publicae in Rostris positae sunt* excusi priores usque ad Frobenium, sui anno 1535. *publice* subposuit. Et recte. *publice positae* est auctoritate et inpensis publicis. V. supra hoc lib. c. 13, 8. Praeterea *positae erant*, pro *sunt*, Haverk.

Cum Vejentibus Fidenatibusque, praeterquam finitimis populis] *Cum Vejentibus ubique praeterquam cum finitimis populis* Hearnii Oxon. L. 1. Tum *populis praeterquam finitimis* alio ordine Lovel. 5. *finitumis* autem praefert Leid. 1. De qua orthographia supra v. ad 4, 3, 4.

Ab caussa etiam tam nefanda bellum exorsis atrox dimicatio instabat] *ob caussam etiam tam nefandam* Lovel. 5. quod ex interpretatione verae lectionis marginali ortum videtur. V. ad 26, 1, 3. *ob caussam et tam nefandum bellum exorsis* Lovel. 4. [*ob causam etiam tam nefandum bellum* Veith.] *tam nefandum bellum exorsis* etiam Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 2. et Lipsiens. Malc. *ab caussa etiam tam nefaria* Harlej. 2. et Haverk. quod et ipsum ab interpretatione ac glossa natum puto. V. infra ad 6, 17, 7. Denique

sa etiam tam nefanda bellum exorsis, atrox dimi-
catio inftabat. Itaque ad curam summae rerum, 7
quieta plebe tribunisque ejus, nihil controversiae
fuit, quin consules crearentur M. Geganius Mace-
rinus tertium et L. Sergius Fidenas; a bello credo,

vox *atrox* deest in Leid. 2. Supra 3, 1, 4. *Atrox certamen aderat, ni Fabins consilio neutri parti acerbo rem expedisset.* ubi tamen de certamine inter patricios et plebem adhibetur.

§. 7. *Ad curam summae rerum, quieta plebe tribunisque ejus*] *ad summae curam rerum*, ordine alio, Portug. *ad summae rerum curam* Lovel. 3. Tum *quieta plebe, tribunis ejus nihil controversiae fuit* Haverk. et Fragm. Hav. *tribunis quoque ejus* Harlej. 2. V. ad 5, 27, 1. Vox *ejus* non comparet in Leid. 2. et Lovel. 1.

M. Geganius Macerinus tertium] *Gebanius* Lipsiens. *Greganius* Leid. 2. qui error jam antea aliquoties notatus est. V. supra ad 1, 30, 2. 2, 34, 1. 3, 65, 5. hoc libro c. 8, 1. c. 9, 13. infra c. 22, 7. c. 27, 10. 6, 31, 1. et alibi. Tum *tertius* Voff. 2. Lovel. 3. et Haverk. a m. 1. qui error ex compendio scribendi *tert.* vel *III.* ortus est.

A bello, credo, quod deinde gessit, adpellatus] In archetypo Vormaciensi legitur *a bello credo, quod deinde geffit, appellatum*. Subauditur, *eum esse*, RHEN. Rhenanus e Wormatiensi *appellatum*, subintelligens *eum esse*. Sed hae λεπτολογίαι sunt. Scribo potius *ab bello*, et supra *ab Fidenatibus*, atque infra *ab consulibus* e MS. Pal. GEBH. Quamvis Gebhardus λεπτολογίων loco habeat, monendum tamen duxi, ex noftris Florent. Voff. 1. Leid. utrumque, Lovel. 1. Harlej. 1. et Lipsiens. Rhenani Vormacienfi consentientes *appellatum* praeferre. Utrumque ferri poffe puto. Vulgato adftruendo inserviunt loca varia apud Livium, ut 1, 46, 5, *Forte ita inciderat, ne duo violenta ingenia matrimonio jungerentur, fortuna, credo, populi Romani, quo diuturnius Servii regnum esset.* c. 59, 11. *His atrocioribusque, credo, aliis, quae praesens rerum indignitas haud quaquam relatu scriptoribus facilia subjicit, memoratis incensam multitudinem perpulit.* cap. 54, 5. *Huic nuncio, quia, credo, dubiae fidei videbatur, nihil voce responsum est.* 4, 8, 6. *Id quod evenit, futurum, credo, etiam rati, ut mox opes eorum, qui praeessent, ipsi honori jus majeftatemque adjicerent.* Et ita alibi. At pro altera lectione ftant codices optimae fidei atque integerrimi. Etiam ita Livius interdum loquitur. 2, 8, 5. *Bruto ftatim Horatium subgerunt. Credo, quia nulla gefta res insignem fecerit consulatum, memoria intercidisse.* Unicuique igitur liberum sit, eam scripturam probare, quam veriorem exiftimabit. Contra *ab bello* in uno tantum Haverk. apud me est. Ceterum sententiae Livii, credentis Sergium in hoc magiftratu *Fidenatis* cognomen adeptum effe, illud obftare, Pighius monuit in Annal. ad ann. CCCXVI. p. 174. quod *Fidenatis* cognomen apud alios ejusdem gentis, non tamen ftirpis, hujus L. Sergii reperiatur. Quum enim hic memoratus fuerit *L. SERGIVS. C. F. C. N. FIDENAS*, quemadmodum cum in tertio tribunatu mi-

8 quod deinde gessit, adpellatum. Hic enim primus cis Anienem cum rege Vejentium secundo proelio conflixit, nec incruentam victoriam retulit. Major itaque ex civibus amissis dolor, quam laetitia fusis hostibus fuit. et senatus, ut in trepidis rebus,

litari ann. cccxxxv. describunt fasti Capitolini, attamen in iisdem fastis anno cccli. obcurrit *M. SERGIVS. L. F. L. N. FIDENAS. II. TR. MIL.* qui eumdem honorem biennio antea gesserat. Hic si ex prioris stirpe descendisset, ejus nepos esse debuisset, ut patrum et avorum utriusque addita praenomina docent. Id vero ex eo minus verosimile fit, quod hac ratione inter avi tertium et nepotis primum tribunatum militarem tantum quatuordecim anni interfuissent.

§. 8. *Hic enim primus cis Anienem cum rege Vejentium secundo proelio conflixit*] *Hinc enim* Lovel. 1. Deinde *primum*, pro *primus*, Voss. 2. Male. V. supra ad Epit. Liv. l. 1. p. 9. Tum *circa Anienem* Lovel. 5. *citra Anienem* Lov. 2. 4. Harlej. 2. Lipsiens. et Haverk. *circa cis Anienem* Portug. priori voci additis notis, quae delendam esse indicant. at τὸ *cis* in quibusdam editt. vetustis deficit. Ex his itaque colligo, scribas librarios voculam minus obviam non intellexisse, ideoque eam omisisse, vel ejus loco aliam, quae expositionis caussa margini adscripta erat, in contextum recepisse. Denique *secundo bello conflixit* Haverk. Quod nec ipsum probandum. V. supra ad 3, 61, 2.

Nec incruentam victoriam retulit] *ès cruentam victoriam* Voss. 2. et Lovel. 3. Minus recte. Infra (*21, 29, 4. ubi vide.) 42, 66, 10. *Nec incruentam victoriam fuisse: supra quatuor millia et trecentos de exercitu consulis cecidisse.* Paullo post, *Major idque ex civibus amissis*, pro *Major itaque*, Haverk. Deinde *quam laetitia ex fusis hostibus fuit* Lovel. 4. quod genuinum Livii videri posset, quia is praepositionem eamdem, et quidem in simili orationis compositione, repetere solet. V. infra hoc lib. ad c. 58, 4. Verum, reliquis codd. in alia omnia euntibus, vulgatum praefero.

Et senatus, ut in trepidis rebus, dictatorem dici Mam. Aemilium jussit] Palat. sec. *ut trepidis rebus*, omisso *in*. GEBII. Omnes nostri praepositionem *in* constanter servant; ut vicissim τὸ *ut* neglexerunt Leid. 2. et Lovel. 1. Cujus loco *et* scriptum fuerat in Voss. 1. a m. 1. Sed postea notis adjectis eam voculam delendam esse alius indicavit. Verum τὸ *ut* est necessarium. Re vera non erant trepidae res, reportata ex hostibus victoria. Ob dolorem tamen interfectorum quorumdam civium idem remedium adhibitum, ad quod in rebus trepidis decurrebant Romani, ut dictatorem dici juberent. V. ad 3, 49, 6. Praeterea *eo senatus* Harlej. 2. Alii omnes vulgatum defendunt.

§. 9. *Ex collegio prioris anni*] Locutio haud satis probatur Doujatio, qui propterea *collegis* legendum conjicit. Si tamen locutioni ac stilo Liviano magis adsuetus fuisset, a loco sanissimo corrumpendo manus continuisset. Pariter enim aliquoties uno l. 10.

dictatorem dici Mam. Aemilium jussit. Is magistrum 9
equitum ex collegio prioris anni, quo simul tribu-
ni militum consulari potestate fuerant, L. Quincti-
um Cincinnatum, dignum parente juvenem, dixit.
Ad delectum a consulibus habitum centuriones ve- 10

Livium locutum meminisset: ut c. 22, 3. *Censura duobusque consulatibus simul gestis expertum se, nil concordi collegio firmius ad rempublicam tuendam esse.* c. 24, 6. *Nimirum adversarium se, non socium imperii, legisse sensim exprobrat; et invidisse Decium concordibus collegiis tribus.* c. 26, 2. *Ceterum si sibi adjutorem belli sociumque imperii darent, quonam modo se oblivisci P. Decii consulis per tot collegia experti posse.* et ita etiam de tribunis consularibus 5, 18, 2. *Omnesque deinceps ex collegio ejusdem anni refici adparebat.* et 4, 49, 12. *Neminem ex collegio tribunorum militum saepius, quam Postumium, in disceptationem trahebat.* (*39, 5, 5. 42, 32, 7.) Constanter etiam receptam lectionem omnes codd. scripti ab intempestiva conjectura vindicant.

L. Quintium Cincinnatum, dignum parente juvenem, dixit] Quidam, ut dixi, manuscripti libri semper *Quinctium* habent una cum tabulis Capit. et Diodoro. SIG. Inter eos codd. qui semper *Quinctium* scribunt, ex meis est Leid. 1. quam scripturam passim in Livio recepi. V. supra ad 1, 30, 2. Praeterea *dicit* est in Leid. 2.

§. 10. *Ad delectum ab consulibus habitum*] *dilectum* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. Lipsiens. Klockian. et Fragm. Hav. V. infra ad 37, 51, 7. Praeterea *ab consulibus* Gronovius demum edidit anno 1665. eademque scriptura superest in Leid. 2. Haverk. et Harlej. 2. Gebhardus etiam supra hoc cap. §. 7. ita emendandum monuit ex Pal. MS. id est, ut conjicio, ex Palat. sec. In his non versatur salus literarum, notandum tamen *a consulibus* non modo inpressos Gronoviana illa edit. antiquiores praeferre, sed idem etiam superesse in Florent. Voss. utroque, Leid. 1. Lovel. quinque, Gaertn. Klockian. Portug. et Fragm. Hav. Tota praepositio exsulat ab Harlej. 1. et Lipsiens. quam scripturam probat Cl. Longolius ad Plin. 10. Epist. 43.

Centuriones veteres, belli periti, adjecti] Inclinat animus reponere *adlecti*. GRUT. Praefert Gruterus *adlecti*. Me vox ista non offendit, vel propter ea, quae infra [ad 35, 28, 9.] de verbo *conjicere* notabimus. Exspectabam potius, ut *τὸ periti* deleret, ac *veteres belli centuriones* dictos putaret, ut apud Tacitum [4. Hist. 20.] *vetus militiae.* [1. Ann. 20.] *vetus operis ac laboris.* Quod tamen nemini obtrudimus. J. FR. GRON. Gruterus *adjecti* in *adlecti* mutavit. Voces *adjectus* et *adlectus*, item *conjectus* et *conlectus*, passim a librariis confundi, non diffiteor. V. infra ad (*35, 2, 9.) 36, 12, 4. Quum tamen hic codd. scripti omnes in vulgatum *adjecti* conspirent, eaque lectio optimum sensum reddat, recte Gronovium ei consensum negasse puto. Perperam enim Doujatius scribere sustinuit, Gronovium *adlecti* praeferre. ut hinc iterum pateat, quanta diligentia

teres belli periti adjecti, et numerus amissorum proxima pugna expletus. Legatos Quinctium et M. Fa-
11 bium Vibulanum sequi se dictator jussit. Quum po-

atque animi intentione Livium ejusque priores interpretes evolverit is, qui Livium principi juventutis Francicae inlustrare suscepit. Similiter *vetus belli* locutionem esse, quibusdam scriptoribus usitatam, probavi olim ad Silii 11, 26. (* v. Obs. Misc. T. 8. p. 408.) Verum neque hic Gronovii *periti* ejicientis sententiam probare queo, tum quod codices eam vocem uno ore tueantur, tum etiam quod alibi Livium ea constructione delectatum vel usum fuisse ostendi nequeat. Quin contra ut hic *centuriones veteres belli periti*, ita etiam *veterani et periti belli* infra dixit 37, 20, 2. *Veterani omnes et periti belli erant, et ipse dux Philopoemenis, summi tum omnium Graecorum imperatoris, discipulus.* (* 27, 6, 10. 34, 17, 3.) Ceterum *expletur*, pro *expletus*, habent Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 1. 2. 4. et in margine Voss. 1.

Legatos Quinctium Capitolinum et M. Fabium Vibulanum sequi se dictator jussit] *Jubulanum* Lovel. 5. Harlej. 2. Lipsiens. et Gaertn. *Jubilanum* Haverk. V. supra ad 3, 35, 11. Praeterea *Quintum Capitolinum*, pro *Quinctium*, Leid. 1. et Harlej. 1. Sed videntur eorum codd. scribae existimasse, non decere, ut Quinctii praenomen omitteretur, quum Fabii alterius legati addatur. Interdum tamen id Livium facere solitum fuisse, infra videbimus hujus lib. c. 49, 1. Praeterea Quinctio Capitolino non *Quinti*, sed *Titi*, praenomen fuit. Denique alio ordine *Quinctium Capitolinum et M. Fabium Vibulanum legatos sequi se dictator jussit* Leid. 2. et Lovel. 1. *sequi se dictator dixit jussit* Gaertn. et Portug. Sed voci *dixit* subjecta sunt stigmata, quibus innuunt librarii, vocem delendam esse. *sequi se dictatorem jussit* Florent. a m. 1.

§. 11. *Quum potestas major, tum vir quoque potestati par, hostes ex agro*] Quidam continuate hoc legunt, quasi *hostes* sit accusandi casus, ac ab Dictatore intelligemus submotos hostes trans Anienem, quod sub Sergio factum non erat. Verum ii quomodo sequentia ordinant verba: *collesque inter Fidenas atque Anienem ceperunt, referentes castra?* Nempe ut aut *colles* sit nominandi casus, et *referentes* accusandi, quod durum sane videtur: aut in *ceperunt* intelligamus nominativum *hostes*. Ego, salvo aliorum judicio, malim distinguere ante *hostes* ad hunc sensum: Cum esset jam in armis potestas, tum vir quoque potestati par; hostes, qui id non ignorabant, submovere ex agro Romano trans Anienem, collesque inter Fidenas atque Anienem ceperunt, referentes castra. GLAR. Recepta majori distinctione post vocem *par*, ut Glareanus volebat, sequens *hostes* casu recto, et *hostes submovere* per ellipsin accipi debet, pro *submovere se*, vel *submovere castra*. Eo sensu simplex *movere* saepius usurpari, infra videbimus ad 10, 4, 9. At, praeterquam quod, τὸ *Quum potestas major, tum vir quoque potestati par* ita abscise poni, displiceat, neque etiam illa commode conjungi posse censeam praecedentibus *sequi se dictator jussit, quum potestas major, tum vir quoque potestati par*, quia potius his verbis ratio redditur, cur hostes ex agro Romano trans

testas major, tum vir quoque potestati par, hostes ex agro Romano trans Anienem submovere, collesque inter Fidenas atque Anienem ceperunt, re-

Anienem cesserint; insuper verbum *submovere* eo modo absolute positum nondum observavi. Contra vero *submovere* et apud Livium et apud alios est repellere, efficere, ut quis recedere cogatur. supra 2, 59, 3. *Tum expressa vis ad pugnandum, ut victor jam a vallo submoveretur hostis.* 45, 10, 2. *Postquam debellatum in Macedonia, et statione submotos hostium lembos audivit.* Florus 1, 10. *Postquam hostes undique instantes solus submovere non poterat.* 4, 2, 59. *Aedificiorum proximorum atque navalium incendio infestorum hostium tela submovit.* Just. 2, 3. *Darium regem Persarum turpi ab Scythia submoverunt fuga.* 7, 3. *Darius rex Persarum turpi ab Scythia fuga submotus.* Vulgatam itaque distinctionem servavi. Quod autem adtinet ad difficultatem, quam ex verborum sequentium constructione sibi movet Glareanus, de ea mox videbimus. Ceterum *Ut potestas major, tum vir* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. et Gaertn. *Tum potestas major, tum vir* Voss. 2. Lovel. 3. 4. 5. Portug. Harlej. 2. Haverk. Fragm. Hav. a m. 1. et edd. vetustae usque ad Aldum, qui substituit *Cum potestas.* cum quo faciunt Leid. 1. et Harlej. 1. V. infra ad 6, 23, 3.

Collesque inter Fidenas atque Anienem ceperunt, referentes castra] Non est dubium, quin ita intelligendus hic locus sit. Dictator trans Anienem submovit hostes; qui, cum castra referrent, colles inter Fidenas atque Anienem ceperunt. SIG. Perizonius ad 28, 12. *colles qui inter Fidenas.* Non persuadet. V. ad 3, 38. DUK. Sensum Livii Sigonius recte adsecutus est: qui ut melius ex verbis colligatur, medicinam iis adtulit Cel. Jac. Perizon. qui ad 28, 12, 13. scribendum conjicit, *colles, qui inter Fidenas atque Anienem, ceperunt,* et multis exemplis docet, verborum hanc contocationem, ut pronomen relativum non semper in initio orationis ponatur, Livio familiarissimam esse. Vide, quae etiam eo loco notavi, ut et ad 3, 38, 2. Hac conjectura, quam verisimilem puto, recepta, evanescit omnis difficultas, quam ex horum verborum structura ad proxime praecedentia movere Glareanus conatus erat. Eamdem difficultatem etiam animadvertisse videntur librarii Lovel. 4. et 5. [Veith.] ideoque verba praecedentia hoc modo dedisse, adoptata voce, *Tum potestas major, tum vir quoque potestati par erat:* quae tamen lectio satisfacere nequit. Interim *intra Fidenas* vetustiores, quibus usus sum, typis descripti. Voces has confundi solere librariorum culpa, infra v. ad 5, 27, 3. Aldus *inter Fidenas* primus reposuit, cum quo stant omnes Msti. Et id verius est. Deinde *et Anienem cepere* praeferunt Lovel. 4. Harlej. 2. et Lipsiens. At verba *submovere, collesque inter Fidenas atque Anienem* deficiunt in Lovel. 1. et Harlej. 1. negligentia scribarum, cui tamen occasionem praebuit vocis *Anienem,* quae praecesserat quoque, repetitio. V. infra ad 9, 11, 11. Eadem vocabula non modo, sed etiam sequens *ceperunt,* omittuntur in Voss. 1. et Leid. 2. Verum *deserunt,* pro *ceperunt,* est in Lovel. 2. et Lipsiens. *cepere* in Harlej. 2.

Nec ante in campos digressi sunt] *degressi.* Loquitur enim de de-

ferentes caſtra: nec ante in campos degreſſi sunt,
12 quam legiones auxilio Faliscorum venerunt. Tum demum caſtra Etruscorum pro moenibus Fidenarum posita. et dictator Romanus haud procul in-

scensu ex collibus in campos; ut et ante dixi, et post dicam. Nam saepius hoc mendum est apud Livium. SIG. Sigonius *degressi*. Non refragor. c. 33. habet Palat. tertius, *Cum eo degressos modo de montibus*. 5, 46. *Eadem degressus nuncius Vejos contendit*, ut legit Sigonius ex illo loco Quadrigarii, *Cominius qua ascenderat, descendit, atque verba Gallis dedit*. 7, 14. *Deinde ubi degressos repente viderunt*. Non dubito, ibi sic recte legere Sigonium. Sed Pall. omnes MSS. atque editi *digressos*. Lib. eodem c. 24. *Alia in campum degressis supererat moles*. ut recte habent Pall. MSS. duo, primus ac tertius. Ibidem c. 34. *Nunc viam patefacere, ut degressos in vallem adoriantur*. 23, 27. *Degressus colle pergit ire acie inſtructa ad caſtra*. Ita ibidem Palat. pr. et Andreae editio. 29, 2. *Equitibus ad pedes degressis*. Sic legendum 32, 15. e Pall. *Degressus in campos Thessaliae*. GEBH. *in campos digressi* servant Florent. Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Lipsiens. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed cum Sigonio tamen *degressi*, quod, a reliquis editoribus neglectum, Gronovius recte recepit, probandum puto. Voces *degressus* et *digressus*, significatione magis, quum ductuum dissimilitudine, diversas, passim librarii in scriptis commutarunt. Id infra etiam factum puto hoc libro c. 39, 8. *Tempanius metu insidiarum suos ad lucem tenuit. Digressus deinde ipse cum paucis speculatum, quum ab sauciis hoſtibus sciscitando comperisset, caſtra Volscorum deserta esse, laetus ab tumulo suos devocat*. Ita praeferunt et scripti plerique, et editi omnes; pro quo *Degressus* legendum puto. Nam Tempanius, a reliquo exercitu interclusus, se receperat cum equitibus in tumulum. Unde praeceſſerat, *tumulo quodam occupato in orbem se tutabantur*, et *Tumulus tamen circumsessus ultra mediam noctem est*; et hic etiam dicitur *ab tumulo suos devocat*. Inde itaque speculatum profectus, quid hoſtes agerent, qui tumulum in planicie circumsederant, proprie non tam *digreditur*, quam *degreditur*. Alia plura hujus corruptelae exempla videri poſſunt apud Rhenanum infra ad hunc libr. c. 33, 12. et ad Taciti 3. Hiſtor. 67. Sigonium ad Liv. 5, 46, 10. 7, 14, 10. c. 24, 1. c. 34, 11. 21, 38, 5. 23, 27, 4. 29, 2, 14. 40, 22, 7. 44, 5, 12. et quae notantur ad 3, 62, 9. 8, 35, 8. 21, 32, 12. c. 59, 1. 22, 12, 7. 32, 15, 5. ad 41, 14, 2. et ad 44, 35, 23. Adde Cl. Cortium ad Salluſt. Jugurth. 49, 4. et Cel. Duker. ad Flori 3, 16, 6. et quos ibi notavit. Pari modo *demittere* et *dimittere* et alia similiter composita verba confundi solent. V. ad 7, 23, 6.

Quam legiones, auxilio Faliscorum venerunt] Hae legiones non veniebant auxilio Faliscis, sed Vejentibus et Fidenatibus, atque ex ipsis Faliscis conſtabant. Lego proinde *auxilia Faliscorum*. id est, legiones, quae erant auxiliariae Faliscorum copiae. Hinc c. 18. *Trium populorum exercitus ita stetit inſtructus, ut dextrum cornu Vejentes, siniſtrum Falisci*

de ad confluentes consedit in utriusque ripis amnis, qua sequi munimento poterat, vallo interposito. postero die in aciem eduxit.

XVIII. Inter hostes variae fuere sententiae. Fa- 1

tenerent, medii Fidenates essent. Nisi tamen ita construendus locus: *quam legiones Faliscorum venerunt auxilio*, et distinctio post *legiones* tollenda sit. GISB. CUPER. Nescio, utrum prior Ampl. Cuperi conjectura admitti possit. Ut enim *auxilia Romanorum* sunt copiae alienigenae, quibus Romani utuntur, *auxilia Romana*, quae Romani mittunt aliis; v. Gronov. ad Liv. 1, 26, 4. ita etiam *auxilia Faliscorum* forent copiae aliarum gentium, quae Faliscis auxilium ferebant, non vero auxilia, quae Falisci aliis mittunt; ea enim eadem ratione *auxilia Falisca* dicenda erant. (* Immo *auxilia Balarorum* sunt auxilia a Balaris missa Iliensibus 41, 12, 5. ubi vide. Ita *praesidium Gallorum* est praesidium Romanorum a Gallis missum 41, 3, 5.) Contra autem verum censendum est, quod Cuperus subjungit, verba hoc ordine accipienda esse, *quam legiones Faliscorum venerunt auxilio*. Ceterum *devenerunt*, pro *venerunt*, Lovel. 4.

§. 12. *Ad confluentes consedit in utriusque ripis amnis*] *ad confluentem* Lovel. 5. Ita Justin. 32, 3. *Ex his manus quaedam in confluente Danubii et Savi consedit.* Indifferenter Plinius nunc *confluentem*, nunc *confluentes* vocat. ita 6. H. N. 26. *In confluente Euphratis fossa perducti et Tigris*. et c. 28. *Infra confluentem Euphratis et Tigris.* At c. 27. *Est etiamnum oppidum Mesopotamiae in ripa Tigris circa confluentes.* Quum vero omnes reliqui codices vel *ad confluentes*, vel *ad confluentis* praeferant, nihil mutandum judico. Praeterea male *conscendit* Portug. et Fragm. Hav. a m. 1. (* v. ad 31, 26, 2.) Similiter confunduntur *desedit* et *descendit* infra 32, 9, 3. Tum *in utrisque ripis amnis* Lovel. 3. 4. a m. pr. et 5. ac Gaertn. [Veith.] Paullo ante *castra Faliscorum*, pro *Etruscorum*, Lovel. 4.

Qua sequi munimento poterat] Vide, quid sibi velit *munimento sequi*. Nam ego sane non intelligo; nisi sit, in faciendo munimentum. GLAR. *munimento* ipse Livius mox exponit verbis sequentibus *vallo interposito*, Indicat igitur Livius, dictatorem Romanum consedisse in ripis Tiberis et Anienis, qua parte indoles ac situs riparum permitteret, ut munimento sive vallo interposito tectus eas adire posset. *qua sequi poterat* nempe ripas utriusque amnis, id est eas petere, in eas pervenire poterat. V. Gronov. ad Senec. Epist. 76. Cel. Burmann. ad Valer. Flacc. 1, 3. et 66. et quae notavi ad Silii Ital. 2, 86. Male vir doctus in ora edit. Curionis conjecerat *qua sequi munimenta poterat*. Praeterea *quo sequi* Lovel. 2. 4. et Lipsiens. Tum *monumento* perperam habet Haverk. V. supra hoc lib. ad c. 10, 6. Denique in verbis sequentibus *nullo interposito*, pro *vallo interposito*, Florent. librarii aberratione.

§. 1. *Inter hostes fuere variae sententiae*] Vox *fuere* minime desideraretur, si liberet abire loco. GRUT. At in omnibus superest codd. neque justa ei expungendae caussa adparet. Saepius jam dictum est, ac saepius infra dicendum erit, non omnia, quae salvo sensu abesse possunt, deleri debere. V. infra ad 23, 34,

liscus, procul ab domo militiam aegre patiens, satisque fidens sibi, poscere pugnam: Vejenti Fide-
2 natique plus spei in trahendo bello esse. Tolumnius, quamquam suorum magis placebant consilia, ne longinquam militiam non paterentur Falisci, postero die se pugnaturum edicit. Dictatori ac Ro-
3 manis, quod detrectasset pugnam hostis, animi accessere: posteroque die, jam militibus castra urbemque

15. *Inter hostem* habet Lovel. 4. et Lipsiens. Tum *variae fuerunt sententiae* Lovel. 1. Portug. et Fragm. Hav. a m. 1. *variae fuere sententiae* Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 2. 3. 5. Harlej. uterque, Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. et edd. priores: quod recepi. Nam Curio demum anno 1549. ordinem vocabulorum inmutavit. Non aliter etiam est in Lipsiens. nisi quod sollemni errore legat *vanae fuere sententiae.*

Procul ab domo militiam aegre patiens] Prima vox abest a Leid. 2. *prope ab domo* habet Harlej. 2. *procul a domo* Lovel. 1. *a domo* etiam servant Voss. ambo, Leid. 2. Haverk. Lov. 3. 4. 5. et Gaertn.

Vejenti Fidenatique plus spei in trahendo bello esse] Copula *que* abest a Portug. Deinde mox *Columnius* Lov. 2. 5. et Fragm. Hav. a m. 1. *Tollūpnius* Portug. *Toluminius* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *Tolunnius* Lovel. 3. V. ad Epit. hujus lib. et ad cap. praec. §. 1.

§. 2. *Ne longinquam militiam non paterentur Falisci*] Vet. lib. non habent *non*. SIG. Sigonius ejecit *non*, quod habent Pall. pr. ac tert. et Andreas Campanusque *ne longinquam militiam non paterentur.* GEBH. Negationem alteram exturbavit Sigonius: nos volentibus MSS. et vett. edd. ipsaque sententia restituimus. 10, [45, 11.] *Secundum vota militum, qui vim frigoris jam in Samnio non patiebantur.* 35, [25, 12.] *Sed metuens, ne dilationem res non pateretur.* Petronius [in Satyr. 111.] *Desiderium exstincti non posse feminam pati.* Senec. ad Helv. 14. *Quod desiderium ipsum per se pati non potes.* Noster libro praec. [c. 52, 9.] *Novam inexpertamque eam potestatem eripuere patribus nostris, ne nunc dulcedine semel capti ferant desiderium.* Ergo *ne non paterentur*, id est, ne gravarentur, ne recusarent, et ab signis discederent. Hic erat metus ad compellendum Tolumnium potens: non, ne aliquid duri et molesti Faliscis eveniret, quam facit mentem lectio Sigonii. J. FR. GRON. Voculam *non* ex meis delent Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. ex Hearnii autem Oxoniensibus eamdem ignorant B. L. 1. et C. Sed recte Gronovius illam servandam docuit, cui Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. Harlej. 1. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. consentiunt. Supra dixerat Faliscum *procul ab domo militiam aegre pati*; ne itaque Falisci longinquam hanc militiam *non paterentur*, id est, diutius pati recusarent, se subducerent oneri militiae longinquae. Infra 5, 6, 4. *Ut, tamquam navale bellum*

bemque se obpugnaturos frementibus, ni copia
pugnae fiat, utrimque acies inter bina castra in me-
dium campi procedunt. Vejens, multitudine abun- 4
dans, qui inter dimicationem castra Romana adgre-
derentur, post montes circummisit. Trium populo-
rum exercitus ita stetit instructus, ut dextrum cor-
nu Vejentes, sinistrum Falisci tenerent, medii Fi-
denates essent. Dictator dextro cornu adversus Fa- 5
liscos, sinistro contra Vejentem Capitolinus Quinctius

tempestatibus captandis et observando tempore anni gerant, non aestus, non frigora pati possint. Ceterum *lonquam militiam* Harlej. 1. quasi voluisset *longam militiam*, eodem sensu; ut enim *longinquus* pro longus, ita et *longus* pro longinquus ponitur. Vide, quae notavi ad Silii Ital. 6,628.

Postero die se pugnaturum edicit] *Tò se* non comparet in Haverk. V. supra ad 1, 23, 5. Reliquis tamen eam voculam servantibus, non expungendam etiam judico. Praeterea *dicit*, pro *edicit*, vett. edd. usque ad Aldum, qui vulgatae lectionis auctor exstitit. Cum eo autem stant omnes codd. scripti.

§. 3. *Quod detrectasset pugnam hostis*] *quia detrectasset* Lovel. 4. saepius obvio errore. V. infra ad 38, 36, 4. Tum *detractasset* Voss. ambo, Leid. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. V. ad 34, 15, 9. *detrectassent hostes* Haverk. reliquis numerum singularem servantibus, quorum etiam lectionem probandam puto. V. infra ad 5, 50, 2. [*oppugnantes* Veith.]

Posteroque die jam militibus] Conjunctionem *que*, ab antiquioribus excusis exsulantem, primus admisit Aldus. Eamdem vero servant omnes scripti, praeter Lovel. 5. et Portug. qui similiter eadem carent. Mox *copia pugnae fuit*, pro *fiat*, Lovel. 5.

§. 4. *Qui inter dimicationem castra Romana adgrederentur*] *in dimicatione* se in Oxon. L. 1. invenisse, Hearne professus est: quomodo etiam praefert Lovel. 4. Omnes reliqui nostri, et scripti, et excusi, in vulgatum conspirant: quod etiam verum judico, alterum autem ex glossa marginali natum esse. nam *inter dimicationem* est in dimicatione, interea dum dimicatur. Ita *inter proelium* infra est c. 19, 7. *Inter proelium et ad castra Romana pugnatum est adversus partem copiarum.* Et *inter certamen commissum* 6, 24, 2. *Quod multitudo suppeditabat, aliquot validos cohortes in castris armatas instructasque reliquerant, quae inter commissum jam certamen, ubi vallo adpropinquasset hostis, erumperent.* Pari modo *inter fluctuantem aciem* emendandum censet Gronov. ibid. §. 10. *Optimum visum est, inter fluctuontem aciem trodi equos, et pedestri pugna invadere hostem.* ubi hodie editur *in fluctuantem aciem*. Plura ad eum locum exempla videri possunt. Mox *Tum populorum ita stetit instructus* Lovel. 4. et, mutato ordine, *Fidenates medii essent* Gaertn.

§. 5. *Sinistro contra Vejentem*

intulit signa. ante mediam aciem cum equitatu magister
6 equitum processit. Parumper silentium et quies fuit,
nec Etruscis, nisi cogerentur, pugnam inituris, et

Capitolinus Quinctius intulit signa] *contra Vejentes* Voss. 2. invitis reliquis, manu et typis exaratis. *Vejens*, ut *Romanus* supra 3, 2, 11. *Vejentes* autem librarius dedisse videtur, quod pluralem exigi putaret ob praecedens *Faliscos*; quasi non ubique Livius simili modo orationis gratam varietatem captare solitus esset. Infra 10, 27, 3. *Dies indicta pugnae: Samniti Gallisque delegata pugna.* ita Gronov. malebat, pro vulgato *Samnitibus Gallisque*. Plura ibidem notabuntur.

Ante mediam aciem cum equitatu magister equitum processit] Transpositis vocibus *magister equitum cum equitatu* Gaertn. Deinde *magister equitum fuit* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Male. Praecessit paullo ante hoc ipso cap. *Utrimque acies inter bina castra in medium campi procedunt.* Supra 1, 23, 6. *Postquam instructi utrimque stabant, cum paucis procerum in medium duces procedunt.* ubi plura vide.

§. 6. *Parumper silentium et quies fuit*] *Parumper par. silentium* Lovel. 5. qui etiam verbum *fuit* ignorat. Mox *ne Etruscis*, pro *nec*, Lipsiens. Tum *nisi cogerentur, pugnam inituris, a dictatore*, pro *et dictatore*, Lovel. 5.

Ut ex auguribus, simul aves rite admissae essent] Ridebit fortassis aliquis, quid hic haesitem: at ego, quid *ex auguribus* sit, nescio. Nisi *ex* pro *ab* positum existimemus. quidam enim ita emendarunt. quod si exemplariorum vetustorum fide fecerunt, eo melius res habet. Ceterum ordo erit, ut ex composito tolleretur signum, simul ab auguribus aves rite admissae essent: ut *simul* intelligamus dictum, pro *statim ut*, quemadmodum huic auctori perquam familiare est, ac item Horatio [4. od. 7, 9.]

— — *ver proterit aestas*
Interitura, simul
Pomifer autumnus fruges effuderit. — —

GLAR. Contaminatus locus curiositate correctorum. Pall. omnes *ut ex auguribus simul aves rite admissae essent.* GEBH. Glareanus *admissae essent*. Hoc merito rejicit Lipsius 1. Ant. Lect. 7. DUK. Glareanum tamquam auctorem lectionis istius *admissae essent* traducit Lipsius 1. Antiq. lect. 7. Sed male. Nihil aliud peccavit, quam quod veriorem lectionem, ab aliis jam receptam, non admiserit. Nam *ex auribus*, mendosius quidem, sed ita tamen, ut jam in eo τὸ *ex* legatur, praefert Florent. *ex auguribus*, et *admissae essent* Voss. ambo, Leid. ambo, Harlej. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. B. L. 2. N. C. Neapol. Latinii, et priscae edd. usque ad Frobenium, qui anno 1531. *ab auguribus* et *admisissent* recte primus vulgavit. Eam autem lectionem partim firmat Florent. praeferens *admisissent*; neque longe aberrat Lovel. 5. in quo quidem *ex auguribus*, sed insuper *admissi essent* inveni. Ceterum in disciplina augurali apud Romanos aves dicuntur *admittere*, quae permittunt, quae sinunt, ut aliquid fiat. Supra 1, 36, 6. *Auguriis certe sacerdotioque augurum tantus honos accessit, ut nihil belli domique postea, nisi auspicato, gereretur: concilia populi, exercitus vocati,*

dictatore arcem Romanam respectante, ut ab augu-
ribus, simul aves rite admiſiſſent, ex composito tol-
leretur signum. Quod simul conspexit, primos equi- 7

summa rerum, ubi aves non admisissent, dirimerentur. eodem sensu *aves* dicuntur *admittere exaugurationem* 1, 55, 3. *Quum omnium sacellorum exaugurationes admitterent aves, in Termini fano non addixere.* Tales aves vocatae sunt *admissivae.* Feſtus ea voce. *Admissivae aves dicebantur ab auguribus, quae consulentem juberent.* Ei obponuntur *aves remores,* quae morari jubent. Feſtus ea voce. *Remores item in auspicio aves dicuntur, quae acturum aliquid remorari compellunt.* Vocantur etiam *arculae* ab arcendo. Feſt. ea voce. *Arcula dicebatur avis, quae in auspiciis vetabat aliquid fieri.* Denique vocantur etiam *Inebrae.* Feſtus iterum ea voce. *Inebrae aves, quae in auguriis aliquid fieri prohibent. Et prorsus omnia inebra adpellantur, quae tardant, vel morantur agentem.* V. Scalig. ad Feſtum in voce *Enubro.* Quemadmodum autem in hac re usitatum est verbum *admittere,* ita etiam *addicere*; de quo infra v. ad 27, 16, 15. In vulgata scriptura, quae olim obtinuit, nullus sensus est. *admisiſſent* eodem modo abiit in *admissae essent,* quo *reliqua erant,* in *reliquerant*; de quo similibusque aliis v. infra ad 23, 29, 16. De voce *simul,* pro ſtatim ut, v. ad verba sequentia. Narratio autem Livii has ob caussas nemini sano suspecta esse potest, quod Aemilius diem horamque proelii auguribus praedicere non potuerit, neque adeo acutis oculis fuerit, ut ad quatuor aut quinque millia paſſuum positus signum ex Capitolio elatum videre potuerit: ob quas rationes fidem vel judicium Livii Donjatius ille in dubium vocabat. Nam quum tantopere dictatori ejusque militibus animi aucti eſſent, ut se caſtra urbemque obpugnaturos fremerent, ni copia proelii poſtero die fieret, potuit dictator, proelium committendi consilio ex caſtris progreſſurus, juſſiſſe, ut eo die augures de coelo servarent. Fidem etiam non excedit, si, arcem ac Capitolium in conspectu habens, licet inde quatuor vel quinque milliaria remotus foret, dicatur videre potuiſſe signum, vel fumo excitato vel alia notabili ratione inde datum.

§. 7. *Quod ubi conspexit*] In archetypo Vormaciensi est, *Quod simul ubi conspexit.* RHEN. Pall. omnes *Quod simul ubi.* Visum id quoque Rhenano. GEBH. *Quod simul ubi* etiam Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lov. 1. 2. 3. 5. Harl. uterque, Lips. a m. 2. (in quo olim transpositis vocibus scriptum fuerat *Quod simul conspexit ubi*) Gaertn. Portug. Haverk. Hearnii Oxonn. et priscae editt. usque ad Aldum, qui primus *τὸ simul* expunxit. Alterutram vocem a mala manu eſſe videbat. Sed poſteriorem potius, quam priorem, servasse videtur, quod modo praeceſſiſſet *s i m u l aves rite admisiſſent.* Contra Cl. Jac. Gronovius, qui *Quod simul ubi conspexit,* praeterquam in Pall. Rhenani, et Voſſ. utroque, et in Rottendorff. exhiberi monet infra ad 6, 1, 6. non dubitabat, Livium scripsiſſe, *Quod simul conspexit,* quomodo in MS. Helmaeſtad. habetur. Et id verius videtur. Licet enim *τὸ simul,* pro ubi, Livio perquam familiare sit, ut Glareanus ad §. praec. monet, grammatico tamen, non satis in Livii scriptis versato, id dignum visum fuit, quod in margine codicis per vocem *ubi*

tes clamore sublato in hostem emisit. secuta pedi-
8 tum acies ingenti vi conflixit. Nulla parte legiones Etruscae sustinuere inpetum Romanorum. eques maxime resistebat; equitumque longe fortissimus ipse rex, ab omni parte effuse sequentibus obequitans Romanis, trahebat certamen.

exponeret. Quam alius variam lectionem esse existimans, neque dijudicans, utra lectio praeferenda foret, ambas voces simul recepit; ex quibus deinde veriorem et a Livio profectam Aldus delevit. Ut ita judicem, me permovit quum codicis Helmaestad. a Gronovio laudati auctoritas; tum quod, si cum Aldo Livium *Quod ubi conspexit* scripsisse credamus, quam etiam lectionem servat Lovel. 4. ratio dari non possit, cur postea in omnibus fere Mstis et editt. prioribus datum sit *Quod simul ubi conspexit*: verosimile enim non est, vocem notissimam *ubi* per minus notam hoc sensu *simul* in ora codicis expositam esse; tum denique quod alibi non raro τῷ *simul* alias voces ejusdem potestatis ac significationis jungere soliti fuerint indocti librarii. V. plura ad l. l. 6, 1, 6.

Primos equites clamore sublato in hostem emisit] Palat. pr. ac tertius *in hostes misit*. GEBH. *primores equites* Ascensii ed. anni 1510. quam lectionem idem Ascensius in sequentibus in marginem rejecit, priori scriptura in contextum revocata. *primo equites* Lovel. 5. a m. 2. et Haverk. Malc. Infra 34, 14, 6. *Equites primos ab utroque cornu in pugnam educit*. ubi plura vide. Deinde *in hostes emisit* Lovel. 3. *in hostem mittit* Voss. 2. Forte prius scriptum fuerat *in hostē emittit*, ut exstat in Leid. 1. et tum primam literam τοῦ *emittit* intercepit ultima praecedentis, ut infinitis locis factum in libris scriptis. V. supra ad 2, 44, 6. *emittere in hostem*, nempe ex reliqua acie, in quam ordinati erant. Infra 28, 14, 10. *Equitatum omnem extemplo in equites emittit*. ubi plura vide. Mox *ingente vi conflixit* Gaertn. *confixit* Lipsiens.

§. 8. *Legiones Etruscae sustinuere inpetum Romanorum*] *sustinere* Lovel. 2. Lipsiens. et priscae edd. Primi Mediolanenses anno 1505. eosque secutus Ascensius anno 1513. *sustinuere* reposuerunt; quod non modo recentiores omnes servarunt, sed etiam superest in omnibus scriptis. Deinde *impetum Romanum* editt. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480.

Equitumque longe fortissimus ipse rex] Conjunctio *que* non adparet in Lovel. 5. et Portug. quam reliqui omnes retinent. Mox *effusis sequentibus* Lovel. 5. Deinde *trahebant certamen* Gaertn. prioris tamen vocis penultimae literae subjecta nota, qua indicatur aliquid delendum esse. In verbis praecedentibus *consistebat*, pro *resistebat*, est in Lovel. 4. a m. 1.

§. 1. *Erat tum inter equites tribunus militum A. Cornelius Cossus*] *tunc* Fragm. Hav. V. ad 2, 12, 15. *tam* Lovel. 5. V. ad 7, 8, 4. *tamen* Gaertn. V. ad 22, 17, 5. Praeterea *in equites* Lovel. 3. V. ad 38, 57, 6. *intus equites* Lipsiens.

XIX. Erat tum inter equites tribunus militum A. Cornelius Cossus, eximia pulchritudine corporis, animo ac viribus par, memorque generis, quod, amplissimum acceptum, majus auctiusque reliquit posteris. 1
2 Is quum ad inpetum Tolumnii, quacumque se intendisset, trepidantes Romanas videret turmas, in-

inter eques Harlej. 1. Sed vox *equites* abest ab Harlej. 2. Unde videri posset scribendum esse, *Erat tum inter tribunos militum A. Cornelius Cossus.* Quod, si codices probarent, non displiceret. Et sane potuit per compendium scriptum fuisse *trib.* vel *tr.* Nunc nihil muto. Videtur Livius indicare, A. Cornelium Cossum nondum id aetatis fuisse, ut in senatum adlectus fuerit, sed adhuc in ordine equestri substitisse. Quum enim tribunus militum fuerit, cum inter equites militasse, intelligi nequit. Mox *animo et viribus* Lovel. 4.

Memorque generis, quod, amplissimum acceptum, majus auctiusque reliquit posteris] Optime MS. *magis auctius reliquit posteris.* V. Scalig. in Culicem [p. 12.] et Brisson. in Pareg. Lexici p. 687. [§. 87.] KLOCK. *memor generis*, sine copula *que*, Gaertn. Tum corrupte *quod, acceptum amplissimum, majus atrociusque reliquit posteris* Leid. 2. et Lovel. 1. Supra hoc lib. c. 2, 4. *Reminiscerentur, quam majestatem senatus ipsi a patribus accepissent, quam liberis tradituri essent; ut (quemadmodum plebs gloriari posset) auctiorem amplioremque. magis auctius*, quod Klockio placuit, videri potest dictum esse, ut illud 9, 7, 6. *Tristior deinde ignominiosae pacis magis, quam periculi, nuncius fuit*, ubi alia vide. Quum tamen meorum nullus ejus codici consentiat, eam lectionem a librarii potius, quam a Livii manu, profectam arbitror. Saepe enim scribae *majus* et *magis* confuderunt. V. infra ad 26, 41, 16.

§. 2. *Quum ad inpetum Tolumnii, quacumque se intendisset*] *Colnminii* Gaertn. *Columini* Leid. 2. *Columnii* Lovel. 2. et Haverk. *Columpnii* Lipsiens. Portug. et Fragm. Hav. a m. 1. *Tolunnii* Lovel. 3. *Tolnnii* Lovel. 5. V. ad Epit. Liv. hoc lib. Tum *se intendissent* Haverk.

Trepidantes Romanas videret turmas] *videret Romanas turmas* alio ordine Leid. 2. et Lovel. 1. *videt Romanas turmas* Voss. 1. *Romanas videt turmas* Flor. Leid. 1. Lovel. 5. et Harlej. 1. Scriptum fuerat *vid'et* id est *videret.* Sed librariorum culpa nota deinde neglecta est. Alia exempla infra v. ad 40, 14, 3.

Insignemque eum regio habitu] *insignemque cum regio habitu* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 3. 5. et Portug. [Veith.] Si certiores codd. accederent, non displiceret. Ita enim alibi etiam quum Livius, tum reliqui scriptores, loqui soliti sunt. Supra 3, 47, 1. *Virginius sordidatus filiam cum obsoleta veste, comitantibus aliquot matronis, cum ingenti advocatione in forum deducit.* ita Gronov. ex Mstorum vestigiis ibi legendum censuit, et plura hujus locutionis exempla adtulit. Auctor ad Herenn. 4, 52. *Venit iste cum sago, gladio subcinctus, tenens jaculum.*

signemque eum regio habitu volitantem tota acie
3 cognosset, *Hiccine est*, inquit, *ruptor foederis humani, violatorque gentium juris? Jam ego hanc mactatam victimam, (si modo sancti quidquam in terris esse*
4 *Dii volunt) legatorum manibus dabo.* Calcaribus sub-

Florus 4, 2, 45. *Mane cum pullo (nefas) apud principia conspectus.* Silius Ital. 1, 94.

Atque Acheronta vocat Stygia cum veste sacerdos.

Saepe librarii in confundendis *cum* et *eum* in Mstis peccarunt. V. Rhenanum ad Liv. 29, 30, 8. Sigonium ad 45, 37, 4. et quae supra notantur ad 3, 70, 4. et infra hoc lib. ad c. 56, 4. 5, 4, 7. c. 17, 10. c. 23, 10. c. 25, 12. c. 32, 8. c. 34, 9. ad 6, 1, 7. c. 17, 4. c. 20, 5. c. 22, 8. ad (*10, 7, 3.) 27, 44, 9. 35, 41, 7. 36, 2, 11. et 39, 19, 2. Errori vero originem dedit similitudo ductuum literarum *c* et *e* praesertim in scriptura Longobardica. V. infra ad 39, 35, 8. Si lectio placet, non jungendum est *insignem cum regio habitu*, sed *volitantem cum regio habitu*. Quum tamen codices, quorum auctoritatem praefero, in vulgatum consentiant, id etiam praeferendum puto.

Volitantem tota acie cognovisset] Scribe *cognosset*. Sic enim Florentinus. Et hoc satis erat: sed subscribunt et Rott. Helm. Mureti codices. Vossianus *cognoscet*. J. FR. GRON. Forte Gudianus vel alius codex, non Vossianus fuit, in quo Gronovius *cognoscet* invenit. Certe in excerptis istorum codicum, quibus utor, eam scripturam adnotatam non modo non video, sed etiam ex eorum priori producitur *cognosceret*, in quo consentientes habet Leid. 1. (2. ?) et Lovel. 1. neque aliter vir doctus ad marginem ed. Mediol. anni 1480. emendavit. ex Vossianorum autem posteriori in excerptis ejus adfertur *cognovisset*, quod servant etiam Lovel. 2. 3. 4. 5. Lipsiens. Gaertn. Port. Haverk. et Fragm. Hav. Recte tamen idem Gronovius ex reliquis *cognosset* probavit: quod idem praeferunt etiam Leid. 1. Harlej. ambo, et Hearnii Oxon. L. 1. et N. V. infra ad 22, 3, 2. Praeterea *volutantem* Leid. 2. et Lovel. 1. a m. 1. *voluntatem* Voss. 2. et Lovel. 3.

§. 3. *Hiccine est, inquit, ruptor foederis humani, violatorque gentium juris*] *Hicine* Florent. et Leid. 1. V. ad 6, 17, 3. Tum τὸ *est* non comparet in Portug. a m. 1. Denique transpositis vocibus *violatorque juris gentium* Haverk. cui inmerito vulgatus vocabulorum ordo displicuit. Ceterum Tolumnius vocatur *ruptor foederis humani, violatorque gentium juris*, quod jussu ejus legati a Romanis ad Fidenates missi interfecti sunt. Similiter milites, qui legatos a senatu in castra missos violarant, eosdemque, nisi Germanicus inpedivisset, interfecissent, *omnis humani juris violatores* vocantur apud Tacit. 1. Ann. 40. De quibus mox etiam addit c. 42. *Hostium quoque jus, et sacra legationis, et fas gentium rupistis.* V. infra ad 5, 4, 14.

Jam ego hanc mactatam victimam etc.] Vocem *hanc* non agnoscunt Leid. 2. Lovel. 5. et Lipsiens. *mactam*, pro *mactatam*, neglecta literarum *ta* duplicatione, prae-

ditis, infesta cuspide in unum fertur hostem. quem quum ictum equo dejecisset, confestim et ipse hasta innisus se in pedes excepit. Adsurgentem ibi regem umbone resupinat, repetitumque saepius cuspide ad terram adfixit. tum exsangui detracta spo-

ferunt Lov. 4. a m. 1. et Fragm. Hav. V. infra ad 10, 37, 2. Mox alio ordine *in terris Dii esse volunt* Haverk. Tandem *legatorum animabus*, pro *manibus*, Fragm. Hav. a m. 1. Monachi Christiani mangonium esse facile patet. Supra 1, 25, 12. *Duos fratrum manibus dedi.*

§. 4. *Confestim et ipsa hasta innixus, se in pedes excipit*] Scribe *confestim et ipse, hasta innixus, se in pedes excepit.* RHEN. Pall. pr. ac tert. et Campan. *excepit.* GEBH. *ipse*, pro *ipsa*, quod Frobenius anno 1535. in contextum monente Rhenano recepit, in omnibus meis scriptis superest. Neque aliter praeferunt antiquissimi, quos vidi, excusi. *ipsa* demum obvium fuit in Tarvis. pr. *excepit* vero primus Cl. Jac. Gronovius anno 1678. admisit. Id vero superest in omnibus et Hearnii Oxoniensibus et meis Mstis, solo excepto Haverk. qui, ut et Gebhardus de Palat. sec. non obscure innuit, *excipit* servarunt: quod eorum scribae maluisse videntur, quia mox sequitur *resupinat.* Sed eí iterum subdidit *adfixit.* V. supra ad 3, 46, 9. *recepit* est in Klockian. Praeterea *hastae innixus* Lovel. 4. (Veith.) ut infra hoc lib. c. 28, 7. *Uni viro Messio fortunà hostium innititur.* Sed alteram lectionem defendunt reliqui omnes codd. Et ita Livius etiam locutus est 6, 1, 4. *Quo primo adminiculo erecta erat, eodem innisa M. Furio principe stetit.* 8, 7, 11. *Cuspide parmaque innisum.* quem locum ad verba sequentia plenius laudabo. (* 9, 16, 10.) Et ita Tacit. 15. Ann. 60. *Salutem suam incolumitate Pisonis inniti.* Insuper pronomen *se* non adparet in Lovel. 4.

§. 5. *Repetitumque saepius cuspide ad terram adfixit*] MS. Col. *ad terram afflixit.* quae varietas in his verbis frequens et solens admodum est in libris veteribus. MOD. Modius *afflixit.* Camp. *in terram affixit.* GEBH. *affigere* et *affligere* passim in Mstis inter se commutari, patebit ex illis, quae olim notavi ad Silii 1, 674. et 9, 631. (* v. 40, 2, 2.) Lambinus autem, multis agens de verbo *adfligere* ad Horatii 2. Satyr. 2, 79. hunc quoque locum ad partes vocavit, eumque ita produxit, quasi ipse quoque *ad terram afflixit* in editis reperisset: quum tamen non modo omnes codd, mei, sed et, quascumque vidi, edd. constanter *affixit* praeferant, nisi quod *afixit* sit in Lovel. 2. et Lipsiens. Neque etiam Lambinus existimari potest, *afflixit* fide Modii, qui lectionis ejus auctorem cod. Colon. profert, laudasse; quum notae Modii in Livium illis Lambini in Horatium posteriores sint. Quum itaque nemo praeter Modium ex codd. suis hoc loco *adflixit* protulerit, ideoque omnium codices, scriptis meis et excusis consentientes, *adfixit* exhibuisse verisimile sit, vulgatum loco non movendum censeo. Accedit, receptam lectionem defendi simillimo loco Liv. 8, 7, 11. *Excussit equitem: quem, cuspide parmaque innisum,*

lia; caputque abscisum victor spiculo gerens, terrore caesi regis hostes fundit. Ita equitum quoque
6 fusa acies, quae una fecerat anceps certamen. Dictator legionibus fugatis instat, et ad castra compulsos caedit. Fidenatium plurimi locorum notitia effugere in montes. Cossus, Tiberim cum equitatu

adtollentem se ab gravi casu, Manlius ab jugulo, ita ut per costas ferrum emineret, terrae adfixit. Una tantum differentia est, quod hic dixerit *ad terram adfigere*, altero loco ex l. 8. *terrae adfigere.* Sed similiter *adfigere* cum praepositione conjungit Cic. Orat. pro Rosc. Amer. 20. *Literam illam, cui vos usque eo inimici estis, ut etiam eas omnes oderitis, ita graviter ad caput adfigent, ut postea neminem alium, nisi fortunas vestras, accusare possitis.* et 1. de Invent. 26. *Continentia cum ipso negotio sunt ea, quae semper adfixa esse videntur ad rem, neque ab ea possunt separari.* Livium autem solitum esse in regimine praepositionem, et quidem etiam praepositionem *ad*, ex qua compositum est verbum, repetere, supra vidimus ad praefat. §. 11. et 2, 36, 6. Mox *tum detracta exsangui spolia*, ordine vocum mutato, Leid. 2. et Lovel. 1. Paullo ante vero *Exsurgentem*, pro *Adsurgentem*, Gaertn. Male. Supra 3, 24, 4. *Ex quo semel fuerit aeger*, etc. *ne adsurrexisse quidem ex morbo.*

Caputque abscissum victor spiculo gerens, terrore caesi regis hostes fundit] Pall. pr. ac tert. Andr. et Campan. *abscisum.* sec. post *fudit.* Justinus 24, 5. *Ptolemaeus multis vulneribus saucius capitur: caput ejus amputatum et lancea fixum tota acie ad terrorem hostium circumfertur.* Interdum et ad contumeliam. Claudian. 2. in Rufin. 431.

— — — laceros juvat ire per artus,
Pressaque calcato vestigia sanguine tingi.
Nec minus assiduis certant elidere saxis
Prodigiale caput, quod jam de cuspide summa
Nutabat, digna rediens ad moenia pompa.

Euripides in Bacchis 1137.

— — — κρᾶτα δ' ἄθλιον,
Ὅπερ λαβοῦσα τυγχάνει μήτηρ χεροῖν,
Πήξασ' ἐπ' ἄκρον θύρσον, ὡς ὀρεστέρου
Φέρει λέοντος διὰ Κιθαιρῶνος μέσου.

GEBH. *absissum* Lipsiens. sed *abscisum* obferunt etiam Florent. Leid. 1. Voss. 2. Lovel. 3. 5. Portug. Gaertn. Fragm. Hav. a m. 1. et ex inpressis editiones Rom. anni 1472. Parm. anni 1480. Mediol. annorum 1480. ac 1505. et Tarvis. prior. Et ita bic legendum conjecit Doct. Arntzen. ad Aur. Vict. Epit. c. 23. V. plura infra ad 31, 34, 4. Praeterea copulam *que* non agnoscit Fragm. Hav. a m. 1. Tum *fudit* etiam Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Lipsiens. Haverk. et, quos Hearne Oxonii vidit, B. L. 2. et C. [Veith.] quomodo librarii illorum codd. dedisse videntur ob eamdem caussam, ob quam paullo ante etiam §. 4. *excepit*, pro *excipit*, dedisse dictum est.

Itaque equitum quoque fusa acies] Pall. omnes *Ita equitum.* GEBH.

transvectus, ex agro Vejentano ingentem detulit
praedam ad urbem. Inter proelium et ad castra 7
Romana pugnatum est adversus partem copiarum,
ab Tolumnio, ut ante dictum est, ad castra missam.
Fabius Vibulanus corona primum vallum defendit: 8
intentos deinde hostes in vallum, egressus dextra

Illud *Itaque* primum invectum est a Curione. Omnes autem non tantum editi priores, sed etiam codices, quibus usus sum, constanter servarunt *Ita equitum*. quod Gronovius recte revocavit, licet tamen receptae priscae lectionis in notis non meminerit. Post Curionem τὸ *Ita* etiam servarunt Gryphiana anni 1554. et variae Sigonii editiones.

Quae una fecerat anceps certamen] *anceps fecerat certamen* Haverk. *quae una fuerat anceps certamen* Leid. 2. Alibi *fui* et *feci* confuderunt indocti librarii. V. infra ad 31, 45, 2.

§. 6. *Dictator fugatis legionibus instat*] In archetypo Vormaciensi est, *Dictator legionibus fugatis*. RHEN. Non aliter etiam est in omnibus scriptis meis. Res eodem redit. At eam ob caussam praeeuntium codicum vestigiis insistendum putavi, eorumque exemplo vocabula in contextu Liviano composui. Mox *Fidenates plurima* Lovel. 2. [Veith.] *Fidenatum plurima* Leid. 1. *Fidenatum plurimi* Haverk. et Fragm. Hav. Male. V. ad 1, 27, 5. *ppl'm*, id est *populum*, pro *plurimi*, Lipsiens.

Transvectus, ex agro Vejentano ingentem detulit praedam ad urbem] *transactus* Klock. Deinde *ex agro Vejentino* Lovel. 2. et Lipsiens. Male. V. Cluverii Ital. Ant. 2, 3. p. 534. et Cellarii Geogr. Ant. 2, 9. p. 462. Alibi similiter erraront librarii. *Vejetano* Voss. 2. et Lovel. 1. ac 3. Deinde τὰ *ad urbem* desunt in Lovel. 2. *in urbem* quaedam edd. invitis scriptis.

§. 7. *Inter proelium et ad castra Romana pugnatum est*] *Inter proelium et castra Romana* Harlej. 2. Qui error forte inde originem habuit, quod indoctus librarius non viderit *Inter proelium* hic positum esse pro in proelio, sive interea dum proelium committitur: de quo dictum est modo ad cap. praec. §. 4. et infra plura dicam ad 6, 24, 10. Vocula *et* deficit in Lovel. 4. [Veith.] Sed voce addita *et ad ea castra* habet Gaertn. Mox *a Tolumnio*, pro *ab*, Voss. 2. *ab Tolumnino* Leid. 2. *ab Toluminio* Lovel. 1. *ab Tolunnio* Lovel. 3. *ab Tolunio* Lovel. 5. *ab Tolumpnio* Lipsiens. *ab Columnio* Lovel. 2. *a Columinio* Gaertn. *ab Columpnio* Fragm. Hav. a m. 1. *ab Collumpnio* Portug. V. ad Epit. hujus lib.

§. 8. *Fabius Vibulanus corona primum vallum defendit*] Praenominis literam reperi Fabio adscriptam, sed calamo recentiore. RHEN. Nullus eorum codicum, quibus usus sum, praenominis literam *M.* (eam enim indicari constat ex c. 17, 10.) adscriptam ostentat. unde neque codicis Borbetomagensis, quem Rhenanus consuluit, interpolatori fidem habeo. Ceterum *Fabius Jubilanus* habent Leid. 2. et Haverk. *Fabius Jubulanus* Lovel. 5. Lipsiens. Harlej. 2. et Gaertn. V. ad 3, 35, 11.

principali, cum triariis repente invadit. quo pavore injecto, caedes minor, quia pauciores erant; fuga non minus trepida, quam in acie, fuit.

1 XX. Omnibus locis re bene gesta, dictator senatusconsulto jussuque populi triumphans in urbem

Tum alio ordine *Corona Fabius Vibulanus* Lovel. 4. Praeterea voces *defendit*: *intentos deinde hostes in vallum* exsulant ab Lovel. 5. Gaertn. et Haverk. Ansam autem omissioni dedit vox *vallum*, quae modo praecessit. V. infra ad 9, 11, 12. *defendi* habet Lipsiens.

Intentos deinde hostes in vallum, egressus dextra principali, cum triariis repente invadit] Habet exemplar Borbetomagense *principia*. Verum extremae duae literae in erasae scripturae locum suppositae videntur. Supra scriptum est, *alias, principali*. Si libet legere *principia*, intellige dictum appositive, *intentos hostes in vallum dextra principia cum triariis repente invadit*. Significat autem, validiorem hostium partem aggressum: nam ii *principiorum* nomine intelliguntur, ut exponit apud Terentium (in Eunuch. 4, 7, 11.) Donatus, quo loco Thraso dicit, *Hic ego ero post principia*. Livius noster libro octavo hujus decadis (c. 8, 6.) docens, quo ordine solitus fuerit componi Romanus exercitus, *Robustior inde aetas*, inquit, *totidem manipulorum, quibus principibus est nomen*. Quod si mavis vulgatam lectionem sequi, notum est, auctore Festo, *Principalem castrorum portam nominatam, quod in eo loco sit, in quo principes ordines tendunt*. Sed an duae fuerint, dextra et sinistra, nescio. Quare non displicet, ut legamus *principia*. RHEN. *regressus* male Klock. Vulgatum autem *dextra principali* servant omnes scripti, nisi quod, teste Latinio, codex Neapol. praeferat *dextra primipili*, nullo eommodo sensu. Ceterum pudet me Rhenani, profitentis se nescire, an duae fuerint portae principales dextra et sinistra; de quo ei, qui Livium edidit, et, ut digne edere posset, saepius evolvere ac perlegere debuit, minime dubitandum erat, quum id aperte aliquoties Livius ipse testetur. Ita 34, 46, 9. *Duae legiones duabus principalibus portis signa efferre jussae*. et 40, 27, 4. *Ad dextram principalem hastatos legionis primae instruxit; principes ex eadem legione in subsidiis posuit. M. Servilius et L. Sulpicius tribuni militum his praepositi. Tertia legio adversus principalem sinistram portam instructa est*. Ex quorum priori loco duas portas principales fuisse, ex posteriori autem alteram portam principalem dexteram, alteram sinistram dictam esse constat: recte igitur hic legi *egressus dextra principali*. Miror, Rhenanum hanc emendationem a prioribus editoribus, et in primis a Gebhardo, qui nihil omittit, ut eum carpere possit, tamen tacitam tulisse.

Fuga non minus trepida, quam in acie, fuit] *fugaque non minus trepida* Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. (Veith.) Sed copula a melioribus ac fide dignioribus codd. exsulat. Paullo ante *caedes fuit minor* Lovel. 2. et Lipsiens. Melius tamen verbum, quod mox sequitur, ibi subauditur.

§. 1. *Omnibus locis re bene gesta*,

rediit. Longe maximum triumphi spectaculum fuit 2
Coſſus, spolia opima regis interfecti gerens. in eum
milites carmina incondita, aequantes eum Romu-
lo, canere. Spolia in aede Jovis Feretrii prope 3
Romuli spolia, quae, prima Opima adpellata, sola

etc. *in urbem rediit*] *Omnibusque locis* unus habet Haverk. Deinde *redit* quaedam ex vetuſtioribus excusis. Aldus deinde *τὸ rediit*, quod tamen jam antea etiam in edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. inveni, sed poſtea inmutatum fuerat, iterum in contextum recepit. Cum Aldo autem faciunt omnes scripti mei. V. infra ad 36, 35, 2.

§. 2. *Maximum triumphi spectaculum fuit*] *maxime* Lipsiens. Deinde *spolia optima*, pro *opima*, Lipsiens. et Gaertn. quomodo iidem aliique codices infra hoc cap. variisque locis paſſim apud Livium errarunt. V. infra ad 38, 8, 9. Insuper *aequantes cum Romulo* Lovel. 2. 3. et Gaertn. Utraque locutio, *aequare alicui*, et *aequare cum aliquo*, paſſim obcurrit. Quare verius videri poſſet, *aequantes cum Romulo*, quia *τὸ eum* modo praeceſſit. Potius tamen est, ut vulgatum praeferatur, quia pro eo stant optimi et integerrimi codices. Solent autem paſſim voces *cum* et *eum* in Mſtis commutari. Vide, quae notata sunt ad cap. praec. §. 2.

§. 3. *Romuli spolia, quae Opima prima adpellata sola ea tempeſtate erant*] In exemplari Borbetomagensi est *quae prima Opima appellata*. RHEN. Vox *prima* redundat. Neque enim tum *prima* appellari poterant, cum adhuc secunda non eſſent relata. Abest certe ab antiquis libris. †,,*Primus* respicit antecedentia, non ,,sequentia. ut, Maria primogenitum Chriſtum peperit, nul- ,,lum poſtea. Sigonius hic non ,,satis circumspectus." †. SIG. Abeſt a Pall. tribus vox *prima*, quod et Sigonius animadvertit. GEBH. Vocem *prima* abundare censet Sigonius. Non ego. V. 1. Observ. 7. J. FR. GRON. In veteri codice *prima* non haberi, et satis eſſe, dixiſſe *sola*, observat etiam Pierius ad Maron. 6. Aen. 860. Eadem vox etiam non exſtat in Lovel. 3. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et, quem Hearne Oxonii excuſſit, codice B. Insuper non tantum illa, sed et praecedens *quae* deest in Lovel. 2. 4. 5. Lipsiens. et Leid. 1. [Veith.] Reliqui eo ordine exhibent, quo in suo Rhenanus invenit. Gronovius loco, quem ipse indicavit, mentem Livii, quam Sigonius non intellexit, neceſſario vocem *prima* requirere exiſtimat. Sensum enim hunc eſſe. Spolia, quae primum hoc nomen tulerunt, ut *Opima* dicerentur, etiam tum sola sic, nempe *Opima*, adpellata, nondum aliis spoliis ejusmodi subsecutis. Locutionem deinde pluribus aliorum scriptorum exemplis, quae ibi latius videri poſſunt, inluſtrat, tum etiam illo ipsius Livii ex 29, 21, 4. *Praetor legatique, Locros profecti, primam, sicuti mandatum erat, religionis curam habuere.* addens, ita MSS. omnes habere, quod male mutavit Sigonius. Alia v. ad eum locum.

Cum sollemni dedicatione dono fixit] Lego *tholo fixit*. KLOCK. Conjectura illa ex eo adſtrui poteſt, quod poetae donaria tholo

ea tempestate erant, cum sollemni dedicatione dono fixit. averteratque in se a curru dictatoris civium ora, et celebritatis ejus diei fructum prope
4 solus tulerat. Dictator coronam auream libram pondo ex publica pecunia, populi jussu, in Capi-

suspensa in templis fuisse testentur. Virgil. 9. Aen. 406.

Si qua tuis umquam pro me pater Hyrtacus aris
Dona tulit, si qua ipse meis venatibus auxi,
Suspendive tholo, aut sacra ad fastigia fixi.

ubi v. Emmen. Valer. Flacc. 1, 66.

— — pecoris Nephelaei vellera Grajo
Redde tholo, ac tantis temet dignare periclis.

De tholo v. Cerdam et Pontan. ad d. l. Virg. Neapol. ad Ovid. 6. Fastor. 282. Barth. ad Stat. 1. silv. 4, 99. et Baldi Lexic. Vitruv. in v. *Tholus. fixus tholo* autem, ut *fixus lateri* infra 7, 3, 5. *Fixa fuit dextro lateri aedis Jovis optimi maximi.* An tamen ea voce hic Livius uti voluerit, vehementer dubito. Certe omnes codices *dono* servant, nisi quod a solius Lovel. 5. contextu absit, sed errore librarii, quem recentior emendavit, margini adscribendo *fixit dono* transpositis vocibus, quemadmodum etiam praefert Haverk. *Dono figere* autem dictum est, ut *dono dare, dono mittere*, et similia passim obvia. V. mox ad §. seq.

Averteratque in se a curru dictatoris civium ora] *adverteratque* Florent. Lovel. 5. Portug. Fragm. Hav. a m. 1. et quaedam ex edd. principibus. Verum antiquissimae, quas vidi, ut Rom. anni 1472. Parm. anni 1480. deinde etiam Mediol. anni 1495. et Venet. ejusdem anni, aliaeque deinceps *averterant* exhibent: quam lectionem reliqui codd. firmant. V. plura infra ad 6, 23, 8. Praeterea Gebhardus supra ad 2, 27, 9. probare videtur Palat. sec. lectionem *averterantque in se a curru dictatoris civium ora*, id est, aversa erant: quod, credo, haud facile cuiquam persuadebit. Nam *ora civium averterant in se* non notare potest, ora civium in Cossum, spolia opima regis interfecti gerentem, versa fuisse, quod tamen sensus Livii requirit. Nullus etiam codicum meorum, nisi unus tantum Lovel. 4. illi Msto consentit. *ab curru*, pro *a curru*, est in Haverk.

Et celebritatis ejus diei fructum prope solus tulerat] Male Palat. sec. *celebritati ejus diei*. GEBH. Eadem vitiosa scriptura est etiam in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 4. Lipsiens. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. Corruptius *celebrati ejus diei* Lovel. 5. et Portug. *celebritate ejus diei* in Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *celebritate hujus diei* in Harlej. 1. [*celebrati ejus die* Veith.] Deinde *solus Cossus tulerat*, ex liberalitate librarii, Lipsiens.

§. 4. *Coronam auream libram pondo*] *libra pondo* omisso signo, quo vulgo litera *m* notari solet, Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. Harlej. 1. Lipsiens. Gaertn. et Klockian. Eam lectionem corruptam esse, quum vel indocti librarii animadverterent, loco male adfecto se inte-

tolio Jovi donum posuit. Omnes ante me auctores 5 secutus, A. Cornelium Cossum tribunum militum secunda spolia opima Jovis Feretrii templo intulisse, exposui. ceterum, praeterquam quod ea rite opima 6 spolia habentur, quae dux duci detraxit; nec du-

gritatem restituturos existimarunt, τὸ *libra* mutando in *librae*, quomodo praeferunt Lovel. 5. Harl. 2. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et, teste Hearnio, codd. Oxon. B. et C. quod etiam receperunt omnes Livii editores usque ad J. Fr. Gronovium, qui anno 1665. reposuit *libram pondo*. In notis vero mutationis nullam rationem dedit, neque etiam ejus mentionem fecit. At supra v. ad 3, 29, 3. Callidior Lovel. 2. librarius per compendium scripsit *lib.*

In Capitolio Jovi donum posuit] *dono posuit* Lovel. 5. et Harlej. 2. quomodo §. 3. locutus est, *Spolia in aede Jovis Feretrii cum sollemni dedicatione dono fixit.* et infra 7, 37, 3. *Centum boves militibus dono dedit, qui secum in expeditione fuerant.* Quum tamen reliqui codices in vulgatum conspirent, nisi quod, trajectis vocibus, *posuit donum* habeant Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. id etiam verius esse, non dubito. Supra 2, 22, 6. *Coronam auream Jovi donum in Capitolium mittunt.* 3, 57, 7. *Donumque ob eam Jovi optimo maximo coronam auream in Capitolium tulere parvi ponderis.* 43, 6, 6. *Coronam auream quinquaginta pondo, quam in Capitolio ponerent, donum Jovi optimo maximo adtulisse.* Silius Ital. 16, 164.

Hinc juveni dona insignem velamine picto
Dat chlamydem, stratumque ostro (quem ceperat ipse
Dejecto victor Magone, animique probarat)
Cornipedem.

Ceterum *Jovis donum posuit* perperam est in Lovel. 2.

§. 5. *Omnes ante me auctores secutus* etc.] Multa de spoliis opimis docte disputavit Cl. Perizon. in Animadv. Histor. c. 7. In quo capite quum plura, unde verba Liviana egregie inlustrantur, occurrant, quae haud facile in compendium contrahi possunt, et tamen, ut hic integra adponantur, ratio adnotationum non permittit, totum id caput in Appendicem variarum dissertationum ad calcem Livii rejiciendum existimavi. Vide autem, quae ad hunc locum notavit p. 252. Ceterum *omnes ante auctores secutus*, omisso pronomine *me*, est in Harl. antiq.

§. 6. *Praeterquam quod ea rite opima spolia habentur, quae dux duci detraxerit*] Habet exemplar Borbetomagense *dux duci detraxit*, non *detraxerit*. RHEN. *dux duci detraxit* legendum ex Pall. tribus ac Campani recensione. Vulgo *detraxerit*. Confirmant opinionem Livii Claudianus in IV. Consulatum Honorii Augusti v. 632.

Confessusque parens Odothaei regis opima
Retulit, exuviasque tibi.

Florus 2, 17. *Lucullus Turdulos atque Vaccaeos. de quibus Scipio ille posterior, singulari certamine cum a rege fuisset provocatus, opima retulerat.* etc. Livius infra 23, 46. *Cur non ferro decerneret, daretque opima spolia victus, aut victor caperet?* GEBH. *detraxit* etiam omnes mei. et ita quoque in Hearnii Oxoniensibus fuisse videtur.

cem novimus, nisi cujus auspicio bellum geritur; titulus ipse, spoliis inscriptus, illos meque arguit,
7 consulem ea Cossum cepisse. Hoc ego quum Augu-

Ex editis enim *detraxerit* memorans, nullius tamen codicum suorum meminit, in quo eadem superfuit lectio. Recte igitur Gronovius *detraxit* recepit, quum priores Rhenano meliora monenti auscultare neglexissent. Alibi saepe ita erratum est. V. infra ad 40, 14, 11. Insuper *postquam*, pro *praeterquam*, male Voss. 2. et Lovel. 3. Ceterum primum hoc Livii argumentum, quod omnibus ante se auctoribus obponit, scribentibus Cossum hoc anno spolia opima retulisse, examinat Cl. Jac. Perizonius laud. cap. 7. Anim. Histor. p. 252. et seqq. [*spolia opima* Veith.]

Titulus ipse, spoliis inscriptus, illos meque arguit, consulem ea Cossum cepisse] Est vir doctus, qui ob temporis rationes putans, Cossum non consulem spolia opima tulisse, eique honorem hunc extra ordinem datum esse, ut, licet non suis auspiciis rem gessisset, tamen spolia illa consecraret, insuper conjicit, titulum ita conceptum fuisse:

A. CORNELIVS. COS.

Ultimas autem literas *COS.* Augustum ejusque testimonio Livium pro compendio vocis *consul* accepisse, quum per ea intelligendum esset A. Cornelii cognomen *Cossus*. At huic sententiae adversantur verba finalia hujus cap. *se A. Cornelium Cossum consulem scripserit*: quae indicant, titulo et cognomen et dignitatem comprehensum, et forte inscriptionem ita conceptam fuisse:

A. CORNELIVS. COSSVS. CONSVL.

Ad ea non videtur adtendisse.

§. 7. *Hoc ego quum Augustum Caesarem*] *Haec ego* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 5. et Portug. ex vetustis etiam edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. *Hoc ergo* Fragm. Hav. a m. 1. Alibi saepe *ego* et *ergo* librariorum culpa commutantur in scriptis vetustis. V. infra ad 37, 53, 11. Etiam τό *quum* abest a Leid. 1. (* de Augusto templorum restitutore v. Casaub. ad Suet. Aug. 30.)

Aedem Feretrii Jovis, quam vetustate dilapsam refecit] Pall. *delapsam*. GEBH. Refecit autem Augustus Caesar monente Attico, quemadmodum Klockius ad marginem Livii docuit ex Cornel. Nep. in Att. 20. *Ex quo accidit, cum aedes Jovis Feretrii, in Capitolio ab Romulo constituta, vetustate atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Caesar eam reficiendam curaret.* Insuper *delapsam*, pro *dilapsam*, Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Lipsiens. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Liv. 23, 45, 3. *Abisse illam vim vigoremque; dilapsa esse robora corporum animorumque.* 35, 26, 6. *Hujus fama motus (fuerat enim nobile in classe regia quondam navigium) deduci ab Aegio putrem jam admodum et vetustate dilabentem jussit.* Alibi saepe ita peccatur. V. Cl. Cortium ad Sallust. Catil. 57, 1.

Refecit, se ipsum in thorace linteo scriptum legisse audissem] Hoc in loco post verbum *refecit* multi codices habent *dicentem*, quod placet. Nec video causam, quare quidam summoverint. GLAR. Videtur excidisse *dicentem*: aut scribendum, *refecit ipsum*. J. FR. GRON. Quum in hanc lectionem consentiant omnes veteres libri,

ſtum Caeſarem, templorum omnium conditorem aut reſtitutorem, ingreſſum aedem Feretrii Jovis, quam vetuſtate dilapsam refecit, se ipsum in thorace lin-

perſuadeor, eſſe aposiopesin ſatis opportunam, nec Livio indecoram. Sic enim et 1, 16, 2. *Romana pubes, etsi satis credebat Patribus, qui proximi ſteterant, sublimem raptum procella.* Ubi pari sane modo subaudiendum, *nunciantibus, affirmantibus*, aut simile quid. 5, 39, 3. *Noctemque veriti consedere, exploratoribus miſſis circa moenia, quaenam hoſtibus in perdita, consiliaessent.* Omnino hic etiam reticetur *sciscitatum*, *quaesitum* etc. aut simile quid. Quae quidem omnia mirifice probant sententiam patris ad 4, 45, 5. in his verbis: *Legati ab Tusculo venerunt, Lavicanos arma cepisse.* ejectis τοῖς *Nunciabant legati.* JAC. GRON. Dodwellus in Append. Praelect. Camden. §. 4. dicit, apud veteres multum usum linteorum in sacris fuisse, et vix aliam rationem aptiorem excogitari poſſe, cur lorica haec lintea fuerit: nam Romanos nusquam legi linteis thoracibus usos fuiſſe. Sed hic thorax fuerat, opinor, Tolumnii regis Vejentium, ei inter cetera spolia a Coſſo detractus. Livius, quod paullo ante dixerat *titulus spoliis inscriptus*, id nunc dicit *in thorace linteo scriptum.* Ita etiam hoc accepiſſe videtur Lipsius 3. de Milit. Rom. Dial. 6. Si Romani tum non habuerunt loricas linteas, tamen alii Itali iis in bellis usi sunt. V. Lipsium l. d. DUK. Illud *dicentem*, quod multos codices habere Glareanus teſtatur, in nullo Mſto reperi. Neque etiam in edd. ullis exſtat, nisi in Ascensianis annorum 1513. et 1516. quas Glareanum intellexiſſe veroſimile eſt, quod alibi semper codicum appellatione vetuſtiores excusos intelligat. Recte igitur viri docti deleverunt, τὸ *dicentem* non librariorum culpa omissum eſſe, sed Livium ipsum suppreſſiſſe, quod lectorem facile intellecturum censeret. Tale illud est supra 3, 55, 5. *Non reſtituunt modo, sed etiam in poſterum muniunt, sanciendo novam legem, ne quis ullum magiſtratum sine provocatione crearet.* pro, legem vetantem, ne quis. Neque differunt illa (*8, 19, 13. 9, 15, 3. ubi deest *rogatum*, quod suppletur male in uno Mſto.) 36, 6, 6. *Praemissis inde literis, ut Demetriadem convenirent principes Aetolorum, cum quibus de summa rerum deliberaret.* 43, 8, 7. *Literas se ad L. Hortensium praetorem daturos esse, quae Chalcidenses querantur acta, ea senatui non placere.* Similis aposiopesis etiam eſt in illis 38, 1, 4. *Remissique nuncii ab eo ad principes Argitheam, si popularium animos satis perspectos haberent, inpetrato ab Aetolis auxilio in Athamaniam se venturum cum delectis Aetolorum.* ubi plura exempla videri poſſunt. V. etiam quaedam infra ad 41, 14, 6. Cel. Jac. Perizon. Anim. Hiſt. laud. c. 7. p. 271. (quem tamen eo etiam referentem locum Livii ex 1, 23, 7. ad eum locum refellit Cel. Dukerus) Cel. Burmann. ad Valer. Flacc. 1, 278. 5, 468. ad Petron. 33. et Cel. Cortium ad Salluſt. Catil. 47, 1. De thorace linteo vide, quae notantur ad Silii Ital. 9, 587. Dodwell. in append. Praelect. Camden. p. 654. et, quos hic laudavit Clericus, Torrent. et Casaubon. ad Sueton. Galb. 19. Ceterum *reficit* eſt in Lipsiens.

Coſsum spoliorum suorum Caesaremque ipsius templi auctorem subtrahere teſtem] Probo magis anti-

teo scriptum legiſſe audiſſem; prope sacrilegium ratus sum, Coſſo spoliorum suorum Caesarem, ipsius
8 templi auctorem, subtrahere teſtem. qui si ea in re sit

quam lectionem *Cosso spoliorum suorum Caesarem ipsius templi auctorem subtrahere teſtem.* Nam, quae dixit, omnia Caesaris teſtimonio nituntur. SIG. Legendum ex tribus Pall. *Coſſo spoliorum suorum Caesarem ipsius templi auctorem subtrahere teſtem.* Quod occupavit indicare Sigonius. GEBH. *Cossum spoliorum suorum Caesarem ipsius* etc. Florent. Leid. ambo, Lovel. 2. 4. 5. Lipsiens. Gaertn. Harlej. ambo, et Fragm. Hav. (Veith.) *Cosso spoliorum suorum Caesarem ipsius* etc. reliqui mei. Sed priscam lectionem Mſtos suos servare, Hearne auctor est. Verius puto, quod Sigonius probavit; quem, lectionem illam in contextum recipientem, nullus secutus est ante J. Fr. Gronovium, unde iterum eam firmare Gebhardus neceſſe habuit. *Subtrahere Cosso*, ut *subripere titulis* Ovid. Epiſt. 10. Heroïd. 130.

Non ego sum titulis subripienda tuis.

Et ita ipsum *subtrahere* conſtruitur infra 8, 29, 8. *L. Furium, cui major moles rerum inposita erat, morbo gravi inplicitum, fortuna bello subtraxit.* 45, 5, 10. *Metuens, ne, tamquam a se subtracto poenae reo, iram Samothracum in se converteret.* c. 39, 7. *Perseus rex captus, Philippus et Alexander filii regis, tanta nomina, subtrahentur civitatis oculis.*

§. 8. *Qui si ea in re sit error*] Quid de hoc loco sentiam, eo usque premam, donec alii suum judicium interponant. Vellem tamen legi. *qui ea in re sit error, quod veteres annales, quodque magiſtratuum libri*, etc. Nam *τὸ si* ex sequenti *sit* natum reor, et *tam* delendum; vel pro *quodque, quam*, aut *quamque* scribendum. KLOCH. Lege, *quis ea in re sit error.* Vel *τὸ si* intellige pro *an* positum. J. FR. GRON. Peſſimi exempli est, quod ad hunc locum Cl. Clericus commisit. Non monito enim lectore in contextum recepit conjecturam Gronovii *quis ea in re*, quam nullus meorum codicum probavit, nisi soli tantum Lov. 5. a m. 1. et Voſſ. 2. a m. 2. in quo a m. 1. exaratum fuerat *qui se ea in re.* Reliqui omnes, quos vidi, vel quorum excerptis utor, Mſti servant vulgatum *qui si ea in re.* sed *quod si ea in re* praeferunt ex codicibus, quos Hearne Oxonii consuluit, L. 1. et C. Clerici autem audacia tanto pejoris exempli est, quoniam ipse Gronovius fatetur, nulla emendatione opus eſſe, modo *τὸ si* intelligatur pro *an* positum; et poſtea Cl. Jac. Perizonius ita accipiendum eſſe multis ex Livio productis exemplis docuit in Anim. Hiſt. saepius laudato c. 7. p. 279. Iis addenda sunt sequentia ex 2, 25, 1. *Si qua nocturna transitio proditiove fieri possit, tentant caſtra.* 5, 42, 1. *Oſtentari quaedam incendia terroris caussa, si compelli ad deditionem caritate sedium suarum obsessi possent.* 10, 26, 4. *Exponunt, omnia expertos esse, si suismet ipsorum viribus tolerare tantam molem belli possent.* 27, 14, 6. *Elephantos in primam aciem induci jussit, si quem injicere ea res tumultum ac pavorem posset.* 30, 16, 13. *His conditionibus, inquit, si placeat pax, triduum ad consultandum dabitur.* Ita

sit error, quod tam veteres annales, quodque magistratuum libri, quos linteos in aede repositos Monetae Macer Licinius citat idemtidem auctores, nono post demum anno cum T. Quinctio Penno A. Cor-

enim ibi legendum recte (* immo male) vidit ὁ πάνυ. 31, 45, 3. *Tentarent oppidanorum animos, si voluntate tradere urbem, quam vim experiri, mallent.* 42, 62, 14. *Summam pecuniae augens, si pretio pacem emere posset.* c. 67, 6. *Ad Gonnum castra movet, si potiri oppido posset.* 44, 13, 8. *Situm urbis contemplantes, si qua parte tentare aut opere aut vi possent.* Tot itaque ac pluribus, quae et ex Livio et ex aliis scriptoribus adferri possent, exemplis innisus vulgatam scripturam *qui si ea in re* Livio reddidi.

Tam veteres annales] Non intelligo, quam vim hic habeat *tam*. Nam ut ἐπιτατικῶς quodammodo dicatur, *tam veteres*, ut *tam iners*, *tam augusta domus*, frigidum videtur. Sententia postulat *tam veteres annales*, *quam magistratuum libri*. Sed quia Livius pro *quam* dicit *quodque*, putem pro *tam* legendum esse *tum*. Fortassis rarius hoc sensu invenitur *tum* sequente copula: sed ita etiam Livius 28, 15, 1. *Haud quaquam par pugna erat tum quod turba Balearium tironumque Hispanorum Romano militi objecta erat, et procedent jam die vires etiam deficere Hasdrubalis exercitum coeperant.* Ubi post *et* repeti potest *quod* ex praecedentibus. DUK. *tam veteres*, valde veteres, vetustissimi, exponendum esse, docuit Cl. Jac. Perizonius saepius laudato cap. 7. Anim. Hist. p. 281. Ita fere supra 1, 3, 2. *Quis enim rem tam veterem pro certo adfirmet?* infra 33, 45, 4. *Eam rem esse rati, quae maturata dilatave non tam magni momenti ad summam rem populi Romani esset.* id est, non admodum magni. Plura exempla ad eum locum videri possunt. Mox *quoque magistratuum libri*, pro *quodque*, Lovel. 1. a m. 1. *que magistratuum libri* Lovel. 3. *quod me magistratuum libri* Harlej. 1.

Quos linteos in aere repositos Monetae Macer Licinius citat] Σφάλμα est iterum typographicum, in novissimis tamen edd. retentum. Lege *in aede*, ut habent Pall. omnes. Amplius sec. *C. Macer Licinius*. GEBH. Illud *aere* tantum in quibusdam Gruteri edd. exstat, pro quo jam recte in ultima ejus *in aede* repositum est. Et id etiam mei servant, nisi, quod pro eo *in eodem* praeferant Harlej. 2. et Lovel. 1. ambae a m. 1. pro quo manus altera in priori emendavit *in aedem*, in posteriori *in aede*. Deinde *depositos* Gaertn. Praeterea *Monetaeam* Florent. Leid. uterque, Lov. 1. Harlej. 1. Voss. 1. a m. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Sed librarius scribere voluisse videtur *Monetae am*, ut indicaret se duplicem lectionem *Monetae* et *Monetam* invenisse. de quo v. ad 3, 44, 4. Alius id non intelligens literas inperite divisit, et *Moneta eam* dedit, unde sequens iterum fecit *Monetam eam*, quod in Voss. 2. Lovel. 3. Lipsiens. et Gaertn. superest. Sed *Monetae C. Macer Licinius* habent Lovel. 2. 4. Portug. et Haverk. Quod si meliorum codd. testimonio firmaretur, constaret de Licinii Macri praenomine, quem *Caji* praenomen habuisse, sed tantum ex conjectura, viri docti evincere conati sunt. V. Vossium 1. de Histor. Latin. 10. *in aede repositos Moneta* Lovel. 5.

nelium Cossum consulem habeant, existimatio com-

Septimo post demum anno cum T. Quinctio Poeno] Legendum *decimo post demum anno cum T. Quinctio Poeno II.* Nam cum hoc Quinctio septimo post anno non A. Cornelius Cossus, sed Cn. Julius Mento: decimo vero abhinc anno T. Quinctius Poenus iterum cum A. Cornelio Cosso Consul fuit, et tum etiam pestilentia, ac triennio post altera equestris pugna, qua idem tribunus militum consulari potestate ac magister equitum sub M. Aemilio Mamerco adversus Vejentes ac Fidenates depugnavit. Sed ex hoc loco ac item quarto post anno satis liquet, non parum curae fuisse Romanis historicis, ut consulum nomina recte ordinarent, quae causa nobis fuit chronologiae nostrae edendae, quamvis hac aetate quidam leviter curant. GLAR. *nono* legendum, habita diligenti annorum omnium ratione. Error ex notis manavit *IX.* et *VII.* Praeterea *Quinctiorum* cognomen est *Pennus*, non *Poenus*, si antiquis et librorum et lapidum monumentis credimus. SIG. Perizonius c. 7. Anim. Hist. *decimo* post Glareanum. Ex more Livii scilicet, qui in exprimendo numero annorum saepe utriusque extremi rationem habet. quod etiam Dodwellus de Cyclis Differt. 10. sect. 26. observat. DUK. *septimo post demum anno*, ut ante Sigonium passim edebatur, aperte falsum est. Eam tamen scripturam servant omnes mei constanter, [etiam Veith.] nisi quod *septimum post demum anno* sit in Leid. 2. *septimo post decimum anno* in Harlej. 2. *nono post demum anno*, ut Sigonius malebat, se Oxonii in codd. L. 1. et 2. reperisse Hearne testatur. Et sane nono ab hac pugna anno Cossus cum T. Quinctio consul fuit, si annus hic, quo pugna accidit, et Tolumnius interfectus est, reliquis non adnumeretur. At anno decimo post consulatum obtinuit, ut Glareanus voluit, si initium numerandi ab hoc anno fiat. Et quidem Glareani conjecturam conjecturae Sigonii praeferendam existimavit Perizon. in Anim. Hist. c. 7. saepius memorato p. 281. idque his duabus inprimis de caussis; tum quia inter *septimo* et *decimo* major est convenientia, quam inter *septimo* et *nono:* tum quia veteres, sed maxime Livius, in numerando utriusque extremi rationem habent. Mihi tamen Sigonii conjectura praeferenda videtur. Si enim, quemadmodum is voluit, numerus notis perscriptus fuerit, major erit similitudo inter *IX.* et *VII.* quam inter *X.* et *VII.* Praeterea non semper verum est, Livium utriusque anni extremi rationem habuisse. Certe id non fecit 3, 30, 7. ubi narrat, quosdam velle, *tricesimo sexto anno a primis tribunis plebis* decem creatos esse. Ex veriori enim sententia Sp. Cassio et Postumo Cominio Consulibus, id est, anno urbis conditae CCLXI. primi tribuni plebis creati sunt. at loco duorum quidam decem constitutos volunt, Q. Minucio et C. Horatio Pulvillo consulibus, sive anno Urbis conditae CCCXVII. Si autem hic Livius utriusque extremi rationem habuisset, non *tricesimo sexto*, sed *tricesimo septimo anno a primis tribunis plebis* decem creatos esse, dicendum fuisset. Aliter quidem numerat Sigonius in Scholiis in Chronol. Liv. ad ann. CCXCV. primorum tribunorum plebis creationem referens in annum praecedentem, quo A. Virginius et T. Veturius consules erant; omittens etiam duos annos, quos in Livii scriptis de-

munis omnibus est. nam etiam illud accedit, ne 9

siderari viri docti monnerunt. V. supra ad 2, 35, 7. et c. 37, 1. Iis autem exemtis et primorum tribunorum plebis creatione in annum priorem conlata, ut annos triginta sex efficiat, utrumque extremum numeravit. Sed, eum in primorum tribunorum plebis anno designando erraſſe, ex Ipso Livio patet, qui quidem eam hiſtoriam narrat in rebus, quae A. Virginio T. Veturio consulibus geſtae sunt l. 2, 33. Verum, quum mox addat *Per secessionem plebis Sp. Cassius et Poſtumus Cominius consulatum inierunt*, et tribunorum plebis creatione secessio plebis sublata sit, satis indicat, eos demum creatos eſſe, quum Sp. Caſſius et Poſtumus Cominius jam consulatum iniiſſent, se vero id in geſtis anni prioris retuliſſe, ne novorum consulum interjectione hiſtoriam abrumperet. In eumdem annum id refert etiam Dionys. Halic. l. 6. consulatum Poſtumi Cominii et Sp. Cassii memorans p. 378. at plebem tribunos sibi creaſſe p. 410. Jam vero si cum Livio et Dionyſio primorum tribunorum plebis creatio conferatur in consulatum Sp. Caſſii et Poſtumi Cominii, et, ut Sigonius voluit, duorum annorum consules omittantur, quamvis utrumque extremum numeremus, non triginta sex, sed triginta quinque anni exibunt; at, addito biennio, et altero tantum extremo numerato, reperiuntur praecise anni triginta sex. Alia exempla (* ut 34, 1, 3. coll. c. 8, 3.) adduci poſſent, ubi Livius similiter utriusque extremi rationem non habuit; sed ea nos longius abducerent. Quum ergo, interdum ejus rationem a Livio habitam non eſſe, hinc pateat, non neceſſario sequitur, quae erat Cl. Perizonii sententia, eum ejusdem hic rationem habuiſſe. Denique Sigonii conjecturam probant, et illa Glareani veriorem eſſe evincunt antea memorati duo codd. Oxonienses. Insuper *anno C. Quincio* Lovel. 2. *anno cum C. Quintio* Lovel. 5. *anno T. Quintio* Lipsiens. Denique *Poeno* vel *Peno* omnes codd. mei. Sed v. Sigonium etiam infra ad 6, 42, 4. Idem cognomen *Pennus* habuit etiam gens Junia. In eo autem similiter passim librarii lapsi sunt. V. infra ad 29, 11, 13. In verbis proxime sequentibus vox *Cossum* deficit in Lovel. 4.

Exiſtimatio communis omnibus est] Haec Livii verba, item haec, *Ea libera conjectura est.* Denique illa, *sed (ut ego arbitror) vana versare in omnes opiniones licet*, a me cum annexis rationibus non plane intelliguntur. GLAR. His verbis Livius indicat, cuique licere, suam *exiſtimationem*, id est, sententiam, opinionem, judicium de eo interponere, judicium ejus rei a se in medio relinquendae penes omnes eſſe, quemadmodum docuit Cl. Jac. Perizonius toties laudato c. 7. Anim. Hiſtor. p. 280. ubi etiam locutionem variis exemplis inluſtravit. Saepius *exiſtimatio* et *exiſtimare* sensu judicandi et arbitrandi apud Livium obcurrunt. V. infra ad 4, 41, 2. et 34, 2, 5. Alio autem ordine *omnibus est communis* praeferunt Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 9. *Nam etiam illud accedit*] Vet. lib. *nam et illud.* SIG. Solus sec. *nam et illud.* Sed hoc tanti non est. GEBH. *nam et illud* etiam Lovel. 2. 4. Lipsiens. et Hearnii Oxon. B. et C. Sed conjunctio *etiam* plane exsulat ab Harlej. 2. et Haverk. quam et plures et meliores codd. servant.

Ne tam clara pugna in eum annum transferri posset] Argumen-

tam clara pugna in eum annum transferri poſſet, quod inbelle triennium ferme peſtilentia inopiaque frugum circa A. Cornelium consulem fuit: adeo ut quidam annales, velut funeſti, nihil praeter nomina consulum subgerant. Tertius ab consulatu Coſſi annus tribunum eum militum consulari poteſtate habet; eodem anno magiſtrum equitum: quo in impe-

tum hoc Livii pluribus excuſſit Cl. Jac. Perizonius in Anim. Hiſt. c. 7. p. 287. Ceterum *ne tam praeclara pugna transferri in eum annum posset* est in Lovel. 4. at *possit*, pro *posset*, praefert Lovel. 2. *posse* Florent. Mox *in bello*, pro *inbelle*, perperam scribitur in Lovel. 2. 5. Harlej. 2. Portug. Lipsiens. et Haverk. V. Gronov. infra ad 6, 6, 14. (* 9, 15, 5.)

Circa A. Cornelium consulem fuit] Nec pejus *fecit*. J. FR. GRON. *fecit* et *fuit* saepe commutari, patebit ex illis, quae infra dicentur ad 31, 45, 2. Quum tamen vulgatum *fuit* in omnibus codd. superſit, et vel ipse Gronovius haud multum intereſſe ſtatuere videatur, id etiam inmutandum non censeo. Ceterum *Marcum Cornelium* Leid. 1. Lovel. 4. 5. Portug. Lipsiens. et Fragm. Hav. *M. Cornelium* Florent. Voſſ. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. Harlej. uterque, Haverk. [Veith.] et priscae editt. usque ad Frobenianam anni 1531. quae recte *A. Cornelium* reposuit. In uno Gaertn. deerat praenomen. Mox *sugerant*, pro *suggerant*, Lipsiens. quod peſſime in *fugerant* corrumpitur in Lovel. 2.

§. 10. *Tertius ab consulatu Cossi annus*] Sensum horum verborum, ut et sequentium illorum, *ea libera conjectura est*, quae se non intelligere supra ad §. 8. Glareanus profeſſus est, recte conſtituit Cl. Jac. Perizon. saepius laudato c. 7. Anim. Hiſt. p. 291. *Tertius a consulatu* Voſſ. 2, Lovel. 2. 3. 4. 5. Gaertn. Portug. et Fragm. Hav. Ambigue *Tertius ac consulatu* Voſſ. 1. Incertum enim est, utrum *ab*, pro *ac consulatu*, ejus scriba dare voluerit; an tantum *a consulatu*, litera *c* in vocula *ac* perperam repetita ex prima sequentis. Voces omnes *Tertius ab consulatu* etc. *poteſtate habet* deficiunt in Lipsiens. Mox *quo imperio*, Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. Harl. 2. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] omiſſa media vocula *in*, quae a sequentis *imperio* vel *inperio* prima syllaba intercepta est. V. infra ad 8, 33, 6. (* 3, 41, 6.)

§. 11. *Sed (ut ego arbitror) vana versare in omnes opiniones licet*] Haec etiam verba, in quibus se haerere Glareanus ad §. 8. teſtatus est, exposuit, atque inluſtravit idem Perizon. eodem c. 7. Anim. Hiſt. p. 292. et 293. *vana*, id est, falsa. V. ad 1, 51, 6. *vana* seu falsa vocat opinionem illam, Coſſum spolia opima de Tolumnio Vejentium rege retuliſſe hoc anno, quum tribunus militum eſſet. *varias* habet Portug. *varia* Lovel. 2. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Sed paſſim ita aberrarunt manus librariorum. Alia exempla infra v. ad 22, 7, 4.

rio alteram insignem edidit pugnam equeſtrem. ea libera conjectura est. Sed (ut ego arbitror) vana 11
versare in omnes opiniones licet: quum auctor pugnae, recentibus spoliis in sacra sede positis, Jovem prope ipsum, cui vota erant, Romulumque intuens, haud spernendos falsi tituli teſtes, se A. Cornelium Coſſum consulem scripserit.

Recentibus spoliis in sacra sede positis] *in sacra aede* Lovel. 4. Solent saepius voces *sedes* et *aedes* commutari. V. ad 5, 42, 1. Quum tamen reliqui stent pro vulgata scriptura, licet et altera commodum sensum praebeat, nihil mutandum arbitror. Per *sedem sacram* autem intellige sedem ipsorum spoliorum, quae erat sacra, quod aedes Jovis Feretrii foret. Eodem modo mari *sedes* tribuit Virgil. 1. Aen. 84.

Jovem prope ipsum, cui vota erant, Romulumque intuens, haud spernendos falsi tituli teſtes] Ad locum illum [l. 30. c. ult.] ubi Polybius *non contemnendus* dicitur. Itaque haec μείωσις mirifice αὐξητική. T. FABER. Plura v. ad d. locum 30, 45, 5. *cui nota erat* perperam Lovel. 4. V. infra ad Liv. 5, 13, 7. Deinde *Romulumque ipsum intuens* idem Lovel. 4.

Sese A. Cornelium Cossum consulem scripserit] *se A. Cornelium* Florent. Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. quos potius, quam editos *sese A. Cornelium* oſtentantes, secutus sum. Contra vocem *Cossum*, quam servant ex vett. editt. quas vidi, Rom. anni 1472. Parm. anni 1480. omiserunt deinde Mediol. ejusdem anni, et reliquae usque ad Aldum, qui iterum reſtituit, servandam censui, quod omnes manu exarati pertinaciter eamdem tueantur. Denique *scripsit* Voſſ. 2. et Lovel. 3. ac 4. *conscripsit* Haverk. Quum forte per compendium *scrips'it* datum eſſet, addita nota vel evanuit, vel negligentia librarii omissa est, ut alibi saepe factum. V. infra ad 40, 14, 11. At Cl. Perizonius in Anim. Hiſt. c. 7. p. 294. scribendum conjicit *inscripserit*, et primam syllabam a praecedentis vocis litera ultima *m* interceptam putat. De similibus scribarum erroribus v. infra ad 10, 13, 3. Quum tamen omnes codd. uno ore legant *scripserit*, potestate dissentiendi, quam vir Clariſſimus dedit, utor, et vulgatum praefero. alibi enim *scribere*, pro *inscribere*, poni solet. Ita Florus 2, 2, 14. *Licet nihil scripserit sanguine.* quod Jordan. ita efferre Salmas. ibidem observavit, *Licet nihil inscripserit sanguine.* Ita *lapis scriptus notis* vindicant viri docti Tibull. 1. Eleg. 3, 54.

Fac lapis his scriptus stet super ossa notis.

ubi ceteroquin edebatur *lapis inscriptus.* Sueton. in Caesare 85. *Solidam columnam prope viginti pedum lapidis Numidici in foro ſtatuit, scripsitque PARENTI PATRIAE.*

1 XXI. M. Cornelio Maluginense, L. Papirio Crasso consulibus, exercitus in agrum Vejentem ac Faliscum ducti: praedae abactae hominum pecorum-
2 que: hostis in agris nusquam inventus, neque pugnandi copia facta. urbes tamen non obpugnatae,
3 quia pestilentia populum invasit. Et seditiones domi quaesitae sunt, nec motae tamen, ab Sp. Maelio tribuno plebis; qui, favore nominis moturum

§. 1. *In agrum Vejentem ac Faliscum ducti*] *Vejentem in agrum ac Faliscum ducti* Fragm. Hav. V. ad 2, 19, 8. Sed unius codicis auctoritas non satis gravis est. Praeterea *in agrum Vejentem ac Faliscum ductus* Lovel. 4. a m. 1. et Hearnii Ox. L. 2. et C. [Veith.] Male, indicat enim Livius, alterum consulem exercitum duxisse in agrum Vejentem, alterum in Faliscum, eosque divisis copiis rem gessisse. V. ad 9, 3, 6. Praeterea in initio capitis *Inde M. Cornelio Maluginense* voce auctior Gaertn. Verum, quum nullius praeterea *τὸ Inde* agnoscat, verius videtur, illud natum esse ex prioris consulis praenomine. Saepe enim *iñ*, id est *inde*, et praenomen *M.* confunduntur. Quum autem illud *iñ* vel *inde*, tamquam varia lectio, olim margini adscriptum fuisset, ab alio deinde simul cum praenomine in contextum receptum est. Simile in eadem particula exemplum infra est hoc lib. c. 52, 4. (-, 23, 1.) Insuper *Maluginensi*, pro *Maluginense*, est in Portug. Haverk. et Lovel. 4. V. infra ad 6, 22, 1.

§. 2. *Hostis in agris nusquam inventus*] *nusquam inventus est* Voss. 1. Leid. 2. Portug. et Lovel. 1. ac 5.

Urbes tamen non obpugnatae] *tũ*, id est *tum*, pro *tñ*, id est *tamen*, praefert Haverk. V. de hoc errore passim in Msto obvio ad 22, 17, 6. et mox ad §. seq. *urbes tamen non obpugnavere* Portug. et Lovel. 5. Mox *qua*, pro *quia*, Florent. V. infra ad 40, 29, 8.

§. 3. *Seditiones domi quaesitae sunt, nec motae tamen, ab Sp. Maelio tribuno plebis*] *nec mota tamen* Voss. uterque, Leid. uterque, et Lovel. 1. ac 3. *nec mota vel mote tamen* Harlej. 2. *nec motae inde ab Sp. Maelio* Portug. *nec mota tũ a Sp. Maelio* Lipsiens. et Haverk. V. modo ad §. praec. *a Sp. Maelio* etiam Lovel. 2. 4. et Gaertn.

Et Minucio diem dixerat, et rogationem] Prius *et* non adparet in Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 2, 44, 5.

De publicandis bonis Servilii Ahalae] *Halae* cum priscis edd. Voss. 2. Lovel. 3. 4. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *Hahalae* Voss. 1. Sed *Ahalae* recte reliqui omnes. V. supra ad Epit. hujus lib. et hoc lib. ad c. 13, 14.

§. 4. *Falsis criminibus a Minucio circumventum Maelium arguens*] Palat. sec. *circumventum p̄lium Melium*. Facile est conjectu *circumventum Spurium Melium*, GEBH. Nostri nihil mutant. Illud *p̄lium* in Palat. sec. potius errore librarii ex voce proxima natum pu-

se aliquid ratus, et Minucio diem dixerat, et rogationem de publicandis bonis Servilii Ahalae tulerat: falsis criminibus a Minucio circumventum 4
Maelium arguens, Servilio caedem civis indemnati objiciens. quae vaniora ad populum ipso auctore fuere.
Ceterum magis vis morbi ingravescens curae erat, 5
terroresque ac prodigia; maxime quod crebris motibus terrae ruere in agris nunciabantur tecta. Ob-

to: errore autem animadverso scribam alteram vocem adjecisse; eam tamen, quam perperam scripserat, non induxisse, ne lituris codicem deformaret.

Servilio caedem civis indemnati objiciens] *caedem ejus indemnati* Leid. 2. Lovel. 5. *caedem cujus indemnati* Harlej. 1. et Haverk.

§. 5. *Maxime quod crebris motibus terrae ruere in agris nunciabantur tecta*] *maximeque crebris* Lovel. 3. Harlej. 2. et Haverk. cum editt. Moguntina prioribus, errore inde orto, quod scribae compendia q_1, id est, *que*, et *qo*, id est *quod*, confuderint. V. supra ad 2, 41, 8. Deinde *motibus terra eruere in agris* Florent. *motibus terrae eruere in agris* Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *motibus terrae erruere in agris* Lovel. 5. *montibus terrae irruere in agris* Harlej. 1. *motibus tremere magis* Leid. 2. Unde suspicio nasci posset, legendum esse *motibus terrae tremere in agris*. *Tremere* enim et *tremor* de terrae motu usitata vocabula sunt. Flor. 1, 19. *Tremente inter proelium campo, Tellurem deam, promissa aede, placavit.* 2, 6, 14. *Commissam aciem secutus ingens terrae tremor.* Sed nihil mutandum. Non tantum enim terrae motu tecta sive aedes in agris *tremebant*, sed plane *ruebant*, id est, concidebant, sive *prosternebantur*, quo verbo in ea re usus est Livius infra 22, 5, 8. *Motus terrae multarum urbium Italiae magnas partes prostravit.* Scriptum fuerat *t're*, pro *terrae*; et in voce *ruere* coaluerant duae priores literae *ru* in literam *m*. Quemadmodum supra 3, 5, 9. *emptione* in uno cod. erat, pro *eruptione*. et infra 5, 47, 2. ex *saxom* emendandum est *saxorū*, sive *saxorum*. (*minae pro *ruinae* 9, 18, 7.) Ita contra, ex litera *m* effictis literis *ru*, voces *eruens* et *emtus* confundi supra vidimus ad 1, 12, 4. (*9, 14, 9.) Ita ex *t're ruere*, sive *t're mere*, junctis vocibus, factum est *tremere*. et *in agris*, una tantum litera canina extrita, in *magis* mutatum, vocibus iterum continuatis, et pro *in* scripta litera *m*, quod et alibi saepe fieri infra dicam ad 36, 6, 4. Paullo ante *magna vis morbi*, pro *magis vis morbi*, Lovel. 4. [*terroresque erant ac prodigia* Veith.]

Obsecratio itaque a populo, duumviris praeeuntibus, est facta] Unanimi consensu Pall. tres *divini juris praeeuntibus*. Facile degeneratum cognatis literis est. Perperam quoque c. 25. *divini viri*, pro *duumviri*, in MSS. GEBH. Contra *duumviris* unanimi consensu omnes mei servant, solo excepto Lovel. 3. qui etiam *divini juris* praefert. At *ab populo* est in Haverk. quae voces exsu-

secratio itaque a populo, duumviris praeeuntibus,
6 est facta. Pestilentior inde annus, C. Julio iterum
et L. Virginio consulibus, tantum metum vastitatis
in urbe agrisque fecit, ut non modo praedandi
caussa quisquam ex agro Romano non exiret, belli-
7 ve inferendi memoria Patribus aut plebi esset; sed
ultro Fidenates, qui se primo aut oppido, aut mon-
tibus, aut muris tenuerant, populabundi descende-

lant a Lipsiens. Tum *praeeuntibus* in Leid. 2. et Lovel. 1. non adparet. [*precantibus* Veith.] Denique *τὸ est*, quod in omnibus scriptis superest, omiserunt principes edd. Aldina antiquiores. Ea prima recte recepit.

§. 6. *C. Julio iterum et L. Virginio consulibus*] *Claudio Julio* priscae edd. Alibi saepe ita peccatur. V. infra ad 5, 26, 2. Hinc *item* Gaertn. Male. Passim voces *item* et *iterum* commutantur. V. infra ad Epit. Liv. 14. Fuit autem hoc anno revera iterum consul. De priori ejus consulatu v. supra ad 3, 65, 5. Tum *L. Vergenio* Florent. *L. Verginio* Voss. ambo, Leid. 1. et Lovel. 1. ac 3. V. supra ad 2, 17, 1. et mox §. 9. Denique *consule* Haverk. V. infra ad 10, 10, 2. Ordine mutato *L. Virginio et C. Julio iterum consulibus* est in Lov. 4. Paullo ante *Pestilentiori mole annus*, pro *Pestilentior inde annus*, Klock.

Tantum metum vastitatis in urbe agrisque fecit] Istud *metum* expungi debet. T. FABER. Fabri conjecturam etiam Doujatius probavit. Pestilentiam enim non tantum *metum vastitatis*, at revera etiam *vastitatem* fecisse. Sed vocem, quam expungit, servant omnes scripti, nisi quod aberratione librarii *vastatis*, pro *vastitatis*, praeferat Harlej. 1.

Ut non modo praedandi caussa quisquam ex agro Romano non exiret] *ex agro Romano exiret*, τῷ *non* omisso, Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 1. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Quasi *non modo* pro *non modo non* positum esset. Saepius ita Livium locutum esse, evincent abunde exempla infra laudata ad 25, 26, 10. Verum, quod notari velim, in omnibus illis alia negandi particula occurrit in periodo, quae subjicitur, hoc modo: *non modo* etc. *ne quidem*, vel *sed ne quidem*. quod tamen hoc loco non fit. Fateor equidem, apud optimos scriptores *non modo* pro *non modo non* interdum usurpari, licet negatio nulla subsequatur. Ita apud Varr. 8. de ling. Lat. p. 102. *Nunc jam primum dicam pro universa analogia, cur non modo videatur esse reprehendenda, sed etiam cur in usu quodammodo sequenda.* Cic. post redit. ad Quirit. 4. *Marius vero non modo a senatu, sed etiam oppresso senatu, est restitutus.* ubi v. Cel. Graevium. Et ita is saepius. Simile tamen exemplum in Livio nondum notavi. (* Immo supra est 3, 6, 8.) [v. ad 25, 26, 10.] Quare quum etiam optimi codd. voculam *non* hic servent, eam etiam expungere non sustinui. Praeterea *exieret* Lipsiens. ut forte *exierit* scriba dare voluisse censeri possit: sed hic etiam in vulgatum conspirant reliqui omnes.

rent in agrum Romanum. deinde, Vejentium exer- 8
citu adcito, (nam Falisci perpelli ad inſtaurandum bellum, neque clade Romanorum, neque sociorum precibus, potuere) duo populi transiere Anienem; atque haud procul Collina porta signa habuere.
Trepidatum itaque, non in agris magis, quam in 9
urbe, eſt. Julius consul in aggere murisque explicat copias. a Virginio senatus in aede Quirini con-

§. 7. *Aut oppido, aut montibus, aut muris*] Videntur designari muri caſtellorum quorumdam, aut vicorum munitorum. DUK. *muribus* est in Lipsiens. errore librarii.

Populabundi descenderent in agrum Romanum] *descenderant* Lovel. 2. 4. 5. Leid. 1. Harlej. 2. Portug. Lips. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] in quem errorem librarios, ad nexum orationis non adtendentes, praecipitaſſe videtur vox praecedens *tenuerant*. Praeterea trajectis vocibus *in agrum Romanum descenderant* Lovel. 4.

§. 8. *Nam Falisci perpelli ad inſtaurandum bellum*] *etiam Falisci perpelli* Fragm. Hav. a m. 1. Tum *propelli* Lovel. 5. V. supra ad 2, 61, 5. *pē ppll'i* Lipsiens. Mox *transire*, pro *transiere*, Gaertn. et Haverk. aberrante scriba. Ita *subire*, pro *subiere*, perperam datum erat supra 1, 28, 5. (* *ire* pro *iere* 35, 31, 3.) Mox copulans particula *atque* deficit in Gaertn.

§. 9. *Trepidatum itaque non in agris magis, quam in urbe est*] *Trepidatumque non in agris* Leid. 1. a m. 1. et Haverk. *Tò magis* etiam aberat olim a Voſſ. 1. sed poſtea margini adnotatum est. *eſſe*, pro *eſt*, habet Lovel. 5.

A Virginio senatus in aede Quirini consulitur] *ab Virginio*, vel *ab Verginio* Portug. Haverk. et priscae edd. ante Aldum. *a Verginio* Voſſ. ambo, Leid. 1. et Lovel. 1. 2. 3. ac 5. V. supra hoc cap. §. 6. Tum *in aede Quirini senatus consulitur* Fragm. Hav.

Dictatorem dici Q. Servilium placet] Ita plerique habent libri. Aldinus codex mutavit in *A. Servilium*, quod non placet, etiamsi alii secuti sint. Nam etiam *Quinti* hujus multa in poſterioribus mentio. GLAR. Hic in secunda dictatura, quam cepit anno CCCXXXV. et apud Livium [hoc lib. c. 46, 10.] et in Capitolinis tabulis, *Q. Servilius* dicitur. SIG. Sententiae Glareani et Sigonii subscribit etiam Pighius in Annal. ad annum CCCXVIII. p. 177. In omnibus tamen scriptis conſtanter *A. Servilium* invenio. Unde ab ea lectione abire nondum suſtinui. Eidem servandae obtendi poſſet, Livium infra hoc lib. c. 46, 10. ubi *Q. Servilii Prisci dictatoris* meminit, non addere, eum illo tempore iterum dictatorem dictum fuiſſe, et propterea ibi memoratum ab hoc dictatore Servilio diversum eſſe poſſe; licet in Faſtis Capitol. *II. DICT.* dicatur. Tum enim ſtatuendum esset, alios annales Livium, alios Faſtor. Capitol. auctorem secutos eſſe. Sed contra codicum lectionem erroris convincere vi-

sulitur. Dictatorem dici A. Servilium placet, cui Prisco alii, alii Structo fuiſſe cognomen tradunt.
10 Virginius, dum collegam consuleret, moratus, permittente eo, nocte dictatorem dixit. is sibi magiſtrum equitum Poſtumum Aebutium Elvam dicit.

detur, quod *Auli* praenomen vel numquam, vel rariſſime in gente Servilia usurpatum reperiatur. Nam infra etiam 21, 25, 3. et 4. *C. Servilius*, pro *A. Servilius* legendum eſſe, Sigonius monuit. Eosdem codices etiam illud falsi arguit, quod infra *Q. Servilius Priscus* dicatur *summis honoribus egregie usus* eſſe hoc lib. c. 26, 6. quum tamen ejus summo honore fungentis nulla antea mentio facta sit, nisi forte hoc loco, si pro *A. Servilium* legamus *Q. Servilium*.

Cuique Prisco alii, alii Structo fuiſſe cognomen tradunt] Vet. lib. non habent *que*. SIG. Palat. pr. ac tert. *alii Starneto*. GEBH. *cuique Prisco* Florent. Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 1. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Praeterea τὸ *alii* semel abest a Florent. Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 5. Lipsiens. Gaertn. Portug. et Fragm. Hav. [Veith.] abest etiam a Lovel. 4. sed tantum a m. 1. nam altera manu emendatur *alii Prisco, alii Structo*. Videri posset alterum *alii* ab altero interceptum eſſe, librariosque solita negligentia vocem illam repetere omisiſſe. Similia exempla v. ad 33, 27, 4. Quum tamen tot sint codices, et inter eos etiam omnes optimae notae, a quibus ea vox exsulet; contra vero plerique codd. τὸ *que*, a Sigonio expunctum, servent, vide, num legendum sit *cui quidam Prisco, alii Structo fuisse cognomen tradunt*. Si certum foret, τὸ *que* a mala manu insertum eſſe, etiam legi poſſet *cui Prisco, alii Structo fuisse cognomen tradunt*. Saepe enim Livius hanc similemve vocem, quae vulgo bis poni solet, altero, et quidem plerumque priori, loco omisit. Supra 3, 37, 8. *Et jam ne tergo quidem abſtinebatur: virgis caedi, alii securi subjici*. Ubi etiam olim vulgo edebatur, *virgis caedi alii, alii securi subjici*. V. plura, quae ad eum locum notantur. Denique *Starneto*, pro *Structo*, Voſſ. 2. et Lovel. 3. *Stricto* Lovel. 5. *inſtructo* Portug. scribarum deerratione.

§. 10. *Is sibi magiſtrum equitum Poſthumium Ebutium Elvam dicit*] *Poſtumum Aebutium*, ut ante. SIG. Pal. pr. *Elithum*. sec. Andr. et Camp. *Elvium*. tert. *Elutrum*. Haec quidem monſtra sunt. GEBH. *is ibi* Lovel. 3. Sed primam literam τοῦ *sibi* intercepit ultima vocis praecedentis: quod in litera sibilante frequens est. V. ad Liv. 30, 3, 7. Quamvis tamen etiam aliis locis, ubi similis ratio erroris dari nequit, *ibi* et *sibi* in Mſtis permutentur. V. supra ad 1, 55, 4. Deinde vox *equitum* non adparet in Voſſ. 2. Lovel. 3. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. Tum *Poſtumium* vel *Poſthumium* praeferunt Florent. Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Sed, *Poſtumum Aebutium* scribendum eſſe, jam supra dictum est ad Liv. 4, 11, 1. In cognomine etiam mire codd. diſſentiunt. *Helluium*

XXII. Dictator omnes luce prima extra portam 1
Collinam adesse jubet. quibuscumque vires subpetebant ad arma ferenda, praesto fuere: signa ex aerario promta feruntur ad dictatorem. Quae quum 2
agerentur, hostes in loca altiora concessere. eo di-

habent Voss. 1. et Lovel. 1. *Elutium* Voss. 2. et Lovel. 3. *Helinum* Harlej. 2. *Helinum* Lipsiens. *Helinum* Leid. 2. et Gaertn. *Helium* Lovel. 5. et Portug. *Elium* Lovel. 4. *Elvium* Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. *Elvii* a m. 2. *Belvium* Klock. *Helvium* Florent. Leid. 1. Lovel. 2. Harlej. 1. Hearnii Oxon. B. et L. 2. ac priscae edd. usque ad Frobenium, qui anno 1535. *Helvam* reposuit; pro quo demum ultima ed. Gruteri *Elvam* recepit. Et ita id nomen scribendum esse, Sigonius infra monet ad Liv. 44, 17, 5. Car. Patinus etiam in Numm. Famil. p. 5. docet, ex fastis Capitolinis constare, male apud Livium pro *Aebutio* scribi *Ebutium*, et *Helvam* pro *Elva*. Verum supplementa fast. Capitol. pro ipsis fastis consuluit. Ea enim pars fastorum, ubi nomen illud obcurrebat, hodie intercidit. Paullo ante in verbis praecedentibus *monitus*, pro *moratus*, habet Lovel. 4.

§. 1. *Quibuscumque vires subpetebant ad arma ferenda, praesto fuere*] *quibusque vires* Lovel. 5. [Veith.] Alibi etiam pari modo scribao peccarunt. V. ad 1, 32, 6. Tum *suppetebant vires* alio ordine Lovel. 4. *vires suppeterent* Harlej. 2. *vires suspetabant* Lipsiens. *vires suppetabant* Gaertn. *vires superant* Haverk. quod ex marginali glossa natum esse, nullus dubito. *Suppetere* pro esse, superesse, Livio frequèns est; ut contra *non suppetere*, pro deesse. Supra 2, 56, 8. *Rudis in militari homine lingua non suppetebat animo.* 4, 48, 13. *Ut pro se quisque jam nec consilium sibi suppetere diceret.* 5, 26, 9. *Copiaeque aliae ex ante convecto largius obsessis suppeterent.* 9, 3, 4. *Nec Samnitibus quidem consilium in tam laetis suppetebat rebus.* 40, 56, 7. *Si vita longior suppetisset.* Praeterea *postero fuere* Klock. Paullo ante *prima luce* vocabulis transpositis Lovel. 2. et 4. Deinde *τὰ extra portam Collinam* desunt in edd. Rom. ann. 1472. et Parm. anni 1480. *jubet* autem in Gaertn.

Signa ex aerario promta] Intellige aquilas, praecipua legionum signa; quae, ex metallo pretioso factae, exauctoratis legionibus in aerario custodiebantur; unde delectu habito iterum promi solebant. V. supra ad 3, 69, 8. Miror Donjatii in antiquitate et ritibus Romanorum peritiam, qui ad verba haec Livii adnotavit. ,,Erat igitur aerarium pro armamentario, in quo signa et arma ,,servabantur. Et idoneus hic homo sibi visus est, qui Livium principi juventutis Francicae ederet!

§. 2. *In loca altiora concessere. Eo dictator agmine infesto subiit*] *in loca amitiora* editio Parm. anni 1480. Sed recte vulgatum servant omnes alii, et scripti et editi, nisi quod ordine vocabulorum mutato *in altiora loca* habeat Harlej. 2. Mox etiam transpositis dictionibus *infesto agmine* est in Haverk. Praeterea *subdit* praefert Leid. 2. *subiit* Harlej. 2. et Haverk. V. infra ad 36, 20, 3. [*Et* pro *Quae* Veith.]

ctator agmine infesto subit: nec procul Nomento
signis conlatis, fudit Etruscas legiones. compulit
3 inde in urbem Fidenas, valloque circumdedit. Sed
neque scalis capi poterat urbs alta et munita; ne-
que in obsidione vis ulla erat, quia frumentum non
necessitati modo satis, sed copiae quoque, abun-

Nec procul Nomento signis conlatis fudit Etruscas legiones] *nec pro in munimento* Haverk. *nec procul munimento* Portug. *nec procul monimento* Harlej. 2. *nec procul momento* Leid. ambo, Lovel. quinque, (sed eorum prior tantum a m. 1.) Lipsiens. Gaertn. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. Satis patet, urbis minus notae nomen librariis fraudi fuisse, in quo etiam simili modo lapsi sunt 1, 38, 4. hoc lib. c. 30, 14. c. 32, 3. (*8, 14, 3.) et alibi. Tum *fudit et Etruscas legiones* Haverk. et Fragm. Hav. Verum τὸ *et* insiticium est, perperam ex prioribus literis vocis sequentis repetitum. Nihil enim hic efficit, nec locum habere potest. Mox *in urbem, Fidenasque vallo circumdedit*, ordine inmutato, Lovel. 2.

§. 3. *Copiae quoque abunde ex ante convecto subficiebat*] *abunde exacte convecto* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 5. et Fragm. Hav. *abunde ex actae convecto* Lovel. 3. *abunde exaucte convecto* Leid. 2. *abunde ex Anie convecto* Florent. *abinde ex Aniene convecte* Gaertn. *abunde ex Aniene convectae* Lovel. 2. *abunde ex Aniene convecto* Haverk. *abunde Aniene ex ante convecto* Portug. duplici lectione in contextum recepta. *Ex ante convecto* Livio alibi etiam usurpatur. 5, 13, 1. *Annona ex ante convecta copia nihil mutavit.* c. 26, 9. *Quum frumentum copiaeque aliae ex ante convecto largius obsessis, quam obsidentibus, subpeterent.* ita *ex ante praeparato* 26, 20, 10. *Ut arcis praesidium etiam (quia pauci erant) ex ante praeparato sustentari posset.* *ex praeparato*, τῷ *ante* omisso, dixit 22, 41, 1. *In prohibendis praedatoribus, tumultuario proelio ac procursu magis militum, quam ex praeparato aut jussu imperatorum, orto, haudquaquam par Poenis dimicatio fuit.* Tum *sufficiebant* Gaertn. Paullo ante *qui frumentum*, pro *quia*, Florent. Tum vocula *non* omittitur in Klock. At omnia verba *quia frumentum* etc. *sufficiebat* desunt in Lipsiens. [*copia quoque abunde exactae convectae sufficiebant* Veith.]

§. 4. *Itaque expugnandi pariter cogendique ad deditionem spe amissa*] Habet exemplar Borbetomagense *Ita expugnandi*. RHEN. *Itaque expugnandi* edd. quas vidi, usque ad Frobenianam anni 1535. Ea vero prima dedit *Ita*, consentientibus etiam omnibus codd. scriptis. Alibi saepissime hae voces confunduntur culpa scribarum. V. ad 21, 53, 7.

Propter propinquitatem notis, ab aversa parte urbis maxime neglecta, quia suapte natura tutissima erat] Solet hoc fieri vulgo, ut munitissima quaeque securitatem pariant maxime. Diodorus l. 2. p. 67. de Semiramide. *Παραγενομένη δ' εἰς τὴν Βακτριανὴν καὶ κατασκεψαμένη τὰ περὶ τὴν πολιορκίαν, ἑώρα κατὰ μὲν τὰ πεδία καὶ τοὺς εὐεφόδους τῶν τόπων προσβολὰς γινομένας, πρὸς δὲ τὴν ἀκρόπολιν ού-*

de ex ante convecto subficiebat. Ita, expugnandi 4
pariter cogendique ad deditionem spe amiſſa, di-
ctator in locis, propter propinquitatem notis, ab
aversa parte urbis maxime neglecta, quia suapte
natura tutiſſima erat, agere in arcem cuniculum in-
ſtituit. ipse, diversiſſimis locis subeundo ad moe- 5

δένα προσιόντα διὰ τὴν ὀχυρότητα. καὶ τοὺς ἔνδον ἀπολελοιποτας τὰς ἐνταυθοῖ φυλακὰς καὶ παρεπιβοηθοῦντας τοῖς ἐπὶ τῶν κάτω τειχῶν κινδυνεύουσι. Innumera poſſunt exempla coacervari. GEBH. Varie in his verbis, quae saniſſima sunt, turbarunt librarii. *propter propinquitatem noctis* praeferunt inepte Leid. ambo, Lov. 1. Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1. Tum praepositio *ab* non adparet in Leid. 2. Hinc *adversa parte urbis* legunt fere codd. quibus usus sum. [Veith.] Vulgatum tamen, quod typis inpreſſi et Florent. ac forte Klockian. servant, probum est. *aversa pars urbis* eſt quam maxime ab hoſte remota. Infra 8, 26, 4. *Nolani per aversam partem urbis via Nolam ferente effugiunt. aversa urbis* vocat 5, 29, 4. *Liberam per aversa urbis fugam dederat.* ubi pari modo in plerisque codd. peccatur. Ita *porta aversa* 4, 46, 6. *Per aversam portam turpi fuga deseruntur.* ubi alia exempla vide. *aversa pars castrorum* 34, 47, 1. *Alius tumultus ex aversa parte caſtrorum est exortus.* ubi v. J. Fr. Gronovium. Saepe autem *aversus* et *adversus* commutantur. V. ad 2, 31, 6. Praeterea *neglectis*, pro *neglecta*, Harlej. 2. et Portug. a m. 2. quasi referendum sit ad praecedens *locis.* Utraque lectione juncta *neglectatis*, id est, *neglecta, tis*, sive *neglecta, neglectis*, Haverk. de quo librariorum more late v. supra ad 3, 44, 4. Deinde *quia natura tutissima erat* Lovel. 2. et 4. *natura tutissima erat* Lovel. 3. et Lipsiens. *nam tutissima erat* Lovel. 5. *quae natura tutissima erat* Gaertn. *quae natura tutiſſima erant* Portug. pro quo deinde in margine emendabatur *quae suapte natura tutissima erant.* Et haec etiam lectio exſtat in contextu Haverk. *quia suapte natura tutissima erant* Harlej. 2. *quia suapte natura transmissa tutissima erat* Voſſ. 2. [?] *quia apte natura tutissima erat* Voſſ. 2. [?]

Agere in arcem cuniculum inſtituit] De eadem re Florus 1, 12. *Denique non scalis nec irruptione, sed cuniculo et subterraneis dolis peractum urbis excidium.* Quid sit *cuniculus*, pueris notum: videlicet ὑπόνομος. Paterculus 2, 27. *Tum demum, desperatis rebus suis, C. Marius adolescens per cuniculos, qui miro opere fabricati in diversas agrorum partes ferunt, conatus erumpere, cum foramine e terra emersisset, a dispositis in id ipsum interemtus est.* Diodorus vocat μεταλλείαν. l. 16. p. 549. Ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τῶν κριῶν σαλεύων τὰ τείχη, καὶ διὰ τῆς μεταλλείας ὑπορύττων ἐπὶ πολὺ, μέρος τοῦ τείχους κατέβαλεν. l. 18. p. 665. Διὰ τῶν μεταλλευόντων ὑπορύξας τὰ τείχη. Claudianus in 4. Consulatu Honorii 331.

— — ruat emersura juventus
Effoſſi per operta soli.

V. eundem 2. de Rapt. Proserp. 163. Livius 5, 21. *Cuniculus, de-*

nia quadrifariam diviso exercitu, qui alii aliis succederent ad pugnam, continenti die ac nocte proe-
6 lio ab sensu operis hostes avertebat: donec, perfosso a castris monte, erecta in arcem via est; intentisque Etruscis ad vanas a certo periculo minas,

lectis militibus eo tempore plenus, in aede Junonis, quae in Vejentana arce erat, armatos repente edidit. 23, 18. *Transversis cuniculis hostium cuniculos excipere.* GEBH.

§. 5. *Qui alii aliis succederent ad pugnam*] *Tò alii* deest in Haverk. quod a sequenti voce ob similitudinem interceptum esse, credi debet. V. ad 33, 27, 4. *alii aliis succederent* simili modo dictum, ut 28, 19, 11. *Et meminerant, et admonebant alii alios, supplicium ex se, non victoriam, peti.* ubi ante Sigonium etiam omissa erat vox *alii*, quam is ex conjectura addidit. ad quem locum plura exempla vide. Paullo ante *durissimis locis*, pro *diversissimis*, Lovel. 5. (*dimissis* Veith.]

Continenti die ac nocte proelio] Vocem *proelio* omittit librarius Voss. 2. qui forte loci sensum non pervidit. Indicat autem continuum proelium fuisse die ac nocte, proelium die ac nocte continuatum fuisse. Eo sensu *continens* Livio frequens est. V. infra ad 5, 34, 6.

Ab sensu operis hostes avertebat] Pall. pr. ac tert. *abvertebat*. GEBH. *abvertebat* etiam Lovel. 3. Tum *ascensu operis* Voss. 1. *a sensu* Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 6. *Perfosso a castris monte, erecta in arcem via est*] *ab castris* Haverk. Voces vero *a castris* deficiunt in Leid. 1. quas reliqui omnes fideliter servant. Exsulat etiam verbum *est* a Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. quasi *τὰ erecta in arcem via*, quemadmodum praecedentia et sequentia, per ablativum elata accipi deberent. Vulgatum tamen, in quam scripturam ceteri codd. conspirant, verius videtur. Mox *intentis Etruscis*, sine *τῷ que*, Leid. 2. et *ab certo periculo* Haverk.

Clamor supra caput hostilis captam urbem ostendit] Pall. pr. ac tert. *supra caput hostis*. sec. *hostium*. GEBH. *super caput* Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Lips. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Et ita fere loquitur Livius 22, 4, 4. *Id tantum hostium, quod ex adverso erat, adspexit: ab tergo et super caput decepere insidiae.* (*contra *supra caput* et *supra forum* 3, 17, 2. et 4.) Saepe in his vocibus perperam commutandis librarii in Mstis turbarunt. V. infra ad 23, 36, 6. Utraque lectio ferri potest. Ita quod *cacumen supra hostem* Livius vocat 7, 34, 4. *super se tumulum* appellavit inferius eodem cap. §. 9. Caussam itaque mutandi nondum video, praesertim quum vulgatum etiam multi codd. tueantur, et inter eos optimus Florent. Praeterea *hostis* Voss. 2. Lovel. 2. Harlej. 2. et Portug. *hostium* Lovel. 4. 5. Haverk. et Hearnii Ox. N. ac C. (Veith.]

§. 7. *Eo anno C. Furius Pacilus et M. Geganius Macerinus censores*] *Pacilus*, ut dixi. SIG. *Eo sane anno*, una voce auctiores, Lovel. 5. et Portug. sed ea hic inportuna est, et recte ab aliis codd. repudiatur. Deinde *T. Furius* Lo-

clamor supra caput hostilis captam urbem ostendit.
Eo anno C. Furius Pacilus et M. Geganius Mace- 7
rinus censores villam publicam in campo Martio
probaverunt: ibique primum census populi est
actus.

vel. 2. *Titus Furius* Gaertn. *M. Furius* Lovel. 4. et Hearnii Oxon. L. 2. Porro ejusdem Hearnii codices L. 2. N. ac C. servant a Sigonio rejectum *Pacilus*, quod mihi in nullo meo obvium fuit. Nam pro eo *Accilus* est in Harlej. 2. *Actilius* in Portug. *P. Altius* in Leid. 2. et Lovel. 1. *P. Accilius* in Lovel. 2. Lips. Gaertn. et Fragm. Hav. *P. Attilius* in Lovel. 4. 5. et Haverk. *P. Acilius* in Voss. utroque, Leid. 1. Lovel. 3. et Harlej. 1. Neque aliter erat in vetustia edd. usque ad Frobenium, qui anno 1531. *Pacilium* substituit. Sed *Pacilum* legendum esse recte Sigonius monuit, qui etiam videndus est ad h. lib. c. 12, 1. Hinc conjunctio *et* non adparet in Lovel. 2. Lipsiens. et Haverk. V. ad 2, 17, 1. Denique *Greganius* Leid. 2. V. ad h. lib. c. 17, 7.

Censores villam publicam in campo Martio probaverunt: ibique primum census populi est actus] Sub Servio Tullio, sexto Romanorum rege, etiam census populi est actus in campo Martio, ut l. 1, [44, 1.] ait hic auctor. V. etiam, quid sibi illud *probaverunt* velit. GLAR. Quaerit Glareanus, quid sit *Probaverunt*, et *Primum*: cum census in campo Martio a Ser. Tullio rege primum sit actus, non ab his censoribus. Respondeo, *Probaverunt* ex vetere Romano more dictum esse, quo modo adhuc in antiquis lapidibus Romae visitur. † „Non dubitat Glarea„nus, ex veteri Romano more „dictum esse, *Probaverunt*: sed „explicatum voluit, quod Sigo„nius non facit." †. [in lapide apud Gruter. p. 160. n. 3.]

L. FABRICIVS. C. F. CVR. VIAR
FACIVNDVM. COERAVIT
Q. LEPI. M. F. M. LOLLIVS. M. F. COS.
PROBAVERVNT.

Item [apud eundem p. 187. n. 4.]

P. LENTVLVS. CN. F. SCIPIO
T. QVINTIVS. CRISPINVS. VALERIANVS. COS.
EX. S. C. FACIVNDVM. CVRAVERE
IIDEMQVE COMPROBAVERE.

Si autem census actus est alias in campo Martio, at non in villa publica, quae hoc primum anno probata est. Qua de re sic Varro 3. de re rust. [2.] *Villa publica ad rempublicam administrandam est utilis, ubi cohortes ad delectum consuli adductae considant, ubi arma ostendant, id est, ubi censores censu admittant populum.* SIG. V. Cujac. 23. Observ. 33. BLOCH. *probare* proprie dicuntur censores, quum opus, quod mancipibus construendum locarunt, examinant, atque inquirunt, an confectum sit secundum formulam praescriptam; quemadmodum contra *adprobare* dicuntur mancipes ac redemtores, quum opus, quod exstruendum conduxerunt, secundum leges sibi dictas absolutum esse demonstrant. Liv. 45, 15, 9. Censoribus *petentibus, ut ex instituto ad sarta tecta exigenda, et ad opera, quae locassent, probanda anni et bimensis tempus prorogaretur.* V. Gronovium ad Plauti Amphitr. in Prolog. 13. et viros doctos, sed inprimis Cel. Burmann. ad

1 XXIII. Eosdem consules insequenti anno refectos, Julium tertium, Virginium iterum, apud Ma-
2 crum Licinium invenio. Valerius Antias et Q. Tubero M. Manlium et Q. Sulpicium consules in eum annum edunt. ceterum in tam discrepante editione et

Phaedri 4. fab. 24, 11. et quos ibi laudavit. Adde Briffon. de verb. signif. v. *Probare*. Ceterum ultima verba ita exhibet Gaertn. *itaque ibi primo census populi est factus*. Sed *factus* poftea mutatum est in *actus*.

§. 1. *Apud Marcum Licinium invenio*] Lege *Macrum Licinium*. GEBH. *Marcum Licinium*, literis errore operarum transpositis, Gruterus anno 1608. edidit, eademque lectio per aliquot proximas editt. propagata est. Similiter lapsi sunt scribae Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. Lipsiens. Gaertn. ut et Voff. 1. a m. 2. in quo a m. 1. scriptum fuerat *Mamercum Licinium*. Sed *Macrum Licinium* recte Gronovius anno 1665. revocavit. Quomodo etiam emendandum hic effe monuit Freinshem. ad Tacit. 1. Ann. 71. Certe Licinio non *Marco*, sed *Cajo*, praenomen fuiffe, vulgo exiftimatur. V. ad c. 20. hujus lib. §. 8. Contra cognomen ejus *Macer* fuit, quo saepius adpellatur quum apud alios scriptores, tum etiam apud Livium. Id autem hic nomini gentis praeponitur, ut §: 8. l. l. *Quos linteos in aede repositos Monetae Macer Licinius citat identidem auctores*. Ita *Paetus Aelius* infra Gronovius Livio reftituit 30, 1, 9. ubi moris Liviani ignari librarii *Paetus* verterunt in praenomen *Publius*, ut hoc loco *Macrum* in *Marcum*. Sed plura ibi vide. Ceterum paullo ante *in sequenti* duabus vocibus prisci inpreffi usque ad Moguntin. qui recte *insequenti* reposuerunt. V. infra ad 6, 22, 1. Praeterea *Verginium item* Gaertn. V. ad Epit. Liv. 14.

§. 2. *M. Manlium et Q. Sulpicium consules*] Ita Frobenius anno 1535. vulgavit. Omnes priores habent *M. Manilium*: quae etiam scriptura in plerisque codd. meis superest. Alibi saepe haec diversarum gentium nomina confunduntur. V. infra ad 34, 53, 2. [*M. Mamilium* Veith.] Praeterea *Quintium Sulpicium* Voff. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 5. Portug. et Fragm. Hav.

Ceterum in tam discrepanti editione] *discrepante editione* Florent. Voff. uterque, Leid. 1. Lovel. quinque, Harlej. 1. Lips. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *editione discrepante* Portug. *discrepante edictione* Leid. 2. solito errore. V. ad 21, 62, 7. *discrepante* itaque recepi fere omnium codd. consensu. V. ad 6, 14, 13.

Et Tubero et Macer] Alterutrum eorum memoria lapsum effe, neceffe est. V. Perizon. c. 9. Anim. Hift. p. 370. DUK. Prius *et* non adparet in Lipsiens. V. supra ad 2, 44, 3. [*auctores* omittit Veith.]

Neuter, tribunos militum eo anno fuisse, traditum a scriptoribus antiquis dissimulat] Vox *militum* aberat ab Harlej. 1. Tum *fuiffet*, pro *fuiffe*, habet Leid. 1. Sed litera finalis *t* adhaesit ex principio sequentis vocabuli. V. ad

et Tubero et Macer libros linteos auctores profitentur: neuter, tribunos militum eo anno fuiſſe, traditum a scriptoribus antiquis diſſimulat. Licinio 3
libros haud dubie sequi linteos placet: et Tubero incertus veri eſt. sed inter cetera, vetuſtate incomperta, hoc quoque in incerto positum. Trepidatum 4

40, 7, 8. Deinde *neuter dissimulant* Harlej. 2. *traditum a scriptoribus dissimulat antiquis* Lovel. 4.

§. 3. *Licinio libros haud dubie sequi linteos placet*] Codex C. quem Hearne Oxonii consuluit, omisit vocem *libros*. Eam omnes mei tuentur, nisi quod a m. 1. desit in Lovel. 4. Ceteroquin, quum mox *libros linteos* praeceſſit, *linteos* hic sufficere potuiſſet. Sed libros sequor. Praeterea *haud dubio* Gaertn. a m. 1. V. ad 3, 24, 3. *aut dubie* Florent. V. ad 28, 2, 11.

Et Tubero incertus veri est. sed inter cetera] *Licinio libros haud dubie sequi linteos placet: Tubero incertus veri est. sit inter caetera.* MURET. *sit inter caetera* sibi quoque legendum videri, Gronovius monet infra hoc cap. §. 6. *Tò et* insuper a Mureto ejectum omnes codd. servant; nisi quod ejus loco *sed Tubero incertus veri est* praeferant Haverk. et Hearnii Oxon. L. 1. Quod, si cum viris doctis *sit inter cetera*, pro *sed inter cetera*, legi placeret, et libri certiores accederent, non displiceret. Alibi autem voculae *et* ac *sed* in Mſtis confundi consueverunt. V. infra ad 21, 26, 6. Mox *incomperata*, pro *incomperta*, Leid. 2. Lovel. 1. et Haverk. Eodem errore paſſim commiscentur *partus* et *paratus*. V. ad 5, 6, 1. *comperta* et *comparata*. V. ad 39, 29, 5. *comperta* erat in Florent. a m. 1.

Hoc quoque in incerto positum] *hic quoque* Gaertn. Deinde *in merito positum* Lovel. 3. *in incertum positum est* Lovel. 4. a m. 1. in quo poſtea *in incerto* emendatum est. Praepositionem *in* omisit Harlej. 2. sed eam elisit syllaba incipiens vocis sequentis. V. infra ad 8, 33, 6. *hoc quoque in cetero positum* perperam Haverk. *in incerto* ut 5, 28, 5. *Eodem anno in Aequis varie bellatum, adeo ut in incerto fuerit, et apud ipsos exercitus, et Romae, vicissent, victine essent.* *ponere in incerto* autem, ut *ponere in discrimine*. Liv. in praefat. *Sed haec et his similia, utcumque animadversa aut existimata erunt, haud in magno equidem ponam discrimine.* *ponere in gloria* 26, 37, 6. *Ut ad moenia urbis Romanae nullo prohibente se pervenisse in gloria ponebant, ita pigebat irriti incepti.* Quod *in gloriam ponere* dixit Pseudo-Salluſt. Declam. in Cicer. 2. *Civitatis incommodum in gloriam suam ponit.* *in dubio ponere* Valer. Max. 9, 6. ext. 2. *Quo evenit, ut, alioqui insignem nominis sui memoriam relicturus, in dubio, majorne, an pejor vir haberi deberet, poneret.*

§. 4. *Exterritis metu similis excidii*] Ita Cl. Clericus edidit, quum priores omnes *excidii* praeferant, neque aliter exhibeant omnes scripti; quos sequi tutius est. V. infra ad 5, 15, 9. Paullo ante *Trepidatum est in Etruria* trajectis vocibus Lovel. 2.

in Etruria est post Fidenas captas, non Vejentibus solum exterritis metu similis excidii, sed etiam Faliscis memoria initi primo cum iis belli; quamquam rebellantibus non adfuerant. Igitur quum duae civitates, legatis circa duodecim populos missis, impetrassent, ut ad Voltumnae fanum indiceretur om-

Praeterea *non Vejentibus solis exterritis*, pro *solum*, Gaertn.

Sed etiam Faliscis memoria initi primo cum iis belli) Vocula *sed* exsulat a Lovel. 4. quae abesse posset, quum alibi saepe omittatur. V. ad 1, 25, 3. Non tamen eam hic expungendam puto, quod in aliis omnibus constanter supersit. Praeterea *initi primi cum his belli* praefert Portug. *primo cum iis bello* Lovel. 5.

§. 5. *Legatis circa viginti duos populos missis*] Lege *circa XII. populos*, ut habent edd. primariae, et Palat sec. Nam primus et tertius *circa decem populos*. GEBH. Lege *circa duodecim populos*, ex Livio alibi, et mox. T. FABER. Omnes antiquiores edd. praeferunt *circa XII. populos*. pro quo Parisini anno 1573. errore operarum vulgarunt *circa XXII. populos*: quod fideliter proximi plerique editores servarunt usque ad Gronovium, qui anno 1665. *circa duodecim populos* restituit. Neque aliter est in omnibus meis et in Hearnii Oxon. codicibus. Ita duodecim Etruriae populi infra memorantur 5, 1, 5. *Quod suffragio duodecim populorum* (sc. Etruriae) *alius sacerdos ei praelatus esset*. et c. 33, 9. *Ii* (nempe Tusci) *in utrumque mare vergentes incoluere urbibus duodenis terras, prius cis Apenninum ad inferum mare; postea trans Apenninum totidem, quot capita originis erant, coloniis missis*. De Etruriae in duodecim populos divisione pluribus v. Cluver. 2. Ital. Ant. 1. p. 434. Dempster. in Etrur. Reg. 3, 8. et Fontanin. 1. Antiq. Hortae 1. p. 15. Quum autem ex duodecim populis illis duo, Vejentes et Falisci, legatos circa reliquos misisse dicantur, qui ergo tantum decem fuerunt, videri posset praeferenda esse lectio, quam in duobus Palatinis Gebhardus, et ego in Lovel. 3. invenimus, *circa decem populos*. At reliquorum codd. auctoritas, ut et omnium vetustiorum edd. illis concinentium consensus efficit, ut *duodecim* praeferendum judicem, et eodem modo accipiam, quo *Pindarus novemque Lyrici* dixit Petron. in Satyr. 2. ubi v. Cel. Burmann. [*contra duodecim* Veith.] Paullo ante *Ergo quum duae*, pro *Igitur*, Lovel. 4. V. infra ad 21, 40, 6.

Ut ad Voltumnae fanum indiceretur omni Etruriae concilium] Quidam *Voltumnam* interpretantur *Volturnam*, pro *Volturrenam*, nunc *Volaterram*, ubi et Deae nomen olim fuerit, quod ego lectori judicandum reliquo. Id non abhorret a vero, locum in media alicubi Hetruria fuisse, aptum duodecim urbibus, e quibus ad concilia mittebantur legati. GLAR. *Vultumnae fanum* Voss. 1. Leid. 2. et Klockian. *Volturnae fanum* Lovel. 2. 5. Harlej. 2. et Portug. *Vulturnae* Gaertn. *Voltuliae fanum* Haverk. Eaedem similesque variae codicum lectiones reperiuntur infra hoc lib. c. 25, 7. c. 61, 2. 5, 17, 6. et 6, 2, 2. ubi viden-

ni Etruriae concilium; velut magno inde tumultu inminente, senatus Mam. Aemilium dictatorem iterum dici jussit. ab eo A. Postumius Tubertus magister 6
equitum est dictus; bellumque tanto majore, quam proximo, conatu adparatum est, quanto plus erat ab omni Etruria periculi, quam ab duobus populis fuerat.

da, quae notantur. Hearne *Vertunnae fanum*, ut vocatur Gyraldo in Syntagm. Deor. p. 52. edit. ult. dicendum esse, existimat. Ceterum de hoc loco, ubi saepe universae Etruriae conventus celebrabatur, v. Cluver. 2. Ital. Ant. 3. p. 563. et Dempster. 4. Etrur. Reg. 75. Praeterea *inducerent* ed. Rom. anni 1472. *indicerent* Parm. anni 1480. V. de similibus erroribus infra ad 38, 40, 1. Denique *omnis Etruriae concilium* Harlej. 2. quod in *omnes Etruriae concilium* perperam mutatur in Haverk. *consilium* male est in Lovel. 5. et Gaertn. V. Gronov. ad Liv. 44, 2, 5.

Velut magno inde tumultu inminente] *deinde*, pro *inde*, Gaertn. et Haverk. Quomodo alibi saepe peccatur. V. infra ad 36, 24, 10. Vox *inde* abest ab Harlej. 2. quam recte reliqui servant. *inde* enim est ex indicto omni Etruriae concilio. [*jubet* Veith.]

§. 6. *A. Postumius Tubertus magister equitum est dictus*] *Aurelius Postumius* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. 1. Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et excusi usque ad Frobenium, qui *A. Postumius* anno 1531. substituit. Idem etiam primus *Tubertus* eodem tempore edidit, quum priores cum Florent. Lovel. 1. 3. 4. Voss. utroque, Leid. 2. et Harlej. 2. *Tubero* dedissent, *Tuber* haberent Leid. 1. Lovel. 2. 5. Lipsiens. Gaertn. Harlej. 1. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. V. infra hoc lib. ad c. 26, 11. et Glareanum ad c. 29, 5. Alibi saepe voces *Aulus* et *Aurelius* commutantur inter se in scriptis antiquis. V. infra ad Epit. Liv. 74. Praeterea *τὸ est* abest ab Harlej. 2.

Bellumque tanto majore quam proximo, conatu adparatum, est] Etsi nihil varient libri veteres, scribe, *tanto majore, quam proxime, conatu.* Mox infra c. 26. *Majore tamen conatu, quam alias umquam.* 35, 21. *Tiberis infestiore, quam priore impetu, illatus urbi.* Scribe *quam prius.* Paullo ante, *Sed inter caetera, vetustate incomperta, hoc quoque in incerto positum.* Non inepte scribas: *sit inter caetera.* Ut videatur hoc, non interposito suo judicio, ambiguum relinquere. J. FR. GRON. *quam proximum* Fragm. Hav. a m. 2. Reliqui *proximo* servant. Pro quo bene Gronovius *proxime*, id est, nuperrime, reposuit. Hoc sensu saepius Cicero aliique ea voce usi sunt. 8. ad Attic. Epist. 3. *Haec te scire volui, scripsique sedatiore animo, quam proxime scripseram.* 11. Ep. 10. *Plura ad te scribam, si mihi ad eas literas, quas proxime ad te dedi, rescripseris.* Vide tamen, an *proximo* hic adverbialiter pro proxime accipi possit. Ita certe obcurrit apud eumdem Cic. 4. ad Attic. Epist. 17. *Ab Quinto fratre et a Caesare accepi a. d. IX. Kalend. Novemb. literas confecta Britannia, obsidibus acceptis, nulla praeda, inperata*

1 XXIV. Ea res aliquanto exspectatione omnium
2 tranquillior fuit. Itaque quum renunciatum a mer-
catoribus eſſet, negata Vejentibus auxilia, juſſosque
suo consilio bellum initum suis viribus exsequi,
nec adversarum rerum quaerere socios, cum qui-
3 bus spem integram communicati non sint: tum di-
ctator, ne nequidquam creatus eſſet, materia quae-

tamen pecunia, datas a litoribus Britanniae proximo a. d. VI. Kalend. Octob. ubi vid. Manutius. Mox *quam a duobus populis* Leid. 2. Portug. Fragm. Hav. Lovel. 1. 4. 5. Lipsiens. et Gaertn. *quam de duobus populis* edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480.

§. 1. *Ea res aliquanto exspectatione*] Vocabulorum ordine inverso *Aliquanto ea res* Lovel. 5.

§. 2. *Itaque quum renunciatum a mercatoribus esset*] Pal. tert. *ab mercatoribus foret*. GEBH. *ab mercatoribus* apud me tantum Haverk. *esset* vero in omnibus constanter supereſt, praeterquam in Lovel. 3. in quo etiam *foret* scriptum inveni. In verbis sequentibus *negat a Vejentibus*, pro *negata Vejentibus*, Lipsiens. *negata a Vejentibus* Lovel. 2. Verum Vejentes non negarunt, sed petierunt auxilium.

Cum quibus spem integram communicati non sint] Utrum haec loquutio Livianis temporibus, vel facilitati potius, conveniat, judicium singulorum eſto. Interim levem corruptelam concipere poſſumus, pro *communicari non sirint*, ut nos credimus a Livio fuiſſe scriptum. JAC. GRON. *communicati non sint*, pro *non communicaverint*. Plura hujus generis observarunt alii. V. Graevium ad Cicer. 2. ad Att. Ep. 17. et Perizon. ad Sanctii Minervam 1, 15, 4. ubi refellit conjecturam *non sirint*. DUK. De τῷ *sirint* supra v. ad 1, 32, 7. Illud in vulgata lectione Cel. Gronovio displicuit, quod *communicati non sint* forma paſſiva usurpetur significatione activa, pro *non communicaverint*. Id vero cur Livianis temporibus, vel potius ejus facilitati, non convenire judicandum sit, nondum cauſſam video. Livianis temporibus convenire poſſe, probat syllabus verborum, similiter apud Varron. Horat. Virgil. Cicer. Ovid. usurpatorum, collectus a Voſſ. 5. Gramm. 5. Neque facilitati Livianae adversari, conſtat exemplo verbi *fluctuari*, quo sensu activo utitur 23, 33, 3. *Utrius populi mallet victoriam esse, incertis adhuc viribus, fluctuatus animo fuerat.* quod exemplum ibidem Voſſius laudavit. 36, 10, 4. *Ut incerti fluctuarentur animi magnae partis Larissaeorum inter metum praesentem hoſtium, et verecundiam absentium sociorum.* Et, quaeso, cur minus facilitati Livianae convenit, verbis paſſivis significatione activa uti, quam verbis activis significatione passiva, sive neutra? V. supra ad 1, 17, 6. Certe *communicati non sint* pro primigenia atque incorrupta Livii scriptura habuerunt Freinshem. ad Flori 2, 17, 11. et Morhof. in Diſſertat. Academ. p. 610. Omnes etiam codd. qua manu, qua typis descripti, in vulgatum conspirant, nisi quod

rendae bello gloriae ademta, in pace aliquid operis edere, quod monumentum eſſet dictaturae, cupiens, censuram minuere parat: seu nimiam poteſtatem ratus, seu non tam magnitudine honoris, quam diuturnitate, obfensus. Concione itaque ad- 4
vocata, *rempublicam foris gerendam*, aït, *tutaque omnia praeſtanda, Deos immortales suscepiſſe: se, quod in-*

aperta librarii aberratione *communicauti nou siut* praeferat Leid. 1. *sirint*, quod inter antiquata est, a Livio fere non adhibetur, nisi ubi formularum antiquarum ipsa verba servat. Ceterum *rem integram* Lovel. 5. [Veith.] solito errore scribarum. V. infra ad 5, 12, 4. Paullo ante trajectis vocibus *consilio suo* Lovel. 4.

§. 3. *Tum dictator, ne nequidquam creatus esset*] *tunc dictator* Fragm. Hav. V. ad 2, 12, 15. *cum dictator* Lovel. 2. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem. Hinc vel vocula *ne*, vel vocis *uequidquam* prima syllaba aberat a Florent. Voſſ. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. a m. 1. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. 1480. Sed alterum ab altero interceptum est inertia scribarum. Simili culpa *uequam* est in Lovel. 5. *ue uequam* in Leid. 1, [*ue qua* Veith.] Tum *esset creatus* habet Gaertn. Mox *adepta*, pro *ademta*, Lovel. 1. V. ad 2, 15, 6.

Aliquid operis edere, quod monumentum esset dictaturae, cupiens] *aliquid opus* Lipsiens. Tum *monumentum dictaturae esset*, in alium ordinem trajectis vocibus, Haverk. Praeterea *concupiscens* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. [*munimentum* Veith.]

Non tam maguitudine honoris, quam dinturnitate obfensus] *quam dinturnitatis* Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 5. Harlej. 2. Portug. Klock. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed vulgatum praeſtare, nemo non videt.

§. 4. *Rempublicam foris gerendam*] *generandam* aperto librarii lapsu Florent. *agendam* Harlej. 2. [Veith.] Novi *agere rempublicam*, pro regere, adminiſtrare, alibi inveniri. Unius tamen codicis, ejusque non optimae notae, fides merito levior est, quam ut reliquorum vulgatum servantium consensui praeferatur, praesertim quum *gerere rempublicam* Livio usitatum sit. Supra 3, 19, 11. *Tum hercule illo die, quo ego cousul sum creatus, male geſta respublica est*. Et ita *rempublicam gerere*, pro bellum reipublicae cauſſa gerere, adminiſtrare. V. Gronov. ad Liv. 8, 31, 2. Paullo ante *concione evocata* Lovel. 2. et Lipsiens. Sed error ex non intellecto compendio *vocata*, vel *ēvocata* ortus est. Similem errorem supra vidimus ad 1, 3, 3. V. etiam infra 7, 14, 8. (* 22, 40, 8.) In sequentibus *praeſtando*, pro *praeſtanda*, Gaertn. Deinde *τὸ inmortales* negligitur in Lovel. 5.

Se, quod intra muros agendum esset, libertati populi Romani cousulturum] Pronomen *se* abest a Leid. 1. quod eliserunt ultimae literae praecedentis vocis *susce-*

tra muros agendum esset, libertati populi Romani consulturum. maximam autem ejus custodiam esse, si magna imperia diuturna non essent; et temporis modus inponeretur, quibus juris inponi non posset. Alios magistratus annuos esse, quinquennalem censuram: grave esse, iisdem per tot annos magna parte vitae obnoxios vivere.

pisse. V. ad 34, 11, 7. [*Seu quod* Veith.] Praeterea *quod intra muros agendum esset populi Romani, consulturum* Haverk. Sed, vocem *libertati* negligentia librarii excidisse, mihi certum est; et sequentia etiam indicant.

Maximam autem ejus custodiam esse] *Tò autem* deficit in Leid. 2. vocula *ejus* in Lovel. 4. Mox *tempori modus imponeretur* legunt Voss. 2. Lovel. 3. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] culpa librariorum; unde etiam factum est, ut *quibus nūs* (id est, *numerus*) *imponi* legatur in Gaertn. *quibus uiris imponi* in Lipsiens. V. ad 2, 44, 5.

§. 5. *Alios magistratus annuos esse, quinquennalem censuram gravem esse: iisdem per tot annos*] Distingue et corrige: *Alios magistratus annuos esse: quinquennalem censuram: grave esse iisdem per tot annos magna parte vitae obnoxios vivere.* Cicero famil. 16, 21. *Deinde illud etiam mihi succurrebat, grave esse, me de judicio patris judicare.* Utinam tam facile esset emendare, quod sequitur [§. 7.] J. FR. GRON. *grave esse* fuit etiam in Portug. et praeterea, nisi excerpta mea fallunt, in utroque Voss. Reliqui codices vulgatum servant, nisi quod *censuram esse gravem* praeferat Haverk. Cic. 2. ad Famil. Epist. 6. *Grave est enim homini pudenti petere aliquid magnum.* Orat. pro Balbo 9. *Etenim in populum Romanum grave est, non posse uti sociis.* et alibi saepe. Praeterea *Annuos alios magistratus esse*, ordine inverso, est in Harlej. 2. Mox *obnoxius vivere* Florent.

Se legem laturum, ne plus quam annua ac semestris censura esset] *se lege laturum* Voss. 2. et Lovel. 3. quorum librariis displicuisse videtur genus loquendi *lex, ne esset*, pro lex constituens, jubens, ne esset. Sed eadem locutio etiam supra obvia fuit 3, 55, 5. *In posterum muniunt, sanciendo novam legem, ne quis ullum magistratum sine provocatione crearet.* Ubi nonnulli codd. eodem, quo hoc loco unus, errore praeferebant *sanciendo nova lege.* V. quae ibidem notavi. Mox vocula *quam* deficit in Haverk. Eam autem in simili locutione saepissime a Livio supprimi, infra videbimus ad 41, 12, 8. Tum *annua atque semestris* idem codex a m. 1. vocula *ac* inter versus adscripta. *semenstris* Leid. 1. Lovel. 1. et Klock. quod ex orthographia eo seculo, quo codices scripti sunt, usitata adhaesit. V. Dausquej. Orthogr. parte sec. hac voce. Similiter etiam in iisdem et aliis codd. scribebatur infra 5, 4, 7. atque alibi.

§. 6. *Legem postero die pertulit*] Ex his verbis conficit Gruchius 1. de Comit. 4. p. 81. tum nondum quidquam de legibus per trinundinum promulgandis constitutum fuisse; quod praeterierunt alii, qui de legibus scripserunt. DUK.

se legem laturum, ne plus, quam annua ac semestris, censura esset. Consensu ingenti populi legem poste- 6
ro die pertulit, et, *ut reipsa*, inquit, *sciatis Quirites, quam mihi diuturna non placeant imperia, dictatura me abdico.* Deposito suo magistratu, modo aliorum 7
magistratui inposito, sine alteri, cum gratulatione ac

Pertulit. Et ut reipsa, inquit, sciatis, Quirites] Vocula *et* exsulat a primis editt. vel a vocula sequenti, vel a vocis praecedentis ultimis literis intercepta. Recte addidit Aldus, cum quo stant omnes codd. nostri, nisi quod *etiam*, pro *et*, sit in Harlej. 1. solito lapsu operarum. V. infra ad 22, 47, 9. Praeterea mutanda est distinctio hoc modo, *pertulit, et, ut reipsa, inquit, sciatis.* Mox pronomen *mihi* non adparet in Leid. 2. Sed, eo trajecto, insuper *quam diurna mihi non placeant* praefert Lovel. 3. Alibi voces *diuturnus* et *diurnus* commutantur. V. infra ad 5, 28, 10.

§. 7. *Deposito suo magistratu, modo aliorum magistratui inposito, sine alteri*] Voces duae, *sine alteri*, non sunt in veteribus multis libris, nec videntur necessariae. Neque enim, quis ille sit magistratus, apparet. Siquidem deposuit dictaturam, censurae modum imposuit. Nisi magisterium equitum intelligere velimus. at in *suo*, id est, in Dictatura, includitur. SIG. Placet legere, *modo aliorum magistratui sine altercatione imposito.* KLOCK. Omisit duo verba Campanus, *sine alteri*; credo, quod non assequeretur. desideranturque in Palat. sec. et Sigonii libro. Non ejicienda continuo, quandoquidem vetustiores vindices nacti sint Pall. primum ac tertium MSS. editionemque Andreae. GEBH. Quid est *sine alteri?* Delet libro suo auctore Sigonius, nec habet Campanus. Plures tamen servant. An ex margine irrepsit, corruptum ex *fine aietm. VI.* quo significabat ejus auctor, modum aliorum magistratui, id est, censurae, impositum *fine anni et mensium sex.* 9, [33, 6.] *Qui quinquennalem ante censuram et longinquitate potestatem dominantem intra sex mensium et anni coegisset spatium.* An fuit *fine anni:* ut indicet Livius, extremo anni haec acta? Deleatur potius tamquam interpretatio τῶν *modo aliorum*. J. FR. GRON. Voces *sine alteri* non modo plures servant codices, sed etiam integriores. Supersunt enim in Florent. Voss. utroque, Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 1. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. Contra desunt in Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Et tamen viris doctis voces illas, in quibus nullus sensus videtur, delentibus non adversor. Cl. Ant. Perizonius non modo Gronovio adsentiens τὰ *sine alteri*, sed et vocem *magistratui* expungendam putabat, nullam aliam, ut existimo, ob caussam, quam quod modo *magistratu* praecesserit, atque inde facile hic repeti potuerit. Pertinaciter tamen dissentientibus codd. vetustis id tentari displicet, in primis quum Livio sollemne fuerit, easdem voces parvo verborum ambitu iterum iterumque repetere. V. supra ad 1, 3, 9. In Lipsiens. quidem desunt voces *magistratu modo aliorum*, unde legendum videri posset *de-*

favore ingenti populi domum est reductus. Censores, aegre passi, Mamercum, quod magistratum

posito suo magistratu, inposito fine alteri. Potius tamen est, ut existimemus, repetitionem vocum *magistratu, magistratui* caussam fuisse, cur scriba tres illas voces omiserit. Neque etiam Klockii conjecturam probare possum. Non enim Liv. legem *consensu ingenti omnium*, sed *populi, perlatam* scribit. Verosimile autem non est, censores se huic legi non obposuisse, quam eos aegre adeo tulisse Livius scribit, ut Mamercum tribu moverint, octuplicatoque censu aerarium reliquerint, licet tamen contentiones censorum non memorentur. Ceterum *magistratui fine imposito alteri* confuso ordine vocum est in Lovel. 4.

Congratulatione ac favore ingenti populi domum est reductus] Malim, quemadmodum habet archetypum volumen, *cum gratulatione ac favore ingenti populi est reductus.* RHEN. Pall. pr. tert. Camp. editio *cum gratulatione.* quod cum Rhenano probo. GEBH. Ex omnibus meis *congratulatione* tantum supererat in Lovel. 2. Lipsiens. Haverk. et forte Florent. ex quo nihil in excerptis notatur. Reliqui recte praeferunt *cum gratulatione*: quod etiam Gronovius anno 1665. in contextum recepit. Ita supra 3, 70, 13. *Victor Agrippa cum mutua gratulatione ad victorem collegam castraque hostium venit.* 10, 44, 2. *Et consules, cum gratulatione mutua legionum suaque, castra conjunxere.* Ut autem hie *reducere cum gratulatione*, ita *prensare cum indignitate* supra 3, 12, 1. *Tum demum coactus cum multa indignitate prensabat singulos.* ubi plura vide. Solet autem saepe in Mstis τὸ *cum*, in *con*, *com*, vel *col* mutatum, proximae voci jungi. Ita *congratulatione* in quibusdam codd. infra erat, pro *cum gratulatione*, l. l. 10, 44, 2. *conferret*, pro *cum ferret*, 2, 40, 5. *collaudationem*, pro *cum laudationem*, 2, 61, 9. *confractis*, pro *cum fractis*, 3, 49, 5. *competissent*, pro *cum petissent*, 4, 30, 1. *confeciales*, pro *cum feciales*, 7, 6, 7. *commentionem*, pro *cum mentionem*, c. 9, 5. *consulta*, pro *cum fulta*, c. 12, 8. *comploratum*, pro *cum ploratum*, 23, 42, 5. *conjunxissent*, pro *cum juncti essent*, 25, 35, 1. *compari*, pro *cum pari*, 30, 2, 4. (* *convenissent*, pro *quum venissent* 34, 30, 6. *commiserabili*, pro *cum miserabili* 9, 2, 14. *concalescente* pro *cum calescente* 22, 6, 9.) *contentatis*, pro *cum tentatis*, 37, 9, 11. *convocatus*, pro *cum vocatus*, 40, 7, 1. Pari errore *accrescentum*, pro *ad crescentem*, datum fuisse, supra vidimus ad 2, 45, 12. Etiam alibi peccasse librarios, duas voces, quae divisim scribendae erant, in unam conjungendo, dictum est ad 1, 47, 9. Contrario errore *cum dixit*, pro *condixit*, exstat supra 1, 32, 11. *cum fuso*, pro *confuso*, 1, 33, 8. *cum loquentibus*, pro *conloquentibus*, 3, 36, 2. *cum scientia*, pro *conscientia*, c. 69, 10. *cum junxisset*, pro *conjunxisset*, 4, 32, 6. *cum clamaverant*, pro *conclamaverant*, c. 40, 3. *cum curreritis*, pro *concurreritis*, 6, 7, 6. *cum sedisset*, pro *consedisset*, c. 38, 5. *cum senuisset*, pro *consenuisset*, c. 39, 6. (* *cum vulsis* pro *convulsis* 7, 39, 16.) *cum lapsa*, pro *collapsa*, 22, 18, 7. *cum lege*, pro *collegae*, 26, 3, 8. Et ita Columella emendandus est ex auctoritate optimi codicis Sangerman. 2. de re rust. 8. *Judaeam et Arabiam pretiosis odoribus inlustrem haberi, sed nec nostram civitatem praedictis egere stirpibus: quippe compluribus locis urbis jam casiam frondentem con-*

populi Romani minuiſſet, tribu moverunt, octuplicatoque censu aerarium fecerunt. quam rem ipsum 8

spicimus. Antea edebatur *quippe cum pluribus.* Deinde *populo domum est reductus* Leid. 1. Lovel. 5. Lipsiens. et Harlej. 1. *a populo domum est reductus* se in Oxon. L. 1. et 2. reperiſſe, auctor est Hearne. et ita praefert Lovel. 2.

Tribu moverunt, octuplicatoque censu aerarium fecerunt] Observant hic [Godelevaeus et alii,] recte igitur Feſto censores dictos, quod tanti rem suam quisque aeſtimare solitus sit, quantam (vel quanti) illi censuerint: cum saepius censum multiplicarent: illa tamen aequitate admissa, ut relevaretur is, qui in tabulis publicis delato modo ex certis caussis frui non poſſit, verbis Ulpiani l. 4. de Censibus. Honeſta oratio: sed quae ad id, quod maxime hoc in loco explicandum eſt, nihil pertinet. Delatus sive relatus ille modus eſt ultro profitentis; multiplicatus vero censu est multae sive coërcitionis, nec fiebat, nisi notae causa. Marcellus Donatus [ad Liv. 24, 18, 6.] id est, inquit, pro sui capite octo plus aerario solveret, quam capite censi pendere tenebantur. Pro suo capite octuplum, quod capite censi; vel octies tantum, quantum capite censi, dicere voluit. Sed et sic errat. Non enim dicit Livius octuplicatam capitationem, aut octuplicato aere capite censum; sed *octuplicato censu aerarium.* Cujus censu? ipsius utique Mamerei. Ergo *octuplicatō censu aerarius*, qui, ubi pro censu pendere deberet aſſem unum, damnas erat pendere octo. Eodem modo *decuplicato censu aerarius*, qui, ubi in millia ex censu conferebant alii cives non notati unum, animadversionis censoriae causa pendebat decem. J. FR. GRON. 4. de Pecun. Vet. 1. p. 262. Adde Dodwellum in Appendice Praelect. p. 710. et seqq. ubi πολλὰ μὲν ἐσθλά, πολλὰ δὲ λυγρά. Recte disputat adversus eos, qui tradiderunt, *aerarium facere* eſſe omnia jura civitatis Romanae, omnes honores, dignitates, ac jus ſuffragii ferendi adimere, et hoc unum relinquere, ut aerarius pro capite suo aera tributi nomine pendat: quae eſt sententia Manutii de civit. Rom. p. 28. tom. 1. Thes. Graev. de legibus c. 19. et de comit. c. 2. et Sigonii 1. de Ant. Jur. Civ. Rom. 17. et l. 2, 16. Sed minus bene discrimen ſtatuit inter *jubere mutare tribum*, et *tribu movere*, contra diserta verba Claudii censoris apud Livium 45, 15, 4. *Neque enim, si tribu movere possit* (censor,) *quod nihil sit aliud, quam mutare jubere tribum, ideo omnibus quinque et triginta tribubus emovere posse.* Nec rectius pro eodem habet *tribu movere* et *in Caeritum tabulas referre*, aut eos, qui tribu moti erant, ab honoribus exclusos fuiſſe dicit. Nam idem ille Mam. Aemilius, quem hic tribu motum et aerarium factum eſſe narrat Livius, paucis poſt annis dictator dictus eſt, infra c. 31, 5. et Q. Caecilius Metellus anno Urbis ɪɔxxxɪx. a censoribus tribu motus et aerarius factus, anno sequente tribunus plebis fuit. Livius 24, 18, et 43. Sed non est hujus loci pluribus de his disputare. DUK. Quid sit *tribu movere* et *aerarium facere* infra v. ad 24, 18, 6. Ceterum *tribus moverunt* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. Lipsiens. et Gaertn. *tribu movere* Haverk. et Fragm. Hav. Tum *octiplicatoque* Florent. Voſſ. 2. Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. ambo, Lipsiens. Gaertn. Haverk.

ingenti animo tuliſſe ferunt, cauſſam potius ignominiae intuentem, quam ignominiam; primores Patrum, quamquam deminutum censurae jus noluissent, exemplo acerbitatis censoriae obfensos: quippe quum se quisque diutius ac saepius subjectum

Fragm. Hav. et Portug. a m. 1. qui a m. 2. *octoplicato* praefert. Deinde *fecē*, id est, *fecere*, Lovel. 5. Paullo ante *paſſi in Mamercum* Lov. 2. Lips. et Gaertn. *passum Mamercum* Lovel. 5.

§. 8. *Quam rem ipsum ingenti animo tulisse ferunt*] *Tò ipsum* deficit in Harlej. 2. et Haverk. in quorum poſteriori etiam mox non adparet vox *intuentem*.

Primores Patrum, quamquam] Repetendum verbum *ferunt:* nisi quis aliquid deeſſe exiſtimet. Nam et illud *quippe* nihil poſt se babet, ut saepe alias. GLAR.

Quamquam deminutum censurae jus voluissent] Florebollus, de quo dixi, Episcopus, eodem ingenio usus, legit *noluissent*, hoc sensu. Mamercus dictator, qui censuram ex quinquennio annuam et semeſtrem fecerat, aerarius factus a proximis censoribus, ingenti animo tulit eam rem; causam potius ignominiae respiciens, quam ipsam ignominiam. Patres, quamquam Mamerco inimici erant, quod noluiſſent censurae jus ab eo imminutum; quia, facta annua et semeſtri censura, saepius se quisque censoribus subjectum fore videbat, quam censuram geſturum; tamen exemplo acerbitatis censoriae offensi sunt, id est, quod Mamercus ea de causa aerarius a censoribus factus sit. SIG. Campanus edidit *noluissent*. Perperam meo animo. Quippe si rationes hic Livio allatas consideres, omnino, Patres voluiſſe deminutum censurae jus, ſtatues, primo exemplo acerbitatis offensos, deinde continuatione. Semper enim subjectos se ejus poteſtati fore videbant, rariſſimo autem illius magiſtratus participes. GEBH. Scribe cum Voſſiano [utroque,] Rottend. Campano, Aldo, *uoluissent*. Sentit enim, non placuiſſe quidem Patribus, censurae jus a Mamerco contractum eſſe, eoque paullulum supplicii meritum illos crediDiſſe, sed tamen acerbitate tanta censorum offensos, quod exemplum quisque vereretur. J. FR. GRON. *voluissent* servant Lovel. 3. 4. a manu altera, 5. Lipsiens. Haverk. et Fragm. Hav. Sed recte Florebellus apud Sigonium et Gronovius *uoluissent* legendum monuerunt. Et ita reliqui codd. mei praeferunt. Idem de Oxoniensibus suis profitetur Hearne, nisi quod in codice C. vulgatum *voluissent* reſtet. *noluissent* etiam praefert ed. Mediol. anni 1505. Alibi saepe haec vocabula commutantur. V. infra ad 39, 15, 11. Id tamen sive Florebellus, sive Sigonius peccavit, quod verba, *quippe quum se quisque* etc. *quam censuram geſturum*, ita exponat, quasi illis ratio reddatur, ob quam Patres censurae jus deminutum noluerint; quum potius exprimant caussam, cur exemplo acerbitatis censoriae offensi fuerint ut recte Gronovius accepit. Doujatius vulgatum *voluissent* forte verum conjicit, et verba haec ita intelligenda exiſtimat ut Livius dicat, primores senatorum, cum etiam antea voluissent censorum poteſtatem coërceri, tanto magis id probaſſe,

censoribus fore cerneret, quam censuram gesturum.
Populi certe tanta indignatio coorta dicitur, ut vis 9
a censoribus nullius auctoritate, praeterquam ipsi-
us Mamerci, deterreri quiverit.

XXV. Tribuni plebis, assiduis concionibus pro- 1

ubi hoc serveritatis exemplum non sine magna offensione viderunt. Post inventas fruges glandibus vesci, nemini invideo, modo non in eamdem legem adstringar. Censoribus primum institutis sperabant Patres, ut magistratus istius, cujus exigua fuerunt initia, jus deinde augeretur. Supra hoc libro c. 8, 5. *Patres, quamquam rem parvam, tamen, quo plures patricii magistratus in republica essent, laeti accepere: id, quod evenit, futurum etiam credo rati, ut mox opes eorum, qui praeessent, ipsi honori jus majestatemque adjicerent.* Verisimile igitur non est, eos nunc censurae jus deminutum voluisse. Ceterum *quam*, pro *quamquam*, praefert Voss. 2. altera syllaba ab altera intercepta, quomodo et supra hoc libro peccatum esse notavi c. 12, 8. Tum vox *deminutum* negligitur in Harlej. 1. culpa librarii; pro quo *diminutum* ostentant Leid. 2. Lov. 2. 4. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. V. supra ad 2, 1, 7. Deinde *censura ejus*, male in suas voces contributis literis olim continua serie scriptis, Florent. et Lips. pro quo datum est *censuram ejus* in Lovel. 2. 4. 5.

Exemplo acerbitatis censoriae offensos] *offensi* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] Verum librarii non viderunt, id quod recte Glareanus monuit, ad verba *primores Patrum* ex praecedenti repetendum esse *ferunt*, adeoque hic non *offensi*, sed *offensos*, legendum esse.

Se quisque diutius ac saepius subjectum censoribus fore cerneret] Vox *censoribus*, quae in omnibus codd. superest, operarum sine dubio culpa exsulat ab edd. Rom. anni 1472. et Parm. 1480. Deinde *cernerent* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. [Veith.] Passim τὸ *quisque* cum verbo plurali construitur. V. supra ad 2, 22, 7. Hic tamen vulgatum servandum, ut et mox verbis sequentibus, ubi *gestarunt*, pro *gesturum*, habet Leid. 1. *gestarent* Voss. 2. Lovel. 3. 5. Lipsiens. Gaertn. Port. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] *gestaret* Harlej. 2. et Lovel. 2. *gestarum* Lovel. 4. a m. 2. priori lectione penitus erasa.

§. 9. *Ut vis a censoribus nullius auctoritate, praeterquam Mamerci, deterreri quiverit*] *vix*, pro *vis*, Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 3. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Voss. 1. in margine; quae diversitas etiam alibi in Mstis obvia est. V. (* 10, 14, 13.) viros doctos ad Quinctil. Declam. 7, 6. p. 158. Praeterea *quieverit* Leid. 2. Harlej. 2. Portug. a m. 2. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. *q̄rit* Haverk. *quirit* Lovel. 4. a m. 1.

§. 1. *Tribuni plebis assiduis concionibus prohibendo consularia comitia*] *Tribuni plebi* Leid. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. V. mox hoc cap. §. 9. et §. 11. ac supra ad 2, 42, 6. Mox *contentionibus* Lovel. 4. et Hearnii Oxon. N. V. supra hoc lib. ad c. 6, 4. Vox au-

hibendo consularia comitia, quum res prope ad interregnum perducta esset, evicere tandem, ut tribu-
2 ni militum consulari potestate crearentur: victoriae praemium, quod petebatur, ut plebejus crearetur, nullum fuit. omnes patricii creati sunt, M. Fabius

tem *consularia* abest a Leid. 1. Lovel. 3. Gaertn. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. in quorum tamen primo et ultimo fuit *aco-mitia.* Sed *prohibendo a comitiis* est in Lovel. 2. et Lipsiens.

Quum res prope ad interregnum perducta esset] Palat. sec. *deducta.* GEBH. *deducta* etiam Haverk. *producta* Gaertn. Reliquis tamen nihil mutantibus, vulgatum *perducta* praeferendum puto. (* v. ad 7, 22, 1.) Mox *evincere*, pro *evicere*, Lipsiens.

§. 2. *Victoriae praemium, quod petebatur, ut plebejus crearetur, nullum fuit*] Antiqua lectio *victoriae praemium, quod petebatur, ut plebejus crearetur, nullus fuit. omnes patricii creati sunt.* Expone *nullus fuit*, scilicet, *creatus.* Appositive, *victoriae praemium nullus fuit.* RHEN. Recte haec sunt emendata ab Rhenano: neque aliter offendi in Pall. primo, tertioque, atque Andreae editione. Vulgata antea est ex lubidine magistellorum interpolata lectio *nullum fuit.* GEBH. *nullus fuit*, ut viri docti in suis codd. invenerunt, itidem habent Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 3. 4. 5. Harlej. 1. (Veith.) et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. *nulli fuit* est in Portug. ut vulgatum non nisi in suspectae fidei codicibus superfuerit. Inter hos etiam superest in Fragm. Hav. sed tantum a m. 2. priori lectione ita abolita, ut, quid antea scriptum fuerit, nunc intelligi nequeat. Si et *nullus* displiceret, substitui posset *nullius.* cui lectioni videtur favere Lovel. 1. in quo est *nll'us.* Ceterum septem priora vocabula *victoriae* etc. *crearetur* desunt in Haverk. Cujus librario fraudi fuit, quod *crearentur* modo praecesserat. V. ad 9, 11, 11.

Omnes patricii creati sunt, M. Fabius Vibulanus, M. Folius, L. Sergius Fidenas] Capitolini lapides *M. Foslius* habent. Quorum auctoritas summa mihi semper visa est. SIG. *M. Folius* pertinaciter obtinet in omnibus scriptis et editis ante Sigonium. Sed Sigonii lectionem probat Pighius in Annal. ad ann. cccxx. p. 178. V. eumdem Sigonium infra ad 9, 20, 1. Quod autem ea emendatio firmetur lapidum Capitolinorum auctoritate, rectum est. Non tamen respiciendi sunt ad hunc annum, ubi interiere, sed potius ad annos ccccxxxiii. ccccxxxv. et ccccxxxix. Praeterea vox *patricii* non est in Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *Jubulanus*, vel *Jubilanus*, pro *Vibulanus*, legunt Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Gaertn. et Haverk. V. ad 3, 35, 11.

§. 3. *Aedes Apollini pro valetudine populi vota est*] MS. Fuldensis *Aedis.* MOD. *aedis* etiam Florent. Leid. 1. Lipsiens. et Klockian. Ita saepe varii codices Liviani casum rectum singularem hujus vocis efferunt. Supra 1, 33, 9. *Salinae circa factae, egregieque rebus bello gestis aedis Jovis Feretrii amplificata.* 2, 21, 2. *His consulibus aedis Saturno dedicata.* Infra in Epit. lib. seq. *Aedis Ajo*

Vibulanus, M. Foslius, L. Sergius Fidenas. Pesti- 3
lentia eo anno aliarum rerum otium praebuit. aedis
Apollini pro valetudine populi vota est. multa du-
umviri ex libris, placandae Deùm irae, avertendae-
que a populo pestis caussa, fecere: magna tamen 4

Loquutio facta. 6, 5, 8. *Eo anno aedis Martis, Gallico bello vota, dedicata est.* 7, 20, 9. *Aedis Apollinis dedicata est.* 27, 11, 2. *Tacta de coelo erant Capuae murus Fortunaeque aedis.* c. 37, 7. *Tacta de coelo aedis in Aventino Junonis Reginae.* 32, 9, 2. *De coelo tacta erant via publica Vejis, forum et aedis Jovis Lanuvii.* 39, 22, 4. *Quod aedis Opis in Capitolio de coelo tacta erat.* 42, 3, 1. *Eodem anno aedis Junonis Laciniae detecta.* Quibus locis vide, quae notantur. Et ita etiam alii passim. Varro 4. de ling. Lat. p. 38. *Id antiquius, quam aedis, quae in Capitolio facta.* l. 5. p. 56. *Sic etiam aedis sacra a magistratu, pontifice praeeunte, dicendo dedicatur.* p. 48. *Vinalia Rustica dicuntur ante diem duodecimum Kalendas Septembres, quod tum Veneri dedicata aedis, et horti ejus tutelae adsignantur.* l. 1. de vita pop. Rom. apud Nonium Marc. voce *Secundum.* *In Veliis, ubi nunc est aedis Penatium.* et in voce *Aedis.* *Haec aedis, quae nunc est, multis annis post facta sit.* Cic. Parad. 4. circa finem. *Aedis Nympharum manu tua deflagravit.* Fest. v. *Aedis.* *Aedis, domicilium in edito positum, simplex, atque unius aditus. Sive ideo aedis dicitur, quod in ea aevum degatur, quod Graece αἰὼν vocatur.* voce *Senacula.* *Ubi nunc est aedis Concordiae, inter Capitolium et forum.* Fatendum tamen, multis etiam locis Livii omnes, quos consului vel ipse, vel amicorum opera, codices in terminationem *aedes* consentire. Ut 2, 21. in fine. 3, 63, 7. 32, 9, 2. et alibi. Verum similiter apud Varronem aliosque modo *Aedes*, modo *Aedis* editur, ut utraque terminatio in usu fuisse videatur: quomodo etiam *apis* et *apes* in usu fuisse docet Cel. Burm. ad Quinctil. Declam. 13, 16. *vulpis* et *vulpes* ad Phaedri 1. Fab. 7, 1. *mercis* et *merces* ad Quinctil. Declam. 6, 17. Similiter *caedis*, pro *caedes*, erat in Msto infra 5, 45, 3. *sedis*, pro *sedes*, ibid. c. 52, 13. *cladis*, pro *clades*, 21, 57, 14. Ceterum *valitudo* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Lips. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. hic et alibi scribunt. V. de hac orthographia supra ad 3, 6, 9. Paullo ante τὸ *rerum* deest in Gaertn. Sed *pestilentia eo anno aliarum rerum otium fuit*, pro *praebuit*, est in Lovel. 4.

Multa duumviri ex libris placandae Deum irae, avertendaeque] *divini viri* in Pall. esse, supra monuit Gebhardus ad c. 21, 5. quomodo etiam est in Lovel. 3. Deinde τὸ *que* deest in Gaertn. praepositio *a* in Florent. Ordine mutato *avertendaeque pestis a populo caussa* habet Lovel. 2.

§. 4. *Magna tamen clades in urbe agrisque*] Scopae dissolutae, ni sic refingas. *Magna tamen clade in urbe agrisque, promiscua hominum pecorumque pernicie, accepta; famem cultoribus agrorum timentes.* Sed et de postremis his merito dubites. Cur enim his potius, quam toti urbi? nam et si horum sterilis proventus, necessario sequitur et omnium, qui ab illis emunt, inopia. Videtur

clades in urbe agrisque, promiscue hominum pecorumque pernicie, accepta. famem cultoribus agrorum timentes in Etruriam, Pomptinumque agrum, et Cumas, postremo in Siciliam quoque frumenti caussa misere. Consularium comitiorum nulla mentio habita est. Tribuni militum consulari potestate

potius id voluisse, quod aït 2, [34, 1.] *Caritas primum annonae ex incultis per secessionem plebis agris, fames deinde, qualis clausis solet*. Et, quod omnino simile est, hoc ipso libro c. 52, 4. *Defuncta civitate plurimorum morbis, perpaucis funeribus, pestilentem annum inopia frugum, neglecto cultu agrorum, ut plerumque fit, excepit*. Forte scribendum *famem incultu agrorum timentes*. J. FR. GRON. Orationem satis constare, ac sibi cohaerere, contra Gronovium, hic scopas dissolutas agnoscentem, ideoque *magna tamen clade* etc. *accepta* refingentem ex conjeetura, monet Doujatius: cujus etiam sententia verior videtur. V. infra ad 21, 36, 4. *promiscua* autem *pernicie*, quomodo pro *promiscue* scribendum putat Gronovius, haud displicet. Sed optime vidit, illa *famem cultoribus agrorum timentes* minus sana esse, et pro *cultoribus* scribendum conjicit *incultu*; quamvis hic etiam pro vulgato stent omnes manu exarati codd. nisi quod *cultores* sit in Lovel. 5. [Veith.] Potuit prima syllaba τοῦ *incultu* excidisse ob ultimam literam vocis praecedentis. V. ad 10, 13, 3. Quod superfuit autem *cultu*, quum sensum aptum non efficeret, deinde in *cultoribus* versum esse. Vox autem *incultus*, licet minus obvia, nostro tamen in usu fuit. Obcurrit enim 42, 12, 7. *At, Hercule, suos honores partim desertos per incultum ac negligentiam, partim hostiliter sublatos esse*. Eodem usus est Sallust. in Jugurth. 2. *Ingenium incultu atque secordia torpescere sinunt*. ubi v. Cl. Cortium, qui ex eodem scriptore alium etiam locum laudat. Eamdem vocem viri docti reddere conati sunt Plauto in Asinar. 5, 2, 24.

Fundum alienum arat, incultu alienum deserit.

ubi tamen codd. scripti *incultum* servare dicuntur. Doujatius fatetur, se Gronovii conjecturam amplecti, dum melius quid obcurrat. At ipse mox, aliam emendationem subjiciens, voce inserta legit, *famem deficientibus cultoribus agrorum timentes*. Vocem tamen excidisse nec vola nec vestigium in Mstis superest. Ceterum, pro *magna tamen*, Lovel. 5. Harlej. 2. et Lipsiens. praeferunt *magna tum*, sollemni lapsu. V. infra hoe cap. ad §. 14. et ad 22, 17, 5. Praeterea *hominum pecorumque accepta pernicie*, trajectis dictionibus, Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

In Etruriam, Pomtinumque agrum, et Cumas] *Pontinumque* Voss. ambo, Leid. 2. Fragm. Hav. et Lovel. 1. ac 4. a m. 2. qui a m. 1. *Pontianumque* praefert. et ita erat in Lovel. 2. *Pompinium* in Lovel. 5. *Pōtinumque* in Haverk. *Pompiniumque* in Portug. *Promptinumque* in Harlej. 2. *Pomptinumque* in Florent. Lovel. 3. Leid. 1. Harlej. 1. et Lipsiens. quomodo tantum non ubique in optimis ac recentioribus Livii

omnes patricii creati sunt, L. Pinarius Mamercinus,
L. Furius Medullinus, Sp. Postumius Albus. Eo an- 6
no vis morbi levata, neque a penuria frumenti, quia
ante provisum erat, periculum fuit. Consilia ad 7
movenda bella in Volscorum Aequorumque conci-
liis, et in Etruria ad fanum Voltumnae, agitata. Ibi 8

edd. excusum est, et hic etiam recepi. Eam enim veriorem existimo lectionem. V. supra ad 2, 34, 4. Tum vox *Cumas* deficit in edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. Mox *postremo et in Siciliam quoque*, interposita vocula *et*, Haverk. At sufficit sola particula *quoque*.

§. 5. *L. Pinarius Mamercinus, L. Furius Medullinus, Sp. Postumius Albus*] Hic [*L. Furius Medullinus*] usque ad annum ab Urbe condita CCCLXIV. ut minimum novies nominatur. Sed in praenominibus errorem puto: hic enim *Sextus* legendum, non *Lucius*. Fuit autem Sextus iterum tribunus militum consulari potestate anno ab Urbe condita CCCXXXV. cum L. Quinctio Cincinnato, L. Manlio, et A. Sempronio, ut omnes habent codices. At ubi primum sit factus, nusquam habetur. Ergo hic *Sextus* legendum, nam *Lucius* sua habet loca. Quidam etiam codices aliquot locis *P. Furium* habuerunt: sed errant. GLAR. Contra Sigonius infra hoc lib. c. 44, 1. pro *Sextus*, legendum existimat *Lucius*, cujus etiam sententia illa, quam Glareanus hic proponit, verisimilior est. Praeterea *Mamercus*, pro *Mamercinus*, scripti omnes, quos excussi, [Veith.] et editiones usque ad eam, quam curavit Cl. Jac. Gronovius, qui primus *Mamercinus* vulgavit. Neque aliter L. Pinarius cognominatur apud Pighium in Annal. ad ann. CCCXXI. p. 179. Ita L. Pinarius, qui cum P. Furio consul fuisse dicitur supra 2, 56, 1. *Λεύκιος Πινάριος Μαμερτῖνος* vocatur apud Diodor. Sicul. 11. Biblioth. p. 276. ubi legendum *Μαμερκῖνον*. ut etiam Pighius in Annal. ad ann. CCLXXXI. p. 114. indicat. Passim *Mamercus*, pro *Mamercinus*, exstat in vetustis scriptis et editis. V. infra ad 8, 12, 4. Paullo ante *nulla mentio est habita* alio ordine habet Haverk. [*nulla habita mentio est* Veith.]

§. 6. *Eo anno vis morbi levata*] *levata est* Haverk. Sed *fuit* satis commode ex sequenti hic repeti potest: omnesque alii eam vocem non agnoscunt. Deinde *qui ante provisum erat*. Leid. 1. Sed ultima litera τοῦ *qui* intercepta est a prima proximae vocis: quum et alibi *qui* et *quia* commutentur in Mstis. V. ad 36, 33, 5. *quia provisum erat ante* Lipsiens.

§. 7. *In Etruria ad fanum Voltumnae*] *Volturnie* habet Leid. 2. *Vulturne* Gaertn. et Haverk. *Volturnae* Lovel. 2. 4. 5. atque Portug. *Voltunnae* Lovel. 3. *Voltumiae* Lovel. 1. V. supra hoc lib. c. 23, 5. Paullo ante *Consilia ad monenda bella* Florent. Alibi verba *monere* et *movere* saepe confunduntur. V. ad 9, 38, 12. utraque lectione conjuncta *Consilia admovenda bella admonenda* habet Gaertn.

§. 8. *Ibi prolatae in annum res*] *Ubi prolatae* Voss. 1. et Leid. 2. V.

prolatae in annum res, decretoque cautum, ne quod ante concilium fieret; nequidquam Vejente populo querente, eamdem, qua Fidenae deletae
9 sint, iminere Vejis fortunam. Interim Romae principes plebis, jam diu nequidquam inminentes spei majoris honoris, dum foris otium esset, coetus indicere

dicere

infra ad 27, 5, 2. Mox *ne quod ante consilium* Leid. 2. Lovel. 5. Portug. et Lipsiens. Male. Indicatur enim conventus sive comitia Etruscorum, quae non *consilii*, sed *concilii*, nomine adpellantur. V. Gronov. ad Liv. 44, 2, 5. *ne quid ante concilium* Haverk. errore librarii ex non intellecto compendio scribendi. V. ad 38, 10, 1. Denique paullo post *nequiquam* Florent. et Leid. 1. V. mox ad §. seq.

Eamdem, qua Fidenae deletae sint] *qua Fidenae delecti sint* Leid. 2. *quam Fidenae delectae sint* Haverk. et edit. Mediolan. anni 1480. *qua Fidenae delectae sint* Harlej. uterque, Lovel. 5. et multae ex antiquis edd. usque ad Mogunt. quae *deletae* recte substituit. Alibi pari modo lapsi sunt librarii. V. supra ad 3, 22, 9. (* 9, 37, 8.)

§. 9. *Jam diu nequidquam inminente spe majoris honoris*] Scribe *jam diu nequicquam imminentes spei majoris honoris*. Sic priore libro [c. 51, 9.] dixit de L. Icilio. *Imminensque ei potestati*. Ita namque nos castigavimus. RHEN. Dudum ante Rhenanum Andreas vidit, hanc esse lectionem legitimam, quam editioni suae intulit; neque aliter Pall. Campanus ingenio novandi parato *nequiquam imminente spe majoris honoris*. GEBH. *imminentes spei* etiam omnes mei manu exarati, nisi quod *imminente spe* sit in Lovel. 4. a m. 2. et *imminentes spe* habeat Leid. 2. quod pro *spei* accipi potest positum esse. Ita enim antiquos saepe extulisse, alibi dictum est. V. infra ad 21, 40, 7. In priscarum edd. lectione *imminente spe* ultimam literam τοῦ *imminentes* elisit prima vocis sequentis *spei*. Vel, qui ejus lectionis auctor extitit, videtur incidisse in codicem, qui similiter *imminentes spe* habebat, non intelligens autem *spe* pro *spei* accipiendum esse, sponte *imminente* rescripsit, ut cum proximo *spe* conveniret. *Inminere spei*, ut *inminere defectioni* infra 8, 22, 10. *Fama autem erat, defectioni Campanorum inminentes admoturos castra*. ubi simili errore quidam Msti *defectione Campanorum imminente*. Sueton. in Augusto 24. *Quem tamen, quod inminere emtioni publicanos videbat, liberto suo addixit*. Praeterea *nequiquam* Florent. et Leid. 1. in quibus ubique fere ita exaratur. V. supra hoc cap. §. 8. et infra ad 40, 47, 9. *quidquam* perperam Lipsiens.

Dum foris otium esset, coetus indicere in domos tribunorum plebei] *dum foris otium est*; aut, *cum foris otium esset*. J. FR. GRON. V. supra ad 1, 40, 7. Hic tamen uno ore omnes codd. scripti et editi *dum esset*. Insuper *coetus inducere* Haverk. qui error et alibi in Mstis commissus est. Exemplum habuimus etiam supra 1, 30, 4.

dicere in domos tribunorum plebei. ibi secreta con- 10
silia agitare: queri, *se a plebe adeo spretos, ut, quum per tot annos tribuni militum consulari potestate creentur, nulli umquam plebejo ad eum honorem aditus fuerit. multum providisse suos majores, qui caverint, ne* 11
cui patricio plebeji magistratus paterent; aut patricios habendos fuisse tribunos plebei. adeo se suis etiam sor-

(* 10, 38, 4.) Et ita passim *dicere* et *ducere* eorumque composita commutantur. V. ad 39, 15, 11. *coetus incidere*, literis transpositis, Voss. 2. *cetos*, id est *ceteros*, habet Gaertn. a m. 1. Tota vox *coetus* deest in Lovel. 5. relicta tamen lacuna. Denique *tribunorum plebis* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Et ita erat in Voss. 1. a manu interpolatrice, quum antea scriptum fuisset *tribunorum plebi*, quae lectio superest in Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra ad princ. hujus cap. *plebi* etiam est in Florent. Sed litera finalis τοῦ *plebis* adhaeait initio vocis proximae. Scribitur enim *in domos tribunorum plebi. sibi secreta.*

§. 10. *Ibi secreta consilia agitare*] *sacrata consilia* Haverk. sine dubio errantis librarii culpa. Alibi ita similiter peccatum esse, constat ex Cel. Bentlej. ad Horat. Epod. 16, 63. et Burmann. ad Nason. 7. Metam. 75. *secreta consilia* ita circumscribit Livius supra 2, 54, 7. *His accensi vocibus Patres consilia inde non publica, sed in privato, seductaque a plurium conscientia, habere.* Mox *ab plebe*, pro *a plebe*, idem Haverk. [*quando* pro *queri* Veith.]

Tribuni militum consulari potestate creentur] *crearentur* Voss. 2. Lovel. 3. et Harlej. 2. Paullo ante vocula *ut* deficit in Lovel. 5.

§. 11. *Ne cui patricio plebeji magistratus paterent*] *nec suo patricio* Harlej. 1. Deinde *plebis magistratus* Lovel. 1. Leid. 2. Voss. 1. a m. 2. qui *plebi magistratus* a m. 1. exhibet. In verbis praecedentibus *caruerint*, pro *caverint*, obsert Lovel. 5. *creaverint* Lipsiens. *caverunt* Gaertn.

Aut patricios habendos fuisse tribunos plebis] Vet. lib. *alioquin patricios habendos fuisse tribunos plebi.* Quod placet. SIG. Nimis est Suffenus cum suo codice Sigonius, omnia eidem tribuens. Hic quoque contendit verum esse, *aut alioquin patricios habendos fuisse tribunos plebi*, quod exstat in Palat. solum secundo. GEBH. Non *aut alioquin*, ut Gebhardus credidit, Sigonius legendum censuit: sed loco τοῦ *aut* ex vet. lib. substituebat *alioquin*, quemadmodum ex scholio ejus praemisso intelligitur, et in contextum editionis suae recepit. Ei tamen lectioni ex meis non nisi unus favet Haverk. plerumque deteriori parti adhaerens. Reliqui uno animo *aut* retinent; nisi quod *haud* sit in Leid. 2. et Lovel. 1. ac 4. quomodo alibi saepe erratum est. V. infra ad 28, 2, 11. *aut*, ut fere infra 42, 42, 9. *Nihil certe insanabile commisi: aut frustra clementiae vestrae fama vulgata per gentes est, si talibus de caussis arma capitis. alioquin* vero ex glossa natum puto. Praeterea *tribunos ple-*

dere, nec a plebe minus, quam a Patribus contemni.
12 Alii purgare plebem, culpam in Patres vertere: *eorum ambitione artibusque fieri, ut obseptum plebi sit ad honorem iter. si plebi respirare ab eorum mixtis preci-*

bis servant Lovel. 2. 3. 5. Portug. Fragm. Hav. et Voss. ambo. *tribunos pl.* ambigue Haverk. *tribunos plebi* Sigonii vet. lib. consentientes Florent. Leid. uterque, Lovel. 1. 4. et Harlej. uterque. *tribunos plebei* Cl. Jac. Gronovius vulgavit, quod in nullo vel edito vel scripto obvium fuit. V. supra hoc cap. ad §. 1.

Adeo se suis etiam sordere, nec a plebe minus, quam a Patribus, contemni] In Rottendorffiano invenio: *nec ad plebem minus, quam a Patribus, contemni.* Quod valde blanditur. J. FR. GRON. Alibi ita praepositiones commutasse Livium, infra videbimus ad 6, 28, 3. *ad plebem* autem est apud plebem. V. ad 7, 7, 4. Eam tamen lectionem in nullo meo Msto reperi, quare uni Rottend. vix fidem habere audeo. Quin potius videtur ultima litera voci *plebem* adhaesisse ex prima sequentis, *ad plebe* autem scriptum esse pro *ab plebe.* Et sane *non ab plebe minus, quam ab Patribus* etiam nunc habet Haverk. Vel quum prius *ad plebe*, pro *ab plebe*, culpa librarii scriptum esset, nasutior id emendaturus *ad plebem* scripsit. Deinde *a Patribus contempti* perperam Leid. 2. Sed *a Patribus, consensu contemni* una voce auctior Leid. 1. *a Patribus consensu contemtu* Lovel. 1. Praeterea *se sui etiam sordere* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *se suis insordere* Portug. et Voss. 2. a m. 1. qui *se suos insordere* legit a m. 2. *se suis et sordere* Lovel. 3. *se suis sordere* Lipsiens.

§. 12. *Obseptum plebi sit ad honorem iter*] Primo *obseratum* praeferunt Oxon. L. 2. et C. apud Hearnium. Quam lectionem ex glossemate natam, et malis avibus ex margine in contextum inlatam puto. [*obserratum* Veith.] De locutione *obsepire iter* infra v. ad 39, 1, 5. Deinde *obseptum plebis id ad honorem iter* Leid. 1. et Lipsiens. a m. 1. literis, quae olim continua serie exarabantur, imperite in vocabula distributis. *obseptum plebi id ad honorem iter* Voss. 2. et Lovel. 3. quam simul cum vulgata lectionem jungens *obseptum plebi sit id ad honorem iter* habet Fragm. Hav. de qua librariorum consuetudine v. ad 3, 44, 4. *obseptum plebeis sit ad honorem iter* Haverk. *obsessum sit plebeis ad honorem iter* Portug. *obseptum plebis ad honorem iter* Lov. 5. *obseptum plebis sit ad honorem iter* Lipsiens. in margine a m. 2. *obseptum plebei sit ad honorem iter* Gaertn. Receptam scripturam satis vindicat locus alius Liv. 9, 34, 5. *Haec plebi ad curules magistratus iter obsepsit.* Paullo ante *Aliquando purgare*, pro *Alii purgare*, Lovel. 4. [*Sed plebi respirare* Veith.]

Mistis precibus minisque] *mixtis precibus* Florent. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Lipsiens. Gaertn. Haverk. et priscae edd. usque ad Moguntinos, qui *mistis* dederunt. Sed alterum praestat. V. ad 3, 57, 9. Deinde *memoria eam suorum* Gaertn. *memorem jam suorum* Lovel. 4.

Parto auxilio imperium quoque ascituram] *par auxilio imperium* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum vox *quoque* exsulat ab Harlej. 2. qui etiam praefert *adisciturum.* Sed librarius dare voluisse videtur *ad*

bus minisque liceat, memorem eam suorum inituram suffragia esse, et parto auxilio imperium quoque adscituram. Placet, tollendae ambitionis caussa tribunos 13
legem promulgare, ne cui album in vestimentum ad-

scituram, ut habent Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 4. 5. Portug. Lips. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *adscriptuiam* Klock. Paullo ante *initura suffragia esse* perperam Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 3. et Klockian.

§. 13. *Ne cui album vestimentum addere petitionis caussa liceret*] Exemplar scriptum habet, *ne cui album investimentum addere petitionis liceret causa.* Sicut autem a *vestiendo vestimentum* deducitur, ita ab *investiendo investimentum*, quod supra aliam vestem induitur. Hinc candidatorum nomenclatura a candida veste, quod hic vocat Latinissime *album investimentum. Investiendi* verbo Jureconsulti utuntur; qui et *investituram* usurpant. RHEN. Sordes et quisquiliae sermonis *addere vestimentum.* Libri vet. *album investimentum.* Scribendum divisim *in vestimentum.* Vetuit autem lex album addi in vestem, id est, cretam, gypsum, et similia, quibus togas suas ornare petituri solent. Ex quo et nomen manavit *Candidati.* Res nota. Bonus Rhenanus *investimentum* interpretatur ab *investiendo*, quo verbo jurisconsultos usos aït. Acumen hominis! LIPS. 4. Antiq. Lect. 15. Emendo, *ne cui album in vestimentum addere*, auctoribus libris et sententia ipsa. Quoniam non alba vestis interdicta, (absurdum id) sed additio albi in vestem, id est, cretae. LIPS. 1. Elect. 13. Membranae, *ne cui album investimentum addere petitionis causa liceret.* quo pacto etiam viri docti pridem legendum hic viderunt. MOD. *investimentum* ajunt esse in MSS. approbatque Gifanius [Observat. in ling. Latin. v. *Investimentum*,] Hotomanni etiam confirmatus auctoritate, qui consulatur 9, 13. Observat. Et vero admittit hanc quoque scripturam Lipsius 1. Elector. 13. sed dispescit *in vestimentum:* neque improbaverim: gnarus membranaceis alioquin usitatissimum, praepositionem adglutinare suo nomini. GRUT. Nequam sunt fabri isti codices, qui nobis hanc lectionem plumbeam cuderunt: *ne cui album investimentum addere petitionis caussa liceret.* Nam certe istud *investimentum* adulterinae notae est, quidquid statuat Rhenanus, confirmetque Modius. Producant mihi idoneum auctorem, a quo tale aliquid ratum dici possit. Pall. pr. ac tert. *ne cui album vestimentum albo addere petitionis liceret caussa.* sec. *ne cui album vestimentum addere petitionis liceat caussa.* Si tamen verum fateri velim, reperi in Andreae recensione, *ne cui album in vestimentum adere.* Sed tunc aliud erit ἀδιαιρέτως *investimentum.* aliud *in vestimentum addere.* GEBH. Quidquid dicant Gifanius et Hotomannus, nugae istud *investimentum*, et dispescenda vox, ut Lipsius voluit, et olim edidit Andreas. *Album addere in vestimentum* est togam creta candidiorem reddere, ut solebant petitores: unde *cretata ambitio.* *Album* sic Ovidio 3. Met. [221.]

Et nigram medio frontem distinctus ab albo.

Festus: *Insignes appellantur boves, qui in femine et in pede album habent.* Altera phrasis frequens Pli-

dere petitionis liceret cauffa. Parva nunc res, et vix serio agenda videri poffit, quae tunc ingenti cer-
14 tamine Patres ac plebem accendit. Vicere tamen tribuni, ut legem perferrent: adparebatque, irritatis animis, plebem ad suos ftudia inclinaturam. quae

nio: 23, 1. *Qua de caussa in saccos vinarios additur polenta.* c. 7. *Additur in malagmata ad discutiendas collectiones.* c. 9. *Additur in malagmata nervorum et podagras.* Lex 9. ad L. Corneliam de falsis. *Lege Cornelia cavetur, et qui in aurum vitii quid addiderit, quique argenteos nummos adulterinos flaverit, falsi crimine teneri.* Ita lego, non *ut qui.* V. ad Senecae Thyeften 994. Perperam Scaliger ad Feftum *clavum in veftimentum addere.* J. FR. GRON. Locus Scaligeri est ad Feftum v. *Patagium,* Hotomanni 9. Observ. 13. et Gifanii in Observ. Ling. Lat. v. *Inveftimentum. Inveftimentum* citat etiam Sigonius 2. de Judic. 30. in cujus interpretatione se torquet Gruchius 1. de Comit. 3. p. 57. *in veftimentum* probat verbo Casaubonus ad Theophrafti Charact. 10. in fine. *Livius dixit cretam, sive album in veftimentum addere.* Illud bene observat Sigonius, hanc primam fuiffe legem, quae ad ambitum pertineret, sed non observatam. DUK. Omnia haec verba desunt in Lovel. 3. Sed *album vestimentum addere* habent Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. et, ut Hearne teftatur, Oxon. B. L. 2. et C. [Veith.] *veftimentum album addere* Portug. utraque lectione juncta *album veftimentum album addere* praeferunt Voff. 1. a m. 2. Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. *album veftimentum albo addere* Voff. 2. *album inveftimentum addere* Leid. 1. *album in veftimentum addere* Florent. Harlej. 1. Klockian. et Voff. 1. a m. 1. Adsentior viris doctis, qui *inveftimentum* una voce rejiciunt. Jurisconsulti enim, qui *inveftire* et *inveftitura* usi sunt, ut Rhenanus monet, non alii exiftimandi sunt, quam barbararum legum feudalium auctores, quorum auctoritate nemo sanae mentis, vocabula, in membranis priscis obvia, Livio vel aequalibus scriptoribus digna effe, probare potest. Cum iisdem vero viris doctis scribendum puto, ut est in quibusdam Mftis, *album in veftimentum addere.* Praepositio enim *in,* quae in quibusdam codd. deest, intercepta est a praecedentis vocis litera finali *m,* ut alibi saepe fit. V. infra ad 10, 13, 3. errore ex compendio scribendi orto. *Album,* ut infra 40, 51, 3. *Theatrum et proscenium ad Apollinis, aedem Jovis in Capitolio, columnasque circa poliendas albo locavit.* Curtius 3, 3, 17. *Cultus regis inter omnia luxuria notabatur: purpureae tunicae medium albo intextum erat.* Virgil. Ecl. 2, 40.

Praeterea duo nec tuta mihi valle reperti
Capreoli, sparsis etiam nunc pellibus albo.

et 3. Georg. 55.

Nec mihi displiceat maculis insignis et albo.

Plinius 37, 11. *Lycophthalmos quatuor est colorum ex rutilo sanguinea: in medio nigrum candido cingitur, ut luporum oculi, illis per omnia fimilis.* et poftea eodem cap. *Cissites in candido perlucet ederae*

ne libera essent, senatusconsultum factum est, ut consularia comitia haberentur.

XXVI. Tumultus caussa fuit; quem ab Aequis et 1
Volscis Latini atque Hernici nunciarant. T. Quin- 2
ctius L. F. Cincinnatus (eidem et Penno cognomen

foliis, quae totam tenent. Eodem adhuc cap. *Astrapiae in candido aut cyaneo discurrunt e medio fulminis radii.* Iterum, *Polytrix in viridi capillatur, sed defluvia comarum facere dicitur.* V. Graevium ad Flori 4, 2, 45. et Cel. Burmann. ad Nason. 11. Metam. 48. *addere in vestimentum*, pro addere vestimento, ut Sallust. in Catilin. 51, 21. *Quamobrem in sententiam non addidisti, uti prius verberibus in eos animadverteretur.* Constructionem inlustrant etiam, quae notavit Cel. Burmann. ad Quinctil. 8. Instit. 3. p. 706. Deinde *petitionis liceat caussa* Haverk. *petitioni liceret caussa* Fragm. Hav. a m. 2. *petitionis liceret caussa* Florent. Voss. 2. Leid. uterque, Lovel. 1. 4. Harlej. uterque, Portug. Lipsiens. Klockian. et Fragm. Hav. a m. 1. quem ordinem vocum, tot codicum testimonio firmatum, non insuper habendum putavi. Et id voluerunt etiam librarii Lov. 2. 5. et Gaertn. qui tamen *cum*, pro *caussa*, dederunt. V. infra hoc lib. ad c. 44, 10. [*petitioni liceret. Cum parva* Veith.]

Parva nunc res, et vix serio agenda videri possit] Vocula *et* non adparet in Haverk. At una voce auctius *et quae vix serio* praefert Portug. a m. 2. Insuper *posset*, pro *possit*, Haverk. In sequentibus *ac plebem* omittit Leid. 1.

§. 14. *Vicere tamen tribuni, ut legem perferrent*] *Vincere* Voss. 1. a m. 1. *Vicerunt* Haverk. Deinde *tum*, pro *tamen*, Lovel. 5. et Portug. V. supra hoc cap. ad §. 4. Denique τὸ *ut* deficit in Leid. 1. Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1.

Plebem ad suos studia inclinaturam] *ad vos studia* Leid. 1. *ad nos studia* Lipsiens. a m. 1. *ad hos studia* Voss. 2. et Lovel. 3. *ad suorum studia* Harlej. 2. *ad suo studia* Gaertn. *plebem sua studia inclinaturam* Lovel. 5. [*ad sua studia* Veith.] Sed recte *ad suos*, id est, ad plebejos, ad principes plebis. V. supra hoc lib. c. 9, 5. Sequentia corruptissime exstant in Voss. 2. hoc modo: *quae nec liberata esset, unde confectum est, ut consularia.* a quo haud multum abit Lovel. 3. qui praefert *quae nunc libera essent, unde confectum, ut consularia.* Sed *sic*, pro *senatusconsultum*, habent Lovel. 2. et Lipsiens. *senatumconsultum sic factum* Gaertn. [*senatus consulto* Veith.] Ex voce *senatusconsultum* ob compendia scribendi varia monstra vocabulorum a librariis facta esse, infra videbimus ad 22, 10, 1. *nec*, pro *ne*, etiam Lipsiens. et Gaertn. *nunc*, pro *ne*, Lovel. 5. [Veith.] V. infra ad 6, 37, 6. Sed tota vocula omittitur in Lovel. 4. Denique *comitia consularia* vocibus transpositis Lovel. 4.

§. 1. *Quem ab Aequis et Volscis Latini atque Hernici nunciarant*] *nunciarent* Portug. et ed. Parm. anni 1480. *nunciabant* Fragm. Hav. *nunciarunt* Gaertn. *nunciaverant* Lipsiens.

§. 2. *T. Quinctius, Lucii filius, Cincinnatus (eidem et Penno cognomen additur)*] *T. Quintius, qui Lu-*

additur) et C. Julius Mento, consules facti: nec ul-
3 tra terror belli est dilatus. Lege sacrata, quae ma-

cii filius Lovel. 3. Deinde vox *Cincinnatus*, quam agnoscunt omnes codices, in uno Oxon. C. non adparet apud Cl. Hearuium. *Lucii filius Cincinnati* habet Lovel. 3. Deinde plerique codd. et typis exarati antiquiores *Paeno*, *Poeno*, vel *Peno*. Primus Sigonius *Penno* edidit; quam lectionem, a reliquis proximis spretam, demum Gruterus et postea omnes recentiores in contextum receperunt; Pighius etiam probavit in Annal. ad ann. ccexxii. p. 180. V. supra hoc lib. c. 20, 8. et infra ad 6, 42, 4.

Et Cn. Julius Mento] Diodor. [l. 12. p. 319.] *Γάϊον Ἰούλιον* vocat. Itemque in quibusdam vet. lib. *C. Julius*. quod probo. Nam *Cnaei* praenomen numquam alias in *Julia* gente reperi, *Caji* vero saepissime. SIG. Pal. tert. *Gn. Tullius*. Sigonius scribendum censet *Cajus*, qui videatur. GEBH. *etiam*, pro *et*, Lovel. 3. V. ad Liv. 22, 47, 9. Praenomen *Cn.* servant Haverk. et Lovel. 4. [Veith.] *C. neus* habent Voss. 1. Leid. 2. et Lov. 1. *Gneus* Voss. 2. Leid. 1. Lov. 2. 3. 5. Harl. 1. Portug. Lips. Gaertn. et Fragm. Hav. Sed, *Caji* praenomen ei tribuendum esse, censet etiam Pighius in Annal. ad ann. cecxxii. p. 180. Deinde *Tullius*, Gebhardi Palat. tertio consentientes, Voss. 2. et Lovel. 3. Sed passim ita peccarunt librarii. V. supra ad 1, 30, 2. Deinde *Mto*, pro *Mento*, Lipsiens. et Portug. *merito* Leid. 2. *momto*, id est *momento*, Fragm. Hav. [Veith.] Nomen proprium, librariis minus notum, eos, ut saepe alibi factum, in varios errores conjecit. Mox *belli terror est dilatus*, mutato ordine dictionum, Harlej. 2. et Lovel. 4.

§. 3. *Lege sacrata, quae maxima apud eos vis*] Teste Festo, *Sacratae leges sunt, quibus sanctum est, qui quid adversus eas fecerit, sacer alicui Deorum sit cum familia pecuniaque. Sunt, qui esse dicant sacratos, quas plebes jurata in monte Sacro sciverit.* Prior autem sententia verior est. Et hinc etiam aliae leges, quam quas plebs jurata in monte sacro sciverat, *sacratae* apud Romanos vocatae sunt: omnes nempe, quibus addita erat similis sanctio, atque illa erat, quam ibi Festus memoravit. Hoc sensu *lex sacrata militaris* memoratur infra 7, 41, 4. *Lex quoque sacrata militaris lata est, ne cujus militis scripti nomen, nisi ipso volente, deleretur.* Hinc etiam aliarum gentium *leges sacratae* memorantur, ut hoc loco Aequorum et Volscorum; Etruscorum 9, 39, 5. *Ad Vadimonis lacum Etrusci, lege sacrata coacto exercitu, quum vir virum legisset, quantis numquam alias ante simul copiis simul animis dimicarunt.* Samnitium 10, 38, 2. *Deorum etiam adhibuerant opes, ritu quodam sacramenti vetusto velut initiatis militibus, delectu per omne Samnium habito nova lege; ut, qui juniorum non convenisset ad imperatorium edictum, quique injussu abisset, caput Jovi sacratum esset.* Et mox §. 10. *Dein jurare cogebatur diro quodam carmine, in exsecrationem capitis familiaeque et stirpis composito, nisi isset in proelium, quo imperatores duxissent; et si aut ipse ex acie fugisset, aut si, quem fugientem vidisset, non extemplo occidisset.* apud Florum 1, 16, 7. *Pro hac urbe, his regionibus populus Romanus Samnitas invasit, gentem, si opulentiam quaeras, aureis et argenteis armis, discolori veste, usque ad ambitum ar-*

xima apud eos vis cogendae militiae erat, delectu habito, utrimque validi exercitus profecti in Algidum

matam; si fallaciam, saltibus fere et montium fraude grassantem; si rabiem ac furorem, sacratis legibus humanisque hostiis in exitium Urbis agitatam. Ligurum apud Liv. 36, 38, 1. *Sub idem fere tempus Ligures, lege sacrata coacto exercitu, nocte inproviso castra Q. Minucii proconsulis adgressi sunt.* V. viros doctos ad l. l. Flori, et Cel. Perizonium in Animadv. Histor. c. 10, p. 418.

Quae maxima apud eos vis cogendae militiae erat, delectu habito] *Militia* pro *militibus* novitatis in Strada accusavit Sciopp. in Infam. Famiani p. 5. Similiter, quum Hieronymus vel vulgatus interpres verba Lucae in Euang. 2, 13. πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου reddidisset *multitudo militiae coelestis*, Beza se *militiam* pro exercitu numquam legisse dixit. Verum Hieronymi interpretationem Priscaeus ad eum locum tueri conabatur, dicendo *militiae coelestis* notissima metonymia poni pro *militum coelestium*, quemadmodum nimirum *matrimonium* ponitur pro uxore. V. auctores, quos laudat Cl. Dukerus ad Flori 1, 1, 10. *servitium* pro servis. V. supra ad Liv. 3, 15, 9. *principium* pro principe. Vide, quae notavi ad Silii Ital. 15, 748. At insuper Borrichius ipsum usum hunc vocis *militia* contra Scioppium adstruxit in Cogitat. p. 286. loco Justini ex 32, 2, 2. Similiter etiam Vorstius de Latinit. merito susp. c. 2. p. 23. Stradam adversus Scioppium defendit multorum inferioris aetatis scriptorum auctoritate, sed in primis etiam Valerii Max. 1, 6, 11. His addi potest locus Ovidii Epist. 8. Heroïd. 45.

Tantalides omnes, ipsumque regebat Achillem:
Hic pars militiae, dux erat ille ducum.

Neque tantum poëtae optimo aevo linguae Latinae ita locuti sunt, sed et ipse Cic. 3. de Legib. 3. *Militiae ab eo, qui imperabit, provocatio ne esto.* et paullo post: *Militiae quibus jussi erunt, imperanto; eorumque tribuni sunto.* His locis forte etiam hic Livii addendus est; siquidem *cogendae militiae* exponere placeat *cogendorum militum, cogendi milites.* Certe id suadere videtur locus Livii modo memoratus ex 36, 38, 1. *Sub idem fere tempus Ligures, lege sacrata coacto exercitu, nocte inproviso castra Q. Minucii proconsulis adgressi sunt.* ubi eodem sensu *cogere exercitum*, quo hoc loco *cogere militiam*, dixisse videtur, pro congregare, colligere. Cic. pro Caecin. 11. *Pulsum prohibitumque esse vi, coactis hominibus et armatis*, c. 12. *Quum manum fecerit, copias pararit, multitudinem hominum coëgerit, armarit, instruxerit.* Sallust. in Jugurth. 54. *Ibique cogebat exercitum numero hominum ampliorem.* ubi videndus est Cl. Cortius. Pari modo passim obcurrit *cogere senatum, concilium.* V. infra ad 30, 4, 1. *cogere numerum colonorum* 32, 2, 7. Et ita etiam locum exponebat Ill. Schelius ad Hygin. de Castram. Rom. p. 1035. ubi etiam *militia* pro militibus inlustravit. Video tamen, *cogere militiam* etiam recte accipi posse, pro cogere ad militiam. Ita mox hoc cap. §. 10. *Siquidem cogi aliquid pro potestate ab tribuno consules, et (quo quid ulterius privato timendum foret?) in vincula etiam duci possent.* Ceterum *quae maxime apud eos vis* Fragm. Hav. *quae maxime apud eos jus* Haverk. *Vis* et *Jus* saepe in Mstis commutantur. V. supra

4 convenere. ibique, seorsum Aequi, seorsum Volsci, castra communivere; intentiorque, quam umquam ante, muniendi exercendique militem cura ducibus erat. eo plus nuncii terroris Romam adtulere.

ad Liv. 3, 38, 13. Vox *vis* deficiebat in Lovel. 3. Praeterea *dilectu habito* Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. Lipsiens. et Klockian. V. infra ad 37, 51, 7. Tandem ordine mutato *validi exercitus utrimque profecti* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. *utrimque exercitus validi profecti* Harlej. 2. Lovel. 2. et Lipsiens.

§. 4. *Ibique, seorsum Aequi, seorsum Volsci, castra communivere*] *ibi Aequi, seorsum Volsci* Leid. 2. et Lovel. 1. quod probari, et dictum esse existimari posset, quomodo supra est 3, 37, 8. *Et jam ne tergo quidem abstinebatur: virgis caedi, alii securi subjici.* ubi vide, quae notantur. Vel suspicio oriri posset, aut scribendum esse, aut librarium ejus codicis incidisse in librum, qui alio ordine exhibuit *ibi Aequi seorsum, seorsum Volsci*, sed postea culpa librarii alteram vocem *seorsum* omissam esse. V. ad 33, 27, 4. Servo tamen vulgatum, quia in eam lectionem conspirant reliqui codices, nisi quod verba *seorsum Aequi* exsulent ab Lovel. 2. Harlej. 2. Gaertn. et Lovel. 4. a m. 1. in quo alio ordine *seorsum Volsci, seorsum Aequi* a m. 2. emendatur: et quod similiter desit *seorsum Volsci* in Portug. a m. 1. cui errori occasionem iterum tribuit vocis *seorsum* repetitio. V. ad 9, 11, 11. *seorsum Aequi Volsci* habet Lovel. 5. Deinde *couvenere* Leid. 2. in contextu, quae vox menti scribae adhuc obversabatur ex periodo proxima. *communire* Haverk. *communiere* Voss. 2. Portug. Fragm. Hav. et Lovel. 3. ac 5. *comminuere*, transpositis perperam literis, Gaertn. V. infra ad 6, 27, 8. Ita idem codex et Lovel. 5. mox verbis sequentibus legunt *minuendi* pro *muniendi*. Praeterea *numquam*, pro *umquam*, Lovel. 1.

Exercendique militem cura] *exercendique milites cura* codicem C. quem Oxonii excussit, praeferre, auctor est Cl. Hearne. Sed, nullis tum ipsius Hearnii aliis, tum meis codd. eam lectionem firmantibus, vulgatum servo. V. infra ad 7, 35, 2. *militum* librarii errore habet Gaertn.

§. 5. *Senatui dictatorem dici placuit*] *placet* Haverk. Deinde *dici dictatorem placuit* principes excusi usque ad Aldum, qui ordinem nunc receptum inposuit. Cum eo autem stant omnes codd. nisi quod *dictotori dicere placuit* habeat Lovel. 2. Tum in sequentibus *victi saepe populi* ordine mutato Lovel. 4.

Majore tamen conatu, quam alias umquam, rebellarent] Vet. lib. *rebellarant.* SIG. Sigonius e suo *rebellarant.* Palat. sec. *rebellarunt.* GEBH. *rebellarant* Harlej. 2. Lovel. 4. Portug. et Hearnii Oxon. B. *rebellarunt* Haverk. Sed utraque lectio a librariis interpolata fuisse videtur, qui crediderunt, τὸ *quia* commode cum subjunctivo jungi non posse. Verum male. V. supra ad Liv. 2, 8, 5.

Et aliquantum Romanae juventutis morbo absumtum erat] Vox *aliquantum* deficit in Lovel. 5. Sed *aliquanto* habent Voss. 2. et Lovel. 3. Deinde *aliquantum juventutis* Harlej. 2. *aliquantum Romae juventutis* Leid. 1. Denique *as-*

Senatui dictatorem dici placuit: quia, etsi saepe 5
victi populi, majore tamen conatu, quam alias umquam, rebellarent: et aliquantum Romanae juventutis morbo absumtum erat. ante omnia pravitas con- 6

sumtum erat Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Lipsiens. Gaertn. et Haverk. *adsumtum erat* Florent. V. supra ad 2, 42, 4.

§. 6. *Pravitas consulum discordiaque inter ipsos*] Longe secus et melius veteres libri: *ante omnia privata consulum discordia, quae inter ipsos erat.* SIG. Quatuor dictiones a fine, *quae inter ipsos erat*, glossam sapiunt, loco suo indignam. GRUT. Faveo gloriae Caroli Sigonii, ut quisquam popularium ejus et amplius: doctissimum virum, et de antiquitate literisque optime meritum fuisse non modo fateor, sed ultro praedico. Sed siquidem Livium salvum volo, ut velle sanequam prae me fero, quin saepe scholia ejus castigem, defugere non possum: haec invidia mihi sustinenda est ingratiis. Vel hic quam lectionem longe secus et melius olim vulgata, *aute omnia pravitas consulum discordiaque inter ipsos*, habere pronunciat, qui possim non longe deteriorem existimare? Quis credet, ab Livio profectum *consulum discordia, quae inter ipsos erat?* Mihi quidem hic sermo Neronianas posse refrigerare thermas videtur, et fabrorum prandia betas juxta fatuas non esse. Hoc naris emunctae Gruterum non fugit: ideoque has voces, *quae inter ipsos erat*, tinnire aliquid minime Livianum censet. Tenendum alterius, et totum illud, quod mutavit Sigonius, restituendum est. Hoc ipso libro [c. 49, 8.] de M. Postumio Regillensi, *pravae mentis homini, quod tamen victoria magis, quam bellum, ostendit.* Quare autem *pravae?* Nimirum eum feliciter rem gessisset, *ab hostibus*, inquit Livius, *in cives certamen vertit.* Ergo invidia, malignitas, amor litium, et pertinacia in certando maxime est *pravitas.* Julius Scaliger, *Pravus*, inquit, est vox militaris, inventa ab exprobratione lenitatis, quam in milite detestabantur: interposita Aeolica litera *πρᾷος pravus:* Exercit. ccc. Placetque Becmanno, cum prisca aetas omnia in fortitudine sita esse putaverit, eamque solam duxerit virtutem. Sed frustra origo vocis quaeritur, si ratio non habeatur primae et propriae significationis. *Pravus* proprie signat vitium corporis, quodque in eo est perversum, male distortum. Horatius ad Pisones [36.] *pravo vivere naso Spectandum.* 1. Sat. 3, [47.]

— — — illum
Balbutit Scaurum pravis fultum male talis.

1. Epist. 1, [104.]

— — prave sectum stomacheris ob unguem.

Hinc Cicero 2. de Orat. [62.] *Tertium* (genus, quod risum movet,) *oris depravatio, non digna nobis.* Eodemque [c. 22.] et tertio libro, *pravitas oris.* 5. de Finib. [12.] *Si peccatur distortione et depravatione quadam.* 2. de Divinat. [46.] *Quin muti, cum ita nati essent, ut quaedam contra naturam depravata haberent, restituerentur et corriperentur.* Varro 8. de L. L. [p. 103.] *Qui puereis in geniculeis alligent serperastra, ut eorum depravata corrigant crura.* Caes. 4. Gall. [2.] *Quae sint apud nos nata* (ju-

sulum discordiaque inter ipsos, et certamina in consiliis omnibus terrebant. Sunt, qui male pugnatum ab his consulibus in Algido auctores sint, eamque

menta) *prava atque deformia.* Seneca 1. de Ira [1.] *Foeda visu et horrenda facies depravantium se.* De Constant. sap. 4. *Puerorum, quibus metus incutit umbra et personarum deformitas et depravata facies.* Epist. 24. *Libidines adferunt pedum, manuum, articulorum omnium depravationes.* Epist. 101. *Depraves licet, dum monstroso et distorto temporis aliquid accedat.* Tacitus 4. Histor. [81.] *Elapsos in pravum artus.* Plinius 11, 37. *Uni animalium homini depravantur oculi, unde cognomen Strabonum et Paetorum.* Quod vitii notans Cicero in Roscio Catuli deliciis 1. de Nat. Deor. [28.] *Hic pulchrior Deo; at erat, sicut hodie est, perversissimis oculis.* Hinc et Lucretius 4, [1153.]

— — pravas foedasque videmus
Esse in deliciis.

Ab corpore scilicet. Habemus genuinam primamque vim vocabuli, qua est adversum recto, bene apto, ac locato, intra lineam suam ac filum manenti. Unde igitur *pravus?* Ψεύσομαι ἢ ἔτυμον ἐρέω; *Pravus* a παραβάς. Aeoles, ut et Attici, multis in vocabulis hoc sibi juris sumebant, ut mutarent τὸ A in τὸ O. ut πόλην pro πάλην, βότις pro βάτις, πόϊς et ποίρ pro παῖς dicebant. sic et παραβὸς pro παροβάς. Una litera extrita quemadmodum βαλανεῖον gignit *balneum*, γάλανος pro βάλανος *glans*, γάλως *glos*, sic παραβὸς *pravos* et *pravus.* Sic quod transgreditur lineas filumque corporis extortumque est (Galli vocant *disloqué*, ut Itali *slocuta*, Polluci ἐκχωρῆσαι ἄρθρον) id *pravum* et *depravatum.* A vitio corporis ad vitium animi transtulerunt, adeo frequentato usu, ut propriam poene significationem exstinxerit. Apparet tamen origo cum translatione in illo Horatii 2. Sat. 2, [55.]

— — — frustra vitium vitaveris illud,
Si te alio pravum detorseris.

Et Collumellae 3, 10. *Prave detorta et inveterata rusticorum opinio.* Et Ciceronis 3. de Offic. [29.] *Si in deformitate corporis habet aliquid offensionis, quanta illa depravatio et foeditas turpificati animi debet videri?* Etiam *pravum recto* sic passim videas componi. Nunc illud addendum, rei, de qua Livius agit, idem vocabulum a veteribus dicatum addictumque esse. Sic 9, [18, 15.] *Collegae nunc temeritas, nunc pravitas impedimento aut damno fuit.* 10, [19, 2.] *Plures abeunti Volumnio obsistere atque obtestari, ne pravo cum collego certamine rempublicam prodat.* Tacit. 3. Ann. [48.] *Incusato M. Lollio, quem auctorem C. Caesari pravitatis et discordiarum arguebat.* Eodem libro [c. 16.] M. Piso sero dolens ob aemulationem et odia cum Germanico exercita: *eo impensius precor, ne meae pravitatis poenas innoxius luat.* Sic educatorum Britannici, qui eum ad aemulandum Neronem incitare credebantur, apud eundem l. 12, [41.] appellatur *pravitas tam infensa docentium.* Denique idem alibi *aemulatione prava.* Tam foedum vitium ac male decens hominem, divinum animal, et fine suo ab insectatione generis sui longissime remotum, putabant invidiam et malignitatem, ut inter tot corruptelas labesque animi eam praecipue *pravitatis* et *pravae mentis* elogio invidam

caussam dictatoris creandi fuisse. Illud satis con- 7
stat, ad alia discordes in uno adversus Patrum voluntatem consensisse, ne dicerent dictatorem:

et malignam et *τὸ φιλόνεικον* infamarent. Sic et *obliquam invidiam* dixit Virgilius [11. Aen. 337.] et Horatius [1. Epist. 14, 37.]

— — *obliquo oculo mea commoda quisquam*
Limat.

Quare maneat *privata* illa *discordia* Sigonio, Livio restituatur *pravitas consulum discordiaque inter ipsos.* J. FR. GRON. Vet. lib. Sigonii per omnia hic consentiunt Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. et Harlej. 2. *privata consulum discordiaque, quae inter ipsos erat* habet Haverk. *privata consulum discordia, quae inter ipsos*, sine *τῷ erat*, Lovel. 2. Lipsiens. et Fragm. Hav. Originem erroris pulchre ostendunt codices optimae notae Leid. 1. et Harl. 1. qui duarum tantum literarum ordine trajecto habent *privatas consulum discordiaque inter ipsos*; unde pronum fuit librariis eam lectionem formare, quae in deterioris notae codicibus superfuit tum apud Sigonium, tum in nonnullis meis. Recte igitur vir Maximus J. Fr. Gronovius priscam scripturam revocavit, eamque multis erudite inlustravit, quem etiam v. ad Senecam Epist. 122. Cl. Ant. Perizonius hic ad oram libri sui adscripserat locum ex Liv. 9, 30, 2. *Negaverunt, eam lectionem se, quae sine recte pravique discrimine ad gratiam et libidinem facta esset, observaturos.* ubi *pravum* translata a vitio corporis significatione usurpatur; ita tamen, ut *rectum pravo* obponendo origo cum translatione manifeste adpareat. Adde locum Livii supra 1, 27, 1. *Quoniam recta consilia haud bene evenerant, pravis reconciliare popularium animos coepit.* et Cicer. 2. de Finib. 18. *Sed ego ex te quaero, nonne intelligas, plus rectam naturam, quam rationem pravam valere?* Voce *pravitas* eodem sensu, quo hic Livius, etiam usus est Q. Cicero de Petit. Consul. 10. *Qui sine caussa non amant, eos aut beneficio, aut spe, aut significando tua erga illos studia futura, delenito, dans operam, ut de illa animi pravitate deducas.* Quos autem *de animi pravitate* deducendos dicit, paullo antea *obtrectatores atque adversarios* vocaverat. Mox *contamina*, pro *certamina*, Lipsiens. a m. 1. Deinde *in conciliis*, pro *in consiliis*, Lovel. 2. librariorum errore. Intelligitur enim consilium militare ipsorum imperatorum. V. Gronov. ad Liv. 44, 2, 5.

Male pugnatum ab his consulibus in Algido auctores sint] *ab his consules* Leid. 1. errore inde orto, quod, literis initialibus notata vox *cons.* quomodo plene efferenda foret, non adtenderit librarius. V. infra ad 10. 10, 2. Praeterea *ductores sint* Haverk. Qui error ex similitudine literarum *a* et *d* in scriptura Longobardica natus est. Alia exempla infra v. ad 28, 28, 11.

Eamque caussam dictatoris creandi fuisse] *dictatores creandi* aberrans dedit scriba Lipsiens. Idem etiam exstat in Voss. 1. in quo deinde ab alio emendatum est *dictatorem creandi.* et ita praefert Lovel. 1. Sed alterum, quod in reliquis libris manu, et in omnibus typis exaratis superest, verius puto. Tres ultimae voces male deficiunt in Leid. 2. [*fuisse creandi* Veith.]

§. 7. *Donec quum alia aliis ter-*

donec, quum alia aliis terribiliora adferrentur, nec
in auctoritate senatus consules essent, Q. Servilius
8 Priscus, summis honoribus egregie usus, *Vos*, inquit, *tribuni plebis*, *quoniam ad extrema ventum est*, *senatus adpellat*, *ut in tanto discrimine reipublicae dicta-*
9 *torem dicere consules pro potestate vestra cogatis.* Qua voce audita, occasionem oblatam rati tribuni au-

ribiliora adferrentur] *donec cum aliis alia terribiliora* Lovel. 5. et Portug. *donec alia cum aliis terribiliora* Lipsiens. Lovel. 2. et Harlej. 2. *dictatorem cum aliis alia* Veith.] In verbis etiam praecedentibus *Istud satis constat*, pro *Illud*, Lovel. 5. Deinde *adversus voluntatem Patrum*, trajectis vocibus, Lovel. 4.

Nec in auctoritate senatus consules essent] *ne in auctoritate senatus* Portug. a m. 2. quomodo etiam inter versus adscriptum exstat in Leid. 1. *nec in auctoritate Patrum et senatus* Haverk.

Q. Servilius Priscus summis honoribus egregie usus] *Quintius Servilius Priscus* Lovel. 6. Portug. et Fragm. Hav. Deinde *Priscus summus Patrum summis honoribus* Harlej. 2. Videtur autem indicari Servilius Priscus, qui dictator memoratur supra c. 21, 9. ubi tamen male *A. Servilius Priscus* vocatur. Vide, quae ibi notantur. Ejus patrem avum et proavum consules fuisse, existimat Doujatius ad hunc locum: quod verum esse vix permittit temporum ratio, neque facile etiam antecessorum Parisiensium primicerius cuiquam persuadebit.

§. 8. *Vos*, *inquit*, *tribuni plebis*, *quoniam ad extrema ventum est*, *senatus adpellat*] *senatus vos adpellat* Haverk. ut emphasis sit in repetitione pronominis *vos*, quam inlustravi ad Silii Italici 2, 25. Sed omnes alii codices stant cum vulgata lectione. Praeterea *qu*, id est *quando*, pro *quoniam*, Lovel. 4. Eo sensu Livio frequens esse τὸ *quando*, idque saepe cum *quoniam* commutari, infra videbimus ad 40, 9, 1. Unius tamen istius fide incerta vulgatum non muto.

Consules pro potestate vestra cogatis] *vestra consules potestate* Lovel. 2. et Lipsiens. *consules vestra potestate* Lovel. 4. *consules potestate vestra* Voss. 2. Lovel. 3. 5. et Gaertn. Sed vocula *pro* scripta fuerat per compendium unica litera, quam deinde principium vocis sequentis elisit. Mox hoc cap. *Siquidem cogi aliquid pro potestate ab tribuno consules possent.* Et ita saepe. Voces praecedentes *dictatorem dicere* desunt in Lovel. 4.

§. 9. *Proque collegio pronunciant*] Dodwellus in App. Praelect. p. 681. exponit, *nemine intercedente.* Hoc verum videtur. Sic infra c. 44. de collegio Pontificum. *Ampliatam*, *deinde absolutam pro collegii sententia.* Et Gellius 11, 3. *Pontifices pro collegio decrevisse.* Tamen etiam dicitur de sententiis maximae partis, quamquam uno alterove dissentiente, aut intercedente. Livius infra c. 53. *Novem tribuni sustulerunt certamen, pronunciaveruntque ex collegii sententia.* DUK. [*succedunt* pro *secedunt* Veith.]

gendae poteſtatis secedunt, proque collegio pronunciant, *placere, consules senatui dicto audientes eſſe: si adversus consensum ampliſſimi ordinis ultra tendant, in vincula se duci eos juſſuros.* Consules ab tribunis, quam ab senatu, vinci maluerunt; proditum a Patribus summi imperii jus, datumque sub jugum tribuniciae poteſtati consulatum memorantes, siqui-

Placere, consules senatui dicto audientes esse] Palat. pr. *senatus edicto*. GEBH. Similiter Voff. 2. et Lovel. 3. At *senatus dicto audientes esse* Lovel. 2. 4. Lipsiens. et Oxon. N. et C. apud Hearnium. Sed utrumque male. Infra 29, 20, 11. *Iis aedilis plebis datus; quem, si aut in Sicilia praetori dicto audiens non esset Scipio, aut jam in Africam trajecisset, comprehendere tribuni juberent.* ubi v. Gronov.

In vincula se duci eos jussuros] *in vincla* Florent. Voff. uterque, Leid. uterque, et Lov. 1. 3. 4. V. mox ad §. seq. et Gebhardum supra ad 3, 56, 4. Tum *duci se eos* Lovel. 5. Sed vox *eos* exsulat ab Harlej. 2. Lovel. 2. et Lipsiens. Paullo ante *adversus consensum amplissimi ordinis ultraque* Haverk. *adversus sensum* Lipsiens. Praeterea *tendunt*, pro *tendant*, Lovel. 5.

§. 10. *Datumque sub jugum tribuniciae poteſtati consulatum*] *sub jugum tribuniciae poteſtatis* Portug. et Lovel. 3. ac 5. reliquis invitis. Paullo ante *a tribunis, quam ab senatu* Lovel. 2. 5. *a tribunis, quam a senatu* Lipsiens. Gaertn. et priscae edd. donec Aldus *ab* utroque loco reponeret, quemadmodum in reliquis scriptis inveni. Praeterea *proditum Patribus*, pro *a Patribus*, Florent.

Siquidem cogi aliquid pro poteſtate ab tribuno consules] Vet. lib. *cogi aliquando*: quod placet. SIG. *cogi aliquid* est antiqua lectio omnium meliorum codd. adeoque primariarum edd. Tamen Sigonius et Pal. sec. *siquidem cogi aliquando*. quod tamen illi placet; mihi minime. GEBH. Quicquid est paullo exquisitius, attentatur a Sigoniano. Igitur et hic oportuit fieri *aliquando*. Sed iſtud meliorum. Sic Terentius Phorm. 2, 7. *Hoc qui cogam, re ipsa repperi.* Plinius 25, 2. *Durat tamen tradita persuasio, veneficiis et herbis id cogi.* Alter Plinius in Paneg. [6.] *Ereptumque Principi illud in Principatu beatissimum, quod nihil cogitur.* Gellius 12, 5. *Stoïcus homo cogi aliquid poteſt.* J. FR. GRON. *cogi al'n* Lovel. 2. et Gaertn. *cogi aliqñ* Portug. a m. 2. et Haverk. *cogi aliquando* Fragm. Hav. a m 2. [*cogi aliquando quid* Veith.] *cogi ad aliqud* Lovel. 4. Sed recte *cogi aliquid* vindicarunt Gebhardus et Gronovius: quam lectionem veriorem eſſe, praeſtat etiam meliorum codd. meorum in eam consensus. Virgil. 3. Aen. 56.

Auri sacra fames, quid non mortalia cogis
Pectora? (* ubi v. Burm.)

Cicero 2. de Legib. 6. *Quos imitatus Plato, videlicet hoc quoque legis putavit esse, persuadere aliquid, non omnia vi ac minis cogere.* Vellej. Paterc. 2, 81. *Contemplatus frequentiam suam a di-*

dem cogi aliquid pro poteſtate ab tribuno consules, et (quo quid ulterius privato timendum foret?) in
11 vincula etiam duci poſſent. Sors, ut dictatorem diceret, (nam ne id quidem inter collegas convenerat) T. Quinctio evenit. is A. Poſtumium Tubertum,

sciplina desciscit, et, quod cogere se putat posse, rogare non suſtinet. Plinius 2. H. N. 47. *Piratae primum coëgere mortis periculo in mortem ruere, et hiberna experiri maria: nunc idem hoc avaritia cogit.* Quinctil. 11. Inſt. Orat. 1. *Quod tamen ita emendavit, ut necessitatem id faciendi oſtenderet, invidiamque omnem in eum regereret, qui hoc se coëgisset.* in Declam. 305. *Tamquam parum esset exigere poenas, supplicia infamaſti, id denique coëgiſti, quod defendere non potuissent, nisi coacti.* Et eo sensu intelligi queunt verba, quae supra hoc cap. §. 3. occurrunt. *Lege sacrata, quae maxima apud eos vis cogendae militiae erat, delectu habito utrimque validi exercitus profecti in Algidum convenere.* quamvis etiam alio modo eadem accipi poſſint, et a viris doctis accepta fuerint. Vide, quae ad eum locum notantur. Ceterum voces *pro poteſtate ab tribuno consules, et quo quid* perperam deficiunt in Leid. 2. in quem errorem librarius incidit ob vocem *aliquid*, quae praeceſſerat. V. ad 9, 11, 11. Deinde *a tribuno* habent Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 5. Gaertn. Lipsiens. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *pro poteſtate tribunorum* Lovel. 4. a m. 1. Tum *privato* deficit in Lovel. 2. et Lips. quae vox tamen hic emphasi non caret, et inservit augendae indignitati. Ea patienda erant *consulibus*, ultra quae nihil *privatus* timere poterat. Tandem *in vincla etiam* Florent. Leid. uterque, Lovel. 1. 3. 4. et Harlej. uterque. V. modo ad §. praec.

§. 11. *Nam ne id quidem inter collegas convenerat*] *jam ne id quidem* Lovel. 4. Solent hae particulae *nam* et *jam* in Mſtis confundi. V. infra ad 9, 17, 5. *ne quidem id* Haverk. V. supra ad 4, 3, 10. Praeterea *invenerat* Lovel. 3. [ante *Sed si dictatorem dicerent* Veith.]

Is A. Poſtumium Tubertum, socerum suum etc. *dixit*] Pronomen *is* non adparet in Lovel. 4. et 5. Neque id omitti displiceret, si codicum majoris auctoritatis fide ea lectio firmaretur. V. Gron. supra ad 1, 1, 11. Nunc potius illud *is* interceptum videtur ab ultimis literis vocis praecedentis *evenit*. Certe, pro *evenit. is*, datum est *eventis* in Leid. 1. *eventus* in Lovel. 2. *enētis* in Lipsiens. Deinde *A. Poſtumium Tibertum* Portug. et Lovel. 5. *A. Poſtumium Tibium* Haverk. Sed *Tubertus* vocandus est, quod cognomen supra occurrit hoc lib. c. 23, 6. ubi etiam in eodem, sed alio modo, errarunt librarii. V. etiam viros doctos ad Nason. 6. Faſtor. 723. Gellium quoque in eo errasse, *A. Poſtumium Torquatum*, pro *Tubertum*, adpellantem 17. N. A. 21. auctor est Pighius in Annal. ad ann. CCCXII. p. 380. erroremque inde profluxiſſe exiſtimat, quod, quae hiſtoria de T. Manlio Torquato filium, quoniam contra edictum extra ordinem in hoſtem pugnaſſet, capitali supplicio puniente refertur, etiam de A. Poſtumio Tuberto referatur. Erroris ea origo vera eſſe poteſt. At errorem non ipsi Gellio, sed librariis ejus, adscriben-

socerum suum, severiſſimi imperii virum, dictatorem dixit: ab eo L. Julius magiſter equitum est dictus. Simul edicitur et juſtitium: neque aliud tota 12
urbe agi, quam bellum adparari: cognitio vacantium militiae munere poſt bellum differtur. Ita du-

dum eſſe, dudum viri docti evicerunt, qui *Olus Poſtumius Tubertus* invenerunt in Mſtis, eorumque auctoritate contextui reddiderunt. Praeterea *socerum suum, severissimi imperii, dictatorem dixit*, omiſſo τῷ *virum*, Lovel. 5. quod etiam ſerri poſſet, si meliores codd. addicerent. Nam vocem illam saepe per ellipsin intelligi docet Sanctius in Minerv. l. 4. cap. de Ellipsi nominum, in voce *Vir vel homo*. Nunc autem unum audiendum non exiſtimo. Tum vox *dictatorem* deficit in Lovel. 2. et Lipsiens. quae commode ex prioribus hic intelligi posset, si plures codd. consentirent. *dictatorem dicit* habet Haverk. reliquis scriptis omnibusque editis diſſentientibus.

§. 12. *Simul edicitur et juſtitium*] *Simul indicitur juſtitium* Leid. 2. quomodo saepiſſime Livius locutus eſt. Supra 3,3,6. *Quum ex auctoritate Patrum juſtitio indicto profectus ad tutandos fines esset.* Infra 6, 2, 6. *Juſtitioque indicto delectum juniorum habuit.* ubi idem Leid. 2. contra *edicto*. c. 7, 1. *Juſtitio indicto delectuque habito, Furius ac Valerius ad Satricum profecti.* 7, 6, 12. *Delectusque et juſtitium indictum.* c. 28, 3. *Quum, juſtitio indicto, delectus sine vacationibus habitus esset.* 9, 7, 8. *Juſtitiumque in foro sua sponte coeptum prius, quam indictum.* 10, 4, 2. *Juſtitium indictum, cuſtodiae in portis, vigiliae vicatim exactae.* c. 21, 3. *Juſtitium indici, delectum omnis generis hominum haberi jussit.* Sed etiam apud Livium occurrit *edicere juſtitium*. Ita supra 3, 27, 1. *Juſtitium edicit, claudi tabernas tota urbe jubet.* 7, 6, 12. *Delectusque et juſtitium edictum.* c. 9, 6. *Quum tumultus Gallici caussa juſtitium edixisset.* Similiter apud Cicer. de Harusp. resp. 26. *In concione ausus est dicere, juſtitium edici oportere.* Utrumque igitur dicitur. Et quidem *juſtitium indicitur*, id est, imperatur, sed *edicitur*, id est, imperatur per edictum, proposito edicto. Ita *edicti* in indicendo juſtitio meminit Tacit. 2. Ann. 82. *Ut, ante edictum magiſtratuum, ante senatusconsultum, sumto juſtitio desererentur fora.* Similiter in usu fuit *edicere* et *indicere delectum*. V. supra ad 3, 10, 9. *edicere* et *indicere comitia*. V. infra ad 31, 49, 12. Quum tamen in vulgatum *edicitur* reliqui, uno illo excepto, codices conspirent, id etiam servandum judico.

Neque aliud tota urbe agi, quam bellum adparari] Valde suspectum mihi τὸ *agi*, quod in talibus adhibere non solet Livius. Et deest in uno Voſſ. [primo,] inter versus poſt a secunda manu interpositum. 2, [63, 4.] *Et hoſtes quidem nihil aliud quam perfusis vano timore Romanis citato agmine abeunt.* 9, [17, 16.] *Quem mulierum ac spadonum agmen trahentem,* etc. *nihil aliud quam bene ausus vana contemnere incruentus devicit.* 34, [46, 7.] *Per biduum nihil aliud quam steterunt parati ad pugnam,* J. FR. GRON. Livius et alii infinitis locis ἐλλειπτικῶς dicunt *nihil aliud, quam, quid aliud, quam.*

bii quoque inclinant ad nomina danda. et Hernicis Latinisque milites imperati. utrimque enixe obeditum dictatori est.

1 XXVII. Haec omnia celeritate ingenti acta: relictoque C. Julio consule ad praesidium urbis, et L. Ju-

Nec tamen adsentirer Gronovio, suspectum habenti *agi*, nisi suspicionem illius confirmaret liber scriptus. Dixi ad Florum 3, 23, 3. DUK. Certum est, Livium saepe ita, ut Gronovius emendandum censuit, locutum esse. Vide, quae infra notantur ad Liv. 26, 2, 16. et ad 31, 24, 3. Interim nostri reliqui omnes vulgatum sine ullo dissensu servant, nisi quod *cogi*, pro *agi*, sit in Harlej. 2. et vocula *quam* non adpareat in Haverk. Vide igitur, an non periculosum nimis sit, unius istius libri auctoritate receptam lectionem mutare; et adde, quae infra notantur ad 41, 23, 12. [*ne quid alìud* Veith.] Mox sine sensu *cognito vacantium militiae munere delectus post bellum differtur* est in Fragm. Hav. a m. 1. in quo eodem manu altera τὸ *delectus* deletum est. *cognito* etiam male praeferunt Lovel. 3. 5. Gaertn. et Voss. 2. Insuper *vocantium* perperam Haverk. V. infra ad 5, 8, 2.

Ita dubii quoque inclinant ad nomina danda] *Itaque dubii* edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. Ita saepius peccarunt librarii. V. ad 21, 53, 7. Deinde *inclinabant* Harlej. 2. Tum transpositis vocabulis *Latinis Hernicisque milites impertiri* Leid. 2. *Hernicis Latinisque imperati milites* Harlej. 2. *imperari*, pro *imperati*, habent Lovel. 2. et Lipsiens.

Utrimque obnixe obeditum dictatori est] Legendum *utrimque enixe obeditum dictatori est*. RHEN. Pall. omnes *obnixe*. GEBH. In Curione et Gryphio primis hoc *enixe* reperio. MSS. et quicquid adest mihi ante illos editionum, *obnixe*. Terentii est in prima Andria [1, 1, 134.]

Quem ego credo manibus pedibusque obnixe omnia
Facturum.

Senec. Epist. 95. *Interdum enim obnixe petimus id, quod recusaremus, si quis offerret.* J. FR. GRON. Non Curio et Gryphius primi fuerunt, qui *enixe* ediderunt, sed ita jam Frobenius anno 1535. et postea alii usque ad Gryphium et Curionem vulgarunt, ex Rhenani, ut adparet, emendatione. Gronovio, quo minus animadverterit, *enixe* ex emendatione Rhenani profluxisse, fraudi fuit negligentia typographorum, qui primo Lugduni anno 1553. in emendatione Rhenani *obnixe*, pro *enixe*, subposuerunt. Sed quum ita nihil ejus emendatio a vulgata scriptura, notis praescripta, differret, postea Feyerabendtii Francofurti anno 1578. in verbis Livii, quae Rhenani adnotationi praemittuntur, τὸ *est* omiserunt, quos recentiores secuti sunt: quasi Rhenanus voluisset, verbum *est*, vulgo omissum, addendum esse; quum contra illud ubique exstet. atque id unice egerit Rhenanus, ut doceat, pro *obnixe*, legendum esse *enixe*. Neque forsitan male. Certe *obnixe* apud me tantum legitur in Voss. 2. Lovel. 2. 3. 5. Lips. Gaertn. et Haverk. [Veith.]

L. Julio magiſtro equitum ad subita belli miniſteria,
ne qua res, qua eguiſſent in caſtris, moraretur, di-
ctator, praeeunte A. Cornelio pontifice maximo, lu-
dos magnos tumultus cauſſa vovit: profectusque ab 2
urbe, diviso cum Quinctio consule exercitu, ad ho-
ſtes pervenit. Sicut bina caſtra hoſtium, parvo in- 3

apud Hearnium autem eadem lectio solum profertur ex L. 2. et N. Reliqui *enixe* habent, nisi quod in Leid. 1. sit *onixe*. Et saepius illo *enixe* (* lege: *enise*) Livius hoc sensu usus est: ut 4, 55, 2. *Obſtare tunc enixe tribuni.* ubi etiam quidam codd. *obnixe*. 6, 40, 4. *Nos, ex quo adsciti sumus in civitatem et Patres, enixe operam dedisse, ut per nos* etc. 23, 7, 9. *Ab universis id non obedienter modo, sed enixe, favore etiam vulgi factum est.* 26, 47, 2. *Si ad miniſteria belli enixe operam navassent.* 29, 1, 18. *Eoque enixius ad bellum adjuverunt.* 31, 11, 12. *Enixe id populum Romanum merito ejus praeſtaturum.* 37, 16, 2. *Imperata enixe fecerunt.* Verbum *est* deficit in Lipsiens.

§. 1. *Acta, relictoque Cn. Julio consule ad praesidium urbis*] *C. Julio*, ut dixi. SIG. *relictoque C. Julio* Pal. sec. Campanique editio. At primus, tertius, et Andreas *Gn. Julio*, ut supra. GEBH. Vox *acta* deficit in Lipsiensi. *celeritate ingenti perfecta* habet Harlej. 2. Dein *relicto coñ Julio consule* Voſſ. 1. *relicto cons. Julio consule* Lovel. 1. *relicto Julio consule* Leid. 2. *relictoque Cn. Julio consule* Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. uterque, Florent. Klockian. Gaertn. et Voſſ. 2. *relictoque Gneo Julio consule* Lovel. 2. et Lipsiens. *relictoque C. Julio consule* tantum in minoris auctoritatis codd. Lov. 4. 5. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. superest; quam tamen, Sigonio adsensus, veram lectionem puto. V. Sigonium ad cap. praec. §. 2. Praeterea *apud praesidium urbis* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Male. Supra 3, 18, 5. *P. Valerius, relicto ad portarum praesidia collega, inſtruebat aciem.* ubi plura vide.

Ad subita belli miniſteria] Suspectum eſſe potest *miniſteria*, eo quod Livius alibi in hoc genere loquendi illud omittit. V. ad l. 6, 32. et l. 25, 15. et Tacit. 5. Hiſt. 13. et in Agric. 37. apud Vinetum ad Flori 1, 1, 15. Sic *subita rerum* Livius 9, 43. *Ut ad subita rerum duo juſti scriberentur exercitus.* Sed quia hic nulla varietas scripturae adnotatur, et oratia elliptica *subita belli*, *subita rerum*, subſtantivo aliquo explenda est, non tutum est aliquid tentare. DUK. *ad subita belli miſteria* Lovel. 5. et Florent. Ut hic *subita miniſteria belli*, ita *incerti belli eventus* est 7, 23, 4.

Ne qua res, qua eguissent in caſtris, moraretur] *neque res, qua eguissent* Gaertn. *ne qua res eguisset in caſtris* Haverk. *ne qua res, qua eguisset in caſtris* Harlej. 2. Tum *morarentur* Fragm. Hav.

§. 2. *Profectusque ab urbe, diviso cum Quinctio consule exercitu*] *profectoque* Lovel. 3. Deinde *diviso tum Q. consule exercitu* Lips. *diviso cum consule Quintio exercitu* Gaertn.

§. 3. *Sicut bina caſtra hoſtium parvo inter se spatio diſtantia viderant*] *Et ut bina caſtra* Lovel. 2.

ter se spatio diſtantia, viderant, ipsi quoque mille
ferme paſſus ab hoſte, dictator Tusculo, consul La-
4 nuvio, propiorem locum caſtris ceperunt. Ita qua-
tuor exercitus, totidem munimenta planitiem in me-
dio, non parvis modo excursionibus ad proelia,
sed vel ad explicandas utrimque acies satis paten-

4. 5. [Veith.] *Sicuti bina caſtra* Harlej. 2. Tum *caſtra hoſtium parva* Haverk. *caſtra hoſtium parvo hoſtium* Lovel. 1. Deinde *parvo inter se diſtantia spatio* Lovel. 4. Denique *videant* Lipsiens. *viderunt* Lovel. 4. Sed vox illa deficit in Kloekian.

Ipsi quoque mille ferme passus ab hoste] *ipse quoque* Lovel. 2. et Lipsiens. *ipsa quoque* Lovel. 5. Tum *mille ferme passuum* Haverk. quod adprime Livianum est. Infra 34, 13, 2. *Caſtra hiberna mille passuum ab Emporiis posuit.* ubi vide, quae notantur. Reliquis tamen omnibus alterum tuentibus, uni huic teſti fidem habere non audeo.

Lanuvio propiorem locum caſtris ceperunt] Vox *Lanuvio* deficit in Lovel. 5. Ejus loco *Laminio* praefert Lipsiens. *Lauinio* Voſſ. 2. Lovel. 3. 4. a m. 1. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et apud Hearnium Oxon. L. 2. et N. Similiter se Jasitheus sive Fabrett. in Apologem. p. 116. inveniſſe teſtatur in tribus Vatic. in quarto a m. 2. ut et in Urbinate a m. 2. qui a m. 1. habuerat *Luinio*. Frequenter *Lavinium*, quod hic minime admitti potest, et *Lanuvium* in Mſtis commutari, patere potest ex Sigonio infra ad 8, 13, 5. Ipse vero Fabrett. ex corrupta codd. illorum scriptura *Lavico* reponendum exiſtimat. Rationem subdit hanc, quod, uti inter Lavicum et Tusculum probabilibus rationibus Algidum conſtituit, ita Algidum inter Tusculum et Lavinium vel Lanuvium collocare nemini adhuc usque in mentem venit, nec venire potuit; quum ad orientalem Tusculi partem Algidus quaerendus sit, non autem versus Lanuvium et meridiem, multoque minus ad Africum, ad quem situm est Lavinium, in quod Mſti consentiunt; a cujus parte nulli insuper montes intercedunt. Meorum codicum integerrimi in vulgatum *Lanuvio* consentiunt. Praeterea *propriorem*, pro *propiorem*, Voſſ. ambo, Leid. 2. et Lovel. 1. *propriore* Lovel. 3. Deinde *locum in caſtris ceperunt* idem Lovel. 3.

§. 4. *Quatuor exercitus totidem munimenta*] *monimenta* Voſſ. 2. et Leid. 1. V. ad 4, 10, 6. *momenta* Lovel. 2. 3. 4. 5. Lipsiens. et Fragm. Hav. quomodo et alibi peccatum est a scribis librariis. Exempla videri poſſunt supra ad 1, 47, 6. 3, 70, 13. 4, 12, 9. et alibi. (* 10, 9, 8.)

Excursionibus ad proelia, sed vel ad explicandas utrimque acies] Lego *excursionibus, sed vel ad explicandas utrimque proelio acies.* KLOCK. Codices mei nihil mutant, nisi quod legant *incursionibus* Lovel. 2. et Fragm. Hav. et *sed nec ad explicandas* Lovel. 4.

§. 5. *Nec, ex quo caſtris caſtra conlata sunt, cessatum a levibus proeliis est*] *nec ex equo* Fragm. Hav. insulso lapsu; nisi forte librarius ita indicare voluerit, du-

tem, habebant. nec, ex quo castris castra conlata 5
sunt, cessatum a levibus proeliis est; facile patiente dictatore, conferendo vires spem universae victoriae, tentato paullatim eventu certaminum, suos
praecipere. Itaque hostes, nulla in proelio justo re- 6
licta spe, noctu adorti castra consulis, rem in ca-

plicem se lectionem in Msto invenisse *ex quo* et *e quo*. V. ad 3, 44, 4. Tum *castra sunt collata* Voss. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. *castris concallata sint* Gaertn. Denique *cessatum levibus proeliis est* Portug. et Lovel. 4. ac 5. [Veith.] *cessatum ab levibus proeliis est* Haverk.

Tentato paullatim eventu certaminum suos praecipere] *tentãdo*, sive *tentando* Lov. 4. et 5. [Veith.] de quo errore v. infra ad 6, 37, 4. Deinde *percipere* Lovel. 2. 4. 5. et Gaertn. [Veith.] Passim haec verba commutantur. V. infra ad 7, 26, 8. Hic autem vulgatum verum est. V. ad 38, 20, 1.

§. 6. *Hostes nulla in proelio justo relicta spe, noctu castra adorti consulis*] Gebhardus supra hoc lib. ad c. 10, 4. se contra Mstos omnes codices, ejecto τῷ *relicta*, legere profitetur *nulla in proelio justo spe*. Ut ita verba haec accipiantur per defectum participii verbi substantivi, quasi voluisset, *nulla in proelio justo spe existente*. Est certe haec ellipsis saepius in Livio obvia. V. quae notantur infra hoc lib. c. 47, 7. et 22, 31, 5. Invitis tamen codd. vocem totam expungere, multis nimis audax videbitur, atque ancipitis exempli esse, praesertim quum ea commode ferri possit. Ut enim hic *spes relicta*, ita *locus relictus* infra 37, 23, 11. *Extremo agmini loci nihil ad terram relicti erat.* et *nihil virium relictum* supra 2, 57, 3. *Dum tribuni consulesque ad se quisque omnia trahunt, nihil relictum esse virium in medio.* Si tamen *relicta* displiceat omnino, minima unius literae ejectione *relica*, id est, *reliqua*, legi posset. *Spes reliqua* autem, quemadmodum infra 40, 12, 5. *Perfugium sibi nusquam gentium esse ait, ut ego ne apud te quidem quidquam spei reliquae habeam.* (* 10, 16, 6.) Terent. in Prologo Andriae 24.

Favete, adeste aequo animo, et rem cognoscite,
Ut pernoscatis, et quid spei sit reliquum.

In Eunuch. 2, 2, 9.

Itan' parasti te, ut spes nulla reliqua in te esset sibi.

Tacit. 13. Ann. 17. *Sibi, amisso fratris auxilio, reliquas spes in republica sitas.* (* V. Observ. Misc. T. 3. p. 400.) Ceterum *nulla hostes in proelio justo relicta spe* Lovel. 4. Deinde *nocte* primae edd. usque ad Aldum, qui *noctu* substituit. Et ita praeferunt omnes codices scripti, si unum Haverk. primis excusis faventem excipiamus.

Rem in casum ancipitis eventus committunt] Quid est *rem committere in casum?* quis ita loquitur? Palatinus praefert *praecipitio*; deinde Campani editio *incassum*. unde fors enucleandum: *rem incassum ancipitio eventus committunt.* Frustra dubiae eventus aleae rem objecerunt. Diodorus l. 17. p. 567.

sum ancipitis eventus committunt. Clamor subito ortus, non consulis modo vigiles, exercitum deinde omnem, sed dictatorem quoque ex somno ex-
7 civit. Ubi praesenti ope res egebant, consul nec

Διὰ τὸ προπετῶς καὶ ἀβούλως εἰς ὁμολογουμένην ἀπώλειαν ἑαυτὴν δεδωκέναι. Eleganter lib. eodem p. 577. Charidemus: *Μὴ προπετῶς ἀποκυβεῦσαι περὶ τῆς βασιλείας.* GEBH. *incassum* unus Lipsiens. et *praecipitio* unus Lovel. 3. Jam vero *incassum* quidem pro frustra apud Livium obcurrere fateor, et exempla in promtu sunt. 2, 49, 8. *Incassum missae preces.* 10, 29, 2. *Velut alienata mente vana incassum jactare tela.* atque alibi. Verum *ancipitium*, eadem forma qua *praecipitium*, non modo apud Livium, sed ne apud ullum quidem alium scriptorem invenio. Praeterea omnes, quibus usus sum, codices editae lectioni adhaerent, nisi quod *in casu ancipitis eventus* habeat Voss. 1. *in causam ancipitis eventus* Klockian. V. ad 37, 17, 7. et quod omnia haec verba *rem in casum ancipitis eventus committunt. Clamor subito ortus, non consulis* desint in Leid. 2. ob repetitionem vocis *consulis*, quae modo praecesserat. V. ad 9, 11, 11. Unde non sine caussa vereor, ne frustra receptae scripturae Gebhardus controversiam moverit. Et sane cur, quaeso, tantopere locutio *committere rem in casum* ipsi displicere potuit? quum tamen variae locutiones ejusdem formae apud Livium obcurrant. Ita τῷ *committere* junxit Livius adverbium motus, quod idem est, ac si junxisset praepositionem *in* cum casu quarto, 2, 45, 1. *Ne rem committerent eo, ubi duae simul acies timendae essent.* Et ita plane *committere se in aciem* 3, 2, 12. *Quod in aciem, qua pugnandi arte Romanus excellat, commissa res sit.* 7, 26, 11. *Quia res trahi segnitia Graecorum, non committentium se in aciem, videbatur.* 23, 11, 10. *Dictatorem, quia se in aciem numquam commiserit, unicum haberi imperatorem.* *committere in aleam casus* 40, 21, 6. *Memorem ergo se praecepti ejus, duos simul filios non commissurum in aleam ejus, qui proponeretur, casus.* Et ita *committere se in fidem*, pro fidei, infra est 30, 14, 4. *Postea in Africa te ipsum, spesque omnes tuas in fidem meam commisisse.* *committere se in potestatem* 36, 13, 8. *Respondit, vel Romanis vel Thessalis se crediturum fuisse: in Philippi se potestatem commissurum non esse.* Maneat ergo salva lectio, quae vulgo circumfertur.

Sed dictatorem quoque ex somno excivit] Si tantus hic imperator, neque ipse tantis instantibus periculis somnum capere debuit ex illo Homeri *Οὐ Χρὴ παννύΧιον*, neque pati exercitum. Quare eximere ei cogitavit hanc socordiam Palat. sec. exhibens, *exercitum deinde omnem, sed dictatorem quoque excivit.* GEBH. Illud *ex somno*, quod Gebhardus in Palat. sec. deficere notavit, in omnibus meis superest. In uno Lovel. 1. verba ita transponuntur una etiam voce adscita, *sed modo dictatorem ex somno quoque excivit.* Neque contra verba Homeri, licet oraculi instar observanda forent, peccavit dictator: non enim, eo monente, *Οὐ Χρὴ εὕδειν*, sed

Οὐ Χρὴ παννύΧιον εὕδειν
βουληφόρον ἄνδρα.

Et sane, quum nescierit dictator, hostem clam noctu castra sua

animo defecit, nec consilio: pars militum portarum stationes firmant: pars corona vallum cingunt.
In alteris apud dictatorem castris, quo minus tu- 8
multus est, eo plus animadvertitur, quid opus facto

invasurum, nihil etiam commisit, quod reficiendis corporibus necessariam quietem sibi et militibus suis indulserit. Praeterea male *exscivit* Florent. *ex somno excire* etiam infra est 8, 37, 6. *Romae nocturnus terror ita ex somno trepidam repente civitatem excivit.* V. Gronov. infca ad 7, 36, 2.

§. 7. *Ubi praesenti ope res non egebant*] Pall. omnes *Ubi praesenti ope res egebant*. GEBH. Illud *non* operarum errore in primis invenitur editionibusGruteri, quod jam ipse in ultima sponte omisit. *res ope egebant* alio ordine habent Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *praesenti ope*, sive *opere*, Lovel. 5. sollemni scribarum errore. V. infra ad 8, 16, 4. *praesente ope* Lipsiens. et edd. vett. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. Omnia autem haec verba *Ubi praesenti ope res egebant* desunt in Lovel. 4.

Consul nec animo deficit, nec consilio] Exemplar scriptum habet *consul nec animo defecit, nec consilio*. RHEN. Pall. omnes *consul nec animo defecit, nec consilio*. GEBH. *defecit* etiam Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. Lipsiens. Gaertn. Klockian. Haverk. et Fragm. Hav. Fateor, parum interesse, vel nihil, utram lectionem sequamur. (* lege: probemus.) Verum vel eam ipsam ob caussam tutius puto codices scriptos, quam typis excusos, sequi. *defecit* igitur in contextum recepi.

Pars militum portarum stationes firmant, pars corona vallum cingunt] Exemplar scriptum *firmat*. RHEN. *firmat* etiam Florent. Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. 5. Lipsiens. Gaertn. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. Verum iidem illi aliique, et scripti et editi, sequens *cingunt* non mutant. Neque Rhenanus ibi se aliter in Wormatiensi suo invenisse monuit. *firmant* igitur servandum; praesertim quum Livius ita passim *pars* cum verbo plurali jungat. V. infra ad 5, 38, 5. Caterum *portare stationes* Lovel. 3. et Lipsiens. *portas et stationes* Lovel. 2. 4. 5. et Gaertn. (Veith.) quae pouerior ex priori vitiosa lectione nata videtur, reliquis libris in vulgatam scripturam consentientibus.

§. 8. *Quo minus tumultus est, eo plus animadvertitur*] Τὸ *est* abest a Leid. 2. Deinde *animo advertitur* Portug. An voluit librarius *animus advertitur?* Nam ita *animum advertere*, pro *animadvertere*, saepe Livius usus est. V. ad 24, 48, 4. Verum ita potius dicendum videretur *animi advertuntur*. De pluribus enim *advertere animos* dicere Livium, exemplum ibidem laudatum ex 4, 45, 4. docet, quamvis ita et *animum advertere* dici posse non negem. Sed et posset probari codicis scripti lectio *animo advertitur*. Aeque enim *animo advertere*, quam *animum advertere*, in usu esse, observat Cl. Cortius ad Sallust. Jug. 69, 1. (*v. ad Liv. 28, 14, 6.) Attamen' *animadvertitur* praefero, tum quod *animo advertere* nondum apud Livium observarim, tum quod in alteram lectionem non modo plurimi, sed etiam inter eos optimi, codices consentiant.

Missum extemplo ad castra sub-

sit. misso extemplo ad castra subsidio, cui Sp. Po-
stumius Albus legatus praeficitur, ipse parte copia-
rum parvo circuitu locum maxime secretum ab tu-
multu petit, unde ex necopinato aversum hostem in-
9 vadat. Q. Sulpicium legatum praeficit castris: M.
Fabio legato adsignat equites. nec ante lucem mo-

sidium] Pall. MSS. tres *misso extemplo od castra subsidio.* GEBH. Hic quoque dissoluta hiat oratio, sed minus animadvertendo errore, cujus MSS. nos admonent, referentes, *misso extemplo od castra subsidio, cui Sp. Postumius Albus legatus praeficitur, ipse parte copiarum* etc. J. FR. GRON. In diversa abeunt codices. A Gronovio repudiata lectio superest in Florent. Voss. 1. Leid. ambobus, Lovel. 1. Harlej. 1. et Klockian. Eamdem etiam Oxoniensem N. servare, Hearne auctor est. Reliqui nostri emendationem Gronovii probant, quae etiam vera esse videtur, licet ab alia parte stent optimae notae codices, quos hic manes suos passos puto. Mox *legatus* deficit in Lovel. 4.

Parvo circuitu locum maxime secretum ab tumultu petit] *parvo circuitu* Leid. 1. Lovel. 2. et Florent. V. supra ad 3, 6, 9. At vox *parvo* deficit in Harlej. 1. Tum *secretum a tumultu* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. et Gaertn. *secretum ob tumultum* Lovel. 4. et 5. [Veith.] Deinde *petitit* Lovel. 1. An voluit *petiit*? Sed potius errorem librarii existimo, qui male duas literas repetiit. [*petit* omittit Veith.]

Unde ex necopinato aversum hostem invadat] Transpositis voculis *unde nec ex opinato* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, sed quart. a m. 2. Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Fragm. Hav. [Veith.] *unde ex opinato* Lipsiens. *unde ex inopinato* Haverk. et apud Hearnium Oxon. L. 1. et C. Male. *necopinatus* enim ex illis vocibus fuit, quibus Livius passim uti delectatus est. Supra 1, 57, 7. *Id cuique spectatissimum sit, quod necopinato viri adventu obcurrerit oculis.* 2, 14, 6. *Aricinos res necopinata perculerat.* 3, 3, 2. *Necopinata etiam res plus trepidationis fecit.* 4, 43, 3. *Necopinata moles discordiarum inter plebem ac Patres exorta est.* 5, 8, 6. *Cum exercitibus necopinato ad Vejos accessere.* 7, 6, 9. *Legionibus necopinato pavore fusis, consul circumventus ab insciis.* c. 17, 9. *Castra quoque necopinato adgressus cepit.* 8, 11, 9. *Romanosque, nihil tum minus quam proelium exspectantes, necopinato adventu perculsurum.* 24, 27, 1. *Necopinantibus omnibus unus ex ultima turba Epicydem nominavit.* 25, 37, 13. *Ad haec tot tam necopinata primo omnium incerti stupentesque referunt pedem.* 26, 51, 12. *Necopinato adventu ac prope furto unius diei urbem unam Hispaniae interceptam.* 27. 33, 10. *Consules, nimia cupiditote conferendi cum hoste manum, in necopinatum fraudem lopsos esse.* 33, 7, 5. *Ubi primus terror ab necopinato visu consedit.* 39, 49, 6. *Vix sibimet ipsi prae necopinato gaudio credentes.* 40, 48, 6. *Non sustinuere impetum necopinatum hostes.* 44, 35, 11. *Si nocte inproviso valida manu adgressus necopinantes esset,* quorum etiam nonnullis locis in MStis

vere jubet manum, inter nocturnos tumultus moderatu difficilem. Omnia, quae vel alius imperator prudens et inpiger in tali re praeciperet ageretque, praecipit ordine atque agit. illud eximium consilii animique specimen, et neutiquam vulgatae laudis, quod ultro ad obpugnanda castra hostium, unde ma-

turbatur. V. etiam, quae notavi ad Silii Ital. 9, 98. et Zinzerling. in Promuls. Critic. c. 23. etiam Sigonium infra ad 25, 37, 13. Praeterea *aversum* exsulat ex Hearnii codice Oxon. B. *aversus* est in Florent. *adversum* in Voss. utroque, Leid. 1. Lovel. quinque, (sed in quart. a m. 1.) Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. Klockian. Haverk. Fragm. Hav. et edd. principibus usque ad Frobenianam anni 1531. quae recte *aversum* recepit, consentientibus Leid. 2. et Harlej. 1. *adversus* enim est obpositus, sed *aversum hostem invadere* est a tergo eum adgredi. 5, 38, 3. *Ut, ubi Galli cum acie legionum recta fronte concurrissent, subsidia in aversos transversosque inpetum darent.* Ita *incurrere aciem aversam* est in tergum ejus incurrere supra 3, 70, 4. *In aversam incursando aciem ancipiti terrore dissipasset hostes. in aversam concionem decurrere* dixit 24, 39, 4. *Alii superne in aversam concionem clamore sublato decurrunt, alii ad exitus theatri conferti obsistunt.* Passim autem *aversus* et *adversus* in Mstis confunduntur. V. supra ad 2, 31, 6. Denique *invadit* Voss. sec. Lovel. 5. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed requiritur modus pontentialis *invadat*, pro invadere possit.

§. 9. *Q. Sulpicium legatum praefecit castris*] Exemplar scriptum habet *Q. Sulpicium legatum praeficit*. RHEN. *praeficit* etiam omnes mei, exceptis Lovel. 2. 5. Gaertn. et Portug. qui cum priscis excusis praeferunt *praefecit*. Ex editis etiam *praeficit* est in Mediol. anni 1505. Praeterea *Q. Supplicium legatum* Leid. ambo, Lovel. 1. et Harlej. 2. V. ad 3, 10, 5. *et Supplicium legatum* Lovel. 4. et 5. [*et Quintum Sulp.* Veith.]

Inter nocturnos tumultus moderatu difficilem] *moderato* in duobus MSS. Pall. esse, supra monuit Gebhardus ad 1, 30, 5. et ita etiam praeferunt Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. Vide, quae ad eum locum notantur. Deinde *difficiles* Leid. 2. Lovel. 1. et Voss. 1. qui in margine ostentat *difficile est*. Et posterior haec lectio etiam est in contextu Voss. 2. ac Lovel. 3. *difficile* in Lovel. 5. *difficiles* autem etiam manu docta emendatum erat in margine ed. Mediolan. anni 1480. Paullo post *praecepit ordine atque egit*, pro *praecipit* et *agit*, priscae edd. Aldus primus fuit, qui ita vulgari curavit, ut nunc vulgo circumfertur. Ejus autem lectionem firmant omnes scripti mei, exceptis Florent. ex quo notatum invenio *praecepit* et *agit*, ac Klockian. qui *praecepit* atque *egit* habuisse videtur. [*praecipit atque agit* Veith. ante *quae alius* idem.]

§. 10. *Et neutique vulgatae laudis*] Exemplar scriptum habet *neutiquam vulgatae laudis*. RHEN. Pall. tres, ut et Andreae ed. *neutique*. Campanus vero *nequaquam*

jore agmine profectos exploratum fuerat, M. Geganium cum cohortibus delectis misit.
11 qui, poſtquam intentos homines in eventum periculi alieni, pro se incautos neglectis vigiliis ſtationibusque, eſt adortus, prius pene cepit caſtra, quam obpugnari hoſtes sa-

vulgatae laudis. GEBH. *ne utique* Harlej. 2. Lovel. 3. 4. 5. Gaertn. Portug. Leid. 1. et Haverk. *neutique* Lovel. 2. et Fragm. Hav. Infra 7, 12, 10. *Quum Romanus miles ruendo in arma ac dimicationem aliquantum Gallicam ferociam vinceret, dictatori neutiquam placebat.* Tum *volgatae laudis* Florent. V. infra ad 39, 53, 2. Paullo ante *eximii consilii*, pro *eximium*, Harlej. 2. et Lovel. 5. a m. 2.

Unde majore agmine profectos exploratum fuerat] *majori agmine* Harlej. 1. *profectus exploratum fuerat* Florent. Voſſ. 1. Leid. ambo, Harlej. 1. Lovel. 1. 4. 5. Lipsiens. Gaertn. Portug. a m. 1. Klockian. Haverk. et edd. Rom. anni 1472. Parm. 1480. et Mediol. anni 1505. Librarios sensum Livii non adsecutos in hunc errorem incidiſſe adparet.

M. Geganium cum cohortibus delectis misit] *inde M. Geganium* Lovel. 5. Sed *inde* sive *in̄* natum est ex litera *M.* qua praenomen Geganii notatum fuerat. V. infra hoc lib. ad c. 52, 4. *M. Greganium* Leid. 2. V. supra hoc lib. c. 17, 7. Tum *dilectis* Fragm. Hav. Florent. et Lipsiens. V. ad 37, 51, 7. Denique *imisit* Voſſ. 1. a m. 1. Ejusdem lectionis veſtigia supersunt in Leid. 1. et Klockian. qui praeferunt *cum cohortibus dilectissimi sit.* Unde forte legendum *ad obpugnanda caſtra hoſtium inmisit.* Infra 40, 48, 2. *Eos quum per aliquot dies, armaturam levem inmittendo in ſtationes, lacessisset parvis proeliis.* V. ad 44, 41, 6. Vulgatum defendit locus infra 26, 13, 6. *Hoc quod recentissimum est, ad oppugnandam Romam hinc eum miserimus.*

§. 11. *Intentos homines in eventum periculi alieni*] *intentos hoſtes* Lovel. 2. et Gaertn. quae voces saepe commutari solent. V. infra ad 23, 37, 11. Hic vero vulgatum servandum. Vox enim *hoſtes* mox hac periodo sequitur. Deinde *in eventu* Haverk. aberrante librarii manu. Supra 2, 11, 4. *Intentus in occasionem multos simul et effusos inproviso adoriundi.* c. 53, 2. *Pars Romanos toto impetu intentos in caſtra adoriuntur.* 3, 5, 9. *Intentos in caſtra Romana Aequos legatique caput ferociter oſtentantes ab tergo adortus.* et alibi saepiſſime. V. etiam ad 6, 23, 12.

Incautos neglectis vigiliis ſtationibusque est adortus] *intantis*, pro *incautos*, Lovel. 5. Tum *neglectos* Florent. *neclegtis* Leid. 1. literis transpositis; nisi librarius dare voluerit *neclectis*, ut olim scribi solebat. V. tamen ad 2, 11, 4. Praeterea copula *que* deeſt in Haverk. τὸ *est* in Leid. 2. Mox in verbis seqq. *hoſtes* non adparet in Lovel. 4.

§. 12. *Inde fumo, ut convenerat, datum signum*] Nescio, an *flamma.* Eſt enim nocturnum signum; fumus diurnum. T. FABER. Doujatius vulgatum defendere conatur dicendo, poſſe et sereno coelo fumum noctu pro signo eſſe: at Cl. Ant. Perizonius ſtatuendo, cum signum dabatur, jam lucem ortam fuiſſe. Circumferuntur ho-

tis scirent. inde, fumo, ut convenerat, datum si- 12
gnum ubi conspectum ab dictatore eſt, exclamat,
capta hoſtium caſtra, nunciarique paſſim jubet.

XXVIII. Et jam lucescebat, omniaque sub ocu- 1
lis erant: et Fabius cum equitatu inpetum dederat,

die ineditae Cl. Jac. Gronovii in Livium adnotationes, ab auditoribus ejus, quibus hunc scriptorem exponebat, ex ore praeeuntis exceptae; iis autem monuit, licet lucis exortus poſtea demum memoretur, non tamen ita narrari, ut non jam, quum caperentur caſtra, crepusculum exſtiterit, atque adeo fumus conspici potuerit. Addit insuper, ſtatui etiam poſſe, Livium scripsiſſe *inde e summo*, id est, ex loco altiſſimo caſtrorum, quem dictator monuerat se oculis servaturum, perinde ut infra c. 34, 1. capti oppidi dicitur signum *ex muro* tolli. Similiter inter dictatorem Romanum et augures convenerat, ut *ex arce* signum tolleretur supra c. 18, 6. *Dictatore arcem Romanam respectante, ut ab auguribus, simul aves rite admisissent, ex composito tolleretur signum.* Codices scripti in editam lectionem conspirant, nisi quod in contextu Voſſ. 1. sit *finctio*, pro quo in margine *fumo* emendatur. Verisimile itaque videtur, signum datum fuiſſe primo diluculo, quum jam lucesceret, et fumus eminus notari posset. [*convenerant* Veith.]

Datum signum ubi conspectum ab dictatore est, exclamat capta hoſtium caſtra] Pall. tres *ab dictatore, exclamat.* GEBH. *Tò ubi* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *a dictatore* habent Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. Gaertn. Portug. Fragm. Hav. Voſſ. 2. a m. 1. et priscae edd. ante Aldum, *ab dictatore* subſtituentem, cum quo ſtant reliqui codd. Deinde *tò est*, quod in tribus Pall. desiderari Gebhardus teſtatur, abeſt etiam a Lovel. 3. 4. 5. Portug. et Fragm. Hav. [Veith.] at prima syllaba vocis *exclamat* a Leid. 2. et Gaertn. unde haud obscure colligi poſſe arbitror, utrumque servandum, et tantum alterum ab altero per negligentiam scribarum ob literarum similitudinem intercidiſſe. Alibi etiam *clamare*, pro *exclamare*, datum est. V. infra hoc lib. ad c. 33, 9. Denique *hoſtium capta caſtra* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 1. *Et jam lucescebat*] *Etiam lucescebat* Lovel. 1. quomodo saepe lapsi sunt librarii. V. ad 39, 10, 6. Tum *luciscebat* Voſſ. 1. Quomodo optimos codices semper scriptum habere, ex Bembo et ex Victorio ad Cic. 4. ad Attic. Epiſt. 16. docet Voſſ. 5. Grammat. 43. V. etiam Dausquej. Orthogr. parte 2. hac voce. Non alia ratione *conticisco* in optimis membranis scriptum exhibebatur supra. V. ad 4, 1, 5. (*Ita modo *revivisco* modo *revivesco* v. vir. doct. ad Suet. Tib. 2.)

Omniaque sub oculis erant] *prae oculis* Harlej. 2. forte ex gloſſatoris expositione. *sub oculis* sunt, quae sunt in conspectu, quae sunt ante oculos. Vellej. Paterc. 2, 21. *Cujus, commissi patratique sub ipsis moenibus oculisque urbis Romanae, pugnantibus spectantibusque quam fuerit eventus exitiabilis, vix verbis exprimi poteſt.* ubi v. Col. Burmann. et, quem etiam

et consul eruptionem e castris in trepidos jam hostes
2 fecerat. Dictator autem, parte altera subsidia et secundam aciem adortus, circumagenti se ad dissonos clamores ac subitos tumultus hosti undique ob-

laudat, Acidal. ad Vellej. 2, 79, 4. Quinctil. Declam. 16, 9. *Ponite sub oculis adligatos, quorum alterum amicus redemerit, alterum mater.* ubi v. iterum Cel. Burmann. Similiter *sub ore* Florus 2, 15. *Traditam a volentibus classem sub ipso ore urbis incendit.* ubi v. Cel. Dukerum.

Et consul eruptionem e castris in trepidos jam hostes fecerat] *quia consul* Lovel. 2. Lipsiens. Harlej. 2. et Haverk. utraque lectione juncta *quia et consul* Gaertn. Deinde praepositio *e* deficit in edd. antt. quam primi addiderunt Mediol. anno 1495. et servant omnes scripti. Tum *jam* exsulat ab Portug. et Lovel. 5.

§. 2. *Dictator autem, parte altera subsidia et secundam aciem adortus*] *Dictator tamen, parte altera* Haverk. *Dictator autem, jam parte altera* Fragm. Hav. a m. 1. [Veith.]

Circumagenti se ad dissonos clamores ac subitos tumultus hosti undique objecerat victorem peditem equitemque] Antiqua lectio *agentes ad dissonos clamores ac subitos circum tumultus.* Adscripserat aliquis in margine, legendum alias *circumagentes.* Posset igitur etiam legi, *satagenti ad dissonos clamores ac subitos circum tumultus hosti.* aut, *cogenti se ad dissonos clamores ac subitos circum tumultus hosti.* Nam sequitur, *jam orbem volventes suos.* RHEN. Unica voce *se* minus, patrocinatur huic lectioni Campani editio. Nam Andreas praestat *circumagentes ad dissonos* etc. Pall. codices in vitio profecto cubant, quorum pr. et tert. *circumagentes addit sonos clamores ac subitos tumultus.* sec. *circumagentem ad dissonos clamores ac subitos.* Antiquam lectionem aït esse Rhenanus *agentes ad dissonos clamores ac subitos circum tumultus.* Conjicit deinde *satagenti ad dissonos clamores ac subitos circum tumultus hosti.* vel, *cogenti se ad dissonos* etc. Mihi vulgata sufficit lectio, adprobatorem nacta Campanum. GEBH. Scriptor Borbetom. omissum ab initio τὸ *cir. um*, ne tamen abesset, postea interjecit, inde *agentes*, etc. *subitos circumtumultus.* Itaque frustra laborat Rhenanus cum *satagenti* et *cogenti se*, et inepta voce *circumtumultus*. 26, [8, 3.] *Abscedi a Capua, terrerique et circumagi ad nutus comminationesque Hannibalis.* 22, [5, 1.] *Turbatos ordines, vertente se quoque ad dissonos clamores, instruit.* J. FR. GRON. Originem erroris, qui est in Rhenani cod. Borbetom. recte indicavit Gronovius. Eamdem lectionem servat etiam Florent. Quod vero Rhenanum una voce *circumtumultus* scripsisse putet, in eo iterum viro summo inposuit mira socordia, qua a recentioribus, partim Feyerab. partim Modio, Rhenani adnotationes recusae sunt; quum passim in prioribus duabus vocibus *circum tumultus* editum exstet, quemadmodum nunc iterum restitui. Quamvis tamen, si *circumtumultus* revera scribendum existimasset, ea vox non magis inepta dici posset, quam *antemalorum*, quae a nonnullis adscribitur Virgil. 1. Aen. 193.

— — *neque enim ignari sumus antemalorum.*

jecerat victorem peditem equitemque. Circumventi 3 igitur jam in medio ad unum omnes poenas rebellionis dedissent, ni Vectius Messius ex Volscis, nobilior vir factis, quam genere, jam orbem volventes

quo loco videndi sunt viri docti. Ceterum *circumagentes addit sonos clamores*, duobus Pall. Gebhardi adsentientes, habent Voss. 2. et Lovel. 3. *circumagentes a dissonos clamores* Voss. 1. a m. 1. ultima litera τοῦ *ad* elisa ob primam vocis sequentis. V. ad 23, 8, 9. Id emendaturus indoctior magis corrupit, inter versus adscribendo *ac dissonos*, quod ipsum tamen praeferunt etiam Leid. 2. Lovel. 1. et Lipsiens. *circumagentem ad dissonos clamores* Haverk. Harlej. 2. et Portug. a m. 2. ut respiciat proxime praecedens *secundam aciem. circumagentes ad dissonos clamores* Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 1. Lipsiens. Gaertn. Fragm. Hav. Portug. a m. 1. Oxonienses Hearnii, [Veith.] et principes excusi; ut *circumagentes* respiciat *subsidia et secundam aciem.* Et posset haec scriptura commode admitti, praesertim tot eam firmantibus codicibus, reliquisque non obscura ejusdem lectionis vestigia servantibus. Ita *circumagens* hic positum foret pro *circumagens se*, vel *circumactus*; qualia multa in Livio passim occurrunt. V. supra ad 1, 17, 6. Ipsum tamen *circumagere* ita Livio usurpatum, nondum memini; qui vel *circumagere se* dixit 38, 7, 3. *Quacumque se classis circumegerat, per litorum anfractus brevioribus semitis obcurrebant.* (* 37, 16, 4.) vel passive *circumagi* 44, 35, 8. *Ut, altero ab tergo se ostendente bello, circumactus ad interiorem partem regni tuendam, nudare aliqua parte transitus Enipei cogeretur.* Hinc nondum rejicere audeo vulgatum *circumagenti se*, quod primum apud Moguntinos inveni. Τῷ *circumagenti ad dissonos clamores*, quod Gebhardo in Campani editione obvium fuit, idem obstat, quod alteri lectioni *circumagentes ad dissonos clamores.* Tum *subjecerat* Lovel. 4. Praeterea *victorem peditem equitatumque* Lovel. 5. *victorem equitem peditemque* Voss. 2. quasi vero non conveniret, ut equites post pedites nominarentur. Sed v. ad 34, 26, 2.

§. 3. *Circumventi igitur jam in medio*] Τὸ *igitur* spernunt ab se Pall. Msti. GEBH. Vocula *igitur* non comparet etiam in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 2. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav.

Ni Vectius Messius] Utrumque nomen vitium continere suspicor, scribendumque *Vettius Metius*. Est autem *Metius* pronomen, ut in *Fufetio*, et *Curtio* et aliis. *Vettius* autem, non *Vectius*, scribendum, ut *Attius*, non *Actius*: Cujus scripturae extat Mutinae in monumento marmoreo pervetusto insigne testimonium ejusmodi: [apud Gruter. p. 486. n. 7.]

P. VETTIO
P. FIL. CAM. SABINO
EQ. P. IIIIVIR
AED. POT
ET. MAG. MVN. RAVEN.
CORNELIA. MAXIMINA
MARITO. INCOMPARABILI
ET. SIBI. VIVA. POSVIT.

Item apud Appianum l. 1. [p. 375.] *Οὐέττιος Κάτων*. SIG. Appellant sic [*Vectius Messius*] cum omnes prisci codices. Sigonius rectius putat vocari *Vettium Metium*. So-

4 suos increpans clara voce, *Hic praebituri*, inquit, *vos telis hostium estis indefensi, inulti? Quid igitur arma habetis? aut quid ultro bellum intulistis; in otio tumultuosi, in bello segnes? Quid hic stantibus spei est? an*

lidioribus agendum foret rationibus. GEBH. *Ventius* Lipsiens. *Metius Messius* Gaertn. et Lovel. 2. *Vetius* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Et ita in loco Appiani, quem Sigonius laudat, non Οὐέττιος sed Οὐέτιος hodie editum exstat. Pari modo qui apud Sueton. (* in Caes. 17.) ex emendatione virorum doctorum, lapidum et nummorum testimonio firmata, *L. Vettius Judex* vocatur, in nonnullis codd. atque editt. vetustis *Vetius*, vel *Vectius* vocatur. V. ibid. Torrent. V. etiam Lipsium et Ryckium ad Taciti 15. Ann. 3. Et ita quem *Vectium Priscum* vocat Plinius 6. Epist. 12. in aliis Mstis et excusis *Betius*, id est *Vetius*, et *Bettius*, id est *Vettius*, vocatur. V. ibid. Catan. et Cortium. *Vettius* tamen, ut Sigonius conjecit, habent Florent. Leid. 1. et Klockian. At primum hoc nomen non est in Hearnii Oxon. C. Deinde *Metius*, itidem quemadmodum Sigonius voluit, Leid. 2. et idem codex Oxon. C. apud Hearnium. Infra vero hoc cap. §. 7. *Messio* codex Leid. 2. praefert, at mox in principio c. 29. *Messum*. *Mecius* vero hic, infra autem *Mecio* et *Mecium* ostentat Lovel. 5. Si praenomen esse statuamus, id *Mettus* scribendum videretur; ut *Attus* etiam potius, quam *Attius*, praenominis vicem obtinet. V. supra ad 1, 23, 4. Sed praenominum nominumque apud Etruscos, Latinos, aliosque Italiae populos ratio hodie vix constat, aut certe longe alia est, quam apud Romanos, ut Gronovius docet ad Liv. 1, 49, 9. Quare aliquid certi statuere periculosum est. Ceterum admodum festinanter Cl. Hearne consuluit Freinshem. ex cujus notis ad Florum 1, 13, 21. monet, eum hoc loco vocem *Messius* delere. Eam enim non hoc loco expunctam voluit, sed infra hoc cap. §. 7. ut ibi notatur. Perperam denique quaedam vetustae edd. *Rex Volscis*, vel *Rex Volscus*, pro *ex Volscis*; quod Aldus mutavit, consentientibus codd. omnibus meis, nisi quod *ex Volscis* desit in Gaertn. [*gloriae* pro *genere* Veith.]

Jam orbem volventes suos increpans] Pal. sec. *jam in orbem volventes*. GEBH. *in orbem volventes* etiam Portug. a m. 2. Sed τὸ *in* natum est ex ultima litera vocis praecedentis. V. ad 37, 11, 4. Corruptius *in urbem volventes* habet Haverk. Solent autem librarii eas voces commutare. V. ad 5, 19, 11.

§. 4. *Hic praebituri, inquit, vos telis hostium estis indefensi multi*] Ex hoc verborum complexu cum aut nullus, aut durior quidam sensus ac pene rusticus est elicere, curae fuit, pleraque exemplaria conferre, quae cum uno exemplo omnia legereutur, tibi integrum, vellesne, ubi *praebituri* est, *perituri*, et ubi *multi*, *inulti*. SABELL. Annotat. p. 187. Repone, *Hic praebituri, inquit, vos telis hostium estis indefensi, inulti?* RHEN. Sabellici conjecturam *perituri* in contextum receperant Mogunt. et quidam postea secuti, quam iterum expulit Rhenanus, veteri lectione reducta. Eam vero servant omnes libri, nisi quod *praebitur* sit in Harlej. 1. ultima litera intercepta a prima vocis sequentis, et

Deum aliquem protecturum vos, rapturumque hinc putatis? Ferro via facienda est. Hac, qua me praegressum videritis, agite, qui visuri domos, parentes, conjuges, liberos estis, ite mecum. Non murus, nec vallum, sed

praebitur in Haverk. *inulti* autem, pro *multi*, jam recte adoptavit Tarvis. ed. anni 1485. quod et ipsum in omnibus meis constanter legitur, solo Lipsiensi excepto, in quo est *ml'ti*, id est *multi*. V. supra ad 3, 38. 3. Ceterum *Hinc*, pro *Hic*, est in Lovel. 1. [Veith.] V. ad verba sequentia. Tum alio ordine *vos, inquit* Lovel. 2. Harlej. 2. et Lips. Deinde addita conjunctione *inultique* Lovel. 2.

Quid igitur arma habetis? aut quid ultro bellum intulistis?] *habebis* errore librarii praefert Leid. 1. *habebitis* Voss. 1. Lovel. 2. Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1. quod posterius ex prioris lectionis interpolatione natum videtur. Deinde *ultra* Lovel. 1. scribarum aberratione. V. ad 30, 16, 3. Tum *bellum contulistis* Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Lipsiens. Paullo post *Quid hinc stantibus spei est?* pro *hic stantibus*, Leid. 1. et ed. Parm. anni 1480. V. infra ad 26, 13, 13. et modo ad verba praecedeutia. [*vos capi rapturumque* Veith.]

§. 5. *Hac, qua me progressum videritis*] Emenda *praegressum*. RHEN. *progressum* superest in Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. Kloch. Haverk. et Fragm. Hav. *progressurum* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. ac 4. At sufficit *videritis* tempore futuro dici. *praegressum* vero recte, ut Rhenanus voluit, Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. V. ad 9, 10, 7. Denique pronomen *me* aberat in utroque Harlej. Lovel. 2. 3. Gaertn. et in contextu Lipsiens.

Qui visuri domos, parentes, conjuges, liberos estis, ite mecum] Pall. tres Msti, et Camp. ed. *liberosque estis*. GEBH. *liberosque estis* ex meis tantum ostentant Voss. 2. Lovel. 2. 3. Harlej. 2. Lipsiens. Haverk. et Fragm. Hav. Supra 3, 50, 7. *Illis quoque enim filias, sorores, conjugesque esse.* ubi τὸ *que*, quod a vetustioribus editis aberat, sed in scriptis superest, recte Rhenanus interposuit. Quum tamen particulam conjungentem ceteri codices, et inter eos optimae fidei, omittant, eos sequi praestat; praesertim quod Livius passim ἀσυνδέτως loqui soleat. Infra 5, 11, 5. *Qui, amissis liberis, fratribus, propinquis, adfinibus, lugubres domos habeant.* 22, 60, 1. *Orantes, ut sibi liberos, fratres, coguatos redderent.* 34, 2, 11. *Majores nostri nullam, ne privatam quidem rem, agere feminas sine auctore voluerunt: in manu esse parentum, fratrum, virorum.* c. 3, 7. *Ut captivi ab Hannibale redimantur parentes, viri, liberi, fratres earum.* Similis formae plures alias locutiones v. supra ad 3, 68, 4. Pronomen *qui* omittit Lovel. 3. sed omnia haec *ite mecum. Non murus* etc. *superiores estis* desunt in Haverk. cui negligentiae ansam dedit repetitio τοῦ *estis*; unde factum, ut omnia media librarius transiluerit. V. infra ad 9, 11, 11. [*estis, ut mecum non muuus* Veith.]

Non murus, nec vallum, sed armati armatis obstant] *Non muris, nec vallum* Florent. a m. 1. in quo, litera erasa, deinde factum *Non muri, nec vallum. Non murus, neque vallum* Voss. 2. *Non murus, ne*

armati armatis obstant. virtute pares, necessitate, quae
6 *ultimum ac maximum telum est, superiores estis.* Haec locutum exsequentemque dicta redintegrato clamore secuti, dant inpressionem, qua Postumius Albus cohortes objecerat: et moverunt victorem, donec dictator, pedem jam referentibus suis, advenit: eo-
7 que omne proelium versum est. Uni viro Messio for-

vallum Lovel. 3. *Non murus, non vallnm* Portug. Quod, si alii codices idem firmarent, plurimum placeret; quum passim ita Livius loqui soleat. V. infra ad 40, 15, 5. Insuper *armatis armati obstant* alio ordine Harlej. 1. Tum *obstantes* Lovel. 2. *obstantis* Lipsiens. in contextu.

Necessitate, quae ultimum ac maximnm telnm est, superiores estis] Tò *estis* exterminant Pall. pr. ac tertius. GEBH. Exterminant etiam Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et Lipsiens. quod tamen commode abesse nequit. Ita enim omnis haec oratio necessario referri deberet ad praecedens *armati*; quod, ut quisque videt, menti Livii aperte adversaretur. Praeterea, una litera addita, *superbiores* male Lovel. 1.

§. 6. *Haec locutnm exsequentemque dicta*] *exsequentesque dicta* Leid. 1. et Lovel. 5. [*exseqnentes dicta* Veith.] Male. Vectius Messius exsequebatur, quae locutus erat; id est, ea perficiebat. Supra 2, 28, 2. *Si, qnod imperio consnlari exsequendum esset, invidiam ejus consnles ad senatum rejicerent.* 30, 4, 10. *Ita tollit inducias, ut libera fide incepta exsequeretur.* Mox *solam dant impressionem*, pro *secuti dant*, Lovel. 5.

Dictator, pedem jam referentibns snis, advenit] Tò *jam* exsulat ab Haverk. *suis* a Gaertn. Mox *proelium est versum*, alio ordine, Leid. 2. et Lovel. 1. Tò *est* deficit in Lovel. 5.

§. 7. *Uni viro Messio fortuna hostium innititur*] Lego, *Uni Vectio Messio.* T. FABER. Tò *Messio* delet Freinshem. ad Florum 1, 13, 21. f. At sic et Lucianus in Scytha [p. 344.] Ὡς γοῦν ὑπέσχετο αὐτῷ ὁ Τόξαρις, ἐξ ἑνὸς ἀνδρὸς τοῦ Σόλωνος ἅπαντα ἔγνω ἐν ἀκαρεῖ, καὶ πᾶσιν ἦν γνώριμος. V. ad 2, 43. J. FR. GRON. Cicero 3. de Orat. 34. *Thebanum Epaminondam, haud scio an summum virum unum omnis Graeciae.* JAC. GRON. *Uni vero Messio* edidit Cl. Clericus; sed, ut videtur, librariorum errore. Si enim ita emendandum judicasset, temeritatis absolvi non posset, quod conjecturam in contextum receperit; et magis, quod lectorem ejus non monuerit. Et tamen ita praeferunt Voss. 2. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. 1. Gaertn. Haverk. [Veith.] et Portug. a m. 1. in quo m. 2. emendatum erat *Uni Vectio fortuna*, τῷ *vero* etiam margini adscripto. *vero* etiam est in contextu Lov. 2. sed *viro* in marg. *Uni Vetio* habet Harlej. 2. Alii omnes, et inter eos etiam primae auctoritatis codd. uno consensu vulgatum tuentur. Supra 2, 10, 2. *Pons Sublicius iter pene hostibns dedit; ni unus vir fuisset Horatius Cocles.* Et ita fere Florus 2, 18, 17. *Unus enim vir Numantinus non fnit, qui*

tuna hoſtium innititur. multa utrimque vulnera, mul-
ta paſſim caedes eſt. Jam ne duces quidem Romani
incruenti pugnant. Unus Poſtumius, ictus saxo, per- 8
fracto capite, acie exceſſit. non dictatorem hume-
rus vulneratus, non Fabium prope adfixum equo fe-
mur, non brachium abscisum consulem ex tam an-
cipiti proelio submovit.

in catenis duceretur. Ubi perperam etiam Gruterum verba *unus enim vir*, quae, teſte Cl. Dukero, in omnibus libris supersunt, delere observat Graevius. Insuper transpositis vocibus *fortuna innititur hoſtium* Haverk. Mox *caedis*, pro *caedes*, Lipsiens. Hac forma *aedis*, *cladis* et similia alia paſſim occurrunt. V. ad 4, 25, 3. Hic tamen id erranti librario tribuendum puto.

Jam ne duces quidem Romani incruenti pugnant] Ita legendum eſſe Cel. Jac. Gronovius supra monuit ad 2, 16, 9. eamdemque lectionem contextui recte inseruit. Non aliter enim praeferunt omnes, quibus usus sum, codices exarati et prisci excusi usque ad Parisinos, qui anno 1573. *Jam nec duces quidem Romani* subſtituerunt, recentioribus eorum errorem inprudenter sequentibus. V. supra ad 1, 10, 3.

§. 8. *Ibi Poſtumius, ictus saxo, perfracto capite acie excessit*] Scribe *Unus Poſthumius, ictus saxo, perfracto capite acie excessit.* Sic de Publio Sextio hoc ipso libro [c. 50, 2.] *Saxo ictus*, inquit, *turba excedit.* RHEN. Scripserat Livius, *ictu saxi praefracto capite.* T. FABER. *ictu saxi*, ut Faber conjicit, inveni in Lovel. 2. Lipsiens. et Portug. Non tamen probo; sed potius exiſtimo, eam lectionem ortam ex interpolatione nasutioris, qui inciderit in codicem, in quo scriptum erat *ictu saxo*, ultima litera τοῦ *ictus* elisa a prima sequentis vocis *saxo*, quod praecipue in literam *s* frequens eſſe videbimus ad 37, 29, 5. Eum vero ex *ictu saxo* fecisse *ictu saxi*. Ne vero haec gratis dicta videantur, *ictu saxo* legi profiteor in optimis codd. Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. a m. 2. in quo corruptius a m. 1. *icto saxo* scriptum fuerat. Sed nec *praefracto capite* placere potest. Nam *praefringi* dicuntur extremae partes, quae rumpendo a reliquo corpore dividuntur. V. plura infra ad 27, 33, 2. Sed *Unus Poſtumius*, quod Rhenano placuit, et a Frobenio anno 1535. in contextum receptum per reliquas omnes edd. propagatum est, omnino verum habendum. Licet plures ducum vulnerati forent, unus tantum Poſtumius acie excessit, reliqui, neglectis vulneribus, tamen ex proelio non cesserunt. Mox *excessit acie* Harlej. 2. et Haverk.

Non brachium abscissum consulem ex tam ancipiti proelio submovit] Pall. duo *amovit*. GEBH. *brachium abscisum* Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Gaertn. Portug. Fragm. Hav. a m. 1. et vetuſtiores excusi, quibus usus sum. Atque ita voluiſſe videtur librarius Lipsiens. licet per errorem dederit *brachium assisum*. Id itaque in contextum recepi. V. in-

1 XXIX. Messium inpetus per stratos caede hostes
cum globo fortissimorum juvenum extulit ad castra
Volscorum, quae nondum capta erant. eodem om-
2 nis acies inclinatur. Consul, effusos usque ad val-
lum persecutus, ipsa castra vallumque adgreditur:
eodem et dictator alia parte copias admovet. non
3 segnior obpugnatio est, quam pugna fuerat. Con-
sulem

fra ad 31, 34, 4. Deinde *amovit* Voss. 2. ceteris omnibus vulgato adhaerentibus.

§. 1. *Messium inpetus per stratos caede hostes cum globo fortissimorum juvenum extulit*] *Messum* Leid. 2. *Mecium* Lovel. 5. V. ad cap. praec. §. 3. Vox *inpetus* male omittitur in Harlej. 2. Tum *per fractos caede hostes* Leid. 1. et Portug. a m. 2. in quo primigenia scriptura tanta diligentia erasa est, ut amplius legi nequeat. *fractos caede hostes* Lovel. 5. Has voces etiam alibi commutarunt librarii. V. ad Silii 12, 153. (v. ad Liv. 35, 46, 3.) *per stratos hostes* Voss. 2. Denique *cum fortissimorum juvenum globo* Portug. et Lovel. 5. quorum posterior mox *quae non capta*, pro *nondum*, praefert.]

§. 2. *Consul effusos usque ad vallum persecutus ipsa castra vallumque adgreditur*] Pal. sec. *Consul effusos usque prosecutus ad ipsa castra.* GEBH. *prosecutus* Haverk. V. infra ad Epit. Liv. 99. *persequitur* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. N. Denique *persecutus, tentoria, castra, vallumque adgreditur* Fragm. Hav. et Harlej. 2. [*persecutus tentoria ipsa castra* Veith.]

Non segnior obpugnatio est, quam pugna fuerat] *quam praeda fuerat* Leid. 2. *quam pugnae fuerat* Harlej. 2. *quam pugna fuit. Et consulem* Lovel. 4. a m. 1. Sed *fuerat*, servato τῷ *Et*, emendatur a m. 2. Verum in eodem vocula *quoque* in verbis seqq. omittitur. [*fuerit. Et consulem* Veith.]

§. 3. *Repetendoque signo primam inpressionem factam*] *repetendaque signa* Lovel. 5. *repetendoque signa* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. 2. Lipsiens. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Ita etiam Aldus edidit. Sed postea inter errata *signo* reponendum monuit. Et recte. Praecesserat enim, *Consulem signum quoque intra vallum injecisse ferunt.* Verum ergo hic servant soli Florent. Klockian. et Harlej. antiquior cum codd. editis. Deinde *prima impressio est facta* Fragm. Hav. a m. 2. scriptum fuerat *primā impresſiōē factā*. Sed, virgulis suprascriptis neglectis, inde illud enatum est, quod ex eod. illo laudavi. *prima impressione facta* praeferunt Lovel. 1. 2. 4. 5. Lipsiens. et Gaertn. Sed vulgatum verum est, quod pendet ex praecedenti *ferunt.*

Et dictator prorupto vallo] Quid est *vallum proruptum?* Nugae. Legendum ex Pall. primo ac tertio *proruto vallo.* Alludit Campanus *pro tuto vallo.* 9, 37. *Proruto val-*

sulem signum quoque intra vallum injeciſſe ferunt, quo milites acrius subirent; repetendoque signo primam inpreſſionem factam. Et dictator, proruto vallo, jam in caſtra proelium intulerat. Tum abjici 4
paſſim arma, ac dedi hoſtes coepti. caſtrisque et his captis, hoſtes, praeter senatores, omnes venumdati sunt. Praedae pars sua cognoscentibus Latinis atque Hernicis reddita; partem sub haſta dictator ven-

lo erupit acies. quamvis ibi libri vel *prompto*, vel *prorupto* perperam. GEBH. In primo hoc [*perrupto*] Curione invenio. Frobenius et Gryph. *prorupto*. Sed MSS. et veteres edd. omnes *proruto*. Sic 9, [14, 9.] *Succedunt hoſtium munimentis, et simul undique adorti, quum pars fossas explerent, pars vellerent vallum, atque in fossas proruerunt.* Rursusque eodem lib. [c. 37, 9.] *Proruto vallo erupit acies.* Apud Tacitum 1. Ann. 68. *Proruunt fossas, injiciunt crates, summa valli prensant.* Censeo aut legendum *obruunt fossas*, aut iſtud hoc sensu accipiendum. Nam *proruere* ἀντὶ τοῦ erumpere, ut in sua emendatione Turnebus accipit, quaero, quis veterum dixerit? J. FR. GRON. *prorupto vallo* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. B. N. L. 2. et pleraeque edd. a prima Frobenii usque ad ultimam Gruteri, quae cum Heinsii Elzevir. recepit *perrupto*, quum antea Lugdunenses anno 1553. Gryphius anno 1554. Basileenses anno 1555. Sigonius, atque paucae aliae eamdem lectionem jam fruſtra oſtentaſſent. Optime Gebhardus et Gronovius *proruto vallo* reſtituerunt. Codicum autem, quos laudarunt, fidem ex meis firmant Leid. 1. Voſſ. 2. Lovel. 3. Harlej. 1. et Hearnii Oxon. L. 1. et C. Praeter editiones autem Frobenio priores ita etiam ediderunt Basileenses anno 1554. sed neminem invenerunt, qui auscultare bene mutantibus dignaretur. Utitur autem ea voce Livius infra 9, 37, 8. *Dolabrae calonibus dividuntur ad vallum proruendum, fossasque inplendas.* 32, 24, 3. *Ariete admoto, quantum inter turres muri erat prorutum, quum ingenti fragore ac ſtrepitu nudasset urbem.* 42, 63, 6. *Ipse ab ea parte, qua duae turres, quodque inter eas muri prorutum fuerat, duo millia militum delectorum admovit.* Similiter in quibusdam codd. infra erat peccatum 9, 37, 9. Eamdem vocem Livio reſtituit Gronovius infra ad 36, 24, 6. et 44, 8, 6. Tacito ad 1. Ann. 68. et 15. Ann. 40. V. etiam Doct. Snakenburg. ad Curtii 4, 3, 7. et ad c. 13, 26. Adde, quae notavi ad Silii 1, 373.

Jam in caſtra proelium intulerat] *bellum intulerat* editt. vetuſtae ante Aldum, qui *proelium* subſtituit. Et ita etiam praefecerunt omnes codd. mei. V. supra ad 3, 61, 2.

§. 4. *Tum abjici arma passim ac dedi hoſtes coepti*] Exemplar scriptum habet *Tum abjici passim arma.* RHEN. *Tum abjici*, vel *abici passim arma* etiam omnes mei. Quare eos potius, quam edd. pri-

didit: praepositoque consule castris, ipse, triumphans invectus urbem, dictatura se abdicavit. Egregiae dictaturae tristem memoriam faciunt, qui filium

scas, duces secutus sum. Praeterea *et dedi hostes coepti* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 5. Portug. Gaertn. Lipsiens. Haverh. et Fragm. Hav. *ac dedi hostes coepit*, literis male transpositis, Florent. Tum *castrisque et hic captis* Lipsiens. Denique *omnes praeter senatores venumdati sunt hostes*, in alium ordinem digestis vocabulis, Lov. 4.

Partem sub hasta dictator vendidit] *reliquam partem dictator sub hasta vendidit* Lovel. 5. Voces eodem ordine exhibet, additum tamen τὸ *reliquam* omittit Gaertn. Paullo ante in eumdem errorem conspirantes Lovel. 2. 3. Lipsiens. Voss. 2. Leid. 2. et Gaertn. *praeda*, pro *praedae*, praeferunt. [*redditam partem* Veith.]

Praepositoque consule castris, ipse triumphans invectus urbem] *propositoque* Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. V. ad 9, 10, 7. Tum *ipse* exsulat in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tandem *invectus in urbem* Lovel. 4. Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] Id adprime Livianum esse, patebit ex illis, quae supra notata sunt ad Praefat. §. 11. Adde infra ad 35, 8, 9. Quum tamen reliqui codices, quorum potior apud me fides est, vulgatum tueantur, id etiam praeferendum judico; et quidem tanto magis, quod nec alterum genus loquendi Livius refugerit. Supra 2, 31, 3. *Dictator triumphans urbem invehitur.* ubi etiam unus horum duorum *in urbem*. Vide, quae ibi notantur. 5, 23, 5. *Maxime conspectus ipse est, curru equis albis juncto urbem invectus.* (* v. ad 36, 39, 5.) 38, 7, 2. *Cum sexaginta lembis Corinthium sinum invectus.* et alibi saepe. Ovid. 5. Trist. Eleg. 3, 19.

Ipse quoque aetherias meritis invectus es arces.

§. 5. *Egregiae dictaturae tristem memoriam*] Valerius Max. 2. de disciplina militari [7, 6.] et de Posthumio et de Torquato haec memorat. Ceterum *Posthumium Tiburtum*, non *Tubertum* vocat, et quidam Livii codices *Tuberonem*. GLAR. V. Gebhardum infra hoc §. De cognomine autem Postumii *Tubertus* v. supra hoc lib. ad c. 23, 6. et ad c. 26, 11.

Qui filium A. Postumio] Omissa est praepositio *ab A. Postumio*, quae restituatur ex omnibus Pall. GEBH. Praepositionem primi omiserant Parisienses anno 1573. quam deinde Gronovius recte iterum recepit. Eamdem enim agnoscunt etiam omnes mei scripti. At contra praenomen *A.* abest in Harlej. utroque, et Fragm. Hav. Eodem omisso, sed alia iterum voce addita, *qui filium ab Postumio consule* legitur in Leid. 2. et Lovel. 1. sed *qui filium ab Aulo Posthumium* in Gaertn. *qui filium a Postumio* in Lovel. 5. Puto tamen editam lectionem veriorem esse.

Quod occasione bene pugnandi captus] Legitima est haec lectio, conspecta in Pal. solo secundo, editionibusque primariis. Primus vero *qui pro occasione*. tertius *qui per occasionem*. Male uterque. 8, 30. *Occasione bene gerendae rei inductus*. GEBH. Omnes mei in vulgatum conspirant, nisi quod *qui pro occasione* habeat Lovel. 3. *qui occasione* Voss. 2. Solent autem voculae *qui* et *quod* passim in Mstis confundi. V. infra ad 37, 35, 3.

Injussu discesserit praesidio] Le-

ab A. Postumio, quod, occasione bene pugnandi
captus, injussu decesserit praesidio, victorem secu-
ri percussum tradunt. Nec libet credere; et licet, 6

ge *decesserit*. 5, [6, 14.] *Fustuarium meretur, qui signa reliquit, aut praesidio decedit*. 24, [37, 9.] *Praesidio decedere apud Romanos capital esse*. l. 32, 32. *Arcem regium tenebat praesidium; neque, ut decederent inde*, etc. *perpelli potuere*. Vulgo, *discederent*. MSS. fere *descenderent*. J. FR. GRON. *discesserit* superest in Florent. Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. quinque, Lipsiens. Klockian. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Contra Hearne auctor est, *decesserit* sibi in codd. Oxoniensibus obvium fuisse, quemadmodum Gronovius scribendum conjecit. Sane ea lectio verior est. Veteres enim *decedere re aliqua*, vel *de re* dixerunt, sed *discedere ab re*, ut Gronovius recte docuit ad Liv. 27, 10, 1. Prior locutio supra obcurrit 3, 33, 10. *Decessitque jure suo, ut demtum de vi magistratus populi libertati adjiceret*. ubi vide, quae notantur. 10, 12, 2. *Samnitem decedere agro sociorum, ac deducere exercitum finibus Lucanis juberent*. 28, 28, 7. *Si vos decedens confecta provincia relinquerem*. ubi etiam nonnulli scripti et editi male *discedens*. 39, 53, 10. *Cogebatur decedere Thracia, praesidiaque deducere*. (*42, 25, 12.) Altera usus est infra 29, 19, 6. *P. Scipionem, quod de provincia decessisset injussu senatus, revocari*. (c. 20, 5. ubi vide.) 36, 14, 4. *Cui decedenti de praesidio quum obvius forte fuisset Philippus rex*. ubi etiam codd. praepositionem *de* omittunt. 38, 42, 13. *Manlium Fulviumque decedere de provinciis, et exercitus inde deducere, ac redire Romam placuit*. et Cic. lib. de Senect. 20. *Vetatque Pythagoras, injussu imperatoris, id est, Dei, de praesidio et statione vitae decedere*. *decedere ex statione*, pro *de statione*, infra obcurrit 44, 33, 11. *Itaque ex matutina statione ad meridiem decedi, et in postmeridianam succedere alios jussit*. (* *decedere ex Italia* 26, 2, 14.) Tertia supra exstat 3, 17, 1. *Postquam arma poni, et discedere homines ab stationibus nunciatum est*. *decedere* autem et *discedere* saepe in Mstis commutantur. V. ad 2, 31, 11.

Victorem securi percussum tradunt. Nec libet credere] Atqui narrat hanc rem et Valerius 2, 6, 7. tam luculentis verbis, ut dubitare amentis sit. Diodorus Siculus l. 12. p. 319. Ὁ δὲ Ποσούμιος, δόξας καλῶς διῳκηκέναι τὰ κατὰ τὸν πόλεμον, κατήγαγε τὸν εἰωθότα θρίαμβον. Ἴδιον δέ τι καὶ παντελῶς ἄπιστον φασὶ πρᾶξαι τὸν Ποσόυμιον. κατὰ γαρ τὴν μάχην τὸν υἱὸν ἀυτοῦ διὰ τὴν προθυμίαν προεκπηδῆσαι τοῦ πατρὸς δεδομένης τάξεως. τὸν δὲ πατέρα, τηροῦντα τὸ πάτριον ἔθος, τὸν υἱόν, ὡς λελοιπότα τὴν τάξιν, ἀποκτεῖναι. Gellius 17, 21. *Qua tempestate Aulus Postumius Tubertus dictator Romae fuit, qui filium suum, quod contra suum dictum in hostem pugnaverat, securi necavit*. GEBH. V. Pighium in Annal. ad ann. CCCXII. p. 181.

§. 6. *Nec libet credere; et licet in variis opinionibus. et argumento est*] Haec verba a me non plane intelliguntur. nam alterum *et* nuper adjectum est. quidam pro *etiam* exponunt. GLAR. Glareanus nescit se explicare ex his verbis, quae tamen planissimum sensum continent. Dicit enim Livius, diversas circumferri scriptorum

in variis opinionibus. et argumento eſt, quod *imperia Manliana*, non *Poſtumiana*, adpellata sint: quum,

opiniones de hoc Poſthumii facto. Neque enim desunt, qui prodant, ab eo filium victorem securi percuſſum fuiſſe, propterea quod iniuſſus praesidio exceſſerit: sunt item alii, qui hoc negent; quorum opinionem, tanquam probabiliorem, sequitur Livius. primum autem oſtendit, sibi licere, absque reprehensione ab ea sententia discedere, quae tunc fortaſſe plurium sermone circumferebatur, atque eam amplecti, cui ratio magis faveret; aït igitur, in variis opinionibus eſſe unicuique liberum, suas conjecturas sequi, quod totidem ferme verbis dixerat superius de Coſſo loquens [c. 20, 10.] *Tertius ab consulatu Cossi annus tribunum eum militum consulari poteſtate habet. eodem anno magiſtrum equitum, quo in imperio alteram insignem edidit pugnam equeſtrem. ea libera conjectura est. Sed (ut ego opinor) varia versare in omnes opiniones licet.* Nec multo post, atque alibi saepe, cum res vetuſtiſſimas populi Romani et a memoria suorum temporum longe diſſitas exsequitur. Deinde rationem aſſert, quamobrem illorum opinionem falsam putet. namque aït, eo praecipue argumento eorumdem sententiam poſſe confutari, quod imperia Manliana, non Poſthumiana, appellata sint, et reliqua. Hinc satis jam intelligimus, quam facile superetur salebra illa, in quam Glareanus impegit. R. TITIUS 8. Locor. Controvers. 5. Diſtinguenda et legenda haec verba aliter videntur; *Nec libet credere, nec licet in variis opinionibus.* id est, cum variae hac super re sint opiniones, nec libet credere, neque etiam licet; ne quis scilicet injuſte traducatur, quod sibi, ut diligenti hiſtorico, cavendum eſſe Livius haud obscure indicat: hinc addit, quo minus credat, *argumento esse*, etc. GISB. CUPER. Vulgata scriptura hoc sensu accipi potest: nec libet credere, et licet non credere. DUK. Prius *et* aberat a Leid. 2. et Lovel. 1. sequens autem vox *licet* non adparet in Voſſ. 2. cujus loco *liceret* oſtentat Lovel. 2. Deinde *et licet in variis opinionibus argumento est*, τῷ *et* poſteriori loco omiſſo, et interpunctione mutata, principes editiones. *et* (*licet in variis opinionibus*) *argumento est* Moguntini deinde vulgarunt. Sed mox Aldus adscivit, quod nunc vulgo circumfertur. Eam etiam lectionem, quam veriorem puto, firmant reliqui codd. nisi quod vox *opinionibus* exsulet a Lovel. 5. Viri docti partim se verba Livii non intelligere profeſſi sunt, partim ea emendanda censuerunt, quod non adverterent, τὸ *nec* dissolvendum eſſe in *et non*, hoc modo: *et libet non credere*, *et licet*, scilicet non credere. Ita 32, 10, 6. *Cui non adparere, ab eo, qui prior arma intulisset, injuriam ortam? nec Philippum ab ullis bello lacessitum, ipsum priorem vim omnibus fecisse.* ubi plura vide. Et ita locum accipiendum eſſe viderunt jam Cl. Jac. Perizonius in margine codicis, quo utebatur, et Clericus. Doujatius, qui monet, se haec interpretaturum non fuiſſe, nisi Glareanus teſtaretur, a se non plane intelligi, ita reddit, „Livius noluit credere, quamvis ob varias opiniones liceret. Sed praeſtitiſſet ingenue cum Glareano ignorantiam fateri, quam tam turpiter se dare. Non enim, quae subdit Livius, argumento sunt licere credere; sed contra, licere non credere.

qui prior auctor tam saevi exempli foret, occupaturus insignem titulum crudelitatis fuerit. *Imperioso*

Quod imperia Manliana, non Postumiana, adpellata sint] Contra scribit Gellius 1, 13. *Cum primis autem respiciendum putaverunt ingenium naturamque illius, cuja ea res praeceptumque esset, ut ferox, durus, indomitus, inexorabilisque sit, qualia fuerunt Postumiana imperia et Manliana.* Sed cur ipse Livius eum *severissimi imperii virum* c. 26. supra nominat, nullo severitatis exemplo commemorato? 8, 34. *Manliana imperia et posthabita filii caritas publicae utilitati jactabantur.* GEBH. Particula *quod* deficit in Lipsiens. *appellata sunt* autem est in Lovel. 2.

Adpellata sunt: quoniam qui prior auctor] Codex Borbetomagensis habet. *Et argumento est, quod imperia Manliana, non Posthumiana, appellata sint: quem qui prior.* Lego *quom qui*, pro *quum qui*, *prior auctor tam saevi exempli foret, occupaturus insignem titulum crudelitatis fuerit.* RHEN. Illud *quoniam* primum vidi in ed. Mediol. anni 1495. cui ex codd. meis favent minimae auctoritatis Lovel. 5. a m. 2. priori lectione erasa, Harlej. 2. Haverk. et Portug. a m. 2. in quo etiam prior scriptura plane erasa erat. Antiquiores inpressi praeferunt *quem qui prior.* Et ita habent etiam Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1.2.3.4. Harlej. 1. Lipsiens. Klockian. et Gaertn. [Veith.] pro quo verisimiliter *quum, qui prior* restituendum Rhenanus conjecit, id autem in *quem* abiisse, quia pro *quum* scriptum erat *quom.* Sane ea voculae istius orthographia infinitis locis in cod. Gaertn. aliisque obtinet. Passim autem *quum* et *quoniam* in Mstis commutari, docet Jos. Scaliger ad Catulli Epigr. 2, 6. V. etiam infra hoc lib. ad c. 36, 4. (*7, 36, 3.) Unum Fragm. Hav. hic legit *quod, qui prior.* Sed et ea lectio ex interpretatione alterius nata videtur. Solent autem saepe voculae *quod* et *quom* sive *quum* in Mstis commutari. V. infra ad 39, 12, 7. Mox vocula *tam* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. vox *titulum* in Haverk. Tum *fuerat*, pro *fuerit*, legunt Gaertn. Lovel. 2. et Lipsiens. *fuit* Lovel. 5.

Imperioso quoque Mallio cognomen inditum] Est in codice Borbetomagensi *Manlio cognomen inditum.* RHEN. Hujus argumenti ea vis. Quum T. Manlius, qui postea filium ea causa securi percussit, *Imperiosi* cognomen illa ex re acceperit, Postumius autem, Manlio tanto antiquior, nullum cognomen, quod tam tristis et saevi exempli esset nota, tulerit, non verosimile est, hunc eadem plusquam paterna severitate vel crudelitate imperium suum contaminasse, quum haud dubie, qui prior auctor tam saevi et tristis exempli fuerit, occupaturus etiam fuisset tam insignem titulum crudelitatis, nec sine nota abiturus, quae posterioris utique memoriae et nomini ex eo est inusta. At vero falsum est ex ipsius Livii historia, T. Manlium ea ex re *Imperiosi* accepisse cognomen. Immo nusquam, quum de illo, rerum narrandarum scrie ad eum et hoc ipsum severitatis in filio exemplum perductus, jam loquitur l. 8, [7.] isto cognomine eum notat, vel ab ullo unquam propterea notatum scribit; quamvis *Manliana imperia*, itidem ut hoc loco, in proverbium isto ex facto abiisse tradat. Patrem vero hujus T. Manlii, L. Manlium, cognomen illud, sed ex alia caussa,

quoque Manlio cognomen inditum: Poſtumius nul-
7 la triſti nota est insignitus. C. Julius consul aedem
Apollinis, absente collega, sine sorte dedicavit:
aegre id paſſus Quinctius, quum, dimiſſo exercitu,
in urbem rediſſet, nequidquam in senatu est con-

saevitiae nempe in dilectu acerbiſſime in cives exercito, accepiſſe memorat l. 7, 4. Cum quo et reliqui scriptores conveniunt, omnes jam Lucium illum cognominantes *Imperiosum*. Habuit ergo Titus cognomen hoc non ex se, aut iſta filii sui caede, sed jam a patre, patrisque facto et moribus. Sigonius quidem et Onufrius in Faſtis patri Lucio primo impositum, in filio hoc Tito dein confirmatum suspicantur. Quod nihil prorsus est, certe non sensit is, de cujus sententia nunc quaeritur, T. Livius, quippe qui de iſta confirmatione, immo et de iſto Titi cognomine, ne γρὺ quidem. Et quid opus erat confirmatione, vel nova ac repetita iſtius cognominis impositione, quod jam ante inter cetera ejus nomina numerabatur, et a patre suo non modo ipse, sed et frater ejus *Cn. Manlius L. F. Capitolinus Imperiosus*, bis iſtis temporibus consul, de quo nihil tale, nullumve tam acerbi imperii exemplum refertur, acceperat? Si, quia ipse aliud sibi proprie et novum pepererat in juventa cognomen *Torquati*, in senectute hoc *Imperiosi* cognomen denuo illi, et quidem tam celebri ex causa servatae disciplinae fuisset inditum, transmiſſum etiam hoc potiſſimum fuiſſet ad poſteros, ut ipse et frater ejus idem illud a patre suo, quamvis ei invidiosum vel invidiosa ex causa datum, acceperant. At vero post hunc T. Manlium prorsus obliteratum fuit Manlia in gente, inque ea maxime deinde obtinuit et invaluit alterum *Torquati* cognomen, quod hic ipse Titus in juventute sua sibi comparaverat; certo pene indicio, hoc non prius, sed serius, altero fuiſſe. Porro Faſti Capitolini Consulares et Triumphales, quorum Auctori, quia diligentiſſime in iis omnia Consularium et Triumphalium virorum nomina collegit, fides maxime est habenda, satis declarant, *Imperiosi* cognomen ei non in senectute fuiſſe denuo inditum, ut nota eſſet tam triſtis exempli, quod tunc publice in filium statuit, sed a patre hereditarium accepiſſe. Ideo enim prius *Imperiosum*, et dein demum *Torquatum* cognominant, ut ita conſtaret, illud in eo viro fuiſſe antiquius, et a patre ejus, non ab ipso, sicut alterum, quod tamen jam juvenis adhuc suo ipsins merito habuit, exortum. J. PERIZ. Anim. Hiſt. c. 8. p. 350. Eumdem errorem Livii, quem Cl. Jac. Perizonius hoc loco refellit, jam antea ab aliis observatum fuiſſe, monuit Cl. Duker. ad Flori 1, 14, 2. novis tamen argumentis ipse eum primus falsi convicit. Ceterum *Manlio*, ut Rhenanus scribendum monuit, in longe maxima parte meorum codicum exſtat; nam *Mallio* tantum est in Voſſ. 2. et Lovel. 3. *Manilio* in Lovel. 4. Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. V. ad 34, 53, 2. Tota ea vox deficit in Leid. 2. qui tantum praefert *Imperiosoque cognomen inditum*. At una voce addita *Imperioso quoque Manlio cognomen fuit inditum* est in Portug. a m. 1. *cognomen indictum* habet Lov. 4. et 5. V. ad 3, 65, 4.

questus. Insigni magnis rebus anno additur, nihil 8
tum ad rem Romanam pertinere visum, quod Karthaginienses, tanti hostes futuri, tum primum per seditiones Siculorum ad partis alterius auxilium in Siciliam exercitum trajecere.

§. 7. *C. Julius consul aedem Apollinis*] Palat. pr. ut et Campani ed. *Gn. Tullius.* sec. *Gn. Julius.* tert. *Gn. Tuillius.* GEBH. Consulis Julii praenomen exsulat a Leid. 2. et Lovel. 1. Sed *Gn. Julius* exhibent Voss. ambo. *Gneus Julius* Fragm. Hav. *Cn. Julius* Florent. et Harlej. ambo. *Cneus Julius* Haverk. *Cn. C. Julius*, utraque lectione juncta, Leid. 1. Lovel. 2. et Lipsiens. ex quo *CũC. Julius* factum est in Gaertn. *Cn. T. Tullius* in Lovel. 3. *Tum Julius* in Lovel. 5. *M. tum Julius* in Lovel. 4. et Portug. [*M. tamen Julius* Veith.] Sed, Julio hujus anni consuli praenomen *Caji* fuisse, supra monuit Sigonius hoc lib. c. 26, 2. Et ita fere editiones, quarum antiquiores, quas vidi, *G. Julius*, aliae *C. Julius* praeferunt. Deinde *CM.* pro *Consul*, Lovel. 3.

Aegre id passus Quinctius] Pall. pr. ac tert. *ea passus.* sec. *eam rem passus.* GEBH. *eam rem* in uno tantum est Haverk. sed *ea passus* Lovel. 2. 3. Lips. Gaertn. et Fragm. Hav. *ad passus* Leid. 1. *a passus* Harlej. 2.

Quum, dimisso exercitu, in urbem redisset] Gebhardus supra ad 3, 6, 7. ex omnibus Pall. legendum censuit *urbem redisset*, omissa praepositione. Consentiunt ex nostris Florent. Voss. 2. Lovel. 2. 3. 5. Lipsiens. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. Reliqui, et inter eos plerique integerrimi codices, editam lectionem probant, quam etiam veriorem puto. Vide, quae ad d. l. notavi. Similiter erratum est supra 2, 44, 11. *Signa deserta, imperatorem in acie relictum, injussu in castra reditum.* ubi unus etiam codex *injussu castra reditum* praefert. etiam 9, 32, 10. *Nocte ab utroque in castra reditum.* Et hic iterum male unus codex τὸ *in* omittit. Mox *nequiquam* Florent. et Leid. 1. V. ad 40, 47, 9. Tum *in senatum conquestus* Fragm. Hav. *in senatu est questus* Haverk. et Florent. *in senatu conquestus est* Lovel. 4.

§. 8. *Nihil tum ad rem Romanam pertinere visum*] *nil tũ ad rem* Haverk. *nil tum* Lovel. 2. *tñ*, id est *tamen*, pro *tum*, etiam Lovel. 4. Lipsiens. et Gaertn. V. ad 22, 17, 5. Paullo ante *Insigne magnis rebus anno*, pro *Insigni*, Florent.

Karthaginienses, tanti hostes futuri, tum primum] Nota, Carthaginienses quando primum in Siciliam transierint. V. Diodorum Siculum et Xenophontem. Sed tamen prius in Siciliam venerunt regnante Gelone. Testis Herodotus. H. VALES.

Per seditiones Siculorum ad partis alterius auxilium in Siciliam exercitum trajecere] *seditiones singulorum* Florent. Lipsiens. Klock. Leid. 1. Harlej. 1. et Voss. 1. in contextu, quorum posterior tamen *Siculorum* pro varia lectione margini adscriptum servat. Vox autem *alterius* deficit in Haverk. Tum *in Sicilia* Leid. 1. et Harlej. 1. Denique *exercitus trajecere* Leid. 2.

1 XXX. Agitatum in urbe ab tribunis plebis, ut
tribuni militum consulari poteſtate crearentur; nec
obtineri potuit. Consules fiunt L. Papirius Craſſus,
L. Julius. Aequorum legati foedus ab senatu cum
petiſſent, et pro foedere deditio oſtentaretur, indu-
2 cias annorum octo inpetraverunt. Volscorum res,
super acceptam in Algido cladem, pertinaci cer-

§. 1. *Agitatum in urbe ab tribunis plebis*] *a tribunis plebis* Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. Lipsiens. Gaertn. Fragm. Hav. et priscae edd. Deinde *plebis est*, addita ultima voce, Lovel. 4.

Consules fiunt L. Papirius Crassus] Addendum est *iterum*. Antea enim consul fuit Craſſus anno ab Urbe condita cccxix. GLAR. In Diodoro [l. 12. p. 322.] rectius leguntur *C. Papirius et L. Julius*. Nam C. Papirium avum autumo eſſe Sp. [voluit dicere L.] Craſſi, qui tribunus militum reperitur anno ccclxxxiv. in Capitolinis, atque alium a L. Papirio, quem Consulem habuimus anno cccxvii. Non enim alioquin tredecim inveniemus Papirios, quot eos supputat Cicero in ep. ad Pactum [9. ad Famil. Ep. 21.] qui sella curuli sederunt inter primum L. Mugillanum et L. Crassum, qui dictator et praetor fuit. PIGHIUS in Annal. ad ann. cccxiii. p. 181. *Cons. fuit* Lovel. 3. Sed *fuit* et *fiūt* facile confundi potuere. Omnes deinde codices in Papirii Craſſi editum praenomen *Lucius* consentiunt. ejus autem cognomen *Crassus* omittit Lovel. 5. Praeterea *et L. Julius* Lovel. 3. et Harlej. 2. V. supra ad 2, 17, 1. Ceterum is non *L. Julius* apud Diodorum, ut Pighius monuit, sed mendose *Λεύκιος Ἰούνιος* vocatur. Quare ibi etiam error in prioris praenomine commiſſus eſſe potuit.

Foedus ab senatu cum petissent, et pro foedere deditio oſtentaretur] *a senatu* Gaertn. *foedus cum ab senatu*, transpositis vocibus, Harlej. 2. Deinde *petiissent* Voſſ. 2. *foedus ab senatu concupiſſent* Harlej. 1. *foedus ab senatu cōpetissent* Lovel. 1. eodem errore, quo *congratulatione* datum, pro *c* • *m gratulatione*, 4, 24, 7. ubi vide. Denique *deditio oſtenderetur* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn. V. ad 28, 3, 11.

Inducias annorum octo impetraverunt] Hic Aequi impetrant inducias octo annorum, quum sexto deinde anno [c. 35, 2.] rursus trium annorum impetrent. Quare videndum, num *sex annorum*, pro *octo*, legendum. GLAR. In numerum annorum editum conspirant codd. Deinde *impetrarunt* Harlej. 2. Lovel. 4. Haverk. et Fragm. Hav. *impetravere* Gaertn.

§. 2. *Pertinaci certamine inter pacis bellique auctores*] *pertinaciae certamine* Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Lipsiens. et Gaertn. Deinde *actores* Lovel. 5. et Portug. a m. 1. frequenti errore. V. supra ad 1, 26, 5. et infra ad 40, 11, 2. Paullo ante *in Algido caedem* Lipsiens. pro *cladem*. V. supra hoc lib. ad c. 10, 5. [initio *Volscorum re* Veith.]

§. 3. *Legem de mulctarum aeſtimatione pergratam populo, quum ab tribunis parari*] V. Zasium

tamine inter pacis bellique auctores in jurgia et se-
ditiones versa. Undique otium fuit Romanis. Le- 3
gem de multarum aeſtimatione pergratam populo,
quum ab tribunis parari consules unius ex collegio
proditione excepiſſent, ipsi praeoccupaverunt ferre.
Consules L. Sergius Fidenas iterum, Hoſtus Lucre- 4
tius Tricipitinus. Nihil dignum dictu actum his con-

in Catal. leg. antiq. et Briſſon. 1. Select. Antiq. 3. KLOCK. De ea etiam ante id tempus leges latae fuerant. Excuſſerunt hoc argumentum Anton. Auguſtinus in lege Tarpeja Aeternia, Manutius de legibus c. 17. et Briſſon. 1. Antiq. ex jure Civ. 3. DUK. *multarum* Florent. Leid. 1. Lovel. 3. 4. et Gaertn. De hac orthographia dictum est ad 3, 67, 6. Tum *extimatione* Voſſ. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *exiſtimatione* Lipsiens. V. ad 34, 2, 5. Deinde male *per gratiam* Voſſ. 2. Leid. uterque, Harlej. 2. Gaertn. et Portug. Denique *a tribunis* Leid. 2. Lovel. 1. 2. Lipsiens. et Gaertn. Ceterum jam ante haec tempora legem de multarum aeſtimatione tulerunt consules Romani Sp. Tarpejus et A. Aterius, de qua v. Gellium 11, 1. aliosque; eaque diu apud Romanos observata est, teſte Dion. Hal. l. 10. p. 674. Sed v. Ant. Auguſtin. de Legib. in lege *Tarpeja Aeternia de multis.*

Consules unius ex collegio proditione excepiſſent, ipsi praeoccupaverunt ferre. Consules] Cl. Ant. Perizonius ad marginem Livii *accepissent* scribendum conjicit. Sed in vulgatum conspirant, quidquid adhibui codicum. *excipere* autem eodem fere modo, ut infra ponitur 40, 7, 4. *Ad has excipiendas voces speculator ex conviviis Persei missus quum incautior observaretur.* ubi etiam recentiores ediderant *accipiendas*. Vide, quae ad eum locum notantur. Praeterea *occupoverunt ferre* Lipsiens. Ita supra 2, 48, 2. *Occuparent Patres ipsi suum munus facere.* V. Gronov. ad Senecae Thyeſt. 270. Reliquis tamen scriptis nihil mutantibus, vulgatum praefero. *Praeoccupare* autem apud Livium frequens eſt. Infra hoc lib. c. 48, 8. *Gratiam omnem ad plebem praeoccupasse.* 8, 13, 17. *Illorum animos seu poena, seu beneficio praeoccupari oportet.* 21, 20, 8. *Praeoccupatos jam ab Hannibale Gallorum animos esse.* 40, 12, 3. *Omnia, quae reorum antea fuerant auxilia, pater, praeoccupavit.* 42, 5, 6. *Majeſtate Macedonum regum praeoccupati.* c. 14, 2. *Praeoccupatis non auribus magis, quam animis, ab Eumene rege.* 44, 3, 2. *Ad loca opportuna praeoccupanda.* Denique *praeoccupaverunt. Fuere consules* Lovel. 2. 4. 5. Gaertn. et Portug. a m. 2. priori lectione penitus erasa. [Veith.]

§. 4. *Hoſtius Lucretius Tricipitinus*] *Hoſtius* huic praenomen eſt. Quare *Hoſtus* scribendum, quemadmodum etiam ante [ad 1, 12, 2.] diximus. SIG. Pall. primus ac tertius *Hoſtilius Lucretius.* Secundus cum Camp. *Hoſtilius Tricipitinus.* GEBH. *Hoſtis* eſt in Lipsiens. *Hoſtius* servant Florent. Voſſ. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 4. 5. Portug. Gaertn. et Fragm.

sulibus. Secuti eos consules A. Cornelius Coſſus,
5 T. Quinctius Pennus iterum. Vejentes in agrum Romanum excursiones fecerunt. Fama fuit, quosdam
ex Fidenatium juventute participes ejus populationis
fuiſſe: cognitioque ejus rei L. Sergio, et Q. Servilio,
6 et Mam. Aemilio permiſſa. Quidam Oſtiam relegati,

Hav. *Hoſtilius* est in Lovel. 3. Harlej. 2. Voſſ. 2. et Haverk. Sed *Hoſtius* legendum etiam Pighius monuit in Annal. ad ann. CCCXXIV. p. 182. eam scripturam firmans ex Fragmentis marmorum Capitolinorum, in quibus filius ejus anno CCCXXXVI. vocatur *P. LVCRETIVS. HOSTI. F.* Vide, quae olim notavi ad Silii Ital. 1, 437. Vox *Tricipitinus* deerat in Voſſ. 2. et Lovel. 3.

Secuti eos consules A. Cornelius Cossus, T. Quinctius Pennus iterum. Vejentes in agrum] Nihil mutant codices, nisi quod secundo consuli praenomina *Titi* et *Caji* simul tribuantur in Voſſ. 2. ita tamen, ut eorum prius inducta linea expunctum sit; et quod ejus cognomen in codd. partim *Pennus*, partim *Poenus*, partim etiam *Paenus* scribatur. Sed utrumque mendosum. V. supra hoc lib. c. 20, 8. et c. 26, 2. Vox *iterum* etiam deest in Lovel. 4. Poſſet autem in mentem venire, rotundius haec et uno ambitu ita legenda eſſe: *Secutis eos consulibus A. Cornelio Cosso, T. Quinctio Penno iterum, Vejentes in agrum Romanum excursiones fecerunt.* Sed vide, quae supra notantur ad 2, 19, 1.

§. 5. *In agrum Romanum excursiones fecerunt*] *excursionem fecerunt* Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et apud Hearnium Oxon. B. et L. 2. Sed alii Mſti, inter quos optimae notae tantum non omnes, ſtant pro vulgato, nisi quod Leid. 1. praeferat *excursione fecerunt*, ultima litera ob ductuum similitudinem a proximae vocis initiali intercepta. V. infra hoc lib. ad c. 33, 11. Et in similes forte codices inciderunt, qui errorem commiſſum emendaturi *excursionem* dederunt, exiſtimantes virgulam, qua suprascripta τὸ *m* indicari solet, omissam eſſe. Praeterea *fecere* Gaertn.

Quosdam ex Fidenatium juventute] *Fidenatum juventute* Haverk. et Fragm. Hav. V. supra ad 1, 27, 5.

Cognitioque ejus rei L. Sergio, et Q. Servilio, et Mam. Aemilio permiſſa] *cognitio ejus rei* sine conjunctione prisci excuſi, Aldo priores. Is enim primus *cognitioque* reposuit. Neque aliter exſtat in scriptis, nisi quod *cognitioneque* habeat Leid. 2. Praeterea prius *et* deficit in Harlej. 2. et Haverk. Denique *Marco Aemilio* Harlej. 1. *Manlco Aemilio* Haverk. *Mamerco Civilio* Lovel. 5.

§. 6. *Quod, cur per eos dies a Fidenis abfuissent*] *eo quod* Haverk. et apud Hearnium Oxon. B. Tum vox *dies* abeſt ab Gaertn. Hinc *ab Fidenis* Haverk. Denique *afuissent* Leid. 1. quod recepi, quum alibi etiam ita Livius extulerit. V. supra ad 4, 12, 6. *affuisset* perperam eſt in Lovel. 5. *adfuissent* in Florent. [*quod cum per eos* Veith.]

Agerque iis bello interemtorum

quod, cur per eos dies a Fidenis afuiſſent, parum
conſtabat. colonorum additus numerus, agerque iis
bello interemtorum adsignatus. Siccitate eo anno 7
plurimum laboratum est: nec coeleſtes modo de-
fuerunt aquae, sed terra quoque, ingenito humore
egens, vix ad perennes ſubfecit amnes. defectus ali- 8

adsignatus] *agerque hoſtilis bello intercmtorum* Lovel. 5. *agerque hoſtium bello interemtorum* Portug. et Lovel. 4. [Veith.] *agerque his bello intercepto* Fragm. Hav. a m. 1.

§. 7. *Siccitate eo anno plurimum laboratum est: nec coeleſtes modo defuerunt aquae*] Vet lib. *Et siccitate*. SIG. *Et siccitate* etiam Harlej. 2. Haverk. Fragm. Hav. et, teſte Hearnio, Oxon. B. et N. Sed insiticia hac particula earent reliqui, neque ea Livio opus eſt. Mox etiam *laboratum*, *et nec coeleſtes* Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *defuerant* inter lineas adscriptum est in Lovel. 4. *defecerunt* praeſerunt vett. edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. Sed scripti et excusi reliqui, quos vidi, vulgatum tuentur. Solent autem *defui* et *defeci* ob literarum similitudinem commutari. V. infra ad Epit. Liv. 44. Similiter *fui* et feci. V. ad 31, 45, 2.

Sed terra quoque ingenito humore egens] *ingenuo*. Ovid. Lucret. T. FABER. *sed quoque terra* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *ingenio humore* Portug. a m. 1. proxime ad Fabri *ingenuo*. *ingenuus* pro nativus, nullo artificio conciliatus, vel adscitus poni, viri docti saepius docuerunt. V. Paſſerat. ad Propert. 1. Eleg. 2, 13. et Eleg. 4, 13. etiam Lambin. ad Lucret. 1, 231. ubi *ingenuus* et *ingenitus* in membranis antiquis commutari docet. Eo tamen sensu *ingenuus* apud scriptores prosaïcos, vel certe apud Livium, nondum observavi; qui contra aliquoties *ingenitus* pro innatus dixit. Infra 8, 7, 18. *Me quidem quum ingenita caritas liberûm, tum specimen iſtud virtutis, deceptum vana imagine decoris, in te movet*. 41, 18, 3. *Ne in metu quidem feritatis ingenitae obliti saeviunt in praedam*. Plinius 27. H. N. cap. ult. *Quae contemplatio aufert nos ad ipsorum animalium naturas, ingenitasque iis vel certiores morborum omnium medicinas*. Quinctil. l. 1. Prooem. *Sunt et alia ingenita quaedam adjumenta, vox, latus patiens doloris, valetudo, conſtantia, decor*. Censor. de die nat. c. 4. *Infantibus ex se editis ingenitum lactis humorem Natura miniſtrante praebuisse*. Mox *sufficit*, pro *suffecit*, Leid. 2. et Lovel. 1. ac 3. Tum *annos*, pro *amnes*, Lovel. 4. [*proximos* pro *perennes* Veith.]

§. 8. *Defectus alibi aquarum, circa torridos fontes rivosque*] Interpolatitia lectio. Pall. duo, pr. ac tert. *circa horridos fontes*, id est, squalentes. Palat. sec. *aridos* habet. pejus. GEBH. *circa aridos frondes* Gaertn. *circa aridos fontes* Lovel. 2. Harlej. 2. Haverk. et Hearnii Oxon. N. *circa horridos fontes* Voſſ. 2. Lovel. 3. 4. 5. Lipsiens. Portug. Fragm. Hav. [Veith.] et Leid. 2. qui poſterior in margine *circa orticos fontes* oſtentat. *circa thorcidos fontes* Lovel. 1. Lectionem duplicem exhibent Leid. 1. et Voſſ. 1. praeferentes *circat horridos*, in quorum poſteriori nota ultimae lite-

bi aquarum circa torridos fontes rivosque stragem siti pecorum morientium dedit: scabie alia absumta: vulgatique contactu in homines morbi, et pri-

rae vocis *circat* subjecta indicabat, lectionem *horridos* prae altera *torridos* magis placuisse. Mihi tamen vulgatum *torridos* praeferendum videtur. V. N. Heinsium ad Silii 1, 177. Neque audiendum puto virum doctum, qui ad marginem edit. Curionis seribendum conjecit *circa torrentes, fontes, rivosque*. Perperam etiam *rivosque aquarum*, repetita voce, quae modo praecessit, est in Lipsiens. Vox *alibi* deest in Lovel. 2.

Stragem siti pecorum morientium dedit] Pall. pr. ac tert. *siti equorum morientium dedit*. sec. *stragem siti equorum pecorum morientium dedit*. GEBH. *siti equorum morientium* Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. *siti equorumque morientium* Gaertn. *siti equorum pecorum morientium* Haverk. utraque lectione juncta; de quo more scribarum v. ad 3, 44, 4. *pecorum* verius est. Cur enim in tanta anni siccitate solorum equorum siti morientium mentio fieret? Et docet praeterea τὸ *alia* mox subjunctum, *equorum* ferri non posse. Et ita passim in descriptione pestilentiae ea *foeda homini, foeda pecori* exsistere dicitur. Supra 3, 6, 2. *Grave tempus et forte annus pestilens erat urbi agrisque, nec hominibus magis, quam pecori*. c. 32, 2. *Duo simul mala ingentia exorta, fames pestilentiaque, foeda homini, foeda pecori*. hoc libro c. 25, 4. *Magna tamen clades in urbe agrisque promiscue hominum pecorumque pernicie accepta*. et alibi similiter. Olim forte *pequorum*, pro *pecorum*, scriptum fuerat, ex quo non intellecto abjecta prima litera ab indoctioribus deinde factum est *equorum*. Ita conjiciendi ansam mihi praebuit scriptura, quam in Leid. 1. inveni, *stragem sit ipse quorum morientum dedit*. Extrita enim una litera sibilante et aliter divisis vocibus exibit id, quod dixi. Insuper *morientum* Florent. V. supra ad 2, 5, 9. [*siti* omittit Veith.]

Scabie alia absumta] Cl. Ant. Perizonius in ora libri sui *scabie alibi absumta* legendum conjicit. Videtur autem ad id inpulsus fuisse, quod praecedat *defectus alibi aquarum stragem dedit*. Haud multum abit primigenia Portug. lectio *scabie alibi alia absumta*. Sed vox *alibi* deinde inducta est, et vulgatum etiam servant omnes reliqui Msti, nisi quod *assumta* sit in Voss. 2. Leid. 2. Harlej. 2. Gaertn. et Lovel. 1. ac 5. *asumta* in Lipsiens. *sumpta* in Lovel. 4.

Vulgarique contactu in homines morbi] Ita primus edidit Gruterus, sine dubio operarum errore: et tamen patientius, quam par erat, ineptam hanc et nullum commodum sensum reddentem scripturam verioris alterius locum obtinere passi sunt viri docti, qui postea Livio manus admoverunt, omnes, praeter Cl. Hearnium, et, qui ipsum per omnia sequi solet, nuperum editorem Londinensem, *vulgatique* substituentes, quemadmodum antea passim excusum exstitit, et praeferunt tantum non omnes codd. Certe ita est in Florent. Leid. utroque, Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. utroque, Portug. Lipsiens. Klockian. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Ex solis tantum Voss. ambobus nihil notatum video. Verum eos *vulgarique* er-

mo in agrestes ingruerant servitiaque. urbs deinde inpletur. Nec corpora modo adfecta tabo, sed ani- 9
mos quoque multiplex religio, et pleraque externa,

rore scribarum praeferre credo, quum ita etiam in Lovel. 3. invenerim. Nihilominus priscam scripturam revocavi; quam sibi quoque placere, Cl. Ant. Perizonius in margine codicis sui notarat. Praeterea *vulgati* Lovel. 1. *volgatique* Florent. et Leid. 1. V. infra ad 39, 53, 2. Tum *attactu* prisci excusi: quod non ita proprium esse, et pro eo in codicibus antiquis *contactu* legi, monuit Pierius ad Maron. 3. Georg. 566. Et hanc lectionem postea Aldus recepit, quae etiam in omnibus apud me codicibus superest. nisi quod *conatu* errore librarii sit in Leid. 1. *contactus* hic est, quod *contagium* vocatur supra 3, 6, 3. *Ministeriaque in vicem ac contagio ipsa vulgabant morbos.* Ita *contactus*, sed translate, usurpavit etiam Tacit. 1. Ann. 44. *Si legatos senatui, obsequium imperatori, si mihi conjugem ac filium redditis, discedite a contactu, ac dividite turbidos.* 2. Hist. 60. *Simul ceterae legiones contactu et adversus Germanicos milites invidia bellum meditabantur.* Possis tamen *contactu* etiam propria significatione intelligere, id est, contingendo. ut infra 25, 26, 8. *Postea curatio ipsa et contactus aegrorum vulgabat morbos.* Deinde *quam homines*, pro *in homines*, Florent. Mox in verbis sequentibus *agrestes ingruerant*, pro *in agrestes*, Lovel. 4.

§. 9. *Nec corpora modo adfecta tabo*] Male meo judicio sic legitur. *Nec corpora modo affecta tabe* rectius est in MSS. Pall. tribus. Campan. edidit *Nec corpora modo affectabo.* GEBH. Tres scripti Hearnii *tabe*. Et sic Sigonius hunc locum laudans 1. de Antiq. jur. Civ. 8. Livius et alii de morbo *tabem* dicunt. 3, 7, 3. *Inter tabem pecorum hominumque.* ibid. c. 24, 4. *Ne adsurrexisse quidem ex morbo, multorumque tabe mensium mortuum.* 25, 26, 11. Sallust. Catil. 36. Tacitus 12. Ann. 50. et 5. Hist. 3. DUK. *tabe* etiam Voss. 2. Lovel. 4. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. N. C. quod, pro altera lectione stantibus optimis codicum meorum, probare non sustineo, licet Gebhardo placere potuerit. Quae enim *tabis* et *tabi* vulgo statuitur differentia, ut priori voce species morbi, corpus languore ac macie minuens et sensim consumens, indicetur, altera vero saniem ac sanguinem putridum notet, ea perpetua non est. (* v. Burm. ad Lucan. 4, 321.) *Tabo* enim pro *tabe* usus est Ovid. ex emendatione Inl. Heinsii 15. Metam. 626.

Dira lues quondam Latias vitiaverat auras,
Pallidaque exsangui squalebant corpora tabo.

ubi etiam se apud Virgil. 4. Georg. 252. invenisse in cod. antiquo testatur,

— — — tristi languebunt corpora tabo.

Sil. Italic. 2, 463.

Est furtim lento misere durantia tabo
Viscera, et exurit siccatas sanguine venas
Per longum celata fames.

Contra *tabes* pro *tabo* usurpatur, quum cadavera *tabe*, id est putredine, *absumi* dicuntur infra 41, 21, 7. *Cadavera, intacta a canibus ac vulturibus, tabes absumebat.* V. Cel. Burmann. ad Quinctil. Declam. 6, 3. Si tamen in-

invasit; novos ritus sacrificandi vaticinando inferentibus in domos, quibus quaestui sunt capti superstitione animi: donec publicus jam pudor ad primores civitatis pervenit, cernentes in omnibus vicis sacel-

tegriores codd. *tabe* praeferrent, ab ea lectione non abhorrerem, quod τὸ *tabo* vix alibi, quam apud poëtas, hoc sensu obcurrat, et noster simili modo voce *tabes* uti soleat, ut 25, 26, 11. *Mortuique aegros, aegri validos, cum metu, tum tabe ac pestifero odore corporum, conficerent.* alibi autem ita non usurpet vocem *tabo. affectabo*, ut Campan. edidisse Gebhardus auctor est, etiam praefert Lovel. 2. syllabae *ta* repetitione neglecta.

Novos ritus sacrificando, vaticinando inferentibus in domos] Vet. lib. *novos ritus sacrificandi vaticinando.* Hac de re sic Livius 39, [16, 8.] *Quoties hoc patrum majorumque aetate negotium est magistratibus datum, ut sacra externa fieri vetarent? sacrificulos vatesque foro, circo, urbe prohiberent? vaticinos libros conquirerent comburerentque? omnem disciplinam sacrificandi, praeterquam more Romano, abolerent?* SIG. Pall. omnes, qua scripti, qua cusi, *sacrificandi.* optime. GEBH. *sacrificando* demum inveni apud Frobenium anno 1535. Omnes priores habent *sacrificandi*; neque aliter est in Florent. Voss. 1. a m. 2. Voss. 2. Leid. utroque, Lovel. quinque, Harlej. utroque, Portug. Lipsiens. Klock. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et apud Hearnium in Oxon. B. et C. Si *sacrificando, vaticinando* malis, id exponendum erit per ellipsin particulae connectentis, quod Livio familiare est. Ego vero librorum scriptorum et veterrimorum excusorum lectionem probo, eamque in contextum etiam admisi. Vates novos ritus sacrificandi inferebant in domos promittendo ac praedicendo, finem morbi fore, si Diis alienigenis vicinorum populorum et alio, quam patrio, more sacrificarent. Eamdem rem infra etiam pluribus Livius exsecutus est l. 25, 1. ubi similiter *sacrificulorum ac vatum* ut hoc loco *sacrificandi ac vaticinandi*, meminit. Locum contulisse juvabit. Longior enim est, quam ut totus adscribi possit. Et ita *sacrificulus ac vates* fuit, qui animos Etruscorum primus superstitione Bacchanalium imbuit, teste Livio l. 39, 8. Praeterea *novos in ritus*, adscita praepositione, Lipsiens.

Inferentibus in domos, quibus quaestui sunt capti superstitione animi] Etiam atque etiam considerandum hoc dicendi genus, nam ego syntaxim ac compositionem non assequor. Quidam libri etiam *in domo* habebant. GLAR. Nescio, quid caussae fuerit, cur Glareanus syntaxin et compositionem horum verborum, quae intellectu facillima videntur, adsequi nequiverit. An forte non intellexit, hic per ellipsin omitti pronomen *illis*, ut sit *inferentibus in domos illis, quibus quaestui sunt*? Id tamen Livio aliisque frequens quam maxime. V. infra ad 23, 15, 4. *in domo*, quod quosdam libros habere Glareanus monet, inveni primum in ed. Veneta anni 1506. sed sine dubio operarum culpa; quod inde colligo, quoniam editio Veneta anni 1495. quam haec religiose sequi solet, *in domos* praeferat. Et tamen negligentia ope-

lisque peregrina atque insolita piacula pacis Deùm exposcendae. Datum inde negotium aedilibus, ut 11
animadverterent, ne qui, nisi Romani Dii, neu quo alio more, quam patrio, colerentur. Irae adversus 12

rarum commiſſum errorem tribus editt. suis servavit Ascensius annis 1510, 1513, et 1516. Moguntini demum emendarunt. Denique *quibus quaeſtus sunt* male Voſſ. 2. Gaertn. et Lovel. 2. ac 3.

§. 10. *Cernentes in omnibus vicis sacellisque peregrina atque insolita piacula*] *tenentes in omnibus* Fragm. Hav. *cernentes nominibus* literis transpositis Voſſ. 1. in quo tamen *in omnibus* emendatum eſt in margine. Tum vox *piacula* deficit in Leid. 2. quemadmodum in sequentibus vox *pacis* in Lovel. 2. Paullo ante *ad primores civitatum*, pro *ad primores civitatis*, perperam Gaertn.

§. 11. *Datum inde negotium aedilibus*] *Datum negotium inde aedilibus* Haverk. Deinde verbis sequentibus *ne quo alio more*, pro *neu quo*, Voſſ. 2. et Lovel. 3. V. supra ad 2, 15, 2. *neu quo aliorum more* Lovel. 2. et Lipsiens. Tum *patritio*, pro *patrio*, Lipsiens.

Ne qui, nisi Romani Dii] Vide, quae scripsit Ampl. Praeses Bynkershoekius in diſſertatione *de cultu religionis peregrinae apud veteres Romanos.* DUKER.

§. 12. *Irae adversus Vejentes in sequentem annum C. Servilio Hala, L. Papirio Mugilano consulibus dilatae sunt*] Legendum *L. Papyrio Mugillano iterum.* quippe qui fuit anno ab Urbe condita cccxi. consul. GLAR. Pall. tres *Irae adversus Vejentes in insequentem annum per Gajum Servilium Halam, L. Papirium Mugilanum dilatae sunt.* Pro *Hala*, lege ex editione Camp. *Ahala*, ut supra semper. GEBH. Tres Pall. Rott. et Helm. *in insequentem annum per Gajum Servilium Ahalam, L. Papirium Mugilanum consules.* Alius MS. *circa Gajum Servilium Ahalam, L. Papirium Mugilanum consules.* Scribendum *in insequentem annum, C. Servilium Ahalam, L. Papirium Mugilanum consules*: ut Florentinus et Voſſ. (prior,) nisi quod *Gajum.* Nam *annum, consules* dixit eleganti epexegesi, quam appositionem vocant. Infra quoque c. 43. MSS. et vett. edd. *pars major insequentis anni.* J. FR. GRON. Hunc locum egregie Gronovius integritati reſtituit. *in insequentem annum* ex meis, praeter Florent. et Voſſ. 1. jam a Gronovio laudatos, praeferunt Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. Neque aliter, quas vidi, edd. vett. nisi quod Mediolanensis anni 1480. omittat praepositionem *in.* Gruterus deinde *in sequentem* subſtituit. Quae lectio usque ad Gronovium obtinuit. Et ita unus vetuſtiorum Ascensius anno 1516. vulgarat. Supra 3, 14, 6. *Refecti quoque in insequentem annum.* Infra 5, 18, 3. *Omen concordiae, Quirites, rei maxime in hoc tempus utili, memoria noſtri magiſtratus vos his comitiis petere in insequentem annum video.* c. 36, 10. *Tribuni militum consulari poteſtate in insequentem annum crearentur.* 6, 1, 5. *Comitia in insequentem annum tribunos habere, non placuit.* c. 27, 2. *Creatis tribunis militaribus in insequentem annum.* (*8, 13, 10.) 27, 33, 8. *Tum dictator et ludos fecit, et in insequens luſtrum vovit.* 31, 37, 5. *Quod si modum in insequendo habuissent, non in prae-*

Vejentes in insequentem annum, C. Servilium Ahalam, L. Papirium Mugillanum consules, dilatae sunt.
13 Tunc quoque, ne confeſtim bellum indiceretur, neve

sentis modo certaminis gloriam, sed in summam etiam belli profectum foret. 39, 45, 1. *In insequentem annum crearunt consules M. Claudium Marcellum, Q. Fabium Labeonem.* Quibus omnibus locis in quibusdam Mſtis et priscis edd. partim praepositio *in*, partim prima syllaba vocis *insequens* omittitur culpa librariorum, qui easdem literas repetere supervacuum judicarunt. V. etiam supra ad 2, 59, 6. Hoc eodem errore *perſtare in coepto*, vel *perſtare incepto*, pro *perſtare in incepto*, datum eſſe, Gronovius infra docuit ad 8, 33, 6. ubi plura vide. *Rhegium sequeretur*, pro *se sequeretur*, perperam vulgatum eſſe, Sigonius infra notavit ad 29, 21, 7. Sed et alibi *sequens*, pro *insequens*, male scripserunt amanuenses, ubi tamen eadem erroris ratio reddi non poſſe videtur. Ut 3, 10, 5. *Anno deinde insequenti lex Terentilla, ab toto relata collegio, novos adgressa consules est.* Ita enim, non *sequenti*, multorum ac meliorum codicum fide, invito licet Sigonio, legendum dixi. Verum quum per compendium *deiñ insequenti* scribi soleat, hujus etiam loci corruptelam ex eodem fonte promanaſſe adparet. At revera similis hallucinationis cauſſa dari non poteſt infra 32, 24, 6. *Territi hoſtes, relicto, quem conferti tuebantur, loco, in arcem omnes metu, inermi quoque insequente turba, confugerunt.* ubi etiam plerique codices *sequente* praeferunt. Neque etiam dari poteſt in loco, quem hic reſtituit Gronovius, ex 4, 43, 8. Praeterea *circa G.* vel *C. Servilium Halam, L. Papirium Mugilanum consules* Harlej. 2. et Haverk. *per C.* vel *Gajum Servilium Halam*, vel *Ahalam, L. Papirium Mugilanum consules* Voſſ. 1. Lovel. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. C. *per Agaium Servilium Halam* etc. Lovel. 5. *et Gajum Servilium Ahalam* Klockian. Sed, quemadmodum Gronovius emendavit, *annum, C.* vel *Gajum, Servilium Ahalam, L. Papirium Mugilanum consules* Leid. ambo, Lovel. 1. Lipſiens. et apud Hearnium Oxon. L. 1. 2. B. et C. cujus poſterioris, tamquam priori lectioni adhaerentis, etiam meminit; ut vel ipse erraverit, vel membrano illae duplicem lectionem praeferre debuerint. Unus tantum Harlej. antiquior lectionem, quae ante Gronovium exſtitit, servat. *Ahalam*, ut recte Gebhardus monuit, non vero *Halam*, vel *Alam*, scribendum patebit ex illis, quae supra notantur ad Epit. hujus lib. et ad c. 13, 14. Deinde *Mugillanum* edidi, pro *Mugilanum*, ob illa, quae supra notata sunt hoc lib. c. 7, 10. Praeterea iterati consulatus notam, quam Papirio Mugillano addendam censebat Glareanus, conſtanter omittunt non modo codd. scripti et typis excusi omnes, verum etiam Diodor. Sicul. 12. Biblioth. p. 325. Caſſiodorus, et alii veteres, quorum Faſti consulares ad nos pervenerunt. Vel itaque dicendum, Livium credidiſſe, aut secutum fuiſſe priores annalium conditores, qui exiſtimarunt, hunc L. Papirium Mugillanum diversum fuiſſe ab illo, qui supra 4, 7, 10. cum L. Sempronio Atratino consul memoratur; prae-

ve exercitus mitterentur, religio obstitit. feciales
prius mittendos ad res repetendas censuere. Cum 14
Vejentibus nuper acie dimicatum ad Nomentum et
Fidenas fuerat: induciaeque inde, non pax, facta:

sertim quum inter hunc et illum annum effluxerint septemdecim anni; adeoque nihil magnopere obstet, quo minus hujus anni consul alterius filius esse possit: vel si unus idemque censeri debeat, Livius tamen excusari poterit illis, quae supra notata sunt ad 2, 16, 7. Denique *delatae sunt* Leid. 1. Harlej. 2. Haverk. Lovel. 1. 4. 5. et Lipsiens. [*delata* Veith.]

§. 13. *Tunc quoque, ne confestim bellum indiceretur, neve exercitus mitterentur*] *Tum quoque* Haverk. V. ad 2, 12, 15. Praeterea particula *ne* non adparet in Lips. Verum literae ultimae vocis praecedentis effecerunt, ut per socordiam a librario omitteretur. Ejus loco *nec* est in Lovel. 1. Sed ibi ultima litera adhaesit ex principio vocis sequentis. V. infra ad 40, 7, 8. Tum *bellum ediceretur* Voss. 2. et Lovel. 3. quomodo supra est 1, 27, 2. *Ad bellum palam atque ex edicto gerundum alios concitat populos.* Verum quum ibi *ex indicto* scribendum esse viri docti conjiciant, hic vero reliqui omnes codices vulgatam scripturam tueantur, eam etiam servandam potius arbitror. Deinde *exercitus mitteretur* Harlej. 2.

§. 14. *Cum Vejentibus nuper acie dimicatum ad Nomentum et Fidenas*] *nuper* aït, cum hic decimus sit annus ab ea pugna. Post eam autem pugnam induciarum earum nulla antea ab auctore mentio facta est. GLAR. Bellum cum Vejentibus ad Nomentum gestum memorat auctor supra hoc lib. c. 22. quo anno consules erant C. Julius iterum et L. Virginius, ut idem Liv. c. 21. tradit. Ab eo autem anno si numeramus, non modo secundum aliorum, sed et secundum Fastos ab ipso Glareano digestos, hic annus non decimus, sed octavus erit. De tali autem temporis spatio *nuper* usurpari, mirandum non est, quum de longiori etiam passim adhibeatur. Ita bis uno cap. Senec. 4. de Benefic. 30. *Cinnam nuper quae res ad consulatum recepit ex hostium castris?* etc. *Quid nuper Fabium Persicum, cujus osculum etiam inpuri vitabant, sacerdotem non in uno collegio fecit?* Libros hos Seneca scripsit post mortem Claudii, imperante Nerone, si Lipsio fides habenda. Et tamen *nuper* Fabium Persicum in non uno collegio sacerdotem factum dicit, qui jam tempore Tiberii anno DCCLXXXVII. consulatum gessit; Cinnam vero *nuper* ad consulatum receptum esse, qui sub Augusto anno DCCLVIII. hanc dignitatem obtinuit. Ulterius processit Cicero 2. de Nat. Deor. 50. *Quid ea, quae nuper, id est, paucis ante seculis, medicorum ingeniis reperta sunt.* Neque in scriptis historicorum, et in primis etiam Livii, versatum morari potest, quod hoc loco induciarum Vejentibus post pugnam ad Nomentum concessarum mentio fiat, quarum tamen Livius supra c. 22. ubi historiam hujus belli narravit, non meminit Passim enim simili modo subinde res nonnullae suis locis omittuntur, quae deinde postea data occasione quasi aliud agendo referuntur. V. Cel. Jac. Perizon. in Animadv. Hist. c. 4. p. 160. et seqq. Praeterea *ad Nu-*

quarum et dies exierat, et ante diem rebellaverant. Missi tamen feciales: nec eorum, quum more patrum jurati repeterent res, verba sunt audita. Contro-

mercium Lovel. 4. *ad Numentum* Voss. 2. et Lovel. 5. *ad Numentium* Portug. *ad Momentum* Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. V. supra hoc lib. ad c. 22, 2. Deinde voces *et Fidenas* non agnoscere Oxon. L. 1. auctor est Hearne, quae tamen in meis omnibus constanter supersunt. Paullo post *induciae tantum*, pro *induciaeque inde*, Haverk. a m. 2. qui idem codex paucis interjectis *rebellarant* praefert, pro *rebellaverant*.

Missi tamen feciales: nec eorum, quum more patrum jurati repeterent res] *Missi tunc feciales* Lipsiens. *Missi tum feciales* Voss. 2. et Lovel. 2. ac 3. V. infra ad 22, 17, 5. Vox autem *patrum* abest ab Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. quod culpa librariorum accidisse puto. Supra 1, 32, 14. *Hoc tum modo ab Latinis repetitae res ac bellum indictum: moremque eum posteri acceperunt.* Deinde *repeterent jurati* alio ordine Lovel. 4. Paullo post *verba audita sint* Lovel. 3. et Portug. a m. 1. pro quo *sunt* a manu altera inter versus adscribitur.

§. 15. *Utrum populi jussu indiceretur bellum, an satis esset senatusconsultum*] Placet, ut legatur *senatusconsulto*, ut est in antiquis quibusdam libris. SIG. Verba non sunt expressa in Pall. primo ac tertio. Secundus autem *senatusconsulto*. GEBH. Nihilo pejus hoc [*an satis esset senatusconsultum*] quam Sigonianum *senatusconsulto*. Utrum comitia habenda essent, an sufficeret senatus auctoritas. 6, [18, 10.] *Ut semper vobis auxilium adversus inimicos satis sit.* 21, [17, 6.] *Sempronius missus in Siciliam, ita in Africam transmissurus, si ad arcendum Italia Poenum consul alter satis esset.* 26, [28, 2.] *Classem satis esse ad arcendum Italia regem.* J. FR. GRON. Antiquis quibusdam libris Sigonii, et Pal. sec. Gebhardi ex meis consentiunt Harlej. 2. et Haverk. ex Oxoniensibus vero, quos Hearne consuluit, solus B. Reliqui libri, quos vidi, vel *senatusconsultum*, vel per compendium, ut in Pall. pr. et tert. fuisse Gebhardus indicat, *S. C.* vel *senatusconsult'* exhibent. Tota vox omittitur in Lovel. 2. Ejus loco *sic* praefert Lovel. 5. quae lectio inde nata est, quod librarius non adsequeretur compendium, quo vox illa scribi solet. V. ad 22, 10, 1. Recte vero Gronovius vulgatum *senatusconsultum* nihilo deterius esse monuit, quam alterum illud *senatusconsulto*: et *satis esset* exponit, sufficeret. Supra 1, 8, 7. *Centum creat senatores, sive quia is numerus satis erat, sive quia soli centum erant, qui creari patres possent.* 2, 44, 3. *Et plures, si pluribus opus sit, tribunos ad auxilium consulum paratos fore, et unum vel adversus omnes satis esse.* c. 49, 9. *Non ad praesidium modo tutandum Fabii satis erant.* (*8, 26, 7.) 37, 26, 13. *Tradita Antiocho Asia terra marique, in Hellespontum, ubi satis esset Eumenis classis, ab sua parte belli discedere.* Nepos in Epamin. 4. *Abstinentiae erit hoc satis testimonium.* id est, testimonium hoc abstinentiae sufficiet. Caussa, cur *senatusconsulto* exstet in codd. scriptis, illa esse potest, quod per notas scriptum fuerit *S. C.* et librarii, quo casu id offerendum esset, in partes abierint. V. infra ad 38, 60, 1. Insuper *utrum populi Ro*[i] *jussu indiceretur bellum* Haverk.

versia inde fuit, utrum populi jussu indiceretur bellum, an satis esset senatusconsultum. Pervicere tribuni, denunciando inpedituros se delectum, ut con-

Pervicere tribuni, denunciando inpedituros se delectum] *Pervicerat tribuni* Leid. 1. prima litera vocis sequentis perperam repetita in fine dictionis praecedentis. V. ad 40, 7, 8. Tum *dilectum* habent Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. Klockian. et Fragm. Hav. V. ad 37, 51, 7.

Ut Quinctius consul de bello ad populum ferret] Hoc quomodo verum esse potest, cum Servilius cum Papyrio esset consul? Nec recitat prioris anni gesta, (ut quidam excusare nituntur) cum statim subjungat, *In eo quoque plebs superior fuit, quod tenuit, ne consules in proximum annum crearentur.* GLAR. *Quintius* habet mendum: non enim hoc anno consul erat, sed priore. In vett. certe libris multis abest. Quare non dubito, quin legendum sit, *ut consules de bello ad populum ferrent.* SIG. Sigonius, nescio quo Phoebi flamine contactus, reponendum suadet, *ut consules de bello ad populum ferrent*, expulso nomine *Quintius.* Sed hoc afferunt Pall. MSS. et priscae edd. GEBH. In vulgatis Livii exemplaribus sic legitur, *uti Quinctius consul de bello ad populum ferret.* Videndum, an recte. Non enim tunc Quinctius ullus consul erat, sed anno superiore T. Quinctius. Suspicor igitur ex glossulis hoc nomen incuria librariorum fluxisse in historiae contextum. PIGH. in Annal. ad ann. cccxxvi. p. 185. MSS. et veteres editi magno consensu: *ut Quintius consul de bello ad populum ferret.* Audiendus tamen Sigonius, quia non hoc, sed priore anno, consul fuit. In Vossiano quum similiter sit, *ut Quintius*, ad marginem notatur *ni*, pro *ut.* Et sic haud dubie legendum: *denunciando impedituros se delectum, ni consules de bello ad populum ferrent.* J. FR. GRON. *ut consul de bello ad populum ferret*, quemadmodum in multis libris esse Sigonius testatur, habent ex meis Harlej. 2. et Haverk. *ut Quintius*, vel *Quinctius, consul de bello ad populum ferret* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. 1. Port. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] quam et priorem lectionem in codd. Oxoniensibus etiam superesse Hearne testatur. *ut C. consul de bello ad populum ferret* Lovel. 2. *ut qui consul de bello ad populum ferret* solus Lipsiens. Mihi quoque verius videtur, quod viris doctis in mentem venit, *ut consules de bello ad populum ferrent.* Doujatius se ambigere profitetur. Licet enim irae adversus Vejentes in Servilium et Papirium consules dilatae dicantur, id de bello gerendo intelligi posse: nec inde sequi, consilia quoque belli in horum consulum annum dilata fuisse. Potuisse itaque Quinctium extremo consulatu suo ad populum ferre de bello indicendo. Ex his verbis patet, eum ad praecedentia Livii numquam diligenter animum advertisse. Dixerat Livius, *Irae adversus Vejentes in insequentem annum* etc. *dilatae sunt. Tunc quoque ne confestim bellum indiceretur* etc. *religio obstitit.* id est, religio obstitit, ne tunc confestim, id est, ne mox quidem in initio anni sequentis, quum jam novi consules magistratum inissent, bellum indiceretur. Quin et verba sequentia huic expositioni adversari jam Glareanus monuit. Ceterum illud *ni*, pro *ut*, quod Gronovius in unius cod.

sules de bello ad populum ferrent. omnes centuriae
16 jussere. In eo quoque plebs superior fuit, quod tenuit, ne consules in proximum annum crearentur.

margine invenit, ac probavit, in nullo alio mihi obvium fuit. Non audeo itaque ei mutanti adsentiri, praesertim quum Livius verbo *pervincere*, pro obtinere, passim vel *ut*, vel *ne* subjungere solitus sit. V. infra ad 42, 45, 4.

§. 16. *In eo quoque plebs superior fuit*] *superior fuerit* Leid. 1. et Lipsiens. Credidit librarius scriptum fuisse *fu'it*, quomodo adhuc visitur in Gaertn. V. alia exempla hujus erroris infra ad 40, 14, 11.

§. 1. *Tribuni militum consulari potestate quatuor creati sunt, T. Quinctius Pennus ex consulatu, C. Furius, M. Postumius*] In quibusdam libris aliena manu notatum est super *ex consulatu*, *ter consul.* sed temere. Jam enim non nisi bis consul fuerat. Intelligendum autem anno, postquam consul, factum esse tribunum militum consulari potestate, habetque rationem ejus anni, quo Quintius petivit, non quo gessit. SIGON. Palat. pr. ac tertius *creati Q. Pennus q. consulatus. centurio Furius.* Andreas vero *T. Quintius Penus ex consulatu. Claudius Furius, Martius Postumius.* GEBH. Gronovius 4. Observ. 20. *ex consulatu*, itidem ut Sigonius, interpretatur, ubi intervallum unius anni intercessit. Albertus Rubenius in Epistola 1. ad Wendelinum communem usum phraseos *ex consulatu* sequutus, quae, quod nemo ignorat, de eo usurpatur, qui superiore anno consul fuit, suspicatur, ante tribunos militum consulari potestate hujus anni in Livio desiderari par unum consulum, quorum alter fuerit T. Quintius Pennus. Confirmat suspicionem hanc duobus argumentis; primo, quod in fine praecedentis capitis libri scripti et vetustae edd. habent, *ut Quintius consul de bello ad populum ferret.* Secundo, quod Livius c. 20. scribit, Cossum *tertio a consulatu anno* tribunum militum consulari potestate fuisse. Utraque sententia difficultatibus suis premitur. Rubenio ideo adsentiri non possum, quod scribae librarii multo probabilius argui possunt erroris in his verbis, *ut Quintius consul de bello ad populum ferret*, describendis, quam fasti, qui cum Livio consentiunt in omittendo pari consulum. In Capitolinis quidem, quos hic tempus vitiavit, nihil est praesidii. Sed in Idatianis post Ahalam et Mugilanum, quos priore anno consules fuisse dicit Livius, diserte scriptum est, post hos tribus continuis annis fuisse IV. tribunos militum consulari potestate; post hos autem consules Atratinum et Vibulanum. Cassiodorus quoque, qui tribunorum militum consulari potestate nomina numquam exprimit, Ahalae et Mugilano statim subjicit C. Sempronium Atratinum et Q. Fabium Vibulanum. Similiter Auctor Fastorum Siculorum, qui et ipse tribunos militum consulari potestate omittit, post Axillam, id est Ahalam, (vel potius Alam, quod contractum est ex Axilla, quomodo hoc nomen etiam in tabulis Capitolinis scribitur) et Mugilanum consules habet Atratinum et Vibulanum, quos post tres annos, quibus tribuni militum consulari potestate reipublicae praefuerunt, infra c. 37. memorat Livius. Et Diodorus Siculus, quamquam Atratinum et Vi-

XXXI. Tribuni militum conſulari poteſtate quatuor creati sunt, T. Quinctius Pennus ex conſulatu, C. Furius, M. Poſtumius, A. Cornelius Coſſus. 1

bulanum praeteriit, tamen post consulatum Ahalae et Mugilani tribunos militum consulari poteſtate factos eſſe hos, quos etiam Livius hic nominat, scribit l. 12. p. 326. Solus auctor faſtorum Norisianorum, quos deinde etiam Eccardus publicavit, inter Ahalam, (quem Structum vocat, ut et Diodorus, ut videatur duo cognomina habuiſſe) ac Mugilanum, et Atratinum ac Vibulanum, par consulum inserit, *Cossum et Fusum;* ita enim legendum puto pro eo, quod ibi scribitur *Fiso.* Hujus si contra omnes alios valeret auctoritas, tamen ea non confirmari poſſet conjectura Rubenii, qui alterum ex consulibus, quorum nomina apud Livium intercidiſſe sibi persuadet, Quintium fuiſſe putat. Nec juvat eum, quod Livius supra c. 20. dicit, Coſſum *tertio a consulatu anno* tribunum militum consulari poteſtate fuiſſe: nam Livius utriusque anni, et quo consulatum, et quo tribunatum militarem consulari poteſtate geſſit Coſſus, rationem habuit; de quo more Livii ibi dictum est. In Sigonii et Gronovii expositione hoc incommodi est, quod nullo teſtimonio scriptorum veterum oſtenderunt, *ex consulatu*, *ex praetura*, et alia hujus generis aliter sumi, quam de anno, qui consulatum, praeturam, vel alios magiſtratus proxime sequitur. Deinde, si jam hoc oſtendiſſent, quaeri potest, cur solus Quintius ex consulatu tribunus militum consulari poteſtate creatus eſſe dicatur, non etiam Coſſus, qui ei in secundo consulatu collega fuerat, ut Livius supra c. 30. et Faſti produnt. Mihi verba *ex consulatu* non sine vitio videntur eſſe. DUK. *Tribuni militum quatuor consulari poteſtate* Lovel. 1. Harlej. 2. ac Lipsiens. Tum verbum *sunt*, quod ab excusis antiquioribus abest, et primus addidit Aldus, in pluribus ac melioribus codd. Florent. Voſſ. 1. Leid. utroque, Lovel. 1. 2. Harlej. utroque, Lipsiensi, ac Klockian. superest. Deinde *T. Quintius Poenus*, vel *Penus*, *ex consulatu* Florent. Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 1. Portug. et Klock. *Q. Poenus*, vel *Q. Penus*, *ex consulatu* Lovel. 2. Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1. *Q. Penus e consulatu* Voſſ. 2. *Q. Poenus et consulatu* Leid. 1. *Quintus Penius ex consulatu* Gaertn. *Quintius Penus ex consulatu* Haverk. *Q. Poenus Q. consulatus* Lovel. 3. *Quintius Penus ex consularibus* Harlej. 2. *Q. Penus exconsul* Fragm. Hav. a m. 2. Se etiam *exconsul* in Oxon. N. et C. reperiſſe teſtis est Hearnius. Sed hujus anni tribunus consularis recte *Τῖτος Κοΐντιος* etiam apud Diodor. Sic. l. 12. p. 326. vocatur. Quinctiorum autem cognomen non *Poenus*, vel *Penus*, sed *Pennus* erat. V. supra hoc lib. ad c. 26, 2. Lectio deinde codicum, qui *ex consularibus* et *exconsul* praeferunt, inde nata videtur, quoniam librarii ita exponendum crediderint, quod per epitomen *ex cons.* scriptum invenerant, quod alii *ex consulatu* reddiderunt. V. ad Liv. 6, 39, 2. Id ipsum autem *ex consulatu* quomodo admitti poſſit, non video. Apud Livium enim aliosque scriptores optimos *ex consulatu* non modo notat post consulatum, sed etiam proximo post consulatum anno. V. viros doctos ad Val. Max. 3, 7, 6. et ad Vellej. Paterc. 2, 37. Hic autem inter consulatum et tribunatum con-

2 ex iis Cossus praefuit urbi. tres, delectu habito, profecti sunt Vejos, documentoque fuere, quam plu-

sularem Quinctii annus intercedit. Non audeo vero voces *ex consulatu*, quae, vel aliae ejus loco, in omnibus Mstis supersunt, expungere. Videant itaque acutiores. Doujatio dubium non est, quin *ex consulatu* idem sonet ac post consulatum; eamque loquendi formam aliquando intervallum recipere arbitratur inter ea, quae ante, quaeque post gesta sunt, nec absolute requirere, ut posterius cum priori continuetur. Sed vellem, vel unum addidisset exemplum, ubi locutionem ita usurpatam invenisset. Non enim sufficit dixisse, ita accipienda esse *ex eo die*, *ex rupibus nactus planiciem*, quae ipsi Calepinus subgessit; sed, *ex consulatu*, *ex praetura* ac similia ita usurpari, demonstrandum erat. Neque ipse sibi satisfecisse videtur, utpote qui agnoscat, plurimum hic ambagium esse, quae fortasse tolli possent, si conjicere liceret, Servilium Ahalam et Papirium Mugillanum consules quidem designatos fuisse, aliqua tamen ex caussa non gessisse consulatum: contra Quintium Pennum ante hunc annum ter fuisse consulem, ut Diodorus scripsit. Verum non animadvertit, Quinctio Penno, quem cum A. Sempronio ante Servilium Ahalam et Papirium Mugillanum consulatum gessisse tradidit Diod. Sic. l. 12. p. 325. et in fastis aliorum omittitur, non tribui praenomen *Titi*, quod hujus anni tribunus militaris habuit, sed *Lucii*. Quamvis itaque Servilius Ahala et Papirius Mugillanus consulatum non gessissent, et consules, qui apud Diod. Sic. proxime praecedunt, Quintius Pennus et A. Sempronius reciperentur, quibus quatuor hic memorati tribuni consulari potestate successissent, tamen verum non erit, Quinctium Pennum ante hunc annum *ter consulem* fuisse, vel *ex consulatu* tribunum consularem factum esse. Praeterea L. Quinctium et A. Sempronium consules, a Diod. Sic. interpositos, ὑποβολιμαίους esse, non contemnendis rationibus evicit Dodwell. in notis ad Chronol. Graeco-Rom. quae subjungitur Dion. Hal. p. 96. Deinde *centurio Furius*, pro *C. Furius*, perperam praeferunt Voss. 2. Lovel. 2. 3. 5. Gaertn. Fragm. Hav. et Lovel. 4. a m. 1. *centerio Furius* Lipsiens. Ad haec *Martius Postumius* edd. vett. pro quo Moguntini *M. Postumius* subposuerunt, consentientibus omnibus scriptis. Denique *et A. Cornelius* iterum vett. edd. Sed Aldus copulam sustulit; quam nullus scriptorum codd. agnoscit.

§. 2. *Ex iis Cossus praefuit urbi. tres, delectu habito*] *et is Cossus praefuit* Lovel. 2. Harlej. 2. Lipsiens. et Haverk. *et* atque *ex* alibi passim commutantur. V. ad 26, 45, 1. Tum *dilectu habito* Florent. Voss. 1. Leid. 1. et Lovel. 1. a m. 1. V. infra ad 37, 51, 7.

Documentoque fuere, quam plurium imperium bello inutile esset] Malim scribere, *documentoque fuere, complurium imperium bello inutile esse.* Nam arbitror, veterem olim scripturam *quamplurium* habuisse, pro *complurium*. quod deinde versum est in *quamplurimum*, notius equidem vocabulum. Jam ad infinitivum *esse* prima litera verbi sequentis accessit, et factum *esset*. RHEN. MS. *bellum*. Lego *in bellum inutile esset*. KLOCH. Egregia sententia. Sic supra l. 3, 70. *In exercitu Romano*

rium imperium bello inutile esset. Tendendo ad sua quisque consilia, quum aliud alii videretur, aperue-

cum duo consules essent potestate pari, quod saluberrimum in administratione magnarum rerum est, summa imperii, concedente Agrippa, penes collegam erat. Probus vit. Dionis [6.] *Non tulit hoc animo aequo Dion, et versum illum Homeri retulit ex secunda rhapsodia., in quo haec sententia est: Non posse bene geri rempublicam multorum imperiis.* Sed non incontaminata relicta est a correctoribus. quippe scribi voluere, *complurium imperium bello inutile esse,* incisis orationis nervis. Illud enim *quam* cum *inutile esset* ordinandum est. *quam inutile esset imperium plurium bello,* documentum dederunt tribuni. Quid clarius? GEBH. *quamplurimum* praeferunt Florent. Voss. 1. a m. 1. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. et Lipsiens. *quampluri^m* Gaertn. pro quo Rhenanus *complurium imperium bello inutile esse* scribendum conjecit. Illud autem *esse*, pro *esset*, etiam praefert unus Lovel. 2. Negari nequit, multis locis *quamplures*, *quamplurimi*, et *complures* in libris scriptis ab indoctis librariis commutari. V. supra ad 4, 7, 7. infra ad Liv. 39, 22, 3. ad Epit. Liv. l. 12. l. 40. l. 41. l. 43. l. 47. l. 49. ubi etiam J. Fr. Gronov. videndus est, et ad l. 67. V. insuper Gronov. ad Gellii 1, 7. et Cortium ad Sall. Catil. c. 17. c. 19. et ad Jugurth. 8. Hic tamen puto recte Gebhardum vulgatum tueri, ac docere, non jungendum esse *quam plurium*, sed *quam inutile esset*, id est, quantopere inutile esset. quomodo etiam locum accepit Gronov. supra ad 3, 52, 6. Et pro hac scriptura stant etiam reliqui codices mei, et Neapol. Latinii. Ita supra 2, 32, 12. *Comparando hinc, quam intestina corporis seditio similis esset irae plebis in Patres, flexisse mentes hominum.* c. 54, 9. *Praecipuus pavor tribunos invaserat, quam nihil auxilii sacratae leges haberent, morte collegae monitos.* 5, 4, 1. *Ego quam hoc consilium collegarum meorum, quo abducere infecta re a Vejis exercitum noluerunt, non utile solum, sed etiam necessarium fuerit, postea edisseram.* c. 9, 5. *Nae ego libenter experirer, quam non plus in his juris, quam in vobis animi, esset.* 7, 20, 1. *Quam non suarum virium ea dimicatio esset, cernebant.* Neque etiam Klockii conjecturam probo; quamvis *utiliter in praesens certamen* etiam supra dixerit Livius hoc lib. c. 6, 2. et praepositio *in* intercepta esse videri posset a praecedentis vocis litera finali; quod saepe factum esse, infra videbimus ad 10, 13, 3. Quum enim nulli alii codices ibi aliquid mutent, potius est, ut dicamus, librarium Klockiani codicis *bellum* dedisse, ut conveniret sequenti *inutile*. V. infra hoc lib. ad c. 44, 5.

Tendendo ad sua quisque consilia] *Tuendo sua quisque consilia* habent Lipsiens. et Oxon. L. 1. et C. apud Hearnium. Sed reliqui codices nihil mutant; nisi quod *Tenendo ad sua* praeferant Gaertn. et Lovel. 2. ac 5. *Terendo* autem Leid. 2. et Lovel. 1. Solent autem *tendere* et *tenere* passim in Mstis commutari. V. infra ad 24, 28, 1. quemadmodum etiam *tenere* et *terere*. V. ad 3, 7, 3. et ad 6, 8, 10.

Aperuerunt ad occasionem locum hosti] *ad occisionem* Voss. 2. Sed vulgatum, quod reliqui omnes codices tuentur, probum est. *occasio* hic ponitur pro occasione rem bene gerendi. Frontin. 2,

3 runt ad occafionem locum hofti. incertam namque aciem, signum aliis dari receptui, aliis cani jubentibus, invafere opportune Vejentes: caftra propinqua turbatos ac terga dantes accepere. plus itaque igno-
4 miniae, quam cladis, eft acceptum. Moefta civitas fuit, vinci infueta: odiffe tribunos, pofcere dictatorem, in

5, 22. *Quum inter Fabium dictatorem et Minucium magiftrum equitum divisus esset exercitus, et Fabius occasionibus immineret.* Praeterea vox *hofti* abest a contextu Lipsiens. quae a m. 2. margini adscripta est. Paullo ante trajectis vocibus *quum alii aliud videretur* vetuftae editt. ante Aldum, qui *aliud alii* vulgavit, consentientibus omnibus scriptis meis.

§. 3. *Plus itaque ignominiae, quam cladis, est acceptum*] *plus ita ignominiae* Haverk. Qui error in scriptis admodum frequens est. V. infra ad 21, 53, 7. Insuper *acceptum est* Lovel. 4. [Veith.] Paullo ante vox *receptui* non est in Lovel. 5. quam sensus requirit. *receptui canere* dixit Livius 44, 35, 20. Tum *caveri*, pro *cani*, Lovel. 2. Deinde *atque terga dantes* Lovel. 5.

§. 4. *Moefta civitas, vinci insueta: odisse tribunos*] Ita primus edidit Dan. Heinfius apud Elzevir. cumque secuti sunt omnes recentiores. Antea edebatur *Moefta civitas fuit.* Eamdemque lectionem praeferunt Florent. Voff. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Klockian. Haverk. et Fragm. Hav. Cl. Hearne, qui Heinsii lectionem expreffit, nihil aliud ad hunc locum notavit, quam Sigonium ediditfe *Moefta civitas fuit, vinci insueta: odisse tribunos,* ita tacitus innuens, alteram lectionem in codd. Oxoniensibus, quorum non meminit, exftitiffe. An tamen hic diligenter partes suas egerit, vehementer dubito ob codd. meorum diffensum. Si qui eorum suffragarentur, lectioni huic controversiam non moverem; utpote qui noverim, passim scribas locutiones per infinitivum conceptas inmutaffe, et saepe vocibus interpositis interpolaffe. Vide, quae notantur ad 1, 50, 2. Hic tamen quum pertinaciter diffentiant omnes membranae, neque alibi se earum ope in edendo Livio adjutum fuiffe D. Heinsius teftetur, alteram lectionem revocavi. Illud autem ferri nequit, quod mox *odere tribunos*, pro *odisse*, praeferant edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480.

Quum ibi quoque religio obftaret, ne posset, nisi ab consule, dici dictator] Vet. lib. *ne non posset.* SIG. Quod glaucoma obftitit oculis Sigonii, ut *non* hic putaret adjiciendum? Deleatur immo. *Religio obftat, ne possit dici dictator nisi ab consule*, id est, vetat religio, dictatorem dici ab alio, quam a consule. At *religio obftat, ne quid non fiat*, est religio cogit fieri. Foret itaque illud, cogit dici dictatorem praeterquam a consule. Neque enim ubique licet Latinis duplicare negationem, ut Graecis. l. 5, [36, 9.] *Jus poftulare barbari videbantur, sed, ne id, quod placebat, decernerent in tantae nobilitatis viris, ambitio obftabat.* Cur non et hic ponit *ne*

eo verti spes civitatis. et quum ibi quoque religio obſtaret, ne non poſſet niſi ab conſule dici dictator, augures conſulti eam religionem exemere. A. Cornelius dictatorem Mam. Aemilium dixit: et ipse ab eo magiſter equitum eſt dictus. Adeo, ſimul fortuna civitatis virtute vera eguit, nihil censoria anim-

non decernerent? J. FR. GRON. Similiter etiam supra cap. proximo. *Tunc quoque, ne confeſtim bellum indiceretur, neve exercitus mitterentur, religio obſtitit.* Nepos in Miltiad. 3. *Ad hoc consilium quum plerique accederent, Hiſtiaeus Milesius, ne res conficeretur, obſtitit.* Valer. Max. 5, 6, 6. *Vita eorum, ne vinceretur, obſtitit; mors fecit, ut vinceret.* Fatendum tamen, *ne non posset*, ut Sigonius in vet. lib. invenit, etiam in omnibus meis codicibus ſuperfuiſſe. nisi quod *nec non posset* sit in Lovel. 3. [Veith.] Neque aliter a Cl. Hearnio in Oxoniensibus repertum fuiſſe videtur, qui, *ne non posset* edens, monet, edit. Rom. principem recte *ne posset* praeferre, nihil addens de scriptura codicum, quos consuluit, ut eos in editam lectionem conspiraſſe verosimile sit, quam jam ante Sigonium etiam Aldus recepit. Ceterum ordine alio *quum ibi religio quoque obſtaret* Leid. 2. et Lovel. 1. et *a consule* Voſſ. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. Lips. Gaertn. Fragm. Hav. et editi ante Aldum: cum quo, *ab consule* reponente, faciunt reliqui scripti.

§. 5. *A. Cornelius dictatorem Mam. Aemilium dixit*] Pal. sec. et Camp. *Aulus Cornelius Cossus dictatorem.* GEBH. *A. Cornelius Cossus* etiam Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. Lipsiens. et Haverk. Deinde *M.* vel *Marcum Aemilium* Voſſ. 2. Leid. ambo, Lovel. quinque, Gaertn. Portug. Lipsiens. Haverk. et Fragm. Hav. Sed supra hoc libro saepiſſime *Mamerci* praenomen ei tributum fuit. V. c. 16. c. 17. c. 23. c. 24. et alibi. Saepe ita peccatur a librariis, qui praenomini minus noto *Mamercus* notiſſimum *Marcus* subſtituerunt. V. ad cap. seq. §. 3. c. 41, 11. aliisque locis.

Vera virtute eguit, nihil censoria animadversio effecit.] Legendum, ut in manuscriptis: *ut nihil censoria animadversio effecerit.* SIG. Pall. prim. tert. et Camp. *nihil censoria animadversio effecit.* Andreas, *quod nihil censoria animadversio effecit.* Vulgata lectio jam ab Sigonio unicum teſtem non admodum probum Pall. secund. habet. GEBH. Turpe mendum arbitror. Lego *offecit*, id eſt, obſtitit, impedivit. lege modo. T. FABER. Sic [*nihil censoria animadversio effecit*] scripti sani, sic veteres editiones, plane et expedite. Sigonius scabre nimis, *ut nihil censoria animadversio effecerit.* Videlicet, τὸ *simul* valere idem quod *simulatque*, non recordabatur. Nam eadem res eum errare compulit libro sequente c. 25. *Simul extrahi rem ex eo anno viderunt.* Ubi inculcat ex interpolato suo codice *simul ut.* Eſt tamen alia macula hic in omnibus libris, quam huc usque transiluimus. Scripserat enim Livius, *nihil censoria animadversio offecit.* id eſt, obſtitit, impedimento fuit.. Verbum frequens auctori. l. 1, [53, 1.] *Ni degene-*

adversio effecit, quo minus regimen rerum ex notata indigne domo peteretur.
6 Vejentes, re secunda elati, missis circum Etruriae populos legatis, jactando tres duces Romanos ab se uno proelio fusos, quum tamen nullam publici consilii societatem

ratum in aliis huic quoque decori offecisset. Hinc *offectus oculique venena maligni* impedimenta fascinorum dixit Gratius [v. 406.] V. ad l. 1. [in praefat. §. 3.] J. FR. GRON. *virtute vera eguit* Fragm. Hav. Deinde Mstis Sigonii et Palat. sec. Gebhardi, legentibus *ut nihil censoria animadversio effecerit*, unus tantum meorum Haverk. consentit. Ejus loco *et nihil censoria animadversio effecit* praefert Lovel. 4. a m. 2. editiones autem Aldo antiquiores *quod nil*, vel *nihil*, *effecit*. Sed recte Gronovius codd. qui *ut nihil effecerit* exhibent, erroris convicit, et Sigonium ad corruptam codicum suorum lectionem probandam permotum suspicatur, quod non animadverterit, *simul* hoc loco poni pro *simul atque*, quo sensu tamen apud Livium et alios frequenter obcurrit. V. infra ad 6, 1, 6. Vel etiam id factum fuisse censeri potest, quod crediderit, praecedens *adeo* requirere, ut ei subjungatur *τὸ ut*, neque viderit, id inservire proponendo cuidam quasi epiphonemati, de quo v. supra ad 2, 43, 10. Adde Freinshem. ad Flori 2, 17, 16. Insuper *censoris animadversio* Harlej. 1. Tum *efficit*, pro *effecit*, Leid. 1. Pro quo Faber et Gronov. emendandum judicant *offecit*, id est, obstitit, inpedivit. Supra 2, 1, 2. *Id sacerdotium pontifici subjecere, ne additus nomini honos aliquid libertati obficeret.* Eodem cap. §. 6. *Id obficere, id obstare libertati.* c. 30, 2. *Factione respectuque rerum privatarum, quae semper obfecere obficientque publicis consiliis.* V. Cl. Cortium ad Sallust. Catil. c. 28, 4. c. 51, 2. et c. 58, 2. Quum tamen codd. nulli huic conjecturae faveant, vide, num potius vulgatum defendi, et *nihil effecit, quo minus peteretur* accipi possit, pro non effecit, ne peteretur. V. ad 37, 54, 23.

Quo minus regimen rerum ex notata indigne domo peteretur] Andreae editio *peterent*. Palat. tert. MS. *noteretur*. GEBH. Teste Hearnio editio Romana princeps praefert, *quo minus regimina rerum peterentur*. at reliqui usque ad Aldum excusi legunt *quo minus regimina rerum peterent*. quod se etiam in modo memorata edit. Rom. invenisse Gebhardus auctor est. Illam certe, quae anno 1472. excusa est, ita habere profiteor. Sed recte *regimen peteretur* Aldus restituit, consentientibus scriptis meis; nisi quod *regnum rerum peteretur* praeferat Gaertn. et *regimen rerum pateretur* Haverk. quomodo etiam alibi interdum lapsi sunt scribae librarii. V. supra ad 2, 35, 1. *regimen peteretur*, est rector peteretur. V. viros doctos ad Valer. Max. 1, 1, 9. Ita Silius Ital. 15, 748. *mihi Belus avorum Principium*, id est, princeps avorum. Vide, quae ad eum locum notavi. Praeterea *exacta indigne domo*, pro *ex notata*, Haverk.

§. 6. *Quum tamen nullam publici consilii societatem movissent*] *quum tātū nullam* Leid. 2. *quum tm nullam* Lovel. 1. Sed solent

movissent, voluntarios undique ad spem praedae adsciverunt. Uni Fidenatium populo rebellare placuit: 7
et, tamquam nisi ab scelere bellum ordiri nefas esset, sicut legatorum antea, ita tum novorum colonorum caede imbutis armis, Vejentibus sese con-

scribae, voces *tantum* et *tamen* inter se commutare. V. supra ad 3,46, 1. *quum tum nullam* Lovel. 4. V. ad 22, 17, 5.

Voluntarios undique ad spem praedae adsciverunt] Repone *adsciverant*, ex vet. lib. SIG. Palat. sec. *adsciverant*, ut Sigonii cod. Andreas *acciverunt*. Vulgata lectio defenditur a melioribus libris MSS. Palat. ac Camp. ed. GEBH. *adsciverat* Haverk. *adsciverant* Lovel. 2. Harlej. 2. et Lipsiens. quod sibi quoque in Oxon. B. et edit. Romana principe obvium fuisse Hearne monuit; at vetustiores, quas vidi, editt. etiam Rom. anni 1472. *acciverant* praeferunt, *acciverunt* Leid. 2. et Lovel. 1. *adsciverunt* primus recepit Aldus, eamdemque lectionem servant codd. integriores. Alibi voces *adscitus* et *accitus* a librariis commutari, infra videbimus ad 45, 25, 13. Ceterum *consiliarios* habet Voss. 1. pro quo tamen *voluntarios* in margine emendatur. *societatem movissent voluntariam*, *undique* praefert Fragm. Hav. a m. 1.

§. 7. *Uni Fidenatium populo rebellare placuit*] *Fidenatum* Voss. 2. et Lovel. 3. V. supra ad 1, 27, 5. Similiter *Laurentum*, pro *Laurentium*, perperam in quibusdam scriptis supra legebatur 1, 14, 1. Praeterea *placuit rebellare* Portug. et Lovel. 5.

Et, tamquam nisi ab scelere bellum ordiri nefas esset] Vet. lib. plerique *et qui tamquam*. Suspicor igitur legendum *itaque tamquam*, ut ex *it* et *qui* fiat *itaque*. SIG. *et tamquam* Pall. duo, totidemque priscae editiones. Sec. *qui tamquam*. Sigonius *itaque tamquam*. Male meretur de tanto scriptore, qui omnia minima maxima ad arbitrium suum fingit, aptatque. GEBH. Cum vet. lib. plerisque Sigonii faciens ex meis unus Haverk. *et qui tamquam* praefert: cujus lectionis auctor duplicem lectionem *et tamquam*, ac *qui tamquam* jungere voluisse videtur. Certe *qui tamquam*, quod in Palat. sec. Gebhardus reperit, similiter superest in Harlej. 2. et apud Hearnium in Oxon. B. Insuper *ubi*, pro *nisi*, habet Haverk. *a scelere* Voss. 2. Tum alio ordine *ordiri bellum* Haverk. at *ab scelere bellorum ordiri* legit Lovel. 5. [*tamquam nihil ab scelere* Veith.]

Sicut legatorum antea, ita tum novorum colonorum] *ante* Florent. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. ambo, et Lipsiens. pro quo *arma* legit Haverk. Tum vox *ita* deest in Fragm. Hav. a m. 1. *tū* autem, id est, *tamen*, pro *tum*, scripsit librarius Haverk. sollemni errore, de quo v. ad 22, 17, 5. *ait. at tamen*, pro *ita tum*, est in Lipsiens. *actum* in Lovel. 2. 4. a m. pr. et 5.

Vejentibus sese conjungunt] *se conjungunt* Lovel. 2. Harlej. 2. et Lipsiens. *sese conjungit* Leid. 2. et Lovel. 1. quorum librarii ita maluisse videntur, quia verbum respicit praecedens *populus Fidenatium*. Verum Livius τὸ *populus*, utpote collectivum, saepe cum verbo plurali construxit. V. infra ad 10, 13, 11.

8 jungunt. Consultare inde principes duorum populorum, Vejos an Fidenas sedem belli caperent. Fidenae visae opportuniores. itaque, trajecto Tiberi,

§. 8. *Itaque, trajecto Tiberi, Vejentes Fidenas transtulerunt bellum*] Vox *trajecto* abest ab Leid. 2. et Lovel. 1. *transito Tiberi* habent Lovel. 5. et Portug. quomodo Livius infra loquitur 23, 28, 9. *Ad Iberum contrahunt copias, et, transito amne, urbem, a propinquo flumine Iberam adpellatam, obpugnare parant.* Quum tamen reliqui codd. in vulgatum conspirent, id praeferendum esse non dubito; alteram vero lectionem ex glossa atque interpretatione natam esse: (*v. ad 38, 27, 6.) quam ob caussam contra *trajicere* abiit in *transire* infra ad 30, 28, 1. Praeterea *bellum transtulerunt* alio ordine Haverk.

§. 9. *Romae terror ingens erat. accito exercitu ab Vejis, hostibus positis ad Fidenas*] Ex volumine Borbetomagensi hic mihi potius verborum ordo placeret: *Romae terror ingens erat, hostibus positis ad Fidenas. accito exercitu a Vejis.* RHEN. Ex his verbis alia luxata sunt, alia temere inculcata. Germana lectio in veteribus libris reperitur, *Accito exercitu ab Vejis, eoque ipso ab re male gesta perculso, castra locantur ante portam Collinam.* Neque vero verba illa, *hostibus positis ad Fidenas*, necessaria sunt, cum praesertim dixerit, *trajecto Tiberi Vejentes Fidenas transtulerunt bellum.* SIG. Verba illa, *hostibus positis ad Fidenas*, non tantum non sunt hic necessaria, ut Sigonius censet, sed sunt merae quisquiliae. membranae certe omnes constanter ea rejiciunt. Recte. neque enim satis Latine dici posse arbitror, *hostis positus est ad Fidenas.* MOD. Etiam omnes codices mei et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. ignorant voces *hostibus positis ad Fidenas*, quas etiam ab Oxoniensibus suis abesse Hearne testatur. Recte itaque easdem Gruterus expunxit, quod quidem etiam Sigonius fecerat, sed invitis proximis editoribus, qui inficetum hoc glossema indocti librarii iterum in contextum receperunt. Praeterea *Romae terror erat ingens* praefert Harlej. 1. Tum *a Vejis* Voss. 2. Lovel. 3. 5. Gaertn. Fragm. Hav. et vetustiores typis excusi usque ad Aldum. Ambigue librarii Leid. 1. et Lipsiens. *abeis*, pro *ab Vejis*, dederunt, ita tamen ut ipsos quoque *a Vejis* dare voluisse verisimile sit. Passim enim *B* et *V* commutantur. V. ad 5, 24, 5. *ab eis* autem, pro *a Vejis*, etiam infra per errorem praeferunt Msti 5, 48, 5.

Eoque ipso ob rem male gestam perculso castra locantur ante portam Collinam] Emenda, *eoque ipso ab re male gesta.* Solet autem saepe in hunc modum loqui Livius, et *a* praepositionem vel *ab* sic usurpare. Nam hoc ipso lib. paullo post [c. 41, 10.] *Moestae civitati*, inquit, *ab re male gesta, et iratae ducibus, M. Postumius reus objectus.* Sic et *ab secundis rebus* usurpat. ut l. 5. hujus decadis [c. 44, 6.] *Nunc*, inquit, *ab secundis rebus magis etiam solito incauti.* l. 5. rursum [c. 28, 7.] *Ibi eum, incomposito agmine negligentius ab re bene gesta euntem, adorti Aequi terrore injecto in proximos compulere tumulos.* RHEN. Quidam adjecere *eoque ipso.* Verum non video, qua de caussa hoc fecerint. Quidam *ab re male gesta* legunt, quod placet. GLAR. Gaudeo hanc lectionem *eoque ipso ab re male gesta perculso* in Campani ed. com-

Vejentes Fidenas transtulerunt bellum. Romae terror ingens erat. adcito exercitu ab Vejis, eoque ipſo ab re male geſta perculſo, caſtra locantur ante 9

parere: nam mihi probatam, diſſidentibus MSS. admittere, parum verecundi ingenii eſſe videbatur. Libri, inquam, hic omnes discrepant, deteriorem superingerentes lectionem *eoque ipso ob rem male geſtam perculsa caſtra*. Loca, quae occupavit Rhenanus, quid nocet hic advocare? Paullo poſt c. 41. *Moeſtae civitati ab re male geſta, et iratae ducibus*. 5, 44. *Nunc ab secundis rebus magis etiam solito incauti*. c. 32. *Cum Etrusci pleni animorum ab priſtini diei meliore occasione, quam pugna, in aciem processissent*. Contra tamen Pall. omnes *ac priſtini diei*. c. 40. legendum ex Pall. omnibus: *cum equites procul visi non sine terrore ab dubiis*. vulgo *ac dubiis*. l. 28, 5. *Suſtulerant enim animos Aetoli, cum ab Romana societate, tum poſt Attali adventum*. GEBH. *eoque*, pro *eoque ipso*, in solis tantum Ascensii edd. annorum 1513. et 1516. ac Parisina anni 1529. obvium fuit; reliquae, ut et omnes mei, atque Hearnii Oxonn. codices *eoque ipso* praeferunt, nisi quod *quoque ipso* Gaertn. *eoque ipse* Haverk. et *eo ipso* Lipsiens. praeferant. Recte itaque ea lectio, quae a quibusdam male inmutata erat, ab aliis revocata eſt; cujus rei caussam, quam se ignorare Glareanus fatetur, sponte deprehendisset, si vel codices scriptos, vel vetuſtiſſimas edd. consulere operae duxiſſet. Praeterea in codice Leid. 1. in quo saepe litera *m* finalis, linea suprascripta notari solita, perperam pro arbitrio librarii vel addi, vel omitti solet, hoc loco scriptum legitur *ab rē male geſtū*. quod primis principiis grammatices adversatum ab aliis poſtea mutatum eſt in *ob rem male geſtam*, quemadmodum servant Voſſ. 2. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Gaertn. Portug. Fragm. Hav. Haverk. et Hearnii Oxon. C. B. L. 1. et 2. [Veith.] Sed recte Rhenanus ejus loco reſtituit *ab re male gesta*, quod supereſt in Florent. Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. Harlej. 1. et Oxon. N. apud Hearnium. Est autem dictum *ab re male geſta*, quemadmodum *ab ira* et similia, de quibus infra v. ad 24, 30, 1. Potuit etiam eſſe, ut *ob rem male geſtam* natum sit ex alterius lectionis interpretatione. V. infra ad 26, 1, 3. Praeterea recte Sigonius ad verba praec. *perculso*, quod servant Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. una cum Hearnii Oxon. B. L. 1. et 2. Proxime accedunt Portug. et Oxon. N. *percusso* praeferentes. *perculsa* habent Florent. Leid. 1. Lovel. quinque, Voſſ. 2. Harlej. 1. et Oxon. C. [Veith.] *perculsam* Gaertn. *percussa* Voſſ. 1. et Leid. 2. Alibi saepe *perculsus* et *percussus* confundi, infra videbimus ad 34, 15, 2. Denique *ad portam Collinam* habet Haverk. Male. Infra 6, 25, 8. *Caſtris ante portam positis, ingressus urbem*. Sed ita interdum seribae peccarunt. V. ad 37, 29, 2. Vox *portam* autem exsulat ab Harlej. 1.

Tabernaeque clausae, fiuntque omnia caſtris, quam urbi, similiora] Pall. membranae omnes *tabernae clausae fuerunt. omnia caſtris*. GEBH. Similiter legunt Voſſ. 2. Lovel. 3. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *fiunt omnia caſtris*, sine τῷ *que*, Lovel. 2. 4. 5. Lipsiens. et Harlej. 2. *fiuntque omnia in caſtris* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. qui tres simul cum

portam Collinam, et in muris armati dispositi, et juſtitium in foro, tabernaeque clauſae: fiuntque omnia caſtris, quam urbi, similiora.

1 XXXII. Tum trepidam civitatem, praeconibus per vicos dimiſſis, dictator ad concionem advoca-
2 tam increpuit, *quod animos ex tam levibus fortunae momentis suspensos gererent, ut, parva jactura accepta,*

Haverk. paullo ante *depositi*, pro *dispositi*, praeferunt. [*fiunt omnia in caſtris* Veith.]

§. 1. *Tum trepidam civitatem*] Volumen Borbetomagense *Cum trepidam civitatem.* Et potest stare, si quis sententiam continuet. Subinde vero sic Livius loquitur, ut lib. proxime sequenti [c. 16, 8.] *Jamque Romani, desperata ope humana, fata et Deos spectabant, quum legati ab Delphis venerunt, sortem oraculi adferentes.* RHEN. Rhenanus indicat, eam lectionem probari poſſe, si haec verba cum ultimis proximi capitis continuantur. *fiuntque omnia caſtris, quam urbi, similiora, quum trepidam civitatem dictator* etc. Et sane *Cum trepidam civitatem* habent etiam Florent. Voſſ. 1. Leid. 1. Portug. a m. 1. et Lipsiens. V. infra ad Epit. Liv. 48, circa finem, unde has voces passim confundi solere conſtat.

Ad concionem advocatam increpuit] *ad contentionem* Leid. 1. De quo errore, saepius a librariis commiſſo, v. ad 4, 6, 4. Tum *vocavit* Lovel. 2. quem, solum hanc scripturam exhibentem, audiendum non censeo. V. ad 26, 48, 13. Praeterea *increpavit* Lovel. 2. et primae editt. pro quo deinde Aldus subſtituit *increpuit.* Et recte. Non modo enim ita praeferunt omnes, quibus usus sum, codd. manu exarati; veterum etiam, hac forma veteres in significatione objurgandi eo verbo usos eſſe, docuit Voſſius 5. Gramm. 20. Quin et ita apud ipsum Livium obcurrit 24, 17, 7. *Adeo graviter est ab consule increpitus, ut per eum stetisse diceret, quo minus accepta ad Cannas redderetur hoſti clades.* ubi vide. Similiter, licet *discrepavit* usitatius sit, quam *discrepuit*, illud poſterius tamen Ciceroni reddendum 3. de Orat. 30. *Nihil sane ad rem pertinet, si qua in re discrepuerit ab Antonii divisione noſtra partitio.* Ita enim non tantum exhibet cod. Traject. sed insuper Non. Marcell. in cap. De contrariis generibus verborum, probaturus veteres *discrepuit*, pro *discrepavit*, dixiſſe, laudando eumdem Ciceronis locum, non aliter suo tempore ibi scriptum fuiſſe, satis indicat.

§. 2. *Quod animos ex tam levibus fortunae momentis suspensos gererent*] Legendum ex Pall. tribus ac Camp. edit. *levibus momentis fortunae.* l. 2, 7. *Tam levi momento mea apud vos fama pendet.* GEBH. *tam levibus momentis fortunae* etiam Lovel. 2. 3. 5. Harlej. ambo, Gaertn. Lipsiens. Leid. 2. Haverk. et Fragm. Hav. Reliqui codices ordinem receptum tuentur. Deinde *gereret* Leid. 2. Quod forte praecedens *civitas* requirere aibi persuasit indoctus librarius. Verum quum per vocabulum *ci-*

quae ipsa non virtute hostium, nec ignavia Romani exercitus, sed discordia imperatorum, accepta sit, Vejentem, hostem sexies victum, pertimescant, Fidenasque prope saepius captas quam obpugnatas. Eosdem et Ro- 3 *manos et hostes esse, qui per tot secula fuerint: eosdem animos, easdem corporis vires, eadem arma gerere. se quoque eumdem dictatorem Mam. Aemilium esse, qui*

vitas hic indicentur cives, potuit etiam Livius ei tamquam collectivo verbum plurale addere. Ita infra 26, 18, 6. *Moesta itaque civitas in campum descendit, atque in magistratus versi circumspectant ora principum.* 43, 7, 7. *Exposuit civitatis primum suae benefacta, et vetera, et ea, quae Persei bello praestitissent.* (* v. ad 38, 33, 3.) Praeterea *quos ex tam levibus* Lipsiens. Voces *animos ex tam levibus* desunt in Lovel. 2.

Vejentem hostem septies victum] Iidem pro *septies* reposuerunt *sexies*, quod continuo sequatur, *septimam infelicem defectionem.* At non difficile fuerit ex Livio ostendere, novies cum Vejentibus hactenus conflictatum. at pugnas post amissum Cremerae praesidium pro una supputare videtur. Appius autem l. 5, [4, 13.] ait, Vejentes *septies rebellasse.* GLAR. Quid si legatur *toties?* ut in plerisque antiquis libris legitur, praesertim cum saepius, quam sexies, victi Vejentes sint. SIG. MS. *sexiens.* Sigonius legit *toties* ex quibusdam vett. libris. Lego *sexcenties*, proverbiali forma, ut infra l. 5, 4. *Agros nostros millies depopulati sunt.* KLOCK. Solus Palat. sec. *hostem totiens victum.* quod avidissime apprehendens Sigonius nihil eo certius esse pronunciat. Sed eandem lectionem reperi in Campani editione. Andreas edidit *hostem septies victum.* Sed stare posse existimo vulgatam lectionem; *inducias ruptas, septimam infelicem defectionem*, ut mox loquitur ipse Livius. GEBH. *toties*, vel *totiens victum* Voss. 1. in margine, Leid. 2. Lovel. 1. 2. Harlej. 2. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Oxon. B. L. 1. et C. apud Hearnium. *sexies* autem, quod reliqui codices exhibent, primus recepit Aldus, quum priores, praeter Campan. Gebhardo memoratum, praeferant *septies*, quae scriptura in nullo mihi cod. obvia fuit. Mox voces *quam oppugnatas* non adparent in Gaertn.

§. 3. *Eosdem et Romanos et hostes esse, qui per tot secula fuerint*] Palat. sec. *Eosdem et Romanos esse, et hostes.* GEBH. In eumdem ordinem voces digeruntur etiam in Haverk. *Eosdem et Romanos hostes esse*, una voce omissa, non recte praefert Florent. Deinde *qui per tot secula fuerunt* perperam Haverk. et Harlej. 2.

Se quoque eumdem dictatorem Mam. Aemilium esse] *set quoque eumdem* Lipsiens. Tum vox *eumdem* deficit in edd. Rom. anni 1472. et in Parm. anni 1480. vox autem *dictatorem* in Leid. 2. Deinde *M. Aemilium esse* habent Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Lipsiens. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. V. ad cap. praec. §. 5.

Qui antea Vejentium Fidenatiumque] *qui ante* Florent. Voss. 2.

ante Vejentium Fidenatiumque, adjunctis Faliscis, ad 4 *Nomentum exercitus fuderit: et magistrum equitum A. Cornelium eumdem in acie fore, qui priore bello tribunus militum, Larte Tolumnio rege Vejentium in conspectu*

Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. 2. Gaertn. Klockian. Portug. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. B. omnesque edd. usque ad Gronovianam anni 1678. quae prima *antea* recepit. Sed quum prius in plerisque codicibus supersit, et lectionis mutatae nulla ratio reddatur, alterum revocavi. Mox *ad Numentum* Lovel. 5. et Portug. *ad Momentum* Harlej. 1. et Haverk. V. supra ad c. 22, 2. Deinde *fuderat*, pro *fuderit*, Lovel. 5.

§. 4. *Magistrum equitum A. Cornelium eumdem in acie fore*] *magistratum equitum* Haverk. *M. equitum* Gaertn. Deinde *A. Cornelium Cossum* Lovel. 5. Lipsiens. Portug. Haverk. et apud Hearnium Oxon. B. Tum *eum in acie fore* Lovel. 2.

Qui priore bello tribunus militum etc.] Muretus 15. Var. lect. 14. putat, quum Livius supra hoc lib. c. 20. multis argumentis docuerit, errare eos, qui tradunt, A. Cornelium Cossum tribunum militum secunda opima spolia Jovis Feretrii templo intulisse, hic vero Mam. Aemilium dicentem faciat, magistrum equitum A. Cornelium eumdem in acie fore, qui priore bello tribunus militum spolia opima in Jovis Feretrii templo suspenderit, eum parum considerate locutum, et inter se pugnantia in historiam retulisse. At eum defendit Cel. Jac. Perizonius in Animadv. Hist. c. 7. p. 289. ac docet, ex tota narratione liquere, Livium quidem, ut Augusto gratificaretur, retulisse illa, quae de hac re Augustum dicentem audiverat, ejusque sententiam nonnullis argumentis adstruere conatum fuisse; non obscure tamen subindicasse, se potius in alia omnia abire, atque in ea opinione esse, spolia opima a Cosso relata fuisse ante consulatum, quum tribunus militum foret, idque etiam ex hoc loco patere, ubi oratione in historiae suae ornamentum a se composita, in qua verisimilitudinem religiosissime sequi ac servare debuit, inducit dictatorem de suo antea tribuno militum, nunc magistro equitum narrantem, eum in tribunatu militari, Larte Tolumnio Vejentium rege occiso, spolia opima in Jovis Feretrii templo dedicasse. Idem etiam ex eo colligi posse, quod c. 30. cum serie rerum ad ipsum Cossi consulatum deducitur, nullam Tolumnii, nullam omnino opimorum spoliorum tunc temporis a Cosso relatorum mentionem faciat, sed quatuor annorum spatium uno capite concludat, et sicut proxime superiore anno *nihil dictu dignum actum* esse, sic illo Cossi nihil, nisi siccitatem, sterilitatem, ac morbos, memoret. Tantum etiam tunc *Vejentes in agrum Romanum excursiones fecisse*, sed de qua injuria sequente demum anno res repetitae sint, et tertio anno, quo Cossus fuit magister equitum, bellum cum iis gestum, initiis parum felicibus, sed exitu felicissimo. Si caput hoc Animadv. Hist. Peri-

ctu duorum exercituum occiso, spolia opima Jovis Feretrii templo intulerit. Proin memores, secum triumphos, secum spolia, secum victoriam esse; cum hostibus scelus legatorum contra jus gentium interfectorum, caedem in pace Fidenatium colonorum, inducias ruptas, septimam

zonii legisset, aut ejus lecti meminisset J. Clericus, ea, quae ad hunc locum Livii notavit, tuto omisisset, vel simul addere debuisset rationem, cur Perizonii defensionem Livianam probare nollet. Alio ordine *qui tribunus militum priore bello* Lovel. 3. Vocula *qui* non adparet in Lipsiens.

Larte Tolumnio rege Vejentium in conspectu duorum exercituum occiso] *Larce* Lovel. 2. et Fragm. Hav. *Larcio* Voss. 2. *Latore* Klock. *Lartet Collumnio* Florent. Sed ultima litera τοῦ *Lartet* quasi varians lectio adscripta fuisse videtur, ut indicaret librarius, se vocem sequentem *Collumnio* etiam per literam *T* initialem scriptam reperisse. Tum *Colnmino* Voss. 2. *Colnminio* Gaertn. *Colūpnio* Fragm. Hav. a m. 2. *Columnio* Lovel. 2. *Tolumpnio* Lipsiens. *Tolunnio* Lovel. 3. *Toluminio* Leid. 2. et Lovel. 5. *Tolumnia* Leid. 1. V. supra hoc lib. ad c. 17, 1. Tandem *rege Vejetum* Leid. 2. Priscian. 5. Gramm. p. 645. *Lar, quando significat κατοικίδιον θεὸν, laris facit genitivum. sin autem imperatorem Vejentorum, Lartis, quem mactavit Cossus. Et testis est Ovidius in epigrammatis, sic dicens,*

Larte ferox caeso Cossus opima tulit.

Livius in IV. ab urbe condita. Larte Tolumnio rege Vejentorum. Sed vox *Vejentorum* nihili est. A nomine enim urbis Vejorum formatur vel *Vejens*, vel interdum *Vejentanus*, non autem *Vejentus*.

Spolia opima Jovis Feretrii templo intulerit] Palat. sec. *in templo tulerit*. GEBH. *spolia optima* Voss. 1. a m. 1. Gaertn. et Lovel. 1. V. mox hoc cap. ad §. 11. Vox *opima* deficit in Lipsiens. Deinde vox *Feretrii* deest in Fragm. Hav. a m. 1. *Feretrii Jovis* habet a m. 2. Denique *in templo intulerit* Frágm. Hav. *templo tulerit* Haverk. *templo optulerit* Lovel. 4.

§. 5. *Proinde memores, secum triumphos*] *Proin memores* Pall. pr. ac tertius. GEBH. Libri meliores, *Proin memores*. Ita saepe eorundem auctoritate *dein*, pro *deinde*, restituimus. J. FR. GRON. Libri nostri omnes τὸ *Proinde* servant. At, se *Proin* in Oxon. B. et L. 1. ac 2. vidisse, auctor est Hearne. *Dein*, pro *deinde*, saepe in Livio auctoritate meliorum codicum revocari, supra vidimus ad 3, 3, 6.

Secum spolia, secum victoriam esse] *spolia secum* Voss. 1. et Leid. 2. qui iidem codd. etiam τὸ *esse* ignorant. At *secum* priori loco deest in Lovel. 1. in quo etiam τὸ *esse* non adparet.

Septimam infelicem defectionem. Arma caperent: simul] Ita perperam distinctus circumferebatur hic locus, quem nunc ex aequo adjuvare non destiti. JAC. GRON. Distinctio, quam merito Cl. Jac. Gronovius culpat, in una tantum patris ejus postrema editione obvia mihi fuit. Paullo ante *fiducias ruptas*, pro *inducias*, perperam Klock.

6 *infelicem defectionem, arma caperent. Simul castra castris conjunxissent, satis confidere, nec sceleratissimis hostibus diuturnum ex ignominia exercitus Romani gau-*
7 *dium fore; et populum Romanum intellecturum, quanto melius de republica meriti sint, qui se dictatorem tertium dixerint; quam eos, qui, ob ereptum censurae*

§. 6. *Simul castra castris conjunxissent*] *castris junxissent* Voss. 1. in cujus margine emendatum est *castris cum junxissent*, quae eadem scriptura etiam superest in Leid. 2. Lovel. 1. 3. et Fragm. Hav. eodem errore scribarum, ac supra notavimus 4, 24, 7. Ut autem scribae ita hic errarent, ea caussa fuisse videtur, quoniam non adverterint, *simul* pro *simulac* poni, quod ipsum multis aliis locis ipsis fraudi exstitit. V. ad 6, 1, 6.

Nec sceleratissimis hostibus diuturnum ex ignominia exercitus Romani gaudium fore] Alio ordine *nec diuturnum ex ignominia exercitus Romani sceleratissimis hostibus gaudium fore* Lovel. 4. *diutinum gaudium* Lipsiens. a m. 1. et edd. principes, pro quo Aldus *diuturnum* primus recepit. Et ita praeferunt omnes codd. mei. Alibi saepe hae voces in scriptis confunduntur. V. quae infra notantur ad Liv. 28, 24, 6.

§. 7. *Et populum Romanum intellecturum, quanto melius de republica meriti sint.* Palat. sec. *promeriti*. GEBH. Vocula *et* non est in Lovel. 5. Tum *intellecturum fore* Lovel. 4. Deinde *promeriti sint* etiam Haverk. *meriti sunt* Leid. 2. Mox *qui se dictatorem tertio dixerunt* Haverk.

Quam eos, qui ob ereptum] Dele illud *eos*. sin minus, soloecismus fuerit, *melius meriti sunt, quam eos*. Itaque lege *quam qui ob*. T. FABER. *eos* constanter superest in omnibus scriptis. Faveo tamen Fabro eam vocem delendam censenti. Librariis ellipsis pronominis demonstrativi, displicuit; ideoque, nullo respectu ad praecedentia habito, id Livio reddere conati, turpem soloecismum commiserunt. De ellipsi hac v. infra ad 23, 15, 4.

Qui ob ereptum censurae regnum labem secundae dictaturae suae inposuerint] Latinissime. quia tamen Pall. sec. *qui se obreptum*, ac tert. *labe*; putant amici quidam leg. *qui se ob ereptum censurae regnum labe secunda dictatura inusserint*. GEBH. *qui obreptum censurae regnum* Haverk. Et ita est in Lovel. 5. nisi quod ejus librarius vocem *qui* omiserit. *qui ob rectum* Lipsiens. in contextu. *qui ob erectum* Lovel. 2. et Fragm. Hav. V. ad Liv. 3, 5, 7. *qui ob eruptum* Gaertn. V. ad cap. seq. §. 6. Deinde *labem sic dictaturae suae imposuerunt* Haverk. qui et paullo ante *dixerunt* habuerat. At *imposuerunt* hic legunt etiam Voss. 2. Gaertn. Lovel. 3. 4. 5. Portug. et Fragm. Hav. licet antea recte *dixerint* dedissent. Omnes has lectiones, etiam quas Gebhard. ex Mstis Palatinis protulit, librariorum errore natas puto; ideoque amicis ejus, *qui se ob ereptum censurae regnum labe secunda dictatura inusserint* legentibus, adsentiri nequeo. Certe illud *se* non nisi in uno, eoque interpolato passim et pessimae fidei, codice in-

regnum, labem secundae dictaturae suae inposuerint.
Votis deinde nuncupatis profectus, mille et quin- 8
gentos passus citra Fidenas castra locat: dextra
montibus, laeva Tiberi amne septus. T. Quinctium 9
Pennum legatum occupare montes jubet, occultumque id jugum capere, quod ab tergo hostibus foret.

venit. *labe* vero inde natum puto, quoniam nota literae *m*, quae literae praecedenti inponi solet, adpingi neglecta sit; quod infinitis locis evenire solet. Praeterea, *inurere alicui maculam, notam, ignominiam* similiaque recte dici, constat ex illis, quae Gronov. infra notat ad 9, 3, 13. at *inurere aliquem nota, macula, ignominia* alibi nondum notavi. Verum licet ea locutio in usu foret, putarem nimis emphaticam esse, quam ut Mam. Aemilius fateatur, labem dictaturae suae secundae *inustam* esse, quo multo levius est, eam *inpositam* esse. Ita *inponere contumeliam* dixit Sallust. in Catil. 48. *Ipsum Crassum ego postea praedicantem audivi, tantam illam contumeliam sibi ab Cicerone inpositam.* ubi locutionem illam aliis exemplis inlustravit Cl. Corte. V. etiam Cl. Wassium ad eumdem locum. Cic. pro Quinct. 31. *Obsecrans per Deos inmortales, ut aut secum jure contenderent, aut injuriam sine ignominia sibi inponerent.* Ipsum autem *imponere labem* obvium est apud Curtium 7, 7. *Quae subinde nunciata sunt regi, continuae felicitati rerum ejus inposuerant labem.*

§. 8. *Mille et quingentos passus citra Fidenas castra locat*] *mille et centum passus* Lovel. 5. *M. et LV. passus* Lovel. 3. *mille et quinquaginta passus* Leid. 1. Harlej. 2. Portug. et Haverk. vel *Ugentos* in *Uginta*, vel *IↃ.* in *L.* abiit. V. infra ad 37, 50, 11. *M. et A. Cossus citra Fidenas* Florent. et Lipsiens. Origo erroris illa est, quod librarii non intellexerint notam numeri quingenarii, et pro *M. et IↃ*, vel *M et D*, dederint *M. et A.* vel *M. et a*, quomodo est in Lovel. 1. eodem nempe errore, quo *ac* pro *IↃC*, vel *DC* datum erat supra 3, 62, 8. (*8, 19, 14.) Corruptius *X. et a passus* est in Klockian. Sed numeri millenarii nota ∞ saepius in *X* corrumpi solet. V. ad 33, 14, 5. Alii deinde per literas singulares *M.* et *A.* praenomina *Marcus* et *Aulus* indicari existimantes *passus* in *Cossus* mutandum arbitrati sunt. Pessime ita exhibet ed. Rom. anni 1472. *profecti Mamercus et Aemilius mille passus citra Fidenas castra locant, dextra montibus, laeva Tiberi amne septi.* Et ita etiam est in ed. Parm. anni 1480. nisi quod habeat *Cornelius*, pro *Aemilius.* Deinde *circa Fidenas* Haverk. et Lovel. 4. in contextu, errore etiam alibi obvio. V. infra ad 21, 48, 6. Tota vox *citra* exsulat ab Harlej. 1. quemadmodum verbum *locat* ab Haverk.

Laeva Tiberi amne septus] *amne septus est* Voss. 2. et Fragm. Hav. Sed verbum non est necesse. *Tyberiane septus* Lipsiens. Scriptum fuerat *Tyberi āne*; omissa autem nota literae *m*, voces duae male coaluere.

§. 9. *T. Quinctium Pennum legatum occupare montes jubet*] *Tum*

10 Ipse postero die, quum Etrusci pleni animorum ab pristini diei meliore occasione, quam pugna, in aciem processissent, cunctatus parumper, dum speculatores referrent, Quinctium evasisse in jugum

Quintium Voss. 2. et Lovel. 3. Praenomen Quincti deerat a m. 1. in Fragm. Hav. Deinde *Poenum* Voss. 1. Lovel. 2. Harlej. ambo, Lipsiens. Haverk. et Gaertn. *Paenum* Leid. 1. *Penum* Voss. 2. Lovel. 3. 4. 5. Portug. et Fragm. Hav. *Poenium* Leid. 2. et Lovel. 1. V. supra hoc libro ad c. 26, 2. Postea *montes occupare*, transpositis vocabulis, Haverk. In verbis sequentibus *a tergo*, pro *ab tergo*, est in Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 4. Gaertn. et edd. vetustis.

§. 10. *Etrusci pleni animorum, ac pristini diei meliore occasione, quam pugna*] Lego vel repugnantibus omnibus testimoniis veteribus *ab pristini.* ut sit dictum, *pleni animorum ab pristini diei occasione meliore, quam pugna.* Quomodo dictum est etiam, *exercitum perculsum ab male re gesta*, et *moestam civitatem ab male re gesta*, et ejusmodi alia multa. SIG. *Pristinus dies* non est is, qui proxime praecessit hunc diem: nam plures dies inter hunc et eum, quo Etruscis oblata erat occasio bene pugnandi, intercesserunt; ut ex iis, quae hoc et superiore capite narrat Livius, liquet. Eodem modo *pristinum diem* dicit 9, 23, 11. in oratione Fabii ad milites: *Non frustrabor ego vos castra hic relinquendo, in quae infecta victoria, sicut pristino die, vos recipiatis.* Nam et ibi aliquot dies inter pugnam ancipitem et eum diem, quo haec dicta sunt, interjecti fuerant, quibus Fabius suos intra vallum continuerat, ut dicit Livius. Suetonius tamen aliter videtur dicere *pristinam noctem* in Aug. 94. *M. Cicero somnium pristinae noctis familiaribus forte narrabat. pristina nox* enim ibi vix aliter accipi potest, quam de ea, quae praecesserat diem, quo Cicero somnium suum familiaribus narrabat. Sed mihi suspectum est, et putem pro *pristinae noctis* potius legendum esse *proximae noctis.* ut apud eumdem in Caesare 7. *Confusum eum somnio proximae noctis.* Sallust. Jug. 113. *Nocte ea, quae proxima fuit ante diem colloquio decretum.* DUK. *ac pristini diei* in tribus Pall. constanter superesse, iisque invitis *ab pristini diei* verum esse, monet Gebhardus supra ad lib. hujus c. 31, 9. *ac pristini diei* servant etiam ex meis Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Lips. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. In Harlej. 1. tantum et Klock. *ab pristini diei* erat; quod sibi quoque in Oxon. B. L. 1. et 2. obvium fuisse, Hearne monuit. Ita infra 5, 47, 11. *Inde intentiores utrimque custodiae esse, et apud Gallos, quia vulgatum erat. inter Vejos Romamque nuncios commeare, et apud Romanos ab nocturni periculi memoria.* ubi v. iterum Rhenan. Adde, quae supra notantur hoc libro ad cap. praec. §. 9. Praeterea *meliore actione*, pro *occasione*, Lipsiens. in contextu. quod recte in margine emendatur. Ceterum Casp. Bonifacius in Epist. ad Eliam Putsh. scripta 16. Febr. anno 1603. cujus exceptum mecum communicavit Cl. Paull. Dan. Longolius, testatur, se in codice suo reperisse *Vejentes, pleni animorum et meliore occasione, quam pugna pristini diei frusi.*

propinquum arci Fidenarum, signa profert: peditumque aciem instructam pleno gradu in hostem inducit: magistro equitum praecipit, ne injussu pu- 11
gnam incipiat: se, quum opus sit, equestri auxilio

Evasisse in jugum propinquum arci Fidenarum] *evasisse jugum* Lipsiens. quod sensu contrario notaret ex jugo digressum esse. Sed praepositio *in*, quae forte per compendium *ī* scripta fuit, intercepta est a prima litera vocis sequentis *iugum*. V. ad Epit. Liv. 85. De locutione *evadere in jugum*, *in muros* v. hoc lib. ad c. 34, 1. Deinde *arci Fidenartum* scriba Florent. dubium relinquens, utrum *Fidenarum*, an *Fidenatium*, vel, ut interdum corrupte scribi solet, *Fidenatum* legere voluerit. Sed *arci Fidenatium* dederunt Lovel. 2. 3. Harlej. 2. Lipsiens. Gaertn. et Haverk. Alterum tamen *arci Fidenarum* malo. Paullo ante *in aciem praecessissent*, pro *processissent*, Lipsiens. Perperam. Ita alibi peccari, infra videbimus ad 44, 5, 6.

Aciem instructam pleno gradu in hostem inducit] Palat. pr. ac tert. *plano gradu*. GEBH. *plano gradu* etiam Voss. 2. et Lovel. 3. Voces illas passim a librariis commutari in Mstis, olim ostendi ad Silii Ital. 3, 532. Hic vero *pleno gradu* verum est. Infra 9, 45, 14. *Prima luce Romani signis prolatis in acie consistunt, et, ubi nemo obvius ibat, pleno gradu ad castra hostium tendunt.* 34, 15, 3. *Signa prae se ferri, plenoque gradu ad castra hostium oppugnanda succedere jubet.* et c. 16, 2. *Secundam legionem, ceteris omnibus effusis ad sequendos hostes, pleno gradu sub signis compositam instructamque subire ad portam castrorum jussit.* Sallust. in Jug. 98. (aliis 103.) *Dein cunctos pleno gradu in collem subducit.* ubi v. Cl. Wassium ac Cortium. Cic. 12. ad Famil. Epist. 16. *Nam illum paratum, ut video, et ingressum pleno gradu cohortari non intermittemus.* ubi Manutium etiam eadem Livii exempla observasse video. Quinctil. Declam. 3, 2. *Si fors ita tulerit, ibit ad poenam pleno gradu, tam paratus mori pro pudicitia, quam occidere.* ubi v. Cel. Burmann. Quibus adde Elegantiss. Broekhus. ad Propert. 4. El. 10, 36. Quid autem sit *pleno gradu* exponens Doujatius, inquit „id „est, nec cursu effuso, nec lento „passu, sed militari gradu, et „paullo grandiore. ubi minus recte *gradum militarem*, et *gradum plenum* confundit, quos tamen distinguit Vegetius 1. de re milit. 9. loco jam a viris doctis passim laudato. *Militari ergo gradu viginti millia passuum horis quinque duntaxat aestivis conficienda sunt. Pleno autem gradu, qui citatior est, totidem horis viginti quatuor millia peragenda sunt. Quidquid addideris, jam cursus est, cujus spatium non potest definiri.*

§. 11. *Ne injussu pugnam incipiat*] Probo. Alii tamen codices *injussus* dum habent, perperam esse existimo. 7, 12. *Se injussu dictatoris aut dimicaturos, aut agmine Romam ituros.* GEBH. *injussus* ex meis praeferunt Lovel. 3. et Voss. 2. quod recte Gebhardo displicuit. Plura infra v. ad 7, 12, 12.

Se, quum opus sit, equestri auxilio signum daturum] Legendum *equestri vexillo.* Nil verius arbitror. Nam tunc temporis et multo citerius, vexilla equitum erant res nota. T. FABER.

signum daturum. tum ut memor regiae pugnae, memor opimi doni, Romulique ac Jovis Feretrii, rem
12 gereret. Legiones inpetu ingenti confligunt. Romanus odio accensus, inpium Fidenatem, praedonem Vejentem, ruptores induciarum, cruentos legatorum infanda caede, respersos sanguine colonorum

Vexilla equitum fuisse Lipsius 4. de Milit. Rom. Dial. 5. docuit ex Liv. 8, 39, 6. *Vexilla se suorum parmasque cernere equitum.* Adde infra hoc lib. c. 38, 3. *Sequimini pro vexillo cuspidem meam. Ostendite Romanis Volscisque, neque equitibus vobis ullos equites, neque peditibus esse pedites pares.* Nihilominus, pessime Fabrum *equestri vexillo* conjecisse, contra omnium codicum in vulgatam scripturam consentientium auctoritatem, existimo. Quid enim? an omnes equites totius exercitus, adeoque, ut tempora haec ferebant, duarum legionum, quibus praeerat magister equitum, sub uno erant vexillo? quum tamen unicuique legioni sua esset aquila. Certe in Livii laudato loco ex l. 8. *vexilla*, non *vexillum, equitum*, memorantur. *equestre auxilium* autem est auxilium, quod equites ferebant. Ita *equestris terror* est, quem equites inferunt, infra 27, 42, 2. *Jam primos occupaverat equestris terror. fremitus equestris* ex emendatione Gronovii 40, 31, 5. *Ubi primum fremitum equestrem audivit, avertit equos, et castra repetit.* ad quem locum plura vide. Fabri conjectura merito etiam Doujatio displicuit. Insuper *sed quum opus sit*, pro *se quum opus sit*, Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Praeterea distinctione mutata ita interpungendum monuit Cl. Coetierius in margine exemplaris sui: *se, quum opus sit equestri auxilio, signum daturum.*

Tum ut memor regiae pugnae, memor opimi doni] *tum et memor* Haverk. et Lovel. 5. a m. 1. errore operarum, qui has voculas saepissime confuderunt. V. ad 21, 28, 8. *tamen ut memor* Lipsiens. V. ad 22, 17, 5. Sed vocula *ut* abest a Fragm. Hav. quam intercepisse videtur proxime praecedens vocula *tū*, id est *tum*. Vocabulis transpositis *ut tum memor* Lovel. 4. *tum, ut memores regiae pugnae* perperam praefert Harlej. 1. [*daturum ait cum memor* Veith.] Deinde *optimi doni* Lovel. 1. Leid. 2. et Voss. 1. a m. 1. quomodo etiam alibi librarii peccarunt. V. hoc cap. ad §. 4. et infra ad 38, 8, 9. Mox *Romuli ac Jovis*, pro *Romulique*, Haverk. Sed nec ipsum illud probandum esse, evincunt, quae de more Liviano supra dicta sunt ad 2, 31, 1.

§. 12. *Praedonem Vejentem, ruptores induciarum*] *praedonem ingentem Vejentem* Oxon. N. apud Hearnium. Et ita praefert Voss. 1. a m. 1. sed omnino vox *ingentem* nata est ex sequenti *Vejentem*. Hinc recte in Voss. 1. deleta est; pro qua primo margini adscriptum fuit *imparem*, quae et ipsa dictio eodem jure postea inducta est. Ceterum *impium Fidenatem praedonem, Vejentes ruptores induciarum* praeferunt Voss. 2. et Lovel. 3. quorum librariis displicuisse videtur, quod τοῖς *praedonem Vejentem* numero singulari subjiciatur numero plurali *ruptores*. At non animadver-

suorum, perfidos socios, inbelles hostes compellans, factis simul dictisque odium explet.

XXXIII. Concusserat primo statim congressu ho- 1
stem: quum repente, patefactis Fidenarum portis,
nova erumpit acies, inaudita ante id tempus invi-
sitataque. ignibus armata ingens multitudo, faci- 2

tunt *ruptores induciarum*, et quae sequuntur, ad *Fidenatem* et *Vejentem* simul pertinere. *induciarum ruptores* trajectis vocibus Leid. 2. et Lovel. 1. Paullo ante etiam *ingenti inpetu* alio ordine Gaertn. Deinde *conſt'ngunt*, pro *confligunt*, Lovel. 5.

Factis simul dictisque odium explet] Particula *simul* abest ab Harlej. 2. et Haverk. Male. V. infra ad 33, 12, 2. Praeterea *explent* Gaertn. Sed male. In verbis proxime praecedentibus *appellans*, pro *compellans*, Lovel. 4. aliis omnibus invitis. Auctor ad Herenn. 1, 14. *Mimus quidam nominatim Accium poëtam compellavit in scena.* Quod 2, 13. ita exprimit. *P. Mucius eum, qui L. Accium poëtam nominaverat, condemnavit.*

§. 1. *Concusserat primo statim concursu hostem, quum repente patefactis Fidenarum portis*] *Excusserat* Klock. *Concusserat primo statim egressum hostem Fidenarum patefactis portis* multipliciter corruptus Haverk. *Fidenatis portis* Lovel. 1.

Nova erupit acies] Volumen Borbetomagense *nova erumpit acies*. RHEN. Pall. MSS. tres *erumpit*. GEBH. *erumpit* etiam Gronov. anno 1665. in contextum recepit. Et ita praeferunt omnes nostri, nisi quod *erupit* sit in Fragm. Hav. a m. 2. *irrupit* in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Hearnius, notando ex Oxoniensibus codices B. et C. *erupit* habere, tacitus innuit, reliquos *erumpit*, quomodo ipse quoque ediderat, legere.

Inaudita ante id tempus inusitataque] Vossianae membranae *invisitataque*. Ut et 5, 17. *Gentem invisitatam, novos accolas*. J. FR. GRON. *invisitataque* praeterquam in Voss. 1. a Gronovio laudato, inveni etiam in Leid. 1. Lovel. 1. Lipsiens. et Klock. Ita se etiam in Msto suo invenisse Lipsius testatur 2. Epist. Quaest. Epist. ult. Eamdem vocem aliquoties alibi adhuc Livio Gronov. reddidisse, et tamen adhuc loca quaedam superesse, ubi similiter restituenda videatur, infra dicam ad 5, 35, 4. *inustaque*, pro *inusitataque* vel *invisitataque*, perperam Haverk. [*ante ad id tempus* Veith.]

§. 2. *Ignibus armata ingens multitudo facibusque ardentibus*] Diu est, quod suspicatus sum, legendum *anguibus armata*. Quid enim *ignes* aliud, quam *faces*? aut si aliud quid, cur non adjecit differentias? Nimirum quum infra sequatur, *velut fanatico instincta cursu*, apparet praecessisse habitum furialem. At enim Furiae crines omnes habent serpentinas, sed et anguibus armantur manus: de qua re et nos non pauca ad Liv. 7, 17. bello videlicet Faliscorum. GRUT. *anguibus*, pro *ignibus*, in Livio legendum esse, existimat etiam Rupertus ad Flori 1, 12, 7. Ita conjiciendi, certe

busque ardentibus tota conlucens, velut fanatico inſtincta cursu, in hoſtem ruit: formaque insolitae
3 pugnae Romanos parumper exterruit. Tum dicta-

Ruperto, cauſſa exſtitit, quod Florus, d. l. hiſtoriam hanc narrans, ita tradat. *Fidenae, quia pares non erant ferro, ad terrorem movendum facibus armatae, et discoloribus, serpentum in modum, vittis, furiali more processerant.* Faciam tamen cum Cl. Dukoro, qui ad eumdem loc. Flori pronunciat, conjecturam Gruteri et Ruperti in Livio non admittendam videri. Sane non modo omnes codd. ſtant pro recepta lectione, verum etiam Frontinus, ſtrategema hoc Fidenatium recensens, *faces* tantum, non *angues* etiam, memorat 2, 4, 19. *Idem Vejentes et Fidenates facibus arreptis fecerunt.* ad quem locum recte Doct. Oudendorp. probat sententiam Salmas. ad Flori l. l. exiſtimantis, Florum Fidenatium et Faliseorum factum confudiſſe. Quod vero Gruterus *ignibus* non recto *faces ardentes* subjici poſſe exiſtimet, quoniam nihil differant, mihi aliud videtur. Primo enim in genere Livius multitudinem Fidenatium *ignibus armatam* fuiſſe narrat, addit deinde qualis ignis fuerit, *faces* nempe *ardentes*, Fidenates ignem geſtasse in facibus ardentibus. Ita Ovid. 1. Am. El. 6, 57.

Aut ego jam ferroque ignique paratior, iſta
Quam face suſtineo, tecta superba petam.

Ad quem locum videndus est Cel. Burmann. Neque etiam ex eo, quod subjungitur *fanatico inſtincta cursu*, eadem conjectura probari, vel inde adparere poteſt, praeceſſiſſe habitum furialem. *Fanaticus* enim eſt numine deorum adflatus. V. Cl. Dukerum ad Flori 3, 19, 4. Hinc *fanaticum carmen* infra 38, 18, 9. *Galli Matris Magnae a Pessinunte obcurrere cum insignibus suis, vaticinantes fanatico carmine.* Et licet maxime voces *fanatico inſtincta cursu* habitum furialem indicarent, non tamen inde adpareret, omnibus Furiarum insignibus, adeoque anguibus etiam, armatam Fidenatium multitudinem fuiſſe. Ita in loco Taciti, a Ruperto laudato, 14. Ann. 30. *Stabat pro litore diversa acies, densa armis virisque, intercursantibus feminis: in modum Furiarum veſte ferali crinibus dejectis faces praeferebant.* ubi, licet expreſſe *Furiarum* meminerit, attamen nulla *anguium* mentio obcurrit. Locum itaque sanum nulla conjectura tentari praeſtat. Ceterum *fascibus*, pro *facibus*, praeferunt Lovel. 3. et Portug. a m. 1. invitis non modo reliquis codd. sed et aliis hiſtoricis, qui Fidenatibus *faces* tribuunt. Conjunctio *que* deficit in Lovel. 4.

Velut phanatico inſtincta cursu] Lege *fanatico* ex pr. ac tert. Pall. editionibusque antiquiſſimis. GEBH. V. Dausquej. Orthogr. parte 2. in voce *Fanum*. Ita lapis apud Gruter. p. 313. n. 1.

Q. CAECILIO. APOLLINARI
FANATICO. DE. AEDE
BELLONAE. PVLVIN
CVIVS. MONITO. HASTA.
IN. AEDE
BELLONA. IN. LVCO
DICATA. EST.

V. etiam fragmentum marmoris apud Gruter. p. 656. n. 6. Ceterum *fanatico inſtructa cursu* Haverk. Sed alibi *inſtinctus* et *inſtructus* confundi solent. V. ad Liv.

tor, magiſtro equitum equitibusque, tum ex montibus Quinctio adcito, proelium ciens, ipse in siniſtrum cornu, quod, incendio similius quam proe-

9, 40, 7. *fanatico iuiucta cursu* Voff. 1. pro quo in margine emendatum est recte *iuſtincta*, Praeterea *veluti fanatico* Voff. 1. qui mox etiam *hoſtem ruit* praefert, pro *in hoſtem.*

Romanos parumper exterruit] *parumper Romanos exterruit* Lovel. 4. *Romanos parum exterruit* Leid. 2. reliquis diſſentientibus, qui vulgatum defendunt. Et alibi saepe Livius ea voce usus est. ut 2, 10, 7. *Cum his primam periculi procellam, et quod tumultuosissimum pugnae erat, parumper suſtinuit.* 5, 38, 6. *Parumper subsidiarios tutatus est locus.* ubi in uno cod. idem error committitur. 45, 12, 6. *Obſtupefactus tam violento imperio, parumper quum haesitasset, Faciam, inquit, quod censet senatus.*

§. 3. *Tum dictator, magiſtro equitum equitibusque, tum ex montibus Quinctio adcito*] *magiſtro equitum equitibusque signo dato, tum ex montibus* Portug. Sed verba *signo dato* primo ad marginem adscripta ac desumta fuiſſe videntur ex cap. praec. §. 11. *Magiſtro equitum praecipit, ne injussu pugnam incipiat; se, quum opus sit, equeſtri auxilio s i g n u m d a t u r u m.* Ex margine autem poſtea superſtitiosa librarii diligentia in contextum irrepserunt. *equitibusque, etiam ex montibus* Lovel. 2. et Haverk. (Veith.) Utramque lectionem jungens *equitibusque, tum etiam ex montibus* praefert Harlej. 2. Denique vox *Quinctio* deeſt in Lovel. 2. 4. a m. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. (Veith.) ejus loco *et* habet Lovel. 5. Mox *plerumque ciens*, pro *proelium ciens*, eſt in Leid. 2. *proeliumque ciens* in Lovel. 1.

Quod incendio similius quam proelio territum cesserat flammis adcurrit] *similius* dictum videtur, pro *verisimilius*. SIG. Haeret intricata sententia. Vir doctiſſimus Sigonius *similius* pro *verisimilius* positum censet. Ego putarim, aliunde inculcatam eam vocem, et sic leg. *quod incendio quam proelio territum.* id est, quod potius incendio, quam proelio, territum. Phrasis eſt perfrequens antiquis, qua unus Tacitus sexcenties usus reperitur, Plautus, et alii. LIPS. 4. Antiq. lection. 15. Forte *similius* natum ab interprete. GRUT. Sigonius, ne nihil hic diceret, aït *similius* positum pro *verisimilius.* Palat. sec. *quod incendio melius, quam proelio.* Interpolatitie. Cl. Lipsius τὸ *similius* aliunde inculcatum putat, legitque, *quod incendio quam proelio territum*, id est, potius incendio, quam proelio territum. GEBH. *similius* Sigonio dictum videtur pro verisimilius. Lipsius et Gruterus delent. MS. Pal. *melius.* Cogitabam, *incendio verius, quam proelio.* Sic. 2, [26, 1.] *Tumultus fuit verius, quam bellum.* 3, [47, 4.] *Tanta vis amentiae verius, quam amoris, mentem turbaverat.* Sed videtur defendi poſſe vulgata, hoc sensu: quod cum magis inſtar incendii eſſet, quam proelii, et ignibus potius, quam signis et armis, fulgeret, ceſſerat non nihil territum flammis. J. FR. GRON. Lipsii emendatio inluſtrari posset ex illis, quae notantur infra ad 34, 49, 10. Sed Scip. Gentilis in Apologiam Apul. p. 60. eam rejicit, agnoscens quidem usitatam illam figuram bonis auctoribus, et Jurisconsultis, ut *potius* vel *magis* per ellipsin sub-

4 lio, territum cefferat flammis, adcurrit: claraque voce, *Fumone victi*, inquit, *velut examen apum loco*

intelligatur, quemadmodum Ant. Auguftinus [4. Emendat. 8.] et alii [v. Briffon. de verb. quae ad jus pertinent, signific. in voce *Quam*] docuerunt, sed tamen nescio quomodo non satis convenire Livii verbis putans: ideoque Sigonii expositionem sibi magis placere teftatur, et similiter Apulej. locutum exiftimat in Apolog. p. 278. edit. Elmenh. *Quis umquam fando audivit tam similem suspicionem, tam aptam conjecturam, tam proximum argumentum?* in omnibus enim his verbis subaudiendum effe *veritati*. Gronovii conjecturam *verius* probandam censerem, si codicum fide niteretur. Alibi enim paffim ita Livius loqui solet. V. infra ad 21, 16, 4. et ad 22, 23, 3. Doujatius, si conjecturae locus sit, non minus sibi adrisurum profitetur *incendio facilius, quam proelio territum*, quod *facilius* paullo minus diftat a *similius*. Ei tamen locus dari poffe non videtur. Cum Gronovio itaque vulgatam lectionem, in quam praeter codicem peffimae notae Palat. sec. conspirant reliqui omnes, servandam judico. Cornu erat fimilius incendio, quam proelio; eaque caussa erat, cur territum cefferat flammis. Pro *accurrit* est *acuũt* in Leid. 1. *accurrunt* in Gaertn. *occurrit* in Klockian. quae lectio defendi poffet ex Iliis, quae notantur ad 36, 24, 4. Verum quum alii omnes vulgatam scripturam servent, eam loco movere non audeo. Solent autem *accurrere* et *occurrere* in Mftis commutari. V. ad 23, 24, 3.

§. 4. *Fumone victi, inquit, velut examen apum loco veftro exacti*] Manuscriptus Fuldensis *velut examen apium*. ut alibi *civitatium*, *principium*, pro *civitatum*, *principum*, et similia. MOD. *examen appium* Florent. *examen apium* Voff. uterque, Leid. uterque, Lov. quinque, Klockian. Gaertn. et Portug. quomodo etiam in Pall. primo et tertio fuiffe, supra memoravit Gebhard. ad 2, 14, 9. Et ita saepius in integerrimis codd. scriptum obcurrit, ubi nunc vulgo *apum* legitur. Ita apud Columell. l. 9. de apibus agentem, paffim nunc *apum*, nunc *apium* editur: at cod. optimus Sangerman. si non ubique, certe plerisque locis, ubi antea *apum* exftabat, *apium* exhibet. Ita l. 8. in fin. *Redibimus autem sequenti exordio ad curam silveftrium pecorum cultumque apium*. l. 9, 5. *Sive igitur, ut dixi, praeterfluens unda, vel putealis, canalibus inmissa fuerit, virgis ac lapidibus adgeretur apium caussa*. c. 8. *Qua cum feftucis illitis contigeris apium terga fontem libantium*. Et eodem cap. *Ut spatium diei habeat, quo exploret commeatus apium*. c. 11. *Nonnumquam necandus est, cum vetus alveare numero apium deftituitur*. c. 13. *Praecipit apium corpora, quae, cum ejusmodi peftis incessit, sub favis catervatim enectae reperiuntur, in solem proferre*. Similiter in Quinctil. declam. 13. qui c. 3. *apium* etiam usus est, c. 10. in Leid. 1. et Voff. 2. legitur, *Nisi fallor, esset aeftimatio et apium*. ut ibi Cel. Burmann. notavit, quum vulgo nunc edatur *apum*. Ita etiam apud Silium Italicum, ex certiffima virorum doctorum conjectura, 8, 637.

Nec densae trepidis apium se involvere nubes
Cessarunt aquilis.

ubi olim etiam plura notavi. Pari modo *parentium*, pro *paren-*

vestro exacti, inermi cedetis hosti? Non ferro exstinguetis ignes? non faces has ipsas pro se quisque, si igni,

tum, libri scripti praeferunt. V. supra ad 1, 9, 15. *aetatium*, pro *aetatum*, ad 1, 43, 5. *hospitium*, pro *hospitum*, ad 2, 14, 9. *principium*, pro *principum*, ad 2, 27, 12. *simultatium*, pro *simultatum*, ad 9, 38, 12. *clientium*, pro *clientum*, ad 23, 3, 2. *civitatium*, pro *civitatum*, ad 33, 20, 11. et ad 41, 22, 7. *supplicium*, pro *supplicum*, ad 35, 34, 7. Horum omnium exemplo et codicum optimorum fide, *apium* etiam in contextum recepissem, nisi illud me retinuisset, quod alibi semper aliam formam Livio placuisse viderem. Ita 21, 46, 2. *Nam et lupus intraverat castra, laniatisque obviis, ipse intactus evaserat; et examen apum in arbore praetorio imminente consederat.* 24, 10, 11. *Quin Romae quoque in ipsa urbe, secundum apum examen in foro visum, adfirmantes quidam legiones se armatas in Janiculo videre, concitaverunt civitatem ad arma.* 27, 23, 3. *Casini examen apum ingens in foro consedisse.* [ubi tamen vide.] quibus omnibus locis codices mei in vulgatum *apum* consentiunt; neque alii suorum dissensum memorarunt. Unus est locus infra 38, 46, 5. ubi Sigonius ex vet. lib. emendat, *Velut apium examina ad crepitum primum missilium avolavere.* Sed recte Gruterum ibi veterem lectionem *avium examina* vindicasse docebimus. Praeterea *fumone, inquit, victi*, transpositis dictionibus, Voss. 1. et Leid. 2. quorum posterior etiam cum Lovel. 1. non agnoscit vocem *velut*; ut nec postea solus Leid. 2. *τὸ exacti.* Male etiam *nostro*, pro *vestro*, praeferunt Lovel. 1. Lipsiens. et Haverk. *vestri* Voss. 2. et Lovel. 3. Ceterum apes fumo fugari, infra dicam ad 38, 46, 5.

Inermi cedetis hosti? Non ferro exstinguetis ignes.] Solus sic secundus Palat. Reliqui omnes *exstinguitis*. GEBH. *exstinguitis* etiam Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. ambo, Lipsiens. Klockian. Gaertn. Portug. Fragm. Hav. et vetustiae, quas vidi, edd. usque ad Vascosan. qui anno 1542. *exstinguetis* recepit, quod reliqui recentiores similiter admiserunt. At lectio illa in nullo meorum, praeterquam in solo Haverk. supercst. An ita datum dicemus, quod praecedat *cedetis*, et mox sequatur *inferetis?* Sed, varia tempora, et quidem praesens ac futurum, passim conjungi, docuit Cl. Corte ad Plinii 2. Epist. 9, 6. (* v. Liv. 25, 12, 6.) Praeterea supra *ceditis*, pro *cedetis*, habet Portug. *infertis* infra, pro *inferetis*, Lovel. 2. et Fragm. Hav. *inferretis* Lovel. 5. Sed et has lectiones ex eodem fonte profluxisse existimo, ex quo *exstinguetis*. Mox vocula *has* exsulat ab Fragm. Hav. Tum *per se quisque*, loco *τοῦ pro se*, Lipsiens. quod foret, sponte. Infra 39, 12, 8. *Non eamdem, dicere, si coarguatur ab alio, ac per se fatenti, veniam aut gratiam fore.* ubi alia exempla vide. Quum tamen vulgatum aliorum omnium librorum auctoritate confirmetur, eam etiam scripturam veriorem esse nullus dubito: praesertim quum etiam locutio *pro se quisque* infinitis locis apud Livium obcurrat. Plura ejus exempla notavi, quum *quisque* numero plurali jungi docui. V. ad 2, 22, 7. et infra ad 7, 19, 2. Adde infra hoc lib. c. 48, 13. *Ut pro se quisque jam nec consilium sibi suppeteret diceret.* 45, 6, 2. *Pro se quisque transire ad Romanos.* c. 36, 8. *In Galbam pro se quisque pro-*

5 *non telis, pugnandum est, ereptas ultro inferetis? Agite, nominis Romani ac virtutis patrum vestraeque memores, vertite incendium hoc in hostium urbem; et suis flammis delete Fidenas, quas vestris beneficiis placare non potuistis. Legatorum hoc vos vestrorum colonorum-*

bra ingerere. aliisque locis pluribus.

Si igni, non telis, pugnandum est, ereptas ultro inferetis] Palat. pr. omittit *τὸ est.* Tertius vero habet *pugnandus.* Fuit, reor, principio *pugnandu' st.* Vult autem faces, ereptas Fidenatibus, iisdem impingi. *Faces partim emissae excipiuntur, partim vi eripiuntur.* GEBH. *Τὸ est* omittitur etiam in Voss. 2. Lovel. 3. Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1. At *non telis est pugnandum* alio ordine legit Gaertn. qui etiam praefert *ereptis ultro inferetis*, id est, in eos inferetis, quibus eripuistis. Quomodo supra dixerit c. 32, 4. *Spolia opima Jovis Feretrii templo intulerit.* Infra 10, 12, 8. *Nec solum modo vastum hosti relictum, sed castellis etiam vicisque inlatus ignis.* 6, 12, 9. *Ubi illi vana injecerint missilia, et effusi stantibus vobis se intulerint, tum micent gladii.* ubi vide, quae notantur. Vulgatum tamen non mutandum. Nam pro recepta lectione stant omnes reliqui codd. nisi quod *eruptas* sit in Lipsiens. V. mox ad §. 6. et quod in Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. scriptum inveniam *erectas.* Id tamen errori scribarum tribuo, de quo dixi supra ad 3, 5, 7. Praeterea *signi, non telis* Florent. pro *si igni.* Sed literam initialem *s* manus sec. postea erasit: quod ferri posset, si verba *igni, non telis, pugnandum est* parentheseos notis circumscriberentur. Nihilominus vulgatum praefero. *signis* etiam est in contextu Lipsiens. pro quo *si igne* dedit manus altera in margine. Malc. V. supra hoc lib. ad c. 9, 8.

§. 5. *Et suis flammis delete Fidenas, quas vestris beneficiis placare non potuistis*] Ἡ Χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται. Ausonius.

Flectere naturam gratia nulla potest.

GEBH. *in suis flammis delete* Haverk. qui etiam praefert *nostris beneficiis*, quum tamen vulgatum firmetur ex addito verbo *potuistis.* Referenda ergo est haec lectio ad sollemnem librariorum aberrationem, de qua dicam ad 34, 2, 2.

Legatorum hoc vos vestrorum colonorumque sanguinis] Vox prima abest ab Haverk. secunda ab Hearnii Oxon. B. apud quem Oxon. N. praefert *Legatorum haec vos vestrorum.* Deinde *sanguinis* Lovel. 3.

Vastatique fines monent] *fines non venit* Klockian. et Voss. 1. sed *monent* ei in margine posterioris codicis substitutum est. Pro illo *movent* est in Florent. Lovel. 5. et Gaertn. obvio lapsu. Aldus etiam in contextu ita ediderat. Sed inter errata deinceps eam lectionem retulit, pro qua revocandum iterum *monent* voluit. V. infra ad 9, 38, 12.

§. 6. *Ad dictatoris imperium mota cuncta acies*] *cuncta acies* est tota acies, omnes milites, non tantum pedites, qui cum dictatore

que sanguis, vaſtatique fines monent. Ad imperium di- 6
ctatoris mota cuncta acies: faces partim emiſſae
excipiuntur, partim vi eripiuntur: utraque acies ar-
matur igni. Magiſter equitum et ipse novat pugnam 7
equeſtrem. frenos ut detrahant equis, imperat: et

pugnam inierant, sed etiam magiſter equitum cum equitibus suis, et Quinctius legatus, quem ex moutibus, qui ab tergo hoſtibus erant, dictator adcivit. Ita vocem *cunctus* a noſtro usurpari, videbimus infra ad 44, 1, 5. Et ea cauſſa exſtitit, cur *tota acies* datum sit in Gaertn. et Harlej. 2. quum ita forte pro expositione in margine scriptum inveniſſent librarii. Sano in Harlej. 2. qui, ut dictum est, *tota acies* exhibet, *cuncta* in marginem viciſſim rejicitur. Eodem modo etiam *omnis* pro totus ponitur. V. infra ad 5, 42, 1. Et hinc etiam scribae, ubi *omnis* eo sensu in Mſtis invenerunt, interdum ei vocem *totus* subposuerunt. V. Cl. Cortium ad Salluſt. Jugurth. 13, 2. Ne vero librarii id hoc loco facerent, deterreri debuiſſent ingrato sono *mota tota acies*, nisi forte eorum stupor in similibus elegantiam captaverit.

Faces partim emissae excipiuntur, partim vi eripiuntur: utraque acies armatur igni] *partim faces emissae* Leid. 2. et Lovel. 1. *faces partim amissae* Florent. et Lovel. 4. a m. 1. V. supra hoc lib. ad c. 12, 11. *faces partim ivisse* Lovel. 5. *faces partim missae* Harlej. 2. et Haverk. Ita *mittere tela* infra est 10, 29, 8. *Poſtquam nec clamor hoſtium, nec inpetus, nec tela missa eamdem vim habere visa.* V. ad 38, 29, 6. Attamen quum reliquae membranae *emissae* tueantur, id etiam praeferendum puto. Tum *vi erumpuntur* Gaertn. Ita saepe peccant librarii. V. infra ad Epit. Liv. 7. Similiter *ereptio* et *eruptio* commutantur 6, 8, 10. *ereptus* et *eruptus* supra hoc lib. c. 32, 7. et hoc cap. §. 4. Voces *partim vi eripiuntur* desunt in Lovel. 5. [*partim vi capiuntur* Veith.] Hinc vox *igni* deficit in Haverk. pro quo *igne* praeferunt Lovel. 2. Lipſiens. et Portug. Sed male. V. supra ad 1, 41, 3. et hoc lib. ad c. 9, 8.

§. 7. *Magiſter equitum et ipse novat pugnam equeſtrem*] *Novare* saepe idem notat, ac renovare. V. N. Heins. ad Nason. Epiſt. 4. Heroïd. 90. Eo tamen sensu hic capi poſſe non videtur. Nunc enim magiſter equitum, cum equitibus a dictatore adcitus, demum pugnare incipit, ideoque *pugnam equeſtrem novare*, id est renovare, dici nequit. Id etiam videtur observaſſe Cl. Jac. Perizonius, qui propterea ad marginem Livii adscripsit locum Flori 1, 11, 3. *Cossus equitum magiſter exuere frenos imperavit, (et hoc novum) quo acrius incurrerent.* quasi vellet, Livium dicendo *novat* indicare, Coſſum consuetam formam pugnae equeſtris mutaſſe, eamque novo et antea inaudito exemplo incepiſſe. Idem ſtrategema Frontinus quidem Tarquinio adscripsit 2, 8, 9. *Tarquinius adversus Sabinos cunctantes equites, detractis frenis, concitatisque equis, procurrere et perrumpere aciem jussit.* adeoque id novum et eo tempore inauditum dici non poſſet: verum poteſt nihilominus secundum Livium; qui simile quid de nullo antea

ipse princeps, calcaribus subditis evectus, effreno equo in medios ignes infertur: et alii concitati equi
8 libero cursu ferunt equitem in hostem. Pulvis elatus, mixtusque fumo, lucem ex oculis virorum equorumque aufert. ea, quae militem terruerat, spe-

narravit, ne de Tarquinio quidem l. 1, 37. ubi tamen bellum ab eo adversus Sabinos gestum, et praecipuam equitum eo bello gloriam, memoravit. Neque etiam Dionys. Halic. in gestis Tarquinii l. 3. simile ejus consilium retulit. Ita passim *novare* pro mutare. Infra 44, 8, 3. *Ignarum, belli quae indies fortuna novaret.* et alibi. *ipse novam pugnam equestrem* habent edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. quasi foret *imperat novam*, id est, insolitam, antea non usitatam, *pugnam equestrem;* nempe *ut frenos detrahant equis.* [*equestrem pugnam* Veith.]

Frenos ut detrahant equis imperat] Τὸ *ut* abest a Fragm. Hav. Quamvis autem ea vocula saepe post verba imperandi omittatur, ut infra videbimus ad 10, 41, 8. hoc loco tamen satis defenditur reliquorum codicum fide. Praeterea *jubet*, pro *imperat*, Hearnii Oxon. C.

Et ipse princeps calcaribus subditis evectus] Vocula *et* deficit in edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. *ipse praeceps* Oxon. N. apud Hearnium. Alibi saepe hae voces commutantur in membranis vetustis. V. infra ad 21, 18, 3.

Effreno equo in medios ignes effertur] Vet. lib. *effreni equo.* SIG. Plinius [sive Aurel. Vict.] lib. de Viris illustribus [16.] scribit, frena apud Romanos equitibus detrahi solita, ne qua spes revocandorum equorum periculi vitandi causa relinqueretur. URSIN. Pall. pr. ac tert. et Andreas *evectus equo in medios ignes infertur*, praeterito τῷ *effreno.* Secundus vero et Campan. *evectus effreni equo.* GEBH. Vox *effreno* non adparet in Voss. 2. Lipsiens. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. pro eo *effreni* in Oxon. B. L. 2. et C. inveniri, auctor est Cl. Hearne. Sed ordina mutato *equo effreni* praeferunt Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.] *equo effreno* Lovel. 2. et Gaertn. Illud *effreni* a recto *effrenis* formatum est, quemadmodum occurrunt *infrenis* et *infrenus.* Et eo utitur etiam Plinius 8. H. N. 44. *Gignitur autem mula ex equo et asina, sed effrenis et tarditatis indomitae.* Sed altera tamen forma frequentior est, pro qua etiam stant codices integriores. Mox *fecerunt equitem*, pro *ferunt*, Harlej. 1.

§. 8. *Pulvis elatus mistusque fumo lucem ex oculis virorum equorumque aufert*] Iterum iidem duo Pall. omittunt τὸ *fumo.* non recte. Nam alteruter conspectum oculorum aufert. De fumo Justinus 24, 1. *Quoniam conspectum illis metus et incendiorum fumus abstulerat.* De pulvere Papinius 6. Theb. 411.

Et jam rapti oculis, jam caeco pulvere mixti
Una in nube latent, vultusque umbrante tumultu
Vix inter sese clamore et nomine noscunt.

Eo magis uterque mistus. GEBH. Recte Gebhardus relinquit Palatinos suos, τὸ *fumo* expellen-

cies nihil terruit equos. ruinae igitur similem ſtragem eques, quacumque pervaserat, dedit. Clamor de- 9
inde accidit novus: qui quum utramque mirabundam in se aciem vertiſſet, dictator exclamat; *Quinctium legatum et suos ab tergo hoſtem adortos:* ipse,

tes, quam vocem etiam omnes noſtri, qua scripti, qua editi, tuentur, Lovel. 5. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. exceptis, qui illud itidem ignorant. Quin et una voce auctiores sunt Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et apud Hearnium Oxon. N. qui *Pulvis autem elatus* praeferunt. Quum tamen eadem vox ab optimis membranis exsulet, genuina etiam non videtur. Solent autem librarii his similibusque particulis orationem Livianam, quam diſſolutiorem putabant, connectere ac fulcire. V. ad 21, 40, 11. Scripsi deinde *mixtusque* auctoritate Leid. utriusque, Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. utriusque, Lipsiens. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et veterum editionum, pro quo primi Moguntini *miſtusque* dederant. V. supra ad 3, 57, 9. Denique *ex oculis eorum equorumque* Voſſ. 1. et Oxon. N. apud Hearnium. Sed recte margini prioris adscriptum est *virorum*, pro *eorum.*

Ruinae igitur similem ſtragem eques, quacumque pervaserat, dedit] Placet magis *pervasit*, quod eſt in antiquis libris. SIG. Vocem *similem* perperam omisit librarius Voſſ. 2. *ſtrages ruinae* infra quidem obcurrit, 42, 63, 4. *Pro diruto muro novum tumultuario opere, raptim ex ipsa ruinae ſtrage congeſtis saxis, exſtruebant.* Sed longe alio sensu ibi accipitur pro loco ſtrato lapidibus ac saxis, quae arietum inpulsu ex muro erant decuſſa. Tali ruinae caedem sive ſtragem, quam equites hoc proelio ediderunt, comparat Livius. Pari modo Curtius 3, 11. *Cum ipso in equitum agmen inrumpunt. Tum vero similis ruinae ſtrages erat. Circa currum Darii jacebant nobilissimi duces, ante oculos regis egregia morte defuncti* etc. *circa eos cumulata erat peditum equitumque obscurior turba. pervasit*, quod Sigonius probat, ex meis tantum obfert Harlej. 2. Sed idem quoque se in Oxon. B. L. 2. et C. inveniſſe, Hearne auctor eſt. Propterea tamen vulgatum non mutandum. Indoctis librariis tempora plusquamperfectum et perfectum juncta forte displicuerunt. At ita supra 3, 3, 5. *Forte ab Algido Quinctius consul r e d i e r a t Romam: id remedium timori f u i t.* (* *terruerat*, *fecit*, *ceperant* 10, 44, 4. ubi v. Duker. v. ad 26, 37, 1.) V. Cortium ad Salluſt. Jugurth. 29, 3. Deinde *cedit*, pro *dedit*, aberrans scripsit librarius Gaertn.

§. 9. *Clamor deinde accidit novus*] *accedit* Pal. sec. GEBH. *accedit* etiam Harlej. 2. Haverk. Portug. a m. 2. et Oxon. B. apud Hearnium, saepius obvio scribarum errore. V. ad 21, 10, 12.

Exclamat, Quinctium legatum et suos ab tergo hoſtem adortos] *exclamabat* Haverk. *clamat* Lipsiens. Male. Infra hoc lib. c. 38, 2. *Magna voce exclamasset, ut equites ex equis desilirent.* Praeterea *legatum et socios* Haverk. Harlej. 2. Lov. 5. et Port. [Veith.] quomodo etiam alibi peccare soliti sunt scribae. Vide, quae infra notantur ad 37, 20, 9. Tum *a ter-*

10 redintegrato clamore, infert acrius signa. Quum duae acies, duo diversa proelia, circumventos Etruscos et a fronte et ab tergo urguerent, neque in castra retro, neque in montes, unde se novus hostis objecerat,

go Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] Denique *hostem abortos* Voss. 2. V. ad 40, 55, 5. Paullo ante *qui utramque*, omissa media particula *quum*, Lovel. 3. Sed illam intercepit similitudo praecedentis pronominis *qui*. Vide, quae notantur infra ad Epit. Liv. 68.

Redintegrato clamore infert acrius signa] Vox *clamore* deficit in Fragm. Hav. Hinc *inferre* habet Haverk. Ultima vero vox *signa* exsulat a Leid. 1.

§. 10. *Quum duae acies, duo diversa proelia*] *Tum duae acies* Harlej. 2. V. ad Liv. Epit. 48. circa fin. Praeterea *proelia diversa* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Mox *a tergo* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 4. Gaertn. Haverk. et vetustae edd. pro quo Aldus *ab tergo* recepit. *et a tergo, et a fronte* insuper alio ordine praefert Lovel. 4.

Neque in castra retro, neque in montes] *ne in castra retro, nec in montes* Gaertn. Mox *inde se novus* Florent. V. infra ad 39, 33, 5. Tum *iter quoque fugae esset*, addita secunda voce, praeferunt Voss. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. *esse* autem, pro *esset*, Leid. 1. et Harlej. 1.

Et equitem passim liberi frenis dispulissent equi] Melior vetus lectio *liberis frenis*. subauditur, *existentibus*. RHEN. Loquitur non de hostium, sed Romanorum vincentium equitatu, qui fugientibus ubique occurrebat. Scribe igitur *distulissent*. Sic 3, [5, 6.] *Furium legatum longius extulit cursus*. 6, [42, 8.] *Quod passim eos simul pavor terrorque distulerant*. 35, [11, 10.] *Velut quos inpotentes regendi equi invitos efferrent*. Vellejus 2, [79.] *Majorem partem classis adorta vis Africi laceravit ac distulit*. J. FR. GRON. *liberis frenis* Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 4. a m. pr. 5. Lipsiens. Kloekian. Harlej. uterque, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Quam etiam lectionem Aldus in contextu expressit. Pro quo rectius in erratis *liberi frenis* revocavit. Verius enim videtur, ultimam literam in voce *liberis* adhaesisse ob similitudinem primae in voce seq. Talia exempla supra sunt 2, 35, 2. 3, 2, 10. hoc lib. c. 2, 3. infra 5, 5, 5. c. 43, 3. c. 49, 2. 6, 34, 6. et alibi. (*8, 2, 8. c. 24, 16. c. 27, 11. c. 33, 2. 9, 43, 19. 10, 11, 2. 22, 7, 13. 36, 11, 6.) V. mox hoc cap. §. seq. ubi contrarium habemus exemplum. Similiter etiam *f* praefigitur voci culpa librariorum, quod praecedens finiatur τῷ *s*. V. infra ad 5, 22, 1. Vel etiam indocti librarii dedita opera ita dederunt, ut voces *liberi* et *frenis* casu convenirent, quemadmodum infinitis aliis locis errare soliti fuerunt. V. infra hoc lib. ad c. 44, 5. Nollem eam lectionem Rhenano placuisse; quae ut aliquo modo tolerari possit, non tantum *existentibus*, sed et *equis*, subintelligi debet, *equis existentibus liberis frenis*, sive *a frenis*. Deinde *dispulisset* Lipsiens. Sed *dispulissent* recte Gro-

cerat, iter fugae effet, et equitem paffim liberi fre-
nis dispuliffent equi, Vejentium maxima pars Tibe-
rim effusi petunt. Fidenatium qui supersunt, ad ur- 11
bem Fidenas tendunt. Infert pavidos fuga in me-
diam caedem: obtruncentur in ripis: alios, in a-

novium mutaffe puto in *diftulissent*, licet omnes codices adversentur. Sensus enim eft, quum equi equites Romanos in diversas partes tuliffent, adeo ut fere omnes exitus ac viae ab eorum turmis obsiderentur. Simili pene sensu eo verbo usus est Horat. Epod. 5, 99.

Poft insepulta membra different lupi
Et Esquilinae alites.

Tacit. 5. Hift. 23. *Nec classis aut commeatus aderant; caftraque, in plano sita, vi fluminis differebantur.* V. Cel. Burmann. ad l. l. Vell. Paterc. et, quem locum in notis ineditis laudabat Cl. Jac. Gronovius, Ger. Joh. Voffium in Etymol. voce *Fero*. Equus autem dicitur *differre* equitem, quemadmodum etiam *efferre*, ut docent exempla a Gronov. laudata. V. etiam infra ad 37, 16, 4. (* hoc lib. c. 49, 2.) Facile autem literae *P.* et *T.* in membranis commutantur. V. infra ad 27, 15, 11. Donjatium, qui Gronovianum *diftulissent* et Latinum effe, et huic loco convenire poffe fatetur, attamen neque sensum loci intellexiffe, neque satis adtente perlegiffe, quae Gronovius notavit, inde patet, quod ita sensum loci fore credat, huc illuc dispersos fuiffe hoftes ab equitatu Romano. Monuit enim Vir Maximus, Livium loqui non de hoftium, sed de Romanorum vincentium equitatu. Indicat igitur Livius, ex eo, quod equites Romani infrenatis equis in hoftem invecti sint, eveniffe, ut juncti manere non potuerint, sed paffim dispersi, diffipati, quo quemque extulerint equi, qui frenis liberi minus regi poterant, omnibus partibus obcurrerint fugientibus hoftibus. Neque melius Antecefforum Parisiensium Primicerius rem acu tetigit, subjungens non male etiam convenire vulgatum *dispulissent*, id est, loco pulsos in fugam dediffent. Ita enim verbum *dispulissent* exponens iterum per *equitem* intelligit equitatum hoftilem, de quo vox illa capi nequit. Praecedentibus Livius docuerat, omnem exercitum Romanum in tres quasi partes divisum fuiffe. Maximam partem peditum sibi servaffe dictatorem; alios tradidiffe Quinctio legato, ut montes, qui ab tergo hoftibus erant, occuparet; equites commisiffe A. Cornelio magiftro equitum. Jam autem narrat, quemadmodum quaeque pars, poftquam Quinctio et Cornelio hoftem adgrediendi signum dediffet dictator, rem gefferit. Et quidem verbis proxime praecedentibus de peditibus refert, eos, qui cum dictatore erant, Etruscos a fronte, qui cum Quinctio, a tergo ursiffe, atque ita inpediiffe, ne vel caftra vel montes fuga petere poffent: his autem verbis nunc addit, equos frenis liberos, quibus equites Romani insidebant, paffim eosdem equites distuliffe; atque inde factum effe, ut maxima pars Vejentium effuso cursu Tiberim peterent, Fidenates ad urbem suam tetenderint. Diftincte itaque equitum hoftilium Livius non me-

quam compulsos, gurgites ferunt: etiam peritos nandi lassitudo et vulnera et pavor degravant; pauci ex multis tranant. alterum agmen fertur per castra in urbem. eadem et Romanos sequen-

minit. Ceterum *pars interim effusi*, pro *pars Tyberim effusi*, male Florent. legit.

§. 11. *Infert pavidos fuga in mediam caedem; obtruncantur in ripis*] Nescio quomodo placet magis prisca quorumdam librorum lectio, *Residui pavidi fuga in mediam caedem obtruncantur in ripis*. et recte. Nam inquit, Vejentium maxima pars Tiberim effusi petunt. Fidenatium qui supersunt, ad urbem Fidenas tendunt. Reliqui, cum pavidi in mediam caedem fugerent, obtruncantur in ripis. SIG. Miram fabricatur lectionem ex suis libris Sigonius, ignotam omnibus nostris, *Residui pavidi fuga in mediam caedem obtruncantur*. quasi diceret, Vejentium maxima pars Tiberim effusi petunt. Fidenatium qui supersunt, ad urbem Fidenas tendunt. Reliqui, cum pavidi in mediam caedem fugerent, obtruncantur in ripis. Dignum commentum auctore, quem an temerarium dicam, an inopem judicii, nescio. Temerarium, quod vulgatam lectionem contra omnes libros melioris fidei pervertat; judicii ac prudentiae inopem, quod contraria scriptoris ipsius menti insuat. Dicit enim Livius, ita circumventos interclusosque, ut, dum fugere intenderent, in ipsam caedem incurrerent. GEBH. *Residui pavidi* libris Sigonii consentientes ex meis habent Lovel. 2. 4. a manu prima, 5. Harlej. 2. et Gaertn. apud Hearnium autem ex Oxoniensibus B. et C. *Inferri pavidos in mediam caedem* Leid. 2. et Lovel. 1. *Intenti pavidos in mediam aciem* Lipsiens. Sed meliores *Infert pavidos fuga in mediam caedem* tuentur, quam etiam veriorem lectionem existimo. Silius 5, 630.

> *Donec pulsa vagos cursus ad litora vertit*
> *Mentis inops, stagnisque inlata est Daunia pubes.*

ubi vide Inl. N. Heinsium. Utrumque enim dicitur *inferre in aliquem* et *inferre alicui*. Supra 3, 5, 7. *Dum se, temere magis, quam satis caute, in mediam dimicationem infert, vulnere accepto, aegre ab circumstantibus ereptus et suorum animos turbavit, et ferociores hostes fecit*. 6, 12, 9. *Ubi illi vana injecerint missilia, et effusi stantibus vobis se intulerint, tum micent gladii*. ad quae loca de utraque locutione dixi. Ut autem hic *fuga* dicitur *inferre*, id est, ipsi fugientes se intulisse, ita *pavor* dicitur *perferre*, id est, ipsi pavidi se pertulisse 7, 15, 7. *Eorum, quos pavor pertulerat in silvas, atrox caedes post sedatum proelium fuit*. Ita *metus* dicitur *claudere portas* apud Justin. 28, 2. *Prius illis portas adversus Karthaginienses aperiendas, quas clauserit metus Punici belli*. Deinde *obtruncatur* Voss. 2. et Lovel. 3. *obtruncat* Leid. 2. Paullo ante *qui supersint*, pro *qui supersunt*, Voss. 2. et Lovel. 3. Ceterum haec verba de Fidenatibus accipienda putat Doujatius, ego de Vejentibus accipere malim, quorum maximam partem Tiberim petiisse modo dixit; et sequentia demum *alterum agmen fertur per castra* ad Fidenates refero.

tes inpetus rapit: Quinctium maxime, et cum 12
eo degreſſos modo de montibus, recentiſſimum ad laborem militem, quia ultimo proelio advenerat.

In aquam compulsos gurgites ferunt: etiam peritos nandi] *in aqua* Lipsiens. Deinde τὸ *compulsos* exsulat a Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *gurgite ferunt* Harlej. 2. praefert. Sed litera initialis proximae vocis ob similitudinem ductuum cauſſa exſtitit, ut ultima praecedentis exciderit. V. supra ad 3, 3, 6. c. 17, 2. c. 51, 6. hoc lib. c. 30, 5. infra ad c. 59, 2. ad 5, 18, 4. ad c. 21, 13. ad 6, 4, 3. (* 23, 44, 4. 24, 15, 3. 29, 33, 10.) Contrarium exemplum modo habuimus hoc cap. §. 10.

Pauci ex multis tranant] Haec verba, quae in optimo Florent. et antiquioribus edd. deerant, primus addidit Aldus. Eadem etiam conſtanter exhibent reliqui scripti, nisi quod *e multis* habeat Lovel. 5. Tum *transnant* Lovel. 2. et Lipsiens. *trahant* Leid. 1. et Harlej. 1. *narant* Fragm. Hav. a m. 1. Mox *per caſtra fertur* trajectis vocibus legunt Harlej. 2. et Haverk.

Eodem et Romanos sequentes inpetus rapit] Repone, *eadem et Romanos sequentes impetus rapit. Eadem*, id est, per eandem viam, videlicet per caſtra. Adverbium est loci, quo saepe Livius utitur. Sic inferius paullo [c. 39, 2.] *Interclusi equites nec perrumpere eadem, qua transierant, posse.* Rursum 5, [46, 3.] *Ibique omnibus solenniter peractis eadem revertens similiter conſtanti vultu graduque.* Et illic mox infra [eodem cap. §. 10.] *Eadem digressus nuncius Vejos contendit.* RHEN. *eadem* etiam Florent. Lovel. 3. Voſſ. ambo, Leid. 1. Harlej. 1. Lipsiens. Klockian. et Fragm. Hav. In Voſſ. 1. tamen et Fragm. Hav. nequid diſſimulem, *eodem* inter versus adscriptum est. Utrumque ferri potest. *eodem*, id est, in eumdem locum, nempe in urbem. Supra 1, 33, 2. *Aventinum novae multitudini datum. additi eodem haud ita multo post Tellenis Ficanaque captis novi cives.* ubi vide, quae notantur. *eadem*, id est, eadem via, nempe per caſtra. Supra 3, 70, 4. *Per mediam hoſtium aciem cum equitatu perrupit. unde quum eadem reverti posset ad suos, priusquam hoſtis turbatos ordines reficeret, terga inpugnare hoſtium satius visum est.* Et solent illa *eodem* et *eadem* commutari. V. infra ad 5, 46, 3. et Viros doctos ad Nason. 2. Triſt. 285. ubi etiam Cel. Burmann. τὸ *eodem* pluribus inluſtravit. Hic *eadem* praeferendum exiſtimo, quod in eam scripturam optimi codd. uno ore conspirent.

§. 12. *Quinctium maxime, et cum eo digressos modo de montibus*] Caſtiga *degressos* a *degrediendi* verbo, quod crebro reperias apud Livium. RHEN. Scribe cum MS. Fuld. *et cum eo degressos modo de montibus.* Quod idem peccatum paſſim per Livium millies peccatum est vulgo. MOD. Recte *degressos* Rhenanus et Modius. Et ita praeferunt Florent. Voſſ. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. Klockian. et Harlej. 2. *degressum* Harlej. 1. *digressum* Portug. quorum duorum codicum librarii ita dederunt, quod mox sequatur *recentissimum militem. digressas* Lovel. 3. De voce *degressus* v. supra hoc lib. ad c. 17, 11. [*digressos* Veith.] Voces autem *cum eo* non adparent in Leid. 2.

Quia ultimo proelio advenerat] Pri-

1 XXXIV. Hi, poſtquam mixti hoſtibus portam in-
travere, in muros evadunt; suisque capti oppidi
2 signum ex muro tollunt. Quod ubi dictator conspe-
xit, (jam enim et ipse in deserta hoſtium caſtra pe-
netraverat) cupientem militem discurrere ad prae-
dam, spe injecta majoris in urbe praedae, ad por-
tam ducit; receptusque intra muros in arcem,

mam vocem a m. 1. omittunt Lovel. 4. et 5. Sed *qui ultimo proelio* dederunt Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. Et ita pro varia lectione in Oxon. N. fuiſſe, Hearne auctor est. Solent alibi saepe duo haec vocabula commutari. V. infra ad Liv. 36, 33, 5. *quia proelio ultimo*, trauspositis vocibus, Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *pervenerat* Harlej. 1. *venerat* Gaertn. *advenerant* Lovel. 5. Harlej. 2. et edd. principes, quas vidi, usque ad Aldum, qui *advenerat* ſubſtituit, faventibus reliquis omnibus scriptis. Et id verius judico. Non tam enim ratio redditur, cur Quinctius maxime et cum eo montibus degreſſi fugientibus Fidenatibus inſtiterint, quam cur recentiſſimus ad laborem miles dicatur; quare ei potius numero convenire verbum oportet. [*militem ultimo proelio averterat* Veith.]

§. 1. *Mixti hoſtibus portam intravere, in muros evadunt*] Pall. pr. ac tert. *in muros invadunt*. Andreas, *muros invadunt*. Pro praecedente mox verbo *intravere*, repraesentat Pall. tert. *indecavere*. GEBH. Vox *portam* non exſtat in Fragm. Hav. quam tamen reliqui omnes agnovere. *portam incurrere* habet Lovel. 2. Deinde *muros invadunt* idem Fragm. Hav. et editt. vetuſtae. *in muros invadunt* Leid. 1. Portug. Gaertn. Lovel. 2. 3. 4. 5. et Lipsiens. [Veith.] De locutione illa dictum est supra ad 2, 47, 6. Primus Aldus recepit *in muros evadunt*; quod in aliis omnibus meis superest, et verum puto. *Evadere in muros* est nitendo in muros adscendere. Supra 2. 50, 10. *Vincebatque auxilio loci paucitas, ni jugo circummissus Vejens in verticem collis evasisset.* hoc lib. c. 32, 10. *Dum speculatores referrent, Quinctium evasisse in jugum.* 7, 34, 5. *Cum quibus ubi evasero in summum, perge hinc omni liber metu.* 10, 17, 7. *Qua cuique proximum fuit, scalis raptim admotis in moenia evasere.* 25, 23, 17. *Ubi sine strepitu ac tumultu primi evaserunt in murum.* (*31, 39. 15.) Curtius 9, 4, 30. *Cunctantibusque ceteris, evadit in murum.* 10, 5, 10. *Vigor ejus et vultus educentis in proelium milites, obsidentis urbes, evadentis in muros, obcurrebat oculis.* Et hanc lectionem veriorem eſſe, evincunt verba sequentia, quibus capti oppidi signum ex muro suis ſuſtuliſſe dicuntur. Non enim invadendo, sed evadendo in muros oppidum ceperant. Et deinde, si adhuc invadebant in muros, quomodo jam signum capti oppidi ex muro tollere potuere? Ceterum *ex muris tollunt* excusi, quos vidi, vetuſtiores; pro quo Frobenius anno 1535. *ex muro* ſubſtituit. Id autem recentiores servarunt, et codd. omnes verius eſſe evincunt.

§. 2. *Conspexit, jam enim et ipse in deserta hoſtium caſtra penetrave-*

quo ruere fugientium turbam videbat, pergit. Nec 3
minor caedes in urbe, quam in proelio, fuit; donec, abjectis armis, nihil praeter vitam petentes, dictatori deduntur. Urbs castraque diripiuntur. Postero die singulis captivis ab equite ad cen- 4
turionem sorte ductis, et, quorum eximia virtus fuerat, binis, aliis sub corona venumdatis, exercitum

rat] *inspexit, jam enim ipse et in deserta* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *in dextra hostium castra* Voss. 2.

Spe injecta majoris in urbe praedae, ad portam ducit] *spe injectam* Voss. 1. Leid. 1. et Lovel. 1. Sed ultima litera τοῦ *injectam* adhaesit ex initio vocis sequentis. V. infra ad 40, 7, 8. Praeterea *ad portum ducit* Gaertn. Eas voces passim commutari, patere potest ex Pierio ad Maron. 1. Aen. 427. et Cel. Burm. ad Nason. Ep. 14. Heroïd. 107. V. etiam Observ. Miscell. tom. 1. p. 165. (* Liv. 37, 9, 9.)

§. 3. *Nec minor caedes in urbe, quam in proelio, fuit*] Recisis non necessariis, quae et Pall. prim. tert. et vetustissima editio fastidiunt, lege, *Nec minor caedes in urbe: donec, abjectis armis*, etc. GEBH. Quatuor supremas voces non norant duo meliores Pall. non Andreas, Tarv. Ven. Bechar. Asc. Mog. Savet. Halec. Habet Aldus, et exstant in Vossiano et Rottendorfiano. Non carent tamen suspicione, quum nihil addant sensui, nec minus intelligatur, si solum legas, *nec minor caedes in urbe, donec abjectis armis.* Continua enim utriusque narratio est. J. FR. GRON. *in urbe, quam proelio fuit*, omissa altero loco praepositione *in*, Harlej. 1. Verum, si verba illa ultima genuina sunt, τὸ *in* deleri nolim. Caussam infra v. hoc lib. c. 58, 4. Ceterum τὰ *quam in proelio fuit* praeter Voss. 2. Gronovio memoratum, ex meis tantum omiserunt Lovel. 2. 3. Lipsiens. Klockian. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 2. quorum auctoritas an aliorum omnium consensui praeferri debeat, admodum dubito.

Urbs castraque diripiuntur] Haec verba in Oxon. B. deesse, auctor est Cl. Hearne. In omnibus meis constanter supersunt, praeterquam in Lovel. 5. qui pariter omisit. *Urbs castra diripiuntur* est in Florent.

§. 4. *Ab equite ad centurionem sorte ductis*] *ad dictatorem* praefert Haverk. *ab equite ac centurione* Lovel. 5. Τὸ *sorte* deficit in Lipsiens.

Et, quorum eximia virtus fuerat, binis] *his quorum* Harlej. 2. in marg. Sed τὸ *et* omittitur in Lovel. 2. et Haverk. Deinde *bonis*, pro *binis*, Voss. 1. in marg. Voss. 2. Leid. uterque, Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Portug. Gaertn. Haverk. Neapol. Latinii, et Fragm. Hav. (Veith.) manifesta tamen scribarum aberratione. V. infra ad 6, 36, 11.

Aliis sub corona venumdatis] *sub coronam* Florent. Lovel. 2. 3. 4. Lipsiens. et Fragm. Hav. Supra 2, 17, 6. *Sub corona venierunt coloni alii.* 9, 42, 8. *Ad septem millia sub corona veniere.* 43, 4, 10.

victorem opulentumque praeda triumphans dictator Romam reduxit: juſſoque magiſtro equitum abdicare se magiſtratu, ipse deinde abdicat die sextodecimo,

Sub corona ceteros venisse. V. Brisson. 6. de Formul. p. 494. *sub haſta venire* infra est hoc lib. c. 53, 10. *Venditum sub haſta consul in aerarium redigere quaeſtores jussit.* 23, 38, 7. *Captivis in vincula condi juſſis, comitibusque eorum sub haſta venditis.* Deinde *venditis* Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. Fragm. Hav. [Veith.] et priscae edd. usque ad Aldum, qui primus *venumdatis* recte, reliquis optimis codd. consentientibus, vulgavit. Alterum ex hujus interpretatione natum puto.

Exercitum victorem opulentumque praeda triumphans dictator Romam reduxit] *opulentamque praedam* Hearnii Oxon. L. 1. Sed nihil muto. Supra 1, 30, 4. *Sabinis bellum indicit, genti ea tempeſtate secundum Etruscos opulentissimae viris armisque.* 7, 24, 9. *Victorem exercitum, opulentumque Gallicis spoliis Romam reduxit.* 9, 31, 4. *Caput hoc erat Veutrorum Samnitium longe ditissimum atque opulentissimum armis virisque.* 23, 30, 6. *Bruttiorum exercitus Crotonem, Graecam urbem, circumsedit, opulentam quondam armis virisque. opulentus praedae* dixit infra 35, 1, 11. *Pugnatum haud prope Ilipa urbe est. eo victorem opulentum praedae exercitum P. Cornelius reduxit.* Insuper transpositis vocibus *dictator triumphans* Harlej. 2. et Haverk. Mox *domum reduxit* Lovel. 5. *Romam rediit* Harlej. 2. *Romam deduxit* Lovel. 3. V. ad 6, 26, 8. et c. 33, 12.

§. 5. *Ipse deinde abdicat die sextodecimo*] Palat. sec. et Camp. editio *ipse deinde se abdicat.* GEBH. *ipse deinde se abdicat* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. At satis commode vocula *se* ex praecedenti huc revocari potest, et inde potius ab aliquo desumta ac margini adscripta, quam a Livii manu profecta fuiſſe videtur. Praeterea *abdicat et die sextodecimo* Lov. 4. *abdicat die XVIII.* Gaertn. Sed in alium numerum conspirant omnes reliqui codices. *abdicat sextodecimo die* Lovel. 2. et Lipsiens.

Quod in bello trepidisque rebus acceperat] *trepidisque acceperat rebus* Portug. *trepidisque rebus acceperant* Gaertn. quasi de dictatore Mam. Aemilio et A. Cornelio magiſtro equitum simul intelligendum sit. Alii tamen codd. omnes stant pro edita lectione.

§. 6. *Classibus quoque ad Fidenas pugnatum cum Vejentibus, quidam annales retulere*] Repone *Classi quoque ad Fidenas pugnatum cum Vejentibus, quidam in annales retulere.* Scriptum autem est *Classi*, pro *Classe.* RHEN. Vet. libri alii *Classi*, alii *Classe* habent. *Classi* autem pro *Classe* usus etiam Virg. 8, [11.] *Advectum Aeneam classi.* Prisc. l. 7. [p. 768.] SIG. Rhenanum praevertit edere Campanus *Classi quoque.* Palat. autem sec. *Classe.* GEBH. *Classes* in numero plurativo, ut vocant, pro equitibus seu equeſtribus copiis usurpabant. Sic Virgilius 2. Aen. [30.] *Classibus hic locus.* Et in 3, [602.] *scio me Danaïs e classibus unum.* Et in 7, [716.] *Hortinae classes.* Quae res si Livio, dum ea transscribebat, quae de expugnatione et direptione Fidenarum a priscis prodita scriptoribus fuerant, in mentem veniſſet, nae ille desiisset mirari tantopere, *classibus* ad Fidenas pugnatum. T. FABER. Palam eſt, de navali conflictu hi-

reddito in pace imperio, quod in bello trepidisque rebus acceperat. Classi quoque ad Fidenas pugna- 6
tum cum Vejentibus, quidam annales retulere: rem

storicum loqui. Adeoque miror, Fabrum Ep. ad Aegid. Menag. Epp. vol. 1. num. 47. obstinate credere, Livium de equestribus copiis veteres illos id referentes annales intelligere debuisse; eique non jam Patavinitatem, ut olim Asinius Pollio, sed ignorantiam in hoc verbo Latinae proprietatis objectare. Caussa autem istius Fabri sententiae procul dubio fuit, quod non considerabat, antiquitus subductas fuisse naves, et in littore tentoriis intermixtas; id quod tamen abunde probavit R. Fabrett. ex variis testimoniis in explicatione veteris tabellae Anaglyphae etc. p. 325. Quin et hanc T. Fabri animadversionem, quasi Livio indignam, notavit Phil. a Turre p. 64. Monument. veteris Antii. HEARNE. *Classe*, pro *Classibus* est in Lovel. 4. *Classi* in Florent. Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. utroque, Portug. Klockian. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Eamdem lectionem etiam dare voluisse videntur librarii Leid. 1. Lovel. 2. et Lipsiens. qui tamen manu aberrante scripserunt *Classim*. *Classi* etiam hic legebat Gronov. infra ad Liv. 30, 9, 7. *Classi* autem accipiendum esse pro *Classe*, recte Sigonius monuit. V. infra ad 23, 41, 8. Ceterum Morhof. Differtat. de Patavin. Liviana c. 13. Fabri hanc censuram Livianam eruditam judicat, cumque inmerito ob eam ab Ephemeridum Gallicarum scriptoribus notatum fuisse, quibus etiam peculiari libello respondit, suamque censuram defendit. Doujatius quoque Fabri in hac re sententiam in dubium non vocabat, quum sciret, *procinctas classes* pro instructa acie sive exercitu armato dici apud Gell. 1, 11. et 10, 25. et, auctore Festo, *Classem* prius dictam hominum, quam navium, multitudinem; neque fieri posse negabat, ut in priscis historiae auctoribus interpretandis hallucinatus aliquando Livius fuerit. Contra eadem illa viris doctis nostri temporis plerisque displicuit. Inter eos primus est Raph. Fabrett. ad tabell. Iliad. p. 323. qui palam esse judicat, Livium de navali conflictu loqui, et in priori Virgilii loco, a Fabro laudato, vocem *Classibus* proprio sensu accipit, de navibus Graecorum in terram subductis, et in litore tentoriis intermixtis; ad equites autem referri non posse addit, quod equites nulli in Graecorum exercitu aderant. Alter est Philipp. a Turre in Monum. veter. Antii c. 4. p. 64. qui notat, Carolum Datum in Praefat. libri inscripti *Prose Fiorentine* in eadem sententia fuisse, et opinari, ejusmodi lapsum hinc fluxisse, quod Livius, peregrinus homo quum esset, vim et sensum Romanae locutionis perfecte callere non potuerit. Addit autem, viros doctos non animadvertisse ad integram narrationem proelii, in quo quum fuisset certatum tam pedestribus quam equestribus copiis, scriptores illos, qui retulerant, pugnatum *quoque classibus*, non potuisse eo vocabulo denuo *equites* significare, sed revera de navali proelio intellexisse. Praeterea Just. Fontaninus de Antiquit. Hortae 1, 1. p. 8. tertium Virgilii testimonium a Fabro laudatum etiam recte de navibus intelligi posse docet, siquidem Tiberim eo loco, ubi Hortam a septentrione adluit, naves susti-

aeque difficilem atque incredibilem; nec nunc lato
satis ad hoc amne; et tum aliquanto, ut a veteri-
7 bus accepimus, artiore: nisi in trajectu forte flumi-
nis prohibendo, aliquarum navium concursum in

nuisse gravissimi auctores prodant, ex quibus Dionys. l. 3. p. 183. scribit, Tiberim navigari posse ἄχρι μὲν τῶν πηγῶν ποταμηγοῖς σκάφεσιν ἐυμεγέθεσιν, πρὸς αὐτὴν δὲ τὴν Ῥώμην καὶ θαλαττίαις ὁλκάσι μεγάλαις. Addo vero, medium Virgilii locum recte etiam de classe proprie dicta intelligi posse, ut Achaemenides dicendo se *unum esse ex classibus Danaïs* indicet, se unum esse eorum, qui classibus ducum Graecorum Trojam navigaverint. Puto igitur, recte Livium, quum in antiquioribus annalibus legeret, *Classibus* vel *Classi quoque ad Fidenas pugnatum cum Vejentibus* esse, ea verba non de equitibus intellexisse, sed de proelio navali, recte etiam eorum fidem ex eo convellere, quod amnis ad id non satis latus fuerit, licet alveus ejus tantae profunditatis sit, ut ad fontes usque naves fluviales ferat, quemadmodum modo dicentem Dionys. audivimus.

Quidam in annales retulere] Pall. omnes *quidam annales retulere*. GEBH. Ante Curionem et Gryphium in omnibus reperio meis: *quidam annales retulere*. Neque aliter scripti. 22, [31, 8.] *Omnium prope annales Fabium dictatorem adversus Hannibalem res gessisse tradunt*. 23, [47, 8.] *Huic pugnae equestri rem mirabilem adjiciunt quidam annales*. Plinius 34, 6. *Non omittendum, quod annotavere annales*. J. FR. GRON. Non Curio vel Gryphius primi *in annales retulere* ediderunt, sed Frobenius anno 1535. praeeuntem Rhenanum secutus, quem ita emendatum voluisse docent, quae ad verba praecedentia notavit. Utraque locutio proba est. *quidam annales retulere*, ut infra 21, 25, 4. *Pro C. Servilio et T. Annio Q. Acilium et C. Herennium habent quidam annales*. Plinius 8, 51. *Et hoc annales notarunt, horum scilicet ad emendationem morum*. 7, 16. *Naevii Pollionis amplitudinem annales non tradunt*. 8, 57. *Eumque, qui vendiderat, fame interiisse, emtorem vixisse, annales tradunt*. 19, 5. *Scires, non ibi genitum M'. Curium imperatorem, quem, Samnitium legatis aurum repudiaturo adferentibus, rapum torrentem in foco inventum annales nostri prodidere*. Contra *quidam in annales retulere*, ut apud Plinium 33, 1. *Annulos quoque depositos a nobilitate, in annales relatum*. Utraque etiam lectio codicum auctoritate nititur. *quidam annales* habent Voss. 2. Lovel. 3. 4. 5. Klockian. Port. Haverk. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 2. *quidam in annalis* Florent. Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. Harlej. uterque, Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1. quam eamdem lectionem sibi quoque in Oxon. B. et N. obviam fuisse, Hearne monuit. Meorum itaque optimi posterius firmant, at ratio loquendi apud Livium prius. Hinc lectoris arbitrio optionem verioris scripturae committo.

Rem aeque difficilem atque incredibilem] *atque mirabilem* Hearnii Oxon. N. *atque vel credibilem* Lovel. 5.

Nec nunc lato satis ad hoc amne] *nec nunc loco satis* Harlej. 2. Tum *adhuc*, pro *ad hoc*, Neapol. Latinii.

Et tum aliquanto, ut a veteribus

majus (ut fit) celebrantes, navalis victoriae vanum titulum adpetivere.

XXXV. Insequens annus tribunos militares con- 1
sulari poteſtate habuit, A. Sempronium Atratinum,

accepimus, arctiore] *acriore* esse in Palat. sec. *artiore* in primo et tertio monuit Gebhardus supra ad 2, 50, 7. *artiore* etiam praeferunt Florent. Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Harlej. 2. et Gaertn. Vide, quae ad l. l. notantur. *arciore* Lovel. 2. et Lipsiens. Praeterea *et tunc aliquanto* Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 2, 12, 15. Vocula *tum* aberat a Portug. et Lipsiens. ea transposita *et aliquanto tum* est in Lovel. 2.

§. 7. *Nisi in trajectu fluminis forte prohibendo*] Ita hic scribendum monuit Rob. Keuchenius ad Frontini 1. Strateg. 4, 9. quum vulgo perperam editum dicat *in tractu*. Verum ante oculos habeo plures quam quinquaginta Livii editiones, et tamen in earum nulla eam lectionem, quam *vulgo* circumferri Keuchenius adfirmat, invenio. Omnes etiam codices, quibus utor, conſtanter *in trajectu* exhibent, nisi quod in Portug. a m. 1. legatur *in trajecto*: de qua lectione supra v. ad 1, 15, 7.

Concursum in majus (ut fit) celebrantes] *occursum* Lovel. 4. [*occursu* Veith.] *concursu* Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 2. Sed ultima litera τοῦ *concursum* excidit ob similitudinem proximae voculae *in*. V. ad 37, 29, 5. Praeterea *celebrans* Leid. 1. In verbis sequentibus *appetivere titulum*, trajectis vocabulis, Fragm. Hav. Vox *titulum* deficit in Lovel. 2. et in contextu Lipsiens.

§. 1. *A. Sempronium Atratinum, L. Quinctium Cincinnatum*] Utrique addendum *iterum*. Nam Cincinnatus antea fuit tribunus militum consulari poteſtate anno ab Urbe condita CCCXVII. Sempronius autem anno CCCXI. inter primos tribunos militum consulari poteſtate. Cincinnatus item anno CCCXXXV. tertium dicitur tribunus militum consulari poteſtate. Ergo haud dubie hoc loco iterum. Ceterum *L. Furius* non in omnibus exemplaribus habetur. GLAR. Pall. primus ac tertius *Sempronium alias tribunum*. Sec. *Sempronium tribunum*. GEBH. Licet Sempronius et Quinctius antea tribunatum militum consulari poteſtate geſſiſſent, neceſſe tamen non fore, ut utrique adderetur *iterum*, patere potest ex iis, quae supra notata sunt 2, 16, 7. Nunc vero fatendum quidem, Quinctium jam antea eam dignitatem geſſiſſe: at simul etiam dicendum, Sempronium, qui hoc anno dignitatem tribuni militum consulari poteſtate geſſit, diversum eſſe ab illo, qui inter primos tribunos militum consulari poteſtate memoratus est supra hoc lib. c. 7, 1. Infra enim hoc lib. c. 47, 8. expreſſe A. Sempronius Atratinus *tertium* tribunus militum consulari poteſtate memoratur. Qui quum etiam c. 44, 1. eodem honore functus dicatur, nunc illum non iterum, sed primum gessit. Glareanus quidem, ne haec difficultas sententiae suae obſtare poſſit, laud. cap. 44. *L. Sempronius*, pro *A. Sempronius*, legendum contendit, sed eum a vero aberrare Sigonius ibidem docuit. Eadem sententia, quae Sigonio, placuit etiam Pighio, ut ex Annal. ejus conſtabit, si consulantur, quae notavit ad annos

L. Quinctium Cincinnatum, L. Furium Medullinum,
2 L. Horatium Barbatum. Vejentibus annorum viginti
induciae datae, et Aequis triennii, quum plurium
annorum petissent. Et ab seditionibus urbanis oti-
3 um fuit. Annum insequentem, neque bello foris,

cccix. cccxxviii. cccxxxiii. et cccxxxvii. Praeterea Sempronii praenomen deficit in Florent. Tum *Atracinum*, pro *Atratinum*, praeferunt Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. a Lips. *Tiburtinum* Portug. et Harlej. 2. *Tiburinum* Haverk. *Antium Tribunium* Gaertn. *A. Tribunum* Lovel. 2. et 5. *L. Tribunum* Lovel. 4. *alias tribunum* Lovel. 3. Deinde *L. Q. Cincinnatum*, vel *Cincinatum*, Leid. 1. Lovel. 2. et Lipsiens. *Lutium Q. Cincinatum* Gaertn. Hinc *et L. Furium*, copula adjecta, Voss. 2. Sed tertii tribuni nomen *L. Furium Medullinum* non agnoscunt edd. quas vidi, principes usque ad Aldum, qui primus revocavit, consentientibus omnibus codd. Eum vero hoc anno iterum illum honorem nactum esse existimat Pighius in Annal. ad ann. cccxxviii. p. 187. ideoque iterum gesti ejus magistratus notam addidit. Sed dissentit Sigonius infra hoc lib. ad c. 44, 1. Pro *Horatium* denique *Horten:ium* male est in Lovel. 4.

§. 2. *Vejentibus annorum viginti induciae datae*] *annorum XV. induciae datae* Neapolit. Latinii, invitis reliquis omnibus scriptis et editis. Mox *triennium*, pro *triennii*, perperam Harlej. 2. Portug. et Lovel. 4. ac 5. [Veith.] *triginta* autem Lipsiens. Praeterea *plurimum annorum* Lovel. 1. 2. 3. *plurimorum annorum* Leid. 1. pro quo tamen eadem manu *plurium* emendabatur. V. infra hoc lib. c. 38, 4. (* 37, 37, 5.)

Et ab seditionibus urbanis otium fuit] Prima vocula aberat in Lovel. 5. et Portug. a m. 1. Tum *a seditionibus* Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. et excusi principes usque ad Aldum, qui *ab seditionibus* reposuit, reliquis scriptis concinentibus.

§. 3. *Neque bello foris, neque domi seditione insignem*] *neque bello foris, neque belli seditione domi insignem* Voss. 1. a m. 2. (*domum* autem, pro *domi*, habuerat a m. 1.) Leid. 2. et Lovel. 1. *nec bello foris, nec seditione foris insignem* Lovel. 4. *bellum*, pro *bello*, habet Lipsiens.

Ludi bello voti celebrem, et tribunorum militum adparatu, et finitimorum concursu, fecere] *ludi bello voti celebres* perperam Leid. 2. Lovel. 1. Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1. Tum *et tribunorum et militum* Lovel. 5. et Haverk. Deinde *apparatus et finitimorum concursus facere* Voss. 2. et Lovel. 3. *apparatum et finitimorum concursum fecere* Fragm. Hav. a m. 1.

§. 4. *Tribuni consulari potestate erant C. Crassus*] *Ap. Claudius Crassus* legendum, ut ad finem hujus anni patet, ubi urbis praefectus relinquitur, ac decemviri filius dicitur. Errant autem, qui *C. Papyrius Crassus* emendarunt. Sed de hoc Appio paulo post (c. 48, 5.) plura dicemus. GLAR. Lege *Ap. Claudius Crassus*, (pro *Cl. Crassus.*) Neque enim Livius praetermittere solet praenomen in iis nominandis, quorum tunc primum mentionem faciat: deinde vero alio loco id ipsum

neque domi seditione insignem, ludi bello voti celebrem, et tribunorum militum adparatu, et finitimorum concursu, fecere. Tribuni consulari potestate erant Ap. Claudius Crassus, Sp. Nautius Rutilus, L. Sergius Fidenas, Sex. Julius Julus. specta- 4

afferre, ut infra, eum aït [c. 36, 5.] *Ap. Claudium filium decemviri praefectum urbi relinquunt.* SIG. Omisso praenomine *Cl.* vel *Claudius Crassus* legunt Florent. Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Lipsiens. Gaertn. Klock. Haverk. et Fragm. Hav. quomodo et primus Aldus edidit, quum antiquiores typis exeusi *C. Crassus* praeferrent, licet Hearnius dicat, MSS. et editt. veteres *Cl. Crassus*, omisso praenomine *Ap.* habere. *C. Claudius Crassus* est in Leid. 2. *Ap. Claudius Crassus* reponendum esse consentit etiam Pighius in Annal. ad ann. cccxxix. p. 188. Praeterea *tribuni potestate consulari* Lovel. 2.

Sp. Nautius Rutilius] Lege *Rutilus* ex tabulis Capitolinis. SIG. Pall. pr. tert. et editio Andreae Campanique *Sp. Nevius Rutilius.* sec. *Nevius Rutulius.* GEBH. *Sp. Mevius Rutilius* Lovel. 5. *Sp. Nenius Rutilius* Lovel. 2. Lipsiens. Klockian. et Gaertn. *Sp. Naevius Rutilius* Florent. Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Harlej. ambo. *Sp. Nevius Rutilius* Voss. 2. Leid. 1. Port. Haverk. Lovel. 3. 4. Fragm. Hav. Oxonienses Hearnii, et priscae edd. usque ad Ascensium, qui anno 1513. *Naevius* per diphthongum dedit, quod obtinuit, usque dum Frobenius anno 1531. *Sp. Nautius Rutilius* substitueret. Et sane, *Nautium* hujus anni tribunum consulari potestate vocandum esse, censuit Pighius in Annal. ad ann. cccxxix. p. 188. non autem *Naevium:* Naevios enim plebejos esse, atque Livium hoc cap. infra scribere, eodem hoc anno conquestos in publicis concionibus tribunos plebis fuisse, necdum plebejorum aliquem ad summos honores promotum fuisse. Praeterea recte *Rutilus*, pro *Rutilius*, Sigonius. V. infra hoc lib. ad c. 52, 4. Idem *Rutili* cognomen habuit etiam gens Virginia, in quo similiter peccatum erat supra 3, 7, 6. ubi plura vide. Similis error etiam commissus in eodem cognomine gentis Marciae. V. ad 7, 17, 6.

T. Sergius Fidenas] Legendum est *L. Sergius.* Nam in priore tribunatu et in tertio, quem cepit anno cccxxxvii, *L.* appellatur a Livio, itemque ab iis, qui Capitolinos tribunatus descripserunt. Accedit, quod Diodorus etiam in hujus anni magistratibus exponendis [l. 12. p. 328.] *Λεύκιον Σέντιον* nominat, corrupte tamen pro *Σέργιον*. SIG. Cum Sigonio facit Pighius in Annal. ad ann. cccxxix. p. 188. Neque aliter Oxon. L. 1. 2. et C. praeferre, testatur Hearne. At *Titus* vel *T. Sergius Fidenas* omnes mei, excepto Leid. 2. in quo tribuni hujus nomen omittitur, et Lovel. 3. qui *T. Sergius, T. Fidenas* ostentat.

Sex. Julius Tullus] Ex Capitolinis lapidibus, itemque ex Dionysio et Diodoro intelligi aperte potest, Juliorum cognomen esse *Julum*, non *Tullum.* SIG. *Sextus Iulius Tullus* Voss. 1. et Lovel. 1. *Sextus Julius Tullius* Leid. 1. Lo-

culum comitate etiam hospitum, ad quod publico consensu venerant, advenis gratius fuit. Poſt lu-

vel. 2. 3. Harlej. uterque, Gaertn. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. C. et L. 2. *Sex. Julius Tulius* Lipsiens. *Sextilius Tullius* Lovel. 5. *Servilius Tullus* Voſſ. 2. *Servilius Tullius* Lovel. 4. *Servillius Tullius* Portug. vocibus *Sex. Julius* in unam coalescentibus. *Sextus Exulius Tullus* Haverk. Hujus etiam tribuni nomen deficiebat in Leid. 2. Sed veram lectionem recte Sigonius revocavit. *Julius* et *Tullius*, quemadmodum et *Julus* ac *Tullus* paſſim commutantur in libris scriptis. V. supra ad 1, 30, 2. Praeterea *et Sex. Julius*, addita conjunctione, prisci libri typis descripti, quam primus omisit Aldus; ejus autem lectioni consentiunt scripti. V. supra ad 2, 17, 1.

Spectaculum comitate etiam hospitum, ad quod publico consensu venerant, advenis gratius fuit] Hic exemplar vetus multis lituris eſt notatum, et *hospitium* quidem habet, sed supra scripsit aliquis *alias hospitum*. Ego tamen sciens quo pacto *hospitii* vocabulo Livius alibi utatur, ut quum lib. proxime sequenti [c. 13, 7.] dicit, *notos ignotosque passim advenas in hospitium ductos ferunt*. Et 5, [50, 3.] *Cum Caeretibus publice hospitium fieret.* ausim jurare, sic hic legendum: *Spectaculum comitate etiam hospitii, in quam consilio publico consenserant, advenis gratius fuit.* Intellige humanitatem advenis juſſu magiſtratuum exhibitam. RHEN. Impreſſa lectio bene habet, nec audiendus Rhenanus. MS. habet *spectaculum comitate etiam hospitium, ad quam publico consensu venerant, advenis gratius affuit. hospitium* pro *hospitum* ἀρχαϊκῶς. KLOCK. Solus hic editorum Rhenanus vigil. Elicit autem ex codice hic, ut queritur, lituris deformato: *hospitii in quam consilio publico consenserant.* Et in sensu quidem haud fallitur conjecturae, sed intrudere τὸ *consilio* incivile est. Pudentius igitur: *Spectaculum comitate etiam hospitii, in quam publice consenserant, advenis gratius fuit.* Sic in contrarium in re triſti 9, [7, 7.] *Extemploque sine ulla publica auctoritate consensum in omnem formam luctus est.* 26, [36, 10.] *In haec tanto animo consensum est, ut gratiae ultro consulibus agerentur.* Juſtinus 13, [4.] *Tum equites, in concordiam revocati, in Aridaeum regem consentiunt.* 40, [1.] *Omnes in Tigranem regem Armeniae consensere.* Asconius in Verrinam de Praet. urb. [c. 24.] *Ad summum Graecorum otium*] *Dixit haec secundum illam sententiam de Graecis habitam, quos otiosos et leves eſſe consensum est.* A. Gellius 5, 26. in definitione Syllogismi. *Consensis quibusdam et concessis.* J. FR. GRON. *communitate* habent editt. principes, pro quo recte Ascensius *comitate* reſtituit, adſtipulantibus omnibus Mſtis. Alibi saepe ita peccatum est. V. infra ad 25, 12, 9. Tum *hospitium*, vel *hospicium*, Florent. Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. Harlej. 2. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Hinc *ad quam* Florent. Voſſ. ambo, Lovel. 3. et Harlej. 1. *at quam* Leid. 1. *et quod* Lovel. 2. *quam* Leid. 2. et Lovel. 1. *ad quam vel quod* Fragm. Hav. a m. 1. *spectaculi comitate hospitium etiam, quod publico consensu venerat, advenis gratius fuit* Haverk. *spectaculum comitate etiam hospitium, ad quam consenserant consilio, consensu publico venerant, advenis gratius afuit* Florent. *gratius affuit* Voſſ. 1. Leid.

dos conciones seditiosae tribunorum plebi fuerunt, objurgantium multitudinem, *quod, admiratione eo-*

2. Lovel. 1. et Harlej. 1. Gronovii conjecturae adplaudit Christoph. Arnoldus notis ad Caton. Diras p. 3. Contra quemadmodum Gronovius incivile judicaverat, vocem *consilio* a Rhenano intrudi, ita non minus incivile Doujatio videbatur, vocabulum *consensu* a Gronovio deleri. In conjecturam deinde a Rhenano propositam propendens addit, se non diffiteri, sine publica auctoritate, consensu populi, factum aliquid in ejusmodi rebus fuisse; non tamen inde sequi, nihil umquam in eo genere fieri posse publico consilio. His denique subjungit, vulgatam scripturam, etsi illa sensu tolerabili non careat, si tamen verba *ad quod publico consensu venerant*, accipienda sint de advenis, duriorem constructionem habere. Posterius illud, quod de duriore constructione adfirmavit, verum puto. Eo igitur posito, nihil propius ad codicum lectionem accedere arbitror, quam ut Gronovii conjectura probetur; nisi adhuc minori mutatione legendum sit *comitate etiam hospitum, in quam publice consenserant. hospitium* itaque, quod in plerisque Mstis superest, adscribo librariis, genitivum pluralem vocis *hospes* perperam eo modo etiam alibi formare solitis. V. supra ad 2, 14, 9. Omnis reliqua mutatio in eo consistit, quod, pro *ad quam*, ut habent integerrimi codices manu exarati, vel *quam*, ut est in aliis, reponatur *in quam*. Facile autem vocula *in* excidere potuit ob ultimam literam *m* vocis praecedentis. V. ad 10, 13, 3. Hujus loco deinde librarii, verba mendosa esse videntes, perperam *ad* scripserunt. Insuper quod *consenserant* restituatur, pro *consensu venerant*. Ea autem lectio orta esse censeri potest ex duarum lectionum *consenserant*, et *venerant* conjunctione. Et denique quod *publice*, pro *publico*, emendetur. Illud autem *publice* quo sensu accipiendum sit, supra dictum est ad h. lib. c. 13, 8. De locutione autem *consentire in aliquid* v. quaedam infra apud Gronov. ad Liv. 9, 7, 7.

§. 5. *Post ludos conciones seditiosae tribunorum plebi fuerunt*] *Post ludos seditiones tribunorum plebis fuerunt* editt. principes usque ad Aldum, qui *conciones seditiosae* recepit, quod uno ore firmant codices scripti; nisi quod *conciones seditione* sit in Leid. 2. Lovel. 1. 3. et Haverk. V. infra ad c. 43, 6. *plebi* deinde, pro *plebis*, dedit Cl. Jac. Gronovius anno 1678. At *plebis* servant Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. Verum reliqui vel *tribunorum pl.* per compendium, vel *plebi* exhibent. Denique *fuere* Harlej. 2. Haverk. et Lovel. 4.

Admiratione eorum, quos odisset, stupens] *quos odissent* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 3. 4. 5. Lipsiens. Gaertn. Haverk. [Veith.] et excusi usque ad Gronov. qui anno 1665. *odisset* substituit. Vocem *multitudo* more collectivorum cum verbo plurali jungi, infra dicendum erit ad 6, 19, 7. Hic tamen quum certiores codd. Gronovio adplaudant, eam etiam lectionem veriorem puto. Praeterea *in suspenso*, pro *stupens*, Lovel. 4. et 5. *suspensi* Klock. Sed nihil muto. *Stupens admiratione* ut 2, 49, 5. *Sollicitudine excitata, favore et admiratione stupens.* Et quidem ipsum illud *stupere* interdum fere idem,

rum, quos odisset, stupens, in aeterno se ipsa teneret
6 *servitio: et non modo ad spem consulatus in partem re-*
vocandam adspirare non auderet, sed ne in tribunis
quidem militum creandis (quae communia eſſent comitia
7 *Patrum ac plebis) aut sui aut suorum meminiſſet. De-*

quod *admirari*, notat; nisi quod vehementiorem quemdam admirationis adfectum exprimat. Juſtin. 11, 13. *Macedones multitudinem hominum mirabantur; Persae a tam paucis victa suorum tot millia ſtupebant.* Hinc elegans est illa gradatio apud Cic. 3. de Orat. 26. *adspiciat, admiretur, ſtupescat.*

In aeterno se ipsa teneret servitio] Praepositio *in* exsulat a vetuſtioribus excusis. Eam addidit deinceps Aldus, concinentibus omnibus scriptis. (* v. Liv. 8, 28, 8.) Silius Ital. 1, 640.

- - - noſtroque in Marte tenete
Fatiferae juvenem dextrae.

Valer. Flacc. 2, 405.

- - - aspera si te
Plias in adversae tenuisset litore
Thraces.

Deinde *externo servitio* Lovel. 2. et Gaertn. frequenti errore librariorum, de quo v. supra ad 3, 32, 5. Insuper *se ipsam teneret* idem Gaertn. Sed male. V. supra ad 2, 19, 5. Alio ordine *in aeterno servitio se ipsa teneret* habet Lovel. 5.

§. 6. *Ad spem consulatus in partem revocandam adspirare*] Doujatius vel *in partem* exponit ex parte, id est, ad resumendam spem participandi consulatus; vel emendat *in partes*, id est, ad partes atque ordinem plebejum. Sed simpliciter *revocare spem consulatus in partem*, scilicet plebis, eſt efficere, ut plebs sperare poſſit, se consulatum consecuturam, homines sui ordinis consulatum adepturos. Neque ulla hic emendatione opus, neque etiam aliqua participandi consulatus significatio ex adhibita locutione ullis tormentis exprimi poteſt. Forte Doujatius animum intendit ad locutionem *vocare*, vel *revocare aliquem in partem*, qua usus est Cic. Orat. pro Caecina 4. *Haeredem P. Caesennium fecit; uxori grande pondus argenti, matrique partem bonorum majorem legavit. Itaque in partem mulieres vocatae sunt.* Ubi v. Paſſerat. et Tacit. 1. Ann. 11. *Se, in partem curarum ab illo vocatum, experiendo didicisse, quam arduum, quam subjectum fortunae regendi cuncta onus.* Sed quisque differentiam utriusque sponte sentit.

Quae communia essent comitia Patrum ac plebis, aut sui aut suorum meminisset] Prima vocula perperam abest ab omnibus excusis usque ad Aldum, qui addidit. Eamdem agnoscunt omnes manu exarati. *quae communiter essent comitia* habet Haverk. *quae communia esse comitia* Gaertn. *quae comitia essent communia* Lovel. 2. Tum *Patrum et plebis* Lovel. 4. Deinde *ac sui ac suorum* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 5. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *ac sui et suorum* Lovel. 4. et Harlej. 2. *sui ac suorum* Hearnii Oxon. L. 1. et C. *aut sui ac suorum* vetuſtiores excusi ante Aldum; qui primus reſtituit id, quod nunc exſtat. Et ita praeferunt reliqui codd. [*nec sui et suorum* Veitb.] Tandem *meminissent* Harlej. 2. et Haverk. Paullo ante *sed ne tribunis quidem militum,*

sineret ergo mirari, cur nemo de commodis plebis ageret: eo inpendi laborem ac periculum, unde emolumentum atque honos speretur. Nihil non adgressuros homines, si magna conatis magna praemia proponantur. Ut quidem aliquis tribunus plebis ruat caecus in certa- 8

pro *sed ne in tribunis*, Fragm. Hav. a m. 1. *sed ne in tribunis militum* Klockian.

§. 7. *Unde emolumentum atque honos speretur*] Ultimam vocem non conspici in Oxon. L. 2. auctor est Hearne. *spararetur* praefert Lovel. 2.

Si magna conatis magna praemia proponantur] Optime se habet haec lectio. Nihilominus Pall. pr. ac tert. *nisi magna conatis magna praemia proponuntur*. GEBH. *nisi* etiam praefert Voss. 2. a m. 1. Postea enim adjectis notis indicavit librarius, duas priores ejus voculae literas expungendas esse. *nisi* autem similiter exhibet Lovel. 3. Praeterea *si magnis conatibus magna* Fragm. Hav. Et ita praeferunt vetustae, quas vidi, editiones, etiam Rom. anni 1472. At Hearne se in Romana princ. *si magna conatibus* reperisse testatur, unde suspicio oriri posset, legendum esse *magna conantibus*. Sed *magna conatis* Aldus subposuit, concinentibus reliquis scriptis; praeterquam quod idem Hearne in Oxon. N. duplicem lectionem *magna conatis* et *magnis conatibus* legi auctor sit. V. ad §. seq. Deinde *praeponantur* exhibent Voss. 2. et Lovel. 3. ac 4. *proponuntur* Haverk. [*magna conatos praemia praeponantur* Veith.]

§. 8. *Ut quidem aliquis tribunus plebis ruat caecus in certamina*] Sic omnes, quas videre licuit, editt. habent *ut quidem*. Verum, si ita legatur, commodus mihi quidem non videtur sensus. Scribendum itaque censeo *ut quid*, vel potius *ut quid enim*. Significat autem *ut quid*, quem in finem? Est Graecismus. Graeci enim dicunt ἵνα τί. quod non tantum LXX. interpretibus et Novi Foederis scriptoribus frequens est, sed etiam aliis antiquis. Tria ex Aristophane comico exscripsi loca in Exercitatt. ad N. T. [ad Lucae Euang. 13, 7.] in quibus ἵνα τί ita occurrit. Glossae veteres, ἵνα τί; *ut quid?* Habet etiam Tullius 7. ad Atticum Ep. 7. *Depugna, inquit, potius, quum servias, ut quid? si victus eris, proscribare: si viceris, tamen servias*. L. BOSS. spec. Animadv. ad script. Latin. p. 6. Bossium vetustas edd. non consuluisse adparet, siquidem omnes usque ad Aldinam praeferant *Ut quid enim aliquis*. Quidam etiam Mstorum ei favent. Nam *Ut quid aliquis* est in Lovel. 1. 2. et Leid. 2. *Ut quid enim aliquis* in Voss. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. utramque vero lectionem *Ut quidem aliquis* et *Ut quid enim aliquis* Oxon. N. praeferre, testatur Hearne. V. ad 3, 44, 4. Attamen sententiae Bossii subscribere nequeo. Non modo enim pro altera lectione stant codices integriores, sed ipse contextus Livianus etiam docet, eam veriorem esse. Pendent enim haec verba ex illis, quae in fine §. subjunguntur, et omnia hoc ordine componenda sunt: *Neque sperandum quidem, neque postulandum esse, ut aliquis tribunus plebis ruat caecus in certamina*. etc. Si autem substituatur *Ut quid enim aliquis* secundum Bossium, et nexus et sensus oratio-

mina periculo ingenti, fructu nullo; ex quibus pro certo habeat, Patres, adversus quos tenderet, bello inexpiabili se persecuturos; apud plebem, pro qua dimicaverit, nihilo se honoratiorem fore, neque sperandum, neque postu-

nis Livianae plane peribit. *Ut qui deinde aliquis* eſt in Lovel. 3. Sed *qui deinde*, sive, *qui deiñ*, omnino natum est ex *quidem*, una voce male in duas divisa, et litera *m* in literas *in* diſſoluta. Contrario errore *eo dein* pro *eodem* legendum conjecerunt viri docti supra 1, 5, 6. Praeterea *rī. r.* pro *tribunus*, Lovel. 1. *tī. r.* Lovel. 3. et Klock. Deinde vox *plebis* deficit in Lovel. 4. Tum *ruat certus* Lovel. 3. *ruat cetus* Lipsiens. *ruat caesus* Lovel. 4. Male. Nihil muto. Infra 9, 5, 7. *Belluarum modo caecos in foveam missos.*

Patres, adversus quos tenderet] *adversus quos crederet* Lovel. 2. 4. 5. et Gaertn. *adversus quos teneret* Leid. 2. Alibi similiter peccarunt scribae librarii. V. infra ad 24, 28, 1. Nihil hic mutandum. *tendere* eſt contendere. Supra 3, 15, 2. *Quantum juniores Patrum plebi se magis insinuabant, eo acrius contra tribuni tendebant, ut plebi suspectos eos criminando facerent.* Infra 5, 9, 6. *Nefas eſt tendere adversus auctoritatem senatus.* c. 24, 9. *Adversus quae quum optimates ita tenderent.* Plura infra videri poſſunt ad 32, 32, 7. Mox verbis sequentibus *aut plebem*, pro *apud plebem*, Florent. An voluit librarius *ad plebem?* V. infra ad 7, 7, 4. Tum *dimicavit* Lovel. 5.

Neque sperandum, neque postulandum esse] *neque sperandum fore* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed illud *fore* animis librariorum ex verbis praecedentibus adhaeserat. Paullo ante *nihil se honoratiorem fore* Haverk. pro *nihilo*.

§. 9. *Magnos animos magnis honoribus fieri*] Quidam mihi suggeſſit, legendum *magnis honoribus ferri*, id eſt, moveri, atque excitari. Non laudo, neque editionem Andreae, *magnos animos nisi magnis honoribus*. GEBH. Eamdem lectionem praeferunt Neapol. Latinii, et vetuſtiores excusi usque ad Aldum, qui primus voculam *nisi* expunxit. Eam etiam ignorant omnes noſtri; neque neceſſaria eſt, nisi quis forte legere mallet *non nisi magnis honoribus*. Sed vulgatum praefero.

Neminem se plebejum contemturum, ubi contemni desissent] Ridicule, opinor. Dein omnia confusa. Lego, *neminem plebejum contemtum iri, ubi se contemnere desissent.* V. omnino superiora. Plane enim mentem noſtram firmant. T. FABER. *contemnere* hic videtur eſſe animum demittere, abjecte et humiliter de se sentire: ut apud Plautum modeſte de se sentire, in Trinumm. 2, 2, 42. *Qui ipsus se contemnit, in eo eſt indoles induſtriae.* DUK. In editam lectionem conspirant omnes codices. Eamdem etiam defendunt Doujatius et Clericus. Quorum ille sententiam elegantiorem futuram putat, si dicunt tribuni plebis, fore, ut plebejorum nemo se ipse contemnat, et contemtim in rebus agendis se gerat, ubi viderit, plebejos in universum contemni desiiſſe, iisque licere ad summa adspirare. Sic

poſtulandum eſſe. Magnos animos magnis honoribus fieri. 9
neminem se plebejum contemturum, ubi contemni desissent. Experiendam rem denique in uno aut altero eſſe, sitne aliquis plebejus ferendo magno honori; an portento simile miraculoque sit, fortem ac strenuum virum ali-

enim fore, ut se quisque magni faciat, quo ab aliis magni fiat. Itaque se ipsum contemnere, qui animum suum virtutibus ornare, seque honoribus dignum praeſtare negligit: id autem illis facile contingere, qui ad fortunam ſtatumque suum praesentem quidquam se adjicere poſſe desperant. Clericus autem vulgatum hoc sensu interpretatur: neminem plebejum tam abjecte de se ipso sensurum, ut non auderet summos honores petere, si modo se contemtum non iri a plebe sciret. Et similiter etiam Cl. Jac. Gronovius in annotationibus ineditis, qui insuper putabat, locutionem petitam eſſe ex versu Lucilii apud Cic. 6. ad Att. Ep. 3.

- - - - Granius enim
Non contemn.re se, et reges odisse superbos.

Ego etiam invitis codicibus nihil innovandum censeo. Praeterea *desiisset* Lovel. 1. V. infra ad 9, 46, 3.

Experiendam rem denique in uno aut altero esse] *Experiendum rem* se in Palat. tertio inveniſſe, Gebhardus supra monuit hoc lib. c. 13, 4. Noſtri nulli eam lectionem firmant. At contra *Expiandam rem* Haverk. praefert, *Experiundam rem* Leid. 1. Tum *denique* non adparet in Leid. 2. et Florent. [*deinde* Veith.] Praeterea *in uno aut altero sese* Lov. 3. 4. 5. Lips. Leid. 1. et Voſſ. 2. [Veith.] Quomodo saepe literae in hac voce perperam transponuntur. V. infra ad 40, 26, 5. *in uno ant in altero esse* vetuſtiores excusi. Et saepe solitum fuiſſe Livium praepositiones repetere, infra videbimus ad 6, 28, 6. Hic tamen vulgatum, quod primus Aldus recepit, verius eſſe puto, quia in id conspirant omnes manu exarati.

Sitne aliquis plebejus ferendo magno honori] *sine aliquis plebejus* Lovel. 2. *sine animus plebejus* Gaertn. *sitne aliqui plebejus* Harlej. 1. Florent. et Lovel. 1. a m. 1. *ſitne aliqui plebejus* Lipsiens.

An portento simile miraculoque sit, fortem ac ſtrenuum aliquem exiſtere ortum ex plebe] Deeſt accusativus *virum*. *fortem ac ſtrenuum virum aliquem exiſtere ortum ex plebe.* RHEN. Pall. primus ac tertius, *portento simile miraculoque, si fortem ac ſtrenuum aliquem exiſtere ortum ex plebe crederetur.* Sec. *in portento simile miraculoque ſit. fortem ac ſtrenuum aliquem exiſtere ortum ex plebe credatur.* Nihil sani profecto conſtitui poteſt; multo minus ex editione Andreae: *an portento simile: miraculoque si fortem ac ſtrennum aliqnem exiſtere ortum ex plebe crederent.* Vel ex Campani: *sitne aliquis plebejus ferendo magno honori portento simile? miraculoque sit, fortem ac ſtrenuum virum exiſtere ortum ex plebe.* GEBH. Multum etiam mei codices hic variant. *portento simile miraculoque, si fortem ac ſtrenuum virum aliquem exiſtere ortum ex plebe crederetur* Voſſ. 2. a qua lectione non differt illa, quae in Lovel. 3. obcurrit, nisi quod ibi vox *virum* omittatur. *ni portento simile*

10 *quem exsistere ortum ex plebe. Summa vi expugnatum esse, ut tribuni militum consulari potestate et ex plebe crearentur. Petisse viros domi militiaeque spectatos: primis annis sugillatos, repulsos, risui Patribus fuisse: de-*
11 *sisse postremo praebere ad contumeliam os. Nec se vide-*

miraculoque sit, fortem ac strenuum aliquem existere ortum ex plebe credetur Lovel. 2. et 4. *ni portento simile miraculoque sit, fortem ac strenuum aliquem ortum exsistit ex plebe credat* Lovel. 5. *ni portento simile miraculoque, fortem ac strenuum aliquid existere ortum ex plebe credatur* Harlej. 2. *portento simile miraculoque sit, fortem ac strenuem aliquem existere ortum ex plebe crede'tur* Gaertn. *an portento simile miraculoque sit, fortem ac strenuum virum aliquem existere ortum ex plebe credetur* Portug. *in portento simile miraculoque sit, fortem ac strenuum aliquem existere ortum ex plebe credetur* Fragm. Hav. a m. 1. in quo *ni portento*, pro *in portento*, scriptum, et *credetur* deletum a m. 2. exstat. *in portento similiter simile miraculoque, fortem ac strenuum aliquem existere ortum ex plebe credatur* Haverk. *in portendo simile miraculo, quia sit, fortem ac strenuum aliquem existere ortum ex plebe crearentur* Lipsiens. Vetustae edd. eamdem lectionem praeferunt, quam ex Rom. principe laudavit Gebhardus: pro ea deinde Aldus illam substituit, quae notae Rhenani praescripta exstat. Eadem autem per reliquas omnes propagata est, nisi quod Frobenius anno 1535. ejusque exemplo recentiores omnes ex emendatione Rhenani vocem *virum* interposuerint, quam etiam servant Florent. Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. sed expellunt contra Leid. 1. et Harlej. 1. [Veith.] Quod ad Oxonienses adtinet, Hearne monuit, ad finem horum verborum adjectum esse *creditur* in C. *credatur* in B. *credetur* in N. *crederetur* in L. 2. quod etiam de Neapolit. testatur Latinius. [*credatur* Veith.] At recte Gronov. ad Liv. 6, 37, 6. recensitis variis lectionibus codd. Pall. et editionum primarum, existimat, vocem illam a corruptoribus esse, nemini ambiguum esse posse.

§. 10. *Expugnatum esse, ut tribuni militum consulari potestate et ex plebe crearentur*] Tò *esse* deficit in Portug. sed vocula *et* in Harlej. 1. Lovel. 4. et Haverk. Eas tamen ceteri rectius servant. Mox *Perisse*, pro *Petisse*, Voss. 2. et Lovel. 3. *Potissime* Lov. 4. et 5. [*potestate ex pl. potissime viros* Veith.]

Primis annis sugillatos, repulsos, risui Patribus fuisse] Male Pal. prim. ac Andr. *suggillatos*. Et male sic scribitur in Onomastico *Suggillo* ὑπωπιάζω. Item in Glossario Philoxeni, *Suggillatus* ὑπωπιασθεὶς. Lege, ut puero animadvertere est, *Sugillatus* ὑπωπιασθεὶς. Iterum *Suggillat* πλήσσει, ὑπώπια ποιεῖ. Palat. tert. *sigillatos*. GEBH. *primis armis* Haverk. frequenti scribarum lapsu. V. infra ad 6, 38, 1. Praeterea *sigillatos* Voss. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. *suggillatos* Leid. 2. De recta ratione scribendi hanc vocem varias sententias collegerunt Dausquej. de Orthogr. part. 2. in voce *Suggillo*, et Vossius in Etymol. Ling. Lat. voce *Suggillare*, et quos ibidem laudarunt. Vulgo hic *sugillatos* editur, at *suggillatione* infra 43, 14, 5. Denique *risui Patribus fore* male Haverk.

re, cur non lex quoque abrogetur, qua id liceat, quod numquam futurum sit. minorem quippe ruborem fore in juris iniquitate, quam si per indignitatem ipsorum praetereantur.

XXXVI. Hujus generis orationes, cum adsensu 1

Desisse postremo praebere ad contumeliam os] *dedisse* Voss. a m. 1. et Lovel. 4. ac 5. *dessisse* Portug. *desiisse* Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn. Sed vulgatum firmat tum consensus reliquorum codicum, tum mos Livii, qui saepissime hanc vocem ita contracte efferre amavit. V. infra ad 9, 46, 3. Mox *postremo diem praebere ad contumeliam hos* Lovel. 4. et 5. *hos*, pro *os*, etiam Voss. 2. Lovel. 2. Gaertn. et Portug. a m. 2. *oms*, id est *omnes*, Lovel. 1. Sed vox *os* deficit in Florent. *praeter* quoque, pro *praebere*, habet Lipsiens. Terent. in Adelph. 2, 2, 6.

- - - *adolescenti morem gestum oportuit.*
SA. Qui potui melius, qui hodie usque os praebui?

§. 11. *Cur non lex quoque abrogetur, qua id liceat*] Possumus etiam legere *cur non lex quoque obrogetur, qua id.* KLOCK. *abrogaretur* Lovel. 2. *abrogaret* Lipsiens. Tum *quia id liceat* Voss. 1. et Leid. 2. quod etiam multi ex antiquioribus editis obserunt. Sed passim hic error a librariis committitur. V. infra ad 40, 29, 8. Ut autem ita legi posset, quemadmodum Klockius censuit, aliis exemplis probandum foret, in usu fuisse locutionem *obrogare legem*, vel *obrogatur lex*; addi etiam debuisset ratio, cur *obrogetur* τῷ *abrogetur* substituendum foret. Sed forte manus Klockii aberravit, et, quum haec adscripserit margini editionis, quae praefert *abrogetur, quia id*, tantum indicare voluit, etiam legi posse *qua id.*

Minorem quippe ruborem fore in juris iniquitate] *minorem ruborem* Harlej. 2. *minoremque ruborem* Haverk. quomodo etiam legit Lovel. 4. a m. 2. quum in eo a m. 1. *minoremque puberem* scriptum fuisset. *minorem quippe puberem* Lovel. 2. et 5. Deinde *fore injuriis si propinquitatem* Lovel. 3. *fore injuriis si pro iniquitatem* Voss. 2. *fore injuriis iniquitate* Harlej. 1. *fore in juris iniquitatem* Lovel. 1. Gaertn. et Haverk. *fore in juris indignitatem* Lovel. 1. *fore in juris dignitatem* Leid. 2. *minoremque per urbem fore in viris iniquitate* Lipsiens. In verbis adeo perspicuis ac claris scribas tam varie ac tam turpiter errasse, mirum est.

Quam si per indignitatem ipsorum praetereantur] MS. Fuld. *quam si per indignationem ipsorum praetereantur.* Quae varietas, in his eisdem vocibus saepe mihi animadversa, semel hic notata sit. MOD. Varietas haec alibi saepe in Mstis obvia est. Vide, quae notantur ad Epit. Liv. l. 58. Omnes tamen codd. quibus usus sum, hoc loco vulgatum tuentur, nisi quod *dignitatem*, pro *indignitatem*, sit in Lipsiens. Contra vocula *si* omittitur in Voss. 2. et Lovel. 3. Deinde *eorum* praeferunt Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. et primae edd. ante Aldum, qui *ipsorum* reposuit, adstipulantibus reliquis manu exaratis. Denique *praetereant* Lov. 1. V. ad 10, 10, 1. Huic loco convenit alius supra hoc lib. c. 7, 9. *Principes plebis ea comitia malebant, quibus non haberetur ratio sui, quam quibus ut indigni praeterirentur.*

§. 1. *Alium alia de commodis ple-*

auditae, incitavere quosdam ad petendum tribunatum militum, alium alia de commodis plebis latu-
2 rum se in magiſtratu profitentem. Agri publici dividendi coloniarumque deducendarum oſtentatae spes; et, vectigali poſſeſſoribus agrorum inposito,
3 in stipendium militum erogandi aeris. Captatum deinde tempus ab tribunis militum, quo per disceſſum

bis laturum se in magiſtratu] *de plebis commodis* inverso ordine Gaertn. Tum *laturum se in agrum* Lipsiens.

§. 2. *Coloniarumque deducendarum oſtentatae spes*] *ducendarum* Lovel. 2. et Lipsiens. Tum *oſtentata spes* Voſſ. 2. Lovel. 3. Haverk. Harlej. 2. Fragm. Hav. a m. 2. et Hearnii Oxon. B. Similiter etiam pro varia lectione inter versus adscriptum eſt in Portug. invitis reliquis scriptis, qui in vulgatum consentiunt, nisi quod *oſtentatio spes* perperam praeferant Lovel. 2. 4. 5. et Gaertn. [Veith.] *oſtentato spes* Lipsiens. Supra 2, 44, 12. *Hae spes Etruscos armaverant, multis in vicem casibus victos victoresque.* Ita ibi Rhenanus legendum censuit, ac multi codd. eamdem lectionem retinuerunt. Optimi tamen Mſti auctoritate *Ea spes Etruscos armaverat* recepi. 6, 28, 7. *Fortunae loci delegaverant spes suas.* Silius Ital. 13, 286.

- - - dubio qui frangere rerum
Gaudebit pacta, ac tenues spes
linquet amici.

Et ita saepe alii.

Et vectigali possessoribus agrorum inposito in ſtipendium militum erogandi] *etiam vectigali* Lovel. 2. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. [Veith.] Deinde *possessori agrorum* Lovel. 5. Tum *in ſtipendio militum* idem Lovel. 5. et Haverk. [Veith.] *in ſtipendium militis* Gaertner. Denique *cogendi aeris* Lovel. 2. in margine.

§. 3. *Captatum deinde tempus ab tribunis militum*] Magnus Gronovius ad Liv. 35, 19, 2. dubitare incipiebat, an non hoc loco legendum foret *Captum deinde tempus*. Alibi ita Livium et alios scriptores locutos eſſe, certum est. V. supra ad 3, 9, 7. Neque diffiteor etiam, voces *captus* et *captatus* saepe in Mſtis commutari. V. ad 26, 12, 15. Hic tamen nihil mutandum exiſtimo. Si enim unum Lovel. 2. Gronovio faventem excipias, in editam lectionem conspirant omnes, quos consului, codices; neque ullam varietatem ex suis viri docti protulerunt. Deinde *captare tempus* aeque Latine dici, ac *capere tempus*, et hoc non ubique illi subſtituendum eſſe, recte censuit Cel. Dukerus ad Flori 3, 5, 5. Denique quemadmodum hic *captatum tempus*, ita *captandis tempeſtatibus et observando tempore* Livius infra dixit 5, 6, 4. *Ut tamquam navale bellum tempeſtatibus captandis et observando tempore anni, gerant, non aeſtus, non frigora pati possint.* Praeterea *a tribunis militum* Voſſ. 2. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Et ita Florent. a m. 2. in quo tamen a m. 1. fuerat *ad tribunis*. Mox *quod per discessum*, pro *quo*, Voſſ. 1. Leid. uterque, et Lovel. 1. solito errore scribarum. V. infra ad

hominum ab urbe, quum Patres clandeſtina denun-
ciatione revocati ad diem certam eſſent, senatus-
consultum fieret, absentibus tribunis plebi: ut, quo- 4
niam Volscos in Hernicorum agros praedatum exiſſe
fama eſſet, ad rem inspiciendam tribuni militum
proficiscerentur, consulariaque comitia haberentur.
Profecti Ap. Claudium, filium decemviri, praefectum 5

36, 33, 3. Praeterea *ex urbe*, pro *ab urbe*, Lovel. 4.

Revocati ad diem certam essent] *ad diem tertiam essent* Hearnii Oxon. L. 1. *ad diem certum essent* vetuſtiores excusi ante Aldum; is enim *certam* edidit, consentientibus omnibus meis scriptis. Et recte. In hac enim locutione Livius genere sequiori uti amavit. Supra 1, 50, 1. *In diem certam ut ad lucum Ferentinae conveniant, indicit.* c. 52, 5. *Indictumque junioribus Latinorum, ut ex foedere die certa ad lucum Ferentinae armati frequentes adessent.* 5, 19, 4. *Indicto delectu in diem certam, ipse interim Vejos intercurrit.* ubi in paucis tantum inveni *diem certum.* (* ut et 26, 12, 5.) 27, 23, 5. *In unum annum vovebant, dieque incerta faciebant.* c. 38, 3. *Edixere in diem certam, ut, quo quisque jure vacationem haberet, ad senatum deferret.* 28, 11, 11. *Qui cives Cremonenses atque Placentini essent, ante certam diem in colonias reverterentur.* 36, 35, 6. *Induciisque in diem certam datis, qua legatio renunciari ab Roma posset.* 39, 17, 1. *Si quis quem ad se deduxisset, nomenve absentis detulisset, qui nominatus profugisset, diem certam se finituros.* Pari modo Livius potius dixit *dies conſtituta, statuta, stata, praestituta, dicta, edicta, prodicta, praedicta, finita,* quam genere digniori. V. infra ad 27, 16, 16.

Senatusconsultum fieret, absentibus tribunis plebis] Meorum integerrimi Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. *absentibus tribunis plebi:* quod secutus sum. V. supra ad 2, 42, 6. et mox hoc cap. §. 5.

§. 4. *Quoniam Volscos in Hernicorum agros praedatum exisse*] *quem Volscos* Lovel. 2. *quum*, sive *cum Volscos* Lovel. 5. et Portug. V. supra hoc libro ad c. 29, 6. *qu Volscos*, id est *quando Volscos*, Leid. 1. et Lovel. 1. V. infra ad 9, 8, 5. Denique *exiisse* Gaertn. cui adversus aliorum consensum fidem habere nequeo. V. ad 27, 19, 10.

§. 5. *Filium decemviri praefectum urbis relinquunt*] *praefectum in urbe* Leid. 2. Deinde *reliquerunt* antiquiores typis descripti, cujus loco Aldus *relinquunt* subſtituit, eamdem lectionem firmantibus codicibus scriptis.

Etiam inde ab incunabulis imbutum] In exemplari veteri est, *et jam inde ab incunabulis.* RHEN. *etiam* est in Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed verum est *et jam inde ab incunabulis*, quomodo etiam ante Rhenanum Frobenius anno 1531. edidit. Alibi librarios perperam junctis vocibus *etiam*, pro *et jam* dare solitos fuiſſe, supra vidimus ad 1, 47, 9. Locutionem vero *jam inde ab* supra inluſtravi ad 1, 2, 3. V. etiam infra ad 6, 40, 3.

urbis relinquunt, inpigrum juvenem, et jam inde ab incunabulis imbutum odio tribunorum plebisque. tribunis plebi nec cum absentibus iis, qui senatusconsultum fecerant, nec cum Appio, transacta re, quod contenderent, fuit.

Imbutum odio tribunorum plebisque. tribunis plebis nec cum absentibus iis] *odio tribunorum plebis. nec cum absentibus iis*, reliquis omiſſis, vetuſtae editiones. Cui errori cauſſam dedit vocis *plebis* repetitio. V. ad 9, 11, 11. Verum quum omnes scripti voces omiſſas servent, recte etiam Aldus iis in contextu locum dedit. Ceterum *tribunis plebi* Leid. 1. et Harlej. 1. V. modo hoc cap. ad §. 3. *tribuni plebi* Lovel. 1. 2. et Lipsiens. *Tò iis* deficit in eorum poſteriori. [*tribunique plebis necdum absentibus his* Veith.]

Nec cum Appio, transacta re, quod contenderent, fuit] *quod contenderet* Voſſ. 2. Deinde *fuerunt*, pro *fuit*, Leid. 2. et Lovel. 1. Ceterùm Doujatius hunc Appium, decemviri filium, qui a tribunis consulari poteſtate praefectus urbis relictus est, diversum fuiſſe putat ab Ap. Claudio Craſſo, quem hoc anno tribunatum militarem consulari poteſtate geſſiſſe, Livius c. 35. narravit. Si enim unus idemque praefectus urbis ac tribunus militum fuiſſet, una cum reliquis collegis auctor senatusconsulti fuiſſet: eo autem posito, si expoſtulandi adversus Appium locus non erat, quod res jam transacta eſſet, similiter expoſtulandi locum adversus collegas ejus futurum non fuiſſe putat, licet adeſſent. Verum an id Livius umquam negavit? Una ratio, cur tribunis plebi nihil foret, quod contenderent adversus Appium, illa erat, quod res transacta eſſet; sed praeter eam adhuc altera erat, cur neque adversus collegas ejus contendere poſſent, quod reipublicae caussa abeſſent. Absentiae igitur ratio tribunis plebis erga reliquos tribunos militum obſtabat, poſterior et erga illos et erga Appium. Immo contra, Ap. Claudium Craſſum, cap. praec. memoratum, decemviri filium, adeoque eumdem atque Ap. Claudium praefectum urbis fuiſſe, non obscure inde colligi poteſt, quod infra 6, 40, 2. Ap. Claudius Crassus decemviri nepos memoretur, qui sine dubio filius fuit illius, qui hoc anno tribunus militum fuit. Hoc autem argumentum ut refellatur, probandum foret, decemvirum duos habuiſſe filios, *Appii* praenomine adpellatos, quorum alter, *Crassus* cognominatus, pater exſtitit Ap. Claudii Craſſi l. 6. memorati, et hoc anno tribunus militum fuit, alter hoc eodem anno praefectus urbis exſtitit. Interdum quidem in gente Claudia duos fratres eodem praenomine adpellatos fuisse, ultro confiteor. Ita Ap. Claudius Craſſus, etiam Caecus dictus, et Ap. Claudius Caudex fratres fuerunt, quemadmodum, praeter Ciceronem variis locis, teſtatur etiam Gell. 17. N. A. 21. *Anno deinde poſt Romam conditam quadringentesimo ferme et nonagesimo, consulibus Ap. Claudio, cui cognomentum Caudex fuit, Ap. illius Caeci fratre, et M. Fulvio Flacco bellum adversus Poenos primum coeptum est.* Verum ejusdem rei exemplum etiam exſtitiſſe in Ap. Claudii decemviri filiis, nondum

XXXVII. Creati consules sunt C. Sempronius 1
Atratinus, Q. Fabius Vibulanus. Peregrina res, sed memoria digna, traditur eo anno facta: Vulturnum, Etruscorum urbem, quae nunc Capua est, ab Samnitibus captam; Capuamque ab duce eorum Capye,

evictum est. Insuper ex quo tempore tribunos militum consulari poteſtate creandi mos invaluit, ordinarium factum est, ut praefectura urbis ac cura rerum urbanarum, quae olim viro inluſtri dabatur, uni pluribusve eorumdem tribunorum militum committeretur, si bellum incideret, cujus gerendi munus reliqui collegae suscipiebant. V. Dissert. meam de Praefectis urbis, quam olim adolescens Praeside Cel. Petro Burmanno, unico ſtudiorum meorum moderatore, et praeceptore optimo, in inclita Trajectina Academia publico examini subjeci, c. 2. At eo tempore alii, quam uni horum tribunorum militum, eum magiſtratum datum eſſe, nondum reperi.

§. 1. *Creati consules*] In exemplari veteri est *Creati consules sunt.* RHEN. Eadem lectio mihi etiam obvia fuit in Florent. Voſſ. 1. Leid. 1. Lovel. 1. 5. et Portug. quorum fide id in contextum Livii recepi.

A. Sempronius Atratinus, et Q. Fabius Vibulanus] Quidam emendarunt *C. Sempronius. Auli* autem et *Lucii Semproniorum* mentio eſt anno ab urbe condita cccxi. Ceterum pro *Q. Fabio Vibulano* Valerius Max. 3, 2, 8. *Q. Catulum* habet, sed errore codicum, ut puto. GLAR. Aldus est, qui primus *C. Sempronius* emendavit, quum antea paſſim ederetur *A. Sempronius.* Aldo autem consentiunt omnes codices, nisi quod *G. Sempronius* sit in Lipsiens. et Fragm. Hav. V. etiam infra hoc cap. ad §. 6. c. 40, 6. c. 41, 2. c. 42, 3. et 8. *sc. Sempronius* Voſſ. 2. et Lovel. 3. sed prior litera *s* nota est vocis *sunt*, quae praecedentibus verbis in optimis codd. ut dictum est, additur. *c* autem est compendium praenominis *Cajus. Caji* vero praenomen hujus anni consulem habuiſſe patet ex illis, quae notat Sigonius ad h. lib. c. 44, 1. V. etiam Pighium in Annal. ad ann. cccxxx. p. 189. Quin et infra hoc lib. c. 44, 6. et 7. ubi idem memoratur, jam non codd. tantum, sed et typis descripti in praenomen ejus *Cajus* sive *Gajus*, ut alii scribunt, consentiunt. Praeterea primus Aldus addidit ejusdem consulis cognomen *Atratinus*, quod omnes etiam codices servant, ita tamen ut *Atracinus* dicatur in Voſſ. 2. Lovel. 3. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. *Atracinius* in Lovel. 4. *Atrocinus* in Lovel. 5. *Atractinus* in Harlej. 2. V. supra ad 4, 7, 1. Insuper idem Aldus copulam inter utriusque consulis nomen ejecit, quam etiam ex codd. meis soli agnoscunt Haverk. et Lovel. 4. ac 5. Qui tamen secundi consulis praenomen *Q.* omittunt, quod etiam non adparet in Lovel. 1. Voſſ. 1. Leid. 2. et Portug. Denique *Jubilanus* eſt in Lovel. 4. 5. et Haverk. *Jubulanus* in Lovel. 2. Harlej. 2. et Gaertn. *Vibilanus* in Leid. 2. V. ad 3, 35, 11.

Peregrina res, sed memoria digna, traditur eo anno facta] Pall. tres *memoriae digna.* Paedagoguli incpti mutarunt. GEBH. *memoriae digna* etiam Voſſ. 2. Lovel. 5.

vel (quod propius vero est) a campeſtri agro adpel-
2 latam. Cepere autem, prius bello fatigatis Etruscis, in societatem urbis agrorumque accepti: deinde fe-

Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Saepe optimi scriptores τῷ *dignus* casum patrium junxerunt. V. Cel. Burmann. ad Phaedr. 4. Fab. 20, 3. et ad Quinctil. 1. Inſtit. Orat. 5. p. 52. et quos ibi laudavit. Quibus adde Voſſium 7. Grammat. 11. Quin et hic euphoniae cauſſa ea lectio verior videri poſſit. Quo minus tamen recipere audeam, illud obſtat, quod omnes optimi mei scripti vulgatum tueantur, et Livium alibi ita locutum fuiſſe nondum observaverim. Haec scripseram, quum viderim *memoriae digna* etiam eſſe in cod. integerrimo Florent. quare jam subdubito. (*v. ad 36, 17, 5.)

Capuamque ab duce eorum Capy, vel (quod propius vero est) a campeſtri agro adpellatam] In exemplari vetere est *ab duce eorum Capye*. RHEN. *ab duce eorum Capi* Haverk. et Fragm. Hav. *ab duce eorum Capuo* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. et Portug. *a duce eorum Capuo* Gaertn. *ab duce eorum Capio* Voſſ. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Lipsiens. Florent. Klockian. et Harlej. 1. *a duce eorum Capio* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Veram scripturam deprehendit Rhenanus. V. supra ad 1, 3, 8. Insuper *Capuaque ab duce* etc. *appellata est* Haverk. Tum *quod proprius vero est* Leid. 2. et Lovel. 1. V. supra hoc lib. ad c. 17, 5. *quod propius est vero* Lovel. 2. Harlej. 2. et Lipsiens. Denique *ab campeſtro agro* Haverk. Paullo ante etiam *a Samnitibus captam*, pro *ab Samnitibus*, Gaertn. et Lovel. 3.

§. 2. *Cepere autem, prius bello fatigatis Etruscis*] *Capere* Voſſ. 1. *Capue* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *bellis fatigatis Etruscis* Portug. a m. 1.

In societatem urbis agrorumque accepti] *urbis agrorum*, neglecto τῷ *que*, Lovel. 2. 3. Lipsiens. Fragm. Hav. a m. 1. et Gaertn. Deinde *acceptis* Florent. Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Lipsiens. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] *accepti sunt* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Feſto die gravatos somno epulisque incolas veteres] Opinor legendum *graveis somno epulisque*. Nam in volumine scripto *gravi somno* legitur. RHEN. Vet. lib. *Graves somno epulisque*. SIG. Utraque locutio *gravis somno* et *gravatus somno* tum Livio, tum aliis scriptoribus frequens est. *Gravatus* supra obcurrit 1, 7, 5. *Ibi quum eum cibo somnoque gravatum sopor obpressisset*. 25, 24, 6. *Magna pars tamen ignara tanti mali erat, et gravatis omnibus vino somnoque, et in vaſtae magnitudinis urbe partium sensu non satis pertinente in omnia.* Plinius 10. H. N. 49. *Mulcerique earum carmine, quos gravatos somno lacerent.* l. 33, 12. *Satyrum in phiala gravatum somno collocavisse verius.* Val. Flacc. 2, 568.

- - tacitusque dolos, dirumque volutat
Corde nefas, clausum ut thalamis somnoque gravatum
Inmolet.

Gravis ut infra, ex emendatione Lipsii, 25, 24, 2. *Quia magna pars in turribus epulati aut sopiti vino erant, aut somno graves potabant.* 29, 34, 11. *Varieque dux fatigabatur, alios vino et somno graves arma capere, et frenare equos cogendo, aliis obsiſtendo.* 31, 41, 11. *Et erat forte meridianum tempus, quo plerique graves cibo sopiti ja-*

ſto die graves somno epulisque incolas veteres novi coloni nocturna cæde adorti. His rebus actis, con- 3
sules ii, quos diximus, Idibus Decembribus magi-

cebant. Ovid. Epiſt. 14. Heroïd. 33.

> *Jamque cibo vinoque graves somnoque jacebant.*

3. Metam. 608.

> *Ille mero somnoque gravis titubare videtur,*
> *Vixque sequi.*

In hac autem locutione *gravis* aut *gravatus* est onuſtus, repletus. V. Cel. Burmann. ad Val. Flacc. 6, 382. Pariter Graecis *βεβαρηκως* usurpatur. Ariſtid. Sacr. Sermon. quarto tom. 1. p. 583. *Οι δ' ἥκον οἴνῳ βεβαρηκότες οἱ ναῦται, περὶ πρῶτον ὕπνον σχεδόν. At venere vino gravati nautae circa primam fere vigiliam.* Qui locus desumtus est ex Homeri Odyſſ. Γ. v. 139.

> *Οἱ δ' ἦλθον οἴνῳ βεβαρηότες υἷες Ἀχαιῶν.*
> *Illi vero venerunt vino gravati filii Achaeorum.*

Divus Lucas in Evang. 9, 32. *Ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ. Petrus ejusque comites gravati somno erant.* Cum praepositione junxit Aelian. 13. Var. 1. *Ἄρκτος ἧκε, σφριγώντων αὐτῇ τῶν μαζῶν, καὶ βαρυνομένων ὑπὸ τοῦ γάλακτος. Ursa venit turgentibus illi uberibus, et lacte gravatis.* Quum itaque utrumque *graves somno* et *gravatos somno* recte dici poſſit, codicum auctoritate standum judico. Ex eorum numero nullus *gravatos* cognoscit. Nam *gravi somno* praeferunt Lovel. 2. 3. 4. 5. Lipsiens. Gaertn. Portug. a m. 1. et Leid. 1. [Veith.] *gravis somno* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Klock. et Harlej. 1. *graves* vel *graveis somno* Voſſ. 2. Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. Neque aliter Hearne in Oxoniensibus inveniſſe videtur, qui *graves* edens edit. Rom. principem *gravatos* habere observavit, et tamen codicum suorum non meminit, aut ab editis diversam lectionem ex iis profert. De uno tantum dubito Florent. ex quo nihil notatum video in excerptis, licet collatus sit cum ed. quae *gravatos* praefert. Praeterea *gravatos vino* excusi, quos vidi, vetuſtiores, cujus loco Aldus *gravatos somno* subſtituit. Omnes etiam codices *somno* agnoscunt. Supra quidem laudato loco Ovid. *cibo vinoque graves* dixit. At hic voce *epulis* satis commode *cibo vinoque* intelligi potest. (*Attamen *inter vinum et epulas* est 9, 18, 4.) Quin et si per vocem *epulis* solus cibus intelligendus eſſet, dictum foret, quemadmodum apud Liv. loco supra etiam laudato ex l. 1. *cibo somnoque gravatum.* Insuper vox *die* aberat a Leid. 1. quam rectius reliqui omnes servant. Potius enim Livius aliique optimi *dies feſtus*, quam simpliciter *feſtum* dicere soliti fuere, licet tamen nec alterum sine exemplo sit.

§. 3. *His rebus actis, consules ii*] Quibus *rebus actis?* utrum praecise, quas proxime narravit de Capua ab Samnitibus occupata, ut inter designationem consulum et initum ab iis magiſtratum haec intervenerint? an quas et antea ex totius anni negotiis retulit? Utrumque mihi frigidum schema videtur, et trigam illam verborum immiſſam ab illis, qui Livium melius connectere orationem suam docere voluerunt. J. FR. GRON. Verba illa in omnibus codicibus conſtan-

4 ſtratum occepere. Jam non solum, qui ad id miſſi
erant, retulerant, imminere Volscum bellum; sed
legati quoque ab Latinis et Hernicis nunciabant,
Non ante umquam Volscos nec ducibus legendis, nec ex-
5 *ercitui scribendo, intentiores fuiſſe. vulgo fremere, aut*

ter supersunt, quae, quoquo referas, frigida eſſe et nullo dispendio deleri poſſe, Gronovio adsentitur Doujatius. Vide etiam, an delenda sit vox *ii*, quam non agnoscit Portug. Adderem, id verisimile videri, quia mox sequitur *id*, nisi alibi etiam saepe voculam hanc repetitam observassem. Ita inprimis 1, 44, 2. *Id conditum luſtrum adpellatum, quia is censendo finis factus est. Millia octoginta eo luſtro civium censa dicuntur. Adjicit scriptorum antiquissimus Fabius Pictor, eorum qui ferre arma possent, eum numerum fuisse.* (* 34, 62, 13.)

Idibus Decembris magiſtratum occepere] Scribe *Idibus Decembribus.* RHEN. Eamdem lectionem etiam servant meorum optimi. Contra *Idibus Decembris* Lovel. 2. 3. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Id ex eodem errore natum est, quo *omnis* pro *omnibus*; *perduellis* pro *perduellibus*, et similia alia multa in Mſtis obcurrunt, de quibus infra v. ad 21, 60, 7. *Idibus Decembri* Gaertn. Tanto magis autem optimorum codicum scripturam, a Rhenano recte probatam, secutus sum, quod ita paſſim Livius loqui soleat, ejusque exemplo auctor Epitomes Liv. Ita *Kalendas Januarias* 37, 57, 7. et 39, 5, 13. *Idibus Januariis* in Epit. l. 80. *Kalendis Februariis* 37, 58, 4. *Kalendae Interkalares* 43, 11, 13. (* *Kalendas Martias* 37, 59, 2.) *Idibus Martiis* 21, 63, 1. et 44, 19, 1. (* 26, 26, 5.) *Idus Martias* 30, 39, 5. *Kalendas Majas* 25, 4, 9. *Idus Majas* 3, 36, 2. *Idus Majae* ibid. et c. 38, 1. *Kalendas Junias* 23, 32, 14. *Idibus Quinctilibus* 2, 42, 5. et 9, 46, 15. *Kalendis Sextilibus* 3, 6, 1. *Nonas* et *Idus Sextiles* 41, 16, 5. *Idibus Septembribus* 7, 3, 5. *Kalendis Octobribus* 5, 9, 1. *Idus Decembres* 5, 9, 3. *Idibus Decembribus* 5, 11, 11. et 44, 16, 8. Nomina enim mensium natura sunt adjectiva. Hinc *mensis Januarius*, *Februarius* et similia tum apud Livium tum apud alios. Infra 39, 5, 11. *Triumphare mense Januario ſtatuerat.* Calpurn. Ecl. 2, 81.

Mille renidenti dabimus tibi cortice Chias,
Caſtaneasque nuces totidem, quum sole Novembri
Maturuis nucibus virides rumpentur echini.

Videndus Sanctius l. 4. Minervae cap. de Ellipsi Nomin. in voce *Mensis.* Quum itaque vix aliter locutus fuiſſe Livius reperiatur, paucis quibusdam locis idem genus loquendi partim ex conjectura, partim ex auctoritate veterum editionum reſtituendum judicavi; ut infra 29, 14, 14. *In aedem Victoriae, quae est in Palatio, pertulere Deam pridie Idus Apriles.* Ubi adhuc edebatur *Idus Aprilis.* Sed is quoque accusativus eſſe poteſt. 41, 9, 9. *Ut omnes in suam quisque civitatem ante Kalendas Novembres redirent.* Ita primae editt. c. 22, 1. *Legati Nonis Juniis ex Africa redierunt.* ubi *Nonis Junii* adhuc editur. 44, 19, 4. *Pridie Idus Apriles Latinis esse constitutam diem.* c. 22, 16. *Latinis, quae pridie Kalendas Apriles fu-*

in perpetuum arma bellumque oblivioni danda, jugumque accipiendum; aut iis, cum quibus de imperio certetur, nec virtute, nec patientia, nec disciplina rei militaris cedendum esse. Haud vana adtulere: sed nec perinde Pa- 6
tres moti sunt; et C. Sempronius, cui ea provincia

runt, in monte sacrificio rite perpetrato. c. 37, 8. *Nocte, quam pridie Nonas Septembres insecuta est dies.* 15, 2, 3. *Ante diem sextum Kalendas Octobres, hora fere secunda, legati urbem ingressi sunt.* Et ita legit quoque variis locis apud Columell. Mstum Sangerman. ubi vulgo aliter edi solet. Ital. 2, 10. *Protinus a Kalendis Octobribus crudis novalibus ingeras.* Vulgo *Kalendis Octobris.* Et postea. *Seritur a Kalendis Octobribus in ortum Aquilae.* l. 2, 11. *Mense ultimo Aprili serito. non Aprilis.* l. 11, 2. *Igitur a Kalendis Martiis eximia est vitium putatio usque in decimum Kalendas Apriles.* Postea eodem cap. *Locis autem tepidis ob Idibus Februariis usque in Idus Apriles: in locis frigidis ab Idibus Martiis usque in Idus Majas omnia recte pecora castrantur. Kalendis Aprilibus Nepa occidit mane.* Et ita saepe eodem cap. et alibi. Ad haec *magistratus coeperunt* Harlej. 1. V. supra ad 1, 49, 1. *magistratum accepere* Florent. Voss. uterque Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Male. Vide, quae supra notata sunt a Gebhardo ad Liv. 1, 7, 6. et infra a J. Fr. Gronovio ad 31, 50, 6. Vocem minus obviam in notiorem inscitos librarios commutasse adparet.

§. 4. *Qui ad id missi erant, retulerunt*) In volumine scripto est *retulerant.* RHEN. *quia ad id missi erant* Voss. 1. Leid. uterque, et Lovel. 1. ac 5. prima litera vocis *ad* perperam adhaerente ad finem praecedentis *qui.* V. ad 6, 23, 5. *qui ad id miserant* Klock. V. infra ad 23, 29, 16. Deinde *retulerunt* servant Voss. uterque, Lovel. quinque, Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Mox *a Latinis,* pro *ab Latinis,* Voss. 2. Gaertn. et Lovel. 3.

Nec ducibus legendis, nec exercitui scribendo intentiores fuisse] *nec exercitus scribendo* Lovel. 5. et Fragm. Hav. a m. 1. *exercitu scribendo* Leid. 1. et Lovel. 4. quomodo Livium alibi casum tertium quartae declinationis formasse, infra videbimus ad 24, 19, 6. Hic tamen potius ea lectio nata videtur ex altera *exercitus,* ultima litera elisa a vocis praecedentis initiali. V. infra ad 37, 29, 5. *exercitum scribendo* Lipsiens.

§. 5. *Aut in perpetuum bellum armaque oblivioni danda*] In volumine scripto est, *arma bellumque oblivioni danda.* RHEN. Ita jam ante Rhenanum Aldus et pauci eum secuti ediderant, a quibus deinde dissenserant Paris. anno 1529. et Frobenius anno 1531. Verum ordinem verborum, quem Rhenanus reduxit, et recentiores recte servarunt, firmant omnes codices mei. Infra 7, 20, 2. *Nec arma aut bellum quisquam adparare.* Utroque ordine haec verba Livium junxisse, supra vidimus ad 3, 69, 2. *arma belli unquam oblivioni danda* perperam habet Lov. 5.

Cum quibus de imperio certetur] *certatur* Fragm. Hav. a m. 1. Male. Mox etiam aberratione scribarum *credendum,* pro *cedendum.* V. supra ad 3, 21, 3.

§. 6. *Et C. Sempronius, cui ea*

sorti evenit, tamquam constantissima re, fortuna fretus, quod victoris populi adversus victos dux es-

provincia sorte evenit.] In volumine scripto est *sorti evenit*. RHEN. *sorti evenit* Ms. Fuld. ut Virgilius [4. Georg. 165.]

- - *quibus ad portas cecidit custodia sorti.*

MOD. Pall. duo meliores et Campani editio *sorti evenit*. Notarunt Rhenanus Modiusque. Virgil. [4. Georg. 165.]

- - *quibus ad portas cecidit custodia sorti.*

Sic reperitur cum alibi, tum l. 29, 20. in Pall. tribus et antiqua editione: *Sui Sicilia provincia sorti evenisset*. GEBH. *sorti evenit* etiam Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Harlej. 2. Lovel. 1. 2. 3. Lipsiens. Klockian. Gaertn. et Fragm. Hav. Hos codices secutus eam lectionem recepi. Vide, quae infra notantur ad 28, 45, 11. Ceterum omnes iterum codd. Sempronio *Caji* praenomen tribuunt; nisi quod pro *C.* habeat *G.* Fragm. Hav. *Sc.* Lovel. 3. et Voss. 2. V. supra hoc cap. ad §. 1. Praeterea vocula *et* abest a Gaertn.

Tamquam constantissimae rei fortuna fretus] Hanc orationem etiam in manuscripto volumine quidam ausus est interpolare, quum recte habeat, nempe sic, *tamquam constantissimae rei fortunae fretus*. Jungit autem participium *fretus* interdum dativo. Sic l. 6, [13, 1.] *Multitudo hostium*, inquit, *nulli rei, praeterquam numero, freta*. Rursum infra [c. 31, 6.] *Discordiae hostium fretus*. RHEN. *constantissimae rei fortunae fretus* restituit Rhenanus ex suo libro manuscripto, tentato ab interpolatore, addens locum e l. 6, [13, 1.] *Multitudo hostium nulli rei, praeterquam numero, freta*. Sed Pall. omnes, qua calamo in membranis picti, qua vetuste cusi, *rei fortuna* repraesentant. Invenit tamen Modius in suo codice l. 39, 51. *Et fidei regum nihil sane fretus*. GEBH. Quod alios fecisse queritur Rhenanus, vereor, ne fecerit ipse, id est, locum hunc interpolarit. MSS. o. et editiones vett. *fortuna*. Repone igitur *tamquam constantissima re fortuna fretus*. Necdum persuasus sum, id verbum veteres cum dandi casu junxisse. Quare et emendandum existimo l. 6, 13. *Multitudo hostium nulla re, praeterquam numero, freta*. ubi editur *nulli rei*. Nec moror Modium, qui l. 39, 51. novo plane, ut ipse ait, modo profert *Fidei regum nihil sane fretus*. Nam nostri omnes, ut vulgati, *confisus*. Livius autem ipse l. 7, [12, 3.] *Apparuitque, occasione magis, quam virtute, fretos venisse*. l. 8, 22, 7. *Samnitium infida adversus Romanos societate freta*. Sic enim Sigonius e suo: nec dissentiunt illi nostri. l. 10, [10, 7.] *Pecunia deinde, qua multum poterant, freti*. et alibi saepissime. J. FR. GRON. *tamquam constantissima reip. fortuna fretus* Harlej. 2. sollemni errore librariorum, qui alibi voces *res* et *respublica* sive breviter *resp.* confundere soliti fuerunt. V. infra ad 8, 31, 2. *tamquam constantissimae rei fortuna fretus* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. Klockian. et Haverk. *tamquam constantissimae rei fortunae fretus* Florent. Leid. 1. Lovel. 5, Lipsiens. et Gaertn. quomodo Rhenanus legendum putabat. Et ita etiam a m. 1. praeferunt Voss. 1. et Fragm. Hav. in quibus a manu altera inter versus *fortuna*, pro *fortunae*, adscriptum inveni. Ve-

set, omnia temere ac neglegenter egit. adeo ut di- 7
sciplinae Romanae plus in Volsco exercitu, quam in

rius tamen puto *tamqnam conſtantissima re, fortuna fretus*, quomodo Gronovius legendum cenſuit, et solus meorum Portug. praefert. Paſſim enim alibi Livius ita loqui solitus eſt. Exemplis a Gronovio laudatis addi poſſunt alia plura. Eadem enim locutio obcurrit supra 2, 47, 4. *Abundante multitudine freti, subtracta subsidia mittunt ad caſtra obpugnanda.* c. 65,3. *Dum cunctatur consul, virtute militum fretns, loco parum fidens.* Infra 6, 29, 1. *Videsne tu, inquit, A. Semproni, loci fortuna illos fretos ad Alliam conſtitisse.* 9, 22, 2. *Multitudine freti caſtra eodem, quo antea, loco posuerunt.* 10, 32, 7. *Hac velut latebra insidiarum freti Samnites ad ſtationem Romanam perveniunt.* 21, 49, 13. *Memoria circa ea ipsa loca geſtarum rerum freti, et militum multitudine ac virtute.* 38, 1, 6. *Deinde, paucitate parum freti, parem priori numerum adjecerunt.* 40, 47, 6. *Sciscitaremur, qua tandem re fretus arma nobis inferres.* V. Gronov. etiam infra ad 6, 13, 1. Fatendum tamen, l. 6, 31, 6. quem locum etiam Rhenanus laudavit, in plerisque codd. quidem *discordia hoſtium fretus* exſtare, in optimis tamen *discordiae* supereſſe.

Quod victoris populi exercitum adversus victos duxisset] In scripto codice non legitur *exercitum*; quare suspicor, *duxisset* mutandum in *dux esset*. RHEN. Borb. Voſſ. Chiſl. ignorant *τὸ exercitum*. Helm. *Quod victoris populi adversus victos dux esset.* Prorsus ut conjecerat Rhenanus. Hoc igitur recipiendum. J. FR. GRON. Si cui vulgata lectio verior eſſe videatur, *duxisset*, quod Doujatio displicebat, positum erit pro *duceret*. Quod neque noſtro, neque purgatiſſimis aliis scriptoribus insolens eſſe, evicit Gronov. ad 34, 11, 2. Mihi tamen etiam mendae suspecta eſt, quod meorum meliores Leid. uterque, Harlej. et Klockian. ut et Lovel. 1. 2. 4. 5. vocem *exercitum* non agnoscant. Eamdem non agnoscit etiam Florent. in quo a m. 2. *victoris populi* male mutatur in *victores populos*. Vocem *exercitum* autem a librariis additam eſſe, illud etiam indicio eſſe poteſt, quod non eodem loco in illis codd. qui admittunt, ponatur. Nam *quod exercitum victoris populi* eſt in Harlej. 2. *quod exercitus victoris populi* in Portug. Puto itaque non male Rhenanum conjeciſſe, pro *duxisset* insuper scribendum *dux esset*, legendumque eſſe *quod victoris populi dux esset*: quod etiam in contextum recepi, quum in Mſto eamdem lectionem sibi obviam fuiſſe Gronovius teſtetur, mihique in Lovel. 4. obcurrerit. Ita saepe librarii duas voces in unam junxerunt, et unam contra in duas diviserunt. Tali errore nonnulli codices *dux erat*, pro *duxerat*, praeferunt infra in Epit. Liv. l. 129. V. similia alia supra ad 1, 47, 9. et infra ad 23, 29, 16. Praeterea *adversus*, pro *adversum*, non modo Florent. Voſſ. uterque, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Klockian. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. verum etiam omnes, quos vidi, inpreſſi usque ad Cl. Jac. Gronovium, qui *adversum* edidit, eamdem lectionem poſtea etiam recipiente Joh. Clerico. Sed alterum revocavi. V. infra ad Liv. Epit. lib. 47. Mox *neglegenter*, pro *negligenter*, Florent. et Leid. 1. V. ad 2, 11, 4.

§. 7. *Ergo fortuna, ut saepe alias, virtutem est secuta*] *Tergo*

Romano, eſſet. Ergo fortuna, ut saepe alias, virtutem eſt secuta.
8 Primo proelio, quod ab Sempronio incaute inconſulteque commiſſum eſt, non subsidiis firmata acie, non equite apte locato, concur-

fortuna Leid. 1. Sed prima litera initio vocis adhaesit ex fine praecedentis *esset*. V. infra ad 37, 29, 8. Tum *ut spes alias* Lovel. 3. V. ad 7, 7, 6. *Tò est* insuper abeſt a Lovel. 5. Portug. et Haverk.

§. 8. *Primo proelio, quod ab Sempronio incaute inconsulteque commissum est, non subsidiis*] Cl. Jac. Perizonius in margine Livii monuit, diſtinctionem mutandam, atque ita interpungendum eſſe: *virtutem est secuta primo proelio, quod ab Sempronio incaute inconsulteque commissum est. Non subsidiis firmata acie* etc. Ceterum *a Sempronio* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Lipsiens. Portug. Gaertn. et Haverk. cum priscis edd. Aldina antiquioribus. Deinde *inconsultoque* Voſſ. 1. Leid. 1. Lovel. 1. 5. Harlej. 1. et Lipsiens. idque voluiſſe videtur librarius Klockian. qui per errorem dedit *incommissoque consultum est*. In cod. Florent. a m. 1. scriptum fuiſſe excerpta ejus teſtantur *incauto inconsulteque*, ex eo autem poſtea *incaute* factum eſſe. Supra 3, 40, 8. *Quum ex consularibus ad ultimum dicendi locum consulto servatus esset*. Auctor ad Herenn. 3, 5. *Ne Deos quidem esse auxilio iis, qui se inconsulto in periculum mittant*. Alibi etiam, ubi nunc *inconsulte* editur, modo quidam codices, modo typis inpreſſi vetuſtiores *inconsulto* praeferunt. V. supra ad Liv. 2, 37, 6. et Cortium ad Sall. Catil. 42. Mox *non equitate apte locato*, pro *equite*, Harlej. 1. An voluit librarius *non equitatu apte locato?* Sed in vulgatam consentiunt omnes reliqui.

§. 9. *Clamor indicium primum fuit*] Palat. sec. *clamor deinde primum fuit indicium*. Diodorus l. 17. p. 568. *Αἱ δὲ παρ' ἀμφοτέροις δυνάμεις ὑφ' ἕνα καιρὸν συνηλάλαξαν*. GEBH. Eandem lectionem ex meis solus agnoscit Haverk. Reliqui omnes a vulgata scriptura non recedunt.

Quo res inclinatura esset] Scribe *qua res inclinatura*. Nam hoc adverbium usurpat Livius, sicut et *eadem*. RHEN. Pall. pr. tert. et Camp. editio *qua res*. GEBH. *qua* etiam Florent. Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. in quo a manu poſteriori inter versus adscriptum erat *quo*: sed *quam* praeferunt Voſſ. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. et Lipsiens. Supra 1, 27, 11. *Quo poſt quam fuga inclinavit*. 7, 32, 3. *Eo namque omnem belli molem inclinaturam censebant*. Ceterum *inclinata* Lipsiens. in contextu: pro quo *inclinatura* emendatur in marg.

Ab hoſte sublatus, ab Romanis dissonus, inpar, segnis, saepe iteratus] In manuscripto volumine est *segnius soepe iteratus*. RHEN. Pall. pr. ac tert. *segnius saepe iteratus*. Neque alterat Campani editio. GEBH. *ab hoſtibus sublatus* Harlej. 2. Deinde *a Romanis* Lovel. 5. Portug. et Gaertn. Tandem *segnius saepe iteratus* Florent. Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 1. Lips. Gaertn. Portug. a m. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Id etiam verius eſſe videtur. Non enim *saepe iteratus clamor* pavorem animorum in exercitu Romano oſtendit, sed potius alacritatem militum, de felici eventu non desperantium;

sum eſt. clamor indicium primum fuit, quo res in- 9
clinatura eſſet. excitatior crebriorque ab hoſte sublatus; ab Romanis diſſonus, inpar, segnius saepe iteratus, incerto clamore prodidit pavorem animo-

qui, ubi fortiter resiſtentes hoſtes victoriam dubiam faciebant, novo inpetu in eos euntes etiam clamorem renovare soliti fuerunt. Supra 2, 65, 5. *Reſiſtere primo obſtinatis animis: deinde, ut in obtinentes locum vires ferebant, audent ultro gradum inferre, et clamore renovato commovent aciem. tum rursus inpetu capto enituntur, atque exsuperant iniquitatem loci.* 9, 35, 6. *Stantes et expositos ad ictus quum jam satis nihil tegeret, quosdam etiam pedem referentes, fluctuantemque et inſtabilem aciem, redintegrato clamore, ſtrictis gladiis haſtati et principes invadunt.* c. 40, 13. *Quum ex parte utraque circumvasisset aciem, et ad terrorem hoſtium legiones Romanae, redintegrato clamore, intulissent gradum, tum fuga ab Samnitibus coepta.* Huc refer, saepius Livium, ut indicaret hoſtes facili victoria superatos eſſe, narrare, eos *primo inpetu et clamore*, vel *primo clamore et inpetu* pulsos eſſe, eos ne *primum* quidem *clamorem* Romanorum suſtinuisse. 6, 4, 9. *Ad Cortuosam nihil certaminis fuit. inproviso adorti, primo clamore atque inpetu cepere.* ubi alia vide. Contra in ancipiti proelio *non iterati clamoris* mentio fit; et eo ipso pugnam quam maxime ancipitem fuiſſe probatur, quod clamor non fuerit iteratus. 8, 38, 10. *At, Hercule, illo die ab hora diei tertia ad octavam ita anceps dicitur certamen ſtetisse, ut neque clamor, ut primo semel concursu eſt sublatus, iteratus sit, neque signa promota loco retrove recepta, neque recursum ab ulla sit parte.* At contra omnino pavoris signum erat, quod *clamor*, licet *saepe*, attamen *segnius iteratus fuerit.* Eam itaque lectionem in contextum recipere non dubitavi.

Iteratus, incerto clamore prodidit pavorem animorum. Eo ferocior] Poſt *iteratus* colon ponendum puto. Deinde legendum: *Quo majorem incerto clamore Romanus prodidit pavorem animorum, eo ferocior illatus hoſtis* etc. Atque ita quidam habent libri. Alioqui enim, si *Romanus* omittitur, ut facit Aldinus codex, sensus eſt, clamor incerto clamore prodidit pavorem animorum. GLAR. Suspectam habeo hanc dicendi formam: *Clamor dissonus incerto clamore prodidit pavorem;* malimque legi, *incerto tenore.* Ut supra [c. 10, 9.] *Quinque consulatus eodem tenore geſti.* et l. 8, [38, 11.] *Fremitus aequalis, tenorque idem pugnae.* SIG. Recte Sigonius monuit de vitio. Quae eſt enim haec forma dicendi? *Clamor incerto clamore prodidit.* Reponit igitur ipse *incerto tenore.* Ad sententiam, recte: ad scripturam, sane quam licenter. Arbitror verius, *incerto clangore.* LIPS. 4. Antiq. Lect. 15. Florus 4, 2. *Elephanti conſternati subito clangore.* Sed de tubis ibi sermo et signis claſſici; ut etiam apud Latin. Pacat. in Theod. Paneg. *Ingentiumque lituorum clangor.* Lego *sonore*, vel *clarore*, vel *canore.* Petron. [c. 5.] *bella truci memoranda canore.* KLOCK. *incerto clamore prodidit pavorem* Pal. pr. ac sec. Nam tert. *incerto pavore clamore prodidit pavorem.* Sigonius rescribere ausus, sed praeter libros, *incerto tenore prodidit.* Ego, si mei ju-

rum. Eo ferocior inlatus hostis, urgere scutis, micare

ris esset Livius, illud *incerto clamore* prorsus ei adimerem; forsan etiam voces tres sequentes, tamquam supervacuas, et a margine in contextum admissas. Imo spurium quid etiam mihi adhuc videtur dictio *sublotus*. De uniformi et forti virorum clamore, ut etiam de infracto et dissono paventium, multa posui in Discursu ad Tacitum 12. GRUT. Mira illa locutio doctis accidit, *clamor incerto clamore prodidit pavorem*. Et, ut verum fatear, mihi satisfacere non potest vulgata haec lectio, neque ipse Sigonius conjectura sua *incerto tenore prodidit pavorem*. Quid enim hic *tenor*? Cui si omnia concessero, epitheton *incertus* adplicari per analogiam nequit. Offendit hunc nodum quoque Camp. sed audaci exemplo secuit, *segnius saepe iteratus*, *incertus prodidit pavorem*. Non ita versemur literas, illasque temeritate nostra affligamus. Palat. tert. praefert, *ab Romanis dissonus*, *impar*, *segnius saepe iteratus*, *incerto pavore clamore prodidit povorem animorum*. Haesitans de veritate lectionis librarius utrumque in contextum retulit. Forte verum est, *incerto pavore prodidit pavorem animorum*. Ex pavidi atque incerti clamoris inaequabilitate enituisse pavorem animi. Lipsius Antiquarum Lect. 4, 15. legit *incerto clangore*. GEBH. An non inter tot divinationes et nostrae aliquod fuerit? ea est *tenore*. T. FABER. *Clamor sublatus dissonus incerto clamore* non potest non esse suspectum, etsi nihil scripti juvent. Sigonius *incerto tenore*. Lipsius *incerto clangore*. Gruterus duo vocabula delet, ut et ante *sublatus*. Sed ille hac re nimius. Lipsianum si cui placeat, non repugno. Veniebat tamen in mentem *incerto languore*. Non enim incommode *languidum excitato* componitur. l. 10, [36, 3.] *Segnis pugna clamore incerto atque impari coepit*. Forte, *dissonus*, *impar*, *segnis*, *saepe iteratus*, *incertus*, *prodidit*. J. FR. GRON. Ipsae literae videntur dictare *incerto etiam ore*. JAC. GRON. *clangore* conjiciebat Lipsius 4. Ant. lect. 15. Deinde 4. de milit. Rom. Dial. 2. hunc locum laudans molesta haec verba omisit, quasi delenda putavisset. DUK. Lectionem, quam Glareanus probavit, male Rhenano adtribuit Doujatius. Eam non alibi, quam in edd. Ascensii annorum 1513. et 1516. reperi. Sed trium vocum *quo majorem* et *Romanus* nulla in scriptis codd. superest, quare eas nolentis Livii verbis interponere insignis est audaciae. Ascensio autem hoc potius, quam alio, modo locum, sine dubio corruptum, interpolandi ansam dedisse videntur voces sequentes *Eo ferocior*, quasi illae necessario requirerent, ut *quo* cum alio comparativo praecedere debuerit. Verum ibi *Eo ferocior*, pro ideo ferocior, commodo sensu accipi potest. V. ad 1, 11, 8. Lipsii conjectura *incerto clangore* proxime ad vulgatum accedit. Et solent etiam librarii has voces invicem commutare. V. Inl. N. Heinsium et Cel. Burmann. ad Nason. 12. Met. 528. Quo minus tamen placere possit, ea ratio obstat, quod Livius illo vocabulo non de sono vocis humanae, sed animalium, uti soleat. Ita de aquila 1, 34, 8. *Aquila, suspensis demissa leniter alis, pileum aufert; superque carpentum cum magno clangore volitans rursus capiti apte reponit*. De anseribus 5, 47, 4. *Anseres non fefellere. Nam-*

care gladiis: altera ex parte nutant circumspectantibus galeae, et incerti trepidant, adplicantque se

que clangore eorum alarumque crepitu excitus M. Manlius etc. At *incerto tenore*, quod Sigonio et Fabro in mentem venit, nisi nimium a vulgata scriptura discederet, omnino recipiendum putarem. Id enim non modo huic loco convenit, sed et passim Livius voce *tenor* delectatus videtur. Ita 2, 42, 8. *Fabium inde nomen ingens post tres continuos consulatus, uno velut tenore omnes expertos tribuniciis certaminibus, habitum.* 5, 6, 7. *Brevis enim profecto res est, si uno tenore peragitur.* 7, 32, 16. *Semper ego plebem Romanam militiae domique, privatus, in magistratibus parvis magnisque, aeque tribunus ac consul, eodem tenore per omnes deinceps consulatus, colo atque colui.* c. 40, 9. *Eodem tenore duo insequentes consulatus gessi, eodem haec imperiosa dictatura geretur.* (*8, 38, 11.) 22, 37, 10. *Virum bonum egregiumque socium Hieronem esse, atque uno tenore, ex quo in amicitiam populi Romani venerit, fidem coluisse.* 37, 57, 13. *M. Cato ante alios testes conspiciebatur, cujus auctoritatem, perpetuo tenore vitae partam, toga candida elevabat.* 40, 12, 7. *Ut et hoc, quod jam, quale sit, scies, suspectum alio vitae nostrae tenore faceret.* 41, 15, 7. *Interrumpi tenorem rerum, in quibus peragendis continuatio ipsa efficacissima esset, minime conveuire.* 44, 13, 14. *Attalum fratrem ejus et remansisse apud consulem, et sinceram ejus fidem aequali tenore egregiamque operam in eo bello fuisse.* Apud alios etiam frequenter obcurrit. V. viros doctos ad Valer. Max. 1, 1, 8. 2, 7, 14. et 7, 3, 7. (* Colum. 1, 6. p. 27.) Ita sensus erit clamorem sublatum, segnius saepe iteratum fuisse incerto tenore. Nondum tamen per omnia haec lectio satisfacit, uti neque pleraeque aliorum conjecturae, inprimis non illa Gebhardi *incerto pavore prodidit pavorem*; ut nec illae, quas Klockius protulit. Certiores itaque codices exspectandos existimo.

§. 10. *Altera ex parte nutant circumspectantibus galeae*] Pall. tres *micant* elegantissima dilogia. Dicit enim a Volscis micare gladios, id est, stricturis fulgoribusque praestringere aciem oculorum. Ast ex parte altera Romanis micare circumspectantibus galeas, hoc est, tremere circumacto nutu crisias. Vel micare hostibus Volscis gladios in perniciem: at Romanis saltem galeas fulgere ac micare, conditis gladiis sine peste hostium. Campan. edidit, *nutant circumspectantibus galeae.* GEBH. *micant* etiam Voss. 1. Lovel. 2. 3. 4. Harlej. 2. Lipsiens. Portug. Gaertn. et Haverk. *micuvit* Lovel. 5. Alibi saepe hae voces in Mstis confunduntur culpa librariorum. V. Modium et N. Heinsium ad Silii 1, 460. et Cel. Burmann. ad Ovidii 3. Met. 180. Quemadmodum hoc loco gladii dicuntur *micare*, galeae autem *nutare*, ita etiam apud Silium 17, 392.

Ibat Agenoreus praefulgens ductor in ostro,
Excelsumque caput penna nutante levabat
Crista rubens. satus magno de nomine terror
Praecedit, Latioque micat bene cognitus ensis.

Potest tamen ibi *nutans* accipi quasi proprium epitheton galeae sive cristae, ut etiam apud eumdem 1, 525.

11 turbae. Signa nunc resistentia deseruntur ab antesignanis, nunc inter suos manipulos recipiuntur. nondum fuga certa, nondum victoria erat. tegi magis Romanus, quam pugnare. Volscus inferre signa, urgere aciem, plus caedis hostium videre, quam fugae.

1 XXXVIII. Jam omnibus locis ceditur. nequidquam Sempronio consule objurgante atque hortan-

Direptumque decus nutantum in caede jubarum.

Hic vero nutatio galeae pavorem militis indicat. Tum *circumstantibus* Lovel. 2. Mox *incerti trepidant*, *adplicant se turbae*, sine conjunctione *que*, est in Portug.

§. 11. *Signa nunc resistentia deseruntur ab antesignanis, nunc inter suos manipulos*] *non*, pro *nunc*, utroque loco praefert Haverk. priori vero *tunc* legit Lipsiens. Deinde *deferuntur* Leid. 2. Lipsiens. et edd. antiquae Frobenio priores. *deferruntur* Lovel. 1. cui errori similitudo literarum *ſ* et *f* caussam dedit. Similiter lapsi erant primi editores infra hoc lib. c. 46, 6. Eodem modo *consertus* et *confertus* confundi solent. V. infra ad 22, 28, 10. *differuntur* est in Haverk. qualem varietatem etiam Inl. N. Heinsius invenit in Mstis Claudiani 2. in Rufin. 200. Tum *ab antesignariis* Leid. 2. Gaertn. et Haverk. V. infra hoc lib. ad 47, 2. Denique, *inter suos maniplos* se in duobus Palat. invenisse, monuit Gebhard. ad Liv. 2, 39, 7. quod mihi etiam in Lovel. 3. obvium fuit. Sed nostri reliqui *manipulos* tuentur. V. ad 3, 56, 4. [*nondum signa certa* Veith.]

Tegi magis Romanus, quam pugnare. Volscus inferre signa] Pal. tert. *Vulsci instrare signa*. GEBH. *Volscos* Haverk. *Volsci* Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. Fragm. Hav. et priscae editt. ante Aldum. Si meliores codices in eam scripturam consentirent, Livius, ut alibi saepe, ita etiam hic numeri varietatem *Romanus*, *Volsci* captasse videri posset, de quo v. ad 35, 40, 6. Sed quum ii omnes vulgatum tueantur, id etiam mutandum non videtur. Praeterea *regi magis* Lovel. 2. pro varia lectione in marg. [Veith.] quomodo saepe librarios lapsos esse, infra videbimus ad 37, 11, 3. ita *regimen*, pro *tegimen*, in quibusdam codd. infra est hoc lib. c. 39, 3.

Plus caedis hostium videre, quam fugae] Vox *hostium* in Portug. aberat a m. 1. sed a m. altera deinceps datum est *plus hostium caedis videre*. Praeterea *quam fugere* Leid. 2. Lovel. 1. a m. 1. et Haverk. Id inde natum est, quia librarii scriptum crediderunt *fug'e*. V. ad Liv. 34, 27, 9.

§. 1. *Jam in omnibus locis ceditur*] Emenda *Jam omnibus locis ceditur*. RHEN. Pall. omnes *Jam in omnibus locis ceditur*. GEBH. Similiter praeferunt Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. et C.

Nequidquam Sempronio consule objurgante atque hortante] Mon-

te, nihil nec imperium, nec majeſtas valebat: da- 2
taque mox terga hoſtibus forent, ni Sex. Tempanius,
decurio equitum, labente jam re, praesenti animo
subveniſſet. qui quum magna voce exclamaſſet, *ut*
equites, qui salvam rempublicam vellent esse, ex equis
desilirent; omnium turmarum equitibus, velut ad 3
consulis imperium motis, *Nisi baec*, inquit, *armata*
cobors sistat inpetum boſtium, *actum de imperio est.* Se-

ſtrum verbi Pal. tert. alit *nequiquam Sempronio consule obmergante.* GEBH. *nequiquam* Florent. et Leid. 1. V. ad 40, 47, 9. Deinde *atque orante* Lovel. 2. Lipsiens. Portug. et, teſte Hearnio, Oxon. L. 1. et C. Alibi saepe *orans* et *hortans* inter se confunduntur. V. infra ad 30, 7, 7. Et quidem tanto facilius, quod saepe omissa adspiratione scriptum sit *ortans* pro *hortans*. Ita sane *ortante* exhibet hoc loco Leid. 1. V. infra hoc cap. §. 4. Sed *hortante* hic servandum. Infra enim de Sempronio Tempanius teſtatur c. 41, 4. *Vidisse autem se, prinsquam ab acie intercluderetur, consulem in prima acie pugnantem, adhortantem, inter signa Romana telaque hoſtium versantem.*

Nihil nec imperium nec majeſtatis valebat] Iterum σφάλμα. Alioquin est in omnibus *nec majeſtas valebat*. GEBH. Illud *majeſtatis* errore operarum inrepsit in edd. Gruterianas. Quod, licet interim in Blaviana anni 1633. emendatum fuerit, Elzeviriana tamen, quae eam biennio poſt secuta eſt, perperam revocavit. Ceterum *nihil tum imperium nec majeſtas* Lovel. 5. Harlej. 2. et Haverk. *nihil tum imperium, vel majeſtas* Lovel. 4. Male. V. supra ad 3, 26, 5.

§. 2. *Decurio equitum, labente jam re, praesenti animo subveniſset*] *labante jam re* legendum eſſe, Gronovius supra monuit ad praefat. §. 9. Omnes mei conſtanter editam lectionem exhibent, nisi quod male *decurio equitem labentem jam se* praeſcrat Lipsiens. *equitem* etiam est in Lovel. 1.

Ut equites, qui salvam rempublicam vellent esse, ex equis desilirent] Vox *vellent* perperam omittitur in Voſſ. 2. Deinde quum errore operarum in edit. Sigonii anni 1555. datum eſſet *salvam rem. vellent esse*, pro *remp.* in illis, quae poſtea ejus nomine vulgatae sunt, excusum est *salvam rem vellent esse.* Praeterea *dissilirent* Portug. Lovel. 2. et Lipsiens.

§. 3. *Velut ad consulis imperium motis*] Ultima vox negligentia scribarum deficit in Gaertn. et Haverk. *velut a consulibus imperium victis* sine sensu est in Lovel. 5.

Nisi haec, inquit, armata cohors siſtat inpetum hoſtium] Melius Palat. duo *siſtit*. Sec. autem cum Campano *siſtet*. GEBH. Legendum eſſe *parmata cohors*, probant illa paulo post sequentia [c. 39, 1.] *Ut parmatis, novae cohorti hoſtium, locus detur. Parmata* autem, ut *cohors cetrata, togata, scutata.* R. H. SCHELIUS ad Hygin. et Polyb. de Caſtram. Rom. p. 1280. Cur haec magis, quam alia, *armata*? Scribe cum Radbodo Hermanno Schelio, cujus

quinini pro vexillo cuspidem meam. ostendite Romanis Volscisque, neque equitibus vobis ullos equites, nec pe-
4 *ditibus esse pedites pares.* Quum clamore comprobata adhortatio esset, vadit alte cuspidem gerens. quacumque incedunt, vi viam faciunt: eo se inferunt objectis parmis, ubi suorum plurimum laborem vi-

morte nuper irreparabile damnum literae fecerunt, *parmata cohors.* Sequitur enim [c. 39, 1.] *Ut parmatis, novae cohorti hostium, locus detur.* J. FR. GRON. Alibi etiam ita peccarunt librarii. V. infra ad Liv. 25, 18, 15. Eam emendationem firmant etiam verba infra hoc cap. §. 4. *Eo se inferunt objecsis parmis.* Equitum autem *parmas* fuisse, docet Lipsius 3. de Milit. Rom. Dial. 7. (* *vexilla se suorum parmasque cernere equitum* Liv. 8, 39, 6.) *sistit*, quod Gebhardus probat, etiam obferunt Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Portug. Gaertn. Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1. quod idem a m. 2. cum Lovel. 4. Harlej. 2. et Haverk. *sistet* praefert. Num *Ni haec* Lovel. 3. *Ubi haec* Lovel. 5.

Nec peditibus esse pedites pares] *neque peditibus* Haverk. et vetustae, quas vidi, editiones. Quomodo legendum esse, existimasse videntur librarii, quod praecesserit *neque equitibus.* Sed v. infra ad Liv. 9, 9, 14. Praeterea, trajectis vocibus, *peditibus esse pares pedites* Harlej. 2. Haverk. et Lovel. 4. [Veith.] *pedites esse peditibus pares* Lovel. 5.

§. 4. *Quum clamore comprobata adhortatio esset*] Pall. pr. ac tert. *abhortatio.* sec. *cohortatio.* Diodorus l. 17. Ὁμοῦ δ' ἦν κατὰ τὰς ἐν τοῖς ἀγῶσι συμπλοκὰς μυγμὸς, καὶ βοὴ, καὶ παρακελευσμός. Recte ergo habet τὸ *adhortatio.* GEBH. *clamore approbata* antiquiores typis inpressi usque ad Aldum, qui primus dedit *clamore comprobata.* Et ita etiam omnes manu exarati, nisi quod *clamore probata* praeferat Haverk. V. infra ad 5, 9, 7. Praeterea *abortatio* Lovel. 3. *abhortatio* Voss. 2. V. supra ad 3, 21, 7. *cohortatio* Harlej. 2. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Reliqui stant pro vulgato, nisi quod sine adspiratione *adortatio* sit in Lipsiens. et Leid. 1. V. supra hoc cap. §. 1.

Quacumque incedunt, vi viam faciunt] Palat. pr. *ibi viam faciunt.* tert. *incendunt, viam faciunt.* Campanus *in viam faciunt.* Ceterum vulgata auctorem habet sec. Palat. et Andreae editionem. GEBH. *quacunque incendunt* etiam Fragm. Hav. a m. 1. (*8, 20, 5.) eodem errore, quo *accedere* et *accendere* in Mstis commutari solent. V. infra ad 23, 46, 2. Tum *incedunt, ibi viam faciunt* Voss. 2. et Lovel. 3. *incedunt, viam faciunt* Portug. a m. 1. neglecta voce *vi*, quae a sequentis vocabuli prima syllaba elisa est. Eadem etiam deest in Lipsiens. contextu, et demum a m. 2. margini adscripta est. Vulgatum rectum est. Virgil. 2. Aen. 494.

Fit via vi: rumpunt aditus, primosque trucidant.

Id ἀνὰ κράτος βιάσασθαι πάροδον vocat Plut. in vita Flaminini p. 370. Ἔγνω προσβαλὼν ἀνὰ κράτος διὰ τῶν ἄκρων βιάσασθαι τὴν πάροδον. *Statuit per montium juga vi viam aperire.* Mox *subjectis parmis*, pro *objectis*, Flo-

dent. restituitur omnibus locis pugna, in quae eos 5
inpetus tulit: nec dubium erat, quin, si tam pauci simul obire omnia possent, terga daturi hostes fuerint.

XXXIX. Et quum jam parte nulla sustinerentur, 1
dat signum Volscus imperator, ut parmatis, novae cohorti hostium, locus detur, donec inpetu inlati

rent. sed litera sibilans postea a manu altera crasa est.

Ubi suorum plurimum laborem vident] *suorum plurium laborem* Lovel. 3. quomodo etiam supra codd. scripti variant hoc libro c. 35, 2. *suorum plerum laborem* Gaertn. Praeterea trajectis vocibus *plurimum suorum laborem* Voss. 2. Leid. 2. et Lovel. 1. *suorum laborem plurimum* Harlej. 2. et Haverk.

§. 5. *Restituitur omnibus locis pugna, in quae eos inpetus tulit*] Palat. pr. ac tert. et Andreae ed. *restituunt omnibus locis pugnam.* GEBH. *restituunt omnibus locis pugnam, in quam* Voss. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. *restituunt omnibus locis pugnam, qua* Lovel. 3. *restituunt omnibus locis pugnam, in quae* editt. principes usque ad Aldum, a quo illud promanavit, quod vulgo exstat. *restituunt* etiam habet Leid. 1. a m. 1. Deinde *in quem eos impetus* Leid. 2. a m. 1. *in quam eos inpetus* Lovel. 2. *uiq; eos impetus* Lovel. 4. *in qua eos impetus* Lovel. 5. *inque eos inpetus* Harlej. 2. Mox *ne dubium erat*, pro *nec dubium*, Harlej. 1.

Obire omnia possent, terga daturi hostes fuerint] *omnia obire* Harlej. 2. et Haverk. *omnia objicere* Lov. 4. [*omnia abjicere* Veith.] *obicere omnia* Lovel. 2. 5. Lipsiens. Gaertn. Portug. a m. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Praeterea *daturi hostes fuerunt* Gaertn. *daturi hostes ferūt* Leid. 2.

§. 1. *Et quum jam parte nulla sustinerentur, dat signum Volscis imperator*] An *Volscus*? Sic Helm. et Voss. uterque, et Rottend. J. FR. GRON. *Vulscus*, sive *Volscus*, non modo ex meis, praeter Voss. 2. a Gronov. laudatum, (nam ex Voss. 1. in excerptis meis nihil varietatis notatum video) praeferunt Florent. Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Lipsiens. Klockian. Haverk. et Fragm. Hav. atque ex Hearnii Oxoniensibus codices B. L. 2. et C. Verum etiam omnes inpressi usque ad ultimam Gruteri, quae prima *Volscis* exhibuit. Conjecturae Gronovianae favet etiam Gaertn. in quo *Volscos* scriptum erat. Priscam itaque lectionem *Volscus* reduxi, licet Leid. 1. de quo excerpta nihil monent, Gruteri lectionem *Volscis* habuisse videatur. Praeterea *jam nulla parte sustinerentur* praeferunt Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Voculam *jam* omiserunt Lovel. 2. et Lipsiens. quorum prior etiam praefert *dat signa.*

Ut parmatis, novae cohorti hostium, locus detur] Voces *ut parmatis* exsulant ab Haverk. Deinde *parmatis novae cohortis* Fragm. Hav. a m. 1. Sed *parmatis novae cohorti* dictum est per adpositionem: tota enim illa cohors constabat ex parmatis, neque alii parmati in exercitu erant, quam hi novae istius cohortis milites.

Donec inpetu inlati ab suis excludantur] Scio, quid scribat Gro-

2 ab suis excludantur. Quod ubi eſt factum, interclu-
si equites: nec perrumpere eadem, qua transierant,
poſſe; ibi maxime confertis hoſtibus, qua viam fece-
3 rant: et consul legionesque Romanae, quum, quod
tegumen modo omnis exercitus fuerat, nusquam vi-

nov. 2. Observ. 8. Dubito tamen, an hic potius legendum sit *inpetu elati*, id est, longius progreſſi, quam ut ad suos recipere se possent. Nam qui impetu inferuntur, non statim ab suis excluduntur, quod hic factum dicit Livius. Ita 3, 5, 6. *Furium legatum longius extulit cursus, nec suos ille redeuntes persequendi studio, neque hoſtium ab tergo incursum vidit. ita exclusus.* 4, 29, 1. *Messium impetus per stratos caede hoſtes cum globo fortissimorum juvenum extulit ad caſtra Volscorum.* DUK. Verba *donec inpetu inlati ab suis excludantur* deficiebant in Leid. 2. et Lovel. 1. *impetu illato* habent Voſſ. 2. et Lovel. 3. Verum non tam *inpetus infertur*, quam homines dicuntur *inpetu inferri*, et *inpetu inlati esse.* Liv. 2, 14, 6. *Adeo concitato inpetu se intulerant Etrusci, ut funderent ipso incursu Aricinos.* Dicuntur etiam *inferre se in aliquem*, vel *alicui*. V. supra ad 3, 5, 7. *impetu illatis a suis* Voſſ. 1. Leid. 1. Lipsiens. et Portug. a m. 1. quasi sensus eſſet, parmatam hanc cohortem excludendam esse ab suis inpetu inlatis. Quum contra Livius voluerit, ipsis parmatis, qui se inpetu inferebant, viam dandam eſſe, donec eo progressi eſſent, ut a suis excludi possent. Supra enim dixit cap. praec. §. 4. *Eo se inferunt, objectis parmis, ubi suorum plurimum laborem vident. reſtituitur omnibus locis pugna, in quae eos inpetus tulit.* Denique *a suis excludantur* Voſſ. 2. Lovel. 3. et Gaertn. *excludantur ab suis* Harlej. 2. et Haverk.

§. 2. *Interclusi equites quum nec prorumpere eadem, qua transierant, possent*] Vitiatus locus eſt. Tu expunge *cum* adverbium, et loco verbi *prorumpere*, *perrumpere*, pro *possent*, scribe *posse.* Ut legas, quemadmodum est in archetypo Wormaciensi, nimirum hoc modo: *interclusi equites nec perrumpere eadem, qua transierant, posse.* Expone, *Quod ubi est factum, interclusi equites*, subaudi *sunt. nec perrumpere eadem, qua transierant, posse*, id est, poterant. Hic vides duo loci adverbia *eadem* et *qua* eleganter conjuncta. RHEN. *Tò quum* in nullo codice inveni. ut nec in edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. Deinde *prorumpere* tantum est in Voſſ. 2. Lovel. 3. 4. 5. Lipsiens. Portug. Gaertn. Haverk. [Veith.] et Fragm. Hav. a m. 2. in quo *prerumpere* fuerat a m. 1. V. mox ad §. 4. Praeterea *possent* habent Voſſ. 1. in marg. Leid. 2. Lovel. 1. Oxon. Hearnii C. et Neapol. Latinii. *possunt* Harlej. 2. Portug. Hearnii Oxon. B. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. Quae lectio nata est ex eo, quod librarii locutionem per infinitivum conceptam non intellexerint. V. supra ad 1, 50, 5. Emendationem Rhenani probant etiam Gebhardus supra ad 1, 12, 1. et Gronovius infra ad 6, 27, 10. Insuper *qua transiverant* praefert Harlej. 2. et paullo ante, transpositis dictionibus, *Quod ubi factum est* Lovel. 2. Lipsiens. et editiones ante Aldum. Denique *eadem, qua*, quemadmodum *ea, qua* infra 6, 24, 11. *Volsci, qua modo simulato metu ces-*

derent, ne tot fortiſſimos viros interclusos opprimeret hoſtis, tendunt in quemcumque casum. Di- 4
versi Volsci, hinc consulem ac legiones suſtinere, altera fronte inſtare Tempanio atque equitibus. qui quum saepe conati nequiſſent perrumpere ad suos,

serant, ea in veram fugam effusi. Ubi plura vide.

Ibi maxime confertis hoſtibus] *ibi maximis confertis hoſtibus* Harlej. 2. *ibi maxime confeceris hoſtibus* Voſſ. 2. et Lovel. 3.

§. 3. *Cum quo tegumen modo omnis exercitus fuerat*] Malim, ut in vet. libris est, *cum, quod tegumen modo* etc. SIG. Sigonius quomodo defensurus sit lectionem suam, *cum quid tegumen modo*, nescio. Vulgata lectio optima procedit sententia. Nihilominus Pall. tres omittunt vocabulum *exercitus*. GEBH. Quemadmodum Sigonius legendum contendit, non modo omnes scripti, (excepto solo Lovel. 3. in quo eſt *cumque*) sed et omnes excusi, quos videre contigit, conſtanter praeferunt. Gebhardo autem, ut crederet, Sigonium *cum quid* legendum censuiſſe, fraudi fuit editio Gruteri, in qua operarum errore ita editum obcurrit. Ceterum *tegmen* eſt in Voſſ. 2. et Harlej. 2. *tegimen* in Leid. 2. Lovel. 1. Lipsiens. Portug. a m. 1. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. V. infra ad 36, 32, 6. *regimen* Lovel. 4. et 5. eodem errore, quo *regi*, et *tegi* saepe confundi solent. V. infra ad 37, 11, 3. Denique *quod tegmen*, vel *tegimen omnibus fuerat*, duabus vocibus omiſſis, Portug. et Haverk. *quod tegumen montibus fuerat* Gaertn. et Lovel. 2. *quod regimen modo omnibus fuerat* Lovel. 4. *quod regimen modo omnis fuerat* Lovel. 5. *quod tegimen modo omnis fuerat* Lovel. 3. et Lipsiens. In verbis sequentibus *extendunt in quemcumque casum*, pro *tendunt*, Lovel. 4. V. ad 28, 8, 2. In praecedentibus *consul*, pro *et consul*, edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480.

§. 4. *Hinc consulem ac legiones suſtinere*] Palat. tert. *hinc consulem has legiones subſtinere.* Campani ed. *atque legiones.* GEBH. Omnes mei in vulgatam lectionem conspirant, nisi quod unus Gaertn. praeferat *hinc consulem ac legionem suſtinere.* Praeterea *legiones subsiſtere* Lipsiens. quod, si plures consentirent codd. Livio non indignum foret. Ita enim jam supra locutus eſt 1, 4, 9. *Non feras tantum subsiſtere, sed in latrones praeda onuſtos impetum facere.* 9, 31, 6. *Romanum nec acies subsiſtere ullae, nec caſtra, nec urbes poterant.* ubi male alii codices dederunt *suſtinere.* Mox *altera fronte inſtantes Tempanio atque equitibus*, pro *inſtare*, Portug. a m. 1. *altera fronte inſtare Tempanius atque equites* Lovel. 4. [Veith.] *et altera fronte inſtare Tempanio atque equi* Lovel. 5.

Nequiſſent perrumpere ad suos] *prorumpere* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Lipsiens. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] quomodo etiam paullo ante erratum fuit in vetuſtis edd. et nonnullis Mſtis hoc cap. §. 2. et infra cap. seq. §. 3. et 8. c. 41, 5. supra 3, 18, 8. 31, 46, 15. 7, 24, 7. (*9, 43, 15.) et alibi. Compendium, quo utraque vocula *per* et *pro* scribi solet, librariis

tumulo quodam occupato, in orbem se tutabantur,
5 nequaquam inulti. Nec pugnae finis ante noctem fuit.
consul quoque, nusquam remiſſo certamine, dum quid-
quam superfuit lucis, hoſtem tenuit: nox incertos di-
6 remit: tantusque ab inprudentia eventus utraque ca-

errandi cauſſa exſtitit. V. infra ad 9, 10, 7.

In orbem se tutabantur, nequaquam inulti] *sese tutabantur* Voſſ. 1. et Leid. 2. *in orbem se turbantur* edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. Sed *tutari se in orbem*, ut *defendere sese in orbem* 28, 33, 15. *Quum diu in orbem sese ſtantibus equis defendissent. in orbem pugnare* dixit ibidem c. 22, 15. *In orbem pugnantes ad unum omnes occidit.* Deinde *nequaquam multi* Lovel. 3. et quaedam ex priscis excusis, solito errore. V. supra ad 3, 38, 3.

§. 5. *Consul quoque nusquam remisso certamine*] *consul quaeque* Harlej. 1. Tum *nullo remisso certamine* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 2. Male. V. supra ad 3, 42, 4. *nusquam revulso certamine* Lovel. 4. et 5. *remisso certamine* est relaxato. 35, 5, 4. *Partim labore, partim metu remisisse ardorem pugnae.* V. Cl. Cortium ad Sall. Jug. 60, 3. Ita *animum remittere* infra eſt 32, 5, 1. *Simul animos corporaque remiserant.* Et hoc sensu id verbum etiam accipiendum in locutionibus, *peſtilentia, dolor remittit*; de quibus v. ad 2, 34, 6.

Dum quidquam superfuit lucis, hoſtem tenuit. Nox incertos diremit] *dum quidquam superfuit luminis* edd. quas consului, principes, Aldo priores. is enim *lucis* subſtituit, concinentibus omnibus manu exaratis. Alterum natum est ex gloſſa. (* v. ad 31, 23, 4.) Infra 7, 34, 14. *Ite mecum, ut, dum lucis aliquid superest, quibus locis praesidia ponant, qua pateat hinc exitus, exploremus.* 35, 30, 10. *Quoad lucis superfuit quidquam, deviis callibus medio saltu se recipiebant.* Deinde *superfluit* Lipsiens. At vulgatum probum eſſe, loca laudata Livii docent. *fluit* et *fuit* alibi errore scribarum commutantur in membranis antiquis. V. ad 35, 29, 9. Praeterea *nox incertos dirimit*, pro *diremit*. Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Infra 9, 23, 4. *Non caedes, non fuga alterius partis, sed nox incertos, victi victoresne essent, diremit.*

§. 6. *Tantusque ab inprudentia eventus utraque caſtra tenuit pavor*] Sola Andreae editio cuſtodit hanc lectionem. Alias Pall. tres et Campani ed. *ab imprudenti eventu*. GEBH. *ab imprudenti eventu* etiam Voſſ. 2. Leid. 2. Lovel. quinque. Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. B. L. 1. N. et C. et Neap. Latinii. [Veith.] *ab imprudentiae ventu* inperite divisis vocibus Leid. 1. *ab impendenti eventu* Gaertn. Sed vulgatum, quod Florent. Harlej. 1. Klock. et Voſſ. 1. servant, (in cujus tamen poſterioris margine *eventu*, pro *eventus*, pro varia lectione adscriptum erat) unice verum eſt. *ab inprudentia eventus*, id est, quod eventum proelii nescirent. Vellej. Paterc. 1, 13. *Non tamen, puto, dubites, Vinici, quin magis pro republica fuerit, manere adhuc rudem Corinthiorum intellectum, quam in tantum ea intelligi, et quia hac prudentia illa inprudentia decori publico fuerit convenientior.*

ſtra tenuit pavor, ut, relictis sauciis et magna parte
inpedimentorum, ambo pro victis exercitus se in
montes proximos reciperent. Tumulus tamen cir- 7
cumseſſus ultra mediam noctem eſt. quo quum cir-
cumsedentibus nunciatum eſſet, caſtra deserta eſſe,

Se in montes proximos reciperent] *in montes proximos se reciperent* Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 7. *Tumulus tamen circumsessus ultra mediam est noctem*] In archetypo Wormaciensi est *ultra mediam noctem est.* RHEN. Ordinem, in quem vocabula fide codicis sui Rhenanus digessit, servant etiam Florent. Voſſ. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. et Harlej. 1. Reliqui adhaerent alteri lectioni. Insuper *Tumultuatus tamen* Lov. 3. [?] *Tumultus tamen* Lovel. 3. et Lipsiens. in contextu. V. ad 27, 9, 11. [potius ad 6, 48, 2. et ad 7, 34, 9.] *Tumultus tū* Lovel. 4. V. ad 22, 17, 5.

Quum circumsedentibus nunciatum esset] Pall. pr. et tert. *quod cum circumsedentibus.* sec. et Andreae recensio *quo cum a circumsedentibus.* GEBH. A sexaginta annis sic editum reperio. Caeterum et MSS. omnes et typis expreſſi usque ad Gryphium et Curionem: *quo cum circumsedentibus.* J. FR. GRON. Videtur editores turbaſſe diversum genus praecedentis subſtantivi *noctem.* Sed hoc non novum est. Liv. 3, 23, 5. *Fames poſtremo inde detraxit hoſtem. quo poſtquam ventum ad extrema est.* 34, 26, 13. *Jam per aliquot aetates, ex quo tyranni tenebant Lacedaemonem.* in quo et genus et numerus discrepant. numerus solus 27, 50, 4. *Numquam per omnes dies, ex quo Claudium consulem profectum fama adtulit.* et apud Terent. Heaut. 1, 1, 10. *annos sexaginta natus es, aut plus eo.* In his deeſt negotio vel tempore. Adi infra c. 54, 4. DUK. Si demum a sexaginta annis, non tantum usque ad Gryphium et Curionem, sed et diu poſtea sic editum eſſe debuit. Et sane eam lectionem reperio in omnibus excusis usque ad Francofurtanam edit. anni 1578. quae prima τὸ *quo* omisit. Sed *quod cum circumsedentibus* eſt in Voſſ. 2. Lovel. 3. et Neapol. Latinii. *quocumque circumsedentibus* in Leid. 2. *quo circumsedentibus* in Lovel. 5. *quo cum circumsedentibus* in Florent. Voſſ. 1. Leid. 1. Lovel. 1. 2. 4. Harlej. utroque, Portug. Kloch. Gaertn. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. N. et C. *quo cum a circumsedentibus* in Haverk. Mox *nunciatum est*, pro *nunciatum esset*, exhibet Leid. 2. *denunciatum esset* typis descripti vetuſtiores ante Aldum. Ceterum, Gronovium priscam lectionem, *quo quum circumsedentibus nunciatum esset*, ut Doujatius exiſtimat, probaſſe, nondum ex verbis ejus colligere potui. Primus itaqua eam contextui reddidi, et *quo nunciatum* accipio eodem modo dictum, quo *nunciare in urbem*, *nunciare Romam*, et similia. V. infra ad 25, 22, 1.

Et ipsi, quo quemque in tenebris pavor tulit, fugerunt] Haec verba cum quatuor sequentibus deficiunt in Gaertn. culpa librarii, cui fraudi fuit vocis *suos* repetitio. V. ad 9, 11, 11. Tum *et ipsi quacūque in tenebris* habet Leid. 2. et Lovel. 1. Sed praepositio *in* non comparet in Fragm. Hav.

victos rati suos, et ipsi, qua quemque in tenebris
8 pavor tulit, fugerunt. Tempanius metu insidiarum suos ad lucem tenuit. digressus deinde ipse cum paucis speculatum, quum ab sauciis hostibus sciscitando comperisset, castra Volscorum deserta esse, laetus ab tumulo suos devocat, et in castra Romana
9 penetrat. ubi quum vasta desertaque omnia, atque camdem, quam apud hostes, foeditatem invenisset, priusquam Volscos cognitus error reduceret, quibus poterat sauciis ductis secum, ignarus quam regionem consul petisset, ad urbem proximis itineribus pergit.

Tandem *fugere* obfert Portug. *fugerent* Fragm. Hav.

§. 8. *Digressus deinde ipse cum paucis speculatum*] *deigressus* Lov. 1. *disgressus* Lov. 2. Vulgatum vero *digressus* constanter superest in reliquis, quos consului, scriptis. Neque etiam inpressi dissentiunt, nisi quod quaedam Sigonii editiones (prima enim ejus ἔκδοσις cum reliquis facit) *degressus* praeferant; quod etiam verum existimo. Tempanius enim et equites, quos secum habuerat, quum saepe conati nequissent perrumpere ad suos, tumulum occuparunt, in quo ultra mediam noctem obsessi sunt. Inde nunc Tempanius, quum circumsedentes, qua quemque in tenebris pavor tulit, fugisse comperisset, speculatum cum paucis *degreditur*, descendit. V. supra hoc lib. ad c. 17, 11. In Lovel. 1. existimari posset librarius duplicem lectionem *degressus* et *digressus* simul exprimere voluisse. Praeterea τὸ *ipse* non adparet in Lovel. 2. Mox *a sauciis*, pro *ab sauciis*, Voss. 2. Gaertn. et Lovel. 3.

Laetus ab tumulo suos devocat] *laetos ab tumulo suos* Harlej. 1. Vulgatum tamen, in quod reliqui omnes conspirant, verius arbitror. Insuper *a tumulo* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 3. et Gaertn. In verbis sequentibus vox *Romana* deficit in Lovel. 5.

§. 9. *Quum vasta desertaque omnia*] Voculam *que* ignorat Fragm. Hav. a m. 1.

Priusquam Volscos cognitus error reduceret, quibus poterat sauciis ductis secum] *priusquam in Volscos cognitus error* Voss. 2. et Lovel. 3. ac 5. *priusquam Volscus cognitus error* Gaertn. Praeterea *sauciis doctis* Gaertn. idem, quomodo alibi errarunt librarii. V. infra ad 21, 27, 4. *sauciis dictis* Florent. et Haverk. qui etiam error infinitis locis in codicibus calamo exaratis obvius est. V. ad 38, 43, 1.

§. 1. *Deplorati erant equites non privato magis, quam publico, luctu*] *deploraverant equites* Hearnii Oxon. L. 1. *deplorati erant equi* Lovel. 4. Deinde *non in privato*

XL. Jam eo fama pugnae adverſae caſtrorumque 1
desertorum perlata erat: et ante omnia deplorati
erant equites, non privato magis, quam publico,
luctu: Fabiusque consul, terrore urbi quoque in- 2
jecto, ſtationem ante portas agebat: quum equites,
procul visi non sine terrore ab dubiis, quinam es-
sent, mox cogniti, tantam ex metu laetitiam fecere,
ut clamor urbem pervaderet gratulantium, salvos
victoresque rediſſe equites: et ex moeſtis paulo ante 3
domibus, quae conclamaverant suos, procurrere-
tur in vias; pavidaeque matres ac conjuges, obli-
tae prae gaudio decoris, obviam agmini obcurre-

magis, quum publico, luctu Gaertn. [Initio *Jam enim fama* Veith.]

§. 2. *Fabiusque consul terrore urbi quoque injecto*] Palat. sec. *Fabius consul terrore quoque urbi injecto.* GEBH. *Fabiusque consul terrore quoque urbi injecto* Haverk. et Harlej. 2. Sed vocula *quoque* deficit in Lovel. 2. Lipsiens. Portug. a m. 1. et Fragm. Hav. a m. 1.

Stationes ante portam agebat] Lectio vetus, *ſtationem ante portas agebat.* RHEN. Ita etiam omnes mei manu descripti.

Quum equites, procul visi non sine terrore ab dubiis, quinam essent] Ita ex Palat. omnibus pro *ac dubiis* legendum eſſe Gebhardus supra monuit ad hujus libri c. 31, 9. Verum non modo eadem lectio in codicibus meis superest, nisi quod *a dubiis* habeant Voſſ. 2. Lov. 1. 3. et Gaertn. sed etiam omnibus inpreſſis, solis Gruterianis prioribus exceptis, qui operarum aberratione praeferunt *ac dubiis*. Sed eumdem errorem ipse Gruterus in ultima editione deprehensum sponte emendavit. Vir doctus in margine ed. Curionis legendum conjecerat *ac dubio.* Sed cui bono? *ab dubiis*, nempe consule ejusque militibus. Ceterum *procul nisi*, pro *visi*, Haverk. quod peccatum alibi saepe in Mſtis obcurrit. Vide, quae notavi ad Silii Ital. 5, 284. (* ad Liv. 37, 11, 8.) Deinde *qui novi essent* Leid. 2. *quidnam esset* Gaertn.

Mox cogniti, tantam ex metu laetitiam fecere] *mox cognitis* Leid. ambo, Lovel. 1. 4. Harlej. ambo, Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. [Veith.] Tum *tantam ex motu laetitiam* Haverk. V. ad 3, 69, 2. *tantam laetitiam ex metu* Lovel. 3. Deinde *laetitiam ferre* Lovel. 1. et Haverk. Paullo poſt *salvos victores redisse equites*, pro *victoresque*, Voſſ. 2. Leid. 2. et Lovel. 1. ac 3.

§. 3. *Et ex moeſtis paullo ante domibus, quae conclamaverant suos, procurreretur in vias*] Primam voculam neglexit Harlej. 2. Dein *cum clamaverant* Leid. 1. Lipsiens. in contextu, et Klock. V. ad 4, 24, 7. *comploraverant* Lipsiens. a m. 2. in margine, et priscae edd.

rent, in suos quaeque, simul corpore atque animo
4 vix prae gaudio compotes, effusae. Tribunis ple-
bi, qui M. Poſtumio et T. Quinctio diem dixerant,
quod ad Vejos eorum opera male pugnatum eſſet,
occasio visa est per recens odium Sempronii con-
5 sulis renovandae in eos invidiae. Itaque, advoca-

usque ad Aldum, qui *conclamaverant* ſubſtituit. Utrumque verbum in hac re proprium ac sollemne est. Ita *conclamare* obcurrit apud Val. Max. 4, 1, 12. *Cum interemtum Scipionem conclamari audisset, in publicum se proripuit.* V. Kirchmann. de Funer. 1, 13. *Complorare* supra 1, 41, 6. *Tum demum palam facto, et comploratione in regia orta, Servius voluntate Patrum regnavit.* 5, 39, 4. *Complorati omnes, pariter vivi mortuique, totam prope urbem lamentis impleverunt.* 22, 55, 3. *Quum vivi mortuique per omnes pene domos promiscue complorarentur.* Standum itaque auctoritate codicum scriptorum, qui *conclamaverant* probant. Deinde *percurreretur* Voſſ. 1. et Leid. 2. V. supra cap. praec. ad §. 4. *percurretur* Lovel. 3. et 5. quum forte *percurr'etur* scriptum fuiſſet. V. ad 2, 56, 7. *percurritur* Fragm. Hav. [*procurritur* Veith.]

Matres ac conjuges, oblitae prae gaudio decoris] *timoris* oſtentant Leid. 2. Voſſ. 1. et Lovel. 1. Mox *accurrerent*, pro *occurrerent*, edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. V. infra ad 23, 24, 3. [*occurrerunt* Veith.]

In suos quaeque, simul corpore atque animo vix prae gaudio compotes, effusae] Lectio vetus, *atque animo vix prae gaudio compote effusae.* RHEN. Ludicra eſt Rhenani divinatio *animo vix prae gaudio compote.* Ubi non meminit, quorsum prius *corpore* rejiceretur. Vult et corpore et animo effusas fuisse, vix prae gaudio compotes; corpore, quia advenientibus amplexus objecerunt; animo, quia laetitia actae fere extra decorum, et modum non tenuerint gaudendi. GEBH. Rhenanus *compote.* Fruſtra. Intelligitur enim corpore et animo effusas vix compotes sui. Sed et tam *compos animo*, quam *animi*, bene dicitur. Attius Clytemneſtra: *Cur me miseram irrides magnis compotem et multis malis?* J. FR. GRON. *animo vix prae gaudio compote effusae* Florent. Voſſ. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. Harlej. 1. Klock. et Gaertn. Praefero tamen vulgatum, quod et Gronovius probavit. *compos animo* ut supra 3, 70, 13. *Praedaque ingenti compotem exercitum reducunt.* Salluſt. in fragm. apud Donat. ad Terentii Adelph. 3, 2, 12. *Septimium neque animo neque lingua satis compotem.* Virgil. in Culic. 189.

> *Inpiger, exanimis, vix compos*
> *mente refugit.*

Utrum vero *corpore atque animi* etiam ad sequens *effusae* referri poſſit, dubito. Certe N. Heinsius *compos* absolute dici negat, ideoque mendae suspectum habebat locum Silii 4, 808.

> *Tum vero trepidare metu vix*
> *compos Imilce.*

et tentabat *trepidare sui vix compos.* Nisi ibi τὸ *sui* subintelligendum sit, quemadmodum id hic etiam subintelligi debere Gro-

ta concione, quum proditam Vejis rempublicam esse ab ducibus, proditum deinde, quia illis inpune fuerit, in Volscis ab consule exercitum, traditos ad caedem fortissimos equites, deserta foede castra, vociferati essent; C. Julius, unus ex tribu- 6
nis, Tempanium equitem vocari jussit: coramque

novius existimat. utrum eorum eligatur, patebit, necesse non esse, ut cum viro docto ad marginem edit. Curionis legamus *corpore atque animo*, *vix prae gaudio sui compotes*, *effusae*. Praeterea *in suos quoque* Voss. 2. Lovel. 4. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. V. ad 40, 5, 6. *in suos quamquam* Gaertn. Tum *corpore et animo* Haverk. *corpore ac animo* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 10, 36, 17. Denique *vix compotes prae gaudio*, trajectis dictionibus, Harlej. 2. et Haverk.

§. 4. *Tribunis plebi, qui M. Postumio et T. Quinctio diem dixerant*] *Tribunus pl.* Lovel. 5. Haverk. et ed. Parm. anni 1480. *Tribuni plebis* Leid. 2. Lovel. 2. et Lipsiens. *Tribunis plebis* Lovel. 1. 3. Harlej. 2. Gaertn. Fragm. Hav. et edd. omnes usque ad Gronovianam anni 1678. qui dedit *tribunis plebi*, ut praefert Florent. Deinde vox *diem* deficit in Leid. utroque, *dixerant* in Harlej. 2.

Quod ad Vejos eorum opera male pugnatum esset] *opera eorum* alio ordine Lovel. 1. et Leid. 2. Tum *pugnatum est* Leid. 1. Lovel. 2. 5. Port. a m. 1. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] *pugnatum est*, *etiam occasio* Voss. 1. et Leid. 2. *pugnatum est*, *et occasio* Lovel. 1. Deinde *renovandae eos invidiae*, sine praepositione *in*, Haverk. *renovandae invidiae*, omissis duabus vocibus mediis, Lovel. 4. *revocandae eos invidiae* Lipsiens. a m. 1. *revocandae in eos invidiae* Lovel. 2. V. supra ad 3, 51, 7.

§. 5. *Proditam Vejis rempublicam esse ab ducibus*] *proditam rempublicam Vejis* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *a ducibus* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. [*in eis* pro *Vejis* Veith.]

Proditum deinde, quia illis inpune fuerit, in Volscis ab consule exercitum] *peditum*, pro *proditum*, dederunt alia cogitantes scribae Leid. 2. et Lovel. 1. *illis in pugna fuerit* iidem codices. In Voss. 1. scriptum fuerat *impugne* a m. 1. pro quo deinceps partim *impune*, partim *in pugna* substitutum est. *illud impune fuerit* Lovel. 4. Deinde *a consule* Voss. uterque, Leid. 1. Lovel. 1. 3. 4. et Gaertn.

Traditos ad caedem fortissimos equites, deserta foede castra] *ad aedem* Leid. 2. *ad sedem* Haverk. [*traditum* Veith.] Postea *deserta sede castra* Voss. 2. Lovel. 2. 4. 5. et Gaertn. *deserta foeda castra* Harlej. 2. *deserta fortissima castra* Leid. 2. *deserta castra* Lovel. 3.

§. 6. *C. Julius unus ex tribunis*] Ita primus edidit Aldus, et omnes etiam praeferunt scripti, nisi quod *Q. Julius* fuerit in Portug. At Aldina priores editiones, quaseumque vidi, praeferunt *C. Junius*: quod etiam probandum videtur. Alibi enim *Julii* plebeji hoc tempore non obeurrunt. Et ita etiam legisse videtur Pighius, qui in Annal. ad ann. cccxxx.

eis, *Sexte Tempani*, inquit, *quaero de te, arbitrerisne*
C. Sempronium consulem aut in tempore pugnam iniſſe,
aut firmaſſe subsidiis aciem, aut ullo boni consulis fun-
7 *ctum officio? et, tune ipse, victis legionibus Romanis,*
tuo consilio equitem ad pedes deduxeris, reſtituerisque
pugnam? `*excluso deinde ab acie noſtra tibi atque equi-*

p. 189. quae vulgo *C. Julio* hic tribuuntur, tribuit *C. Junio C. F. C. N. Bubulco. Junius* autem et *Julius* in Mſtis commutari, infra videbimus ad 23, 32, 14.

Tempanium equitem] *Eques* sane dici potest, qui decurio equitum erat, c. 38. *equitem* tamen hic frigere videtur. et fortaſſis ab aliquo in margine scriptum fuit. DUKER.

Coramque eis, Sexte Tempani, inquit, quaero de te, arbitrerisne] *coramque eo* Lovel. 2. Harlej. 2. Lipsiens. et Haverk. *coramque ei* Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 5. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. Sed ultima litera *τοῦ eis* elisa est a prima vocis sequentis. V. ad 37, 29, 5. *coram eis* nempe M. Poſtumio et T. Quinctio, in quos tribunus hic et collegae per recens odium Sempronii consulis invidiam renovare volebant. Contra *coramque eis ex te, Tempani* Leid. 2. *coramque eis ex Tempani* Florent. a m. 1. ubi m. 2. emendatur *ex Tempanio*, quum nihil aliud in scriptura primigenia commissum foret, quam quod ultima litera vocis *eis* intercceperit primam proximae *Sexte*, vel *Sex.* V. ad 30, 3, 7. Praenomen *Sexte* deficit in editione Rom. anni 1472. Denique *arbitrarisne* Leid. 1. a m. 1.

C. Sempronium consulem aut in tempore pugnam inisse] Praenomen *Cajus* Sempronio tribuitur in omnibus Mſtis, nisi quod *Gajum* habeant Florent. Leid. ambo, Harlej. 1. Lipsiens. et Fragm. Hav. Contra *Aulum* vocant editiones principes usque ad Aldum. Sed male. V. ad c. 37. hujus lib. §. 1. Praeterea *pugnam iniisse* Lovel. 4. et 5. V. infra ad 27, 19, 10. *pugnam jussisse* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Pari modo infra variant scripti 32, 22, 12. *jubere pugnam* autem, ut *jubere bellum*; de quo v. ad 36, 2, 2. Quum tamen alii omnes codices editam lectionem tueantur, eam etiam non mutandam censeo. Mox *ullo bono consulis functum officio* Leid. 2. Lovel. 1. Gaertn. a m. 1. et Portug. Sed *boni consulis*, ut editum vulgo exſtat, verius eſſe, quilibet facile intelligit.

§. 7. *Et, tune ipse* etc. *equitem ad pedes deduxeris*] Vocula *et* exsulat ab Harlej. 1. pro qua *es et* habet Gaertn. Tum *cum*, vel *quum*, pro *tune*, edd. principes, quae Aldina priores sunt. Ea enim *tune* subſtituit, quomodo et habent omnes Mſti, nisi quod *tunc ipse* sit in Lipsiens. et *tu cum ipse* in Haverk. Hinc *ad pedes adduxeris* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Harlej. 2. *ad pedites* Lovel. 4. et edd. antiquae, pro quo iterum Aldus *ad pedes* recepit, concinentibus Mſtis omnibus. V. ad 21, 46, 6.

Excluso deinde ab acie noſtra tibi atque equitibus num aut consul ipse subvenerit] *deinde excluso* Lovel. 5. Tum *ab acie num tibi atque equitibus* Lovel. 4. *ab acie veſtra tibi atque equitibus* Gaertn. *ab acie noſtrati-*

tibus num aut consul ipse subvenerit, aut miserit prae-
sidium? postero denique die ecquid praesidii usquam ha- 8
bueris? an tu cohorsque in castra vestra virtute perru-
peritis? ecquem in castris consulem, ecquem exercitum
inveneritis? an deserta castra, relictos saucios milites?
Haec pro virtute tua fideque, qua una hoc bello respu- 9

bus atque equitibus Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Postea *non aut* Harlej. 2. *non ut* Portug. a m. 1. Denique *ipse consul subvenerit* Lovel. 5. Harlej. 2. et Haverk. *consul ipse subvenit* Gaertn. V. ad 40, 14, 11.

§. 8. *Postero denique die ecquid praesidii usquam habueris*] *postero deinde die* Klockian. Sed *deinde* modo praecessit: licet bis adhuc *denique* sequatur. *postero die denique* Gaertn. Sed vox *die* non est in Haverk. Deinde *et quid praesidii usquam habueris* Voss. 1. *et quid praesidiis usquam habueris* Voss. 2. et Lovel. 3. *et quid praesidiis quam habueris* Lovel. 1. *caussam praesidiis quam habueris* Lovel. 2. 4. et 5. *haec quem praesidiis quam habueris* Lipsiens. *haec quid praesidiis quam habueris* Leid. 1. *ecquid praesidiis quam habueris* Florent. a m. 1. in quo postea litera ultima τοῦ *praesidiis* a manu altera erasa est. *ecquid praesidiis quam h'mq* Leid. 2. sed pro ultima voce margini *hujus* adscriptum est. *nequicquam praesidii habueris* Portug. a m. 2. priori lectione erasa. *praesidiis nequicquam habueris* Harlej. 2. *hecquid praesidii usquam habueris* Gaertn. *etquid praesidii nequicquam habueris* Haverk. *et quid* atque *ecquid* passim in Mstis commutantur. V. infra ad 5, 36, 5.

In castra vestra virtute proruperitis] Lectio vetus *in castra vestra virtute perruperitis*. RHEN. *in castra nostra* Lipsiens. et Haverk. Tum *proruperitis* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Verum alterum, quod Rhenanus vindicavit, firmant certiores codices. V. ad cap. praec. §. 4.

Ecquem in castris consulem, ecquem exercitum inveneritis] *et quem* utroque loco praeferunt Voss. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] posteriori tantum Florent. V. ad 5, 44, 2. *et q̄m*, id est, *et quoniam*, utroque iterum loco Leid. 2.

An deserta castra, relictos saucios milites] *ante deserta castra* Lovel. 4. *an castra deserta* Fragm. Hav. Tum *relictosque saucios milites* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.]

§. 9. *Haec pro virtute tua fideque, qua una hoc bello respublica stetit*] Praepositio *pro* deficit in ed. Parm. anni 1480. Particulam *que* non agnoscunt Harlej. 2. et Haverk. sed ea intercepta est a voce sequenti ob literarum similitudinem. V. infra ad 23, 48, 12. Praeterea *hoc in bello respublica* iidem Msti cum Lovel. 4. et 5. [Veith.] *haec bello respublica* Lipsiens. at pronomen *hoc* omittitur in ed. Parm. anni 1480. Deinde *praestitit* Lovel. 5. Male. *Stare* dicuntur, qui incolumes supersunt. Supra hoc lib. c. 3, 5. *Si populo Romano liberum suffragium datur, stare urbs haec non poterit.*

blica stetit, dicenda tibi sunt bodie. Denique, ubi C. Sempronius, ubi legiones nostrae sint? desertus sis, an deserueris consulem exercitumque? victi denique simus, an vicerimus?

1 XLI. Adversus haec Tempanii oratio incomta fuisse

5, 11, 11. *Quia stare diutius respublica his manentibus in magistratu non posset.* c. 44, 2. *Hac arte in patria steti.* 8, 7, 16. *Disciplinam militarem, qua stetit ad hanc diem Romana res, solvisti.* 45, 19, 10. *Regnum eorum novum fraterna stare concordia.*

Denique, ubi C. Sempronius, ubi legiones nostrae sint] *Denique inde ubi*, inserta perperam media voce, Lovel. 3. *Denique nisi* Lips. Codices autem etiam hic in praenomen Sempronii *Cajus* conspirant, nisi quod *ubi consul Sempronius* habeant Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn. Perperam vetustae editiones *ubi A. Sempronins*. V. ad c. 37, 1. Tum *legiones nostrae* [an *vestrae*?] Portug. et Gaertn. V. ad 34, 2, 2. Paullo post vocula *que* non adparet in Lovel. 5. Tum *victi deinde*, pro *victi denique*, est in Lovel. 4. *sumus*, pro *simus*, in Harlej. 2. et *vicimus*, pro *vicerimns*, in vetustis editt. quae Aldina tempore priores sunt, invitis omnibus scriptis. V. ad 40, 14, 11.

§. 1. *Adversus haec Tempanii oratio incomposita fuisse dicitur*] Ingens mendum est. Scribe *incompta fuisse dicitur*. RHENAN. Quemadmodum Rhenanus emendandum censuit, inveni in omnibus scriptis. Alterum vero non nisi in margine Harlej. 2. haerebat. Cic. in Oratore 23. *Ut mulieres esse dicuntur nonnullae inornatae, quas id ipsum deceat; sic haec subtilis oratio etiam incomta delectat.* De Senect. 9. *Facitque persaepe ipsa sibi audientiam diserti senis comta et mitis oratio.* ubi Gifanius observ. in ling. Lat. v. *Coctus* male legendum censet *cocta et mitis oratio.* Tacit. 6. Ann. 15. *Vinicio oppidanum genus, Calibus ortus, patre atque avo consularibus, cetera equestri familia erat: mitis ingenio et comtae facundiae.* Praeterea *Adversus hoc* Haverk. Deinde *Tempani oratio* Lovel. 5. et Harlej. 1. quomodo *comitis*, pro *comitiis*, in nonnullis Mstis mox obcurrit §. seq. *Postuni*, pro *Postumii*, §. 11. V. ad 36, 19, 2. Pro eo, literis, quae olim continua serie scriptae erant, imperite in voces distributis, *Tempanio ratio* habent Leid. 1. et Lovel. 3. ac 1. a m. 1. Hinc tandem enatum *Tempanio oratio*, quod superest in Voss. utroque, in contextu Lovel. 2. et pro varia lectione in marg. Lipsiens. Id autem minus placet ob ingratum quartae vocalis concursum *Tempanio oratio*, quod moratur orationem, eamque inpeditam reddit.

Ceterum militariter gravis] *ceterum militari gravis* Lovel. 4. et Harlej. 2. *ceterum militari † gravis* Leid. 1. *ceterum militaris. T. gravis* Portug. *ceteris militaris ter gravis* Lipsiens. *ceternm militari tribuno gravis* Lovel. 2. *ceterum militati tribuno gravis* Gaertn. Mox verba *non suis vana laudibus* desunt in Lovel. 4. culpa librarii

fuiſſe dicitur; ceterum militariter gravis, non suis vana laudibus, non crimine alieno laeta: *Quanta* 2
prudentia rei bellicae in C. Sempronio eſſet, non militis de imperatore exiſtimationem eſſe, sed populi Romani fuiſſe, quum eum comitiis consulem legeret. Itaque ne 3
ab se imperatoria consilia, neu consulares artes exqui-

propter repetitionem particulae *non*. Denique *crimine alieno lenta* Lovel. 4. [Veith.] pro *laeta*. V. supra ad 3, 26, 12.

§. 2. *Quanta prudentia rei bellicae in C. Sempronio esset*] *prudentia rei belli* Harlej. 1. In Sempronii autem praenomen *C.* conspirant omnes codices, invitis vetuſtis edd. quibus *A.* vocatur. Sed v. supra hoc lib. ad c. 37, 1.

Non militis de imperatore aeſtimationem esse] Tres MSS. membranae *exiſtimationem*. Nam ea vox interdum significat judicium, censionem, sententiam. Cicero 3. in Verrem [82.] *In hoc genere facilior est exiſtimatio, quam reprehensio: ideo quod eum, qui hoc facit, avarum possumus exiſtimare; crimen in eo conſtituere non tam facile possumus.* De Provinciis [17.] *Quo minus saepe interpeller a nonnullis, aut tacitorum exiſtimatione reprehendar.* Seneca de vita beata [26.] *Exiſtimatione veſtra non meo nomine, sed veſtro moveor: odisse aut lacessere virtutem bonae spei ejuratio est.* Suetonius in Tiberio [58.] *Dictum ullum factumque ejus exiſtimatione laesisse.* Nec sane commodum *aeſtimare de aliquo*, ut *judicare*, vel *exiſtimare*. Livius 9, [26, 15.] *De qua caussa vos exiſtimare, quam me pro magiſtratu quicquam incompertum dicere melius est.* Cicero 1. de Legibus [2.] *Nisi qui forte non ediderunt, de quibus exiſtimare non possumus.* J. FR. GRON. In vulgatam scripturam nullus meorum codicum consentit, nisi Lovel. 2. et forte Harlej. 1. ex quo in excerptis nihil notatum video. *extimationem* habent Voſſ. 2. Lovel. 3. 5. et Fragm. Hav. *exiſtimationem* Florent. Voſſ. 2. Leid. uterque, Lovel. 1. 4. Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. et Haverk. eamque scripturam etiam probat Cel. Jac. Perizonius in Animadv. Hiſt. c. 7. p. 280. verba, *non militis de imperatore exiſtimationem esse*, exponens, de eo judicare non eſſe militis, non licere militi, cui datus est imperator, sed fuiſſe populi Romani. Ubi eamdem significationem vocis *exiſtimatio* aliis exemplis inluſtrat. V. etiam Gronovium ad Liv. 23, 47, 8. et ad 34, 2, 5. ad quem locum etiam quaedam notabo. Mox *τὸ eum* deficit in Lovel. 4. Tum *comitis*, pro *comitiis*, habent Florent. a m. 1. Leid. 1. et Harlej. 1. V. paullo ante ad §. 1. hujus cap.

§. 3. *Ne ab se imperatoria consilia, neu consulares artes exquirerent*] *ab se ne imperatoria consilia* Haverk. *ne a se* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. Lipsiens. et Gaertn. Tum *nec consulares artes* Haverk. et quaedam ex vetuſtis edd. pro quo Aldus iterum *neu* reposuit. *non consulares artes* Gaertn. a m. 1. *neu consulares res* Lovel. 4.

Quae pensitanda quoque magnis animis atque ingeniis essent] Ni fallor, sententia poſtulat, *quae pensitare quoque magni animi atque ingenii esset*. hoc est, cogitando

rerent, quae pensitanda quoque magnis animis atque in-
4 *geniis essent; sed, quod viderit, referre posse. Vidisse*
autem se prius, quam ab acie intercluderetur, consulem
in prima acie pugnantem, adhortantem, inter signa
5 *Romana telaque hostium versantem; postea se, ab con-*
spectu suorum ablatum, ex strepitu tamen et clamore

assequi. J. FR. GRON. A vulgato nihil recedunt qua manu qua typis expressi, nisi quod *pensitandaque magnis* Harlej. 2. et *ingentis essent* Harlej. 1. praeferant.

Sed, quod viderit, referre posse] Pall. pr. ac tert. *referri.* Campan. *se, quod viderit, referre posse.* GEBH. Voces *se* et *sed* nonnunquam confunduntur. V. ad 6, 6, 10. *si quid viderit* Lovel. 4. *sed quid viderit* Gaertn. Tum *referri posse* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *ferri posse* Lipsiens. [*si quod viderit referri* Veith.]

§. 4. *Vidisse autem se, priusquam ab acie intercluderetur*] *Vidisse autem priusquam se ab acie inconcluderetur* Portug.

Pugnantem, adhortantem, inter signa Romana telaque hostium versantem] Recentiore calamo super addidit quidam particulam *atque. pugnantem atque adhortantem.* RHEN. *pugnantem atque hortantem* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Verum mox additum sine conjunctione *versantem* eidem neque hic locum esse posse ostendit. Ceterum *telaque hostium se versantem* Lovel. 1. 2. et 3.

§. 5. *Versantem: postea ab conspectu suorum ablatum. Ex strepitu tamen et clamore sensisse*] Ita primus Gruterus vulgavit in ultima editione. Priores legunt ac distinguunt *versantem, postea se ab conspectu suorum ablatum, ex strepitu tamen.* Et ita fere codd. scripti. Certe *postea se a conspectu* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 2. 5. Harlej. ambo, Portug. Lipsiens. Klock. Gaertn. et Fragm. Hav. *postea ab se conspectu* Haverk. *postea se ab conspectu* Oxon. B. N. et C. ut Hearne auctor est. Sensus vero postulat, ut distinguamus *versantem: postea se, ab conspectu suorum ablatum, ex strepitu tamen et clamore sensisse* etc. Ceterum *ablatum, e strepitu tamen et clamore* Lovel. 2. *ablatum, tū ex strepitu tum et clamore* Fragm. Hav. *ablatum, ex strepitu tū et clamore* Lovel. 4. 5. et Gaertn. Prius illud *tum* in Fragm. Hav. natum est ex repetitione ultimae syllabae proximae vocis *ablatum:* posterius vero, quod in eodem et seqq. obcurrit, ex compendio *tn̄*, quo vox *tamen* notari solet. V. infra ad 22, 17, 5. Excusi vetustissimi male neglexerant τὸ *tamen*, quod Aldus retraxit, reliquis codd. meis eam lectionem adprobantibus. In prioribus edd. Gronovianis errore operarum vulgatum est *et strepitu tamen et clamore*, quod tamen fideliter etiam Doujatius recepit. Paullo post *ad noctem exercitum certamen*, pro *extractum*, perperam Portug.

Credere perrumpi potuisse] Bene ita priscae edd. Attamen Pall. MSS. tres *prorumpi.* ut supra modo c. 39. *Qui quum saepe conati nequissent prorumpere ad suos.* c. 40.

*sensisse, usque ad noctem extractum certamen: nec ad
tumulum, quem ipse tenuerat, prae multitudine hostium
credere perrumpi potuisse. Exercitus ubi esset, se ne- 6
scire: arbitrari, velut ipse in re trepida loci praesidio
se suosque sit tutatus, sic consulem servandi exercitus
caussa loca tutiora castris cepisse. Nec Volscorum meliores 7*

An tu cohorsque in castra vestra virtute proruperitis. GEBH. *prorumpi potuisse* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Verum ea lectio et hic et locis a Gebhardo laudatis ex librariorum aberratione nata esse censeri debet. Vide, quae supra notantur ad c. 39, 4. Vox autem *credere* abest ab omnibus editis, quos vidi, Aldo antiquioribus. Is autem primus addidit, et omnes scriptos concinentes habet.

§. 6. *Exercitus ubi esset, se nescire*] *Exercitum si ibi esset* Florent. Unde suspicio nasci posset, legendum esse, *Exercitum, ubi esset, se nescire.* Ita Plautus in Menaechm. 2, 1, 21. *Ego illum scio, quam cordi carus sit meo.* Livius 2, 57, 3. *Distractam laceratamque rempublicam magis, quorum in manu sit, quam ut incolumis sit, quaeri.* ubi plura notantur. Ita et Graeci loquuntur. Lucian. in Amor. p. 874. *Οὐκ ἀγνοεῖς τὸν Θεόν, ὡς ὀξὺς ἦν πρὸς Ἀφροδίτην.* In Reviviscc. p. 419. *Οἶσθα τοῦτον, ὅστις ἦν.* Xenoph. 1. Hist. Graec. p. 439. *Ἐσκόπει αὐτοῦ ἐπιτηδείους, εἰ παρείησαν.* Similiter D. Lucas in Evang. 4, 34. *Οἶδά σε, τίς εἶ.* Quum tamen reliqui nihil mutent, a vulgato non recedo. Quin et ipse librarius cod. Florent. vel quem ille secutus est, sese emendasse et scripsisse *exercitum s ubi esset* videtur, ut litera *s* indicet, pro *exercitum* legendum esse *exercitus.* Pro *s ubi* deinde datum est *si ibi*, litera *u* in duplicem *i* divisa.

Velut ipse in re trepida loci praesidio se suosque sit tutatus, sic consulem] *qui velut ipse* Gaertn. *velut ipse qui* Lovel. 2. Deinde *in trepida re loci praesidio* idem Lovel. 2. atque insuper Lipsiens. Harlej. 2. et Haverk. *in trepido loci praesidio* Lovel. 4. et 5. [Veith.] Tum vox *loci* exsulat a Voss. 2. et Lovel. 3. Denique *si consulem* Leid. 1. et Lovel. 5. ultima litera τοῦ *sic* intercepta a prima vocis sequentis. V. infra ad 23, 8, 9. *sed consulem* Lovel. 2. et Lipsiens. [Veith.] *etsi consulem* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *sic consul est* Gaertn.

§. 7. *Nec Volscorum meliores res esse credere, quam populi Romani fortunam*] Non potest esse Livii. Primum inanis est abundantia in illis, *res*, *fortuna.* Dein *populi Romani fortuna* est aliquid amplius augustiusque, quam ut huc conveniat. Lege cum splendidissimo Schelio nostro, *Nec Volscorum meliores res esse credere, quam populi Romani. Fortunam noctemque omnia erroris mutui implesse.* J. FR. GRON. Ita minima interpunctionis mutatione Gronovius, praeeunte inlustrissimo Schelio, locum hunc restituit, quam etiam Doujatius et Clericus receperunt. In priori editione notarum ad 6, 30, 6. Gronovius monuerat, scribendum *Romanorum*, delcto τῷ *populi.* Quin et conjici posse, *Nec Volscorum meliorem esse credere quam Romanorum fortunam.* Sed

res esse credere, quam populi Romani. Fortunam noctemque omnia erroris mutui inplesse. precantemque deinde, ne se fessum labore ac vulneribus tenerent, cum ingenti laude, non virtutis magis, quam moderatio-
8 nis, dimissum. Quum haec agerentur, jam consul via Lavicana ad fanum Quietis erat. eo missa plau-

recte secundis curis hanc conjecturam deseruit. Mox vocula connectens *que* omittitur in Lovel. 2. Tum *terroris mutui*, pro *erroris*, vetustiores inpressi; pro quo Aldus quidem in contextu *erroris* restituit, in erratis tamen *terroris* revocavit. Frobenius deinde anno 1531. alterum iterum admisit; idque recentiores servarunt. Utrumque sensui convenire potest. Quum tamen scripti constanter stent a lectione Aldina et Frobenii; eam etiam a Livii manu profectam esse, non dubito. Alibi saepe haec vocabula in scriptis membranis permutantur. V. infra ad 24, 30, 6.

Precantemque deinde, ne se fessum labore ac vulneribus tenerent] *precantemque demum* editiones principes usque ad Aldum, qui dedit *deinde*. Neque aliter praeferunt omnes scripti. *Demum* et *Deinde* saepe in scriptis confundi solent. V. infra ad 40, 22, 1. Praeterea *labore ac vulnere tenerent* Leid. 2. et Lovel. 1. *labore ac vulnere teneretur* Leid. 1. solito errore. Ita mox §. 10. *damnant*, pro *damnatur*. V. plura ad 38, 40, 1. *labore ac tenerent vulneribus* Portug. [*precanteque* Veith.]

Cum ingenti laude, non virtutis magis, quam moderationis, dimissum] Haec ab iis pendent, quae in principio capitis leguntur: *Adversus haec Tempanii oratio incomta fuisse dicitur*. Sic in simili hyperbato nominativo subjicitur accusativus l. 2, 5. *Forte ibi tum seges farris dicitur fuisse matura messi*. et multis interjectis. *ita in vadis haesitantis frumenti acervos sedisse illitos limo*. et apud Sueton. in Othon. c. 7. et c. 12. in Vespas. c. 5. DUK. Oratio hic videtur hiare, neque habere *τὸ dimissum*, ut et praecedens *precantemque*, quo referri possit. Saepe quidem Livius, post relatum atque historiae contextui insertum alicujus sermonem, orationem eodem modo eademque forma pertexere solitus est, qua eam ante sermonem illum inceperat. Tale exemplum supra occurrit 2, 32, 8. ubi quum dixisset, *Nihil aliud quam hoc narrasse fertur*. Interjecto deinde apologo, quem Agrippa Menenius adhibuit, ita pergit. *Comparando hinc, quam intestina corporis seditio similis esset irae plebis in Patres, flexisse mentes hominum*. ubi illud *flexisse* pendet a praecedenti *fertur*. Simile autem hic praetendi nequit. Quum enim praecesserit *Tempanii oratio incomta fuisse dicitur*, hic etiam, si inde penderet oratio, dicere debuisset, *precansque deinde, ne se fessum labore ac vulneribus tenerent, cum ingenti laude, non virtutis magis, quam moderationis, dimissus*, nempe *fuisse dicitur*, quod in principio capitis praecessit. Vel itaque dicendum, Livium in compositione orationis variasse, atque unum verbum dupliciter construxisse, *dicitur oratio incomta fuisse* et *dicitur precantem dimissum fuisse*. Ita *imperarunt, ut*

ſtra jumentaque alia ab urbe exercitum, adfectum
proelio ac via nocturna, excepere. Paullo poſt in 9
urbem est ingreſſus consul, non ab se magis enixe
amovens culpam, quam Tempanium meritis laudi-
bus ferens. Moeſtae civitati ab re male geſta et 10
iratae ducibus M. Poſtumius reus objectus, qui tri-

sacerdotes conquirerent etc. *aediles plebis videre* etc. dixit 39, 14, 9. ubi vide plura exempla. Non tantum autem priorem, sed et alteram, conſtructionem Livio usurpatam fuiſſe, probant ea, quae notantur ad 1, 31, 8. Vel probanda est lectio cod. Neapolit. Latinii, ut et quarumdam ex priscis edd. *dimiſſum accipio.* Verbum autem *accipio*, quod in nullo meorum codd. repertum profiteor, non habent etiam vetuſtiores edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. Poſtea vero in contextum admiſſum primus omiserat Aldus, inter errata vero id iterum addendum monuerat. Unde sequentes nonnulli servarunt usque ad Froben. qui anno 1531. ejecit., Id tamen vocabulum in simili proceſſu orationis Livius saepius adhibuit. Supra 3, 67, 1. *Ibi in hanc sententiam locutum accipio.* c. 69, 8. *Haec omnia adeo mature perfecta accepimus, ut signa eo ipso die, a quaeſtoribus ex aerario promta delataque in campum, quarta diei hora mota ex campo sint.* Ubi alia vide. c. 70, 14. *Triumphum nec ipsos poſtulasse, nec delatum iis ab senatu accipio.* Ubi etiam in uno cod. deerat verbum *accipio.* Infra hoc lib. c. 54, 4. *Auctores fuisse tam liberi populo suffragii Icilios accipio.* 6, 39, 4. *Id aegre Patres passos accipio; dictatorem propinqua cognatione Licinii se apud Patres excusare solitum.*

§. 8. *Quum haec agerentur, jam consul via Lavicana*] *Tò haec* deeſt in Leid. 1. *Quum agerentur haec* praeferunt vetuſtiores excusi usque ad Aldum. Deinde *via Lanicana* Lipsiens. Haverk. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. *via Lavicina* Voſſ. 1. a m. 1.

§. 9. *Non ab se magis enixe amovens culpam*] Palat. MS. sec. *non ab se enixe magis movens culpam.* GEBH. *non a se magis enixe amovens* Voſſ. 1. et Lovel. 3. *non ab se enixe magis amovens* Harlej. 2. et Haverk. *non a se magis amovens* Leid. 2. *enise amovens* Fragm. Hav. *enixe abmovens* Lovel. 4. *enixe admovens* Leid. 1. et Harlej. 1. *non a se magis enixe ammovens* Gaertn. Paullo ante *in urbem ingressus est consul* Harlej. 2.

Tempanium meritis laudibus ferens] *laudibus meritis ferens* Portug. *meritis ferens laudibus* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. [*quam Tempanius* Veith.]

§. 10. *Moeſtae civitati ab re male geſta et iratae ducibus*] Mirum lectionis monſtrum est in Lovel. 2. 4. et Gaertn. *a re male geſta et ex innanite mittit ducibus.* in Lovel. 5. *et exinatute ducibus.* Voſſ. 2. habet *et mite ducibus.* Lovel. 3. *et inite ducibus.* Lipsiens. *et irupte duplicibus.* Mox praenomen Poſtumii *Marcus* deest in Lovel. 2.

Tribunus militum pro consule ad Vejos fuerat, decem millibus aeris gravis damnatur] *Tribuni militum pro consulibus magiſtratum ineunt* dicit Liv. l. 4, 7. id est, loco consulum creati. Sed nus-

bunus militum pro consule ad Vejos fuerat, decem
11 millibus aeris gravis damnatur. T. Quinctium collegam ejus, quia et in Volscis consul auspicio dictatoris Poſtumii Tuberti, et ad Fidenas legatus dictatoris alterius Mam. Aemilii, res prospere gesserat, totam culpam ejus temporis in praedamnatum collegam transferentem, omnes tribus absolverunt.

quam alibi, credo, ita, ut hic, loquitur de tribuno militum hujus generis. An fuit *Tribunus militum P. C.* id est, poteſtate consulari? DUK. *procousul* Lovel. 4. Harlej. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. Tum *damnatus* Leid. 2. Lovel. 1. et Lipsiens. *damnant* Voſſ. 2. V. supra hoc cap. ad §. 7. *damnat* Gaertn. V. ad 10, 10, 1.

§. 11. *T. Quinctium collegam ejus*] Tres apud Vejos tribuni male pugnarunt, M. Poſthumius, C. Furius et T. Quinctius. aït enim [c. 31, 2.] *Documentoque fuere, quam plurium imperium bello inutile esset.* Hic duobus dies dicta narratur. C. Furii nulla mentio. Id etiam mirum, quarto demum anno reos factos, quum triennio ante magiſtratu abiſſent. GLAR. Ratio, cur C. Furii mentio non fiat, illa eſſe poſſet, quod forte paullo poſt geſtum tribunatum consularem obierit, antequam collegae ejus accusarentur.

Quia et in Volscis cousul etc. *res prospere gesserat*] Voculam *et*, a prioribus omiſſam, primus addidit Aldus. Eamdem servant omnes scripti. [omittit Veith.] Deinde *in Volscos* Portug. quod exponi poſſet, adversus Volscos, quomodo *bellum in Italiam*, pro Italiae inlatum, adversus Italiam. V. ad Epit. Liv. I. 21. At reliqui editam lectionem tuentur, quam propterea etiam praefero. *in Volscis* eſt in agro Volsco, in regione Volscorum. Supra 2, 31, 1. *Dum haec in Volscis geruntur.* c. 63, 6. *Melius iu Volscis imperatum est.* c. 64, 5. *Et in Volscis respublica egregie geſta tum ducis, tum militis opera.* Ita *in Aequis* 2, 60, 1. *In Acquis iuter consulem ac militem comitate ac beueficiis certatum est.* 3, 3, 10. *In Aequis uihil deinde memorabile actum.* *Iu Sabinis* 2, 62, 3. *Alter cousul Aemilius iu Sabinis bellum gessit.* Praeterea *rem prospere gesserat* Lovel. 4. V. ad 3, 70, 10.

Dictatoris Poſtumii Tuberti, et ad Fidenas legatus dictatoris] *dictatoris alterius Poſtumii* Lovel. 1. Sed τὸ *alterius* ex seqq. perperam repetitum est. *Poſtumi* Leid. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. V. supra ad §. 1. hujus cap. et infra ad 6, 27, 4. Deinde *Tuburti* Haverk. Tum vocula *et* non adparet in Portug. At omnia haec verba deficiunt in Leid. 2. ob vocis *dictatoris* repetitionem. V. ad 9, 11, 11. Deinde *Marci Aemilii*, pro *Mamerci*, Gaertn. *M. Aemilii*, vel *Aemili* Florent. Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lov. quinque, Lips. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. V. supra hoc lib. ad c. 31, 5.

Culpam ejus temporis in praedamnatum collegam transfereutem, omnes tribus absolveruut] *culpam temporis ejus* Lovel. 4. Tum *in damuatum collegam* Lovel. 5. *in Poſtumium damuatum collegam* Voſſ. 2. Male. Eodem verbo etiam ali-

profuisse ei Cincinnati patris memoria dicitur, ve- 12
nerabilis viri, et exactae jam aetatis Capitolinus
Quinctius, suppliciter orans, ne se, brevi reliquo
vitae spatio, tam tristem nuncium ferre ad Cincin-
natum paterentur.

XLII. Plebs tribunos plebi absentes, Sex. Tem- 1
panium, A. Sellium, Sex. Antistium, et Sp. Ici-

bi utitur Livius ut 5, 11, 12. *Et tamen eos tot judiciis confossos praedamnatosque venire ad populi judicium.* 27, 18, 8. *Praedamnata spe aequo dimicandi campo.* Praeterea *omnis tribunus absolverunt* Harlej. 2.

§. 12. *Profuisse ei Cincinnati patris memoria dicitur*] *profuisse et Cincinnati memoriae patris dicitur* Portug. a m. 1. pro quo *memoria* factum est a m. 2. *profuisse ei memoria Cincinnati dicitur patris* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *viri venerabilis* trajectis vocibus iidem Leid. 2. et Lovel. 1. Vox *viri* deest in Lovel. 4. et 5.

Ne se brevi reliquo vitae spatio tam tristem nuncium ferre ad Cincinnatum paterentur] Mirum est, nisi habuit in memoria illa Neoptolemi ad Priamum Virgilii 2. Aen. 548.

— *referes ergo haec, et nuncius ibis*
Pelidae genitori: illa mea tristia facta
Degeneremque Neoptolemum narrare memento.

GRUT. *perbrevi reliquo vitae spatio* Harlej. 2. et Haverk. *brevi reliquae vitae spatio* ed. Mediol. anni 1505. Male. *brevi reliquo vitae spatio* dictum est per ellipsin participii verbi substantivi, quod Livio frequens est. V. infra hoc lib. ad c. 47, 7. Hinc *tam triste nuncium* Lov. 5. et edd. Francof. anni 1578. omnesque seqq. usque ad Gronov. qui anno 1665. *tam tristem nuncium* restituit; ut non modo omnes priores excusi, sed et scripti reliqui praeferunt. Quum itaque hunc locum laudasset Ol. Borrich. in Analect. ad Cogitat. de ling. Lat. p. 44. ut doceret, *nuncium* neutro genere usurpari apud optimos scriptores, recte Cellar. in Cur. Poster. c. 5. p. 199. ei obposuit vetustiores edd. recentemque Gronovianam *tam tristem nuncium* praeferentes; de qua lectione ne dubium superesse possit, efficit consensus Mstorum. Tum *ad Cincinnatum ferre pateretur* Portug. *compaterentur*, Gaertn.

§. 1. *Plebs tribunos plebis absentes Sex. Tempanium*] Hoc *absentes* qua ratione dictum sit, lector despiciat. Ceterum horum tribunorum quatuor fuere, qui sub C. Sempronio militaverant adversus Volscos, ut statim subnectit auctor. quare disjungendum *Antistium et Spurilium*, quos quidam codices unum faciunt. GLAR. Nescio quid difficultatis invenerit Glareanus in voce *absentes*, ut lectorem despicere jusserit, qua ratione id dictum sit. Saepius absentium ad honores evectorum meminit Livius. Mox hoc lib. c. 48, 1. *Spurii Maecilius quartum et Metilius tertium tribuni plebis, ambo absentes, creati.* 7, 26, 12. *Aemulumque deco-*

lium, fecit; quos et pro centurionibus sibi prae-
2 fecerant, Tempanio auctore, equites. Senatus,

ris sui absentem M. Valerium Corvum consulem renunciavit. 10, (* 5, 14.) c. 22, 9. *Consules creati Q. Fabius et P. Decius: Ap. Claudius praetor, omnes absentes.* Ubi recte Sigonius monet, non tantum *absentes* in hac re vocari, qui ab urbe aberant, sed etiam qui, quum in urbe sint, tamen absunt a campo, ubi comitia habentur, et hoorcm noo petunt. 26, 22, 13. *M. Claudium Marcellum, fulgentem tum Sicilia domita, et M. Valerium absentes consules dixerant.* Ubi iterum v. Sigooium. Ceterum *Plebes tribunos plebis* Haverk. *Plebs tribunos plebi* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. quod eorum fide admisi. Deinde *absentem* Haverk.

Sex. Tempanium, A. Sellium, et Antiſtium et Spurilium fecit] Io duobos poſterioribus tribunis puto eſſe mendum. Movet enim me nova nominandi ratio, quod *Tempanium*, de quo ante locutus est, praenomine suo afficiat, ignotos homines *Antiſtium* et *Spurilium* suo spoliet. Suspicor autem praenomina borum latere in illis duabus vocibus *et*, *et*, legeodumque eſſe, *Sex. Tempanium, A. Sellium, Sex. Antiſtium, et Sex. Pompilium.* Nam *Sex. Pompilium* hoc anno cum *Antiſtio* tribunum poſt tradit Livius [c. 44, 2.] cum inquit: *Petentibusque inter aliquot plebejos filio Antiſtii tribuni plebis, et fratre alterius tribuni Sex. Pompilii.* Noſtram porro conjecturam adjuvat etiam vetus lectio, quae, pro *Spurilio*, *Sex. Polium* babet. Errorem inde ortum puto, quod, qui *Sex. Pompilium* scripturus erat, *S. Pompilium* scripsit: inde alius *Spurilium.* SIG. Placuit Sigonio reponere *Sex. Pompilium.* Sed id remotius eſt a veſtigiis literarum lectionis antiquae *Spurilium.* GRUT. Quos veteres libros intelligat Sigonius, non aſſequor. Nam mirifice eorum auctoritate paratragoediatur, legens *Sex. Antiſtium et Sex. Pompilium* Vulgatum agnoscunt Pall. tres. Campanus *et Antiſtium et Spurillum fecit.* GEBH. *A. Sellium, et Antiſtium, et Spurillium* Florent. Voſſ. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. Port. Gaertn. et Fragm. Hav. *A. Sellium, et Antiſtium Spurillium*, Lovel. 3. *A. Sellium, et Antiſtium Spurillum* Voſſ. 2. *A. Sellium, Antiſtium et Spurilium* Harlej. 2. *A. Selium, Antiſtium et Spurium* Haverk. *A. Sellium, et Antiſtium, et Spurillium* Harlej. 1. *A. Sellium, et Antiſtium, et Spurilium* Lovel. 2. 4. 5. Lipsiens. et pleraeque edd. ante Sigonium. *A. Sellium et Antiſtium Spurilium* tres Asceosii editiones priores et Parisina anni 1529. Sigonius deinde, quemadmodum conjecit, etiam edidit *A. Sellium, Sex. Antiſtium et Sex. Pompilium.* Eo poſteriores nonnulli editores plerarumque praecedentium editionum lectionem revocarunt. Pighius deinde in Anoal. ad ann. cccxxxi. p. 190. duos poſteriores tribuoos hujus anoi vocat *L. Antiſtium* et *Sp. Icilium*; quam lectionem recepit Gruterus in poſtrema editione, exhibens *L. Antiſtium, Sp. Icilium.* Gronovius deoique, partim Pighii, partim Sigonii lectione probata, vulgari coravit *L. Antiſtium, Sex. Pompilium.* quod receotiores ad hunc diem omnes admiserunt. Si tamen omnium fere codicum lectiooi quam proxime inhaerere velimus, adparet, id in Sigonii et Pighii conjecturis rejiciendum eſſe, quod vulgo probatur, et contra id probandum eſſe, quod vulgo rejicitur. Ipsi enim literarum ductus

quum odio Sempronii consulare nomen obsenderet, tribunos militum consulari potestate creari jussit.

aperte indicant, legendum esse *A. Sellium, Sex. Antistium, et Sp. Icilium.* Antistii praenomen *Sextus* sive *Sex.* latet in priori vocula *et.* Ex vocibus autem *et Spurillium* vel *et Spurilium* formare *et Sp. Icillium*, sive, ut scribi debet, *et Sp. Icilium.* facillimum est. Cur vero Antistio praenomen *Lucii* tribuat Pighius, nulla probabilis ratio obcurrit. Praenomen id quidem in gente Antistia receptum fuit, verum similiter etiam *Sextus* infra 27, 36, 3. *Missi deinde cum iis legati ab Roma Sex. Antistius et M. Raecius ad rem inspiciendam.* Deinde falsum est, quod Sigonius ex Livio probare conatur, *Sex. Pompilium* hoc anno tribunum plebis fuisse. Ipse enim locus, quem laudat, pertinet ad res biennio post hunc annum gestas. Praeterea qua fronte, quaeso, Sex. Pompilius, tribunus plebis creatus, hoc anno collegae L. Hortensio, C. Sempronium anni prioris consulem ob res male in Volscis gestas accusare conanti, obstitisset, et tamen ipse eidem Sempronio ejusdem criminis biennio postea diem dixisset? cujus accusationis iniquitas multo conspectior foret, si, ut Sigonius arbitratur, eodem anno, quo professus erat, se pro imperatore suo, qui sibi parentis esset loco, vestem mutaturum, eumdem ejusdem criminis accusasset, ac condemnasset. Immo hoc uno argumento satis evinci potest, tribunum plebis, qui hoc anno apud collegas pro Sempronio deprecatus est, diversum esse ab eo, qui biennio postea ipsum reum egit, adeoque ex vocibus *et Spuritium* non fingendum esse *et Sex. Pompilium*: praeterquam quod conjectura haec, ut Gruterus observat, a vestigiis literarum veteris lectionis remotior sit: quum contra ductus literarum in vocibus *et Spurilium* non multum recedant a vocibus *et Sp. Icilium.* Accedit, praenomen *Spurii* in gente Icilia non incognitum fuisse. Certe *Sp. Icilius* memoratur supra 2, 58, 2. Objici posset, inter accusatores Sempronii biennio postea etiam exstitisse Antistium tribunum plebis, licet etiam hoc anno Antistius tribunus plebis pro eo apud collegam Hortensium deprecatus fuerit; adeoque id in Pompilio tantopere obstare non posse. Verum aliunde constare nequit, Antistium, qui hoc anno, eumque, qui biennio post tribunatum plebis obtinuit, unum eumdemque fuisse; quod tamen de Sex. Pompilio hujus et illius anni tribuno plebis Sigonius sibi persuadebat. Quin immo Pighius, qui hujus anni tribunum *L. Antistium* vocavit, illum anni cccxxxiii. *M. Antistium* dixit. Quum itaque lectio edita, quae tantum ex conjectura sine codicis auctoritate recepta est, verisimilis non videatur, eaque, quae in codicibus et priscis excusis obcurrat, aperte mendosa sit, neminem vitio mihi versurum spero, si et ipse conjecturam, a codicum scriptura quam minime recedentem, in contextum receperim.

Quos et pro centurionibus sibi praefecerant, Tempanio auctore, equites.] Atqui centuriones peditum sunt, non equitum. Sed dicit, ut puto, Livius, equites, quum ad pedes descendissent, se in centurias divisisse, et sibi, ut qui tum pedibus pugnarent, centurionum instar duces praefecisse. DUK. [*praefecerat* Veith.]

§. 2. *Quum odio Sempronii consulare nomen offenderet*] Id est,

creati sunt L. Manlius Capitolinus, Q. Antonius
3 Merenda, L. Papirius Mugillanus. Principio ſtatim anni L. Hortensius tribunus plebis C. Sempronio consuli anni prioris diem dixit. quem quum quatuor collegae, inspectante populo Romano, orarent, ne imperatorem suum innoxium, in quo nihil praeter
4 fortunam reprehendi poſſet, vexaret: aegre Horten-

offensum, invisum eſſet; vel *offenderet*, nempe cives, populum. Cic. pro Milone 36. *Quae si vos cepit oblivio, aut si in me aliquid offendiſtis, cur non id meo capite potius luitur, quam Milonis?* Ubi v. Manutium, Hotomannum, et Graevium; Gronovium etiam ad Gellii 9. N. A. 15. *quum odio Sempronii consulare nomen hēbat*, id est *habebat*, Lovel. 5. *Sempronius*, pro *Sempronii*, Lips. [*offenderant* Veith.]

L. Manlius Capitolinus] *Julius*, pro *Lucius*, Harlej. 2. Deinde *Mamilius* Lovel. 3. *Manillius* Lovel. 1. *Manilius* Florent. Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 1. Lipsiens. Portug. Gaertn. Haverk. et editi ante Aldum. Paſſim has voces commutari, infra dicendum erit ad 34, 53, 2. Paullo ante *creare jussit*, pro *creari*, Gaertn. Paullo poſt autem *Quintius Antonius Merenda* Haverk. V. ad 3, 1, 1. *Q. Antonius Nerenda* Lovel. 3.

L. Papirius Mugillanus] Hic deeſt nomen quarti tribuni: is est *L. Servilius Structus*, quem Livius anno CCCXXXVIII. iterum fuiſſe tradit [c. 47, 7.] nec tamen apparet, quo anno primum fuerit, nisi hoc anno fuiſſe dicamus, quo tres tantum videmus tribunos militum nominari, quum jam quatuor quotannis coepissent fieri. Multos autem etiam alios in vulgatis libris desiderari, infra oſtendam. SIG. Sigonio consentit Pighius in Annal. ad ann. CCCXXXI. p. 190. Alibi etiam nomina tribunorum militum consulari poteſtate in Livio desiderari, Sigonius infra docet hoc libro ad c. 44, 13. et ad c. 47, 7. et 8. Ceterum *Mugilanus* habent Florent. Voſſ. 1. Lovel. 4. 5. Gaertn. et Haverk. *Mugilianus* Leid. 1. Harlej. 1. et Voſſ. 2. *Mugillianus* Lovel. 1. *Mugulinus* Lovel. 2. Lipsiens. et Portug. V. supra hoc lib. c. 7, 10.

§. 3. *C. Sempronio consuli anni prioris diem dixit*] In hoc praenomen Sempronii consentiunt iterum codices, invitis edd. principibus, quae male *A. Sempronio* usque ad Aldum praeferunt. In uno tantum Lovel. 3. praenomen omittitur. V. supra hoc lib. ad c. 37, 1. Tum vox *consuli* deficit in Lovel. 3. Hinc *prioris anni diem dixerat* praefert Portug.

Orarent, ne imperatorem suum innoxium] *clamarent* Harlej. 2. et Haverk. Deinde *obnoxium* primae edd. invitis omnibus codicibus, qui in *innoxium*, quod jam Aldus recepit, conspirant.

In quo nihil, praeter fortunam, reprehendi posset] Gebhardus supra ad 2, 56, 11. ex Palat. tertio legebat *reprendi*. V. ad 2, 29, 4. Hic tamen omnes codices in receptam lectionem conspirant. Soli tantum Leid. 2. et Lov. 1. trans-

sius pati, tentationem eam credens esse perseverantiae suae; nec precibus tribunorum, quae in speciem modo jactentur, sed auxilio confidere reum. itaque modo ad eum conversus, *Ubi illi patricii spi-* 5
ritus, ubi subnisus et fidens innocentiae animus esset? quaerebat. *sub tribunicia umbra consularem virum delituisse.* modo ad collegas, *Vos autem, si reum pera-* 6

positis vocibus praeferunt *posset reprehendi.*

§. 4. *Quae in speciem modo jactentur*] *quae in spem modo jactantur* Gaertn. Voces *spes* et *species* passim in libris vetustis a librariis confunduntur. V. supra ad 3, 9, 13. *in paciendo* perperam Florent. *in speciem*, ut supra 3, 40, 7. *Alia sententia, asperior in speciem, vim minorem aliquanto habuit.* ubi vide. Paullo ante *ne precibus*, pro *nec*, Lovel. 5. V. supra ad 3, 47, 7.

§. 5. *Modo ad eum conversus, ubi illi patricii spiritus, ubi subnixus et fidens*] *ad eum modo* alio ordine Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *conversum* Gaertn. Mox *illi* deest in Lips. et Portug. Hinc *ut subnixus* habet Gaertn. alibi etiam obvio errore. V. infra ad 24, 15, 1. *ubi submissus* Lovel. 3. et Voss. 2. simili errore ac supra obcurrit 3, 26, 9. infra cap. seq. §. 5. et alibi. (* v. ad 35, 5, 12.) *ubi subnoxius* Lovel. 4. V. ad 6, 12, 8. *ubi subnisus* Fragm. Haverk. V. supra ad 2, 50, 9.

Sub tribunicia umbra consularem virum delituisse] Lectionem codicis Palat. primi non extrico, *deu'tuisse.* Camp. edidit *delicuisse.* GEBH. *delicuisse* unus meorum Harlej. 2. Reliqui omnes vulgatum constanter tuentur. Doujatius tamen, caussatus in re praesenti agi, scribendum existimat *delitescere.*

§. 6. *Vos autem, si reum perago, quid acturi estis? an erepturi jus populo*] *aut*, pro *autem* Gaertn. Ita alibi etiam peccarunt librarii. V. ad Liv. 3, 52, 6. 4, 6, 6. 5, 34, 4. (* 7, 35, 9. 10, 6, 11.) et saepe. Tum *si rerum perago* Florent. V. infra ad 5, 47, 10. *si rem perago* Lovel. 5. Lipsiens. a m. 1. et edd. principes, invitis scriptis reliquis; qui Ascensio, anno 1516. *reum perago* recte substituenti, constanter consentiunt. De locutione *reum peragere* v. Brisson. de verborum, quae ad jus pertin. signific. in voce *Peragere*, et Cl. Cortium ad Plinii 3. Epist. 9, 4. *Res* autem et *Reus* etiam alibi commutari solent. V. infra ad 45, 37, 8. *si reum peragro* Harlej. 1. (* v. ad 9, 15, 2.) Mox *qui acturi estis?* Haverk. [*aucturi* Veith.] Hinc vocula *an* deficit in Lipsiens. Denique *erepturi jus populo Ro.* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. a m. 2. et Haverk. [Veith.] V. ad cap. seq. §. 5. *erepturi quidem jus populo* priscae editt. Sed vocem *quidem*, quam Aldus expunxit, ignorant etiam omnes scripti.

Et eversuri tribuniciam potestatem] Antiqua lectio *et eversuri tribuni potestatem pl.* Itaque scribe, *an erepturi jus populo, et e-*

go, quid acturi estis? an erepturi jus populo, et ever-
7 *suri tribuniciam potestatem?* Quum illi, *et de Sempro-*
nio et de omnibus summam populi Romani potestatem
esse, dicerent, *nec se judicium populi tollere aut velle,*
aut posse; sed, si preces suae pro imperatore, qui sibi
parentis esset loco, non valuissent, se vestem cum eo mu-
8 *taturos:* tum Hortensius, *Non videbit*, inquit, *plebs*

versuri tribuniciam potestatem plebi. RHEN. Rhenanus adstruxit contra omnes et scriptos et cusos libros *potestatem plebi.* Ergo iterum eo pedem ferat, unde intulit. GEBH. Vox ultima [*plebi*] et insolentem reddit orationem, et reperta nusquam in excerptis nostris. Rhenanus adlevit, nos abrasimus. J. FR. GRON. Vocem *plebi*, quam Rhenanus ex suo cod. addidit, Gebhardus autem et Gronovius in nullo suorum inventam, iterum delendam monuerunt, in meis etiam ut et illis, quos Hearne Oxonii consuluit, non adparuit. Omnium igitur consensus unius dissentientis auctoritati merito praelatus est.

§. 7. *De omnibus summam populi Romani potestatem esse dicerent*] *summam p̄r̄m potestatem*, id est *Patrum*, Lovel. 2. quae lectio nata est ex compendio scribendi *p. r.* pro *populi Romani*. *summam potestatem populi Romani*, ordine vocabulorum mutato, Harlej. 2. qui paullo ante *Quum illi, de Sempronio* exhibet, vocula *et* neglecta. V. ad 2, 44, 3. Verbum *esse* etiam exsulat a Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Paullo post *judicium tollere*, exsulante media voce *populi*, iidem Leid. 2. et Lovel. 1. Mox etiam *aut* omittitur in Lovel. 3.

Si preces suae pro imperatore etc. *non valuissent*] *si praecessum aut pro imperatore* Lipsiens. *si proconsule aut pro imperatore* Lovel. 2. et 4. *si proconsule ac pro imperatore* Lovel. 5. Duplici lectione juncta *si preces suae pro consule ac imperatore* Haverk. [Veith.] Mox *se vestem mutaturos cum eo* trajectis vocabulis Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 8. *C. Sempronium nihil moror, quando hoc est in imperio consecutus*] Solennia videntur fuisse verba absolventis reum judicis et dimittentis. RHEN. Liv. 8, 35, 8. *Quum se nihil morari magistrum equitum pronunciasset, degressum eum templo laetus senatus, laetior populus, circumfusi ac gratulantes hinc magistro equitum, hinc dictatori, prosecuti sunt.* ubi v. Sigonium. 43, 16, 16. *Absoluto Claudio, tribunus plebis negavit, se Gracchum morari.* quae utraque exempla una cum eo, quod hic obcurrit, jam observavit Brissonius de Formul. l. 5. p. 488. Quin et eadem fere formula utebatur consul, vel quicumque senatum habens eum dimittebat, dicendo *Nihil vos moramur, Patres conscripti.* V. eumdem Brisson. 2. de Formul. p. 191. Ceterum et hic codices conspirant in Sempronii praenomen *C.* praeter solos Leid. 2. et Lovel. 1. qui *consulem Sempronium* praeferunt: quum Aldo priores excusi legant *A. Sempronium.* V. ad hujus libri c. 37, 1. *C. Sempronius* exhibent

Romana sordidatos tribunos suos. C. Sempronium nihil moror, quando hoc est in imperio consecutus, ut tam carus esset militibus. Nec pietas quatuor tribunorum, 9
quam Hortensii tam placabile ad juſtas preces ingenium, pariter plebi Patribusque gratior fuit. Non 10
diutius fortuna Aequis indulsit, qui ambiguam victoriam Volscorum pro sua amplexi fuerant.

Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. *C. Sempronius nihil majus, quam hoc, est in imperio consecutus* Lovel. 4. 5. et Gaertn. *C. Sempronius nihil majus, quam hoc, est imperio consecutus* Lovel. 2. et Harlej. 2. *quando hoc imperio est consecutus* Haverk. deficiente praepositione *in*, quae exclusa eſt ob similitudinem ductuum literarum in voce proxima *imperio*. V. supra ad 3, 41, 6. Paullo ante *proles Romana*, pro *plebs Romana*, quasi varia lectio adscribebatur in cod. Oxon. N. teſte Hearnio. Sed forte manus librarii aberravit, et scribere voluit *plebes Romana*. Praeterea vox *suos* deficit in Lovel. 5.

§. 9. *Nec pietas quatuor tribunorum, quam Hortensii tam placabile ad juſtas preces ingenium*] *Nec pietas minor tribunorum* Lovel. 3. Fragm. Hav. et ed. Rom. anni 1472. *Nec pietas minor tibi tribunorum* Voſſ. 2. penultimae tamen voci subjiciuntur notae, quibus expungendam eſſe librarius indicavit. *Nec pietas minor quatuor tribunorum*, duplici lectione juncta, ed. Parm. anni 1480. Vox autem *minor* nata est ex non intellecto, quo vox *quatuor* scribebatur, compendio iiij^or. Illud *minor* deinceps a librario Gaertn. mutatum est in *major*. Solent autem alibi librarii eas voces commutare. V. ad 45, 25, 7. Deinde *quamq; Hortensii* Lovel. 2. Mox *tam placabile ad tam juſtas preces ingenium* Leid. 2.

Pariter plebi Patribusque gratior fuit] Vet. lib. *gratius*, ut respondeat voci proximae *ingenium*, non remotae *pietas*. SIG. Scholium hoc in poſtrema Sigonii editione, quae eo diu mortuo demum prodiit, omiſſum reſtitui. Eamdem autem, quam in vet. lib. invenit, lectionem *gratius fuit* servant edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. ut et ex codd. meis Florent. Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Lips. Gaertn. [Veith.] et Fragm. Hav. nisi quod in codice, ultimo loco memorato, a m. 1. exſtiterit *fuit gratius*.

§. 10. *Qui ambiguam victoriam Volscorum pro sua amplexi fuerant*] Ablegant τὸ *Volscorum* Pall. tres et antiquiſſima editio. GEBH. Vocem *Volscorum* ignorant etiam Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. a m. 1. Hearnii Oxon. B. L. 2. et C. et vetuſtiores editt. usque ad Aldinam, quae prima eam exhibuit. Ei vero concinunt Florent. Voſſ. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a manu altera. Neque cauſſam video, cur illud vocabulum negligendum sit, praesertim optimae fidei codicibus id conſtanter tuentibus.

1 XLIII. Proximo anno N. Fabio Vibulano, T. Quinctio, Capitolini filio, Capitolino consulibus, ductu Fabii, cui sorte ea provincia evenerat, nihil
2 dignum memoratu actum. quum trepidam tantum

§. 1. *Cn. Fabio Vibulano*] *Numerius*, quod praenomen litera *N.* notatur, erat Fabiis familiare, ut ostendi in praenominibus ex Festi sententia. Hic autem Fabius *Numerius* dictus est, auctoribus scriptoribus Capitolinis. Nota autem Numerii *N.* ubique fere per mendum in *Cn.* conversa. SIG. In Livio aliisque etiam auctoribus Fabii praenomen *Numerius* fere intercidit, quod per *N.* literam signare solent veteres, veluti hoc loco clare ostendunt Fastorum Romanorum fragmenta Capitolina, quae hunc consulem recte *N. FABIUM* vocant, non *Cnaeum*, sicut in Livio depravarunt hujus praenominis ignari. Romanis quidem marmoribus apprime congruit Sex. Pompejus, adserens *Numerii* praenomen numquam prius fuisse in gente Fabia, quam Q. Fabius, qui solus, reliquis ad Cremeram caesis, superfuit, divitiarum caussa Numerii Otacilii filiam duxit ea conditione, ut, qui primus ex ea natus esset, filius praenomine avi materni contra morem Romanum *Numerius* appellaretur. Quod datum a Fabio fuisse dicit, et postmodum aliquamdiu illud praenomen in ea gente permansisse. Adstipulatur his etiam Valerius de praenominibus, qui eadem fere narrat. PIGH. in Annal. ad ann. CCCXXXII. p. 190. Pall. pr. ac tert. *Cn. M.* utrumque praenomen librarius adnotavit, quia noluerat electione deerrare. *Marci* praenomen habet quoque Andreas. Sed Sigonius existimat, *Numerio Fabio Vibulano* legi debere fragili admodum ratione. Ceterum pro *Vibulano* plerumque expressit Campanus *Bubulano*, ut supra quoque adnotare memini. GEBH. *Cn. M. Fabio* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. et Klockian. *cum Fabio* Voss. 2. *cum M. Fabio* Lovel. 2. et Portug. Voci tamen priori in posteriori Msto adpictae sunt notae, quibus librarii aliquid perperam scriptum atque expungendum esse indicare consueverunt. *M. Fabio* Leid. 2. Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. *M. M. Fabio* Lovel. 1. *Cons. M. Fabio* Fragm. Hav. *Cn. M.* pro *Numerio*, praefert etiam Lipsiens. sed in eo nomen gentile *Fabio* non exstat. Sigonio et Pighio adsentiendum esse, nullus dubito. Nam etiam alibi infra praenomen *N.* sive *Numerius*, abiit in *Cn.* sive *Cnaeus*. V. infra ad 41, 28, 5. Illud enim indoctis librariis incognitum in quaevis alia mutatum est, unde haec lectionum prodigia, quae hoc loco in Mstis obcurrunt, enata sunt. Id autem tum in Fabia tum etiam in quibusdam aliis gentibus reperiri, constare potest ex illis, quae notat Ill. Spanhem. de Praest. et usu numism. tom. 2. Differt. 10. p. 25. et 26. Cur autem Gebhardus tradat, fragili ratione nisum Sigonium ita scripsisse, non adsequor; siquidem conjectura haec nititur auctoritate marmorum Capitolinorum, ut Sigonius et postea Pighius docuerunt. Et quidem reducendae antiquitatis caussa, quae jam pene obliterata est, praenomen hoc unica litera *N.* scribendum curavi, ut viri docti praeceperunt. V. Sigonium de Nominib. Roman. c. 3. p. 345. Utrum vero Q. Fabius N. Otaci-

oſtendiſſent aciem Aequi, turpi fuga funduntur, haud magno consulis decore. itaque triumphus negatur. Ceterum ob Sempronianae cladis levatam ignominiam, ut ovans urbem intraret, conceſſum

lii filiam uxorem ducens filio primogenito soceri praenomen inposuerit, quemadmodum ipsum promisisse Feſtus in v. *Numerius*, et Valer. Max. l. 10. narrant, incertum puto. Fabio enim hic memorato fratres majores fuisse verosimile eſt. Certe ante eum consules memorantur M. Fabius Vibulanus hoc lib. c. 11, 1. et Q. Fabius Vibulanus c. 37, 1. qui vulgo ejus fratres ſtatuuntur. Nisi quis contendere vellet, priores ex alia priori uxore susceptos eſſe, hunc vero primogenitum ex N. Otacilii filia; vel N. Fabium Vibulanum nihilominus omnium fratrum maximum fuiſſe, sed morbum vel aliam cauſſam obſtitiſſe, ne honores ante fratres minores gerere potuerit. Quod vero Doujatius ad hunc locum tradat, alium horum Fabiorum fratrem Marcum sive Cnaeum poſtea consulatum obtinuiſſe, vereor, ne in eo graviter erraverit. Alius enim paullo poſt haec tempora consul ex gente Fabia non obcurrit, quam infra memoratus c. 52, 1. Verum is *Quinti* praenomen habuit, et non hujus Numerii frater, sed ex fratre ejus *Marco* prognatus eſſe ſtatuitur. Ceterum *Vibolano* Voſſ. 2. *Jubulano* Leid. 2. Lovel. 2. Harlej. 2. et Lipsiens. *Jubilano* Lovel. 4. 5. et Haverk. *Vibilano* Portug. et Gaertn. V. ad 3, 35, 11. Vox *Vibulano* non conspicitur in Fragm. Hav.

T. Quinctio, Capitolini filio, Capitolino consulibus] *T. Quintio Capitolino, filio Capitolini, consulibus* Lovel. 2. 4. Harlej. 2. Lipsiens. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. cum editt. principibus; quarum etiam quaedam *T. Quintio Capitolino, Capitolini filio, consulibus* exhibent. *et Quintio Capitolino, filio Capitolini* Lovel. 3. *T. Quintio, Capitolini filio, consulibus* Lovel. 5. et Leid. 2. *T. Quintio, filio Capitolini, consulis* Gaertn. Vulgata lectio primum mihi obvia fuit in edit. Frobenii anni 1535. eaque vera est. V. infra hoc lib. ad c. 45, 5.

Cui sorte ea provincia evenerat] *cũ sorte ea provincia* Gaertn. *cui forte ea provinciae venerat* Leid. 1. et Lovel. 3. *forte* et *sorte* ubique commutari, supra dictum est ad 1, 4, 4. *forte* hic etiam praeferunt quaedam ex edd. principibus, quas vidi; ut Rom. anni 1472. Parm. anni 1480. Mediol. anni 1480. Tarvisina utraque, et quaedam aliae. Praeterea *ea provincie venerat* Lovel. 1. *provincia venerat* Klock. V. ad 5, 12, 6.

§. 2. *Quum trepidam tantum oſtendissent aciem*] *offendissent* Haverk. Similiter in uno codice supra peccatum erat hoc lib. c. 11, 6. *oſtendisset* Lovel. 3. Mox *funditur*, pro *funduntur*, Portug. a m. 1.

Itaque triumphus negatur] *itaque ei triumphus* Harlej. 2. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Deinde *triumphus negatus* Voſſ. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. et omnes edd. usque ad Gronovium, qui primus *negatur* edidit, pro quo iterum Hearne *negatus* revocavit.

Ob Sempronianae cladis levatam ignominiam] *Semproniae cladis* Leid. 2. et Lovel. 1. ac 5. Tum

3 est. Quemadmodum bellum minore, quam timuerant, dimicatione erat perfectum, sic in urbe ex tranquillo nec opinata moles discordiarum inter plebem ac Patres exorta est, coepta ab duplicando
4 quaestorum numero. quam rem, (ut, praeter duos urbanos quaestores, duo consulibus ad ministeria belli praesto essent) a consulibus relatam, quum et Pa-

elevatam ignominiam editt. vetustissimae invitis scriptis, qui, ut Aldus edidit, *levatam* praeferunt. V. supra ad 3, 72, 7.

§. 3. *Minore, quam timuerant, dimicatione erat perfectum*] *quam timuerat* Voss. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. Sed τὸ *dimicatione* deficit in Harlej. 2. Praeterea *erat profectum* Lipsiens. V. ad 37, 6, 7.

Nec opinata moles discordiarum inter plebem ac patres exorta est, coepta ab duplicando] *nec inopinata moles* Lovel. 5. duplicem lectionem *necopinata* et *inopinata* jungens. V. ad 3, 44, 4. Sed vulgatum verius est, tum quod pro hac lectione stent omnes reliqui Msti, tum quod vox *necopinatus* apud Livium frequens sit. V. ad 4, 27, 8. Deinde *intra plebem* Voss. 2. et Lovel. 3. passim obvio errore. V. infra ad 5, 27, 2. Hinc *a duplicando* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. Gaertn. et excusi Aldo priores. *ad duplicando* Leid. 1. Praeterea *plebem et Patres* Lipsiens.

§. 4. *Quam rem, ut, praeter duos urbanos quaestores, duo consulibus*] MSS. et quicquid est mihi antiquitus pressorum, Andr. Tarvis. Ven. utraque, Bechar. Asc. Mog. Junt. Frob. *rem praeter duos urbanos quaestores, duo qui consulibus*. Primus apud me alterum habet Coelius Curio. Nec magni momenti res est: sed tamen videntur dictare tot priores: *quam rem (praeter duos urbanos quaestores, duo ut consulibus ad ministeria belli praesto essent) a consulibus relatam*. J. FR. GRON. Eamdem lectionem, quam Gronovius in Mstis suis invenit, Hearne quoque reperit in Oxon. L. 2. N. et C. et ego in omnibus meis, nisi quod insuper Haverk. praeferat *duos qui consulibus*. Vulgatum autem non apud primum Curionem obvium fuit, sed jam antea exstare vidi in Frobeniana edit. anni 1535. Basileensi anni 1539. Vascos. et Gryphiana anni 1548. omnia etiam haec verba, *ut, praeter duos urbanos quaestores, duo consulibus ad ministeria belli praesto essent*, deficiunt in ed. Mediol. anni 1480. Gronovii tamen conjecturam verisimilem puto. Mox *ad ministeria belli praesta essent* Leid. 1. Tum *ab consulibus relatam*, pro *a consulibus*, Haverk. Τὰ *a consulibus* exsulant a Lovel. 4.

Consulibus tribuni plebis certamen intulerunt] Mire Palat. sec. *a consulibus ad tribunos plebis certamen intulerunt*. GEBH. Eadem lectio apud me superest in Lovel. 2. Lipsiens. et Haverk. Sed *a consulibus tribuni plebis*, vel

Patres summa ope adprobaſſent, consulibus tribuni plebis certamen intulerunt, ut pars quaeſtorum (nam ad id tempus patricii creati erant) ex plebe fieret. Adversus quam actionem primo et consules et Patres summa ope adnisi sunt: concedendo deinde, ut, quemadmodum in tribunis consulari poteſtate creandis usi sunt, adaeque in quaeſtoribus liberum eſſet arbitrium populi, quum parum proficerent,

plebi, certamen intulerunt habent Florent. Voſſ. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. 1. et Portug. *a consulibus ad tribunos plebis certam intulerunt* Gaertn.

Nam ad id tempus patricii creati erant] *nam in id tempus* Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. *nam id tempus* Voſſ. 1. Leid. uterque, Lovel. 4. 5. Harlej. 1. Gaertn. Portug. a m. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. *nam id tempore* Florent. Leid. 2. in marg. Lovel. 1. 2. et Lipsiens. in contextu. Nihil muto. *ad id tempus*; est usque ad id tempus. V. infra ad Epit. Liv. 102. *ad id*, omiſſa voce *tempus*, supra dixit 3, 22, 8. *Quum ad id spectator pugnae adſtitisset.* Mox *ex plebe fierent* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. *pars fierent*, ut *pars fugerent* 5, 38, 5. ubi plura vide. Eorum tamen codicum auctoritas non satis gravis videtur. Reliqui enim omnes, etiam optimae notae, libri scripti conſtanter in vulgatum *fieret* conspirant.

§. 5. *Adversus quam actionem primo et consules et Patres summa ope enixi sunt*] Manuscriptus Fuldensis *summa ope adnisi sunt.* MOD. Pall. tres MSS. et Andreae, ut et Campani editiones *adnisi.* GEBH. *adnisi sunt*, vel *adnixi sunt*, etiam omnes scripti mei, uno excepto Haverk. qui *admissi sunt* praefert errore scribarum. (* v. ad 35, 25, 8.) Simili lapsu *submissus*, pro *subnisus*, supra habuimus c. 42, 5. *adnisi sunt* etiam omnes, quas vidi, edd. usque ad Caelium Curionem, qui primus vulgavit *enixi sunt.* Pro eo Gronovius recte iterum priscam lectionem revocavit. Praeterea *Adversus quam actionem ppl'i et consules*, id est *populi*, Gaertn.

Quemadmodum tribunis consulari poteſtate creandis usi sunt] Assuta videntur *usi sunt* a gloſſatoribus. GRUT. *in* ante *tribunis* revocandum videtur e MSS. Hearnii et aliis editionibus. et potuit facile intercidere ob praecedens *m.* DUK. Verba *usi sunt* in omnibus manu et typis exaratis exſtant. Sed Grutero familiare fuit, quae sine damno sensus abeſſe poterant, invitis libris expungere. V. infra ad 23, 34, 15. Insuper *quemadmodum in tribunis* Florent. Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. 1. Port. Lipsiens. Gaertn. Klock. Haverk. Fragm. Hav. et, ut Hearne auctor est, Oxon. B. et N. Neque aliter omnes excusi usque ad Gruter. qui in poſtrema edit. voculam *in* neglexit, quam loco, unde perperam depulsa erat, reſtitui. Praeterea *sunt usi*, transpositis vocibus, Gaertn.

Id aeque in quaeſtoribus liberum esset arbitrium populi] Pro dua-

totam rem de augendo quaeſtorum numero omit-
6 tunt. Excipiunt omiſſam tribuni, aliaeque subinde, inter quas et agrariae legis, seditiosae actiones exſiſtunt: propter quos motus quum senatus consules, quam tribunos, creari mallet, neque poſſet per

bus vocibus *id aeque* repone unum adverbium *adaeque.* RHEN. *id aeque*, quod bene Rhenanus in *adaeque* mutandum monuit, superest tamen in Hearnii Oxon. omnibus B. L. 1. 2. N. et C. Idem in meis inveni Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. a m. 2. Lipsiens. Gaertner. Haverk. et Fragm. Hav. Sed certiores reliqui emendationem Rhenani firmant. Saepiſſime apud Plautum adverbium hoc obcurrit. Tum vox *liberum* deficit in Lovel. 4. Sed *arbitrium populi* erat, licet quaeſtores ex solis patriciis crearet. At *liberum arbitrium*, quum sive ex Patribus sive ex plebe eligi poſſent. Et sane *liberum arbitrium* Livio in hac re familiare eſſe, vel Lexica jam diu monuerunt. *liberum suffragium* dixit infra hoc cap. §. 12. *Quaeſtores promiscue de plebe ac Patribus libero suffragio populi fierent.* et supra hoc lib. c. 3, 4. *Si populo Romano liberum suffragium datur, ut, quibus velit, consulatum mandet.* Deinde *esse*, pro *esset*, praefert Lipsiens. Praeterea *arbitrium populi Romani* editt. antiquae. Sed additam vocem, quam uno ore rejiciunt libri exarati, recte Aldus neglexit. Eamdem male quidam codices etiam supra interponebant c. 42, 6. Contra vocem *populi* negligunt etiam Lovel. 2. et Lipsiens. quae tamen neceſſaria est.

Quum parum proficerent, totam rem de augendo quaeſtorum numero omittunt] *proficiscerent* Haverk. Tum *de augendo numero quaeſtorum* alio ordine dictionum Harlej. 2. et Haverk.

§. 6. *Aliae subinde, inter quas et agrariae legis, seditiosae actiones exiſtunt*] *seditiosae factiones* Voſſ. 2: aberratione scribae. Supra §. praec. *Adversus quam actionem primo et consules et Patres summa ope adnisi sunt.* 2, 31, 8. *Omnium actionum in senatu primam habuit pro victore populo.* 3, 1, 3. *Tribuniciis se jactare actionibus principem civitatis querentes.* c. 20, 1. *Suscepisse collegam priorem actionem tam gravis rei facile passus.* c. 24, 2. *Obtinuit tamen P. Lucretius praefectus urbis, ut actiones tribuniciae in adventum consulum differrentur.* 4, 44, 7. *Mentio in senatu de agris dividendis inlata est, cui actioni semper acerrime C. Sempronius reſtiterat.* c. 55, 1. *Nulla erat consularis actio, quam inpediendo id, quod petebant, exprimerent.* Et eodem cap. §. 5. *Ea adversa civitati res vires tribuniciae actioni adjecit.* 5, 24, 7. *Quin illa quoque actio movebatur, quae poſt captam utique Romam a Gallis celebratior fuit, transmigrandi Vejos.* ubi alia vide. *agrariae legis seditiones exsiſtunt* male est in Lovel. 4. Simili errore *seditiones*, pro *conciones seditiosae*, in edd. vett. supra erat hoc lib. c. 35, 5. *exissent* pro *exiſtunt*, in Klockian.

Propter quos motus quum senatus consules] *per quos motus* edd. principes usque ad Aldum, qui subſtituit *propter quos*, concinentibus omnibus Mſtis. Et solent

intercessiones tribunicias senatusconsultum fieri; res- 7
publica a consulibus ad interregnum, neque id ipsum (nam coïre patricios tribuni prohibebant) sine certamine ingenti, redit. Quum pars major insequen- 8
tis anni per novos tribunos plebi et aliquot inter-

hae voces in codd. vetustis perperam confundi. V. ad Epit. Liv. l. 84. Praeterea *quam senatusconsultum* Gaertn. errore ex non intellecto compendio scribendi orto. V. ad 22, 10, 1. et mox ad verba sequentia.

Neque posset per intercessiones tribunorum senatusconsultum fieri] *sine consulibus*, pro *senatusconsultum*, Lovel. 2. et Gaertn. *sine c.* Voss. 2. et Lovel. 3. *sine* Lipsiens. *s. m. c.* Lovel. 1. et Klockian. *senatusconsultus* Lovel. 4. V. modo ad verba praecedentia.

§. 7. *Respublica a consulibus ad interregnum* etc. *redit*] *res a consulibus* Leid. 2. Quod, si plures codices firmarent, non insuper habendum putarem: passim enim alibi Livius ita loqui consuevit. 1, 22, 1. *Numae morte ad interregnum res rediit.* c. 32, 1. *Mortuo Tullo, res, ut institutum jam inde ab initio erat, ad Patres redierat; hique interregem nominaverant.* hoc lib. c. 25, 1. *Quum res prope ad interregnum perducta esset.* infra c. 50, 8. *Res ad interregnum rediit.* 6, 5, 6. *Ut renovarentur auspicia, res ad interregnum rediit.* 7, 17, 10. *Res ad interregnum redit.* c. 21, 2. *Prolatandis igitur comitiis, quum dictator magistratu abisset, res ad interregnum rediit.* c. 28, 9. *Res haud ulla insigni ad memoriam caussa ad interregnum rediit.* 8, 17, 4. *Quia pestilentia insecuta est, velut omnibus eo vitio contactis auspiciis, res ad interregnum rediit.* c. 23, 17. *Tamen ad interregnum res redit.* 9, 7, 14. *Quia taedebat populum omnium magistratuum ejus anni, res ad interregnum rediit.* 22, 33, 12. *His vitio creatis, jussisque die quartodecimo se magistratu abdicare, ad interregnum res rediit.* Alibi autem *resp.* sive *respublica*, et *res* non raro confunduntur. V. infra ad 8, 31, 2. Quum tamen reliqui codd. vulgato adhaereant, inde in diversum abire non audeo.

Neque id ipsum (nam coïre patricios tribuni prohibebant) sine certamine] *neque ad ipsum* Fragm. Hav. a m. 1. *neque ad id ipsum* a m. 2. quod etiam praefert Haverk. Tum *tribuni plebis*, voce adjecta, Harlej. 2. et Haverk. reliquis invitis. Denique *cogebant* Lovel. 1. Leid. 2. et Voss. 1. in contextu, qui *prohibebant* pro varia lectione in margine obfert.

§. 8. *Quum major pars insequentis anni per novos tribunos plebis*] Si major pars anni exacta jam erat, et verisimile est, non in aliquot menses creatos sequentes tribunos militum, sed in integrum annum, ante quem credo non facile abiisse magistratu, certe hic annus nobis perditur. Quare mirari desino, quod Vejentibus datae induciae in annos xx. ut habes anno ab urbe cond. cccxxx. [apud Liv. hoc lib. c. 35, 2.] res tamen ab eis repetantur anno cccxlviii. [apud Liv. hoc lib. c. 58, 1.] Neque enim verisimile est, anno xviii. res repetitas, sed ad finem anni xix. Essent autem decem et octo duntaxat anni, si annum hoc in loco non numeraverimus. Et Camilli supputatio ad finem l. 5, [54, 5.]

reges certaminibus extracta esset, modo prohibentibus tribunis patricios coïre ad prodendum interregem, modo interregem interpellantibus, ne senatus-
9 consultum de comitiis consularibus faceret; postre-

eandem opinionem juvat. et qui eo anno, quo decemviri sunt depositi, creatos consules putant L. Valerium et M. Horatium, hic annum invenient ad Camilli supputationem congruentem. Quidam haec excusant per diem solennem magistratibus ineundis. at ille mirum quam varius apud Romanos inveniatur. Anno enim ab Urbe cond. cccv. Idus Majae nominantur. anno cccxxxii. et cccliii. Idus Decembres, annoque eodem Kalendae Octobres. anno ccclxiv. et ccccxxv. Kalendae Quintiles, alibi Kalendae Sextiles. Porro anno cclxi. cum plebs in sacrum montem abiit, Kalendas Septembres diem solennem nominat Dionysius [l. 6. Antiq. p. 378.] magistratibus ineundis. Multis item locis nominantur Idus Martiae, ut anno secundo secundi belli Punici, et ejusdem belli anno xvii. ad finem, et primo anno belli Macedonici, et secundo, omnia apud Livium, apud Dionysium item [l. 9. p. 583.] solstitium aestivum anno cclxxviii. Haec ideo a nobis referuntur, ut notum faciamus, in unius anni discrimine nullam nos facere difficultatem, quod etiam Dionysius l. 7. admonet. Ea fuit caussa, cur in Chronologia nostra hunc annum omiserimus. GLAR. Palat. tres iterum *insequentis.* quam lectionem et scholia Glareani agnoscunt. GEBH. Si unum Gaertn. excipias, qui *sequentis anni* praefert, reliqui omnes codices scripti constanter *insequentis* legunt. Neque aliter est in excusis vetustis usque ad Caelium Curionem, qui primus vulgavit *sequentis*, et, praeter Gryphium ac Sigonium, idem verum esse reliquis recentioribus persuasit, usque dum Gronovius iterum priorem scripturam revocaret; qui ita ex MSS. et vett. edd. legendum esse supra docuit hoc lib. ad c. 30, 12. Ubi vide, quae notavi. Ceterum annum hic inserendum non esse, ut statuere videtur Glareanus, atque omnino statuit Sigonius in Chronologia Liviana, multis docet Dodwell. De Cyclis Differt. 10. Sect. 84. Quum autem tribus ante hunc annis consules Idibus Decembribus magistratum iniisse dixerit Livius hoc lib. c. 37, 3. *Consules ii, quos diximus, Idibus Decembribus magistratum occepere.* idemque dies ineundi magistratum adhuc multis annis postea observatus fuerit, ut constat ex 5, 9, 3. *At enimvero Sergius Virginiusque, propter quos poenitere magistratuum ejus anni senatum adparebat, primo deprecari ignominiam, deinde intercedere senatusconsulto; negare, se ante Idus Decembres, sollemnem ineundis magistratibus diem, honore abituros esse.* Hinc consequens est, contra quam Glareanus existimabat, tribunos militum, qui ex interregno magistratum occeperunt, non in integrum annum, sed tantum in reliquos menses anni, honorem gessisse. Praeterea *per novos tribunos plebi*, non *plebis*, Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. V. ad 2, 42, 6. et post ad §. seq. Horum codicum fidem secutus sum.

Et aliquot interreges certaminibus extracta esset] Prima vocula deest in Fragm. Hav. a m. 1. *ad aliquot interreges* interpolavit manus sec. Deinde *exacta esset* Oxon.

mo L. Papirius Mugillanus, proditus interrex, castigando nunc Patres, nunc tribunos plebi, *desertam omissamque ab hominibus rempublicam, Deorum providentia curaque exceptam,* memorabat *Vejentibus*

L. 1. et C. apud Hearnium. Nihil muto. Infra 32, 9, 10. *Ni timuisset, ne sine ullo effectu aestas extraheretur.* 42, 52, 8. *Fallaci deinde colloquio per speciem reconciliandae pacis extractam hiemem, ut tempus ad comparandum haberet.* 44, 37, 13. *Ibi, quod rei gerendae tempus esset, loquendo et intempestive consultando videbatur quibusdam extrahere.* 22, 18, 9. *Ne nihil actum censeret, extracta prope aestate per ludificationem hostis.* Ubi alia exempla et similis locutionis, et similis in codicibus scriptis varietatis videri possunt. *extracta res esset* habet Harlej. 2. Sed ita supra legendum foret *Quum partem majorem insequentis anni extracta res esset.* Quum tamen *pars major* in omnibus supersit membranis, verius est, ut statuamus, vocem *res* hoc loco a librario ad priora non adtendenti insertam esse; quam etiam alibi saepe nolenti Livio additam fuisse, supra vidimus ad 2, 18, 2.

Modo prohibentibus tribunis patricios coïre ad prodendum interregem] *modo prohibendum tribunis patricios coïre ad prodendum interreges* Haverk. *ad prodendum interreges* etiam Lovel. 1. a m. 1. *ad prodendum interregnum* Lovel. 2.

Modo interregem interpellantibus, ne senatusconsultum etc. faceret] Duae priores voces deficiunt in Lipsiens. et Haverk. deficiunt etiam in Portug. a m. 1. Sed postea margini adscriptae sunt. Caussa omittendi fuit repetitio vocis *interregem,* quae proxime praecesserat. V. ad 9, 11, 11. Solam vocem *interregem* neglexerunt librarii Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. ac 2. Tum *interpellantibus regem* habet Lovel. 5. *interregem appellantibus* Gaertner. Deinde *ne sententiae* Voss. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. *ne s. m. c.* Lovel. 1. *ne sč. C.* Lovel. 3. *ne soūc* Klockian. V. ad 22, 10, 1. Denique *facerent* Gaertn. et Lipsiens. Sed ea vox deerat in Voss. 2.

§. 9. *L. Papirius Mugillanus*] *Mugilanus* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Portug. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. V. supra hoc lib. ad c. 7, 10. Mox *nunc tribunos plebi* Florent. et Leid. 1. V. ad §. praeced. Deinde *omissamque ab omnibus,* pro *ab hominibus,* Lovel. 1. 2. 4. et Leid. 2. [Veith.] V. ad 3, 54, 6. Insuper *reip.* pro *rempublicam,* Lovel. 5.

Exceptam memorabat Vejentibus induciis] Quidam castigavit *Vejentium induciis.* RHEN. Hoc quoque [*Vejentium induciis*] ante Curionem non reperio in meis. Omnis eadem manus, quam modo invocavimus, *Vejentibus induciis.* Id quod mutandum non fuit. neque enim durius sonat, quam infra [c. 49. et 58.] *Vejens bellum.* l. 5, 20. *Edictum itaque est, ad praedam Vejentem, quibus videretur, in castra ad dictatorem proficiscerentur.* J. FR. GRON. *Vejentium induciis* Lovel. 5. Portug. a m. 2. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Ex editis autem ante Caelium Curionem ita praeferunt Frobeniana ed. anni 1535. Basileensis anni 1539. Vascos. et Gryphiana anni 1548. ut id ex adnotatio-

10 *induciis et cunctatione Aequorum ſtare. Unde si quid increpet terroris, sine patricio magiſtratu placere rempublicam opprimi? non exercitum, non ducem scribendo exercitui esse? an bello inteſtino bellum externum*

nibus Rhenani receptum videatur, et forte eo invito, qui non ita legendum, sed quemdam ita in Mſto caſtigaſſe monuit. Alterum tamen *Vejentibus induciis* omnino verius est. Paſſim enim *Vejens* tamquam adjectivum, quemadmodum etiam est, usurpari solet. Ita supra 2, 7, 1. *Tantus terror Tarquinium atque Etruscos incessit, ut, omissa irrita re, nocte ambo exercitus, Vejens Tarquiniensisque, suas quisque abirent domos.* c. 15, 6. *Agrum Vejentem, foedere ad Janiculum icto ademtum, reſtituit.* c. 44, 7. *Inde ad Vejens bellum profecti, quo undique ex Etruria auxilia convenerant.* c. 45, 3. *Vejens hoſtis Etruscique eo magis praepropere agere.* et eodem cap. §. 16. *Nec Vejens hoſtis Etruscaeque legiones detrectant.* c. 48, 5. *A Vejente hoſte clades accepta.* Iterum §. 7. *Vejens hoſtis assiduus magis, quam gravis.* Et iterum §. 8. *Assiduo magis quam magno praesidio bellum Vejens eget.* c. 49, 1 *Vejens bellum in privatam curam, in privata arma versum.* Mox §. 4. *Unius familiae viribus Vejenti populo peſtem minitantes.* c. 50, 1. *Rursus cum Fabiis erat Vejenti populo sine ullo majoris belli adparatu certamen.* c. 51, 9. *Obpressum temeritate felici Vejens bellum.* Infra hoc lib. c. 48, 6. *Vejens bellum motum ob superbum responsum Vejentis senatus.* 5, 5, 11. *Etruscum bellum pro Vejente concitatum.* et saepe alibi. *Vejentibus indiciis* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Saepe hae voces commutantur in Mſtis. V. supra ad 2, 64, 8. *Vejentibus indiciis* Lipsiens. *Vejentibus indutiis*, duplici lectione *indiciis* et *induciis* juncta, Florent. Praeterea *curaque acceptam*, pro *exceptam*, Haverk. Saepe hae voces in scriptis commutari solent. V. supra ad 2, 47, 7. Vulgatum probum est. *Excipere* enim hic eſt suscipere, in tutelam accipere. Cic. pro lege Manil. 9. *Hunc in illo timore et fuga Tigranes, rex Armenius, suscepit.* Pro Rabir. Poſt. 16. *Equitem Romanum veterem amicum suum, experientia patrimonii amplificandi labentem, excepit, corruere non sivit, fulsit, et suſtinuit re, fortuna, fide.* Juſtin. 27, 3. *Victus tandem ad socerum suum Artamenem, regem Cappadociae, provehitur. A quo tum primum benigne exceptus esset.*

§. 10. *Unde si quid inſtrepat terroris*] Hoc alii mutarunt in *increpet*. Poſt verbum autem *opprimi* ponunt punctum interrogativum, GLAR. Fulcitur haec lectio [*increpet*] sola Palatini sec. subleſta auctoritate. Nam ceteri duo cum Andreae editione retinent *si quid inſtrepat terroris*. Campanus edidit, *Unde si quid increparet terroris*. Retineo vulgatam. Auctor dialogi, qui Tacito vulgo tribuitur, c. 5. *Sin proprium periculum increpuit, non hercule lorica aut gladius in acie firmius munimentum, quam reo et periclitanti eloquentiae praesidium simul et telum.* GEBH. Pro *inſtrepat*, quod praeferunt vetustissimae edd. primus Aldus *increpet* reposuit. Codices variant. *inſtrepat* habent Voſſ. 2. Lovel. 3. et Gaertn. *inſtrepet* Haverk. *increpat* Lovel. 2. 5. Lipsiens. et Portug. In Leid. 1. verba *si quid increpet* etc. *opprimi?* non desunt

propulsaturos? Quae si in unum conveniant, vix Deorum opibus, quin obruatur Romana res, resiſti posse. 11
quin illi, remittendo de summa quisque juris, mediis copularent concordiam: Patres, patiendo tribunos mili- 12

culpa librarii. Reliqui omnes, quorum etiam apud me potior eſt auctoritas, *increpet.* V. Lipsium ad l. l. Auctoris dial. Praeterea *Bene si quid*, pro *Unde*, eſt in Voſſ. 2. et Lovel. 3. Tum *terrores* Harlej. 2. Sed ita legendum foret *Unde si quid increpent terrores*, atque exiſtimandum eſſet, *τὸ quid* abundare: de quo supra v. ad 3, 48, 4. Sed melius eſſe puto, ut reliquorum codd. in vulgatum conspirantium consensui adhaereamus. Insuper *inde patricio magiſtratu*, pro *sine*, Haverk. fruſtra. *patricio sine magiſtratu* Lovel. 4. *sine patrio magiſtratu* Lipsiens. in contextu. Deinde *non ducem scribendum exercitui esse* Lovel. 4. *non ducem scribendo exercitu esse*, pro *exercitui*, Voſſ. 2. Lovel. 3. Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1. Quae scriptura defendi poſſet ex illis, quae infra notantur ad 24, 19, 6. Sed hic etiam potius reliquis adsentio. Denique poſt verba *obprimi* et *esse*, ubi vulgo *σίγμα τέλειον* eſt, interrogandi signum admisi. Id autem hic requiri, sequens *an bello inteſtino* docere potest, Semel enim posita particula interrogandi etiam ad verba praecedentia intelligi debet. V. supra ad 2, 8, 7. Id non observatum ansam praebuiſſe videtur locum prave interpungendi. [*scribendum exercitui esse in bello* Veith.]

Bello inteſtino bellum externum propulsaturos] Cl. Ant. Perizonius ad marginem Livii monuit, *bellum* abeſſe poſſe. Invitis tamen libris nihil mutandum. V. supra ad 1, 3, 9. *bellum exercitum* perperam praefert Harlej. 1.

§. 11. *Vix Deorum opibus, quin obruatur Romana res, resiſti posse*] Gronovius priori edit. notarum ad Liv. 4, 12, 6. *siſti posse* reſtituendum eſſe, et sine dubio inscitiam *resiſti* genuiſſe putabat: quod tamen melius curis secundis omisit. Infra 45, 19, 12. *Accessisse etiam novam tempeſtatem regno tumultus Gallici, cui vix consensu et concordia regum resiſti queat.* *resiſti* omnes tuentur codices. Praeterea *vix de eorum opibus* Lovel. 3. *vix duorum opibus* ed. Mediol. anni 1480. operarum peccato. Tum *quin obruantur* Voſſ. 2. et Lovel. 3. sed ita etiam *Romanae res* scribendum foret. At, vulgatum rectum eſſe, patebit ex illis, quae supra notata sunt ad 2, 9, 5. *quin obruatur, Romanae rei resiſti posse* mendose praefert Gaertn.

Mediis copularent concordiam] Sarta tecta praeſtatur haec lectio in Pall. primo ac tertio MSS. Nam secundus depravatus eſt, *quin illi, remittendo de summa quisque juris, medii copularent concordiam.* Deterius illo Andreas *remediis copularent concordiam.* Campan. *de summa quisque juris, mediis diis copularent concordiam.* GEBH. Andreas Romae edidit *remediis.* Campanus, Zan. Vercel. Bec. Asc. Mog. Juntas, Savet. *mediis Diis:* quod etiam de sua conjectura mihi commendavit vir omni doctrina ornatus, quem nominabo, ubi sequar. Et poſſum ego quoque illud probare, si Mercurius aut aliquis alius de machina Deus interventu suo rem composuit. Sin nullum hic apparet singulare Deorum miniſterium, verum dan-

tum pro consulibus fieri: tribuni plebis, non intercedendo, quo minus quatuor quaestores promiscue de plebe ac Patribus libero suffragio populi fierent.

te Romanis, ut alias, bonam mentem Deo, suasit interrex, ut utrimque aliquid concedendo eo temperamento decideren, quo concordia inveniretur; Patres non urgendo, ut crearentur consules; tribuni non instando, ut novi quaestores, utique aliqui, fierent de plebe: melius profecto *mediis*, quod ita plane et solum habent duo Pall. (tertius *medii copularent*) et inter editos in primo invenio Frobenio. 7, [39, 14.] *Nihil medium, aut imperium atque honorem, aut, ubi restitaret, mortem, ni sequeretur, denunciantes.* 8, [13, 2.] *Jam Latio is status erat, ut neque bellum neque pacem pati possent. Mediis consiliis standum videbatur.* 9, [3, 11.] Samnites ad senem Pontium: *Quid si media via consilii caperetur.* Et iidem sera poenitentia [c. 12, 2.] *Laudare senis Pontii utraque consilia, inter quae se media lapsos.* 10, [15, 10.] *Fabius silentio facto media oratione studia hominum sedavit.* 26, [21, 4.] Marcello ex Sicilia petente triumphum: *Medium visum, ut ovans urbem iniret.* 31, 13, 5. *Quum et privati aequum postularent, nec tamen solvendo aeri alieno respublica esset, quod medium inter aequum et utile erat, decreverunt.* J. FR. GRON. *remediis copularent concordiam* unus Voss. 2. *medii copularent concordiam* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. *mediis copularent cum concordiam* Voss. 1. *mediis copularent concordiam* Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Harlej. 1. Portug. Lipsiens. Fragm. Hav. et quos Hearne Oxonii consuluit codices scripti. Ex editis vero non primus Frobenius, sed ante eum Aldus, eam lectionem recepit. Locutioni huic inlustrandae faciunt, quae notavit Cl. Joseph. Wasse ad Sall. Jugurth. c. 45. Cic. 1. Acad. 10. *Cetera autem, etsi nec bona nec mala essent, tamen alia secundum naturam dicebat, alia naturae esse contraria. iis ipsis alia interjecta et media numerabat. quae autem secundum naturam essent, ea sumenda et quadam aestimatione dignanda docebat; contraque contraria: neutra autem in mediis relinquebat.*

§. 12. *Tribuni plebis non intercedendo, quo minus quatuor quaestores promiscue de plebe*] *tribunos plebis* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. quinque, Portug. a m. 2. Lipsiens. Klockian. Fragm. Hav. a m. 1. Gaertn. et editi ante Aldum. *tribunos plebi* Florent. Leid. 1. Harlej. et Portug. a m. 1. Deinde *promisce* Florent. Leid. 1. Harlej. 1. et Klockian. V. supra ad 3, 47, 7. Tum *ex plebe* Leid. 2. et Lovel. 1. a m. 2. in quo a m. 1. omissa fuerat praepositio. Denique *liberos suffragio*, pro *libero*, Harlej. 1. prima litera vocis sequentis in fine praecedentis perperam repetita. Quod in hac litera frequens esse, infra dictum est ad 28, 25, 2. *libero suffragio*, ut *libero arbitrio* supra hoc cap. §. 6. ubi vide.

§. 1. *L. Quinctius Cincinnatus tertium, Sex. Furius Medullinus iterum*] Legendum est *L. Furius Medullinus iterum.* Neque enim aut ante aut post fit mentio *Sexti* cujusdam Furii tribuni militum, ut nunc iterum aut primum esse possit. Favent etiam conjecturae nostrae libri manuscripti, qui *L. Sex. Furius Medullinus* habent. Sed quoniam tres per hos annos L. Furii Medullini tribunatum ceperunt, de quibus Livio cum Ca-

XLIV. Tribunicia primum comitia sunt habita. 1
creati tribuni consulari poteſtate omnes patricii, L. Quinctius Cincinnatus tertium, L. Furius Medulli-

pitolinis scriptoribus non convenit, ne quis in errorem inducatur, omnes eos ordine explicabo, ut quisque causam errandi agnoscat, de qua Glareanus desperavit. †. „Glareanus has nugas non tanti facit, ut propterea desperare velit." †.

An. 322. L. Furius Medullinus.
329. L. Furius Medullinus.
335. L. Furius Medullinus II. is qui vulgo *Sex.* dicitur.
344. L. Furius Medullinus II.
350. L. Furius Medullinus III.
355. L. Furius Medullinus.
357. L. Furius Medullinus III.
358. L. Furius Medullinus IIII.
360. L. Furius Medullinus V.
361. L. Furius Medullinus VI.
364. L. Furius Medullinus VII.

SIG. Cum in fragmento Capitolino legatur *CINCINNATUS II.* et *MEDULLINUS III.* facile colligimus, non *L. Quinctium* eſſe, quem tribunum militum III. legimus in Livio, mendose fortaſſe; sed ejus fratrem *T. Quinctium*, qui semel tantum antea tribunus fuit, anno Urbis CCCXXVII. [apud Liv. 4, 31, 1.] Deinde ex hoc tertio Medullini tribunatu conſtat, *L. Furium* hunc eſſe, qui tribunus militum II. anno CCCXXVIII. fuit, licet in Livio *Sex. Furius II.* habeatur. Quae differentia errorene provenerit, an ex annalium diversitate, vix liquet. A. Sempronio insuper in Livio numerus II. addendus est, nam idem ante tribunus fuit anno CCCXXVIII. filius L. Sempronii primi censoris, nepos A. Sempronii bis consulis. Haec autem diligentius Capitolina marmora conferenti facile patebunt. Non enim memoria lapsus est Livius, ut videtur quibusdam: sed inextricabilem errorum labyrinthum ſtruxit in ejus hiſtoria librariorum negligentia. PIGH. in Annal. ad ann. CCCXXXIII. p. 192. Quae Sigonius de tribus L. Furiis Medullinis, qui omnes per hos annos tribunatus militares consulari poteſtate geſſerunt, notavit, evincunt, inter Livium et faſtos Capitolinos non convenire in adsignandis unicuique eorum honoribus, adeoque rum Pighio, ut in concordiam redigantur, *iterum* in *tertium* mutandum non eſſe; neque etiam in Quinctio pro *tertium* subſtituendum eſſe *iterum*. Unde viciſſim aliam Pighii emendationem, qua *T. Quinctius*, pro *L. Quinctius*, subſtituit, non neceſſariam eſſe patet. T. Quinctius hic bis antea consul, semel tribunus militum fuit. In primo consulatu Livio vocatur *T. Quinctius, Lucii filius, Cincinnatus: eidem et Penno cognomen additur*, supra hoc lib. c. 26, 2. In altero autem consulatu et in tribunatu *T. Quinctius Pennus* c. 30, 4. et c. 31, 1. Si itaque nunc iterum tribunus consularis creatus eſſet, mirae inconſtantiae Livius reus foret, si ei nunc *T. Quinctius Cincinnatus*, et non *T. Quinctius Pennus* adpellatus fuiſſet. Praeterea quum tantum biennio ante in judicium vocatus, quod ejus opera ad Vejos male pugnatum eſſet, et partim ob res antea prospere geſtas, partim culpam in collegam transferendo, partim denique ob patris memoriam absolutus sit, non tam cito ad summum iterum honorem evehi poſſe videtur. Accedit, in omnibus scriptis conſtanter ei *Lucii* praenomen tribui; conſtanter etiam dici, Cincinnatum *tertium*, vel, ut omnes codd. le-

nus iterum, M. Manlius, A. Sempronius Atratinus.
2 Hoc tribuno comitia quaestorum habente, petentibusque inter aliquot plebejos filio Antistii tribuni plebis et fratre alterius tribuni plebis Sex. Pompi-

gunt, *tertio*, Furium *iterum* hunc honorem gerere; nisi quod *item*, pro *iterum*, sit in Gaertn. Alio etiam ordine *L. Cincinatus Quintius* est in Lovel. 5. Ceterum Glareanus, ut inveniret, ubi *Sex. Furius*, qui hic tribunus consulari potestate *iterum* dicitur, primum honorem gesserit, supra 4, 25, 5. pro *L. Furius* emendabat *Sex. Furius*. Sed veriorem puto Sigonii conjecturam. Nam *Sex. Furius* hoc loco praeferunt quidem Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. Portug. Lipsiens. et Gaertn. *S. Furius* Fragm. Hav. At *L. Sextus* vel *L. Sex. Furius* est in Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. Praeterea *Medulinus* est in Leid. 1. Lovel. 1. 2. 4. 5. *Modulanus* in Harlej. 2. et Haverk. V. ad hujus lib. c. 51, 1. Notator Sigonii, sive Glareanus, hoc loco non videtur meminisse eorum, quae ipse Glareanus infra notavit hoc lib. ad c. 61, 1. ubi *se de L. Furiis desperare* fatetur.

M. Manlius, *A. Sempronius Atratinus*] Glareanus legendum esse docet *L. Papirius*. Movet eum, quod Livius in anno cccxxxix. [c. 47, 8.] *A. Sempronium Atratinum tertium* scribit fuisse, cum tamen *quartum* fuerit scribendum, si idem hic nunc esset *tertium*. Verum errat. Nam qui fuit anno trecentesimo decimo, non est idem cum hoc. Id quod ex sequenti stemmate Atratinorum intelligitur.

A. Sempronius Atratinus consul anno 257. et 263.

A. Sempronius Atratinus Tr. mil. ann. 310.	L. Sempronius Atratinus, frater Auli, Cos. 310. Dionys.
C. Sempronius Atratinus, ex Dionys. patruelis Auli, Cos. ann. 331. male re in Volscis gesta damnatus.	A. Sempronius L. F. A. N. Atratinus Tr. mil. ann. 329. 335. 339.

SIG. *M. Mallius* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. *M. Manilius* Lovel. 4. Harlej. 2. et Haverk. V. ad 34, 53, 2. *Martius Manlius* vetustiores, quos vidi, excusi. pro quo Aldus *M. Mallius*, Frobenius tandem anno 1535. *M. Manlius* dederunt. Et ita in fragm. Fastor. Capit. *M. MANLI*:-:-:-. vocatur. Deinde *A. Sempronius Attracinus* Haverk. *A. Sempronius Atracinius* Lovel. 4. *et A. Sempronius*, omisso cognomine, editiones ante Aldum, qui primus *Atracinus* adjecit; quod postea Frobenius anno 1531. mutavit in *Atratinus*. V. supra hoc lib. ad c. 7, 1. Ceterum Glareanus non *L. Papirius*, ut Sigonius tradit, sed *L. Sempronius*, legendum existimat infra ad §. 6. Quam conjecturam recte refellit Sigonius. In fragmentis enim Fastor. Capitolin. *A. SEMPR.....* vocatur. Quamvis autem jam antea c. 35, 1. tribunatum militarem gessisse legatur, iterati tamen honoris

lii, nec poteſtas, nec ſuffragatio horum valuit, quin, quorum patres avosque consules viderant, eos nobilitate praeferrent. Furere omnes tribuni plebis, 3 ante omnes Pompilius Antiſtiusque, repulsa suorum

notam cum Pighio addi neceſſe non est, ut patet ex illis, quae notavimus ad 2, 16, 7.

§. 2. *Hoc tribuno comitia quaeſtorum habente*] *Haec tribuno* Portug. *Hoc tribuni* Harlej. 2. *Hoc tribunatū* Gaertn. *Hoc tribunatu* Lovel. 2. Deinde *comitia quaeſtorum inde habita* Harlej. 2. *comitia quaeſtorum m̄ habita* Haverk. *comitia quaeſtorum habita* Lovel. 2. et 4. *comitia quaeſtorum habite* Lovel. 5. *quaeſtorum comitia habente* typis inpreſſi ante Aldum.

Petentibusque inter aliquot tribunos plebejos filio Antiſtii tribuni plebis] Quia nullus rectus poſſit sensus ex ea lectione eliei, vide ne multo melius *tribunicios*, quam *tribunos*, scribi poſſit, id est viros plebejos, qui tribuni aliquando fuerint, sed tunc privati eſſent. SABELL. in Observat. p. 187. Si Livius *tribunicios* scripsiſſet, vocem *plebejos* omisiſſet. ut supra 3, 35, 3. *Ipse medius inter tribunicios Duilios Iciliosque in foro volitare.* Melius itaque Aldus, voce *tribunos* expuncta, legebat *inter aliquot plebejos:* quod recentiores receperunt, et auctoritate Mſtorum meorum firmatur, nisi quod *aliquos* sit in Lovel. 4. et 5. De hoc errore scribarum v. infra ad 6, 37, 8. Praeterea *potentibusque* Voſſ. 1. cujus tamen margini pro varia lectione adscriptum est *petentibusque*. V. infra ad 5, 14, 5. Deinde *intra aliquot* Voſſ. 2. V. ad 5, 27, 2. Tum *filios Antiſtei* Harlej. 2.

Fratre alterius tribuni plebis Sex. Pompilii] *fratri alterius* Fragm. Hav. Tum *Sex. Furii* Lovel. 2. *Sexti et Populi* Lipsiens. *Sex. Populi* Voſſ. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. *Sex. Popli* Leid. 1. *Sex. Popl'i* Gaertn. *Sex. Polii* Harlej. ambo, et Haverk. *Sex. Polli* Florent.

Nec poteſtas, nec suffragatio eorum valuit] Eſt in vetuſto exemplari *nec suffragatio horum valuit*. RHEN. *horum* etiam omnes mei, praeter solum Harlej. 2. qui *eorum* exhibet. Deinde *suffragio* Lovel. 3. Harlej. 1. et Haverk. *suffragium* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. a m. 1. et Hearnii Oxon. N. in quo tamen etiam emendatum *suffragatio*. Et recte. V. vim ejus vocis inluſtrantem Cl. Cortium ad Salluſt. Jug. 65. Mox *proferrent* Lipsiens. Similiter et supra peccabatur 3, 12, 9.

§. 3. *Furere omnes tribuni plebis, ante omnes Pompilius Antiſtiusque, repulsa suorum accensi*] *Fuere omnes tribuni* Gaertn. et Haverk. Pari errore saepiſſime *fuit* et *furit* in Mſtis libris commutantur. V. viros doctos ad Flor. 1, 16, 12. et Broekhus. ad Propertii 3. Eleg. 21, 28. et ad 4. Eleg. 6, 56. (* Liv. 8, 27, 2. c. 31, 2.) Tum *tribuni plebi* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra ad 2, 42, 6. Hinc *Polius* Florent. Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 5. Harlej. uterque, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *Pollius* Lipsiens. *Sempronius* Lovel. 2. Deinde *Antiſteinsque* Harlej. 2. *Antiſtius*, sine conjunctione *que*, Lovel. 2. 3. et Gaertn. Denique *repulsus* Leid. 2. et Lovel. 1. a m. 1. in quo *repulsis* est a m. 2. *repulsaque* Portug. a m. 1. *qua repulsa* Hearnii Oxon. L. 1.

4 accensi, *Quidnam id rei esset? non suis beneficiis, non Patrum injuriis, non denique usurpandi libidine, quum liceat, quod ante non licuerit, si non tribunum militarem, ne quaestorem quidem quemquam ex plebe factum.* 5 *non valuisse patris pro filio, fratris pro fratre preces, tribunorum plebis, potestatis sacrosanctae, ad auxilium*

qui repulsa Lovel. 2. Fragm. Hav. et excusi ante Aldum. *quasi repulsa* Lovel. 3.

§. 4. *Quidnam id rei esset?*] Fortassis *esse:* ea forma, de qua copiose in Observationibus [l. 2, 14.] J. FR. GRON. Gronovii conjecturam veram puto. Eam tamen codicum nullus firmat. In Lovel. 4. 5. Harlej. 2. [Veith.] et ed. Parm. anni 1480. deficit pronomen *id*. Male. V. infra ad 5, 15, 5.

Non suis beneficiis, non Patrum injuriis] *quod non suis beneficiis* omnes Mſti mei, et apud Hearnium Oxon. N. et C. [Veith.] Sed eam voculam recte abesse ab omnibus, quos vidi, excusis verba finalia hujus periodi, *si non tribunum militarem, ne quaestorem quidem quemquam ex plebe factum*, satis probant.

Quum liceat, quod antea non licuerit] Ita primum Caelium Curionem edidisse video. Omnes enim apud me priores *quod ante.* Et ita Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. et Gaertn. Per compendium autem *quod aū* Leid. 1. Haverk. et Fragm. Hav. quomodo alibi semper pro *ante*, non vero pro *antea*, scriptum obcurrit. Quare ita edi curavi. Deinde *quod non ante* Lovel. 2. et excusi ante Aldum. Hinc *licuerat* Harlej. 2. et Lovel. 5.

Ne quaestorem quidem quemquam ex plebe factum] *nec quaestorem quidem quemquam* Lovel. 4. et 5. *nec quaestorem quemquam ex plebe quidem factum* Harlej. 2. et Haverk. Male. V. supra ad 1, 10, 3. *ne quaestorem quidem quemquam* Leid. 1. Res eodem redit. optimi tamen codicis auctoritas persuadet, Livium ita scripsisse.

§. 5. *Tribunorum plebis, potestatis sacrosanctae*] *tribunorum plebis, majestatis socrosanctae* Lovel. 4. Harlej. 2. et apud Hearnium Oxon. B. L. 2. et C. [Veith.] Notissimum est, passim *tribunitiam potestatem* memorari. Supra 2, 35, 3. *Auxilii, non poenae, jus datum illi potestati: plebisque non Patrum tribunos esse.* 3, 37, 5. *Id modo plebes agitabat, quonam modo tribuniciam potestatem, munimentum libertati, rem intermissam repararent.* c. 41, 5. *Ab residuo tribuniciae potestatis odio.* c. 53, 4. *Potestotem etiam tribuniciam provocationemque repetebant.* et saepissime alibi. *tribunorum plebis vel potestatis socrosanctae* Haverk. Id autem accipiendum foret, pro etiam potestatem sacrosanctam. V. Gronov. ad Liv. 36, 41, 2. Alii tamen omnes stant pro vulgato. Et recte. nam *potestatis sacrosanctae*, dictum per adpositionem, ut in loco ex 3, 37, 5. laudato *tribuniciam potestatem, munimentum libertati.* et similia alis passim. Mox *Aulium Sempronium* aberrantes librarii codd. Leid. 1. Harlej. 1. et Gaertn. Neque melius *Antistium Sempronium* Lovel. 2. *Auxilium Sempronium* Lo-

libertatis creatae. Fraudem profecto in re esse, et A. Sempronium comitiis plus artis adbibuisse, quam fidei. Ejus injuria queri suos honore dejectos. Itaque quum 6
in ipsum, et innocentia tutum et magistratu, in quo tunc erat, inpetus fieri non posset, flexere iras in C. Sempronium, patruelem Atratini: eique ob igno-

vel. 4. [*profecto inde esse et auxilium. Sempr.* Veith.]

Ejus injuria queri suos honore dejectos] *Ejus injuriaque suos* Voff. 2. et Lovel. 3. Scriptum fuerat *qu'i.* ut compendium verae lectioni fraudi fuerit, ut saepe alibi. Tum *suos vos honore dejectos* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed vocula *vos* nata est ex repetitis ultimis literis vocis praecedentis. Tandem *suos honores dejectos* Harlej. 2. et Haverk. Perperam. 40, 46, 14. *Questus quum alia, tum bis se certo consulatu dejectum.* Infinitis locis librarii, etiam cum manifesta sensus injuria, id agere soliti fuere, ut voces vel cum praecedentibus vel cum sequentibus genere, numero et casu convenirent. V. supra 2, 60, 5. 3, 45, 5. hoc lib. c. 33, 10. mox hoc cap. §. 7. 10. et 11. c. 47, 3. c. 56, 5, 5, 45, 1. 6, 3, 8. et alibi. Ex eo fonte profluxisse Cl. Corte recte existimavit, *hac*, pro *hoc*, editum esse apud Plin. 2. Ep. 13, 11. *religiosissimam*, pro *religiosissime*, apud eumdem 3. Ep. 15, 2.

§. 6. *Flexere iras in C. Sempronium, patruelem A. Sempronii*] Pro *A. Sempronii*, quidam *Atratini* posuerunt, quasi Cajus non etiam *Atratinus* sit cognominatus, ut A. et L. fratres. Mirum vero, quod hic rursus damnetur, qui paullo ante ab Hortensio die dicta absolutus sit precibus quatuor tribunorum. Neque vero hic alius esse Sempronius potest, quod hic de belli Volsci ignominia fiat mentio, in quo Semprouius idem fuit dux, quocumque praenomine eum vocatum contendas. Sed et hoc male habet, quod anno cccxxxix. A. Sempronius *tertium* dicatur tribunus militum consulari potestate, cum tamen hic tertium sit. quare hoc loco ego *L. Sempronium* hujus anni tribunum militum consulari potestate puto, cujus mentio est anno cccxi. Fuit enim Auli frater. GLAR. *Atratini*, pro *A. Sempronii*, primus recepit Aldus, a quo stant omnes scripti, nisi quod *Aretini* sit a m. 1. in Gaertn. *Aratini* in Florent. *Atracini* in Lovel. 2. *Atracinii* in Lovel. 4. et *Attracini*, solito errore, in Harlej. 2. et Haverk. V. supra ad §. 1. Duplicem autem errorem Glareani *L. Sempronii*, pro *A. Sempronii*, emendantis, et hujus anni tribunum consularem anno etiam cccxi. memorari existimantis, quum hic eo tempore memorati filius sit, jam recte damnavit Sigonius supra ad §. 1. Praeterea verum etiam non est, C. Sempronium, quum paullo ante dies ei ab Hortensio dicta esset, absolutum fuisse precibus quatuor tribunorum; sed potius quatuor tribunis, qui pro eo orabant, prae se ferentibus, se vestem cum eo mutaturos, Hortensius ab accusatione destiterat. V. supra c. 42. Mirum itaque non est, cum, cui quidem dies ad populum dicta fuerat, sed de cu-

miniam Volsci belli, adjutore collega M. Canulejo,
7 diem dixere. Subinde ab iisdem tribunis mentio in senatu de agris dividendis inlata est, (cui actioni semper acerrime C. Sempronius restiterat) ratis, id quod erat, aut deposita caussa leviorem futurum

jus crimine populus nondum judicaverat, iterum in jus vocari. Denique in istius Sempronii praenomen *Cajus* hic et §. seq. non tantum jam scripti consentiunt, sed etiam editi, qui eum perperam antea semper *Aulum* vocarant. V. ad c. 37, 1. Paullo ante *Idque quum in ipsum*, pro *Itaque*, Haverk. et *in quo erat*, neglecta voce *tunc*, Hearnii Oxon. C.

Ob ignominiam Volsci belli, adjutore collega M. Canulejo, diem dixere] *ob ignominiam Volsci, belli que adjutor collega M. Camilejo diem dixere* Haverk. *Camilejo* etiam Lovel. 4. *Camulejo* Leid. 2. Lov. 1. et Portug. *Cauulegio* Harlej. 1. *Camulcio* Harlej. 2. *Canuillejo* Gaertn. Denique *dixit* Leid. 1.

§. 7. *Cui actioni semper acerrime C. Sempronius restiterat*] *cui actionis semper* Harlej. 1. fini vocis *actioni* adhaerescente prima litera sequentis. V. ad 28, 25, 2. Tum alio ordine *acerrime semper* Fragm. Hav. Deinde *resisterat* Florent.

Ratus, id quod erat, aut deposita caussa etc. aut perseverantem sub judicii tempus] Legendum *aut perseverante*. Subauditur *caussa*. Nam praecessit *deposita caussa*. RHEN. *perseverante* est correctio Rhenani. Alioquin omnes libri scripti et vetuste cusi *perseverantem*. Amplius Andreas *perseverantem per subjudicii tempus*. GEBH. Si Livius ipsum Sempronium ista opinatum vel arbitratum voluisset scribere, non profecto *reum*, sed *sese* scripsisset: nam illud simpliciter prolatum de alia persona intelligitur. Tribunis illa spes, illa praesumtio erat: si accusabimus hominem, alterutrum faciet; aut, ut effugiat reatum judiciumve, desistet impedire legem agrariam, et sic levior erit apud Patres auctor; aut si non desistet, iratam plebem judicem habebit. Haec eo spectant, ut agnoscas scribendum esse, *ratis* (ut est in edit. Francofurtensi A. 1587.) et referendum ad *τὸ tribunis*. Dein *perseverante* infelix est correctio Rhenani, cum scriptis et editis primis omnibus adsit, *perseverantem*. quod, praeterquam quod magis sit Latinum, rei quoque aptius est. Poterat enim *durare* causa per so, quamvis a Sempronio deserta, ceteris eam Patribus sustinentibus: at *perseverantem* dicit ipsum Sempronium, persistentem in ea tuenda. Mox *nec tum agrum*. Malim, si liceat: *nec enim agrum plebi, sed sibi invidiam quaeri*. Sensus similis isti Martialis 3. Ep. 2.

Proscriptum famulus servavit fronte notatus.
Non fuit haec domini vita, sed invidia.

Sed et mutanda distinctio, omnisque locus ita concipiendus: *subinde ab iisdem tribunis mentio in senatu de agris dividendis illata est, (cui actioni semper acerrime C. Sempronius restiterat) ratis id quod erat, aut deposita caussa leviorem futurum apud Patres reum, aut perseverantem sub judicii tempus plebem offensurum. Adversae invidiae objici maluit*, etc.

apud Patres reum, aut perseverantem sub judicii
tempus plebem obsensurum. Adversae invidiae obji- 8
ci maluit, et suae nocere caussae, quam publicae
deesse; stetitque in eadem sententia, *Ne qua largi-* 9
tio, cessura in trium gratiam tribunorum, fieret. nec

J. FR. GRON. *perseverantem* recte contra Rhenanum vindicavit Gronovius; idque codices mei uno ore tuentur. Pro *ratus* vero, quod et in omnibus scriptis superest, [etiam in Veith.] ante Francofurtanam Gronovio memoratam, *ratis* substituerunt Frobeniana utraque, Basileenses 1589. et 1549. Vascos. Gryphianae annorum 1548. et 1554. Lugdun. anni 1553. Paris. anni 1573. et plures aliae; eamdemque lectionem se in Oxon. N. reperisse, Hearne profitetur. Contra Cl. Jac. Perizonius ad marginem Livii adscripsit, vulgatum servari posse, intellecto τῷ *se* ad vocem *reum*; et *se reum* dici, ut post §. 9. *se civem*. Verum tum ita distinguendum foret: *C. Sempronius restiterat. Ratus, id quod erat, aut deposita caussa leviorem futurum apud Patres reum, aut perseverantem sub judicii tempus plebem offensurum, adversae invidiae objici maluit.* Et *Ratus* positum erit pro *Hic*, vel *Is*, vel *Qui ratus*. V. Gronov. ad Liv. 1, 1, 11. et ad 22, 15, 3. *reum* autem, pro *se reum*, ut Perizonius monuit. Infra 27, 19, 9. *Quem quum percunctaretur Scipio, quis, et cujas, et cur id aetatis in castris fuisset? Numidam esse, ait; Massivam populares vocare.* pro se Numidam esse. Quum tamen, ut Gronovius observat, illud *se* omissum hic nimis obscuram et ambiguam orationem efficeret, cum eodem Gronovio *ratis* probare malui. Ceterum *depositae caussae* Harlej. 2. *rerum*, pro *reum*, Leid. 1. Similes librariorum aberrationes infra v. ad 45, 37, 8. Tum *per judicii tempus* Florent. Voss. 1. Lovel. 1. Klockian. et Oxon. N. apud Hearnium. *pro judicii tempore* Leid. 2. Denique *plebem offensuram* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Lipsiens. Portug. a m. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. Originem hujus erroris modo indicavi ad §. 5.

§. 8. *Adversae invidiae objici maluit*] Cl. Ant. Perizonius in margine Livii malebat *At ipse invidiae*. Displicuit, credo, compositio orationis, quae nimis dissoluta visa est. At aliud Livio, peritiori ejus rei judici, visum est, cui invito plurimis locis has similesque particulas obtrudere librarii conati sunt. V. infra ad 6, 32, 8. Praeterea *objici se maluit* Haverk. *objici voluit* Voss. 2. Par varietas infra etiam obcurrit in Mstis 37, 54, 2.

§. 9. *Cessura in trium gratiam tribunorum fieret*] *cessura interim gratia tribunorum* Gaertn. *gessura* Lovel. 2. in contextu, pro quo *censura* emendatur in margine. Alibi scribae *cessi* et *gessi* commutare soliti fuerunt. V. ad 37, 52, 3. Paullo ante *Neque largitio*, pro *Ne qua largitio*, male Lipsiens.

Nec tum agrum plebi, sed sibi invidiam quaeri] Gronov. supra ad §. 7. scribendum conjiciebat *nec enim agrum*. Sane Cel. Bentlej. ad Horat. 2. satyr. 3, 132. *tu* et *ū*, id est *enim*, facile confundi potuisse censet; similiter ergo *ū* et *tū*, id est *tum*. *nec cum agrum* Harlej. 2. V. ad Epit. Liv. l. 48. in fine. *nec tamen agrum*

tum agrum plebi, sed sibi invidiam, quaeri. Se quoque subiturum eam tempestatem forti animo. nec senatui tanti se civem, aut quemquam alium debere esse, ut in parcendo uni malum publicum fiat. Nihilo demissiore animo, quum dies venit, caussa ipse pro se dicta, nequid-

Lipsiens. *nec tū agrum* Lovel. 2. 5. et Gaertn. V. ad 22, 17, 5. Praeterea *sed sibi in invidiam quaeri* Lovel. 1. et Leid. 2. Vocula *in* nata est ex prima syllaba sequentis *invidiam*. V. supra h. lib. ad c. 6, 11.

Se quoque subiturum eam tempestatem forti anima] Probo hanc lectionem, expressam in Palat. secundo et Campani editione. Sed Pall. pr. ac tert. *se queque subiturum ea tempestate forti animo.* Quid autem in mentem venerit Andreae nescio legenti: *se quoque subiturum eam potestatem forti animo.* GEBH. *se quaeque subiturum ea tempestate* etiam Voss. 2. et Lovel. 3. Tum *eam ptatem*, Gaertn. *eam potestatem* edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. Male. *eam tempestatem* scilicet invidiae, quam sibi quaeri modo dixerat. Supra 3, 38, 6. *Haud ignari, quanta invidiae immineret tempestas.* Cic. Orat. 1. Catil. 9. *Quanta tempestas invidiae nobis inpendeat.* Mox *esse debere*, trajectis vocibus, Gaertn. Tum *quemque alium*, pro *quemquam*, edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. [*nec senatum tanti se civem haud quemquam* Veith.]

§. 10. *Nihilo demissiare animo*] *Remissiare animo* Neap. Latinii. Male. Cic. pro Fontej. 11. *Existimatis eos hic sagatas braccatasque versari, animo demisso atque humili.* Pro Cluent. 21. *Erigebat animum, jam demissum et abpressum, Oppianicus.* 5. de Finib. 15. *Si vincunt, efferunt se laetitia: victi debilitantur, animosque demittunt.* (*Ita etiam peccatur Liv. 9, 2, 9.) Error ortus est ex adfinitate literarum *D* et *R*, unde passim voces ex particulis *de* et *re* compositae permutantur. V. infra ad 9, 10, 6. Ceterum *Nihil demissiore* Lipsiens. qualem varietatem etiam supra habuimus hoc lib. c. 35, 8.

Caussa ipse pro se dicta, nequidquam amnia expertis Patribus] Ita primus edidit Aldus. Plerique priores dederant *caussa ipsa pro se dicta.* Originem aberrationis diximus supra hoc cap. ad §. 5. *caussa ipsa ipse pro se dicta* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. uterque, Portug. Lipsiens. Klockian. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] quorum scribae hac ratione duplicem lectionem, quam in codd. suis invenerant, jungere voluerunt. V. ad 3, 44, 4. Utramque lectionem etiam servant edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. ex quibus mendosam elegerunt, qui ante Aldum Livio manus admoverunt. Pejus adhuc *cū ipsa ipse pra se dicta* Haverk. Sed *cā* id est *caussa*, abiit ibi in *cū*, sive *cum*. V. supra hoc lib. ad c. 25, 13. infra ad c. 58, 4. (* 6, 2, 12.) 7, 2, 2. c. 33, 2. (* 9, 19, 11. 10, 1, 8. c. 21, 1. 32, 1, 8.) et aliis locis. Praeterea *nequiquam* Florent. et Leid. 1. V. infra ad 40, 47, 9. Tum *expertis ipsis Patribus* Lovel. 2. et Lipsiens.

§. 11. *Postumia virgo Vestalis de incestu caussam dixit*] *Postumia-*

nequidquam omnia expertis Patribus, ut mitigarent
plebem, quindecim millibus aeris damnatur. Eo- 11
dem anno Poſtumia, virgo Veſtalis, de inceſtu cauſ-
sam dixit, crimine innoxia; ob ſuſpicionem propter
cultum amoeniorem ingeniumque liberius, quam vir-
ginem decet, parum abhorrens famam. Amplia- 12

na Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Lipsiens. Harl. 2. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *Poſtumialis* Portug. Tum *de inceſta* Lovel. 4.

Crimine innoxia, ob ſuſpicionem propter cultum amoeniorem] Vix mihi patior perſuaderi, a bona manu eſſe illud, *ob ſuſpicionem*. Satius ſubintelligatur. GRUT. *crimini obnoxia* Neapol. Latinii, et multae ex vett. edd. Pro eo Aldus *crimine innoxia* recepit, quod etiam ſupereſt in edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. et in plerisque manu deſcriptis. *ut crimine innoxia* exhibet Lovel. 4. *crimine innoxio* Haverk. Indicavi hujus vitioſae lectionis fontem ſupra hoc cap. ad §. 5. *criminis innoxia* Florent. Codici huic multum tribuo. Ei tamen ſoli fidem habere vix audeo, quod non ſubpetant exempla, ubi Livius ita locutus ſit. At contra *innoxia crimine*, ut *inſons crimine* 4, 15, 1. *Etiamſi regni crimine inſons fuerit.* et *noxius crimine* infra 7, 20, 9. *In Faliſcos eodem noxios crimine vis belli converſa eſt.* Pro *ob ſuſpicionem* ὁ πάνυ Gronovius ad verba ſequentia hujus §. legendum cenſet *ab ſuſpicione*. V. infra ad 24, 30, 1. *ob ſuſpicationem* habet Lipsiens.

Cultum amoeniorem ingeniumque liberius, quam virginem decet] *ingenium liberius* Harlej. 2. *ingeniumque liberalius* Lovel. 4. a m. 1. Deinde *virginem deceret* Haverk. Pro *decet* crediderat librarius *dec'et* ſcriptum fuiſſe. Alia ejus erroris exempla v. ad 39, 52, 6.

Parum abhorrens famam] Non offendor hoc genere loquendi. Nam ſic et 40, [57, 7.] *Facile Baſtarnis Scordiscos iter daturos. nec enim lingua aut moribus aequales abhorrere.* Sed univerſa oratio habet neſcio quid pingue et ſupervacuum. Itaque Gruterus τὰ *ob ſuſpicionem* delenda cenſuit. Nec juvant alii. Sed optimus omnium hujus partis librorum Florentinus pro *famam* habet *eam*. Vide, numquid ſatis Livianum videatur; *crimine innoxia; ab ſuſpicione propter cultum amoeniorem, ingeniumque liberius, quam virginem deceret, parum abhorrens. Eam ampliatam, deinde abſolutam*, etc. J. FR. GRON. Cod. Florent. lectio admodum eſt ambigua. Praefert enim *parum abhorrens eam am.* Poſterius autem *am* a manu altera eraſum eſt. At, ſi ſtatuamus, eodicem Florent. ex altero deſcriptum fuiſſe, qui exaratus fuerat literis majuſculis, facili errore librarium *eam am* pro *famam* dediſſe, ſuſpicio naſci poſſet ob ſimilitudinem, quae eſt inter ductus literarum *E.* et *F.* V. Sciopp. de arte crit. p. 40. qui et literas Langobardicas *e* et *f* ſaepius in Mſtis commutari ibidem obſervat p. 45. Hac ratione *eidem* et *fidem* in Mſtis commutantur. V. Gruter. ad Plin. 4. Epiſt. 10, 1. Vide inſuper an *abhorrens ab ſuſpicione Poſtumia*, ut Gronov. emendat, dici poſſit, pro Poſtumia de qua haud abhorrentia, a vero non aliena, ſuſpicantur homines. Fateor tamen τὰ *ob ſu-*

tam, deinde absolutam, pro collegii sententia pontifex maximus abstinere jocis, colique sancte potius, quam scite, jussit. Eodem anno a Campanis Cumae, quam Graeci tum urbem tenebant, capi-
13 untur. Insequens annus tribunos militum consula-

spicionem propter cultum non satis placere. Aliquid latet, quod acutioribus indagandum relinquo.

§. 12. *Ampliatam deinde absolutam*] Intelligimus dictum esse ex consuetudine Romanorum judiciorum, quae hoc modo peragebantur. Namque aut statim sententia dicebatur a judicibus, si absolvendus esset reus, aut amplius pronunciabatur, si videretur esse damnandus, et tunc judices dicebant *non liquet*, hoc est, obscura caussa est. Et ut eleganter docet Asconius Pedianus [ad Cic. 1. in Verr. 9.] ampliandi signum erat *N. L.* quod significabat *non liquere*. Unde *ampliatio* nascebatur, quae appellata ab eo videtur, quasi amplius dicendi pronunciatio, quia, qui ampliabatur, interposita dilatione rursus ad agendam caussam redibat. De hac ampliatione intelligendum est apud Plinium ita scribentem in libro, cujus titulus est de viris illustribus [c. 24.] Manlius *reus factus, et ob conspectum Capitolii ampliatus*. Sensus Livii est, virginem Vestalem, cum de incestu accusaretur, fuisse *ampliatam*, hoc est, per ampliationem in secundam actionem, interposita dilatione, protractam, ut scilicet bis caussam dicere posset, ex ritu Romanorum judiciorum. De hac ampliatione intelligit Cicero in tertia in Verrem [c. 9.] *Etsi lex ampliandi faciat potestatem, tamen isti sibi turpe existimant, non primo judicare.* Idem in Oratione pro Caecina [10.] inquit: *Cum ampliandi potestas esset, dixisse, sibi liquere.* BEROALDUS in Annotat. p. 222. V. Sigonium 2. de Judic. 22.

Pontifex maximus abstinere jocis jussit] Nomen hujus pontificis maximi fuit *Sp. Minucius*, ut aït Plutarchus de Utilitate ex inimico capienda [p. 89.] SIG. *abstinere locis* Leid. 1. solito errore scribarum. V. ad Liv. 36, 14, 4. Paullo post *de Campanis Cumae*, pro *a Campanis*, Haverk. *Cumea*, literis transpositis, Voss. 2. Paullo ante *absolutam collegii sententia*, neglecta praepositione *pro*, Leid. 2. quae tamen hic ordinaria fuisse videtur. Gellius 11. N. A. 3. *Aliter enim dici videbam, Pontifices pro collegio decrevisse; aliter quempiam testem introductum pro testimonio dixisse.* Liv. 4, 26, 9. *Occasionem oblatam rati tribuni augendae potestatis secedunt, proque collegio pronunciant. ex collegii sententia* infra dixit hoc lib. c. 53, 6. *Novem tribuni sustulerunt certamen, pronunciaveruntque ex collegii sententia. pro sententia collegii* est in Lovel. 4.

§. 13. *P. Lucretium Tricipitinum, Sp. Nautium. Annus*] Lego *Sp. Nautium et C. Servilium.* Desideratur enim nomen quarti tribuni militum *C. Servilii*, qui est in tabulis Capitolinis. SIG. Tribunos militum consulari potestate tres duntaxat reperimus in Livio. Nam *C. Servilius Axilla*, quem quarto loco ponunt Capitolina fragmenta, et secundum

ri potestate habuit, Agrippam Menenium Lanatum, P. Lucretium, Tricipitinum, Sp. Nautium Rutilum.

1 XLV. Annus, felicitate populi Romani, periculo potius ingenti, quam clade, insignis. Servitia, urbem ut incenderent distantibus locis, conjura-

anno sequenti tribunatum gessisse monstrant, librariorum, ni fallor, errore omissus est. PIGH. in Annal. ad ann. 334. p. 193. Sigonius monet, legendum *C. Servilium*. In Mstis Pall. *Servilii* nominis nullum vestigium reliquum est, ut nec in editione Andreae. In Campani vero apparet *Sp. Nautium Rutulium*. GEBH. Postremum [*C. Servilium*] in libris omnibus neglectum e tabb. Capitolinis addidit Sigonius. Florent. *Sp. Nautium Rutilium*. Legendum *Sp. Nautium Rutilum*. Et finis hujus cognominis corrupti prima videtur occasio librariis fuisse omittendi *C. Servilium*. J. FR. GRON. *T. Lucretius* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Verum biennio postea non modo apud Liv. c. 47, 7. sed etiam in fragmentis Fastor. Capitolin. *P. Lucretius* vocatur. Cognomen Nautii *Rutilum* ex sententia Gronovii in contextum recepi, licet ipsius in codicibus meis mentio non fiat. Id enim hic excidisse Gronovii codex Florent. et editio Camp. apud Gebhard. persuadent. Utrum vero quartum tribunum *C. Servilium* prioribus adjicere debeam, incertus haereo. Ingeniosam puto conjecturam Gronovii, qua rationem dare conatus est, cur illud a librariis omissum sit. Interdum etiam tribunorum nomina apud Livium librariorum culpa excidisse, supra dictum est ad lib. hujus c. 42, 2. Quare tamen id hoc loco statuere debeam, nullam video necessitatem. Alibi enim in Livio iterum vel tertium hunc honorem gessisse non dicitur, quod indicio foret, semel ejus nomen excidisse. Id quidem auctores Fastor. Capitol. credidisse, docent eorum fragmenta, quae supersunt. Verum ab iis Livius dissentire potuit, immo interdum dissentit, et quidem in ipso hoc C. Servilio, quem in secundo tribunatu magistrum equitum fuisse Fasti Capit. testantur, quum Livius aliam sententiam sequatur. V. ad c. 46, 11. Quin et, si C. Servilius, qui anno sequenti tribunus exstitit, eamdem dignitatem etiam hoc anno gessisset, vel verbo id Livius monuisset, ut saepe solet. Minus me peccaturum existimavi, si voces *C. Servilius* nullius libri, sive editi sive scripti, auctoritate subnixas delerem: quas etiam hanc ob caussam expunxi.

§. 1. *Annus felicitate populi Romani*] Tò *Annus* suspicor insecruisse, quibus arduum fuit, a tribus superioribus versibus mente repetere τὸ *insequens annus*. Scripserat Livius: *Insequens annus tribunos militum consulari potestate habuit Agrippam Menenium Lanatum, P. Lucretium Tricipitinum, Sp. Nautium, C. Servilium, felicitate populi Romani, periculo potius ingenti, quam clade insignis.* J. FR. GRON. Vox *Romani* deficit in Lipsiens. Paullo post *quam plebe clade insignis* habet Haverk.

Servitia, urbem ut incenderent distantibus locis, conjurarunt] *Servi inter urbem* Voss. 2. et Lovel. 3. quomodo etiam in quibusdam codicibus male legi, monuit Geb-

runt; populoque ad opem passim ferendam tectis intento, ut arcem Capitoliumque armati occuparent.
2 Avertit nefanda consilia Jupiter: indicioque duorum comprehensi sontes poenas dederunt. indicibus dena millia gravis aeris, quae tum divitiae habebantur, ex aerario numerata, et libertas praemium
3 fuit. Bellum inde ab Aequis reparari coeptum: et,

hardus ad Liv. 3, 15, 9. *Servi urbem* se in Oxon. C. invenisse, notavit Cl. Hearne. Nihil mutandum est. V. ad Liv. l. l. Ut autem ita legerent, librarios illud permovisse videtur, quod mox sequatur *armati*, et *Servitia armati* dici non posse sibi persuaderent. Sed alibi etiam Livius ita loqui solet. Supra 2, 10, 8. *Nunc singulos provocare, nunc increpare omnes, servitia regum superborum, suae libertatis inmemores, alienam obpugnatum venire.* Plura similia hujus generis infra notantur ad 37, 39, 12. Praeterea *conjurant* Portug. *conjurare* Harlej. 1. Mox autem, vocibus in alium ordinem digestis, *ad opem ferendam passim tectis intento* Haverk. et Lovel. 4. [Veith.] Vox *intento* non exstat in Lovel. 2.

§. 2. *Indicioque duorum comprehensi*] *judicioque* Harlej. 2. et Haverk. Quorum posterior mox etiam *judicibus*, pro *indicibus*. V. infra ad 5, 26, 6. Insuper *deorum* a m. 1. Voss. 1. altera lectione inter versus adscripta. Paullo post, *x. millia aeris*, pro *dena millia*, Lovel. 2. *decem millia* Lipsiens. Male. Cuique enim indici decem millia data fuisse Liv. indicat. Infra 27, 3, 5. *Indicibus libertas et aeris dena millia data.* Praeterea *habentur* Florent. Tum, trajectis vocibus, *libertas fuit praemium* Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 3. *Bellum inde ab Aequis reparari coeptum*] Cogor probare hanc scripturam, victus consensu Palat. acc. deinde editionum vetustissimarum. Pall. MSS. prim. et tert. *Bellum inde ab Aequis coeptum*, excusso verbo *reparari*. GEBH. Omissio τοῦ *reparari* sine dubio adscribenda est negligentiae librariorum. Omnes nostri id verbum constanter servant. Et ita loquitur Livius infra 24, 42, 6. *Gens nata instaurandis reparandisque bellis.* 30, 7, 8. *Ad Syphacem legati missi, summa ope et ipsum reparantem bellum.* Justin. 3, 6, 8. *Tertium quoque bellum Messenii reparavere.* 24, 1. *Reparantibus deinde Spartanis bellum auxilium multae civitates negaverunt.* et alibi saepe.

Haud incertis auctoribus Romam est adlatum] *haud meritis auctoribus* Harlej. 2. Tum *Romam esse allatum* Leid. 1. Lovel. 2. 5. Portug. et Fragm. Hav. [Veith.] *Romanam esse allatum* Lipsiens. *Romae est allatum* Harlej. 2. et Haverk. Male. Supra 3, 42, 6. *Romam tanti terrores adlati.* Infra cap. seq. §. 4. *Quae quum adlata Romam essent.* 22, 54, 7. *Romam ne has quidem reliquias superesse civium sociorumque adlatum fuerat.* c. 14, 11. *Quo die, dictatorem eum ex auctoritate Patrum jussuque populi dictum, Vejos adlatum est.* 41, 14, 3. *Id ubi Romam adlatum est.* Paullo ante *cum Vejentibus jungere*, pro *cum veteri-*

novos hostes Lavicanos consilia cum veteribus jungere, haud incertis auctoribus Romam est adlatum. Aequorum jam velut anniversariis armis adsuerat civitas. 4
Lavicos legati missi quum responsa inde retulissent dubia, quibus, nec tum bellum parari, nec diuturnam pacem fore, adpareret: Tusculanis negotium datum, *adverterent animos*, *ne quid novi tumultus La-*

bus, priscae editt. quod recte mutavit Aldus, subscribentibus omnibus manu exaratis. *cum veteribus*, nempe hostibus Aequis. Vejentium mentio inportuna est, quibus induciae annorum viginti datae erant, ut supra tradit Liv. h. lib. c. 35, 2. Earum autem hic tantum septimus annus agebatur.

§. 4. *Aequorum jam velut anniversariis armis*] Recte. *Anniversarium* est, quod singulis annis revertitur, ἐνιαύσιον. Male ergo alii codices *adversariis*. GEBH. *anniversariis velut* alio ordine Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *velut adversariis* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. a m. 1. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] quod merito Gebhardo displicuit. Florus 1, 12. *Assidui vero et anniversarii hostes ab Etruria fuere Vejentes.* Vox *armis* perperam abest ab Harlej. 2. Eam interceperant ultimae literae vocis praecedentis.

Assuerat civitas] Ut sic edi juberem, putavi satis momentosam esse auctoritatem primi Voss. caeteri servant vulgatum *assueverat*. JAC. GRON. *assuerat*, ut recte Cl. Jac. Gronovius restituit, servant etiam duo Leid. et Lovel. 1. Ita *adsuesse* supra est 2, 2, 3. *adsuessent* 30, 28, 8. 42, 17, 5. Variis autem aliis locis similiter errare soliti fuerunt librarii. V. Rhenan. infra ad Liv. 5, 6, 15. J. Fr. Gronov. ad Liv. 24, 24, 2. et 39, 9, 5. Jac. Gronov. ad Liv. 28, 27, 2. 31, 35, 3. et 38, 34, 9. Similiter utitur Livius *consuestis*, *consuesse*, *consuesset* infra 6, 18, 11. et c. 23, 10. 31, 11, 16. 45, 20, 8. et c. 41, 8. Et ita optimus Mstus Sangerman. apud Columell. exhibet 5, 6. *Plurimum enim refert, ut eam partem coeli spectent, cui ab tenero consuerunt.* ubi vulgo etiam *consueverunt*. Similibus contractionibus in aliis verbis ubique Livium delectatum fuisse, pluribus exemplis infra probabo ad 6, 18, 10.

Quum responsa inde retulissent dubia, nec tum bellum parari] Vet. lib. *necdum bellum parari.* SIG. Meorum unus tantum Lovel. 5. lectionem Sigonii probat. *natum bellum parari* habet Gaertn. *nec tum bellum probari* Lipsiens. *parare* et *probare* saepe commutantur. V. ad 34, 33, 8. Reliqui omnes, quorum fidem secutus sum, *nec tum bellum parari.* Voculae *dum* et *tum* passim confunduntur. V. ad 40, 42, 7. Praeterea voculam *inde* omisit Harlej. 2. Paullo post *pacem fore adparebat* Haverk.

Negotium datum, *adverterent animos*, *ne quid novi tumultus Lavicis oriretur*] *negotium datur* Leid. 2. Deinde *adverterent animas* Gaertn. quomodo infra erratum erat in cod. Msto apud Cl. Jac. Gronov. ad Liv. 26, 19, 1.

5 *vicis orivetur*. Ad insequentis anni tribunos militum consulari potestate, inito magistratu, legati ab Tusculo venerunt, L. Sergium Fidenatem, M. Papirium Mugillanum, C. Servilium, Prisci filium, quo

adverterent animo Neapolit. Latinii. Ita etiam infra peccabatur in Mstis, etiam optimae notae, 28, 14, 6. Vulgatum rectum est. De locutione *animum advertere* infra v. ad 24, 48, 4. Pro eo autem interdum transpositis vocibus *advertere animum* dici, docebunt quaedam exempla a Cl. Cortio congesta ad Sall. Jugurth. 93, 2. *averterent animos* perperam est in Lipsiens. et nonnullis edd. vetustis. Praeterea *a Lavicis* emendandum arbitrabatur vir doctus ad marginem edit. Curionis; sed sine causa. Denique *orietur* Harlej. 2. sed *oreretur* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. V. infra ad 23, 61, 7.

§. 5. *Ad insequentis anni tribunos militum consulari potestate*] *At insequentis anni tribunis* Gaertn. Vox autem postrema *potestate* deficit in Leid. 1.

Inito magistratu legati ab Tusculo venerunt] *inito magistrato* Gaertn. Tum *legati a Tusculo* idem codex cum Lovel. 3. et 4. *ab Tusculo legati* editi ante Aldum invitis codd. scriptis. Deinde *venere* Harlej. 1.

L. Sergium Fidenatem, M. Papirium Mugillanum] Hic Sergius etiam tribunus mil. fuit anno ab Urbe cond. cccxxii. quare hic adjiciendum *iterum*: nisi quis putet alium. Fuit item hic Sergius bis consul. GLAR. Non semel, ut Glareanus putat, sed bis ante hunc annum L. Sergium tribunatu consulari functum fuisse, docent fragm. Fastor. Capitolin. quae Glareani aetate nondum ex ruinis urbis Romae erutae erant. Prior autem tribunatus memoratur supra c. 25, 2. alter c. 35, 4. ubi ex emendatione Sigonii repositum est *L. Sergius*, pro *T. Sergius*, quemadmodum vulgo edebatur, quum Glareanus adnotationes in Livium ederet. Non necesse autem esse, ut vel cum Glareano ejus nomini addatur *τὸ iterum*, vel cum Pighio in Annal. ad ann. 335. p. 194. *tertium*, evincent, quae notantur supra ad 2, 16, 7. *Mugilanum* praeferunt Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et priscae edd. Male. V. supra ad 4, 7, 10.

C. Servilium, Q. Servilii Prisci filium] Habet vetustum exemplar tantum *C. Servilium, Prisci filium*. RHEN. Lege *C. Servilium, Prisci filium*. Nam ubi patris cognomen illustre est, solet Livius fere a cognomine patris filium indicare, ut supra [c. 43, 1.] *T. Quinctius Capitolini filius*. Item [c. 16, 7.] *T. Quinctius, Cincinnati filius*. et infra [l. 10. cap. ult. §. 5.] *Q. Fabius, Maximi filius*. Huic etiam observationi favet hoc loco vetus lectio, quae ita, ut dixi, habet. SIG. Legendum, ut dudum docti monuerunt, praecipiuntque Pall. omnes, *C. Servilium, Prisci filium*. GEBH. Quemadmodum viri docti emendarunt, praeferunt etiam non tantum fere omnes, quibus usus sum, codices scripti, sed etiam apud Hearnium Oxon. L. 1. 2. B. et N. *Q. Servilium, Prisci filium* habet Lovel. 5. *C. Servilium, Quintii filium* Lovel. 4. [*C. Servilium Quinti fil.* Veith.] Sed lectio a viris doctis reposita verior est. Ita unus cod. apud Gronov. praefert infra 28, 9, 1. *Quum Q. Fabius, Maximi filius, legatus ab M.*

dictatore Fidenae captae fuerant. Nunciabant le- 6
gati, Lavicanos arma cepiſſe, et cum Aequorum exercitu depopulatos agrum Tusculanum caſtra in Algido poſuiſſe. Tum Lavicanis bellum indictum: facto- 7

Livio consule, Romam ad senatum nunciasset. Ita Gronov. scribendum conjicit in Epit. Liv. l. 113. *Cn. Pompejus, Magni filius, in Hispania, contractis viribus, bellum adversus Caesarem renovavit.* ubi vide, quae notantur. Et ita accipiendum eſſe doceo, quod infra habebimus 9, 1, 2. *Samnites eo anno imperatorem C. Pontium, Herennii filium, habuerunt.* Mox *quod dictatore*, pro *quo dictatore*, Leid. 1. Sed ultimae vocis litera prima perperam in praecedentis fine repetita est. De quo errore v. ad 40, 7, 8. quamvis etiam alibi, ubi similis erroris cauſſa dari nequit, *quod* et *quo* in Mſtis commutentur. V. ad 36, 33, 3. Ceterum Pighius in Annal. ad ann. 335. p. 194. monens, mendose *Claudium Servilium*, pro *C. Servilium*, apud Livium vocari, consuluit tantum vetuſtiſſimas ejus edd. Si enim Aldinam et inde propagatas reliquas respexisset, in iis recte *C. Servilium* repositum deprehendiſſet. Quod vero ei honoris iterati notam addendam indicet, adsentiri nequeo. Non modo enim incertum eſſe, utrum elapso anno eumdem honorem geſſerit, patebit ex illis, quae ad cap. praec. §. ult. notavi; verum etiam, quamvis id veriſſimum eſſe concederetur, ne ita quidem id neceſſe fore, docebuut superius notata ad 2, 16, 7.

§. 6. *Nunciabant legati*] Et his diffido, et auctorem sequens membrum continuaſſe praecedenti, aut suspendiſſe censeo ab illis: *legati ab Tusculo venerunt*, *Lavicanos arma cepisse.* Sic certe solent intellectui relinquere *nunciantes*. I. FR. GRON. Patris sui conjecturam probavit Cl. Jac. Gronov. supra ad c. 20. hujus lib. §. 7. Quanta autem animi adtentione Gronovii notas evolverit Doujatius, insigni specimine ad hunc locum docuit: ubi nihil aliud notavit, quam se Gronovio libenter accedere, qui nomen *legati* fruſtra nec ex auctoris more repetitum putabat, ideoque delendum: quum, si ejus sententiae accedere vellet, non tantum nomen *legati*, sed et verbum *nunciabant* inducere deberet. Ceterum optimos scriptores, et inprimis Livium, ita locutos eſſe, quemadmodum Gronovius hic emendandum censuit, certum est. Ita infra 9, (* 15, 3.) c. 30, 6. *Ejus rei religio tenuit senatum, legatosque Tibur miserunt, ut darent operam, ut hi homines Romanis reſtituerentur.* ubi deest, petitum, vel orantes. quae vox hodie additur in vulgatis editionibus infra 31, 14, 3. *Ibi ei praeſto fuere Atheniensium legati, orantes, ut se obsidione eximeret.* In Voſſiano tamen τὸ *orantes* deficit. Ejus generis est *remissi nuncii, se venturum*, de quo infra v. ad 38, 1, 4. Item *praemissis literis, ut convenirent* et similia, de quibus v. ad h. lib. c. 20, 7. Quum tamen codd. nihil mutent, iis invitis duo vocabula expungere audacius eſſe videtur, quam ut tuto admitti poſſit.

§. 7. *Tum Lavicanis bellum indictum, factoque senatusconsulto, ut duo ex tribunis*] *Tunc Lavicanis* Lipsiens. V. ad 2, 12, 15. Praeterea *bellum indictum est* Portug.

que senatusconsulto, ut duo ex tribunis ad bellum proficiscerentur, unus res Romae curaret, certamen subito inter tribunos exortum. se quisque belli ducem potiorem ferre, curam urbis, ut in-
8 gratam ignobilemque, adspernari. Quum parum decorum inter collegas certamen mirabundi Pa-

Portug. qui etiam praefert *factoque senatusconsultu*. De quo v. infra ad 5, 13, 5. *factoque SOC, ut duo* Klockian. *factoque sic, ut duo* Voff. 2. Quae lectio ex non intellecto scribendi compendio *s. c.* vel *se. c.* nata est. Vide, quae infra notabo ad 22, 10, 1. Vocabula *ut* deficit in Lovel. 1. a m. 1.

Unus res Romae curaret] Expungo τὸ *res*. Saepe Salluft. KLOCK. quem etiam v. in Syllog. Epift. quas edidit Cel. Burmann. tom. 1. p. 393. Non inprobarem conjecturam Klockii, si Mfti alicujus auctoritate adjuvaretur. Salluft. Catil. 59. *Faesulanum quemdam in sinistra parte curare jubet.* Jugurth. 46. *In postremo C. Marius cum equitibus curabat.* Sic *administrare* absolute idem in Jugurth. 93. DUK. Salluftium ita loqui solitum fuiffe, evincunt, quae Cl. Cortius notavit ad Sall. Jugurth. 100, 2. Verum quodnam hoc argumentum effe dicam? Salluftius saepe *curare*, pro praeeffe, absolute posuit, ergo Livius idem verbum eo sensu cum casu addito usurpare non potuit; sed ubicumque (nisi enim ubique fieri debeat, cur hic praesertim faciendum sit, non video) nunc vulgo casus adjungitur, invitis etiam codd. (Klockius enim Mfti consensum non memoravit, neque etiam ullum meorum suffragantem habet) id mutandum, adeoque etiam hic τὸ *res* expungendum erit. Verum ita *curare* *bellum maritimum* Livius infra dixit 7, 26, 10. *Ipse, jussus ab senatu bellum maritimum curare, cum praetore junxit castra.* Vellem vel unum ex Livio adlatum exemplum foret, unde probari poffet, alibi eum ita loqui solitum fuiffe. Certe nullum observavi. *curaverat* est in Fragm. Hav. a m. 1.

Certamen subito inter tribunos exortum] *inter tribunos ortum* Voff. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Supra 3, 30, 3. *Inde, posito legis certamine, nova de delectu contentio orta.* ubi antea etiam *exorta* edebatur. Similiter paullo ante hoc cap. §. 4. *Ne quid novi tumultus Lavicis oriretur.* Sed vulgatum praefero. *subito exortum* ut 1, 14, 9. *Inde subito exorti Romani transversam invadunt hostium aciem.* hoc lib. c. 43, 3. *Necopinata moles discordiarum inter plebem ac Patres exorta est.* 6, 21, 2. *Hostes novi* etc. *subito exorti.* 34, 47, 1. *Alius tumultus ex aversa parte castrorum est exortus.* (*v. ad 9, 31, 8.) Alibi saepe ita variant libri scripti. V. Cl. Cortium ad Sall. Jugurth. 57, 3. et infra ad Liv. 6, 21, 9. (*5, 31, 5. 10, 3, 1.)

Se quisque belli ducem potiorem ferre] In Pall. sec. superscriptum *potiorem fore*. Male. GEBH. *potiorem forre* Florent. a m. 1. pro quo, altero *r* eraso, factum est poftea *potiorem fore*. Et hoc pofterius praeferunt etiam Lovel. 3. 4. 5. et Gaerтн. reliquis invitis, qui tuentur *ferre*, id eft, praedicare, dicere. (*Liv. 8, 7, 13.)

tres conspicerent, Q. Servilius, *Quando nec ordinis hujus ulla*, inquit, *nec reipublicae est verecundia, patria majestas altercationem istam dirimet. filius meus extra sortem urbi praeerit. Bellum utinam, qui adpetunt, consideratius concordiusque, quam cupiunt, gerant.*

Vellej. Paterc. 1, 11. *Pseudophilippus a mendacio simulatae originis adpellatus, qui se Philippum, regiaeque stirpis ferebat.* Valer. Max. 9, 15, 4. *Quid Trebellius Calca, quam asseveranter se Clodium tulit.* Tac. 2. Hist. 26. *Timuisse se Paulinus ferebat tantum insuper laboris atque itineris.* De morib. German. 31. *Seque tum demum pretia nascendi retulisse, dignosque patria ac parentibus ferunt.* Mox *curam urbis ignatam ignobilemque aspernari*, pro *ut ingratam*, Gaertn. *ut ingratam, ignobilem*, omissa vocula *que*, Florent.

§. 8. *Parum decorum inter collegas certamen*] Vox *decorum* exsulat a Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *intra collegas* Voss. 2. et Lovel. 3. solito librariorum errore. V. infra ad 5, 27, 2. Mox *Quintius Servilius*, pro *Q. Servilius*, Lov. 4. 5. et Haverk. [Veith.] V. ad Liv. 3, 1, 1.

Quando nec ordinis hujus ulla, inquit. nec reipublicae est verecundia] Cl. Ant. Perizonius ad Livii exemplar suum adscripserat, legendum forte *nec reipublicae est reverentia.* At cui bono? *verecundia* enim est reverentia. Et quidem *verecundia hujus ordinis, reipublicae*, est reverentia, quam auctoritas senatus aut reipublicae in animis eorum excitare debebat. Supra 2, 3, 10. *Plus tamen vis potuit, quam voluntas patris, aut verecundia aetatis.* c. 6, 4. *Quoniam gemini essent, nec aetatis verecundia discrimen facere posset.* 2, 36, 3. *Verecundia majestatis magistratuum timorem vicit.* infra hoc lib. c. 56, 13. *Soluti legum magistratuumque verecundia.* 6, 33, 5. *Inde eos nec sua religio, nec verecundia Deûm arcuisse dicitur.* 10, 13, 8. *Acuebat hac moderatione tam justa studia; quae verecundia legum restinguenda ratus, legem recitari jussit.* 24, 44, 10. *Lictoresque verecundia majestatis ejus taciti anteirent.* 39, 11, 2. *Nec parentis, nec vitrici, nec Deorum verecundiam habere.* Ita *pudor patris* est, quem reverentia paterna in animo filii suscitat, apud Terent. in Andr. 1, 5, 27. *Verecundia adversus regem*, quod locutione hic usurpata *verecundia regis* diceretur, infra obcurrit 37, 54, 7. *Verecundia nostra adversus regem nobis obstat.*

Altercationem istam dirimet] *altricationem* Leid. 2. et Gaertn. V. supra hoc lib. c. 6, 1. Deinde *dirumet* Lipsiens. *diremit* Lovel. 5. a m. 1. Mox *praeerit urbi*, ordine vocabulorum mutato, Lovel. 2. et editiones, quas vidi, ante Aldum.

Bellum utinam qui adpetunt, consideratius concordiusque, quam cupiunt, gerant] *Bellum ut qui appetunt* Lovel. 3. Tum *confideratius* Florent. a m. 1. in quo prius *i* postea mutatum est in *e*, ut sit *confederatius*; quomodo etiam praefert Leid. 2. Sed *confoederatus* non est aevi Liviani. Nihil itaque muto. Cic. pro Quinct. 3. *Paterfamilias et prudens et adten-*

1 XLVI. Delectum haberi non ex toto paſſim po-
pulo placuit. decem tribus sorte ductae sunt; ex
his scriptos juniores duo tribuni ad bellum duxere.
2 Coepta inter eos in urbe certamina cupiditate ea-
dem imperii multo inpensius in caſtris accendi: ni-
hil sentire idem, pro sententia pugnare: sua con-
silia velle, sua imperia sola rata eſſe: contemnere
3 in vicem, et contemni. donec, caſtigantibus legatis,
tandem ita comparatum eſt, ut alternis diebus sum-

tus, una in re paullo minus consideratus. Quinctil. Decl. 1, 2. *Non inprobe speraverim futurum, ut suspecta sint vobis, quae tam considerate ficta sunt.* ubi v. Cel. Burmann. Tum *quam capiunt* Voſſ. 2. et Lovel. 3. De quo scribarum errore v. supra ad praefat. §. 10. Adde (* ad 8, 12, 12.) Doct. Markland. ad Statii 1. silv. 2, 107. *gerant, quam cupiunt* alio ordine Lovel. 4.

§. 1. *Delectum haberi*] *Dilectum haberi* Florent. Voſſ. 1. Leid. 2. Portug. Lipsiens. et Fragm. Hav. V. ad 37, 51, 7.

§. 2. *Pro sententia pugnare: sua consilia velle, sua imperia sola rata esse*] *pro sententia sua*, addita ultima voce, legunt Voſſ. 1. Leid. 2. et Klockian. Hinc voces *pugnare: sua consilia, sua* exsulant a Leid. 2. et Lovel. 1. quemadmodum *sua* ultimo loco ab Harlej. 2. et τὸ *rata* ab Haverk. *rata esse sola* trajectis vocabulis exhibent Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Paullo ante *nihil sentire iidem*, pro *idem*, erat in Haverk.

§. 3. *Caſtigantibus legatis tandem ita comparatum eſt*] *tām*, id est *tamen*, pro *tandem*, praefert Florent. sollemni librariorum lapsu. V. infra ad 22, 2, 11. *caſtigantibus legatis certamen ita comparatum est* codex Neap. Latinii. Male; non enim *certamen*, sed *imperium compararunt.* Τὸ *est* non comparet in Haverk.

Ut alternis diebus summam imperii haberent] Andreas edidit *vel alternis.* GEBH. *vel alternis* editum inveni Romae anno 1472. et Parmae anno 1480. Sed *ut* et *vel* etiam alibi commutantur. V. infra ad 36, 41, 2.

§. 4. *Quae quum adlata Romam essent*] *ablata* Fragm. Hav. a m. 1. V. ad 3, 42, 6. Tum *Roma*, omiſſa virgula literae finalis *m* nota, idem Fragm. Hav. In similem codicem forte etiam inciderunt librarii Lovel. 4. et Haverk. [Veith.] qui, eam scripturam non admittendam videntes, deinde *Romae* reposuerunt. non melius. V. ad cap. praec. §. 3.

Dicitur Q. Servilius, aetate et usu doctus] Non displicet, quod apparet in Palat. tertio *usu doctior.* GEBH. *dicitur Quintius Servilius* Voſſ. 2. V. ad 3, 1, 1. *diciturque Servilius* Lovel. 1. *dicitur quod Servilius* Portug. Cui errori ansam dedit, quod librarius pro litera *Q.* qua praenomen *Quintus* notatur, scriptum crediderit *q;* vel *q,* quae notae sunt τῶν *que* et *quod.* Ceterum *doctior* in

mam imperii haberent. Quae quum adlata Romam 4
essent, dicitur Q. Servilius, aetate et usu doctus, precatus ab Diis inmortalibus, ne discordia tribunorum damnosior reipublicae esset, quam ad Vejos fuisset: et, velut haud dubia clade inminente, institisse filio, ut milites scriberet, et arma pararet.
Nec falsus vates fuit. nam ductu L. Sergii, cujus 5
dies imperii erat, loco iniquo sub hostium castris, quum, quia simulato metu receperat se hostis ad

nullo meorum reperi; quare unicn Gebhardi, ita praeferenti, fidem habere nequeo. Mox *precatus a Diis* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. et Gaertn. *precatus sub Diis* Harlej. 1. Quae lectio nata est, quod litera finalis τοῦ *precatus* perperam repetita sit in voculae sequentis initio. V. ad 10, 17, 10. ex *sab* deinde proclive fuit formare *sub*.

Damnosior reip. esset, quam ad Vejos fuisset] Ita primus edidit Aldus; neque aliter praeferunt scripti omnes. Priores edd. exhibuerunt *lacrimosior*. Praeterea voces, *quam ad Vejos fuisset*, desunt in Gaertn. voces autem *ad Vejos fuisset*, *et velut* in Harlej. 1. Paullo ante *nec discordia*, pro *ne*, habent Lovel. 3. et Lipsiens.

Et, velut haud dubia clade inminente, institisse filio] Palat. tert. *astitisse*. Ex idiotismo vero Italico edidit Andreas *et*, *velut haud dubia clade imminente*, *intimasse filio*. Apage talia ab auctore nitidissimo. GEBH. *dubia haud clade* trajectis vocibus Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Τὸ *haud* exsulat a Portug. Praeterea *intimasse* excusi, quos vidi, Aldo priores. Aldus enim deinde *institisse* recepit, quomodo etiam constanter exhibent omnes scripti. Hinc recte Vossius de vitiis sermon. l. 4, 11. et Cellar. in Antibarb. c. 2. p. 130. reprehendunt lexicographos aliosque, qui ex hoc loco vocem illam Livio vindicare conati sunt; qua nullus ante Solinum, Apulejum, Capitolinum, Spartianum, aliosque ejus aetatis scriptores usus est. In legibus autem utriusque codicis, Theodosiani et Justinianei, frequentissime obcurrit. V. Jac. Gothofr. Glossar. Nomic. Cod. Theodos. et Brisson. de verb. quae ad jus pertinent, signif. ea voce. Contra *inflare* hoc sensu apud Liv. passim obvium. 3, 19, 1. *Inflare tum tribuni Patribus, ut P. Valerii fidem exsolverent*. c. 46, 7. *Quum inflaret adsertor puellae, ut vindicaret, sponsoresque daret*. et alibi saepe.

§. 5. *Nam ductu L. Sergii*] Ultima vox deest in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 1. et 2. *Nam ductu L. Fidenatis* praefert ejusdem N. Mox dictio *iniquo* deficit in Gaertn. Paullo ante vero *Ne falsus vates fuit*, pro *Nec falsus*, legit Lovel. 2. Saepius hae voculae commutantur. Ita mox habuimus §. praec. V. supra ad 3, 47, 7.

Quum, quia simulato metu rece.

vallum, spes vana expugnandi caſtra eo traxiſſet,
repentino inpetu Aequorum per supinam vallem fu-
si sunt, multique in ruina majore quam fuga ob-
6 preſſi obtruncatique: caſtraque, eo die aegre reten-
ta, poſtero die, circumfusis jam magna ex parte
hoſtibus, per aversam portam fuga turpi deserun-
tur. duces legatique, et quod circa signa roboris

perat se hoſtis ad vallum, spes] *in quae simulato metu* Harlej. 2. *quam simulato metu* Lovel. 2. *tum quia simulato metu receperat se hoſtis ad vallum, tum quia spes* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Haverk. Similiter praefert etiam Portug. nisi quod ultima verba ita exhibeat *ad vallum, cum spes.* [*cum quibus simulato* Veith.] Prima vox *quum* exsulat a Lipsiens. et Gaertn. Deinde *qua simulato* Voſſ. 2. Lovel. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. quomodo saepius lapsos eſſe indoctos scribas infra videbimus ad 40, 29, 8. *quibus simulato* Lovel. 4. et 5.

Spes vana expugnandi caſtra eo traxisset] Pall. tres *eo retraxisset.* GEBH. *spes varia* Harlej. 1. Sed ubique ea varietas in scriptis obvia est. V. ad 22, 7, 4. Deinde *oppugnandi* Lipsiens. V. ad 21, 57, 6. Tum *retraxisset* Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.]

Inpetu Aequorum per supinam vallem fusi sunt] *impeto Aequorum* Haverk. Sed v. ad 1, 15, 7. Tum *effusi* Gaertn. V. infra ad Liv. 41, 7, 10. *perfusi* Lipsiens. De *valle supina* v. infra ad 6, 24, 3.

§. 6. *Caſtraque eo die aegre retenta*] Vocülam *que*, quae aberat a prioribus excusis, addidit primus Aldus, cui concinunt omnes scripti. Tum *eodem die* Leid. 1. Lovel. 2. Lipsiens. et Portug. V. infra ad 10, 10, 6.

Circumfusis jam magna ex parte hoſtibus, per aversam portam turpi fuga deferuntur] Habet vetuſtum exemplar *per aversam portam turpi fuga deseruntur.* Subaudi *caſtra.* RHEN. *circum*, pro *circumfusis*, eſt in Leid. 2. *circumis* in Lovel. 1. *circumfusi* in Lovel. 3. Tum *jam ex magna parte*, transpositis vocabulis, Leid. 2. et Haverk. V. supra ad 2, 48, 1. Sed non tantum alio ordine voces obcurrunt in Lovel. 2. et Lipsiens. sed in illis etiam deest τὸ *jam.* Deinde *per advertam portam* Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. quinque, Harloj. 2. Lipsiens. et Haverk. Male. *per portam adversam* foret per illam, quae ducit in hoſtem; at *per aversam portam*, ut servant optimi Florent. Leid. 1. Harlej. 1. et Klockian. eſt per eam, quae eſt ab hoſte remotiſſima. Infra 9, 12, 8. *Pertinacior pars armata per aversam portam erupit.* 10, 34, 4. *Per aversam portam silentio excesserunt.* (* 26, 40. 11.) *aversissima ab hoſte porta* vocatur supra 2, 11, 5. *Porta Esquilina, quae aversissima ab hoſte erat, expellerent pecus.* Saepe *aversus* et *adversus* perperam commutantur. V. ad 2, 31, 6. *per adversam partem* Portug. Ubi primo idem error commiſſus eſt, adeoque reſtituendum *aversam.* Deinde et alterum *partem* admitti nequit.

de exercitu fuit, Tusculum petiere. Palati alii per 7
agros passim multis itineribus, majoris, quam ac-
cepta erat, cladis nuncii Romam contenderunt.
Minus trepidationis fuit, quod eventus timori homi- 8
num congruens fuerat; et quod subsidia, quae re-
spicerent in re trepida, praeparata erant ab tribu-
no militum: jussuque ejusdem, per minores magi- 9

Quamvis enim *aversa pars castrorum*, *urbis*, alibi obcurrant: v. ad 4, 22, 4. hic tamen ferri non potest, quum mox praecesserit *magna ex parte*, et reliqui omnes libri, vulgatum *portam* verius esse, uno ore testentur. Simili modo nonnumquam in Mstis peccatur. V. (*ad 24, 47, 3.) Doct. Oudendorp. ad Frontini 2. Strat. 6, 7. et 3, 9, 2. Tum vocabulum *fuga* non recte scribae culpa neglectum est in Haverk. Denique optime *deseruntur* Rhenanus. Neque aliter omnes scripti et cum iis edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. *deferuntur* primum vidi in Mediol. ed. anni 1480. et inde in recentioribus. Alibi ita errasse librarios antea vidimus hoc libro c. 37, 11.

§. 7. *Palati alii per agros passim multis itineribus*] Ita edidit primus Aldus, eique concinunt omnes scripti. Priores editores vulgarunt *Palantes alii*. V. supra ad 1, 11, 1. Praeterea *itineribus multis* Fragm. Hav. Paullo ante etiam trajectis vocabulis *quod roboris circa signa* Lovel. 4. Deinde *fuit de exercitu* praeferunt Voss. 2. et Lovel. 1. Sed voces *de exercitu* desunt in Lipsiens.

Cladis nuncii Romam contenderunt] *cladis Romam nuncii* Leid. 2. Deinde *contendet* Harlej. 1. *tetenderant* Harlej. 2. et Haverk.

§. 8. *Quod eventus timori hominum congruens fuerat*] *quam eventus* Harlej. 2. et Haverk. V. ad 5, 51, 7. Tum vocem *hominum* neglexit librarius Voss. 2. Denique *congruens erat* Leid. 2. et Lovel. 1.

Subsidia, quae respicerent in re trepida, praeparata erant ab tribuno militum] Primo Palat. sec. *quae respicerent in rem trepidam*. Deinde Pall. tres, *quod subsidia, quae r. i. r. tr. praeparaverant. ab tribuno militum ejusque jussu*. GEBH. *despicerent* Gaertn. V. infra ad 9, 10, 6. Supra hoc lib. c. 17, 5. *Obstringi Fidenatium populum, ne respicere spem ullam ab Romanis posset, conscientia tanti sceleris voluisse*. Hinc *respicerent in rem trepidam* Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Port. Klockian. et Haverk. quod eo modo dictum erit, quo infra obcurrit 34, 6, 6. *In navis administratione alia in secundam, alia in adversam tempestatem usui sunt*. Deinde *praeparaverant*, pro *praeparata erant*, Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] etiam Portug. a m. 2. qui a m. 1. habet *praepararent*. Similes aberrationes in Mstis frequenter obcurrunt. V. infra ad 23, 29, 16. Denique *a tribuno* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 5. et Gaertn.

§. 9. *Speculatores propere missi nunciavere*] Palat. pr. *prope re-*

ſtratus sedato in urbe tumultu, speculatores propere miſſi nunciavere, Tusculi duces exercitumque
10 eſſe; hoſtem caſtra loco non moviſſe. et, quod plurimum animorum fecit, dictator ex senatusconsulto dictus Q. Servilius Priscus; vir, cujus providen-

missi. Forte *propere emissi.* Tertius *propere demissi.* Quid si fuit *dimissi?* GEBH. Male diſtinctis vocabulis *prope remissi* Leid. 1. Lipsiens. Lovel. 2. 3. 4. 5. et Gaertn. [Veith.] *prope missi* Leid. 2. Lovel. 1. et Haverk. V. ad 39, 31, 4. *propere remissi*, repetita syllaba finali vocis praecedentis in vocis sequentis initio, Voſſ. 2. a m. 1. V. ad 37, 41, 5. Tum *nunciare* Fragm. Hav. Paullo ante *per mitiores magiſtratus*, pro *minores*, Lovel. 4. perperam litera *n* in *ti* dissoluta. V. ad 6, 36, 3.

Hoſtem caſtra loco non movisse] *caſtra non movisse*] Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *caſtra non commovisse* Hearnii Oxon. N. cui tamen etiam vulgata scriptura pro varia lectione adscripta erat. Si plures ac fide digniores codices τὸ *loco* deſerent, illud facile abeſſe paterer. Infra 5, 26, 6. *Caſtris multa noctemotis, prima luce aliquanto superioribus locis se oſtendit.* V. de ea locutione Tennul. ad Front. 1, 1, 13. Vocem tamen *loco* servandam eſſe, censet Cel. Burm. ad Suet. Tiber. 64. *caſtra locum non movisse* eſt in Haverk. *caſtra loco movisse* in Voſſ. 2.

§. 10. *Et quod plurimum animorum fecit*] *ei* loco τοῦ *et* praefert Fragm. Hav. V. ad 41, 15, 6. Tum *quod plurimum eis animorum* Lovel. 3. *quam plurimum animorum* Harlej. 1. *quam plurimorum animorum* Leid. 2. *quod plerum animorum* Gaertn. Deinde *fuit*, pro *fecit*, Lovel. 4. errore etiam alibi in Mſtis obvio. V. ad 31, 45, 2.

Ex senatusconsulto dictus Q. Servilius Priscus] *senatusconsultu* Portug. a m. 1. V. infra ad 5, 13, 5. Tum *dicii*, id est *dicitur*, Lovel. 4. Deinde praenomen *Quintus* deest in Harlej. 1. Mox *Sulpicius Priscus* Leid. 1. Lovel. 2. 4. Harlej. 1. Lipsiens. Florent. Klock. Gaertn. et Fragm. Hav. Similiter etiam a m. 1. praeferunt Voſſ. 1. et Leid. 2. Verum ibi inter versus *Servilius* adscribitur. Utramque lectionem, *Q. Servilius Sulpicius Priscus* praefert Lov. 1.

Vir, cujus providentiam in republica quum multis aliis] *ut cujus providentiam* Harlej. 1. *vir cujus providentia* Leid. 1. Lovel. 2. Lipsiens. et Fragm. Hav. Verum vel librarii virgulam, ultimae literae *m* signum, praecedenti literae addere neglexerunt, ut infinitis aliis locis factum est, vel litera illa *m* intercepta eſt a proxima vocula *in*. V. ad 37, 29, 5. Denique *tum multis aliis* Voſſ. 2. Lov. 2. 3. Haverk. et Fragm. Hav. V. ad 6, 23, 3. *cum aliis tempeſtatibus*, omiſſa voce, Lovel. 5.

Quod uni certamen tribunorum suspectum ante rem male geſtam fuerat] *quo certamen* obſeruut Harlej. 2. et Lovel 5. a m. 2. *quo dum certamen* Voſſ. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. a m. 1. Haverk. Fragm. Hav. Lipsiens. et Gaertn. *quod dum certamen* Voſſ. 2. *dum certamen*, prima voce neglecta, Leid. 2. et Lovel. 1. *quo tum certamen* Portug. Conspirant tamen omnes in servanda voce *certamen*, quam pro glossemate habuit vir doctus in ora edit. Curionis. Sed ad sen-

tiam in republica quum multis aliis tempeſtatibus
ante experta civitas erat, tum eventu ejus belli,
quod uni certamen tribunorum suspectum ante rem
male geſtam fuerat; magiſtro equitum creato, a 11
quo ipse tribuno militum dictator erat dictus, filio

sum Livii non adtendit. Non enim Q. Servilium unum tribunorum fuiſſe dicit, quod tamen ejecta voce *certamen* ſtatuet, sed C. Servilii unius tribunorum patrem fuiſſe. Ei autem uni certamen tribunorum non sine cauſſa suspectum fuiſſe eventus belli docuit. Hinc *inspectam ante rem male geſtum* Lovel. 5. Vocula vero *male* omittitur in contextu Lovel. 4. ejusque margini tantum adhaeret. *suspectum ante res male geſta* Lipsiens. Deinde *fuerant* Fragm. Hav.

§. 11. *A quo ipso tribuno militum dictator erat dictus*] Scribe, *a quo ipse tribuno militum dictator erat dictus.* RHEN. Illud *ipso* superest in Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Klockian. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Reliqui recte Rhenano concinunt. Vir doctus ad marginem ed. Caelii Curionis vocem *tribuno* librarii gloſſema eſſe credidit, in qua servanda tamen conspirant omnes codices. Praeterea ubi Livius umquam dixit *dictator militum? dictator dictus erat* habet Leid. 2. Mox *filius suus*, pro *filio suo*, Lovel. 2. et 4. [Veith.]

Nam alii Halam Servilium magiſtrum equitum eo anno fuisse scribunt] Ex veteribus lapid. nummis, itemque ex aliquot manuscriptis libris *Ahalam* scribendum. SIG. Capitolinorum faſtorum auctores eos etiam sequuntur, qui alium magiſtrum equitum fuiſſe volunt, non Q. Prisci dictatoris filium; sed *C. Servilium Axillam* appellant, non *Ahalam*, qui error forsan in Livio librariorum negligentia eſt introductus, ubi, pro *Axilla*, nunc *Ahala* legitur. PIGH. in Annal. ad ann. cccxxxv. p. 194. *Ahalam* etiam omnes mei, praeter Voſſ. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. Atque ita id nomen scribendum eſſe, etiam supra Sigonius monuit ad Epit. hujus libri. Pighii vero sententiam probare non poſſum, qui, pro *Ahalam*, reponendum exiſtimabat *Axillam*. Incertum enim puto, an non *Axilla* et *Ahala* idem habendum sit cognomen, alia tantum orthographia exaratum. Neque obſtare potest, *AXILLAM* quidem Faſtos Capitolinos hoc loco, sed paſſim alibi *AHALAM* scribere. Cicero enim *Alam*, quem alii *Ahalam* vocant, et *Axillam* idem cognomen eſſe teſtatur. Scribens enim ad M. Brutum, cujus mater Servilia *ἀνέφερε τὸ γένος εἰς Ἄλαν Σερβίλιον*, teſte Plutarcho in vita M. Bruti p. 984. inquit in Orat. c. 45. *Quomodo enim veſter Axilla, Ala factus est, nisi fuga literae vaſtioris?* Hinc sequeretur, aliam Livium, aliam Capitolinorum faſtorum auctores scribendi rationem secutos eſſe. Ceterum non tantum in eo, qui magiſter equitum fuit, sed et in eo, qui tertius hujus anni tribunus militum consulari poteſtate fuit, non convenit inter Livium et Faſtos Capitolinos, licet Livius de tribuno scriptores diſſentire non monuerit. Tribunus enim Livio est

suo, ut tradidere quidam, (nam alii Ahalam Servilium magiſtrum equitum eo anno fuiſſe scribunt)
12 novo exercitu profectus ad bellum, adcitis qui Tusculi erant, duo millia paſſuum ab hoſte locum caſtris cepit.

1 XLVII. Transierat ex re bene geſta superbia negligentiaque ad Aequos, quae in Romanis ducibus fuerat.

filius dictatoris, at in Faſtis Capitolinis *C. SERVILIUS Q. F. C. N. AXILLA* vocatur, quum dictator dicatur *Q. SERVILIUS P. F. SP. STRVCTVS. FIDENAS.* Id igitur inter eos conſtat, eumdem tribunum fuiſſe, qui deinde a Dictatore magiſter equitum creatus eſt. Sed de nomine ejus diversam sententiam probarunt. Hinc colligendum videtur, non semper verba Livii ad Fragmenta faſtorum eorum exigenda atque emendanda eſſe. Praeterea vocem *Servilium* non agnoscit Haverk. *τὸ equitum* autem deficit in Port. et Lips. Denique *fuiſſe scribunt eo anno* alio ordine vocabulorum exhibet Voſſ. 2.

§. 12. *Novo exercitu profectus ad bellum*] Duae voces *ad bellum* absunt a Pall. primo ac tertio. GEBH. Easdem tuentur omnes mei, solo tantum Lovel. 3. excepto, in quo itidem omittuntur. Contra vir doctus ad marginem edit. Caelii Curionis vocem inserendam ac legendum censuit *cum novo exercitu:* quod nec ipsum neceſſarium est, praesertim invitis codd. manu et typis exaratis. V. infra ad 22, 9, 5.

§. 1. *Transierat ex re bene geſta superbia negligentiaque*] Tres mediae voces desunt in Portug. quas omnes reliqui recte servant. *ab re bene geſta* legunt Lovel. 2. et Lipsiens. quod vel accipi poſſet pro poſt rem bene geſtam. Eo enim sensu Livium saepe praepositione *a* usum fuiſſe, videbimus ad 23, 6, 1. Vel etiam pro propter rem bene geſtam. Nam et hoc sensu paſſim praepositio illa apud Livium occurrit. V. ad Liv. 24, 30, 1. Ob reliquorum tamen codicum diſſensum vulgatum praefero. Et quidem *ex re bene geſta* eodem modo vel poſt vel propter rem bene geſtam notabit. Ita pro poſt accipitur 10, 26, 7. *Conſtare res incipit ex eo tempore, quo profecti ad bellum sunt.* Eo sensu *prorogatum ex consulatu imperium* saepe apud Livium occurrit, ut 40, 1, 6. c. 25, 1. et alibi. quamvis tamen ibi specialiter notet prorogatum proximo poſt consulatum anno. V. ad Liv. 4, 31, 1. Pro propter autem accipitur 2, 51, 6. *Ex hac clade atrox ira majoris cladis caussa atque initium fuit.* c. 52, 2. *Ex copia deinde otioque lascivire rursus animi.* Sall. Catil. 12. *Ex divitiis juventutem luxuria atque avaritia cum superbia invasere.* ubi v. Cortium, et ad Jugurth. 7, 5. Pro *superbia* autem Portug. tantum praefert *super.* Tum *neglegentiaque* Florent. V. ad 2, 11, 4. At transpositis dictionibus *negligentia superbiaque* exhibent edd. principes, Aldo vetuſtiores, invitis scriptis. Laudandus itaque Al-

fuerat. itaque primo ſtatim proelio quum dictator 2
equitatu inmiſſo antesignanos hoſtium turbaſſet, legionum inde signa inferri propere juſſit, signiferumque ex suis unum cunctantem occidit. Tantus ar- 3
dor ad dimicandum fuit, ut inpetum Aequi non tulerint: victique acie quum fuga effusa petiſſent caſtra, brevior tempore et certamine minor caſtrorum
obpugnatio fuit, quam proelium fuerat. Captis di- 4

dus, qui ita dedit, ut nunc editur. Mox alio etiam ordine *in ducibus Romanis* Harlej. 2.

§. 2. *Quum dictator equitatu inmisso antesignanos hoſtium turbasset*] Tò *quum* neglexit librarius Harlej. 1. Tum *dictator equitū* Gaertn. et Haverk. Hinc *immisso* deeſt in Voſſ. 2. Lov. 4. Lipsiens. Gaertn. Hearnii Oxon. L. 1. et editis, quos vidi, Aldo prioribus. Eamdem vocem non agnoscunt etiam Portug. et Fragm. Hav. sed poſtca tamen margini adscriptam praeferunt. Deinde *antesignarios* Leid. 2. Lov. 4. Gaertn. et Fragm. Hav. quomodo et alibi a librariis peccatum est. Ita supra 2, 20, 10. hoc libro c. 37, 11. infra 6, 8, 3. 7, 16, 6. c. 33, 9. (* 8, 39, 4. 10, 27, 9.) aliisque locis. Literae autem *ri* et *u* saepiſſime ob ductuum adfinitatem in scriptura Longobardica culpa scribarum commutatae sunt. V. supra ad 3, 30, 3.

Inde signa inferri propere jussit] *insigna inferri* Lovel. 3. *signa inferre* Harlej. 1. *inferri signa* trajectis vocibus, Harlej. 2. *propere inferri* Lovel. 2. *inferri prope* Lov. 1. 4. 5. Leid. 2. Lipſiens. Portug. et Fragm. Hav. V. infra ad 39, 31, 4.

Signiferumque ex suis unum cunctantem occidit] *signiferum ex suis* sine copula Fragm. Hav. *signiferum quoque ex suis* editi ante Aldum. Tum vox *unum* deest in Harlej. 2. Deinde *cunctatum* Voſſ. 1. *cunctatur* Lovel. 1. et Leid. 2. pro quo in margine poſterioris *cunctantem* emendatur. At in Leid. 1. inter versus suprascriptum exſtat *dubitantem*, *tardantem*. Alio ordine *cunctantem unum* habet Lovel. 5. Denique *cecidit* Harlej. 2. Quae voces saepe commutari inter se solent. V. infra ad 36, 36, 6.

§. 3. *Tantus ardor ad dimicandum*] *ardor ad dimicationem* Leid. 2. invitis reliquis omnibus. V. infra ad 8, 13, 18. Mox *fuga petita petissent caſtra* Lipsiens. errore scribae, cujus animo jam obversabatur vox sequens, cum pro *effusa* scriberet *petita*.

Brevior tempore et certamine minor caſtrorum obpugnatio fuit] Ita primus Frobenius edidit anno 1535. Et recte, licet non modo omnes vetuſtiores typis exarati, verum etiam quoscumque codices vidi, vel quorum excerpta habui, praeferant *breviore tempore;* nisi quod ultima litera τοῦ *breviore* in Florent. addita videatur ab alia manu. Idem hic scribis fraudi fuit, quod saepe ipsos in errorem perduxisse supra notatum est hoc lib. c. 44, 5. V. etiam infra ad §. 5. et 6. ad c. 48, 2. ad c. 54, 7. ad 5, 27, 6. Praeterea τὸ *minor* non adparet in Harlej. 1. ut nec *caſtrorum* in Lovel. 4. *minor et caſtrorum* habet Harlej. 2.

§. 4. *Captis direptisque caſtris,*

reptisque castris, quum praedam dictator militi concessisset, secutique fugientem ex castris hostem equites renunciassent, omnes Lavicanos victos, magnam partem
5 Aequorum Lavicos confugisse; postero die ad Lavicos ductus exercitus: oppidumque, corona circumdatum, scalis captum ac direptum est.
6 Dictator, exercitu victore Romam reducto, die octavo,

quum praedam dictator militi concessisset] Primam vocem, quae in antiquioribus excusis neglecta erat, sed in omnibus exstat scriptis, restituit recte Aldus. Infra 23, 1, 1. *Post Cannensem pugnam, castra capta ac direpta, in Samnium moverat.* Praeterea ordine alio *Castris captis direptisque* est in Harlej. 2. Deinde *militi dictator concessisset* in Voss. 1. et Lovel. 1. *militi dictator concessit* in Leid. 2. *Tò militi* a m. 1. deerat in Lovel. 5. pro quo in margine adscriptum est *militibus.* ita tamen ut, alio loco inserta voce, praeferat *praedam dictator consensisset* (pro *concessisset*) *militibus.* Male. V. ad 7, 35, 2. Commutantur autem errore scribarum *consensi* et *concessi.* V. infra ad 9, 7, 7.

Secutique fugientem ex castris hostem equites renunciassent] *sicutique* Haverk. *ex castris militem hostem* Portug. Sed vocem *militem* librarius ex verbis proximis hic repetiit. Tum *nunciassent* Harlej. 2. et Haverk. Mox *magnamque partem* Gaertn. et Lovel. 3. *et magnam partem* Lovel. 2.

§. 5. *Ad Lavicos ductus exercitus: oppidumque, corona circumdatum, scalis captum ac direptum est*] *Lavicos ductum* sine praepositione unus Harlej. 2. Sed reliqui eam servant. *ad Lavicos deductus* Lovel. 5. Perperam. Tum *oppidum quasi corona circumdata* Lovel. 5. *oppidumque corona circumdata* Florent. Voss. 2. Leid. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. Utraque locutio *corona circumdata* et *circumdatum* proba est. V. infra ad 30, 19, 8. Verum, ut hoc loco, etiam infra locutus est auctor 23, 44, 3. *Oppidum corona circumdedit.* Et eam etiam lectionem veriorem esse puto. Eadem enim hic peccandi origo, ac modo §. 3. Vox *scalis* deest in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. At similiter *scalarum* mentio fit, ubi urbs corona obpugnatur, 7, 27, 7. *Quum corona militum cincta jam scalis caperetur urbs.* 43, 18, 7. *Corona eam capere conatus est. quum sine intermissione interdiu noctuque, alii aliis succedentes, pars scalas muris, ignem portis inferrent.* Hinc *captum atque direptum* Lovel. 2. et Lipsiens. *captum ac directum* Lovel. 1. Florent. et Leid. 2. lapsu scribae. Etiam alibi ita peccatur. V. ad 37, 31, 5.

§. 6. *Exercitu victore Romam reducto*] *victoria* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed vox *victore* deficit in Lovel. 2. Portug. et Hearnii Oxon. L. 1. Tum *Romam ducto* Leid. 2.

Die octavo, quam creatus erat] *octava die* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *die octava* editi ante Aldum, qui *octavo* dedit, reliquis scriptis adprobantibus. V. ad 8. 11, 15. Deinde *qua creatus erat* Voss. 1, Leid. 2. et ed. Parm. anni 1480. *quo creatus erat* Portug. Male.

quam creatus erat, magiſtratu se abdicavit; et op-
portune senatus, priusquam ab tribunis plebi agra-
riae seditiones, mentione inlata de agro Lavicano di-
videndo, fierent, censuit frequens, coloniam Lavi-
cos deducendam. coloni ab urbe mille et quingenti 7
missi bina jugera acceperunt. Captis Lavicis, ac
deinde tribunis militum consulari poteſtate, Agrippa

quam hic ponitur pro poſtquam. V. infra ad 28, 16, 14.

Et opportune senatus, priusquam ab tribunis plebi agrariae seditiones, mentione inlata de agro Lavicano dividendo, fierent] Vocula *et* exsulat ab Lovel. 2. Lipsiens. Gaertn. et Haverk. *senatu*, pro *senatus*, habet Fragm. Hav. Tum *ab tribunis plebis agrariae seditionis mentio illata de agro Lavicano dividendo fieret* Neapol. Latinii. *a tribunis plebis agrariae seditionis menciones illatae* etc. *fierent* editi ante Aldum, qui deinde emendavit, ut nunc editur, nisi quod tamen *tribunis plebis* retinuerit. nam *plebi* primus dedit Cl. Jac. Gronovius. Aldo fere ac Gronovio consentiunt scripti mei, in paucis tantum ab illis in diversa abeuntes. *a tribunis plebis* habent Leid. 2. Lovel. 5. Portug. et Gaertn. *a tribunis plebi* Voſſ. ambo, et Lovel. 1. ac 3. *ab tribunis plebi* Harlej. 2. Lovel. 2. 4. et Florent. *ab tribunis plebei* Lipsiens. *ab tribunis plebi plus* Haverk. Tum *agrariae seditionis* Lipsiens. Port. a m. 1. et Fragm. Hav. Denique *fieret* idem Fragm. Hav.

Censuit frequens coloniam Lavicos deducendam] *censuit frequentem coloniam* Lovel. 2. et Gaertn. De cauſſa erroris v. paullo ante hoc cap. ad §. 3. Non intellexerat etiam librarius vim τοῦ *frequens*. V. supra ad 2, 45, 6. Deinde *in Lavicos* Lovel. 5. et Harlej. 2. Verum praepositio nata eſt ex ultima litera proximae vocis *coloniam*. V. infra ad 37, 11, 4.

§. 7. *Coloni ab urbe mille et quingenti missi*] *mille quingenti* excusi ante Aldum, qui interposuit τὸ *et*, quod et omnes agnoscunt scripti. Sed *missi mille et quingenti* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *acceperant*, pro *acceperunt*, Voſſ. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. 1. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. Idque dare voluiſſe videtur librarius Lip[…]ns. qui tamen per errorem scripsit *accperat*. Mox etiam *Captis Lavicanis*, pro *Lavicis*, Florent. Leid. 2. Lovel. 1. 2. Harlej. 2. Klockian. et Voſſ. 1. a m. 1.

Ac deinde tribunis militum consulari poteſtate Agrippa Menenio] Veteres plerique libri, *ac deinde tribunis militum consulari poteſtate creatis Agrippa* etc. SIG. Intrusit Sigonius τὸ *creatis* ex suo: neque aliter secundus Palat. Ast reliqui duo cum vetuſte cusis ejiciunt; meo animo, optime. GEBH. Veniam des, licet, et commeatum τῷ *creatis*. Sufficit participium verbi subſtantivi subintelligi. J. FR. GRON. Libris Sigonii consentiunt ex meis soli Lovel. 2. et Gaertn. ex Hearnii Oxoniensibus unus N. proxime vero accedit Haverk. praeferens *tribunis militum creatis con-*

Menenio Lanato, et L. Servilio Structo, et P. Lucretio Tricipitino, iterum omnibus his, et Sp. Ru-
8 tilio Craſſo, et insequente anno A. Sempronio Atra-

sulari poteſtate. Sed recte Gronovius ac Gebhardus *τὸ creatis* a mala manu eſſe, et ab interpolatore additum monuerunt. Alibi saepe participium verbi substantivi subintelligi solet, quod non adsecuti librarii variis modis Livium corruperunt. V. supra ad 3, 15, 8. hoc lib. ad c. 41, 12. infra ad 5, 34, 9. 7, 27, 7. 22, 31, 5. (* 23, 20, 6.) 26, 39, 10. 34, 30, 2. (* c. 33, 3.) 36, 6, 2. 39, 16, 3. (*45, 38, 9.) et alibi. Idem, qui hic, error etiam in quibusdam codd. committitur infra 6, 31, 1. Praeterea *Agrippa Menio* Lovel. 3. Sed librarius duas literas *en* repetere neglexit. Eodem modo plures codices peccarunt in hac voce supra 4, 11, 5.

Et L. Servilio Structo, et P. Lucretio Tricipitino iterum omnibus his] Hic *Servilius* in plerisque codicibus omiſſus erat, sed omnino tres eſſe oportuit: neque enim de duobus Livius dixiſſet *omnibus*. At in prioribus L. Servilium inter tribunos militum consulari poteſtate non reperias, sed prioris anni tribunus *C. Servilius* Prisci filius fuit, qui etiam *Structus* dictus est. Quamquam hoc fortaſſis lectorem moratur, quod nulla cauſſa referatur continuati honoris. At Livius aliquando causas recitat, aliquando omittit; ut patet anno CCCXLVII. [infra hoc lib. c. 56, 2.] de Cn. Coſſo, ubi nulla causa continuati honoris narratur. At anno CCCXLVIII. [c. 57, 12.] de C. Servilio Hala utique narratur. Quare *C. Servilius*, non *L.* videtur legendum. GLAR. In vetuſtioribus Livii exemplaribus *L. Servilius Structus* non reperitur, quem desiderari ex Livii verbis facile collegimus, quum prioribus nominatis praeter Veturium adjiciat, *omnibus his iterum*, quod de duobus solis alioquin non dixiſſet. Atque Diodorus [l. 13. p. 334.] quatuor eo anno fuiſſe tribunos teſtatur et nominat P. Lucretium, C. Servilium, Agrippam Menenium et Sp. Veturium. Ex quo C. Servilium poſtea in Livio a correctoribus adjectum fuiſſe fit verisimile. Attamen non C. Servilium Axillam eſſe, qui jam ante bis tribunus militum fuerat, ex eodem Livio colligimus; quum omnes hujus anni praeter Sp. Veturium tribunos iterum dicat. Sed L. Servilium Structum potius exiſtimamus, qui antea semel tribunus militum anno CCCXXXI. librariorum culpa praetermiſſus erat. Fruſtra igitur miretur aliquis, quod Livius rationem non reddat, cur Servilio sit honos continuatus, cum hic plane alius ab illo superioris anni sit, quem Dictatoris filium volunt quidam Annales, Faſti Capitolini *C. Axillam* vocant. PIGH. in Annal. ad ann. CCCXXXVI. p. 195. Voces *et L. Servilio Structo*, quae a vetuſtioribus excusis aberant, primus adjecit Aldus. Eum autem non ex Diodoro, ut Pighius censuit, sed ex Mſtis potius illas revocaſſe exiſtimo. Certe easdem servant omnes noſtri codices, nisi quod voculam *et* omittant Lovel. 4. et Haverk. *Sterctio* autem, pro *Structo*, legit Lovel. 3. *Strâco* Lovel. 4. [*Strinco* Veith.] Servasse eadem vocabula videntur etiam Hearnii Oxonienses, qui ex illis nihil aliud notavit, quam codicem C. praeferre *L. Servilio*, omiſſo *τῷ Structo*. Recte autem Pighius vulgatum *L. Servilio* tuetur contra Glareanum, emendantem *C. Servilio*. Glareanum

tino tertium, et duobus iterum M. Papirio Mugillano, et Sp. Nautio Rutilo, biennium tranquillae externae res, discordia domi ex agraris legibus fuit.

autem hic verum videre non potuiſſe, mirum non eſt. Supra enim hoc libro c. 42, 2. ubi primus L. Servilii Structi tribunatus consularis memorari debuerat, nomen ejus culpa librariorum omiſſum fuiſſe poſt Glareanum demum viri docti docuerunt. *Tricipinio* male Lipsiens. Ceterum *iterum cum omnibus his* praefert Haverk. Sed vocula *cum* perperam nata est ex proximae ultimis literis. *iterum et omnibus his* Lipsiens. qui sequentem voculam *et* ante ultimi tribuni nomen omisit. At voces *omnibus his* deficiunt in Lovel. 2.

Et Sp. Rutilio Crasso] Lege *Sp. Veturio*, ex Diodoro [l. 13. p. 334.] qui Σπόριον Οὐετούριον habet, non Ῥουτίλιον. et recte. Nam Rutilia gens plebeja est: hic patricium tribunum militum quaerimus. Et vero *Crassus* cognomen *Veturiorum*, non *Rutiliorum*. SIG. *Veturium* magis probarem, quod plebejos illa aetas non admittebat ad summos magiſtratus, ex quorum numero erant *Rutilii*. PIGH in Annal. ad cccxxxvi. p. 196. Vulgatum noſtri omnes servant, nisi quod *Rutilo* sit in Haverk. et *Grasso* in Leid. 1. Lovel. 2. et Fragm. Hav. *Grosso* in Lipsiens.

§. 8. *Et insequenti anno A. Sempronio Atratino tertium*] *insequente anno* Florent. Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harl. uterque, Lipsiens. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. quorum auctoritate in contextum admisi. V. infra ad 38, 24, 5. *ac Sempronio*, pro *A. Sempronio*, Voſſ. 1. et Lovel. 1. *L. Sempronio* Lov. 2. 4. Lipsiens. et Gaertn. Malc. V. ad 4, 44, 1. Deinde *Atracino* Harlej. 2. Portug. et vetuſtae edd. *Atracinio* Lovel. 4. *Atractino* Lovel. 3. *Attratino* Lipsiens. V. supra hoc lib. ad c. 7, 1. Denique *tertio* Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. et Haverk. Mox *Mugilano*, pro *Mugillano*, Florent. Voſſ. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 4. 5. Portug. Gaertn. et Haverk. *Mulgilano* Lipsiens. V. supra hoc lib. ad c. 7, 10.

Et Sp. Nautio Rutilio biennium] Hoc item anno desideratur nomen quarti tribuni militum. Itaque lege *Sp. Nautio Rutilo, et Q. Fabio Vibulano, biennium*. Hic enim ab auctoribus Capitolinis et a Diodoro [l. 13, p. 335.] in hunc annum editur. Intercidit autem, ut alii superiores, librariorum vitio, non Livii: quod ex eo intelligi poteſt, quod Livius biennio poſt Q. Fabium Vibulanum iterum tribunatum aït cepiſſe; cum tamen, quando primum ceperit, nunquam tradiderit, nisi hoc anno dicamus. Haec autem quaeſtio quantopere torserit Glareanum, ex scriptis ejus intelligi potest. SIG. *Q. Fabius* in Livii codicibus culpa librariorum omnino omiſſus est. Monſtrant hoc Capitolina fragmenta et etiam Diodorus [l. 13. p. 335.] qui Fabium non praeterit, et quatuor ejus anni tribunos recenset. Insuper Livius ipse paullo poſt [c. 49, 7.] recte Q. Fabium *tribunum II.* nominat. Quod merito torsit Glareanum, quum priorem hunc ejus tribunatum non inveniret. PIGH. in Annal. ad ann. cccxxxvii. p. 196. Vulgo omiſſus *Q. Fabius Vibulanus* etiam deest in omnibus scriptis. Huc tamen revocandum non dubito. Alibi vul-

1 XLVIII. Turbatores vulgi erant Spurii Maecilius
quartum et Metilius tertium tribuni plebis, ambo
2 absentes creati. et quum rogationem promulgassent,
ut ager ex hostibus captus viritim divideretur, ma-
gnaeque partis nobilium eo plebiscito publicaren-

go tribunorum nomina in Livio neglecta fuisse, supra dictum est ad c. 42, 2. Ceterum voculam *et* omittunt Lovel. 5. Harlej. 2. et Haverk. *Surio*, pro *Spurio*, praefert Harlej. 1. Tum *Rutilio* Florent. Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. ambo, Portug. Lipsiens. Klockian. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et vetustae edd. usque ad Sigonium. V. infra ad c. 52, 4. Deinde *biennio tranquillae* Fragm. Hav. Denique mox *res externae*, transpositis vocibus, Haverk. *hesternae res* Gaertn. passim obvio errore. V. ad 40, 14, 2.

§. 1. *Turbatores vulgi erant Sp. Mecilius quartum et Metilius tertium*] Puto legendum esse *Spurii Mecilius*; ut intelligatur, ambos eos praenomine *Spurii* praeditos. SIG. Palat. sec. *et Messius tertium*. Ut et mox, *quam Mecilius Messiusque largitione pessimi exempli concirent*. GEBH. Puto, recte Sigonium *Spurii* legendum monuisse; ut innuat Livius, utrique tribuno idem illud *Spurii* praenomen fuisse. Nam et alibi Livius, si duo junctim memorati eodem praenomine adpellantur, id ita efferre solet. Infra 40, 18, 2. *Praetores inde facti duo Q. Fabii Maximus et Buteo* etc. (* 10, 1, 7.) Id vero non intelligentes librarii verba Livii corruperunt. Ita recte J. Fr. Gronovius infra edidit 10, [illegible], 7. *Equitibus legatos alios Cajos Caedicium et Trebonium praefecit*. Similiter etiam restituendum credidit 35, 5, 14. *Praefecti socium quatuor, Marci Genucius et Marcius tribuni militum secundae legionis*. Ubi tamen vulgatam lectionem veriorem puto. V. etiam Casaub. ad Sueton. Caes. 9. Sigonii conjectura Pighio etiam placuit, qui in Annal. ad ann. CCCXXXVII, p. 197. utrique tribuno *Spurii* praenomen tribuit. Praeterea *Sp. Metilius quarto et Mecilius tertio* Lovel. 1. *Sp. Metillius quarto et Metilius tertio* Voss. 1. *Sp. Metilius quarto et Metilius tertio* Voss. 2. Lovel. 4. 5. et Lipsiens. *Sp. Metilius quarto et Mecilius tertio* Portug. et Fragm. Hav. *Sp. Metilius quartum, et Meilius tertium* Leid. 2. *Sp. Metilius quarto et Messius tertio* Lovel. 2. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. *Sp. Mecilius quarto et M. Cecilius tertio* Lovel. 3. V. etiam infra hoc cap. ad §. 12. Vulgato consentiunt soli Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. nisi quod *quarto* et *tertio* praeferant. Scribendum autem cum diphthongo *Maecilius*, ut Gruterus postrema ed. eumque secuti recentiores fecere. In eo autem Gruterus Pighium secutus videtur. Quare miror, ipsum non similiter supra etiam scripsisse 2, 58, 2. ubi vide, quae notantur. Ceterum videri posset Livius rotundius scripsisse, *Turbatores vulgi Spurii Maecilius quartum, et Metilius tertium tribuni plebis, ambo absentes creati, quum rogationem promulgassent*. Verum invitis scriptis voces *erant* atque *et* delere non audeo. V. infra ad 21, 36, 4.

Tribuni plebis, ambo absentes creati] *praesentes* in antiquis Aldinis. Puto *prensantes*. Nam prensabant,

tur fortunae; (nec enim ferme quidquam agri, ut 3
in urbe alieno solo posita, non armis partum erat;
nec, quod venisset adsignatumve publice esset, prae-
terquam plebs habebat) atrox plebi Patribusque 4
propositum videbatur certamen: nec tribuni mili-

ut continuarentur propter rogationem ab ipsis promulgatam. Despice, lector, quid probes: nam vulgata lectio *ambo absentes creati* sane vitiosa videtur. PIGH. in Annal. ad ann. 337. p. 197. Quia in Aldino *praesentes* invenit, *prensantes* corrigit Pighius in Annalibus ad hunc annum. Si soli hi *prensantes* facti, patior: sin id plerorumque omnium, cur de his solis dicatur, causa nulla est. Sic supra c. 42. *Plebs tribunos absentes Sex. Tempanium* etc. Sed, inquit, prensabant, ut prorogaretur illis magistratus propter rogationem promulgatam. Immo ex Livio nihil amplius colligas, quam promulgasse, postquam erant creati. J. FR. GRON. Non tantum omnes, quos vidi, excusi, verum etiam varii Aldini, sive qui anno 1518. et cum notis Sigonii postea aliis annis ex officina Aldina prodierunt, sine ulla varietate *absentes* praeferunt. Nescio itaque, quos vetustorum Aldinorum *praesentes* exhibentium nomine innuat Pighius, nisi forte ipsi videre contigerit codices scriptos, quos Aldus Livium editurus consuluit. Verum iis merito opponimus meorum omnium consensum, similiter *absentes* praeferentium. quare cum Gronovio vulgatam scripturam adversus ejus conjecturam defendendam arbitror. Quinam autem in hac re *absentes* vocentur, v. supra ad hujus lib. c. 42, 1. Ceterum vox *ambo* deest in Harlej. 2. *creati absentes* habent Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *absentes creari* Harlej. 2.

§. 2. *Ager ex hostibus captus viritim divideretur*] *ex hostibus captis* Haverk. V. ad cap. praec. §. 3. Mox *plebe scito* Lovel. 5. An librarius voluit *plebeiscito?* Sed reliqui nihil mutant.

§. 3. *Quidquam agri, ut in urbe alieno solo posita, non armis partum erat*] Vox *agri* deficit in Voss. 2. Deinde *in urbe, alieno in solo posita* Neapol. Latinii. Livius supra 1, 21, 2. *Castra, non urbem, positam in medio ad sollicitandam omnium pacem crediderant.* 38, 13, 11. *In finibus Pisidarum posita est urbs, in ea parte, quae vergit ad Pamphylium mare.* Justin. 22, 5. *Huc accedere, quod urbes castellaque Africae non muris cinctae, non in montibus positae sint.* 24, 6. *Templum Apollinis Delphici positum est in monte Parnaso.* Ovid. 15. Met. 58.

Talia constabat certa primordia fama
Esse loci, positaeque Italis in finibus urbis.

At reliqui codd. a vulgata scriptura stantes praepositionem non admittunt. Ita Silius, perpetuus Livii imitator, 3, 3.

Extemplo positos finili cardine mundi
Victor adit populos.

Praeterea *alieno posita solo* Portug. a m. 1. Tum *nisi armis partum* Lovel. 2. 5. Gaertn. et Portug. a m. 2. in quo primae lectionis vestigia tanta cura deleta sunt, ut, quid olim exaratum fuerit,

tum, nunc in senatu, nunc in conciliis privatis principum cogendis, viam consilii inveniebant; quum

intelligi nequeat. *nisi per armis partum* Lipsiens.

Nec, quod venisset adsignatumve publice esset, praeterquam plebs habebat] *ne quid* Lovel. 2. et Lipsiens. *ne quod venisset* Voss. 2. Leid. uterque, Lovel. 1. 3. 5. Portug. a m. 1. et Fragm. Hav. *neque venisset* Lov. 4. et Harlej. 2. [Veith.] Deinde *ad signanũ reipublicae* idem Harlej. 2. *adsignatum publice* Lipsiens. *adsignatumne publice* Lovel. 2. et Haverk. Tum *praeter quem plebs* Lovel. 4. *praeterquam quod plebis* Voss. 2. et Lovel. 2. *praeterquam plebes* Haverk. quomodo etiam in Palat. sec. esse, Gebh. supra monuit ad 2, 55, 2. V. ad 1, 20, 6. Reliqui mei omnes receptum tuentur. Denique *habebant* Lipsiens.

§. 4. *Nunc in coucilils privatis principum cogendis viam consilii inveniebant*] Ita primus edidit Caelius Curio, verosimiliter eam ob caussam, quod mox §. 5. suo tempore receptum videret in contextum *minimus natu ex Patrum concilio.* Vel potius, quoniam Aldus inter errata ita reponendum monuit. Priores omnes, quos vidi, vulgarunt *consiliis*. Et ita praeferunt Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Klockian. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. ambigue *consciliis* Lipsiens. quemadmodum plerumque alibi. Si hic intelliguntur congressus secreti sive coetus ac coïtiones principum, legendum erit *conciliis* secundum illa, quae Gronov. notat ad Liv. 44, 2, 5. et ad 2, 54, 7. V. etiam supra ad 4, 6, 6. Deinde vox *privatis* non adparet in Leid. 2. et Lovel. 1. neque in contextu Fragm. Hav. cujus tamen margini a m. 2. adscripta est. Hinc *principium* Lovel. 1. V. supra ad 2, 27, 12. Tum *cogendi viam consilii* Voss. 2. et Lovel. 5. Non intellexerunt librarii locutionem *cogere senatum*, quam inlustravit Gronov. ad Liv. 30, 4, 1. *consilii veniebant* Florent. Sed prima syllaba *I* vel *in* elisa est a proxime praecedentis vocis syllaba finali. V. infra ad 35, 8, 9. Paullo ante *plebi Patribus propositum*, expuncta vocula *que*, Haverk. *plebi Patribusque positum* Lovel. 2. et Lipsiens. Etiam alio ordine *certamen videbatur* Lov. 4.

§. 5. *Quum Ap. Claudius. nepos ejus, qui decemvir*] Primus Appius Claudius, qui anno sexto ab urbe liberata Romam profectus erat, id consilii, cujus hic fit mentio, dedit, M. Fabio et Cn. Manlio consulibus anno ab urbe condita CCLXXIV. ac ab eadem liberata tricesimo. Hic autem duos habuit filios Appium Cajumque Claudios. De Appio Claudio Appii filio Livius l. 2. sub finem, qui cum T. Quinctio Capitolino consul fuit anno ab urbe condita CCLXXXIII. et die dicta a M. Duillio et Cn. Siccio mortuus est. De Cajo vero Claudio Appii filio Liv. 3, [15, 1.] qui cum P. Valerio Publicola consul fuit anno ab urbe condita CCXCIV. quo anno Herdonius Capitolium cum exsulibus ac servis occupaverat. Rursus tertius Appius, secundi Appii filius, fuit decemvir, cujus hic nepos a Livio dicitur, sed errore, ut puto, codicum. Nam ego filium credo, idque ea potissimum de caussa, quod post quinquagesimum ab hoc annum nepos decemviri Appius Claudius ad finem libri sexti [c. 40, 2.] nominatur. Praeterea primus Applus non ejus proavus erat, siquidem ipse ne.

Ap. Claudius, nepos ejus, qui decemvir legibus scribendis fuerat, minimus natu ex Patrum concilio, di-

pos decemviri fuit, sed potius abavus. Certe temporum ratio non convenit, ut et hic nepos fuerit decemviri, et item ille, qui libro sexto adversus tribunos habet concionem. Ipse etiam Livius anno ab urbe condita cccxxxi. decemviri filium vocat hunc Appium [4, 36, 5.] Est et ejus mentio ab initio libri sequentis [c. 2, 13.] GLAR. Hoc loco nihil eram dicturus, nisi me ad hanc orationem suscipiendam Glareanus impulisset, qui inquit, legendum esse: *Ap. Claudius filius ejus, qui decemvir.* Movetur autem Glareanus, quod *proavum* suum hic memoret Ap. Claudium illum, qui primus ex Sabinis venit, quem *abavum* fuisset dicturus: si hic vere nepos decemviri fuisset. Errat autem, quia non intelligit, *proavum* saepe improprie poni, et Ciceronem, ad Ap. Pulchrum cum scriberet, Ap. Claudium Caecum proavum ejus vocasse [3. ad Famil. Ep. 11.] qui ne atavus quidem proprie dici posset. Quoniam autem is multos alios Livii locos in his Claudiis male habere putat, et sine ratione, ut uno loco occurram omnibus, Claudiorum gentem hic usque ad Ap. Claudium Caecum exponam. †. „Glareanus de proprietate linguae „recte judicavit. quod si auctor „improprie locutus est, nihil ad „Glareanum. Sed vide hic inge„nium Sigonii: qui quum majo„rem hujus genealogiae partem „ex Glareano habuerit, gratiam „scilicet rependit convitiis." †.

Actius Clausus,
qui post Ap. Claudius, ex Sabinis venit: auctor intercessionis per tribunos plebis. consul ann. CCLIX.

- Ap. Claudius Sabinus consul anno CCLXXXI.
  - Ap. Claudius Ap. F. Ap. N. Crassinus decemvir ann. CCCI. CCCII. CCCIII. mortuus.
    - Ap. Claudius Crassus tribunus mil. CCCXXX. idemque decemviri filius et juvenis a Livio dicitur [4, 36, 5.]
      - Ap. Claudius Crassus Sabinus Regillensis Trib. mil. CCCLII. Dictator CCCXCIII. Idem a Livio [4, 48, 5.] dicitur anno CCCXXXIX. minimus natu ex patrum concilio et decemviri nepos. Itemque in ann. CCCLII. et CCCLXXXVII.
        - C. Claudius Regillensis dictator anno CDXVIII.
          - Ap. Claudius C. F. Ap. N. Caecus censor ann. CDXLII. consul ann. CDXLVI. CDLVI.
          - Ap. Claudius C. F. Ap. N. Caudex consul CDLXXXVI. Caeci frater. Gellius [l. 17, 21.]
      - P. Claudius Crassus, de quo nihil accepimus.
        - P. Claudius P. F. Crassus consul anno CDVI.
- C. Claudius Sabinus Ap. F. decemviri patruus, consul anno CCXCII.

6 citur dixisse; *Vetus se ac familiare consilium domo ad-*
ferre. proavum enim suum Ap. Claudium ostendisse Pa-
tribus viam unam dissolvendae tribuniciae potestatis per
7 *collegarum intercessionem. Facile homines novos auctori-*
tate principum de sententia deduci, si temporum inter-

SIG. Incertus haereo, utrius, Glareani an Sigonii, sententiam probem. Quamvis enim contendenti Sigonio libenter concedam, *avus*, *proavus*, ac similiter *nepos*, *pronepos* non semper stricte apud historicos accipi, sed iis vocabulis in genere nonnumquam majores ac posteros indicari, non displiceret tamen Glareani conjectura, si codicis auctoritas accederet. Ad id enim permoverent verba *minimus natu ex Patrum concilio*, si constaret, ea non ita accipienda esse, quasi Livius vellet, Ap. hunc Claudium omnium senatorum natu minimum fuisse, sed definite eorum senatorum, quos tribuni militares in *concilia privata* evocarant. Eo autem tantum *principes senatus* evocatos fuisse, supra dixerat: *Nec tribuni militum nunc in senatu, nunc in conciliis privatis principum cogendis, viam consilii inveniebant.* Per *principes* autem *senatus* indicantur summis honoribus functi, et ita auctoritate, rerum gestarum amplitudine, et dignitate reliquis senatoribus praecellentes. Hinc sequeretur, intelligi Ap. Claudium, quem Livius supra c. 35, 4. tribunatum militarem gessisse narrat, et c. 36, 5. *inpigrum juvenem* vocat, quo eodem *juvenis* adpellatione etiam infra adficitur §. 10. hujus cap. id est octavo anno post gestum tribunatum. Juventas autem vulgo finiebatur anno aetatis 45. Obstat etiam non nihil Sigonii sententiae, quod vix senator esse posse videatur filius ejus, qui ipse octavo anno ante adhuc *juvenis* vocatur. Praeterea illud etiam, ipsum hunc Ap. Claudium, licet minimum natu ex Patrum concilio, tamen, quum tam promtae ac maturae indolis experimentum edidisset, ad honores summos non promotum fuisse, nisi demum tertio decimo anno postea. Contra Sigonii sententiam probant verba Livii infra hoc cap. §. 11. *Misso senatu*, quae docent, Ap. Claudium non in privato concilio, sed in senatu, vetus ac familiare proavi consilium subgessisse, adeoque non minimum natu *inter principes senatorum*, sed *inter senatores* fuisse. Arbitrium itaque hujus rei sit penes lectorem. Ceterum *tum Ap. Claudius* Voss. 1. Gaertn. Lovel. 1. 2. et Leid. 2. V. ad Epit. Liv. l. 48. prope fin. *tum cum Ap. Claudius*, utraque lectione juncta, Haverk. *tunc Ap. Claudius* Lips. et inpressi ante Aldum, quorum plerique insuper distinguunt, *viam consilii inveniebant. Tunc Ap. Claudius.* Paullo post *legionibus scribendis* Lovel. 1. V. ad 6, 39, 7. *licibus scribendis* Florent. sed litera *c* altera manu mutata est in *g*. *legibus inscribendis* Lovel. 5.

Minimus natu ex Patrum concilio] Ita primus edidit Aldus. Tempore priores praeferunt *ex Patrum concilio*; quam lectionem servarunt etiam Lovel. 2. 4. Portug. Gaertn. et Haverk. *ex Patrum conscilio* more solito habet Lipsiens. In reliquis *concilio* fuisse videtur: idque praestare puto non tantum ob illa, quae supra dicta sunt ad §. 4. Verum etiam

dum potius, quam majestatis, memor adhibeatur oratio.
Pro fortuna illis animos esse. ubi videant, collegas prin- 8
cipes agendae rei gratiam omnem ad plebem praeoccu-
passe, nec locum in ea relictum sibi; haud gravate ad- 9
clinaturos se ad caussam senatus, per quam universo or-

quod *consilium* pro senatu quidem dicatur, sed *consilium Patrum* vel *senatorum*, pro ipsis senatoribus, alibi me legere non meminerim. At *concilium senatus* est apud Silium 13, 306.

Matronae puerique ruunt, moestumque senatus
Concilium.

Utrum autem hic intelligendi sint senatorum principes, an vero senatores in genere, dubium esse dixi ad verba praec. Ceterum vox *natu* deficit male in Lovel. 3. Supra 3, 35, 7. *Comitiorum illi habendorum, quando minimus natu sit, munus consensu injungunt.*

§. 6. *Proavum enim suum Ap. Claudium ostendisse Patribus viam unam*] Voces *enim* et *Patribus*, quae a prioribus excusis exsularant, primus Aldus recepit. Easdem etiam agnoscunt omnes scripti mei. *Proavumque enim suum* est in Lovel. 4. Paullo ante *domo ferre*, pro *adferre*, habet Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 7. *Quam majestatis memor adhibeatur oratio*] *magestatis* Leid. 1. quomodo alibi saepe culpa librariorum, vel corrupta temporum orthographia, vel prava verba praecuntium prnnunciatione in Mstis exaratum obcurrit. (*contrarium v. ad 10, 46, 2.) Ea autem scriptura caussa exstitit, eur alii deinceps ulterius eorrumperent, et scripserint *magistratus*, quemadmodum praeferunt Voss. 2. Harlej. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. et Fragm. Hav. (Veith.) Praeterea *adhibebatur* Voss. 1. a m. 1. et Lipsiens.

§. 8. *Pro fortuna illis animos esse. ubi videant collegas*] *Pro fortuna vel animos esse* Portug. *Pro fortuna animos illis esse* Haverk. *Per fortunam illis animos esse* Lovel. 4. et 5. (Veith.) Tum *ubi videat* Lovel. 5. *ubi videantur* Haverk. (*ut videant* Veith.) Mox *nec locum in eo relictum*, pro *in ea*, Gaertn.

§. 9. *Haud gravate adclinaturos se ad caussam senatus*] *gravare* Harlej. 2. Dein *declinaturos* Lovel. 2. et Gaertn. *inclinaturos* Lovel. 4. Sed duplici lectione juncta *adinclinaturos* Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. a m. 2.

Per quam universo ordini cum primoribus se Patrum concilient] Lego *per quam cum universo ordini tum primoribus se Patrum concilient.* T. FABER. Fabri conjectura a nullo codice probatur: quare vulgatum servo. Doujatius etiam Fabri emendationem non omnino necessariam judicat; sed vulgatam lectionem hoc modo exponit, *accessuros ad partes senatorum, quas si amplexi fuerint*, agentes *cum primoribus senatorum possint totius senatus favorem sibi comparare.* Verum unde ita supplendi licentiam sibi datam esse probabit? Suadebat Ap. Claudius, ut principes senatus tribunos prensarent, quos tanto facilius se ad caussam senatus adclinaturos ominatur, quod intelligant, ita se universo ordini cum primoribus Patrum, sive non tan-

10 *dini cum primoribus se Patrum concilient.* Adprobantibus cunctis, et ante omnes Q. Servilio Prisco, quod non degeneraffet ab stirpe Claudia, collaudante juvenem, negotium datur, ut, quos quisque poffet ex collegio tribunorum, ad interceffionem per-

tum primoribus Patrum, sed etiam universo ordini, conciliari; se conciliari universo ordini senatorio, quo tempore conciliabantur primoribus Patrum. Mox hoc cap. *Suadendo, monendo, pollicendoque, gratum id singulis privatim, gratum universo senotui fore. primoribus Patrum se concilient* alio ordine habet Haverk. *prioribus se Patrum concilient* Gaertn. Male. V. supra ad 3, 36, 5.

§. 10. *Q. Servilio Prisco, quod non degenerasset ab stirpe Claudio*] *Quintio Servilio* Voff. 2. V. supra 3, 1, 1. Tum vox *Prisco* exsulat ab Hearnii Oxon. L. 1. Hinc *a stirpe* Voff. ambo, Leid. 2. Lovel. 3. 4. 5. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Denique *Claudiana* Voff. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Lips. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Vulgatum *Claudia* praeftat. V. Gronov. ad Liv. 1, 3, 7. Mox *collaudato juveni* perperam Gaertn. et Lovel. 2. *collaudatim juveni* Lovel. 4.

Ad interceffionem perlicerent] *polliceret* Voff. 1. et Leid. 2. pro *pellicerent*, facili lapsu. *perliceret* Fragm. Hav. *ad interceffionem tribunorum perlicerent*, addita voce ex praecedenti, Lovel. 1. Paullo ante *ex collegiis tribunorum*, pro *collegio*, Lovel. 5.

§. 11. *Misso senatu prehensantur a principibus tribuni*] Vet. lib. *prensantur.* SIG. Ita et omnes mei, nisi quod *pensantur* sit in Lovel. 1. a m. 1. et in Gaertn. V. Sigon. ad 3, 35, 2. c. 47. 2. 4, 6, 9. c. 58, 13. c. 60, 1. et 5, 30, 4. V. etiam Rhenan. ad 2, 61, 5. et quae supra notantur ad 1, 47, 7. 3, 58, 1. et infra ad 28, 30, 6. Similiter paffim nunc *prendere*, pro *prehendere*, praeferunt scripti. V. ad 2, 29, 4. Hinc *ab principibos* Leid. 1. Portug. et Fragm. Hav. Neque aliter voluit librarius Harlej. 1. qui tamen aberrante calamo scripsit *ad principibus*. *ab principibus* servant etiam omnes editi usque ad Modium, a quo procurata editio Francofurt. *a principibus* prima anno 1588. vulgavit: quare alterum revocavi. Denique Oxon. L. 1. tefte Hearnio, et Lipsiens. non agnoscunt vocem *tribuni*. At *tribunis* a m. 1. fuerat in Florent. sed ultima litera poftea eft erasa.

Suadendo, monendo, pollicendoque] Media vox abeft a Voff. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 5. Port. Lipsiens. et Fragm. Hav. Deinde *publicendoque* praefert Leid. 1. *pellicendoque* Lovel. 3.

Gratum id singulis privatim, gratum universo senatui fore] *gratim* Haverk. *gratum a singulis* Voff. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. Tum *privatum* Lovel. 4. et 5. Mox *gratum universo fore*, omiffa voce *senatui*, Voff. 2. *gratum universo senatu fore* Leid. 1. V. infra ad 24, 19, 6.

Sex ad intercessionem comparavere] *se ad intercessionem comperovere* Lovel. 4. 5. et Harlej. 2. [Veith.] Quasi sensus effet, tribunos, a principibus prensatos, eorum persuasionibus, adhortationibus ac promiffis evictos, se paraffe, ut legi a collegis promulgatae intercedant. Similiter *comparare se ad iter* infra 28, 33, 1. *Ad iter se comparare in diem*

licerent. Miſſo senatu, prensantur ab principibus 11
tribuni: suadendo, monendo, pollicendoque gra-
tum id singulis privatim, gratum universo senatui
fore, sex ad interceſſionem comparavere. Poſtero- 12
que die quum ex composito relatum ad senatum es-

poſterum jubet. Sed reliqui codd. vulgatum probant, unde etiam optimus sensus efficitur, principes fuiſſe, qui tribunos sex ad interceſſionem comparaverunt. Neque obtendi debet, magis convenire, ut verbum *comparavere* referatur ad eos, de quibus proxime locutus erat, nempe *tribunos*, quam ad remotiores *principes*; quia, si Livii is sensus esset, potius dixisset *comparati sunt.* Id, inquam, lectioni Harlej. 2. defendendae merito obtendi nequit, quum potius in eo figura Livio usitata agnosci debeat, ut recte observavit Cel. Jac. Gronovius ad Liv. 1, 46, 9. Quin forte inde potius librarius receptam scripturam mutandi ansam adripuiſſe videtur, quod ſtili Liviani indolem ignorarit. Nisi potius dicendum sit, ultimam literam τοῦ *sex* interceptam eſſe ob ductuum adfinitatem a prima vocis sequentis. Tanta enim inter literas *X.* et *A.* similitudo eſt, ut saepe in scriptis commutentur. V. ad 40, 59, 8. Ceterum *comparuere* male Leid. 2.

§. 12. *Poſteroque die, quum ex composito relatum ad senatum esset de seditione*] *Poſtero quoque die* Lovel. 1. Voſſ. 1. et Leid. 2. V. ad 5, 27, 1. *Poſtero die* Harlej. 2. Lovel. 5. Gaertn. Hearnii Oxon. B. et editt. ante Aldum. Tum vox *die* deficit in Portug. a m. 1. Deinde *quum exposito relatum* Harlej. 1. *ex composito*, idest, quemadmodum convenerat inter senatores et sex tribunos ad intercedendum comparatos. V. supra ad 1, 9, 10. Denique *relatum ad senatum deesset*, omiſſa voce *seditione*, Harlej. 2. Videtur librarius scribere voluiſſe *ad senatum de seditione esset.*

Quam Maecilius Metiliusque largitione pessimi exempli concitent] Debet eſſe *largitione pessimi exempli concirent.* RHEN. Membranae Fuldenses *concirent*, longe indubie melius. MOD. Si Modius alias editiones consuluiſſet, omnes eas *concirent* praeferre deprehendiſſet, praeter Parm. anni 1480. in qua *concierent*, et Aldinam, in qua *concient* editur, sed culpa operarum, quum inter errata *concirent* legendum esse moneatur, et Paris. anni 1573. quae male *concitent* exhibet, sine dubio etiam typographorum aberratione, quum insecuta poſtea Francofurtana anni 1578. *concirent* reſtituerit. Et ita est in omnibus scriptis, nisi quod Oxon. N. teſte Hearnio, utramque lectionem *concitent* et *concirent* exhibeat, et *concitent* legatur in Lipsiens. Lovel. 2. 4. 5. et Fragm. Hav. *concitaret* in Lovel. 3. et *concitarent* in Voſſ. 2. quomodo alibi etiam peccari solet. V. ad 9, 37, 1. De locutione *concire seditionem* v. infra ad 41, 8, 4. Insuper vox *Maecilius* deest in Voſſ. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. eorum primus etiam et secundus non agnoscunt voculam *que*. Sed *Metilius Metiliusque* praeferunt Leid. 2. et Portug. *Metilius Meliusque* Harlej. 2. *Metilius Messiusque* Gaertn. Haverk. et Lovel. 2. ac 4. *Metilius Mesiusque*

set de seditione, quam Maecilius Metiliusque largi-
13 tione pessimi exempli concirent; eae orationes a
primoribus Patrum habitae sunt, ut pro se quisque
jam nec consilium sibi subpetere diceret, nec se
ullam opem cernere aliam usquam, praeterquam
in tribunicio auxilio. in ejus potestatis fidem circum-
ventam rempublicam, tamquam privatum inopem,
14 confugere. Praeclarum ipsis potestatique esse, non
ad vexandum senatum discordiamque ordinum mo-
vendam plus in tribunatu virium esse, quam ad re-
15 sistendum inprobis collegis. Fremitus deinde uni-

Lovel. 5. *Metilius Meciliusque* Lipsiens.

§. 13. *Eae orationes a primoribus Patrum habitae sunt*] Praeterquam quod plerique codd. vel *hae*, vel *heae*, vel *hee orationes* praeferant, insuper *et orationes* est in Voss. 2. Lovel. 3. et quibusdam excusis antiquioribus. *orationes*, omissa vocula praecedente, in Lovel. 2. 4. Tum *ab primoribus Patrum sunt habitae*, Haverk.

Quisque jam nec consilium sibi sùbpetere dicerent, nec se ullam opem] *quisquam* Harlej. 2. *jam quisque* Lovel. 5. Deinde *jam haec* vel *hec consilium* aberrante manu scripserunt librarii Leid. 1. et Lovel. 1. In quales codices incidisse plures alii videntur, qui manifestum mendum emendaturi dederunt *jam hoc consilium*, quae scriptura superest in Voss. 1. a m. 1. Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 3. 4. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] Similiter *jam h' consilium* dedit Lovel. 2. *neque* et hic et mox, pro *nec*, est in Harlej. 2. *jam nec consulum* in Portug. a m. 2. Tum *τό ullam* exsulat ab Haverk. Mox *praeterquam tribunicio auxilio*, sine praepositione *in*, Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Portug. a m. 1. Lipsiens. Gaertner. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed eam intercepit ultima litera vocis praecedentis. V. infra ad 10, 13, 3.

In ejus potestatis fidem circumventam rempublicam, tamquam privatam inopem, confugere] Antiqua lectio, *tamquam privatum inopem confugere.* Subintellige, *civem.* RHEN. *in cujus potestatis fidem* Leid. 2. *fide* Lovel. 4. et Portug. a m. 2. quorum codicum posterior ita verba sequentia exhibet: *circumvectum* (*circumvectam* fuerat a m. 1.) *Romanum populum, tamquam privatum, in urbem confugere. circumventum Romanum populum* praeferunt quoque Lipsiens. et Hearnii Oxon. C. Saepius librarii ex literis *R. P.* quae notabant *respublica*, fecerunt *Romanus populus*. V. ad 9. 26. 8. *tamquam privatum inopem* etiam omnes reliqui codices praeter Lovel. 2. 3. et Gaertn. qui *privatam* exhibent. *privatum* similiter edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. *effugere*, pro *confugere*, habet Florent.

§. 14. *Ipsis potestatique esse, non ad vexandum*] *in ipsis* male Li-

versi senatus ortus, quum ex omnibus partibus curiae tribuni adpellarentur: tum, silentio facto, ii, qui praeparati erant gratia principum, quam rogationem a collegis promulgatam senatus censeat dissolvendae reipublicae esse, ei se intercessuros ostendunt. Gratiae intercessoribus ab senatu actae. 16
Latores rogationis, concione advocata, proditores plebis commodorum ac servos consularium adpellantes, aliaque truci oratione in collegas invecti, actionem deposuere.

XLIX. Duo assidua bella insequens annus ha- 1

psiens. Deinde *potestatique ad vexandum*, omissis duabus vocibus, Harlej. 2. *esse* non adparet in Florent. Tum *plusque in tribunatu* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 15. *Quum ex omnibus partibus curiae tribuni adpellarentur*] *partibus curia et tribuni* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. et Fragm. Hav. *partibus curia tribuni* Harlej. 2. *partibus et tribuni* Gaertn. *partibus curiae et tribuni* Portug. [*partibus curiam et tribuni* Veith.] Mox *tñ* (id est, *tamen*) *silentio facto* Haverk. V. ad Liv. 22, 17, 5.

Quam rogationem a collegis promulgatam] Forsan fuit, *quoniam rogationem*. GRUT. Alibi *quam* et *quoniam* in Mstis confundi solent. Exempla supra v. ad 2, 40, 2. infra etiam ad 7, 34, 4. (*5, 9, 5.) et alibi. Hic tamen *τὸ quam* non est mutandum. V. supra ad 3, 71, 8. Deinde *quam rogatiosi est a collegis promulgata* Leid. 1. *quam rogatio si est a collegis promulgata* Lovel. 4. et 5. *quum rogatiosi et a collegis promulgata* Lovel. 2. *quam rogatione si est a collegis promulgata* Harlej. 2. *quam relatio si est a collegis promulgata* Lipsiens.

Dissolvendae reipublicae esse, ei se intercessuros] *dissolvendo reip. esse* Lovel. 2. et Gaertn. *dissolvendi reip. esse* Lipsiens. *dissolvendam reip. esse* Lovel. 3. Tum *esse, eis intercessuros* Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Portug. et Gaertn. [Veith.] *esse, eis se intercessuros* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 16. *Proditores plebis commodorum ac servos consularium adpellantes*] *proditores publicorum commodorum plebis* Lovel. 4. a m. 1. in quo vox *publicorum* a manu altera expuncta est. *commodorum plebis* etiam editt. principes. Aldus primus ordinem invertit; cui consentiunt reliqui scripti. Tum *consulatum* Portug. *consularum* Leid. 1. Praeterea *appellatis* Portug. a m. 1. Paullo ante *a senatu* Voss. 2. Leid. 2. Lov. 1. 3. Gaertn. et excusi ante Aldum.

Aliaque truci oratione in collegas invecti actionem deposuere] Voces *in collegas* non comparent in Port. Lipsiens. et Hearnii Oxon. L. 1. et C. Tum *actione deposuere* Gaertn.

§. 1. *Duo bella insequens annus habuisset*] Video quosdam in ma-

buiſſet, quo P. Cornelius Coſſus, C. Valerius Potitus,

nuscripto volumine legiſſe *Ardua bella insequens annus habuisset.* RHEN. Vet. libri aliquot, *Duo assidua bella.* SIG. *Duo assidua bella insequens annus habuisset* sola est scriptura Palat. secundi. Nam reliqui duo omittunt *τὸ assidua.* Andreas edidit *Ardua bella insequens annus habuisset.* Campan. *Ardua duo bella assidua insequens annus habuisset.* GEBH. *Ardua bella* praeferunt editt. vetuſtae, quod in nullo meorum codicum inveni. *Duo bella* primus ſubſtituit Aldus, ejus lectionem firmantibus Florent. Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. Portug. Lipsiens. Gaertn. Fragm. Hav. a m. 1. et Hearnii Oxon. L. 1. aliisque codicibus. *Assidua bella* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *p duo bella* Klockian. Soli minimae auctoritatis Mſti Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Haverk. et Portug. a m. 2. *Duo assidua bella.* Doujatius, in MS. cod. apud Rhenanum eſſe *Duo ardua bella* notans, se admodum negligenter ejus adnotationes consuluiſſe oſtendit: neque rationem habuit subjungendi, id nequaquam deterius sibi videri, quum ea lectio in nullo vel scripto vel excuso codice inveniatur. Mihi omnino *Duo assidua bella*, quam *Ardua*, vel *Duo ardua bella*, magis placet. *Assidua bella* autem, si ea lectio probatur, eodem sensu accipio, quo *Assidui et anniversarii hoſtes ab Etruria fuere Vejentes* dixit Florus 1, 12. in princ. et ipse Liv. 2, 48, 7. *Vejens hoſtis assiduus magis, quam gravis.* Diffiteri tamen nequeo, ipsam etiam vocem *assidua* mihi a mala manu additam videri. Id enim optimi codices, eam nescientes, clamant.

P. Cornelius Cossus, C. Valerius Potitus] *P. Cossus Cornelius* Leid. 2. et Lovel. 1. *A. Cornelius Cossus* Harlej. 2. Deinde Valerii praenomen omittitur in Haverk. ejus vero loco *est* praefert Lovel. 3. Tum *Pontius* Lovel. 2. et Gaertn. *Poticius* Haverk.

Quinctius Cincinnatus] Intercidit praenomen Quinctii culpa librariorum. neque enim probare poſſum, id ipsum a Livio fuiſſe omiſſum, quum reliquorum tribunorum praenomina non praetermiserit. SIG. Utrum praenomen Quinctii sponte a Livio omiſſum sit, an vero inertia librariorum interciderit, dubium puto; licet Pighius in Annal. ad ann. CCCXXXVIII. p. 197. Sigonio consentiens, prius ſtatuere videatur. Alibi saepe, duobus pluribusve simul memoratis, unius praenomen omittitur. Supra hoc lib. c. 17, 10. *Legatos Quinctium Capitolinum et M. Fabium Vibulanum sequi se dictator jussit.* 6, 40, 11. *Hoc portenti non fiat in urbe Romana, ut Sextium atque hunc C. Licinium consules videas.* 8, 29, 2. *Consulibus L. Furio Camillo iterum, Junio Bruto Scaevae.* c. 35, 9. *Haud minus periculo Q. Fabii, quam supplicio miserabili adolescentis Manlii.* (*9, 28, 5.) 22, 32, 1. *M. Atilius Fabiano, Geminus Servilius Minuciano exercitu accepto Fabii artibus bellum gesserunt.* c. 39, 17. *Cn. Servilius atque Atilius proximi consules.* c. 40, 6. *Consulum anni prioris M. Atilium, aetatem excusantem, Romam miserunt; Geminum Servilium in minoribus caſtris* etc. 24, 12, 7. *Profecti, P. Cornelius ad exercitum, Otacilius qui maritimae orae praeesset.* 26, 5, 8. *Ap. Claudius Campanis, Fulvius Hannibali est oppositus.* c. 28, 13. *Qui inter-*

titus, Q. Quinctius Cincinnatus, N. Fabius Vibulanus, tribuni militum consulari poteſtate fuerunt;

ercitu M. Claudii, M. Valerii, Fulviique fuissent. 33, 25, 2. *Acilius Glabrio, C. Laelius eos ludos fecerunt.* et paullo ante eodem cap. *Aedilibus curulibus Cornelio Scipione et Cn. Manlio Vulsone.* ita enim primae aliaeque eas secutae editt. 37, 51, 1. *Quale patrum memoria inter L. Metellum et Poſtumium Albinum fuerat.* 41, 6, 2. *Tribuni plebis Licinius Nerva et C. Papirius Turdus.* c. 15, 4. *Pisae Cn. Cornelio, Ligures Petillio obvenerunt.* 43, 2, 7. *Citerioris Hispaniae populi M. Catonem et Scipionem; ulterioris L. Paullum et Gallum Sulpicium patronos sumserunt.* 45, 40, 4. *Filii duo Maximus et P. Scipio.* (* Suet. Aug. 5. ubi mutat Torren.) Plerisque horum locorum viri docti, alterum praenomine spoliandum non eſſe, quum alter eodem ornetur, exiſtimantes, partim ex codd. scriptis, sed plerumque ex ingenio ac conjectura, suppleruntur, quod librariorum culpa excidiſſe putabant. Si itaque praenomen et hoc loco culpa librariorum deeſſe censeatur, ut id etiam ex conjectura reſtituere tentemus, aciendum est, L. Quinctii Cincinnati memorari quatuor filios, Kaesonem, qui capitis accusatus, quum primus vades publicos dediſſet, exsilii cauſſa solum vertit. V. Liv. 3, 11. 12. et 13. et praeter Kaesonem tres liberos, quorum nemo Kaesoni cedebat magnitudine animi, c. 19, 3. qui etiam patrem, quum dictator creatus eſſet, obviam egreſſi exceperunt, ibid. c. 26, 11. Eorum unus fuit L. Quinctius Cincinnati filius, tribunus militum supra hoc lib. c. 16, 7. iterum c. 35, 1. et tertium c. 44, 1. alter T. Quinctius, L. F. Cincinnatus, cui et Penno cognomen additur, consul supra c. 26, 2. et iterum c. 30, 4. tribunus militum autem c. 31, 1. Tertius is eſſe putatur, qui hic memoratur. Eum autem vel *Caji* vel *Quinti* praenomen habuiſſe conjicio: utrumque enim non tantum in gente Quinctia, verum etiam in ejus familia Cincinnatorum obcurrit. *C. Quinctius Cincinnatus* tribunus consularis memoratur infra 6, 32, 3. quem Pighius ad ann. CCCLXXVII. T. F. L. N. eſſe exiſtimat. *Q. Quinctius Cincinnatus* tribunus consularis infra h. lib. c. 61, 1. qui Pighio ad ann. CCCXLVIII. L. F. L. N. vocatur. et alius *Q. Quinctius Cincinnatus* similiter tribunus militaris 6, 36, 6. cum autem Pighius ad ann. CCCLXXXII. Q. F. appellat. Jam vero si prius praenomen reſtituendum videatur, minima mutatione legi poſſet *Caji Valerius Potitus, Quinctius Cincinnatus.* V. supra ad cap. praec. §. 1. Sin alterum excidiſſe exiſtimetur, id a voce *Quinctius* interceptum erit, quemadmodum infra etiam factum 4, 61, 1. Ita praenomen *Marcus* ante nomen *Manlius* excidit infra 40, 34, 1. Quin et hoc loco *Q. Cincinnatus* legunt Lovel. 5. et edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. Immo *Q. Quinctius Cincinnatus* Florent. optimum exhibere, ejus excerpta docent. Ita igitur edendum duxi.

M. Fabius Vibulanus] Addendum *iterum.* Nam tribunus antea fuit, anno ab urbe condita CCCXXII. GLAR. *N. Fabius* ex tabulis Capitolinis legendum est. SIG. *Marcus* vel *M. Fabius* omnes mei conſtanter; quod idem etiam de suis monuit Hearne. *Numerii* vero praenomen ipsi tribuendum eſſe, conſtat quidem, ut Sigonius ad

2 ni Vejens bellum religio principum distulisset, quorum agros Tiberis, super ripas effusus, maxime ruinis
3 villarum vastavit. Simul Aequos triennio ante accepta clades prohibuit Bolanis, suae gentis populo,

hunc locum monuit, ex Fastis Capitol. sed non ex hoc anno; ejus enim duo tantum priores tribuni in fragmentis illorum Fastorum supersunt Fabius vero cum Quinctio interciderunt; sed, ut Sigonius in comment. ad Fastos ad ann. CCCXXXVIII. aperte scribit, ex ejus secundo tribunatu, quem octo annis postea gessit. V. infra hoc lib. adc. 58, 6. et quae ibi notantur. Praeterea Fabii hujus praenomen *Numerium* fuisse, non obscure ex lectione veterum editt. constat, quae ante Moguntinam praeferunt *Gn.* vel *Cn.* vel *C. Martius et M. Fabius.* Ceterum indoctis librariis minus notum hoc praenomen, quod unica litera *N.* olim scriptum fuit, proclivi errore in *M.* mutari potuit, quomodo primi Moguntini ediderunt. Et ita quidam codices peccarunt infra hoc lib. c. 57, 12. aliisque locis. Alibi vero pro eo subposuerunt praenomen *Cn.* V. infra ad 41, 28, 5. Error autem a Moguntinis commissus novi erroris Glareano caussa exstitit, atque effecit, ut Fabio *iterum* addendum crediderit. Verum, recepta Sigonii emendatione, non jam erit ille Fabius, qui tribunus militum memoratur supra c. 25, 2. sed qui consulatum gessisse dicitur c. 43, 1. adeoque vox *iterum* addi nequit. Quin etiam, licet idem fuisset, tamen eam non necessariam putassem. V. supra ad 2, 16, 7. Praeterea *Jubilanus* Leid. 2. Lovel. 4. 5. et Haverk. *Jubulanus* Lovel. 2., Harlej. 2. et Lipsiens. *Mugilanus* Gaertn. V. supra ad 3, 35, 11. Mox *fuer*, pro *fuerunt*, Harlej. 1. *fuerint* Leid. 1. *fuerant* Lovel. 4. et vetustae edd. ante Aldum, qui *fuerunt* vulgavit, concinentibus reliquis exaratis.

§. 2. *Ni Vejens bellum religio principum distulisset*] *nisi* edd. principes usque ad Aldum, qui ejus loco *ni* recepit. Neque aliter codd. mei, nisi quod I praeferat Haverk. *in* Lipsiens. in contextu, pro quo a m. 2. in margine emendatur *nisi*. V. ad 23, 1, 8. Praeterea *depulisset* Haverk. et Hearnii Oxon. B. Simili errore *distuli* et *dispuli* confunduntur supra hoc lib. c. 33, 10.

Agros Tiberis, super ripas effusus, maxime ruinis villarum vastavit] *effusis maxime ruinis* Haverk. *effusus maximis ruinis* Gaertn. *effusus maxime villis villarum* Harlej. 2. Vocem *villarum* non agnoscit Voss. 2.

§. 3. *Triennio ante accepta clades*] *trienni* Harlej. 1. *triennium ante* Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *trirenium ante* Lipsiens.

Volanis, suae gentis populo] Quod docui ante de *Lavicis* [ad 2, 39, 4.] idem dico de *Volis*. Nam modo *Bolas*, modo *Volas*, apud auctorem hunc ceterosque scribi invenio. Virgilius illud praeterea affert, quod singulari numero hoc nomen prodidit, cum dixit [6. Aen. 776.] *Coramque Bolamque.* Fuerunt autem oppida duo, non admodum, ut videtur, inter se distantia, *Bolae* et *Bovillae*, quibus in nominandis mirum in modum depravati Graecorum libri sunt, ut Dionysii et Plutarchi. Uterque enim eorum [ille l. 8. p. 493. 494. et 495. hic in vita Coriol. p. 227.]

praesidium ferre. Excursiones inde in confinem a- 4
grum Lavicanum factae erant, novisque colonis bel-
lum inlatum. quam noxam quum se consensu om- 5
nium Aequorum defensuros sperassent, deserti ab

in bello Coriolani explicando duo ab eo oppida Latinorum eversa scribit, quorum prius *Βωλανῶν πόλιν*, alterum *Βῶλας* vocant, non longe a Lavicis, qui et ipsi capti ab eo sunt. Est autem mendum in voce *Βῶλας* pro *Βοΐλλας*. siquidem Stephanus aït, *Βοΐλλαι* oppidum Latinorum. Gentile nomen est *Βοϊλλανὸς*, ut tradit Dionys. l. 8. Romanae antiquitatis. Quod ipsum in eo libro non est, nisi *Βοΐλλας*, pro *Βῶλας*, legamus. Idem mendum est etiam l. 5. [p. 326.] ubi populos nominat Latinos, qui in populum Romanum conjuraverant: inquit enim *Ἀρικινῶν*, *Βοιαλανῶν*, pro *Βοϊλλανῶν*. Quod ex Floro intelligi potest, qui in ejus belli expositione [1, 11.] aït, *De Bovillis etiam triumphatum.* Eandem vicinitatem agnoscit etiam Cicero pro Plancio [9.] cum aït, *Lavicana aut Bovillana vicinitas.* De *Bola* autem sic Stephan. *Βῶλα πόλις Ἰταλίας. τὸ ἐθνικὸν, Βωλανός.* SIG. *Nolanis* Voss. 2. Lovel. 2. 3. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. in quorum plerisque ita infra etiam hoc cap. peccatur. *Novanis* Lipsiens. *Volantus* Harlej. 2. Cluverius 2. Italiae ant. 16. p. 782. censet, Livium scripsisse *Bolanos*; sed posterioris aevi exscriptores grammaticos pro litera *B*. supposuisse confinem literam *V*. Male enim Cellarius 2. Geogr. ant. 9. p. 496. dubitare Cluverium putat, num ipse Livius *Volas* per *V* scripserit, an permutatio elementi ab exscribentibus sit grammaticis. Subjungit autem, quoniam Livius illo cap. sexies *Volas* aut *Volanos* scripserit, eripere eum vel constantia sua dubitationem. Contra addit Cluverius suae sententiae eam rationem, quod Plinius 3. H. N. 5. inter reliqua vocabula, quae a *B* litera incipiunt, etiam memoraverit populum *Bolanos*. Cui accedit, ita et infra scriptum reperiri 6, 2, 14. Eamdem itaque orthographiam etiam hic restituendam putavi.

§. 4. *Excursiones inde in confinem agrum Lavicanum factae erant*] Verbum *erant* sententiam lutulat potius quam illuminat. GRUT. *Τὸ erant*, quod Grutero displicebat, superest quidem in omnibus scriptis, at exsulat ab editionibus ante Aldum. Non video tamen caussam, cur ea vox sententiam potius lutulare, quam inluminare, dici possit. Praeterea *excussiones* Leid. 1. Tum *deinde* Harlej. 2. Sed *inde* est a Bolanis, ex urbe Bolis. Alibi voculae illae in scriptis commutantur. V. infra ad 36, 24, 10. Hinc *et confinem agrum* Haverk. *in agrum confinem* Harl. 2. Mox *novisque colonis* idem Harlej. 2. Male. Innuuntur novi coloni, quos mille et quingentos ab urbe Lavicos missos esse, Livius supra narravit c. 47, 7. Denique *inlatum bellum* alio vocabulorum ordine Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 5. *Quam noxam quum se consensu omnium Aequorum defensuros sperassent*] Videre est, et tutemet forsan altius rimatus mecum sentias, ut non inepte facturus sit aliquis, qui pro *consensu*. quae dictio inolevit, *contemtu* malit legere. SABELL. in Observat.

suis, ne memorabili quidem bello, per obsidionem levemque unam pugnam et oppidum et fines ami-
6 sere. Tentatum ab L. Sextio tribuno plebis, ut rogationem ferret, qua Bolas quoque, sicut Lavicos, coloni mitterentur, per interceſſionem collegarum, qui nullum plebiscitum, nisi ex auctoritate senatus,

p. 188. Lectio edita sana est, et notat, Bolanos speraſſe, se excursiones in agrum Lavicanum inpune habituros, quod omnes Aequi factum suum probaturi essent. Non video, quo sensu Sabellicus *contemtu*, pro *consensu*, reſtitutum malit. Praeterea vocula *quum* deficit in Haverk. Tum *consensu omni Aequorum* est in Leid. 2. V. infra ad 5, 9, 7. Tandem *defensuros superassent* Lips. V. ad 6, 2, 12.

Deserti ab suis, ne memorabili quidem bello] *deferri ab suis* Harlej. 2. *deserti a suis* Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. et Gaertn. Tum *nec memorabili quidem* Leid. 2. et Voſſ. 1. a m. 1. V. ad 1, 10, 3. *nemo morali quidem bello* Florent. a m. 1. quod deinde emendatum *ne memorali quidem*. Mox alio ordine *pugnam unam* Haverk.

Et oppidum et fines amisere] Prius *et* deest in Leid. 2. Lovel. 1. et editis ante Aldum; cum quo eam particulam addente stant omnes reliqui mei. *oppidum in fines* se in cod. suo inveniſſe notavit Klockius.

§. 6. *Tentatum ab L. Sextio tribuno plebis, ut rogationem ferret*] *ab L. Dexio* Voſſ. uterque, Leid. 1. Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. 1. Lipsiens. et Portug. *ab L. Q. Dexio* Klock. *ab L. Desio* Harlej. 2. *a L. Decio* Gaertn. *ab L. Decio* Leid. 2. Lovel. 2. Hearnii Oxon. N. et editi ante Aldum. Sed etiam lectionem mendosam pronunciat Pighius in Annal. ad ann. CCCXXXVIII. p. 198. Infra hoc cap. §. 11. etiam *Sextius tribunus plebis* memoratur, sed anno sequenti: quare dignitas ei prorogata eſſe debuit: prorogationis tamen nulla mentio fit. Vide, quae eo loco notantur. Praeterea vocula *ut* deest in Fragm. Hav. a m. 1. Eadem autem cum duabus sequentibus exsulant a Portug. sed manu altera ad marginem deinde adscriptae sunt. *legationem*, pro *rogationem*, praefert Gaertn. Mox *quo Volas*, pro *qua*, id est ut, Haverk. sed reliquis adversantibus. *Nolis* habent Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. V. supra hoc cap. ad §. 3.

Nisi ex auctoritate senatus passuros se perferri oſtenderunt] *nisi auctoritate* inpreſſi vetuſtiores, omiſſa vocula *ex*, quam tamen habent omnes scripti, et primum inveni in Mediol. editione anni 1505. tum in Aldina, eamque secutis plerisque recentioribus. *nisi ex auctoritate plebis senatus passuros* Leid. 2. et Lovel. 1. a m. 1. voce perperam interposita. Hinc *se ferri* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *se proferri* Harlej. 2. V. ad 5, 4, 11. *saepe ferri* Leid. 1. et Lovel. 4. ac 5. *saepe fieri* Gaertn. Lovel. 2. et Lipsiens. Alibi etiam *fieri* et *ferri* commutantur. V. ad 5, 54, 6.

§. 7. *Volis insequente anno receptis Aequi, coloniaque eo deducta novis viribus oppidum firmarunt*] Vox *Aequi* non suum videtur tenere locum, si plerisque manu-

passuros se perferri ostenderunt, discussum est. Bo- 7
lis insequente anno receptis, Aequi, coloniaque eo
deducta, novis viribus oppidum firmarunt, tribu-
nis militum Romae consulari potestate Cn. Corne-
lio Cosso, L. Valerio Potito, Q. Fabio Vibulano
iterum, M. Postumio Regillensi. Huic bellum ad- 8

scriptis libris credimus, verum hoc ordine legenda: *Volis insequente anno receptis, coloniaque eo deducta, Aequi novis* etc. SIG. Eumdem, quem Sigonius in plerisque suis, ordinem verborum tantum inveni in Harlej. 2. et Haverk. qui passim ejus codici interpolato concinere solent. Reliqui omnes trajectioni vocabulorum adversantur. Pighius in Annal. ad ann. CCCXXXIX. p. 198. τῷ *que* deleto, legit *colonia eo deducta*. Et ita etiam Cl. Ant. Perizonius in margine Livii conjecerat. Sed particulam illam ἀπρὶξ omnes mei tuentur. Et sane recepta distinctione, quam in contextum admisi, in vulgata scriptura nihil superesse puto, quod offendere possit. *Nolis*, pro *Volis*, habent Voss. 2. Lovel. 2. 3. Harlej. 2. Lipsiens. Gaertn. et Haverk. V. supra hoc cap. ad §. 3. Hinc *sequenti anno* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. *insequenti anno* Lovel. 4. et 5. Tum *receptis Aequis* Voss. 1. *receptis armis Aequis* Leid. 2. *receptis annis Aequis* Lovel. 1. a m. 1. sed *annis* postea inductum est. Hinc *coloniaque eo ducta* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tamdem *firmaverunt* Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. Lipsiens. Portug. Haverk. et Fragm. Hav.

Tribunis militum Romae consulari potestate Cn. Cornelio Cosso, L. Valerio Potito] Vox *Romae* deficit in Haverk. Deinde *cũ cõ Cosso* Lovel. 2. *cons̃. Cornelio Cosso* Lips. *consule Cornelio Cosso* Gaertn. *M. Cornelio Cosso* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. et Hearnii Oxon. N. *P. Cornelio Cosso* Lovel. 4. Portug. Haverk. et Hearnii B. ac C. Denique *Petito* Voss. 2. Leid. 1. Portug. Gaertn. Lovel. 3. 5. Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1. *Potitio* Harlej. 2. et Haverk.

Q. Fabio Vibulano iterum] Inter tribunos militum consulari potestate hunc antea non invenies, sed consulem anno CCCXXXII. atque inde fortassis error. GLAR. *qm. Fabio* Haverk. quasi voluisset *L. Valerio Potito quintum, Fabio Vibulano iterum*. *M. Fabio* Fragm. Hav. a m. 2. et apud Hearnium Oxon. B. contra fidem reliquorum codd. et marmorum Capitolinorum. Tum *Jubilano* Leid. 2. Lovel. 4. 5. et Haverk. *Jubulano* Lovel. 2. Harlej. 2. et Lipsiens. *Vibilano* Gaertn. V. supra ad 3, 35, 11. Vox autem *iterum* in manuscriptis constanter superest, nisi quod desit in uno Lovel. 2. et errore scribae *item* legatur in Gaertn. V. infra ad Epit. Liv. 14, Ejus primus quidem tribunatus hodie in Livio non exstat; sed supra hoc lib. c. 47, 8. excidisse viri docti monuerunt: ubi vide, quae notantur.

M. Postumio Regillensi] Capitolina monumenta una cum veteribus libris *P. Postumio* edunt. SIG. Nescio, quos veteres libros Sigonius vocet. Certe omnes scripti mei et, quos vidi, excusi uno ore servant *M. Postumio*: quod librariorum errore factum

versus Aequos permiſſum est, pravae mentis homi-
ni; quam tamen victoria magis, quam bellum, oſten-
9 dit. Nam, exercitu inpigre scripto ductoque ad Bo-
las, quum levibus proeliis Aequorum animos fre-
giſſet, poſtremo in oppidum inrupit. deinde ab ho-

eſſe exiſtimat Pighius in Annal. ad ann. cccxxxix. p. 198. *et M. Poſtumio* habent editi ante Aldum, qui *to et* expunxit. Id autem etiam ab omnibus editis exsulat. Tum *Regiliensi* Florent. Leid. 1. Lovel. 2. et Gaertn. unde transpositis literis *Religiensi* datum in Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. et Harlej. 1. atque inde iterum litera extrita *Religensi* in Voſſ. 2. et Lipsiens. *Regilensi* habent vetuſtae edd. Similiter variant scripti infra 5, 16, 1. 6, 22, 5. c. 27, 4. aliisque locis. Sed *Regillensis* tum Poſtumiorum, tum Claudiorum, cognomen passim scribunt Faſti Capitolini.

§. 8. *Huic bellum adversus Aequos permissum est*] *Hinc bellum* Lovel. 2. et Haverk. paſſim obvio errore. V. infra ad 25, 40, 2. Deinde *commiſſum* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et apud Hearnium Oxon. N. quod pro alterius lectionis gloſſemate habeo. (* v. ad 37, 1, 7.) Liv. 1, 6, 3. *Numitori Albana permiſſa re, Romulum Remumque cupido cepit urbis condendae.* Cic. pro Fontej. c. 14. *Frugi igitur hominem videtis positum in veſtra fide ac poteſtate: atque ita, ut commiſſus sit fidei, permiſſus poteſtati.* 2. ad Q. Frat. Ep. 9. *Totum ei negotium permisi, meque in ejus poteſtate dixi fore.* V. Doct. Oudendorp. ad Lucani 7, 286. *Tò est* non exſtat in Gaertn.

Pravae mentis homini, quantum victoria magis, quam bellum, oſtendit] Vet. lib. *quam tum* divisis vocibus habent. SIG. Pall. omnes *quam tamen.* GEBH. *quam tum victoria* ab Sigonio est. Sed excerpta noſtra et vett. edd. *quam tamen.* Poterat enim quis praesumere, audito aut lecto pravae mentis hominem fuiſſe, nihil quoque boni bello eum geſſiſſe. Itaque erat ille quidem, inquit, moribus talis, non tamen id bello durante, sed jam parta victoria, nudavit: nam secundae res scrius, quam dubiae, hominum animos explorant. J. FR. GRON. *qua inde victoriam* Lovel. 4. [Veith.] *quam inde victoria* Lovel. 5. *quam non victoria* Harlej. 2. a manu interpolatrice. Sed *quam tamen* servant reliqui, quibus usus sum, scripti, ut et Neapol. Latinii, ac priscae edd. pro quo, quum breviter *quam tñ* scriptum fuiſſet, librarii codicum, quibus Sigonius usus est, facili errore *quam tũ*, sive *quam tum*, dederunt. V. ad Liv. 22, 17, 5. *quantum*, scholio Sigonii praescriptum, primum invenio in Froben. anni 1531. Ita *quam tum* et *quantum* commutantur supra 2, 9, 8. 4, 13, 11. 7, 9, 8. et alibi. (* v. Grut. ad Suet. Aug. 79.) Similiter *quod tum* et *quantum* 6, 17, 3. Ceterum quis credere poterit, Doujatium, qui ad hunc locum notavit, *quam*, non *tum*, ut Sigonius censebat, legendum eſſe, umquam ad notas Sigonii, quum eas legeret, animum advertiſſe? Et tamen oportuerat, ut meminiſſet, se Livium interpretatione et notis inluſtrare in usum sereniſſimi Delphini, cui si sedulo inservire voluiſſet, non modo ne tam latam negligentiam, sed etiam ne longe leviorem culpam committeret, An-

ftibus in cives certamen vertit: et, quum inter obpugnationem praedam militis fore edixiffet, capto oppido, fidem mutavit. Eam, magis adducor, ut credam irae cauffam exercitui fuiffe, quam quod in urbe nuper direpta coloniaque nova minus praedi-

tecefforum Parisiensium primicerius diligentius operam dare debuiffet. *quam tamen victoriam* praefert Leid. 1. et Haverk. Verum praeterquam quod τοῦ *m* finalis nota in codicibus scriptis, et praesertim in Leid. 1. contra mentem Livii pro arbitrio librarii paffim vel addi vel omitti soleat, id eo facilius hic eveniffe censendum est, quod vox sequens ab eadem litera incipiat. V. infra ad 40, 7, 8. Denique *parvae mentis homini* Leid. 2. literis perperam transpositis. V. ad 29, 37, 16.

§. 9. *Ductoque ad Volas, quum levibus proeliis Aequorum animos fregiffet*] *ductuque* Leid. 1. et Harlej. 1. Tum *ad Nolas* Voff. 2. Lovel. 2. 3. Harlej. 2. Lips. Gaertn. et Haverk. V. supra ad §. 3. Hinc *levibus proeliū* Leid. 1. *levibus plus* Voff. 2.

Poftremo in oppidum inrupit] *irrumpit* Voff. 1. et Leid. 1. *poftremo oppidum irrupit* Harlej. 2. Ita Livius infra 26, 5, 13. *Minore conatu, quam condensam aciem inrupiffent, in caftra inrupturos.* (* ubi tamen alii conjiciunt *rupiffent.*) Auctor Epit. Liv. l. 49. *Quum neglectos ab una parte muros duo tribuni temere cum cohortibus inrupiffent.* Juftin. 2, 11. *Sexcenti viri caftra quingentorum millium inrumpunt.* Et ita Silius, Livii imitator, aliique poëtae saepiffime locuti sunt. Vide, quae notavi ad Silii 2, 378. et ad 9, 365. Vulgatum tamen, pro quo stant reliqui scripti, praefero, tum ob illorum codicum auctoritatem, tum quod melius consuetudini loquendi Livii convenire videatur, qui in regimine praepositionem, cum qua verbum componitur, repetere solet. V. supra ad Praefat. §. 11.

Et quum inter obpugnationem praedam militis fore edixisset] Legendum omnino, *nam quum.* Eft enim aetiologia horum verborum *ab hoftibus in civem certamen vertit.* Quare, o Livi! *Nam, quum.* T. FABER. Particula *et* in omnibus meis sine varietate supereft. Neque neceffe puto, ut ei cum Fabro alteram *nam* fubftituamus. Illud *nam* enim jam in initio hujus §. praeceffit, ex quo deinde omnia haec pendent. Praeterea *intra oppugnationem* eft in Voff. 2. V. infra ad 5, 27, 2. Tum *praedam milites fore* aberrans dedit scriba Gaertn. *praedam militibus fore* Haverk. De quo errore dicam ad 22, 8, 7. *praedam militum fore* Lovel. 1. Voff. 1. et Leid. 2. Sed neque eo opus. V. ad 7, 35, 2. Deinde *fore dixiffet* Leid. 2. et Lovel. 1. Verum primam literam *e* intercepit ultima praecedentis vocis *fore*: quod alibi saepe accidiffe, supra vidimus ad 2, 44, 6. *fore eduxiffet* Leid. 1. sollemni librariorum lapsu, qui paffim verba *edicere* et *educere* commutarunt. V. ad Liv. 39, 15, 11.

§. 10. *Eam, magis adducor, ut credam irae caussam exercitui fuisse*] Hearne monet, *Eo magis* effe in marg. editionis principis Ro-

11 catione tribuni praedae fuerit. Auxit eam iram, postquam, ab collegis arcessitus, propter seditiones tribunicias in urbem revertit, audita vox ejus in concione stolida ac prope vecors; qua Sextio tribuno plebis, legem agrariam ferenti, simul, Bolas quoque ut mitterentur coloni, laturum se dicenti,

manae. Praeterea *adducere* habent Voss. 2. et Lovel. 3. Tum *ut cedam* Gaertn. V. ad 3, 21, 3. Hinc *iram caussam* Harlej. 1. Denique *fuisse exercitui* Haverk. et Harlej. 2. Paullo post τὸ *nova* non adparet in Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Praeterea *minus praedicatione tribuni p. fuerit* Harlej. ut *tribuni plebis* dare voluisse errans scriba videatur. *fuit*, pro *fuerit*, Lovel. 4. [Veith.] V. ad 40, 14, 11. et mox ad §. seq.

§. 11. *In urbem revertit. Audita vox ejus*] J. Fr. Gronovius in priori ed. notarum monuit, distinctionem hoc modo mutandam esse: *Auxit eam iram, postquam ab collegis arcessitus, propter seditiones tribunicias in urbem revertit, audita vox ejus.* Et ita fere ab omnibus fuit interpunctum prioribus usque ad Gruterum, qui in postrema ed. majorem distinctionem primus admisit. Quamvis autem in curis secundis ea Gronovii admonitio omissa sit, illam nihilominus veram, et in contextum recipiendam esse judicavi; quod etiam ab Hearnio factum vidi, eumque secuto nupero editore Londinensi. Hinc *ejus* deficit in Haverk. Paullo ante *Auxerit eam iram*, pro *Auxit*, Lovel. 4. [Veith.] V. ad §. praec. Tum *a collegis* Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. Lipsiens. Portug. Gaertn. et Haverk.

Qua Sextio tribuno plebis legem agrariam ferenti] Ita primus edidit Aldus. Vetustiores excusi dederant *qua M. Festo*, vel *qua M. Festio.* Verum ea lectio nata videtur ex altera paullatim depravata. Nam pro *Sextio* primo *Sestio*, et ita *Festio* scriptum fuit, quod recte jam damnavit Pighius in Annal. ad ann. cccxxxix. p. 198. Neque etiam haec scriptura in ullo cod. obvia fuit. *qua M. Sextio* praeferunt Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 2. *qua M. Sexto* Gaertn. *quam Sextio* Voss. 1. Leid. 1. Portug. a m. 1. Lipsiens. et Klockian. *quam Sexto* Leid. 2. *qua Sexto* Lovel. 1. et 2. Reliqui Florent. Lovel. 4. 5. Harlej. ambo, Haverk. Fragm. Hav. a m. 1. et Portug. a m. 2. Aldinam lectionem probant, quam etiam veriorem puto. Innuitur enim L. Sextius prioris anni tribunus, supra hoc cap. §. 6. memoratus, cui dignitas etiam hoc anno prorogata fuit; quod inde colligendum videtur, quoniam praenomen omittitur. Id enim Livius tum fere solitus est facere, quum jam paullo antea ejusdem meminerit. Vox *plebis* deficit etiam in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Simul Volas quoque ut mitterentur coloni] Primam vocem neglexit librarius Gaertn. Tum *Nolis* Harlej. 2. *Nolas* Voss. 2. Lovel. 2. 3. Lipsiens. Gaertn. et Haverk. V. supra hoc cap. ad §. 3.

Dignos enim esse, qui armis cepissent, eorum urbem agrumque Volanum esse] Quid hoc? *dignos esse Volanum agrum esse illorum?* Quare ne dubita, quin legendum

dignos enim esse qui armis cepissent, eorum urbem
agrumque Bolanum esse; *Malum quidem militibus meis*, inquit, *nisi quieverint.* quod auditum
non concionem magis, quam mox Patres, obfendit. et tribunus plebis, vir acer nec infacundus, 12
nactus inter adversarios superbum ingenium inmo-

sit *dignum*, id est, aequum, ut infra et alibi passim. Sic Graece, ἄξιον γάρ, εἶναι τούτων τὴν τῶν Βολάνων πόλιν, οἵπερ ἂν καὶ καθέλοιντο. T. FABER. Conjecturam Fabri juvat hoc e l. 2, 48. *Verum esse habere eos* (agrum,) *quorum sanguine ac sudore partus sit.* et *dignum* pro aequo, justo. l. 1, 14. *Eam rem minus aegre, quam dignum erat, tulisse Romulum ferunt.* Nec tamen omnino necessaria videtur esse emendatio. DUK. Conjecturam Fabri firmant Harlej. 2. Haverk. et Portug. a m. 1. Verum quum tantum in minoris auctoritatis codd. ea lectio supersit, et reliqui optimae fidei stent a vulgata, eam etiam veriorem esse non dubito. Faber *dignum* hic accipit pro aequum. At vellem, ut hanc τοῦ *dignus* significationem aliis exemplis firmasset. Eo sensu *verum* poni, supra vidimus ad 2, 48, 2. *dignum* autem nondum observavi. Locus hic duplici modo accipi posse videtur. Vel enim hoc modo construendum *urbem agrumque Bolanum esse dignos, esse eorum.* Et quidem *urbem agrumque dignos esse* similiter dictum erit, quemadmodum 21, 50, 11. *Rex regiaque classis una profecti.* 44, 19, 12. *Ptolemaeum et Cleopatram Romam venturos.* ejusque generis plura alia, non modo apud Livium, verum etiam apud quoscumque scriptores obvia. Vel etiam Fabro fraudi fuit, quod non animadverterit, deesse pronomen demonstrativum, hoc modo. *Illos, qui armis cepissent, dignos esse, urbem et agrum Volanum esse eorum*, sive ut urbs et ager Volanus sint eorum. V. infra ad Liv. 23, 15, 4. Ceterum *accepissent* Portug. Deinde *Nolanum*, Voss. 2. Lovel. 2. 3. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. V. supra hoc cap. ad §. 3.

Malum quidem militibus meis, inquit, nisi quieverint] MSC. *si quieverint.* Lego, *si qui iverint.* KLOCK. *Tò malum* inlustrant, quae notavit J. Fr. Gronovius ad Senecae 1. de Ira 16. Tum *militibus l eis, inquit* Haverk. *militibus ñris*, id est *nostris*, Lovel. 5. Deinde *si acquieverint* Haverk. *nisi acquieverint* Harlej. 2. quomodo Gebhardus hic ex omnibus Pall. legendum monuit infra hoc lib. ad c. 60, 2. *si quieverint* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. Portug. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 2. in quo a m. 1. fuerat *si quieverñ*, id est, quieverunt. Certe *si quieverunt* praeferunt Lovel. 4. et 5. Sed recepta lectio unice vera est. *Quiescere* enim obponitur τῷ *turbare*, seditionem movere. Videnda sunt, quae infra notantur ad 45, 37, 2. Mox *quod auditum non concionem magis, quod Patres offendit* mendose Harlej. 2.

§. 12. *Et tribunus plebis, vir acer nec infacundus*] Prima et quarta vox deerant in cdd. ante Aldum; cui eas addenti consentiunt omnes, quibus utor, codices scripti; nisi quod quarta quidem sit

dicamque linguam, quam irritando agitandoque in
eas inpelleret voces, quae invidiae, non ipsi tantum,
sed caussae atque universo ordini, essent, neminem
ex collegio tribunorum militum saepius,
13 quam Postumium, in disceptationem trahebat. Tum
vero secundum tam saevum atque inhumanum dictum,
Auditis, inquit, *Quirites, sicut servis malum*
14 *minantem militibus? tamen haec bellua dignior vobis
tanto honore videbitur, quam qui vos, urbe agrisque
donatos, in colonias mittunt; qui sedem senectuti ve-*

in Lipsiens. sed primae loco idem praeferat *quam*. Paullo post *agitando irritandoque* alio dictionum ordine Portug. Sed *irritandoque* tantum, omisso *agitando*, Lovel. 5. legit.

Invidiae non ipsi tantum, sed caussae atque universo ordini, essent] *sed eis atque universo ordini* Lovel. 4. *caussae et universo ordini* Voss. 2. et Lovel. 3. [*sed eis atque unius* Veith.] Tò *essent* vero deficit in Harlej. 2.

Neminem ex collegio tribunorum militum] Tò *neminem* deficit in Lovel. 5. Tum *ex collegis* praefert Gaertn. Male. V. supra hoc lib. ad c. 17, 9. Mox *in disceptionem trahebat* Portug. a m. 1. *in disceptatione trahebat* Harlej. 2. *in disceptationem ita habebat* Lov. 5.

§. 13. *Tum vero secundum tam saevum atque inhumanum dictum*] *Cum vero* Lovel. 5. Hinc *secũ tũ*, pro *secundum*, Gaertn. Sed librarius non vidit, *secundum* hic poni pro post; de quo v. infra ad 24, 10, 11.

Sicut servis malum minantem militibus] V. Dousam 1. Plaut. Explan. 1. KLOCK. V. supra hoc cap. ad §. 11.

§. 14. *Qui sedem senectuti vestrae prospiciunt*] *senectui vestrae* Leid. 2. *senectuti nostrae* Haverk. Ita paullo ante *dignior nobis tanto honore videbitur*, pro *vobis*, Voss. 2. Lovel. 3. et Lipsiens. V. ad 34, 2, 2. et mox ad §. 16. Vox *vestrae* deficit in Gaertn. Tum *prosiciunt* Harlej. 1. Paullo post *adversus tam crudeles superbos adversarios*, sine copula *que*, Fragm. Hav.

§. 15. *Incipite deinde mirari*] Venustior antiqua lectio: *Incipite demum mirari*. SIG. Sigonius *demum*. Male: particula *deinde* ponitur eleganter, ut significet, post talia. Plinius pro omnibus in Paneg. [c. 9.] *Ut vero ad te fortunae tuae nuncius venit, malebas quidem hoc esse, quod fueras; sed non erat liberum. An non obsequeris Principi civis, legatus Imperatori, filius patri? Ubi deinde disciplina? ubi mos a majoribus traditus?* J. FR. GRON. *Incipite demum* solus apud me Haverk. *Incipite inde* Lovel. 4. 5. et Harlej. 2. [Veith.] Reliqui τὸ *deinde* tuentur, quod recte Gronov. exposuit. V. Doct. Torren. ad Valer. Max. 3, 2, 10. et 6, 8, 5. Solent autem saepe voces *deinde* et *demum* in membranis vetustis commutari. V. infra ad 40, 22. 1. Mox *cum*, pro *cur*, Lovel. 3. Deinde *suscipiunt*, pro *suscipiant*, Lo-

ſtrae prospiciunt; qui pro veſtris commodis adversus tam
crudeles superbosque adversarios depugnant. Incipite de- 15
inde mirari, cur pauci jam veſtram suscipiant caussam.
quid ut a vobis sperent? an honores, quos adversariis
veſtris potius, quam populi Romani propugnatoribus,
datis? Ingemuiſtis modo, voce hujus audita. quid id re- 16
fert? Jam, si suffragium detur, hunc, qui malum vo-
bis minatur, iis, qui agros sedesque ac fortunas ſtabi-
lire volunt, praeferetis.

L. Perlata haec vox Poſtumii ad milites multo 1

vel. 4. et Portug. [Veith.] *incipiant* Klockian. Et paullo poſt *quid aut a vobis sperent*, pro *quid ut*, Voſſ. 2. *quid aut a vobis spernerent* Lovel. 3. *qui ut a vobis sperent* Lovel. 4. *quid utra vobis sperent* Lovel. 5. *quidve a vobis sperent* Portug. Ceterum huic orationi fere convenit illa supra hoc lib. c. 35, 7. *Desineret ergo mirari, cur nemo de commodis plebis ageret* etc.

Quam populi Romani propugnatoribus, datis] *quam pro populi Romani propugnatoribus* Lovel. 4. Sed voces *populi Romani*, quae in omnibus codicibus scriptis exſtant, tamen desunt in editis ante Aldum. Cauſſa eſſe videtur, quod olim per compendium scriptum fuerit *quam P. R. propugnatoribus*, et literae *P. R.* vel *p. r.* sive, ut erat in Mſto Klock. *pr.* interceptae sint a primis vocis sequentis *propugnatoribus*.

§. 16. *Quid id refert?*] Indicat tribunus, nullam plebejorum principes utilitatem inde percipere, quod, tam saevo atque inhumano tribuni consularis ac patricii dicto audito, cives gemitu indignationem indicaverint. Locutionem aliis exemplis inluſtravit N. Heins. ad Nason. Epiſt. 6. Heroïd. 137. *quid id refert* est in Lovel. 1. Paulo ante *voce hujusmodi audita* Lovel. 4. [Veith.] Sed *hujus*, scilicet Poſtumii tribuni consularis.

Jam si suffragium detur, hunc, qui malum vobis minatur] *Nam si suffragium* Lovel. 2. et Lipsiens. quomodo saepe variant codd. V. ad 9, 17, 5. Tum vocula *si*, in omnibus perſtans manu exaratis, deficit in excusis prioribus. Sed a principio vocis sequentis absorpta videtur. Primi Moguntini ediderunt *suffragium si detur*, mox Aldus *si suffragium detur*. quo ordine est in scriptis. Hinc *vobis malum minatur* Leid. 2. Lipsiens. Harlej. 2. et Haverk. Deinde *nobis minatur* Gaertn. V. supra hoc cap. §. 14.

Qui agros sedesque ac fortunas ſtabilire volunt] *sedesque atque fortunas* Lovel. 5. et Harlej. 2. *sedes atque fortunas* Haverk. Tum *ſtabilire nolunt* Voſſ. 2. et Lovel. 3. V. infra ad 39, 15, 11. *ſtabilire volvunt* Harlej. 1. quod exponi poſſet, id animo agitant, ut ſtabiliant. Saepe verba *volvo* et *volo* permutantur. V. ad 2, 49, 5. 6, 28, 7. (*21, 31, 11. 22, 29, 5.) et alibi. Sed nihil muto.

§. 1. *Multo in caſtris majorem indignationem movit*] *in caſtris*

in castris majorem indignationem movit. *Praedaene interceptorem fraudatoremque etiam malum minari mi-*
2 *litibus?* Itaque quum fremitus aperte esset, et quaestor P. Sestius eadem violentia coërceri putaret seditionem posse, qua mota erat; misso ad vociferantem quemdam militem lictore, quum inde clamor
3 et jurgium oriretur, saxo ictus turba excedit; insuper increpante, qui vulneraverat, *habere quaesto-*

multo majorem Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. quasi vero nefas esset, inter voces *multo majorem* aliquid medium interponi. At ita supra 1, 48, 3. *Multo et aetate et viribus validior.* et alibi saepe. *multo in castris indignationem majorem movit* Haverk. [*praedaeve* Veith.]

Etiam malum minitari militibus] Ita primum Francofurti editum vidi anno 1578. Omnes priores praeferunt *minari.* Et ita est in Florent. Leid. utroque, Lovel. quinque, Harlej. 2. Lipsiens. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. N. et C. quorum auctoritatem secutus eam lectionem admisi, quamvis alibi saepe τῷ *minitari* Livius utatur. V. supra ad 2, 12, 12. Paullo ante *fundatoremque*, pro *fraudatoremque*, Gaertn.

§. 2. *Quaestor P. Sextius*] *P. Sestius* legendum: est enim patricius, *Sextii* autem plebeji, ut diximus [ad 3, 32, 5.] SIG. P. Sestii decemviri legum ferendarum fuisse filium puto, quamvis male in plerisque Livii exemplaribus *P. Sextius* appelletur. Nam *Sextii* plebeji fuere, et nondum ex plebe fieri coeperant tum Quaestores. PIGH. in Annal. ad ann. cccxxxix. p. 199. Sigonii et Pighii emendationem probo, licet plerique meorum codicum dissentiant. Sane *P. Sextius* est in Florent. Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. quinque, Lipsiens. Port. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Contra *P. Sestius* est in excusis usque ad Aldum, qui *P. Sextius* primus edidit. Passim utriusque gentis nomina in codd. scriptis commutari, supra dictum est ad 3, 32, 5.

Coërceri putaret seditionem] Ita edidit Aldus. Antea excusum erat *coërcere seditionem putaret.* Aldo consentiunt nostri, nisi quod *coerceri* vel *cohercerì seditionem putaret* praeferant Lov. 3. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. et quod τὸ *seditionem* deficiat in Portug. a m. 1. Lovel. 2. et Lipsiens. Mox *quam mota* Lipsiens. Sed ultima litera τῷ *quam* adhaesit ex initio vocis sequentis. V. ad 40, 7, 8.

Misso ad vociferantem quemdam militem lictore] *misso avociferante quemdam militem lictore* Leid. 1. Ceterum quaestori, cui neque lictorem neque viatorem adparuisse notavit Varro apud Gellium 13. N. A. 12. hic tamen Livius lictorem diserte tribuit. Verum eum non ut quaestorem hunc lictorem habuisse, sed quod, absente consule, castris praeesset, docet Lipsius 1. Elect. 23. Contra vero Manut. ad Cic. orat. pro Planc. 41. et Hotom. ad Cic. 2. in Verr. 4. existimant, quaestores in urbe lictores non habuisse, at in provinciis habuisse. Qui autem consules in bellum comi-

rem, quod imperator esset militibus minatus. Ad hunc 4
tumultum adcitus Poſtumius asperiora omnia fecit
acerbis quaeſtionibus, crudelibus suppliciis. poſtre-
mo quum modum irae nullum faceret, ad vocife-
rationem eorum, quos necari sub crate juſſerat,
concursu facto, ipse ad interpellantes poenam ve-
cors de tribunali decurrit. Ibi quum submoventes 5
paſſim lictores centurionesque vexarent turbam, eo

tabantur, non tam urbani, quam provinciales, fuerunt. Mox *oreretur* Florent. et Leid. 1. Vide, quae infra notantur ad 23, 16, 7.

§. 4. *Acerbis quaeſtionibus, crudelibus suppliciis*] *crudelibusque suppliciis* Lovel. 2. et Gaertn. Paullo ante *ad hunc tumultum excitum*, pro *accitum*, Lovel. 2. invitis reliquis codd. Voces autem *Poſtumius asperiora omnia* desunt in Florent. *Poſtumius asperiora* etc. *modum irae nullum* in Lipsiens. Etiam §. praec. *esset minatus militibus*, mutato ordine, praeferunt Leid. 2. et Lovel. 1.

Quum modum irae nullum faceret] *motum irae* Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. Gaertn. Klock. et Portug. a m. 1. [Veith.] qui error ex prava verba praeeuntis pronunciatione ortus videtur. Supra 3, 40, 1. *Quum decemviri nec irae nec ignoscendi modum reperirent.* Juſtin. 9, 8. *Huic, ubi exarsisset, nec dilatio ultionis, nec modus erat.* V. ad 7, 16, 3.

Quos necari sub crate jusserat] Haec verba Tacitus in opusculo de moribus Germanorum [12.] exponit: *Ignavos et imbelles et corpore infames coeno ac palude, injecta insuper crate, mergunt.* et ipse Livius 1, [51, 9.] *Dejectus ad caput aquae Ferentinae, crate superne injecta saxisque congeſtis, mergeretur.* Plautus in Poenulo [5, 2, 65.]

Sub cratim ut jubeas sese supponi, atque eo
Lapides imponi multos, ut sese neces.

Hoc supplicii genus Carthaginensibus peculiare fuiſſe, memoriae a nonnullis proditur. BRODAEUS 1. Miscell. 28. V. etiam Stewich. ad Veget. 3, 4. *quos necare subito jusserat* est in Lovel. 2. et Gaertn. *subito jusserat* etiam in Hearnii Oxon. L. 1. *subite juſſerat* Lipsiens. *sub crato* Harlej. 1. *sub grate* Klock. Florent. et Fragm. Hav. a m. 1. [Veith.] *sub rate* Voſſ. 2. Leid. 1. et Lovel. 3. Praeterea mox *occursu facto*, pro *concursu*, Lovel. 4. [Veith.] V. ad 36, 24, 4.

Ad interpellantes poenam vecors de tribunali decurrit] *ad interpellandis poenam* Florent. *ad interpellantis poenam* Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 1. Portug. Gaertn. Fragm. Hav. et excusi usque ad Gronov. qui anno 1665. *interpellantes* recte subſtituit. Priores non adverterant, librarios more antiquo *interpellantis* pro *interpellantes* scripsisse; adeoque, quum id paſſim alibi mutatum eſſet, etiam hic ambigui vitandi cauſſa mutari debuiſſe. *interpolantis* est in ed. Mediol. anni 1480.

§. 5. *Ibi quum summoventes passim lictores centurionesque vexarent turbam*] *Ibi eum summoventes* Leid. 2. *Ibi quum moventes* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *Ibi quum summonentes*

indignatio erupit, ut tribunus militum ab exercitu
6 suo lapidibus cooperiretur. Quod tam atrox faci-
nus postquam est Romam nunciatum, tribunis mi-
litum de morte collegae per senatum quaestiones
7 decernentibus, tribuni plebis intercedebant. sed ea
contentio ex certamine alio pendebat; quod cura
incesserat Patres, ne metu quaestionum plebs ira-

Haverk. Deinde *vexarent turbam lictores centurionesque* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *vexaret* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. *vexare* Lipsiens.

Eo indignatio erupit, ut tribunus militum ab exercitu suo lapidibus cooperiretur] *ea indignatio* Gaertn. Tum *irrupit, ut tribunus militum exercitu lapidibus cooperiretur* Haverk. *operiretur* Portug. a m. 1. Ita *coopertus flagitiis* Sallust. Catil. 23. *Q. Curtius natus haud obscuro loco, flagitiis atque facinoribus coopertus.* ubi v. Cl. Corte. et ad Jugurth. 14, 11.

§. 6. *Quod tam atrox facinus postquam est Romam nunciatum*] Vocula *tam* exsulat a Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *Romae nunciatum* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 5. Male. V. infra ad 25, 22, 1. *Romam est nunciatum* Lovel. 4.

Per senatum quaestiones decernentibus] *quaestionis* Florent. a m. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. 1. Lipsiens. et Portug. a m. 1. quod eodem modo accipiendum, quo *interpellantis* modo habuimus §. 4. Id tamen minus adsecuti librarii, et aperte mendosum arbitrati in *quaestionem* mutarunt, quomodo praeferunt Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] Sed vulgatum verius est. Ita mox *metu quaestionum iraque.* At cap. seq. §. 2. *De quaestione Postumianae caedis.* et, iterum *Plebesque praeficeret quaestioni.* V. infra ad 39, 41, 6. Voces *per senatum* deficiunt in editis ante Aldum, *decernentibus* in Lovel. 4. 5. Lipsiens. Portug. a m. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. At Portug. margini manus altera *cernentibus*, postremi *decernentibus* adscripsit. *decernentibus* autem est decernendas censentibus. V. infra ad 27, 25, 3.

§. 7. *Quod cura incesserat Patres*] *intercesserat* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et Klockian. Similiter a m. 1. praeferunt Portug. Voss. 1. et Fragm. Hav. in quibus omnibus a m. 2. correctum est *incesserat*, quod recte reliqui servant. V. ad 22, 12, 5. Praeterea *quae quum incesserat* Lovel. 4. *quae cura incesserat* Lovel. 5. Paullo ante *in certamine*, pro *ex certamine*, Lovel. 4.

Ne metu quaestionum plebs irata] Flor. Rott. Voss. alter *metu quaestionum plebs iraque.* Imma quicquid est editionum ante Sigonianam. Nec mutari debuit: nam *metus* est illorum, qui peccaverant ipsi; *ira* eorum, qui aut communem causam plebis tuebantur, aut propinquos vel amicos affines culpae haberent. Et autem genus loquendi frequens Livio, *ira quaestionis*, id est, ob quaestionem. Sic infra [c.5?, 9?] *Tribuni militum mentione nulla comitiorum consularium habita* (credo ob iram dictatoris creati) *tribunorum militum comitia edixerunt.*

que tribunos militum ex plebe crearet: tendebantque
summa ope, ut consules crearentur. Quum sena- 8
tusconsultum fieri tribuni plebis non paterentur, ii-
dem intercederent consularibus comitiis, res ad in-
terregnum rediit. victoria deinde penes Patres fuit.

LI. Q. Fabio Vibulano interrege comitia haben- 1
te, consules creati sunt A. Cornelius Cossus, L. Fu-

5, (33, 3.) *Arruntem Clusinum ira corruptae uxoris*. lib. 8. (c. 29, 13.) *Ingenti ardore militum aut vulnerum ira*. Vossianus prior *irata*, sed in locum veteris lectionis erasae. J. FR. GRON. Sigonius, in priori ed. Scholiorum testatus, vet. lib. aliquot praeferre *ne metu quaestionum plebs irata*, eamdem lectionem in contextum recepit; quam, licet ipsum Scholion postea omissum sit, non modo ipse retinuit, sed et aliis, ut eam reciperent, persuasit. Et sane superest in plerisque scriptis meis. (Veith.) At contra optimi Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. etiam Lipsiens. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. praeferunt *iraque*, quemadmodum etiam in Klockiano fuisse videtur. *plebs ira* habet Lovel. 5. *plebs inita* Lovel. 2. Recte autem Gronovius *iraque* probavit, et *ira quaestionum* exposuit ira ob quaestionem. Liv. infra 24, 30, 1. *Tanto ardore militum est usus ab ira inter conditiones pacis interfectae stationis*. 27, 28, 6. *Ab ira, nou defectiouis modo, sed etiam equitum iuterfectorum, rati occasionem supplicii peti*. 37, 51, 6. *Ira provinciae ereptae praetorem, magistratu abdicare se conautem, Patres auctoritate sua deterruerunt*. ubi v. etiam. Ceterum editiones Mediol. anni 1480. et utraque Tarvisina praeferunt *ne metu quaestionum plebs itaque*. Et ita se quoque in Romana principe invenisse testis est Hearne, addens ejus in margine aliquem notasse, quaedam hic desiderari. Editiones tamen Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. servant *iraque*. Mox *tendebatque*, pro *tendebantque*, Voss. 2. (Veith.)

§. 8. *Qnum senatuscousultum fieri tribuni plebis nou paterentur*) *Quum Sō C. fieri* Leid. 1. *Quum secum fieri* Lipsiens. V. ad 22, 10, 1. *Quum senatusconsulto fieri* Lovel. 4. *Quum senatusconsulta fieri* Lovel. 5. Per notas scriptum fuerat *S. C.* quod quomodo reddendum foret, non intellexerunt librarii. V. ad 42, 33, 4. Tum *fieri* deest in Fragm. Hav. a m. 1. *plebis* in Harlej. 2. et Haverk. *tribuuos plebis* praeferunt Lovel. 1. 4. Voss. 1. et Leid. 2. Deinde *pateretur* Voss. 1. a m. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Iidem intercederent consularibus comitiis) *idem intercederent* Florent. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 5. Lipsiens. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. V. ad 40, 22, 14. *et idem intercederent* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *et iidem* Hearnii Oxon. N. Mox *redit*, pro *rediit*, Voss. 2. Lovel. 3. Port. Gaertn. et Fragm. Hav. (Veith.) V. infra ad 36, 35, 2.

§. 1. *Q. Fabio Vibnlauo interrege comitia habente*) *M. Fabio* Lovel. 5. Harlej. 2. et Fragm. Hav. a m. 2. Tum *Jubulano* Leid. 2. Lovel. 2. Harlej. 2. et Lipsiens. *Jubilauo* Lovel. 4. 5. et Haverk.

2 rius Medullinus. His consulibus principio anni senatusconsultum factum est, ut de quaestione Postumianae caedis tribuni primo quoque tempore ad plebem ferrent; plebesque praeficeret quaestioni,
3 quem vellet. A plebe consensu populi consulibus nego-

V. ad 3, 35, 11. Ceterum haec ita praecedentibus junguntur in vetustioribus edd. *Victoria deinde penes Patres fuit, quod Q. Fabio Vibulano.* Sed illud *quod* hoc loco admodum fatuum. Verbis enim sequentibus prioris effati ratio non redditur; nisi quis pro ratione haberet, aut dicentem ferre posset, *Victoria penes Patres fuit, quod vicerunt.* Recte igitur Aldus τὸ *quod* expunxit, quod in nullo etiam scripto notavi, et ex sequenti praenomine Q. natum puto.

Consules creati sunt A. Cornelius Cossus et L. Furius Medullinus] Quidam codices sustulerunt *L.* in sequente consule. Sed hic fit primum consul. Quinto dehinc anno fit iterum consul, quum antea saepius tribunus militum consulari potestate fuerit. Auli autem numerus omittitur, quod anno cccxviii. dubius consul fuerit, certus autem anno cccxxvii. GLAR. *Aulus Cornelius* Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. ambo, Lipsiens. Portug. Gaertn. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. N. et C. *A. Cornelius* Florent. Leid. 1. Lovel. 4. Klock. et Haverk. cum editt. usque ad posteriorem Gruteri. Sed *M. Cornelius* vocatur apud Diodor. Sic. l. 13. p. 352. et apud Cassiod. in Chron. quos sequitur Pighius in Annal. ad ann. cccxl. p. 199. in Livio mendum esse suspicatus; Pighii deinde lectionem *M. Cornelius* Gruterus in postremam edit. recepit, quod deinceps apud omnes recentiores obtinuit. Sententiam autem hoc argumento Pighius firmavit, quia Livius numerum non addidit, et tamen A. Cornelius antea consul fuit. Verum, praeterquam quod Pighius hic, aeque atque innumeris aliis locis, iterati consulatus notam addere potuisset, et ita praenomen *A.* servare, quanti ponderis hoc argumentum existimari debeat, patet ex illis, quae notantur supra ad 2, 16, 7. Alterius consulis praenomen *L.* omittitur in Florent. Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. quinque, Harlej. 1. Lipsiens. Portug. Gaertn. Fragm. Hav. [Veith.] et Hearnii Oxon. L. 2. et C. Cujus codex N. ut et ex meis Harlej. 2. et Haverk. *C. Furius* praeferunt. Sed *L. Furius* non tantum Diod. Sic. et Cassiod. verum etiam omnes editt. tuentur. Particula tamen *et*, quae inter utriusque consulis nomina interponitur, et a primo Aldo omissa est, non conspicitur etiam in libris scriptis. V. ad 2, 17, 1. Denique *Medulinus* Leid. 1. a m. 1. Lovel. 1. 2. 4. 5. et Haverk. *Medullius* Gaertn. Sed Fasti Capit. passim hoc nomen per duplex *ll MEDVLLINVS* scribunt.

§. 2. *His consulibus principio anni senatusconsultum factum est*] *Hiis principio anni consulibus* Portug. Tum *statum consuli factum est*, pro *senatusconsultum*, Voss. 2. *senatusconsulto factum est* Lovel. 4. V. ad 42, 33, 4.

negotium mandatur. qui, summa moderatione ac
lenitate per paucorum supplicium, quos sibimet
ipsos consciſſe mortem satis creditum est, trans-
acta re, nequivere tamen consequi, ut non aeger-
rime id plebs ferret. *jacere tamdiu irritas sanctiones,* 4
quae de suis commodis ferrentur: quum interim de san-

De quaestione Postumianae caedis tribuni primo quoque tempore ad plebem ferrent] Tò *Postumianae* deficit in Gaertn. *tribuni* in Harlej. 2. pro quo *Tarquinius* est in Voſſ. 2. V. infra hoc lib. ad c. 55, 6. Sed loco *tribuni* Lovel. 4. [Veith.] habet *tunc.*

Plebesque praeficeret quaestioni, quem vellet] *plebsque* habent Florent. Voſſ. 2. Leid. 2. Lovel. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. omnes etiam excusi usque ad Gronov. qui anno 1665. *plebesque* subſtituit. Et ita praeferunt Voſſ. 1. Leid. 1. Harlej. uterque, et Klock. V. ad 1, 20, 6. Praeterea *quaestioni praeficeret* Lovel. 4. Tum *quem vellent* Leid. 1. a m. 1.

§. 3. *Quos sibimet ipsis conscisse mortem satis creditum est*] Ita demum inveni in editione Cl. Jac. Gronovii anni 1679. sed sine dubio operarum errore. Non modo enim editio ejus, quae anno praecedenti in forma minori prodiit, verum etiam omnes priores editt. ut et codices, quoscumque vidi, exhibent *sibimet ipsos*, quod iterum reſtitui. V. supra ad 2, 19, 5. Perperam etiam vir doctus ad marginem ed. Curionis forte *sibimetipsis* scribendum conjecerat. Tum *consisse*, pro *conscisse*, Lipsiens. *conscise* Portug. *morte*, pro *mortem*, Lov. 3. et *scitis*, pro *satis*, Gaertn. Paullo ante etiam *Ab plebe* Haverk. *negotium mandatum*, pro *mandatur*, Lovel. 4. *a levitate*, pro *ac lenitate*, Lovel. 3. *ac levitate* Lovel. 5. Portug. et Gaertn. Alibi saepe error hic in Mſtis obvius est. V. infra ad 36, 31, 8. In verbis sequentibus *nequivere tū consequi*, pro *tamen*, Lovel. 5. et Gaertn. V. infra ad 22, 17, 5. *nequivere caussam consequi* Lipsiens. Contra *tam̄*, id est *tamen*, pro *cūm*, id est *cassuam*, datum fuiſſe supra vidimus hoc lib. c. 17, 2. Praeterea *ut non* deficit in Florent. pronomen *id* in ed. Parm. anni 1480. ac tandem *plebis*, pro *plebs*, est in Lovel. 3. cujus librarius *plebes* dare voluiſſe videtur. Sed alii vulgatum servant.

§. 4. *Jacere tamdiu irritas sanctiones, quae de suis commodis ferrentur*] Scribe, *jacere tamdiu irritas actiones.* RHEN. Placet magis vox *sanctiones*, quae reprobata est a Rhenano. Dictum est enim *ferre sanctionem*, ut *legem*, non *actionem*. SIG. Recte Sigonius vulgatum contra Rhenanum tuetur, quod etiam firmant omnes codices scripti, quibus usus sum; ut et, quos Hearne Oxonii consuluit. Nam, ut observat, recte dici potest *ferre sanctionem*, quemadmodum *ferre legem*, non autem *ferre actionem*. *Sanctio* autem hic in genere ponitur pro lege; quemadmodum fere apud Cic. pro Balbo 14. *Sanctiones sacrandae sunt aut genere ipso, aut obtestatione et consecratione legis aut poenae.* Deinde *qua de suis commodis* Haverk. *quae de suis modis* Lipsiens. Tum *ferrent* Gaertn. et

guine et supplicio suo latam legem confestim exerceri, et tantam vim habere. Aptissimum tempus erat, vindicatis seditionibus, delenimentum animis Bolani

Fragm. Hav. V. infra ad 10, 10, 1.

Quum interim de sanguine et supplicio suo latam legem confestim exerceri] In Manuscripto est, *de sanguine ac supplicio.* RHEN. *tamen*, quod in quibusdam erat libris, quidam in *cum* mutarunt. Ego non minus planum sensum existimarim, si neutrum legatur: at si alterum omnino adesse debet, ego *tamen* malim, quam *cum*. GLAR. Abesse poterat *quum*. Imo paulo post illud totum *et tantam vim habere*. Frustum mihi videtur non Livii, sed ineptientis paedagogi. GRUT. Grutero abesse poterat illud *quum*: immo paullo post illud totum, *et tantam vim habere*, frustum videtur non Livii, sed ineptientis paedagogi. Sane et alibi potuit abesse *τὸ quum*, ubi tamen veteres id abesse debere non judicarunt. Abduxit eum Glareanus, conquestus et ipse, aliquos mutasse *tamen* in *cum*. (ego nusquam reperio *tamen*, praeterquam apud Ascensium: Andreas Romae dedit *cum interim*, et similiter Bec. Zan. Tarv. Mog. Juntas) nec minus planum sensum existimavit, si neutrum legatur: at si adesse alterum debet, malit *tamen*, quam *cum*. Sed simillimum est 6, [27, 6.] *Fugere senatum testes, tabulas publicas, census cujusque*, etc. *quum interim obaeratam plebem objectari aliis atque aliis hostibus.* Desumptum ex orationibus finitis, in quibus has duas particulas jungere solent. Eodem libro [c. 11, 4.] *M. Furium tantum jam eminere, quum interim, si quis vere aestimare velit, a M. Furio recuperari patria ex obsidione hostium non potuerit, nisi a se prius Capitolium atque arx servata esset.* Sallustius Jugurth. [12.] *Clausa effringere, strepitu et tumultu omnia miscere, cum interim Hiempsal reperitur.* Sed neo alterum illud nihil addit orationi, aut Livio indignum est. Quaedam enim exercentur et usurpantur *vi adempta*, ut ipse locutus 1, [17, 9.] J. FR. GRON. *quum interim* recte Gronovius contra Glareanum vindicavit. Eadem lectio in omnibus meis superest, ut et in Hearnii Oxoniensibus, praeterquam in Lovel. 2. qui praefert *tum*. V. ad Epit. Liv. l. 48. in fine. et in Gaertn. qui *tamen interim* legit. Et ita praeter Ascensium annis 1513. et 1516. etiam Parisiis editum est anno 1529. Ea autem lectio ex altera *tum interim* magis corrupta est ob compendiorum *tū* et *tū* similitudinem. V. ad 22, 17, 5. *cum iterum* habet Lovel. 5. V. ad 10, 18, 1. Deinde *sanguine et supplicio*, quod Rhenanus mutavit, revocandum censui, quod ita praeferant Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. 1. Portug. Lipsiens. Klock. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Praeterea *legem suam confestim exerceri*, addita perperam voce, Lovel. 5. obfert. Denique voces *et tantam vim habere*, quas et ipsas adversus Gruterum recte Gronovius vindicavit, perstant in scriptis meis, nisi quod sola vocula *et* deficiat in Portug. et contra vocula auctior Harlej. 2. legat *et jam tantam vim habere.* errore denique librarii *et tum vim habere* praeferant Lovel. 4. et 5. *tantam viam habere* Florent. *tantum* et *tum* etiam infra commutantur 7, 2, 8. ubi vide. *vis* autem et *via* 32, 9, 8. ubi alia exempla indicantur ejusdem erroris.

agri divisionem objici: quo facto minuissent desiderium agrariae legis, quae possesso per injuriam agro publico Patres pellebat. Tunc haec ipsa indignitas 6

§. 5. *Aptissimum tempus erat*] In manuscripto volumine est *Aptissimum tempus fuerat*. RHEN. Omnes mei conspirant in vulgatum *erat*. Sed mox *vindicantis*, pro *vindicatis*, male est in Lipsiens.

Delinimentum animis Volani agri divisionem objici] Secundus ita solus ex Palatinis. Nam prim. ac tert. *delenimentum*. Onomasticum, *Delinimentum*, Θέλγητρον. Liv. 30, 13. *Illam Furiam pestemque omnibus delinimentis animum suum avertisse atque alienasse*. 39, 11. *Hispalae concubitu carere eum decem noctes non posse. Illius excetrae delinimentis et venenis imbutum nec parentis, nec vitrici, nec Deorum verecundiam habere*. 40, 11. *Imbuti illic et infecti Romanis delinimentis redeunt*. Sallustius Oratione Lepidi. *Simul comparant delenimenta, et differunt vos*. Afranius Vopisco [apud Non. Marcell. v. *Senium*.]

Si possent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.
Aetas et corpus tenerum et morigeratio
Haec sunt venena formosarum mulierum.
Mala aetas nulla delinimenta invenit.

Liv. 5, 24. *Ea largitio sperni coepta, quia spei majoris avertendae solatium objectum censebant*. GEBH. *delinitum* Lovel. 1. 4. 5. et Fragm. Hav. *delenimentum* Florent. Voss. uterque, Leid. 1. et Lovel. 3. quod recipiendum duxi. V. infra ad 5, 31, 1. Tum *Voloni agri* Portug. *Nolani* Voss. 2. Lovel. 2. 3. Harlej. 2. Lipsiens. Gaertn. et Haverk. V. supra ad c. 49, 3. Denique *abici* Harlej. 1. et Portug. a m. 2. V. ad 6, 14, 12. *obici* Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 5. Lipsiens. Gaertn. et Portug. a m. 2. V. supra ad 2, 10, 9.

Minuissent desiderium agrariae legis, quae possesso per injuriam agro publico Patres pellebat] *imminuissent* Lovel. 2. et Haverk. *meminissent* Lovel. 4. [Veith.] Deinde *quae possessio* Voss. uterque, Lov. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Portug. a m. 2. *quae possessi*, et mox *piallebat* Florent.

§. 6. *Tunc haec ipsa indignitas angebat animos*] Quidam *augebat*, per *u* legunt, non per *n*. Sed non placet. Est enim *angebat* ab *ango* tertiae conjugationis, non ab *augeo* secundae. Et sensus non bene attendenti subobscurus videtur, sed fit facilis bene rimanti. GLAR. Juretus ad Symmachum apud Hearnium *augebat*. Nihil mutandum est. Liv. 2, 7, 7. *Haec dicta vulgo creditaque quum indignitate angerent consulis animum*. Symmachus ipse 5. Epist. 64. *Externos quoque et memorati viri nescios caussae urit indignitas*. Nam *urit* idem est quod *angit*. Suetonius *urere* et *anxius* conjungit in Tiberio 66. *Urebant insuper anxiam mentem varia undique convicia*. DUK. *Tunc haec ipsa* superest in Florent. Voss. ambobus, Leid. ambobus, Lovel. 2. 3. 5. Harlej. ambobus, Lipsiens. Klock. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. omnibusque editis usque ad Cl. Jac. Gronov. qui anno 1678. *Tum haec ipsa* subposuit, eamdem scripturam retinentibus recentioribus; cujus loco priscam revocavi. Hinc *dignitas* Leid. 2. Tandem *agebat*

angebat animos, non in retinendis modo publicis agris, quos vi teneret, pertinacem nobilitatem eſſe; sed ne vacuum quidem agrum, nuper ex hoſtibus captum, plebi dividere; mox pau-
7 cis, ut cetera, futurum praedae. Eodem anno adversus Volscos, populantes Hernicorum fines, legiones ductae a Furio consule, quum hoſtem ibi non

est in Voſſ. 1. a m. 1. in Lipsiens. et in Gaertn. a m. 1. V. infra ad 29, 6, 7. Poſtea in utroque codice, sed in priori inter versus, a m. 2. emendatum est *augebat*; quomodo etiam praeferunt Voſſ. 2. Lovel. quinque, Portug. Haverk. Fragm. Hav. et editi ante Aldum. quod Jureto placuit ad Symmachi 1. Epiſt. 21. Sed *angebat* verius est, quomodo Aldus reposuit, et praeferunt Florent. Leid. ambo, Harlej. ambo, et Klockian. V. quae supra notantur ad 2, 7, 7. *angere* et *augere* alibi etiam in scriptis vetuſtis commutantur. V. ad 3, 6, 3. et ad 6, 23, 8. Mox *ut in retinendis*, pro *non in retinendis*, Lipsiens.

Quos vi teneret, pertinacem nobilitatem eſſe] Placet etiam magis hujus loci prisca lectio *quos ut teneret*. SIG. *quos ut teneret* etiam non modo omnes scripti mei, et quos Hearne Oxonii adhibuit, (Veith.) verum etiam excusi omnes usque ad Froben. qui anno 1531. *quos vi teneret* recte reposuit. Neque dubito, quin Sigonius etiam cod. sui lectionem ſpreviſſet, si ad verba praecedentia animum adtendiſſet, quae efficiunt, ne *quos ut teneret* ullo modo defendi possit. Nam quemadmodum ferri poteſt *nobilitas pertinax est, ut agros teneat*; ita nemini placebit, *nobilitas pertinax est in retinendis agris, ut eos teneat*, sed recte, *nobilitas pertinax est in retinendis agris, quos vi tenet*, id est, possidet. Paſſim alibi voculae *ui* et *ut* in Mſtis antiquis commutari solent. V. supra ad 1, 4, 2. infra ad (*8, 10, 3. 9, 2, 3. 5, 30, 7. 10, 34, 1.) 25, 24, 3. 39, 32, 13. Sigonium ad Liv. 26, 41, 6. et Cel. Burmann. ad Phaedri 1. Fab. 2, 12. ad Valer. Flacc. 1, 671. ad Nemes. Cyneg. 71. et ad Calpurn. Ecl. 3, 73.

Agrum, nuper ex hoſtibus captum, plebi dividere: mox paucis, ut cetera, futurum praedae] Vocula *ex* non adparet in Harlej. 1. Deinde *divideret* Gaertn. Lovel. 2. et Haverk. Tum *inter cetera* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. (Veith.) V. ad 38, 57, 6.

§. 7. *Populantes Hernicorum fines legiones ductae a Furio consule*] *Hernicorum sedens* Harlej. 1. ut librarius *Hernicorum sedes* dare voluiſſe videatur. Vulgatum tamen, ob reliquorum codd. consensum, alteri huic lectioni praeferendum eſſe puto. Tum *ductae a Furio consule legiones* Lovel. 3. Harlej. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. *ductae ab Furio consule legiones* Lovel. 4. et Haverk. *Ductae legiones a Furio consule* Lovel. 2. 5. et Lipsiens. (*ductae ab consule Furio legiones* Veith.) Mox *cum magna multitudo Volscorum* Leid. 2. *quo magna multitudine Volscorum* Harlej. 1.

inveniſſent, Ferentinum, quo magna multitudo Vol-
scorum se contulerat, cepere. Minus praedae, quam 8
speraverant, fuit: quod Volsci, poſtquam spes tuen-
di exigua erat, sublatis rebus, nocte oppidum reli-
querunt. poſtero die prope desertum capitur. Her-
nicis ipse ager dono datus.

LII. Annum modeſtia tribunorum quietum excepit 1

§. 8. *Oppidum reliquerunt*] Lege *reliquerant* ex vet. lib. SIG. *reliquerant* etiam Harlej. 2. Fragm. Hav. a m. 2. et Hearnii Oxon. B. Neque multum abit Florent. qui *relinquerant* praefert. At *reliquere* est in Gaertn. In verbis praecedentibus *sublatis opibus*, pro *rebus*, Lovel. 4.

Hernicis ipse ager dono datus] *Hernicus ipse ager* Haverk. *Hernicis ipse agerque* Florent. deinde *dono datur* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. et Haverh. [Veith.] Paullo ante *poſtremo die*, pro *poſtero*, Lovel. 2. V. ad 3, 55, 4.

§. 1. *Excepit tribunus plebis Licinius Q. Fabio Ambuſto, C. Furio Petilio consulibus*] Quidam *Lucilius* legunt. Ego *Licinium* malim, quod statim subjungat, *Is cum principio statim anni, velut pensum nominis familiaeque, seditiones agrariis legibus promulgandis cieret.* Fuere enim Licinii maxime Patribus adversarii, ut sequentibus patet libris. Quidam *L. Icilium* legunt, quod maxime placet. Et horum etiam consulum prioris praenomen *Q.* poſterioris cognomen *Paetilius*, suspecta. GLAR. *Pacilo*, ut dixi. SIG. In quibusdam codicibus hic plane lectionum monſtra exhibentur. *tribunus plebis Lucius Quintius Fabio Ambuſto cum Furio Pattilo* Voſſ. 1. praefert, et similiter fere Leid. 2. et Lovel. 1. nisi quod eorum prior habeat *Furio Pancilo.* poſterior *Furio Paticilo.* Alibi etiam pronomen *C.* sive *Cajus*, in *cum* librariorum culpa mutatur. V. mox hoc cap. ad §. 4. *tribunus plebis Lutilius q. a Fabio Ambuſto est Furio factis consulibus* Lovel. 3. *tribunis plebis Lucilio Q. Fabio Ambuſto C. Furio Petilio consule* Lovel. 4. *tribunus plebis Lucilio Q. Fabio Ambuſto C. Furio Petilio consulibus* Lovel. 5. *tribunus plebis Lucilius Quintius Fabio Ambuſto C. Furio Pactilo consulibus* Klockian. *tribunus plebis Lucilius Tiberius Romulus Publius Lucilius que a Fabio Ambuſto est Furio factis consulibus* Voſſ. 2. sed τῷ *Lucilius* priori loco notis adjectis, quibus librarius eam vocem perperam scriptam ac delendam eſſe indicavit. Qua deleta, voces *Tiberius Romulus Publius* effictae sunt ex vocibus praecedentibus *tribunus plebis*, sive earum notis *TR. PL.* quas non intellectas simili modo librarii corrumpere soliti fuerunt. V. infra ad 31, 6, 4. Quum itaque librarius duplicem lectionem *tr. pl.* et *Tiberius Romulus Publius*, alteram in contextu, alteram in margine inveniſſet, utramque conjunxit. In tribuni nomine variant etiam alii codices. *Ancilius* vocatur in Lovel. 2. et Lipsiens. *Lucilius* in Florent. Leid. 1. Harlej. utroque, Gaertn. Fragm. Hav. edit. Aldina, et nonnullis sequentibus. *Lucinius* in Portug. *Icilius* in Haverk. *Lici-*

tribunus plebis L. Icilius, Q. Fabio Ambusto, C. Fu-
2 rio Pacilo consulibus. Is quum principio statim an-
ni, velut pensum nominis familiaeque, seditiones
3 agrariis legibus promulgandis cieret; pestilentia co-
orta, minacior tamen quam perniciosior, cogitatio-

nius in edd. Aldina antiquioribus. Frobenius deinde *L. Icilius* anno 1531. restituit; quod etiam probavit Pighius in Annal. ad ann. CCCXLI. p. 200. Hearne, etiam testatus ita in optimis codd. legi, addit in aliis (ut in ed. Romana principe et Oxon. B. atque L. 2.) *Licinius* vel *Lucilius* legi. *L. Icilius* recte etiam probat Doujatius, qui enumeratis Iciliis supra memoratis subjungit etiam locum ex Liv infra hoc lib. c. 54, 4. *Auctores fuisse tam liberi populo suffragii Icilios accipio, ex familia infestissima Patribus tres in eum annum tribunos plebis creatos.* Cur autem Fabii praenomen *Q.* Glareano suspectum fuerit, nullam rationem video. In eo servando consentiunt non modo Diod. Sic. l. 13. p. 359. in Cassiod. in Chron. ut Pighius d. l. monuit, sed et plerique codices scripti Liviani; reliquorum autem vestigia, quae jam modo recensui, manifeste eo nos ducunt. V. Sigonium infra hoc lib. ad c. 58, 6. At meliori jure alterius consulis cognomen *Paetilius*, vel *Petilius*, ei displicuit, quod etiam in solis tantum Florent. Harlej. 2. et Haverk. obvium fuit. Sed pro eo *Paetilo* praeferunt Leid. 1. Lovel. 2. Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1. *Pactilio* Gaertn. Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. *Paculo* Harlej. 1. *Pacilio* Frobenius anno 1531. eumque secuti recentiores usque ad Basileenses, qui anno 1554. *Pacilo* recte substituerunt. Et id Furiorum cognomen fuisse, non modo Sigonius hoc loco, verum etiam jam supra monuit hoc lib. ad c. 12, 1. V. etiam Pighium in Annal. l. l. Ceterum initialia hujus capitis verba corrupte ita exhibet Lipsiens. *Anno modestia tribunorum equitum excepit.*

§. 2. *Is tum principio statim anni*] Ita primi ediderunt Francofurtenses anno 1578. sed, ut videtur, operarum errore, quem tamen recentiores editores, praeter Hearnium et nuperos Londinenses, emendare neglexerunt, quamquam aperte sensum vitiaret. Omnes priores excusi et quidquid est codicum recte praeferunt *Is cum*, vel *quum principio statim anni*, quod etiam in contextum recepi. Similiter etiam legendum esse in margine Livii monuit Cl. Ant. Perizon.

Pensum nominis familiaeque, seditiones agrariis legibus promulgandis cieret] *pessum nominis* librarii errore est in Florent. optimo. in qualem codicem etiam incidisse videtur librarius Lovel. 4. qui id quasi ex ingenio emendaturus *pessimi nominis* inepte dedit. Tum copula *que* non adparet in Voss. 2. et Lovel. 3. Deinde *seditionis* habent Voss. 1. Leid. uterque, et Lovel. 1. At tota vox illa exsulat a Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Tandem *sciret* Voss. 1. et Lovel. 3. litera prima voci huic adhaerente ex fine praecedentis. V. ad 37, 29, 8.

§. 3. *A foro certaminibusque publicis ad domum curamque corporum nutriendorum avertit*] Tolle

nes hominum a foro certaminibusque publicis ad
domum curamque corporum nutriendorum avertit.
minusque eam damnosam fuiſſe, quam seditio fu-
tura fuerit, credunt. Defuncta civitate plurimorum 4
morbis, perpaucis funeribus, peſtilentem annum

gloſſema *nutriendorum*. T. FABER. Est bic aliquid scabrum. Quare enim *ad domum?* Tum divertunt scripti. Flor. *ad domumque curamque.* Helm. *ad domum cura corporum.* Censeo, scribas *domum ad curam.* De verbo *nutrire*, ut medicorum proprium est, diximus ad 7, [4, 6.] J. FR. GRON. *ab foro* Haverk. *foro*, omiſſa praepositione Florent. *curamque nutriendorum corporum* idem Haverk. *curamque corporum nutriendum* Klockian. *curamque corporum muniendorum* Leid. 2. Sed *nutriendorum*, licet pro gloſſemate Faber babuerit, verius est; quod recte etiam per fovere, curare hoc loco exponendum eſſe vidit Turneb. 28. Advers. 34. Denique *advertit* Lovel. 1. et Leid. 2. quomodo saepiſſime variant librarii in codicibus scriptis. V. infra ad 6, 23, 8. Paullo ante *minacior tamen perniciosior*, sine τῷ *quam*, Lipsiens.

§. 4. *Defuncta civitate plurimorum morbis, perpaucis funeribus*] Recte sibi displicere Doujatius teſtatus est expositionem, quam ex Budaei adnotationibus prioribus Godelevaeus ad hunc locum dedit, quasi sensus Livii, dicentis *defuncta civitate plurimorum morbis*, eſſet, *cum civitas a morbis liberata esset*. Si tamen ipsum Budaeum, ad l. 2. §. 12. ff. de Act. Emti, inspicere voluiſſet, non ab eo, sed a solo Godelevaeo errorem hunc commisſum eſſe deprehendiſſet. Budaeus enim l. l. late quidem de verbo *defungi* agit, variaque Livii loca, ubi id obvium est, exponit; hunc tamen non adtigit. Sed contra alia quaedam protulit, ubi id eodem, quo bic, sensu accipi debet, et recte etiam accepit. Talia sunt 10, 29, 3. *Vicisse Romanos, defunctos consulis fato.* Quod ita Budaeus interpretatur, consulis sese devoventis spontanea morte ab inminentibus periculis liberatos et exemtos. et 2, 35, 3. *Adeo coorta erat infensa plebs, ut unius poena defungendum esset Patribus.* quorum verborum hunc sensum conſtituit; ut M. Coriolani damnatione ab illa populari conſternatione liberandus eſſet. Similiter ergo hoc loco sensus erit, plurimorum morbis, perpaucis funeribus liberata civitate a turbis, quae ex seditione a L. Icilio mota inminebant. *civitateque* perperam praefert Lipsiens. *morbus* Lovel. 3.

Peſtilentem annum inopia frugum, neglecto cultu agrorum, (ut plerumque fit) accepit] Repone *excepit*. RHEN. *accepit* quidem superest in Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Lips. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] sed melius *excepit*, ut Rhenanus emendat, obſerunt Florent. Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Harlej. 1. V. supra ad 2, 61, 1. Praeterea *peſtilentem inopia annum frugum*, perperam turbato vocabulorum ordine, Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Port. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] *peſtilentem inopia annum*, neglecta voce *frugum*, Lovel. 4. Tum *ut plerumque*, omiſſa τῷ *fit*, Leid. 1. Lovel. 2. 4.

inopia frugum, neglecto cultu agrorum, (ut plerumque fit) excepit, M. Papirio Atratino, C. Nautio Rutilo consulibus. Jam fames, quam pestilentia, tristior erat: ni, dimissis circa omnes populos lega-

5. Harlej. 1. Lipsiens. et Portug. Verbum illud commode subintelligi posse, non diffiteor, hic tamen ob reliquorum codicum consensum delere non audeo, praesertim quum apud Livium frequens sit illa formula *ut fit*. Supra 3, 1, 7. *Fecit statim, ut fit, fastidium copia*. c. 26, 4. *Crevit ex metu alieno, ut fit, audacia*. 5, 19, 8. *Omnia ibi summa ratione consilioque acta fortuna etiam, ut fit, secuta est*. c. 32, 7. *Id, ut fit, propter auctoris humilitatem spretum*. 6, 3, 5. *Soluta omnia rebus, ut fit, secundis invenit*. 9, 24, 6. *Saxa erant, et temere jacentia, ut fit, in aspretis*. c. 26, 22. *Nec diutius, ut fit, quam dum recens erat, quaestio per clara nomina reorum viguit*. c. 38, 2. *Dulcedine, ut fit, praedae longius progressi*. 23, 27, 3. *Quam ubi negligentiam ex re, ut fit, bene gesta oriri senserat Hasdrubal*. Et saepe alibi. Similiter *ut plerumque solet*. 6, 34, 5. *Parva, ut plerumque solet, rem ingentem moliundi caussa intervenit*. ubi alia vide. Pro eo quoque simpliciter *ut solet* dixit Livius 9, 38, 9. *Ob haec etiam aucta fama, ut solet, ingens terror Patres invasit*.

P. Atratino, C. Nautio Rutilio consulibus] Pro *P. Atratino* alii *M. Papirium Atratinum* reposuerunt; alii, quod cognomen *Atratinus* Postumiorum sit, non Papiriorum, *Mugillanum* addiderunt, quod incertum relinquimus, donec feliciores nacti fuerimus codices. GLAR. Legendum est *M. Papirio, C. Nautio Rutilo*. Diodorus enim in hunc annum [l. 13. p. 367.] Μάρκον Παπίριον, Cassiodorus *M. Papirium* edit. Quod autem cognomen *Atratino* delendum sit, intelligi potest partim ex eo, quod *Atratinus* non *Papiriorum*, sed *Semproniorum* cognomen est; partim ex eo, quod in veteribus libris *P. Atratinus*, pro *M. Papirio*, legitur. vitiose. Fuit autem haec causa vitii. Qui enim *M. Papirius* erat scripturus, *M. Patratinus* scripsit, quomodo apud Dionysium est etiam [l. 11. p. 736.] Πατρίκιος, pro Παπίριος. Quem errorem cum alii tollere vellent, *M. P. Atratinus* scripserunt. Ne autem duo praenomina uni tribuerentur, demum *P. Atratinus* mansit. Fuisse autem hujus consulis cognomen *Mugillanum*, non *Atratinum*, ostendit etiam tabula quaedam antiqua, in qua bini consules in singulos annos suis tantum cognominibus nominati sunt: cujus saepe testimonium profert Cuspinianus. Ea enim ita hos consules edit, *Mugillano et Rutilio*. Quorum illud est Papirii, hoc Nautii consulis. *M.* autem *Papirius Mugillanus* ante tribunus militum fuit. SIG. Editiones principes praeferunt *P. Atratino*, vel *P. Atracino* usque ad Aldum, qui primus ei substituit *M. Papyrio Atracino*. Et ita fere codd. scripti, nisi quod omisso praenomine *inde Papirio Atratino*, vel *Atracinio*, praeferant Lovel. 4. 5. et Fragm. Hav. [Veith.] sollemni errore librariorum, qui *inde Flavolejus* similiter dederunt, pro *M. Flavolejus*, 2, 45, 13. *inde Volscium*, pro *M. Volscium*, 3, 24, 3. V. etiam ad 4, 21, 1. hoc lib. ad cap. seq. §. 2. ad 6, 34, 5. 7, 3, 8. (* 22, 34, 1. 24, 11, 6. 27, 5, 1. c. 38, 12. 35, 10, 11.) et aliis locis. Contra saepe etiam *in*, id

tis, qui Etruscum mare, quique Tiberim adcolunt, ad frumentum mercandum, annonae foret subventúm. Superbe ab Samnitibus, qui Capuam habebant 6
Cumasque, legati prohibiti commercio sunt: contra

est *inde*, ut per compendium scribi solet, abiit in literam *m*, sive praenomen *Marcus*. V. supra ad 2, 11, 7. et c. 15, 1. (*9, 43, 1. 23, 32, 8.) Hinc factum est etiam, ut *inde annus*, sive *iñ ānus*, coalescentibus vocibus et neglectis notis, abierit in *manus* supra 2, 61, 1. Utramque lectionem *inde M. Papirio Attracino* praefert Haverk. *Papirio M. Atratino* Gaertner. *M. Papirio Attracinio* Harlej. 2. *M. Papirio Atractino* Lovel. 1. Sed cognomen delendum conjicienti Sigonio fidem habeo, quamvis codicum meorum nullus eam conjecturam probet. Deinde *Cornelio Nautio* Voff. 2. *cum Nautio* Lovel. 5. Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] Similiter etiam Lovel. 4. a m. 1. verum additis notis librarius indicavit, τὸ *cum* delendum esse. Interdum *C.* sive praenomen *Cajus*, inperitia scribarum abiit in *cum*. Exempla supra hoc ipso cap. §. 1. 7, 38, 8. (*37, 14, 5.) aliisque locis obcurrunt. Tum *Rutilio* Flor. Voff. ambo, Leid. ambo, Lov. quinque, Harl. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] *Rutulio* Portug. Lipsiens. et Haverk. Sed *Rutilus* Nautiorum cognomen esse, pro quo passim *Rutilius* scriptum fuit, jam supra monitum est. V. hoc lib. ad c. 35, 4. c. 47, 8. c. 61, 4. et alibi saepe.

§. 5. *Pestilentia tristior erat, ni, dimissis circa omnes populos legatis*] *tristicior erat* Harlej. 1. Ita etiam peccatur infra 7, 25, 10. c. 28, 9. 8, 35, 11. (*c. 21, 2.) 9, 6, 3. (*35, 32, 13.) Plura v. supra ad 2, 15, 6. *tristior fuit* Portug. Tum *nⁱ dimissis*, id est *nisi dimissis*, idem Portug. V. ad 23, 1, 8. *in dimissis* Haverk. literis transpositis. V. ad 38, 50, 1: *in dimissi* Lipsiens. *iñ missis* Lovel. 4. *inde missis* Lov. 5. [Veith.] *ne dimissis* Florent. *ni missis* Hearnii Oxon. C. Ita quidem supra hoc lib. c. 12, 9. *Quum multis circa finitimos populos legationibus terra marique nequidquam missis nullum momentum annonae fecisset.* Vulgatum tamen, pro quo stant reliqui codices, praefero. Et ita *dimissis* est quaqua versus, in varias partes missis. Supra 2, 34, 3. *Ni consules providissent, dimissis passim ad frumentum coëmendum.* 42, 51, 1. *Literisque circa praefectos dimissis, Citium copias omnes contrahit.* Et eo sensu illa vox accipienda etiam est 38, 13, 10. *Dimisso tribuno edixit, ne Romani milites acciperent, priusquam Attali auxilia accepissent.* Ubi etiam multi codices *misso tribuno*. Paullo post *annona foret subventum*, pro *annonae*, Harlej. 2. Lovel. 2. et Lipsiens.

§. 6. *Superbe ab Samnitibus legati prohibiti commercio sunt*] *ad Samnitibus* Florent. a m. 1. in quo τὸ *d* a manu altera expunctum est. *ac Samnitibus* Lipsiens. *a Samnitibus* Voff. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. Gaertn. et editi ante Aldum. Deinde *prohibitique* Haverk. [*prohibiti convicio sunt* Veith.]

Contra ea benigne ab Siculorum tyrannis adjuti] *contra eos* Klock. cujus librarius non intellexit elegantiam τῶν *contra ea* pro e contrario, contra. V. supra ad 3, 57, 1. et ad 41, 24, 8. Praeterea *a Siculorum tyrannis* Voff. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Mox *Tiberis de-*

ea benigne ab Siculorum tyrannis adjuti. maximos commeatus summo Etruriae ſtudio Tiberis devexit.
7 Solitudinem in civitate aegra experti consules sunt: quum, in legationes non plus singulis senatoribus invenientes, coacti sunt binos equites adjicere.

vexerat, pro *devexit*, Leid. 2. *devexat* Lovel. 1. *divexit* Lovel. 2. et Lipsiens. Ceterum verba *contra ea benigne* etc. *experti consules sunt* omittuntur in Gaertn. Cui errori cauſſa exſtitit repetita vox *sunt*.

§. 7. *Quum in legationes non plus singulis senatoribus inventis*] Pro *inventis* alii *invenientes* legunt: sed utraque lectio obscurum habet sensum. Verum, quia intelligitur, nolim eſſe anxius. GLAR. Veteres aliquot libri, *non plus singulis senatoribus missis invenientes*. Recte: nam paulo ante dixit, *Dimissis circa omnes populos legatis*. SIG. Miror, ubi habuerit mentem atque animum Sigonius, cum ex suo nihili libro infulcit *singulis senatoribus missis*. quae vocula et in Palat. sec. adsuta est, tam neceſſaria, quam Livio Sigonii praepoſtera credulitas. Reliqui MSS. corrupti sunt; quippe Palat. pr. tert. et Campan. ed. *in Vejentes*. Andreae recensio, *non plus singulis senatoribus inventis*. GEBH. Illud *missis*, quod sibi in aliquot libris inventum fuiſſe Sigonius teſtatur, apud me tantum superfuit in Harlej. 2. Haverk. et a m. 1. in Fragm. Hav. [Veith.] In reliquis omnibus nullum ejus vocis veſtigium adparet. Et recte. Non enim bini equites miſſis senatoribus, sed priusquam adhuc ab domo proficiscerentur, adjecti sunt. Insuper Cl. Hearne auctor est, edit. Romanam Aleriensis Episcopi *senatoribus inventis invenientes* praeferre, ex quo eodem Gebhard. tantum laudat *senatoribus inventis*. Nescio, utrum ed. Romana anni 1472. illa sit, qua Hearnius usus fuerit; quae tamen mihi ad manus est, et praefert, ut Gebhardus se inveniſſe teſtatur. Similiter etiam habent omnes reliqui antiquitus excusi usque ad Aldum, qui primus *invenientes* subſtituit. Id autem verius puto, quod in eam lectionem consentiant plerique codd. mei; aliorum autem, *in Vejentes* legentium, quales sunt Lovel. 2. 3. 4. 5. Harl. 2. Lipsiens. Gaertn. et Haverk. [Veith.] veſtigia eo manifeſte ducant. Nam alibi saepe voces *Vejentes* et *venientes* ab inperitis scribis commutatae sunt. Exempla supra videri poſſunt 1, 15, 3. 2, 46, 4. c. 48, 5. c. 54, 1, 3, 16, 1. hoc libro c. 1, 4. c. 2, 13. c. 7, 2. c. 17, 1. Infra 5, 13, 13. c. 51, 6. (c. 2, 2. c. 8, 2.) et variis aliis locis. Editores autem prisci subſtituerunt *inventis* propter sequens verbum *adjicere*; quasi foret *adjicere inventis non plus singulis senatoribus*. At non viderunt, aliter etiam sensum conſtare. Nam *invenientes non plus singulis senatoribus coacti sunt adjicere binos equites*, nempe singulis illis senatoribus, quos tantum invenerant. Similem ellipsin sive verborum praecedentium repetitionem inluſtrat Gronov. infra ad 10, 7, 9. Et ea forte ratio, quod hanc locutionem non intelligeret, cauſſa exſtitit, cur lectionem illam obscurum sensum habere crediderit Glareanus. At cur idem vitium etiam alteri,

Praeterquam ab morbo annonaque, nihil eo bien- 8
nio inteſtini externive incommodi fuit. at ubi hae
sollicitudines diſceſſere, omnia, quibus turbari so-
lita erat civitas, domi discordia, foris bellum ex-
ortum.

quae in editt. priscis exſtat, lectioni insidere crediderit, nondum adsequor: nisi forte ei vox *plus* negotium exhibuerit. At eam inluſtramus ad 22, 23, 6. [*Sollicitudinem* Veith.] Praeterea *in civitatem aegram* Florent. *in civitate erga* Lovel. 5. Denique *tum in legationes*, pro *cum*, vel *quum*, praefert Haverk. V. infra ad Epit. Liv. l. 48. in fine. *cum in legiones* Gaertn. V. ad 7, 30, 14.

Coacti sunt binos equites adjicere] *sunt coacti* Portug. Deinde *bonos equites* Lovel. 3. Tum *adicere* Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Lipsiens. Gaertn. et Portug. quemadmodum haec et similia verba in optimia Mſtis exarari aolita fuiſſe, supra dictum est ad 2. 10, 9. Inde tamen imperitiores Lovel. 2. et 5. librarii *addicere* effinxerunt, et *adducere* in Haverk.

§. 8. *Praeterquam ab morbo annonaque nihil eo biennio*] *a morbo* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *Praeterquam ab morbo namque nihil* praeferunt Voſſ. 2. et Lovel. 3. *Praeterquam ab morbo annona namque adnihil* Lipsiens. *Praeterquam a morbo annonaeque nihil eo biennio* Lovel. 4. *Praeterquam a morbo annonaeque nihil enim eo biennio* Lovel. 5.

Ubi hae sollicitudines discessere] Lege *decessere*. ut 9, [29, 1.] *Prinsquam ea cura decederet Patribus Romanis*. Salluſtius Jug. 41. *Ubi illa formido mentibus decessit*. Quod tamen mutavere nuper. At ego contra mutandum exiſtimo apud Caesarem 2. Gall. 7. *Et Remis cum spe defensionis ſtudium propugnandi accessit, et hoſtibus eadem de caussa spes potiundi oppidi decessit*. Ubi editur *discessit*. J. FR. GRON. Conjecturam Gronovii rejicere videntur Cl. Jos. Waſſe et Gottl. Cortius ad laud. Sall. locum. Contra eamdem probavit non modo et in contextum recepit Jo. Davis. ad d. l. Caesar. sed etiam vulgata lectione longe elegantiorem eſſe docuit Cel. Burmann. ad Quinctil. Declam. 6, 6. ubi eam aliis tum Livii, tum Horatii locis firmavit. Adde Liv. 2, 31, 7. *De domeſticarum rerum eventu nec Patribus nec plebi cura decesserat*. 33, 31, 11. *Chalcidem ac Demetriadem retineri, donec cura de Antiocho decessisset*. Curt. 8, 2. *Poſtquam ira mente decesserat*. Juſtin. in Praefat. *Sufficit enim mihi in hoc tempore judicium tuum, apud poſteros, cum obtrectationis invidia decesserit, induſtriae teſtimonium habituro*. Et hoc modo *decessus morbi* Gellius 4, 2. *Quod vitium perpetuum, morbus cum accessu decessuque sit*. ita Gronov. in duobus Mſtis invenit, quem ibi vide. Quum tamen omnes codices etiam mei conſtanter *discessere* servent, alterum in contextum recipere, quamvis verius videatur, ausus non sum. Praeterea *solitudines* Leid. 2. Gaertn. et Haverk. V. quae supra notantur ad 1, 11, 1. Pari errore *solitus* et *sollicitus* commutata sunt. V. infra ad 5, 22, 5. Forte librarii ita dederunt, quod perperam sibi persuaderent, respici ad *solitudinem in civitate*, cu-

1 LIII. M.' Aemilio, C. Valerio Potito consulibus,
bellum Aequi parabant: Volscis, quamquam non publico consilio, capessentibus arma, voluntariis mer-
2 cede secutis militiam. Ad quorum famam hostium
(jam enim in Latinum Hernicumque transcenderant

jus §. praec. meminit. Verum *hae sollicitudines* intelliguntur natae ex morbo et annona artiore. [*ubi et sollicit.* Veith.]

§. 1. *M. Aemilio, C. Valerio Potito consulibus*] Scribe *M.' Aemilio*, ex Capitolinis tabulis et Diodoro [l.13. p. 371.] qui *Μάνιον Αἰμίλιον* nominat. SIG. Diod. Sicul. duplici eum praenomine *Γάϊον Μάνιον Αἰμίλιον* vocat: ubi Rhodomann. prius expungendum monuit; quod etiam ex hoc loco firmatur. Quamvis enim in scriptis constanter *M. Aemilio* legatur, in editis autem vetustis *Martio Aemilio*, ex ejus tamen lectionis vestigiis non *Μάνιον*, sed *Γάϊον*, induendum satis patet. Deinde *Μάνιον* Diodori, quam Livii *M.* praeferendum inde colligo, quod aut raro aut numquam notissimum praenomen *Marcus* in minus cognitum *Manius* mutatum sit, at contra saepissime. V. ad 27, 25, 2. Pro emendatione sua laudat quidem Sigonius etiam tabulas Capitolinas; verum consules hujus anni in illis hodie periere. Ad illas tamen provocando respexit Sigonius ad hujus Aemilii primum tribunatum consularem, quem quinque, et ad tertium, quem octo annis postea gessit, quemadmodum comment. in Fast. testatur. V. etiam Pighium in Annal. ad ann. CCCXLIII. p. 202. Ceterum quamvis Sigonius *M.' Aemilio* in contextum receperit, altera tamen lectio *M. Aemilio*, quam primus Aldus pro *Martio Aemilio* substituit, a recentioribus servata est usque ad Gruterum, qui in postrema editione turpiter lapsus est; nisi potius error alteri adscribi debeat, cui contextus emendationem aut curam editionis commiserat. Sigonii enim ac Pighii lectionem, quicumque demum fuerat, expressurus, sed non unica, verum omnibus literis, praenomen scripturus, pro *Manio*, nobis dedit *Mamerco*: quem hujus hominis errorem nimis patienter omnes Gruterum sequuti tulerunt. Eum itaque emendavi. Alterius consulis praenomen omittitur in Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. Harlej. 1. et Fragm. Hav. Sed *L. Valerio* legunt Harlej. 2. et Haverk. *Cos. Valerio* Lipsiens. et Portug. voculae tamen *Cos.* adjectis notis, quibus eam delendam esse vulgo librarii indicare solent. utraque lectione juncta *consule L. Valerio* habet Lovel. 5. *Cosso Valerio* Lov. 2. et Gaertn. *ĉsul Valerio* Leid. 1. *P. Valerio* typis descripti usque ad Aldum, qui *C. Valerio* emendavit. Et recte. Ita enim praeferunt Florent. Voss. 2. Diodor. Sic. l. l. et Cassiod. in Chron. Eodem etiam praenomine tribunus consularis in Fastis Capit. quinquennio antea, et tribunus tertium sexennio post memoratur. Praeterea *Petiso* male Florent. Mox *quamquam in publico consilio*, pro *non publico*, Portug.

§. 2. *Jam enim in Latinum Hernicumque transcenderant agrum*] *transderat* Florent. a m. 1. sed literae *cen* omissae postea suprascri-

agrum) delectum habentem Valerium consulem M. Maenius tribunus plebis, legis agrariae lator, quum inpediret, auxilioque tribuni nemo invitus sacramento diceret; repente nunciatur, arcem Carven- 3
tanam ab hoſtibus occupatam eſſe. Ea ignominia 4

ptae sunt. *transcenderant* primus edidit Aldus, consentientibus reliquis scriptis meis; quum priores dediſſent *descenderant*. Praeterea praepositionem *in* omittit Haverk. quam ab ultima litera vocis praecedentis elisam puto. V. ad 10, 13, 3. Ut autem ita sentiam, permovet hinc auctoritas reliquorum codicum, qui in ea servanda conspirant, inde Livii consuetudo, qui alibi saepe ita loqui solitus est. Supra 3, 8, 4. *Nunciantibus Hernicis, in fines suos transcendisse hoſtes, inpigre promissum auxilium.* ubi vide, quae notantur. (* 30, 42, 6.) 43, 23, 3. *Interim Clevas, adsumto Philoſtrato, in agrum Antigonensem transcendit.* Mox *dilectum*, pro *delectum*, Voſſ. 2. Leid. ambo, Lovel. 1. Portug. Lipsiens. et Klock. Ita etiam mox §. 5. 6. 7. V. infra ad 37, 51, 7.

Consulem M. Menenius tribunus plebis legis agrariae lator quum inpediret] Scribe *M. Maenius.* Gens enim *Menenia* patricia est, *Maenia* plebeja. Infra autem apertius oſtendam, pro *Maenio Menenium* in plebejo dictatore eſſe mendosum. Haec cum ita emendaſſem, inspexi librum etiam veterem ita habentem. SIG. *inde* pro tribuni praenomine *M.* praeferunt Voſſ. 2. et Lovel. 3. V. supra ad cap. praec. §. 4. *Martius* inpreſſi ante Aldum. Tum *Menenius* legunt Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Port. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. etiam Voſſ. 1. a m. 2. [Veith.] *Mennius* Florent. Voſſ. 2. et Lovel. 3. *Meneius* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed recte *Maenius*, sive *Menius*, legunt Voſſ. 1. a m. 1. Leid. 1. Harlej. 1. Klock. et Hearnii Oxon. L. 2. et N. Infra tamen toto hoc capite tantum non omnes, qui hic verae scripturae adhaerent, aliique *Menenium* male eum vocarunt. Sigonio subscribit Pighius Annal. ad ann. CCCXLIII. p. 202. eodem argumento usus. Alibi saepe nomina haec *Maenius* et *Menenius* in Mſtis commutantur. V. infra ad 8, 13, 1. Ceterum *Maenii* dictatoris plebeji meminit Livius infra 9, 26, 7. ubi tamen Sigonius id, quod hoc loco promiserat, non praeſtitit.

Nemo invitus sacramento diceret] *invictus* Leid. 2. et Lovel. 1. V. supra ad Epit. Liv. 3. *injuratus sacramento dicerent* Haverk. *nemo juratus sacramento nemo diceret* Lipsiens.

§. 3. *Arcem Carventanam ab hoſtibus occupatam esse*] Steph. *Καρουέντος πόλις Λατίνων. τὸ ἐθνικὸν, Καρουεντανός.* SIG. *Carmentanam* Harlej. 2. et Haverk. *Carnentanam* Lovel. 2. Lipsiens. et Gaertn. *Carventinam* Lovel. 4. *Carventaneam* Lovel. 5. V. infra hoc cap. ad §. 9. ad c. 55, 4. et ad c. 56, 4.

§. 4. *Quum apud Patres invidiae Maenio fuit*] In manuscripto fuit *tum.* RHEN. *tum* etiam Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. 2. Lipsiens. et Fragm. Hav. [Veith.] V. ad 6, 23, 3. Sed totam vocem omisit Haverk. Tum *ad Patres* Leid. 2. et Haverk. quod, si certiores codices accederent,

accepta quum apud Patres invidiae Maenio fuit, tum ceteris tribunis, jam ante praeparatis intercessoribus legis agrariae, praebuit justiorem caussam resistendi collegae. Itaque quum res diu ducta per altercationem esset; consulibus Deos hominesque testantibus, *quidquid ab hostibus cladis ignominiaeque aut jam acceptum esset, aut immineret, culpam penes Mae-*

verum esse putarem. Ita enim saepe alibi Livius loqui solitus est. V. infra ad 7, 7, 4. et ad 38, 55, 4. Praeterea *Menenio* Florent. Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] *Menuio* Lovel. 1. V. supra hoc cap. §. 2. Mox *tunc ceteris*, pro *tum*, Leid. 1. V. ad 2, 12, 15. *cum ceteris* Harlej. 2. et Lovel. 2. ac 5.

Praebuit justiorem caussam] *justiciorem* Gaertn. V. infra ad 7, 15, 8. Sed tota illa vox deest in Florent. qui paullo ante *legatis*, pro *legis*, exhibet.

§. 5. *Itaque quum res diu ducta per altercationem*] Vox prima exsulat ab Florent. quam alii omnes constanter servant. Tum *quum resndui dicta* sine sensu Lipsiens. Deinde *per alterationem* Florent. a m. 1. et Harlej. 2. *per altricationem* Leid. 2. Lov. 5. et Gaertn. V. supra hoc lib. c. 6, 1.

Culpam penes Maenium fore, qui delectum inpediret] *apud*, pro *penes*, Gaertn. Tum *Meneninm*, et mox *Menenio* tantum non omnes codd. mei, nisi quod *Moeninium* sit in Florent. a m. 1. *Moenenium* a m. 2. V. supra hoc cap. ad §. 2. Deinde *quod delectnm* Lovel. 4. et Harlej. 2. [Veith.] V. infra ad 37, 35, 3. *dilectum* Voss. 1. Leid. 1. Lipsiens. Fragm. Hav. Klockian. et Portug. a m. 1. V. supra hoc cap. ad §. 2.

§. 6. *Maenio contra vociferante, si injusti dominii*] Vocem *contra*, quae a prioribus editionibus aberat, primus adoptavit Aldus, eamque omnes scripti agnoscunt. Tum *contra vociferantes* Lovel. 5. et Fragm. Hav. litera finali *s* repetita ex prima vocis sequentis. V. ad 28, 25, 2. *contra vociferari* est vicissim vociferari, ut *contra intueri*. De quo v. ad 1, 16, 6. Insuper *vidisti*, pro *injusti*, Leid. 2. et Lovel. 1. Mox iterum *dilectui* Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lipsiens. Portug. et Klock. V. supra hoc cap. ad §. 2. Tum *de certo*, transpositis literis, pro *decreto*, Lipsiens.

§. 7. *C. Valerio consuli se damnum aliamque coërcitionem*] In Msto fuit *damnnm aliamqne coërtionem*. RHEN. Quid sibi velit haec tribunorum promissio praeter auxilium, non hercule intelligo. Quidam *coërtionem*, quidam *coërcitionem* legunt. Mihi posterius placet. GLAR. Palat. tert. habet *tortionem*. Campani editio *coërcitionem*. GEBH. *correctionem* Voss. 2. quod ex glossemate atque interpretatione natum videtur. *coërcionem* Florent. Lipsiens. Lovel. 1. 2. 4. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *coërtionem* Leid. 2. Harlej. 2. et Portug. V. infra ad 26, 36, 12. Contrarius hic error illi est, quo *amicitior*, pro *amicior*, et similia alia supra scribae dederunt, de quibus v. ad 2, 15, 6. *tortia-*

nium fore, qui delectum impediret; Maenio contra vo- 6
ciferante, *si injusti domini possessione agri publici cederent, se moram delectui non facere;* decreto interposito, novem tribuni sustulerunt certamen; pro- 7
nunciaveruntque ex collegii sententia, *C. Valerio consuli se, damnum aliamque coërcitionem, adversus intercessionem collegae, delectus caussa detrectantibus*

nem Lovel. 3. *eohortationem* Lovel. 5. Insuper *Lucio Valerio consuli* Voss. 2. cui pro varia lectione adscriptum est *M. Valerio. T. Valerio consuli* Florent. Sed v. supra hoc cap. ad §. 1. *C. Valerio consule damnum* Leid. 2. *C. Valerio consule se damnum* Gaertn.

Delectus caussa detrectantibus militiam inhibenti] Illud *inhibenti* facessit negotium non parvum lectori. Est autem obscurus sensus. GLAR. Pro *inhibenti*, quidam libri habent *ferenti*. et recte. Verba autem sic ordinantur. Novem tribuni ex collegii sententia pronunciaverunt, se auxilio futuros adversus intercessionem collegae C. Valerio consuli damnum aliamque coërcitionem ferenti detrectantibus delectus caussa militiam. SIG. *Damnum et coërcitionem inhibere* eo modo dictum est, quo supra 3, [38, 1.] *Privati pro decemviris, neque animis ad imperium inhibendum imminutis, neque ad speciem honoris insignibus, prodeunt.* et c. 50. *Imperium si quis inhiberet, et viros, et armatos se esse, respondetur.* KLOC. Placuit Sigonio reponere glossarium loci, ejecta voce gènuina, *ferenti*. Quippe *inhibere* notat exercere. De qua re ad Plautum Gulielmius noster [Quaestion. in Bacchid. c. 2.] GRUT. Quidquid pravum illegitimumquè sciolorum scaevitas atque impudentissima ruditas Livio adfricuit, continuo laudatorem ac defensorem repperit Sigonium; qui, ne hic locus integer exstaret, pro virili est adnisus. Verum, rogo te, Sigoni, per Musas, qui sint isti libri veteres? An codex tuus, Palatino secundo MS. recentissimi ac juxta pravissimi commatis libro quam simillimus? Deinde quis dixit *coërcitionem ferre?* Audi me: probissimae latinitatis auctoribus, qualis est Livius, *inhibere* peculiari et vulgatae contraria significatione adhibetur. Sic Plautus dixit *inhibere imperium* Bacchid. 3, 3, 43.

— — *Isthoccine hic pacto potest*
Inhibere imperium magister, si
ipsus primus vapulet?

Idem Casina 2, 6, 57.

— — *siquidem me vivo mea uxor*
imperium inhibet.

Liv. 3, 50. *Imperium si quis inhiberet, et viros et armatos se esse, respondetur.* pro *adhibere imperium*. Hic autem *inhibere damnum coërcitionemque* est infligere damnum et adhibere coërcitionem. Ceterum cur ab omnibus melioribus membranis et priscis editionibus desciscerem, fascinatus deteriore libro? GEBH. *ferenti*, pro *inhibenti*, apud me in nullo exstat cod. nisi in Haverk. et in margine Harlej. 2. apud Hearnium autem in Oxon. B. et N. Quorum posteriori etiam altera

8 *militiam inhibenti, auxilio futuros esse.* Hoc decreto consul armatus quum paucis, adpellantibus tribunum, collum torsisset, metu ceteri sacramento di-
9 xere. Ductus exercitus ad Carventanam arcem, quamquam invisus infestusque consuli erat, inpigre

primo

lectio *inhibenti* adseripta est. Vel autem, qui eam mutarunt, elegantiam verbi non intellexerunt, vel *ferenti* primum, tamquam eruditiori sensu usurpatae voeis expositio, margini adscripta est, unde deinde in contextum inrepsit. Loeutionem pluribus inlustrat Gronovius supra ad 3, 59, 1. Ceterum *inhibentibus* habent Leid. 2. et Lovel. 1. *inhibendo* Gaertn. Praeterea *dilectus* Florent. Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. 1. Portug. Lipsiens. Fragm. Hav. et Klock. V. supra hoc cap. §. 2. Tum *caussam* Leid. 2. et Lovel. 1. *eam* Gaertn. Scriptum fuerat per eompendium *cā*, id est, *caussa;* qui eorum errorum inperitis librariis fons exstitit. V. ad 38, 58, 11. Denique *detractantibus* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 5. Portug. Lipsiens. et Fragm. Hav. V. infra] ad 34, 15, 9.

§. 8. *Cum paucis adpellantibus tribunum collum torsisset*] Magistratus, si quem aliquando parum obedientem viderent imperio suo, manum ei ipsi injiciebant, in collumque invadebant, ac torquebant, quod tamquam genus poenae et coërcitionis erat. [Aurel. Vict.] in libro de Viris Illustribus [c. 66.] *Consuli legibus agrariis resistenti, ita collum in comitio obtorsit, ut multus sanguis effueret e naribus.* Non tamen haec ligitima poena erat; et in Druso, qui id fecit, ut injuria maxima scribitur, cum ita vis maxima adhiberi videretur. Cicero Act. 6. in Verr. [10.] *Quem obtorta gula de convivio in vincula atque in tenebras abripi jussit.* pro Cluent. [21.] *Ut illum obtorto collo ad subsellia reduceret.* quod est, per vim. TURNEB. 28. Advers. 34. V. Valer. Max. 9, 5, 2. leg. 7. D. ad l. Jul. de vi publ. ibique Gothofr. et Cujac. 11. Observ. 22. KLOCK. Vulgaris nobis ac familiaris dicendi modus *ti torcerò il collo*, quum alicui mortem minamur; quamobrem prima statim lectione arbitratus sum, consulem nomina dare nolentibus mortem ministrasse. At, re intimius perspeeta, veriorem interpretationem nactus sum, lucem praeferente doctissimo Turnebo. Si quidem antiquis mos dicendi fuit, *collum obstringere*, vel *obtorquere*, pro vim inferre, nam rei collo constricto inviti in jus tendebantur. Ita D. Hieronymus inquit, *Obtorto collo me in jus trahit.* Et Plautus in Curcul. [5, 3, 15. et 29.] *Collum obstringe.* et in Rudent. [3, 6, 15.] *Rapi obtorto collo.* Cic. 6. in Verr. [10.] Et in Orat. pro Cluent. [21.] In de viris illustribus [66.] Sic itaque interpretandum, consulem detreetantibus militiam eollum torsisse, id est, manum injecisse, ac vi facere, quae sponte renuebant, coëgisse. Quo pacto et eleganter dictum a classicis auctoribus observamus *torquere jura*, hoc est, pervertere, illisque vim inferre. Cic. in Orat. pro A. Caecina [27.] *Verbo ac litera jus omne torquere.*

primo ſtatim adventu, dejectis qui in praeſidio erant, arcem recipit. praedatores, ex praeſidio per negligentiam dilapſi, occaſionem aperuere ad invadendum. Praedae ex aſſiduis populationibus, quod 10
omnia in locum tutum congeſta erant, fuit aliquantum. venditum sub haſta consul in aerarium redi-

Hinc et *legum tortores* eodem in ſensu apud eosdem. MARC. DONAT. V. Lipsium 1. de Milit. Rom. Dial. 4. At Gothofred. et Cujac. quos videndos monuerat Klock. huc vix pertinent. Ceterum *paucis appellantibus, tribuni collum torsisset* perperam Lovel. 2. 3. 5. et Gaertn. quorum poſterior etiam mox *τὸ metu* omittit.

§. 9. *Quamquam invisus infeſtusque consuli erat*] Nota *invisus* hic active sumi de eo qui invidet, qui odit. Ita etiam infra 5, 8, 10. *Virginius privatim Sergio invisus infeſtusque.* Curtius 10, 7. *Quem Meleager infeſtus invisusque Perdiccae ſtrenue perducit in regiam.* Tacit. 4. Hiſt. 70. *Invisus avunculo infensusque.* ubi tamen propria significatione, et forte rectius, sumi potest. De aliis adjectivis eodem sensu acceptis vide, quae olim notavi ad Silii 2, 98. Praeterea *erat consuli* Fragm. Hav. Paullo ante *Carvetanam arcem* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. *Carmentanam arcem* Harlej. 2. et Haverk. *Carnentanam* Lovel. 2. et Lipsiens. V. supra hoc cap. ad §. 3.

Erat, inpigre primo ſtatim inpetu, dejectis, qui in praesidio] Exsulant haec verba ab Gaertn. Cui negligentiae cauſſa fuit repetitio vocum, *erat*, *erant*. V. infra §. 13. et ad 9, 11, 11. At *inpigro primo ſtatim inpetu* Lov. 2. et Fragm. Hav. praeferunt. *primo* non adparet in Harlej. 1. [*qui praesidio erant — recepit* Veith.]

Arcem recepit] In manuscripto fuit, *arcem recipit*. RHEN. *arcem recipit* obferunt etiam Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. et Gaertn. quorum auctoritate in contextum adscivi. Mox *neglegentiam* Florent. V. ad 2, 11, 4. Deinde *aparuere*, pro *aperuere*, idem Florent. *apparuere* Lipsiens. et ed. Parm. anni 1480. *aperiere* Lovel. 4.

§. 10. *Venditum sub haſta consul in aerarium redigere quaeſtores jussit*] Pall. pr. ac tert. *in aerarium redire ad quaeſtores jussit.* GEBH. Recte [se habet vulgatum.] Sed quia duo MSS. *ad quaeſtores*, suspicio mihi mota, fieri poſſe, ut *τὰ in aerarium* sint ab interprete, scripseritque Livius: *venditum sub haſta consul redigere ad quaeſtores jussit.* Ut 5, [19, 8.] *Ingentique praeda est potitus, cujus pars maxima ad quaeſtorem redacta est, haud ita multum militi datum.* Et iterum [c. 26, 8.] *Caſtra capta, praeda ad quaeſtores redacta, magna militum ira.* Fortaſſis et malles, *Praedam (ex assiduis populationibus, quod omnia in locum tutum congeſta erant, fuit aliquantum) venditam.* ut l. 27, 1. vel, *quod omnis in locum tutum congeſta erat.* I. FR. GRON. *rediere*, una litera omiſſa, Klock. *rediē*, id est *rediere*, Portug. *redire* Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. a m. 1. Lipsiens. et Gaertn. in quales codices quum etiam librarii duorum Pall. incidiſſent, eamque lectionem aperte mendosam eſſe animadver-

gere quaestores jussit; tum praedicans participem
praedae fore exercitum, quum militiam non ab-
11 nuisset. Auctae inde plebis ac militum in consu-
lem irae. itaque, quum ex senatusconsulto urbem
ovans introiret, alternis inconditi versus militari
12 licentia jactati: quibus consul increpitus, Mae-

tissent, quasi emendaturi magis corruperunt, substituentes, addita praepositione, *redire ad quaestores*. Hinc jam nata Gronovio conjectura, quam primo loco proposuit, ut, duabus primo vocibus ejectis, deinde partim deserta eorum codicum lectione, ex vulgato servaret *redigere*, partim iterum codicibus illis adhaerens, addita vocula, legeret *ad quaestores*. Sed eam probare nequeo, non modo quoniam voces *in aerarium* supersint in omnibus omnino scriptis, nisi quod *in aerium* habeat Harlej. 1. sed etiam optimi codices alii constanter τὸ *ad* excludant, quod ex meis unus tantum adscivit Lovel. 3. Dionys. Hal. 7. Ant. Rom. p. 468. *Ἴσε δή που πάντες, ὅτι ὁ ταμίας, αὐτὰ* (scil. *τὰ ἐκ τῶν πολεμίων λάφυρα*) *παραλαβών, ἀπεμπολεῖ, καὶ ἐις τὸ δημόσιον ἀναφέρει τὰ Χρήματα. Omnes profecto scitis, quaestorem praedam acceptam vendere, et pecuniam in aerarium redigere.* Sed nec alterutram posteriorum conjecturarum necessariam judico, quamvis *Praedam*, pro *Praedae*, praeferat Lovel. 3. Eas autem proposuisse videtur, ut omnis Livii oratio magis cohaereat, et unico ambitu contineatur. Sed v. quae infra notantur ad 21, 36, 4. Ad haec *Praedae aliquantum* vere Livianum videtur. Infra ipse Gronov. restituendum recte conjecit 27, 1, 2. *Praeda (et aliquantum ejus fuit) militi concessa.* Alia v. ad 21, 28, 11. Insuper *sub hastam* perperam Florent. Leid. 1. et Lipsiens. *consulis*, pro *quaestores*, Leid. 2. In verbis autem praecedentibus *quae omnia in locum tutum congesta* Lovel. 3. *quod omnia in tutum locum congesta* Lovel. 2. et 5. *in locum tutum gesta*, Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Tum praedicans participem praedae fore exercitum, quum militiam non abnuisset] *cum praedicans* Portug. V. ad Epit. Liv. l. 48. circa finem. Deinde *non participem praedae*, Fragm. Hav. [Veith.] At contra, neglecta negatione, *militiam abnuisset* Leid. 2. et Lovel. 1. *militiam non abuisset* Harlej. 1. [mox *Autoritate* pro *Auctae* Veith.]

§. 11. *Urbem ovans introiret, alternis inconditi versus militari licentia jactati*] *urbem ovans intraret* Lovel. 4. invitis reliquis codicibus; quare ex glossa natum puto. Solent hae voces et alibi commutari. V. infra ad 7, 39, 14. *introire in urbem* infra dixit Liv. 42, 22, 3. ubi v. Gronov. Praeterea *alterum inconditi versus* sine sensu Lipsiens. *alteri inconditi versus* Lovel. 5. a m. 2. *alterni inconditi versus* Leid. 2. et Haverk. Quod ferri posset, si aliorum codicum consensus accederet. Virg. Ecl. 7, 18.

Alternis igitur contendere versibus ambo
Coepere.

Ubi *alterni versus* sunt. qui per vices canuntur. V. Emmen. ad

nii celebre nomen laudibus fuit, quum ad omnem mentionem tribuni favor circumstantis populi plausuque et adsensu cum vocibus militum certaret. Plusque ea res, quam prope sollemnis militum 13
lascivia in consulem, curae Patribus injecit. et tamquam haud dubius inter tribunos militum ho-

Virgil. Ecl. 3, 59. Ceteroquin *alterni versus*, *alterna carmina* sunt Elegiaca. V. Ciofan. ad Nason. Epist. 15. Heroïd. 5. Unde Elegia dicitur *facere alternum pedem* apud Statium 1. Silv. 2, 9. ubi v. Markland. et Gronov. in Diatr. Stat. c. 8. *altius inconditi versus* Fragm. Hav. Primo scriptum fuerat *alt'nis*, quod ab indocto librario ob ductuum similitudinem mutatum est in *alt'ius*, id est *alterius*, quomodo hoc loco praeferunt Lovel. 4. et 5. a m. 1. ac librarii alibi saepe peccarunt. V. supra ad 2, 2, 9. infra hoc lib. ad c. 57, 2. 7, 1, 6. c. 2, 7. (* 22, 27, 6.) Cel. Bentlej. ad Horat. 2. Epist. 2, 176. et Cl. Cortium ad Plinii 2. Epist. 17, 16. qua eadem ratione commutantur *interius* et *internis*. V. N. Heins. ad Claud. Bell. Getic. 50. Inde tandem, omissa, quae addi debebat, nota, factum *altius*. V. infra ad 21, 28, 5. Verum vulgatum praestare certum est. *Alternis*, ut supra 2, 2, 9. *Agere varie, rogando alternis suadendoque, coepit*. Indicat ergo, non omnes milites simul, sed vicissim, per vices, modo hos modo illos, versus jactasse. Praeterea *increditi versus* Portug. a m. 1. *incondicti versus* Lovel. 5. Livius hoc lib. c. 20, 2. *In eum milites carmina incondita, aequantes eum Romulo, canere*. 5, 49, 7. *Triumphans in urbem redit: interque jocos militares, quos inconditos jaciunt, Romulus ac parens patriae adpellatur*. 7, 10, 13. *Inter carminum prope modum incondita quaedam militariter joculantes Torquati cognomen auditum*. c. 38, 3. *Quum incondito militari joco haud minus tribuni celebre nomen, quam consulum, esset*. Tum *militari scientia* Voss. 2. Sed altera lectio inter versus adscripta est. Deinde *jactari* Klockian. Paullo ante *in consule irae*, pro *in consulem*, Florent. et Harlej. 1. et *senatusconsultu* Portug. hic etiam altera lectione inter versus adjecta. V. ad 5, 13, 5.

§. 12. *Quibus consul increpitus Maenii celebre nomen fuit*] *increpatus* Lovel. 5. Harlej. 2. et Haverk. Sed non necesse vulgatum mutari. V. supra hoc lib. ad c. 32, 1. ad 24, 17, 7. et ad 27, 13, 10. (* 29, 3, 1.) Praeterea *Menenii* vel *Menenii* omnes codices manu exarati. V. supra hoc cap. §. 2. Deinde τὸ *fuit* exsulat a Leid. 2.

Plausuque et adsensu cum vocibus militum certaret] Prima vox non conspicitur in Portug. *plausu et assensu* habet Lovel. 4. [Veith.] Male. V. plura infra ad 5, 49, 1. Hinc *cum voce militum* Harlej. 2. *cum vocibus multum certaret* Lovel. 4. Postea *cessaret*, pro *certaret*, Gaertn.

§. 13. *Plusque ea res, quam prope sollemnis militum*] *Plusque ea re prope* Haverk. Tum *sollemnius* Gaertn. Deinde *militum sollemnis* Lovel. 1. et Voss. 1. quorum hic in margine exhibet *militum insolens*, quod ipsum est in Leid. 2. Verum lascivia haec militum in pompa triumphi non *insolens* ac

nos Maenii, si peteret, consularibus comitiis est exclusus.

1 LIV. Creati consules sunt Cn. Cornelius Coſſus,
2 L. Furius Medullinus iterum. Non alias aegrius plebs tulit, tribunicia sibi comitia non commiſſa. eum dolorem quaeſtoriis comitiis simul oſtendit, et

nova, sed *prope sollemnis* atque usitata erat. V. loca supra laudata hoc cap. §. 11. Ceterum omnia haec verba cum praecedenti etiam *certaret* deerant in Voſſ. 2. et Lovel. 3. culpa scribarum, quibus peccandi cauſſa fuit iterata vox *militum*. V. supra hoc cap. §. 9.

Haud dubius inter tribunos militum honos Maenii] Tò *haud* deficit in Lovel. 2. 4. 5. Lipsiens. et Gaertn. [Veith.] Deficit etiam in Portug. sed m. 2. poſtea margini adscripsit. *aut dubius* est in Leid. 1. V. ad 28, 2, 11. *intra tribunos* Voſſ. 2. V. ad 5, 27, 2. *in tribunos* Lovel. 4. et Harlej. 2. [Veith.] Verum ibi ultima syllaba τοῦ *inter* ellsa est a prima vocis sequentis. Vel etiam librarii confuderunt *int'*, id est *inter*, et *in*, ut saepe alibi fecerunt. V. infra ad 38, 57, 6. Tum *Menenii* omnes scripti praeter Gaertn. qui praefert *Meneniū*. In verbis sequentibus *consulibus*, pro *consularibus*, Leid. 2. et Lovel. 1. Et ita in contextu oſtentat Voſſ. 1. Verum ejus margo alteram lectionem servat. *comitiis etiam exclusus* Lipsiens. Sed verba *si peteret, consularibus comitiis est exclusus* desunt in Lovel. 3.

§. 1. *Cn. Cornelius Cossus, L. Furius Medullinus iterum*] *M. Cornelius Cossus* vocatur in Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. et Hearnii Oxon. B. L. 1. et N. [Veith.] *P. Cornelius Cossus* in Voſſ. 2. *Pub. Cornelius Cossus* in Lovel. 3. Verum *Cn. Cornelius* etiam appellatur Caſſiodoro in Chronico, et in idem praenomen consentit etiam Diodor. Sic. l. 13. p. 367. licet in ipso nomine erratum sit. V. Pighium in Annal. ad ann. CCCXLIV. p. 203. Tum *et L. Furius* antiquitus typis descripti. Sed copulam, quae etiam conſtanter ab omnibus scriptis abest, primus Aldus expunxit. V. ad 2, 17, 1. Hinc *Medulinus* cum vetuſtioribus edd. codices Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Portug. et Haverk. *Medullinus*. *Item non alias* Fragm. Hav. *Item* et *Iterum* paſſim commutantur. V. ad Epit. Liv. l. 14. [*Creati sunt consules* Veith.]

§. 2. *Aegrius plebs tulit, tribunicia sibi comitia non commissa*] Tò *plebs* deest in Fragm. Hav. Eamdem vocem omisit etiam Lovel. 3. at ejus loco *aegrius pertulit* dedit. *tulit plebs* habent Lovel. 4. et vetuſtiores excusi ante Aldum. Deinde *tribunicia comitia sibi non commissa* omnes scripti; [Veith.] nisi quod vox *comitia* desit in Lipsiens. Ordinem forte editores inmutarunt, quod vitare voluerint vocum *tribunitia comitia* similiter desinentium conjunctionem; a quo tamen non semper religiose Livium abstinuiſſe, infra videbimus ad 26, 46, 6.

Eum dolorem quaeſtoriis comitiis simul oſtendit, et ulta est] *ea dolorem* Harlej. 2. Deinde *quaeſtori* Gaertn. *quaeſtoribus* Portug. Tum *oſtendit* omittitur in Fragm. Hav.

ulta est, tunc primum plebejis quaeſtoribus creatis: ita ut, in quatuor creandis, uni patricio K. Fabio 3
Ambuſto relinqueretur locus; tres plebeji, Q. Silius, P. Aelius, P. Pupius clariſſimarum familiarum juvenibus praeferrentur. Auctores fuiſſe tam liberi 4
populo suffragii Icilios accipio, ex familia infeſtis-

Tandem *ultra est* Haverk. *ultae*, omiſſo *τοῦ est*, Lips. *ulta* Lovel. 2.

Tunc primum plebejis quaeſtoribus creatis] *tum primum* Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. Lipsiens. et Haverk. *cum primum* Portug. Insuper *plebis quaeſtoribus* Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. Harlej. 2. Lipsiens. Portug. a m. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] *plebis quaeſtori* Haverk. *plebes quaeſtoribus* Harlej. 1. *plebs quaeſtoribus* Lov. 5.

§. 3. *Uni patricio C. Fabio Ambuſto relinqueretur locus*] Ex Capitolino hujus tribunatu *N. Fabio* est scribendum. SIG. Tantum non omnes codices scripti priscam lectionem servant, nisi quod *Gn. Fabio* sit in Fragm. Hav. *Cornelio Fabio* in Voſſ. 2. Sigonio adsentire Dodwellum in tabb. ad diſſert. de Cyclis, Hearne teſtatur. Vereor tamen, ne erraverit, et *N. Fabii quaeſtoris* Dodw. ibi non meminerit, sed tantum tribuni consularis, quem memorat p. 895. ad annum CCCXLVIII. Contra Pighius in Annal. ad ann. CCCXLIV. p. 204. exiſtimat, *K. Fabio* reſtituendum, eumque eſſe, qui annis quinque, octo, et quatuordecim poſtea, ter tribunus consularis obcurret. Ex ejus autem sententia ea lectio deinceps in ultimae edit. Gruterianae contextum recepta est, quam etiam omnes poſtea recentiores retinuerunt. Et sane praenomen *N.* sive *Numerius*, potius in *M.* sive *Marcus*, commutare soliti fuerunt librarii, vel in *Cn.* sive *Cnaeus*. V. supra hoc lib. ad c. 49, 1. Contra *K.* sive *Kaeso*, abiit in *C.* sive *Cajus*, quomodo plerique codices servant. Similiter erratur infra hoc lib. c. 61, 4. 5, 10, 1. (*8, 16, 14.) et alibi. Quare Pighii, quam Sigonii, sententiam veriorem eſſe puto.

Q. Silius, P. Aelius, P. Pupius] *Q. Fabius, P. Pipius*, medio omisso, Lovel. 2. et Lipsiens. *Q. Silvius, P. Pipius*, Lovel. 4. et Gaertn. *Q. Sileius et P. Pipius* Harlej. 2. et Haverk. *Q. Silius, P. Pipius* Leid. 1. Lovel. 3. 5. Fragm. Hav. et Portug. in quo *P. Papius* a m. 2. emendatur. *Q. Silius Poſtumius, P. Pipius* Voſſ. 2. *Q. Silius, P. Aelius Pipius* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *C. Silius, P. Aelius, P. Papius* Harlej. 1. *Quintius Silius, P. Aelius, et P. Pipius* editt. vetuſtiores usque ad Aldum, qui subſtituit *Q. Silius, P. Aelius, P. Pipius*; idque obtinuit usque ad ultimam Gruteri, in quam receptum est *P. Pupius* ex sententia Pighii, qui ita eum adpellaverat in Annal. ad ann. CCCXLIV. p. 204. Et sane nulla Romae gens exſtitit, *Pipiae* nomine nota; contra *Pupia* ibi notiſſima fuit, cujus mentio non modo fit apud Liv. Cic. aliosque scriptores, sed etiam passim in (*nummis et) marmoribus literatis. Mox *perferrentur*, pro *praeferrentur*, Leid. uterque, Lovel. 2. et Lipsiens. Contrario errore *praelatus*, pro *perlatus*, a librariis datum eſſe, infra videbimus ad 38, 28, 8.

sima Patribus tres in eum annum tribunos plebis creatos, multarum magnarumque rerum molem avidiſſimo adeo populo oſtentantes: quum adfirmassent, nihil se moturos, si ne quaeſtoriis quidem

§. 4. *Tribunos plebis creatos, multarum magnarumque rerum molem*] Caſtiga, *Hi multarum magnarumque rerum molem avidissimo adeo populo oſtentantes.* RHEN. Aut oratio inconsequens est, aut tollenda est vox *Hi*, quae non est in quibusdam libris. SIG. Ab Rhenano est τὸ *Hi*: et habent sane et scripti et editi quidam veteres. Vere tamen Sigonius statuit tollendum, dummodo mutetur diſtinctio hoc modo: *Auctores fuisse tam liberi populo suffragii Icilios accipio, ex familia infeſtissima Patribus tres in eum annum tribunos plebis creatos, multarum magnarumque rerum molem avidissimo adeo populo oſtentantes: cum affirmassent nihil se moturos.* In vulgato ἀνανταπόδοτον eſt inexcusabile. J. FR. GRON. *To Hi* a Rhenano additum, vel ejus loco *Hil*, ut tempore barbaro scribebant librarii, superest in Florent. Voſſ. utroque, Lovel. quinque, Harlej. utroque, Leid. utroque, Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxoniensibus, Neapol. Latinii, [Veith.] omnibusque excusis, usque ad Frobenium, qui anno 1531. proxime ante Rhenanum ejecerat. Quamvis autem Rhenanus deinde id pronomen reſtituendum censuerit, non tamen in contextum revocatum eſt, nisi a Basileensibus anno 1555. unde id iterum ejiciendum monuit Sigonius; quod tamen neque ipse neque aliquis sequentium fecit ante Gronovium, qui tandem anno 1665. vocem expunxit. Id autem recte factum exiſtimo, licet Gebhardus ad §. seq. adversetur. Paullo ante *Cilios*, pro *Icilios*, Florent. sed primam literam intercepit ultima vocis praecedentis. V. ad 2, 44, 6. [*liberi quoque suffragii* Veith.]

Avidissimo adeo populo oſtentantes] Graevius tom. 4. Sylloges Epiſtol. Burmanni, Epiſt. 520. *avidissimo ad ea populo* eleganti conjectura. Nec obſtat diversitas generis. Terentius Heaut. 5, 1, 3. *In me quidvis harum rerum convenit, quae sunt dicta in ſtultum.* V. supra ad c. 39, 7. Rivium ad Terent. Hecyr. 3, 1, 20. et Broekhus. ad Prop. 1. El. 18, 23. Sed nihil invitis libris scriptis tentandum est, et *adeo* hic elegantiam suam habere potest. DUK. *avidissimo ad ea populo* scribendum conjicit Cel. Graevius in epiſtola ad Inl. N. Heinsium, quam edidit Cel. Burmann. in Syllog. Epiſtol. tom. 4. p. 573. Et ita editum video Mediolani annis 1495. et 1505. et Venetiis anno 1498. Similiter peccabatur in uno cod. supra 3, 11, 6. Infra 6, 15, 7. et alibi. *avidus ad ea*, ut apud Terent. in Eunucho 1, 2, 51.

— *Ejus frater aliquantum ad rem est avidior.*

avidus in aliquid dixit Livius infra 22, 21, 1. *Ipsorum Hispanorum inquieta avidaque in novas res sunt ingenia.* Praeterea *magnarum rerum ad ea*, pro *ad eas*, ut supra 3, 10, 1. *Auget gloriam adveniens, exposita omni in campo Martio praeda, ut suum quisque per triduum cognitum abduceret. reliqua vendita, quibus domini non exſtitere.* Infra lib. 5, 16, 7. *Biduum ad recognoscendas res datum dominis: tertio incognita (erant*

comitiis, quae sola promiscua plebi Patribusque reliquiſſet senatus, satis animi populo eſſet ad id, quod tamdiu vellent, et per leges liceret. Pro in- 6
genti itaque victoria id fuit plebi: quaeſturamque eam

autem ea pleraque hoſtium ipsorum) sub haſta veniere. V. supra ad 2, 5, 4.

§. 5. *Quum adfirmassent, nihil se moturos*] Huc revocanda sunt superiora: *hi multarum magnarumque rerum molem* etc. et non accedendum Sigonio, expungenti provocabulum *hi* contra omnes libros. Porro pro *moturos* Pall. pr. ac tertius referunt *inituros.* GEBH. *quum adfirmantes* Lovel. 4. et 5. sine sensu. Tum *nil se moturos* Lovel. 4. 5. et Harlej. 2. *nihil se inituros*, Voſſ. 2. et Lovel. 3. *nihil se mortuos*, literis transpositis, Haverk.

Si ne quaeſtoriis quidem comitiis, quae sola etc.] Ita, si Rom. ed. anni 1472. excipias, primum exhibuit Frob. ed. anni 1531. Priores reliquae ita legebant ac distinguebant, *nihil se moturos sine quaeſtoriis quidem comitiis.* Et ita praeferunt etiam Gaertner. et Fragm. Hav. *se*, pro *si ne*, est in Haverk.

Reliquisset senatus, satis animi populo esset ad id] *reliquissent senatus* Lovel. 1. Leid. 2. et Gaertn. Ita quidem τοῦ *senatus* tamquam collectivo jungi numerum pluralem, videbimus hoc lib. ad c. 58, 4. Hic tamen cum reliquis codd. nihil muto. Tum *satis jam populo esset* Lovel. 2. *satis cum populo esset* Lovel. 4. 5. [Veith.] *satis animi esset populo* Lovel. 1. Voſſ. 1. et Leid. 2. Denique *esset et ad id* Lovel. 2. Portug. et Haverk. *esse ad id* ed. Mog. et paucae aliae. [*nollent* pro *vellent* Veith.] Paullo ante *promiscua plebei*, pro *plebi*, Florent.

§. 6. *Quaeſturamque non honoris ipsius finem aeſtimabant*] Caſtiga *quaeſturamque eam non honoris ipsius finem aeſtimabant.* RHEN. Melior antiqua lectio *quaeſturam namque non honoris.* SIG. Pall. pr. et tert. ac Campani edit. *quaeſturamque eam non honoris.* At sec. ut et Sigonii *quaeſturam namque.* Voluit aliquis adjuvare orationem, ne durius currat. GEBH. Incassum Sigonius *quaeſturam namque.* Bene Rhenanus *eam* addit. quod et MSS. noſtri faciunt, et Campanus. Sed et litera tollenda una *quaeſturamque eam non honoris ipsius fine aeſtimabant.* Id est, supra, quam erat, taxabant, ultra illum modum dignitatis et finem, quem habebat, aeſtimando extendebant et producebant. *Finis* saepe ponitur pro certo modo ae mensura. De quo alibi. Sensus Livii est: non tanti modo aeſtimabant quaeſturam plebejis mandatam, quanti erat ipse quaeſturae honos, sed etiam quanti via ad consulatus et triumphos sui ordinis hominibus aperta poterat aeſtimari. J. FR. GRON. *quaeſtura namque eam* Lovel. 2. et 4. *queſtus namque eam* Lipsiens. *quaeſturam namque eam* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *quaesturam namque*, omiſſa voce *eam*, se in Oxon. B. vidiſſe, teſtis est Hearne. Reliqui mei omnes *quaeſturamque eam;* quod recte Rhenanus et Gronovius probarunt, quorum poſterior etiam vocculam *namque* additam exiſtimavit ab homine, qui se ita optime orationem Livii ſuſſulcire poſſe arbitrabatur. V. quae infra notavit ad Liv. 37, 20, 7. Quum itaque, paucissimis, iisque mini-

non honoris ipsius fine aestimabant; sed patefactus ad consulatum ac triumphos locus novis hominibus 7 videbatur. Patres contra, non pro communicatis, sed pro amissis honoribus, fremere: negare, *Si ea*

mae fidei, codicibus exceptis, omnes alii servent voculam *eam*, non audiendum censeo Doujatium, cui non magis necessarium videtur pronomen *eam*, quam particula *namque*. Aliud Livio, quam Doujatio, visum fuisse, conspirantium optimorum codicum consensus docet. Praeterea Gronovio optime reponenti *honoris ipsius fine* consentiunt Hearnii Oxon. B. omnesque mei, praeter Voss. 2. Lovel. 3. Portug. et Haverk. qui *finem* servant. [*sine* Veith.] Bene etiam *fine* exposuit modo, mensura. Cic. 1. de Orat. 34. *Oratione aliqua lecta ad eum finem, quem memoria possem comprehendere.* Eo sensu saepe *finis et modus* junguntur. Apud Cic. 1. de Offic. 29. *Qui adpetitus longius evagantur, hi sine dubio finem et modum transeunt.* Lucan. 2, 380.

— *Hi mores, haec duri inmota Catonis*
Secta fuit, servare modum, finemque tenere.

Ubi v. Doct. Oudend. Praeterea *extimabant* Lovel. quinque, Lips. Gaertn. Fragm. Hav. et Portug. a m. 1. qui a m. 2. praefert *existimabant*, quomodo etiam est in Leid. 2. In verbis praecedentibus *Pro ingenti itaque victoria adfuit plebi*, vel *affuit plebi*, pro *id fuit*, legunt Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Lipsiens. [*victoriae affuit plebi quaestura namque causa* Veith.]

Patefactus ad consulatum ac triumphos locus novis hominibus videbatur] *ad consulatus* Portug. a m. 1. quasi Livius, quia sequitur *triumphos*, eodem numero etiam *consulatus* dicere debuerit. At aliud saepe Livio placuisse, infra videbimus ad 35, 40, 6. Praeterea Gutherius 1. de veteri jure Pontif. urb. Romae 14. emendandum existimat *novis honoribus*. Quod forte hoc sensu accepit, plebejos existimasse, *novis honoribus*, id est, per novos honores, per communicatam secum quaesturam, aditum sibi datum esse ad consulatum ac triumphos. Verum quum receptam lectionem servent omnes libri scripti, eaque optimum sensum efficiat, cur ab ea discedendum sit, nihil caussae esse arbitror. *Novi homines* apud Romanos dicuntur, vel qui magistratum gerunt, quem antea non gesserunt; vel etiam, quo sensu hic sumitur, quorum majores, vel certe patres et avi, nullos honores curules gesserant; et tum *novi homines* opponuntur *nobilibus*. Liv. supra hoc lib. c. 48, 7. *Facile homines novos auctoritate principum de sententia deduci, si temporum interdum potius, quam majestatis memor adhibeatur oratio.* Infra 7, 1, 1. *Annus hic erit insignis novi hominis consulatu.* 22, 34, 7. *Nec finem ante belli habituros, quam consulem vere plebejum, id est, hominem novum fecissent; nam plebejos nobiles jam iisdem initiatos esse sacris.* 39, 41, 1. *Coierantque candidati omnes ad dejiciendum honore eum; non solum ut ipsi potius adipiscerentur, nec quia indignabantur, novum hominem censorem videre; sed etiam quod tristem censuram exspectarent.* Sallust. in Catil. 23. *Nobilitas invidia aestuabat, et quasi pollui consulatum credebat, si eum, quamvis egregius, homo no-*

ita sint, liberos tollendos esse: qui pulsi majorum loco, cernentesque alios in possessione dignitatis suae, Salii Flaminesque nusquam alio, quam ad sacrificandum pro populo, sine imperiis ac poteſtatibus relinquantur. Irritatis 8

vus adeptus foret. Ad quem locum videndi sunt viri docti, praesertim vero Cl. Wasse, et Cortius. Cic. 5. in Verr. 71. *Videmus, quanta sit in invidia, quantoque in odio apud quosdam homines nobiles novorum hominum virtus et induſtria.* Ascon. ad Fragm. orat. Cic. pro Scauro. *Scaurus ita fuit patricius, ut tribus supra eum aetatibus jacuerit domus ejus fortuna. Nam neque pater, neque avus, neque etiam proavus, ut puto, propter tenues opes et nullam vitae induſtriam, honores adepti sunt. Itaque Scauro aeque ac novo homini laborandum fuit.* Ita Cicero, qui majoribus praeluxit, et primus suae gentis Romae ad honores provectus est, paſſim se *novum hominem* fuiſſe fatetur. Ita Orat. 2. Agrar. 1. *Me perlongo intervallo prope memoriae temporumque noſtrorum primum hominem novum consulem feciſtis.* etc. *sed ita feciſtis, quomodo pauci nobiles in hac civitate consules facti sunt, novus ante me nemo.* et 1. ad Famil. Epiſt. 7. *Video, non, ut antehac putabam, novitati esse invisum meae: in te enim homine omnium nobilissimo similia invidorum vitia perspexi.* ubi videndus eſt Manut. Id etiam Catilinam Ciceroni objeciſſe, teſtatur Appian. 2. bell. civil. p. 428. *Κατιλῖνας δ' αὐτὸν (Κικέρωνα) ἐς ὕβριν τῶν ἑλομένων ἐπέσκωπτεν, ἐς μὲν ἀγνωσίαν γένους καινὸν ὀνομάζων (καλοῦσι δ' οὕτω τοὺς ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' οὐ τῶν προγόνων, γνωρίμους) ἐς δὲ ξενίαν τῆς πόλεως Ἰγκουλῖνον.*

§. 7. *Patres contra non pro communicatis, sed pro amissis honoribus fremere*] *Patres esse, non pro* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *Patres contra pro non communicatis si pro amicis honoribus* Haverk. *sed a promissis honoribus* Harlej. 1.

Pulsi majorum loco, cernentesque alios in possessione] *Pulsi majorum locorum* Haverk. V. ad c. 47, 3. Tum vocula *que* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. Paullo ante, addita conjunctione, *tollendosque esse* Klock.

Salii Flaminesque] Cur hos potius nominant patricii, quam Pontifices et Augures, quum horum quoque sacerdotia tum nondum cum plebe communicata eſſent? Videtur hic idem accidiſſe Livio, quod l. 34, 5. ubi Origines Catonis memorat, observarunt docti, ut haec non tam e ratione praesentis temporis scripserit, quo haec dicta fuiſſe narrat, quam poſterioris; quo, quum plebs ad alia sacerdotia admiſſa fuiſſet, Rex sacrorum Salii et Flamines e solis patriciis creabantur, ut auctor est Cicero pro Domo 14. Sic paullo post c. 58. et l. 3, 68. *stipendia* per prolepsin dicit: nam tum nondum inſtitutum erat stipendium. DUK. *soli flaminesque* male Lovel. 4. et 5. *salii flaminesque* Lipsiens.

Nusquam alio, quam ad sacrificandum pro populo, sine imperiis] *nūquam* Gaertn. V. ad 36, 17, 10. Tum *sine imperio* Portug.

§. 8. *Quum et spiritus plebes sumsisset*] *spem* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 2. Lipsiens. Gaertn. et Hearnii Oxon. L. 1. et C. Cujus erroris cauſſa fuit scribendi compendium. Certe *spm* erat in Fragm. Hav. *sps* in Gaertn. et Haverk.

utriusque partis animis, quum et spiritus plebes sumsiffet, et tres ad popularem cauffam celeberrimi nominis haberet duces; Patres omnia quaeftoriis comitiis, ubi utrumque plebi liceret, similia fore cernentes, tendere ad consulum comitia, quae non-
9 dum promiscua effent. Icilii contra tribunos militum creandos dicere, et tandem aliquando inpartiendos plebi honores.

V. ad 2, 35, 6. infra ad 6, 18, 4. 7, 40, 8. et alibi. Tum *plebis* Lovel. 1. *plebs* Florent. Voff. 1. Leid. uterque, Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Port. Lipsiens. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *plebi* Voff. 2. V. supra ad 1, 20, 6. In verbis sequentibus vir doctus ad marginem edit. Curionis legendum putabat, *et res ad populärem caussam celeberrimi nominis haberet duces*, pro *et tres*. Sed male. Modo enim hoc cap. §. 4. praeceffit, *Ex familia infeftissima Patribus tres in eum annum tribunos plebis creatos.* et cap. seq. §. 3. *Tres erant, et omnes acerrimi viri, generosique jam, ut inter plebejos.*

Omnia quaeftoriis comitiis, ubi utrumque plebi liceret, similia fore] *Tò omnia* in multis edd. vett. deerat, ut in Rom. anni 1472. Parm. anni 1480. Mediol. anni ejusdem, Tarvis. utraque, Venet. annorum 1459. et 1506. Prima, quae *τὸ omnia* exhibuit, erat Mediol. anni 1495. et inde reliquae. Superest etiam in omnibus scriptis. Deinde *quaeftoris comitiis* Lovel. 5. V. ad 32, 6, 6. Tum *nisi utrumque* Voff. 2. et Lovel. 2. Hinc *similima fore* Haverk.

§. 9. *Icilii contra tribunos militum creandos dicere*] Andreae editio consensu Pall. primi ac tertii *Icilii cum tribunos militum creandos dicerent*. GEBH. Eadem superest lectio in Voff. 2. Lovel. 3. et ed. Rom. anni 1472. *Icilii contra tribunos militum creandos dicerent* Florent. Voff. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 1. Portug. Lipsiens. Gaertn. Fragm. Hav. [Veith.] et reliqui editi ante Aldum, qui recte *Icilii contra dicere;* praeceffit enim, *Patres tendere ad consulum comitia.* Dubium non est, *Icilii contra dicerent*, et corruptius *Icilii cum dicerent* scripsiffe librarios, quod locutionem per infinitivum cooceptam non adsequerentur. V. ad 1, 50, 5. Mox *inpertiendos*, pro *inpartiendos*, Florent. et Leid. 1. cum multis edd. vett. quae orthographia politiori saeculo adscribitur apud Dausquej. in Orthogr. part. sec. ea voce. V. infra ad 38, 36, 8.

§. 1. *Sed nulla erat consularis actio, quam inpediendo id, quod petebant, exprimerent*] *Consularem actionem* vocat, ut delectum, bellum, et similia, quae consules absque plebis auxilio perficere nequibant. Quidam libri habent *quae*, pro *quam*; sed non placet. GLAR. Palat. sec. ad marginem *eximerent*. GEBH. *quae inpediendo id, quod petebant, exprimeret* Harl. 2. et Haverk. *exprimeret* etiam Portug. a m. 2. quum antea scriptum fuisset *exprimeretur*. *quae impediendo id, quod petebant, exprimeretur* Lovel. 2. 4. 5. [Veith.] *quam inpediendo, id quod petebat, exprimeretur* Lipsiens. V. ad 2, 26, 4. Sed,

LV. Sed nulla erat consularis actio, quam in- 1
pediendo id, quod petebant, exprimerent: quum
mira opportunitate, Volscos et Aequos praedatum
extra fines exiſſe in agrum Latinum Hernicumque,
adfertur. ad quod bellum ubi ex senatusconsulto 2
consules delectum habere occipiunt; obſtare tunc
enixe tribuni, sibi plebique eam fortunam oblatam
memorantes. Tres erant, et omnes acerrimi viri, ge- 3

rectum eſſe vulgatum, bene agnovit Glareanus. *eximerent* autem in nullo meorum inveni. Supra 3, 28, 10. *Ut exprimatur tandem confessio, subactam domitamque esse gentem.* c. 30, 6. *Expressit hoc necessitas Patribus.* 42, 46, 7. *Quibus expressum invitis exiſtimabatur, ut, relicta regia societate, Romanis adjungerentur.* c. 47, 8. *Cui confessio expressa sit, se neque arte neque casu superatum.*

§. 2. *Ubi ex senatusconsulto consules delectum habere occipiunt*] *ex senatusconsultu* Portug. altera lectione inter versus adscripta. V. infra ad 5, 13, 5. *ex senatoribus consilium* Voſſ. 2. Sed paſſim inperitos librarios in hac voce, quae plerumque *Sen. Cons.* vel aliis compendiis scribi solebat, erraſſe infra videbimus ad 22, 10, 1. Vox *consules* aberat a Leid. 2. Lovel. 5. et Fragm. Hav. ejus loco *omnes* habet Lovel. 4. [Veith.] Tum *dilectum* Florent. Voſſ. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. Portug. Lipsiens. Fragm. Hav. et Klock. V. mox §. 4. 7. et ad 37, 51, 7. Hinc vocem *habere* omittit Harlej. 2. pro qua *haberet* praefert Lovel. 2. Denique *incipiunt* male in Palat. sec. interpolatum eſſe, Gebhardus supra monuit ad 1, 7, 6. quomodo etiam sibi in Oxon. L. 2. et C. obvium fuiſſe, Hearne teſtatus est. Eamdem lectionem inveni in Lovel. 2. 4. 5. [Veith.] *accipiunt* in Gaertn. Paſſim hoc verbum, librariis minus notum, quo tamen Livius saepius uti gavisus est, pari modo inmutatum fuiſſe, infra v. ad 31, 50, 6.

Obſtare tunc enixe tribuni] *obſtare tunc ex tribuni* Voſſ. 1. a m. 1. *obnixe* Lovel. 2. Harlej. 2. et Fragm. Hav. V. supra hoc lib. ad c. 24, 12. *exnixe* Lovel. 5. et Lipsiens. *enixissime* Lovel. 4. et Lipsiens.

§. 3. *Generosique etiam, ut inter plebejos, duo singuli singulos*] Aldus primus dedit *generosique et jam.* Hunc secuti vulgatum fecere. Priores, *generosique jam, ut inter plebejos.* Et ita scripti omnes. Eoque contenti eſſe debuerunt. Sic 22, [35, 2.] *Duobus nobilibus jam, familiarum plebei, C. Atilio Serrano, Q. Aelio Paeto.* J. FR. GRON. *generosique jam* Florent. Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Lipsiens. Gaertn. Klock. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. et C. *generosique, ut inter plebejos,* tota voce omiſſa, Leid. 1. quae etiam, si plures codices accinerent, omitti poſſet. V. infra ad 32, 33, 9. *ut inter duos plebejos, singuli singulos* Leid. 2. Voſſ. 1. et Lovel. 1. *ut inter plebejos duos, singuli singulos* Harlej. 1.

Sibi consules adservandos assidua opera desumunt] *ad ſervandos* Harlej. 1. *ac servandos* Leid. 2. in

nerosique jam, ut inter plebejos. duo, singuli singulos, sibi consules adservandos assidua opera desumunt: uni concionibus data nunc detinenda, nunc
4 concienda, plebs. Nec delectum consules, nec comitia, quae petebant, tribuni expediebant. inclinante deinde se fortuna ad caussam plebis, nuncii veniunt, arcem Carventanam, dilapsis ad praedam

quo inter versus *ad servandos* adscriptum est. *servandos* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] Sed in composito, quod in reliquis codd. superest, emphasis esse videtur; quamquam etiam *servare*, pro observare, alibi non raro obcurrat. V. N. Heins. ad Silii Ital. 3, 380. *adservandos sibi*, addita voce, Lovel. 2. et Portug. *sibi* etiam agnoscunt Lovel. 4. et 5. [Veith.] quum tamen jam praecesserit. Verba *adservandos assidua* etc. *Nec delectum consules* desunt in Gaertn. quibus omittendis repetitio vocis *consules* ansam dedit. V. ad 9, 11, 11. *desinunt*, pro *desumunt*, praeferunt Lovel. 3. 4. et 5. [Veith.]

Uni concionibus data nunc detinenda nunc concienda plebs] *uni condicionibus* Portug. a m. 1. V. supra ad 4, 12, 7. *viri concionibus* Lipsiens. ita *virum* et *unum* commutantur alibi. V. infra ad 7, 26, 1. Deinde *nunc continenda plebs*, pro *concienda*, Haverk. *nunc certienda plebs* Lipsiens.

§. 4. *Inclinante deinde fortuna ad caussam plebis*] Ita primus edidit Curio. In edd. antiquissimis editum fuerat *inclinante se deinde fortuna*, quod etiam servant Lovel. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. Aldus deinde mutato ordine substituit *inclinante deinde se fortuna*; quomodo praeferunt Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. 1. Portug. Haverk. et apud Hearnium Oxon. B. L. 2. et N. Utrumque genus loquendi Livio usitatum est. *Inclinare se* infra est 9, 32, 6. *Prius sol meridie se inclinavit.* Ita *inclinare rem* Liv. 6, 39, 3. *P. Manlius deinde dictator rem in caussam plebis inclinavit.* *inclinare animos* 8, 21, 8. *In hanc sententiam maxime consul ipse inclinavit animos.* 40, 5, 6. *Ad quae jam sua sponte animum inclinasset.* At *inclinare* absolute sine casu positum illustravi ad 3, 61, 4. Et quidem Gebhardus supra ad 2, 52, 8. vulgatum malebat. Quum tamen scripti et editi antiqui pertinaciter pronomen *se* interponant, eorum auctoritati ac consensui fidem habendam existimans lectionem illam contextui restitui. [*fortuna causam ad plebis* Veith.] Paullo ante *dilectum*, pro *delectum*, Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. Lipsiens. et Portug. V. supra hoc cap. ad §. 2. Paullo post *arcem Cavertinam* Leid. 2. et Lovel. 1. *arcem Carmertanam* Harlej. 1. *arcem Carmentanam* Harlej. 2. *arcem Carnentanam* Lovel. 2. V. supra hoc lib. c. 53, 3. et infra hoc cap. ad §. 8. Mox *in praesidiis*, pro *in praesidio*, Lovel. 4.

Interfectis paucis custodibus arcis] Cl. Ant. Perizonius ad Livii oram adscripsit, vocem *arcis* abesse posse; forte ea ipsi displicuit, quoniam modo sequatur *alios recurrentes in arcem*, et prae-

militibus, qui in praesidio erant, Aequos, interfectis paucis custodibus arcis, invasisse. alios recurrentes in arcem, alios palantes in agris caesos. Ea adversa civitati res vires tribuniciae actioni adjecit. nequidquam enim tentati, ut tum denique desisterent inpediendo bello, postquam non cessere nec publicae tempestati, nec suae invidiae, pervincunt,

cesserit etiam *arcem Carventanam*. Sed vide, quae notavi supra ad 1, 3, 9. In omnibus meis constanter vox illa superest. Mox *in ogros*, pro *in agris*, Gaertn.

§. 5. *Ea adversa civitati res*] Castiga, *Ea adversa civitatis res*. RHEN. *civitatis* praeferunt etiam Florent. Leid. 1. Lovel. 5. Harlej. uterque, et Voss. 1. in quo posteriore tamen signum ultimae literae *s* subjectum indicat, librarium eam delendam existimasse. Portug. etiam eamdem scripturam probare videtur, in quo errantis librarii negligentia datum erat *Ea adversa civitis res*. At *Ea adverso civitas tres* Lovel. 4. *tres*, pro *res*, etiam est in Lovel. 2. [*civitas tres viros tribuniciae* Veith.]

Nequidquam enim tentati, ut tum denique] *nequiquam* Florent. et Leid. 1. V. infra ad 40, 47, 9. Hinc *ut cum denique* Voss. 1. Lovel. 5. Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1. [Veith.] *ut quom denique* Gaertn. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem. *utrum denique* Lovel. 2.

Non cessere nec publicae tempestati] *publicae intempestati* Leid. 1. Lovel. 2. 4. et Lipsiens. Ejus vocis exemplum laudarunt nobis Lexicorum compilatores ex Plinii 18, 6. *Malum patremfamilias, quisquis interdiu faceret, quod noctu posset, nisi intempestate coeli*. Verum ibi optimae editt. nuper procuratae praeferunt divisis vocibus *in tempestate coeli*. Vereor itaque ne vox *intempestas* simili errore obtrudatur, qua nuper nobis laudare conati sunt verbum *recommendare* ex Phaedri l. 2. prolog. 7.

Recommendatur, non auctoris nomine.

Ubi hodie constanter *Re commendatur* editum prostat. V. quae Cel. Burmann. ad eum locum notavit. (* *recognoscere* Liv. 21, 53, 8.) Attamen sive vox *intempestas* admittenda, sive proscribenda sit, eam certe, omnibus reliquis scriptis et editis libris adversantibus, hic minime admittendam censeo. Alibi Livius *tempestatis* vocabulo bellum indicavit. Infra 43, 18, 7. *Quum pars scalas muris, ignem portis inferrent, sustinebant tamen eam tempestatem*. 31, 10, 6. *Tempestatem illam Punici belli subterfugissent*. V. quae Cl. Duker. notavit ad Flori 2, 6, 9.

Pervincunt, ut senatusconsultum fiat] *permittunt* Lipsiens. quod est ex glossa. utroque juncto *pervincunt ac permittunt* praefert Gaertn. Id autem in hoc codice frequens est, ut genuinae lectioni ejus interpretatio, sive vera, sive, ut hoc loco, falsa, interposita copula, jungatur, et utraque simul in contextu exprimatur. Ita supra habet 1, 25. in princ. *Foedere icto ac inito*. c. 26, 14. *Quo*

ut senatusconsultum fiat de tribunis militum crean-
6 dis: certo tamen pacto, ne cujus ratio haberetur,
qui eo anno tribunus plebis esset: neve quis refice-
7 retur in annum tribunus plebis; haud dubie Icilios

loco perierat ac corruerat. c. 39, 5. *Tantus illi honos allatus ac habitus.* c. 44, 5. *Moenia processura ac protensura erant.* c. 45, 2. *Dianae Ephesiae templum ac fanum.* c. 50, 7. *Opes domi nactus ac adeptus.* c. 51, 2. *Vim magnam armorum ac gladiorum.* c. 52, 3. *Fortuna Romana ac populi Romani.* 2, 23, 4. *Promissa seu prolixa barba et capilli efferaverant speciem oris.* c. 33, 4. *Ad id feriendum ac firmandum.* c. 35, 1. *Fame se jam sicut hostes pati* (pro *peti*) *ac affligi.* c. 40, 13. *Proelium et bellum ortum.* c. 50, 6. *Sparsi palatique.* c. 51, 6. *Fusi magna clade ac caede.* §. 7. *Hesterna felicitate pugnae et audacia ferox.* c. 58, 8. *Acerbitate promta ac mota.* 3, 11, 4. *Non consilio regenda ac gerenda.* c. 17, 4. *Otium suppetat ac superet.* c. 30, 8. *Interempto ac interfecto.* c. 39, 7. *Quanto forcior ferociorque dolor.* c. 52, 2. *Redigi ac redire in concordiam.* 5, 10, 4. *Seniores etiam coacti ac constricti nomina dare.* c. 49, 2. *Injussu suo ab inferioris juris gradus magistratu facta esset.* Eodem cap. §. 3. *Prima parare ac aptare.* 6, 23, 10. *Quod ad exercitum attingat vel attineat.* c. 27, 7. *In armis tetant ac teneant plebem.* c. 36, 12. *Repleri vinctis nobiles ac nobilium domos.* 7, 25, 1. *Priusquam intrent ac inirent novi consules magistratum.* c. 34, 11. *Viam ac itinera patefacere.* et ita saepe alibi. *Pervincere* autem hic non est permittere, sed obtinere, extorquere. V. ad 42, 45, 4. Praeterea *ut senatusconsultus fiat* Voss. 2. Lovel. 3. et Port. a m. 1. et ita etiam Lov. a m. 2. quum *senatusconsulatus* sit a m. 1. V. infra ad 5, 13, 5. Ordine mutato *ut senatusconsultum de tribunis militum creandis fiat* fuit in Lovel. 5.

§. 6. *Neve quis reficeretur in annum tribunus plebis*] Vet. aliquot lib. *reficeretur in annum sequentem.* SIG. Sigonius hic intulit pessimum insicium, *neve quis reficeretur in annum sequentem*, quod respuunt Pall. meliores scripti et vetulae editiones. GEBH. Nec boni libri est indicium immittere *τὸ sequentem*: nec res ipsa hoc indiget adminiculo. Sic l. 5, 25. *Tribunos plebis in annum eosdem reficiunt.* Ubi, ne dissentiret ab se, Sigonianus idem *in eum annum.* Quoties apud Livium *prorogatum in annum imperium est?* nec intelligitur alius, quam sequens. 27, [6, 12.] *Magistratibus in annum creatis, Q. Fulvius dictatura se abdicavit.* 41, [14, 3.] *Creatisque in annum magistratibus, in provinciam redire.* J. FR. GRON. Codicibus Sigonii favent ex meis Harlej. 2. et Haverk. ex Hearnii autem Oxoniensibus unus B. Ita locutus est Livius supra 3, 14, 6. *Nec cetera modo tribuni tranquille peregere, sed refecti quoque in insequentem annum.* Hoc lib. c. 30, 12. *Irae adversus Vejentes in insequentem annum dilatae sunt.* Id tamen hic illam lectionem suspectam reddit, quod ea non nisi in pejoris notae codd. supersit. Censeo igitur, recte Gebhardum et Gronovium a Sigonio in alia omnia discessisse, praesertim quum et alteram locutionem apud Livium frequentem esse evincunt, quae Gronovius notavit. Adde

denotante senatu, quos mercedem seditiosi tribuna-
tus petere consulatum insimulabant. Tum delectus
haberi, bellumque omnium ordinum consensu adpa-
rari coeptum. Consules ambo profecti sint ad ar- 8

Liv. 42, 18, 6. *Quum Macedonicum bellum in annum dilatum esset.* 44, 27, 1. *In sermonibus homines habebant, quos in annum consules ad finiendum tandem id bellum crearent.* Paullo ante *qui eo anno Tarquinius plebejus esset*, pro *tribunus plebis*, Voſſ. 2. quomodo etiam supra ejusdem codicis librarius erravit hoc libro c. 51, 2. Pari modo *plebis tribunus*, pro *P. Tarquinius*, reſtituendum docuerunt viri docti apud Jul. Obseq. de Prodig. 114. *Tò esset* deerat in Lovel. 3.

§. 7. *Haud dubie Icilios denotante senatu*] *Cicilios* Harlej. 1. Tum *denotando senatu* Lovel. 1. Voſſ. 1. et Leid. 2. *denotantes senatu* Lovel. 4. *donante senatu* Portug. *damnante* Lovel. 2. et Lipsiens.

Quos mercedem seditiosi tribunatus petere consulatum insimulabant] *quod mercedem seditioni tribunatus* Lovel. 5. *quos mercede seditiosi tribunatus* Voſſ. ✓. Lovel. 3. Fragm. Hav. a m. 2. et Neapol. Latinii. Insuper *insimulabat* interpolatum est a m. 2. in Portug. quasi vero aliter referri non poſſet ad praecedens *senatu*. Sed Livium saepe eam vocem tamquam collectivam cum plurali conſtruxisse, infra videbimus hoc lib. ad c. 58, 4.

Tum delectus haberi, bellumque omnium ordinum consensu adparari coeptum] *Tunc delectus* Harlej. 1. V. supra ad 2, 12, 15. *Tum dilectus* Florent. Voſſ. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Portug. Lipsiens. et Fragm. Hav. V. supra hoc cap. ad §. 2. Vox *coeptum* deficit in Lovel. 4. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.]

§. 8. *Consules an ambo profecti sint ad arcem Carventanam, an alter*] Lectio vetus, *consules ambo profecti sint ad arcem Carventanam, an alter.* RHEN. Vet. libri quidam *Ceterum consulum ambo.* SIG. *Ceterum consules an ambo* Lovel. 5. Harlej. 2. et Haverk. *Ceterum an consules ambo* Lovel. 4. [Veith.] *Consules tum ambo* Lovel. 2. et Portug. *Ceterum consules tum ambo* Fragm. Hav. *Consules tamen ambo* Lipsiens. *Ceterum consules ambo* Hearnii Oxon. B. et L. 2. Vocem *Ceterum* additam eſſe ab homine, qui orationem Livianam minus cohaerere exiſtimabat, jam olim docuit Gronov. ad Liv. 37, 20, 7. Quum tamen multi eorum codicum illam praeferant, qui vocem praecedentem *coeptum* omittunt, ex ea etiam nata eſſe potest, quod ductus vocum *ceptum* et *cet'um* parum diſtent. Particulam autem *an*, quam etiam principes edd. omiserunt, et Aldus demum addidit recte Rhenanus iterum ejecit. Sufficit enim voculam dubitandi semel poni. Infra 5, 28, 5. *Ut in incerto fuerit, vicissent, victine essent.* 7, 36, 2. *Ignari, cives an hoſtes essent, praesidium erumperet, an consul caſtra cepisset.* Idem reſtituendum puto Valer. Max. 3, 2, 8. *Praelium nocte dirimente, victores, an victi discederent, incerti abierunt.* Ita praefert Traject. 1. et unus Brandenb. apud Vorſtium. Vulgo editur *victoresne, an victi.* V. quae supra dicta sunt ad 2, 8, 8. et adde Cl. Cortium ad Plin. 6. Ep. 16, 15. Mox *provecti sint* Lovel. 5. qui error ex inperita verba praeeuntis pronunciatione natus eſſe

cem Carventanam, an alter ad comitia habenda subſtiterit, incertum diversi auctores faciunt: illa pro certo habenda, in quibus non diſſentiunt, ab arce Carventana, quum diu nequidquam obpugnata eſſet, receſſum: Verruginem in Volscis eodem exercitu receptam, populationesque et praedas et in Aequis et in Volsco agro ingentes factas.

LVI. Ro-

potest. (* v. ad 21, 2, 4.) *Tò sint* deficit in Leid. 2. Portug. et editt. quas vidi, ante Aldinam. sed pro eo *sunt* praeferunt Voſſ. 2. Leid. 1. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. Tum *Carventina* Leid. 2. *Carmentana* Harlej. 2. *Carnentana* Lovel. 2. V. supra hoc cap. ad §. 4. et mox ad verba seq.

Illa pro certo habenda] *illa pro certa habenda* Lovel. 5. et Fragm. Hav. *illa pro certis habenda* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Infra 37, 11, 4. *Haec ne pro veris audirentur, animus errore et spe vana praeoccupatus fecit.* Verum, unius et alterius, eorumque nec optimorum codicum auctoritatem, reliquis invitis, sequi, nimis temerarium foret. V. supra ad 1, 3, 2. Paullo ante *diversi ordines*, pro *diversi auctores*, Portug. Verum ejus scribae menti ex §. praec. *omnium ordinum* adhuc obversatum fuisse puto. Mox *ab arce Carventina* Leid. 1. *ab arce Carmentana* Harlej. 2. *ab arce Carnentana* Lovel. 2. *ab arce Caruenda* Lovel. 3. V. modo ad verba praeced.

Quum diu nequidquam obpugnata esset] *Tò diu* non visitur in Lovel. 2. Tum *nequiquam* praefert Leid. 1. V. infra ad 40, 47, 9. Deinde *oppugnatum* Port. a m. 1.

Verruginem in Volscis eodem exercitu receptam] Haec ab initio hujus libri [c. 1, 4.] à Romanis munita dicitur. Sed quando capta ex hoſtibus, non dixerat uspiam auctor. Rursus hoc loco dicitur recepta a Romanis, cum non dixerit, ubi a Volscis expugnata, ut recipi a Romanis potuerit. Praeterea hanc urbem aliquando Volscorum, nonnumquam Aequorum facit. GLAR. *Verrugo* Volscorum arx, *Carventana* Aequorum fuit. Caeterum non apparet, quando amiſſa *Verrugo* sit, cum receptam eſſe eam hoc anno scribat. Valerius Max. [3, 2, 2.] C. Sempronium consulem male rem geſſiſſe in Volscis apud *Verruginem* scribit, de qua clade etiam loquitur supra Livius [c. 37.] SIG. Verum est, alibi Livium dedita opera non memorare, quando Romani vel *Verruginem* Volscis ademerint, vel Volsci receperint. Verum hujus generis multa in Livio paſſim obcurrunt, quae suis locis monere neglexit, et poſtea demum data occasione aperuit. V. Perizon. in Animadv. Hiſtor. c. 4. Ceterum *Veruginem* Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. et Lipsiens. *Virginem* Haverk. Mox *populationes et praedas* Haverk. idem. *populationesque praedas* Harlej. 2. *populationesque ad praedas* ed. Parm. anni 1480. Tum *praedas cum Aequis et in Volsco* Portug. *praedas in Aequis et in Volscis* editi ante Aldum.

§. 1. *Romae sicut plebis victoria fuit in eo, ut, quae mallent, comitia haberent*] *Roma* Harlej. 1.

LVI. Romae sicut plebis victoria fuit in eo, 1
ut, quae mallent, comitia haberent: ita eventu comitiorum Patres vicere. namque tribuni militum con- 2
sulari potestate contra spem omnium tres patricii creati sunt, C. Julius Julus, P. Cornelius Cossus,
C. Servilius Ahala. Artem adhibitam ferunt a pa- 3
triciis, (cujus eos Icilii tum quoque insimulabant) quod turbam indignorum candidatorum intermi-

Tum *victoria in eo fuit* Harlej. 2. Mox , *ut*, *qui mallent* Lovel. 2. Deinde *comitia haberentur* Haverk.

Ita eventu comitiorum Patres vicere] Pall. sec. iterum *evicere*, sicut et Campani editio. l. 5, 5. *Agrum non coluit*, *et culta evastata sunt bello*. GEBH. *Patres evicere* etiam Florent. Ita infra 10, 17, 10. *Evicit omnia adsuetus praedae miles*. Reliqui omnes tamen, quos consului, uno ore *vicere*. Contra *itaque eventu* Gaertn. quae voces passim confundi solent. V. infra ad 21, 53, 7.

§. 2. *Namque tribuni militum consulari potestate contra spem omnium*] *nam tribuni militum consulari potestate contra spes omnium* primae editt. usque ad Aldum, qui vulgatam lectionem substituit. Aldo consentiunt codd. scripti, nisi quod *nam tribuni* etiam habeat Lovel. 2. V. infra 7, 28, 7. praeterea quod *esse spem*, pro *contra spem*, praeferat Leid. 2. *contra spe* Harlej. 1.

C. Julius Tullus] *Julius Julus*, ut dixi [ad 4, 35, 4.] SIG. *C. Julius Tullus* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 1. Portug. Lipsiens. et Haverk. *C. Julius Tulius* Fragm. Hav. *Servilius Tullius* Gaertn. *C. Julius*, cognomine omisso, Harlej. 2. Sed recte Sigonius ei cognomen *Julus* vindicat, quod marmora Capitolina probant. Quamvis enim nomina tribunorum militum hujus anni maximam partem in iis perierint, supersunt tamen omnium trium cognomina, et illud quidem Julii est *IVLVS*. Solent autem voces *Julus* et *Tullus*, *Julius* et *Tullius* passim in Mstis commutari. V. supra ad 1, 30, 2.

Cn. Cornelius Cossus] Libri omnes veteres, praeterea Diodorus [l. 13. p. 387.] *P. Cornelium* edunt, non *Cn. Cornelium*. SIG. Cornelii Cossi praenomen mire in exemplaribus Livianis variatur. In aliquibus enim *Cn. Cornelius* legitur, ut videatur idem cum superioris anni consule; in aliis *Marcus*. In pluribus tamen, ut etiam in Diodoro, *P. Cornelius* appellatur. Videtur itaque Cn. Cornelii consulis frater fuisse. PIGH. in Annal. ad ann. CCCXLV. p. 204. Omnes editi, quos vidi, in praenomen *Cn. Cornelius* conspirant, nisi quod in editt. Gryphii anni 1548. et 1554. vocetur *C. Cornelius*. Contra omnes codd. scripti praeferunt *P. Cornelius*. Nondum vero codicem vel typis vel calamo descriptum inveni, in quo, quemadmodum Pighius tradit, *M. Cornelius* adpellatur.

C. Servilius Ahala] Hic jam scripti mei omnes in nomen *Ahala* consentiunt, exceptis Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. qui *Hala* exhibent. V. quae supra notantur ad Epit. hujus libri.

§. 3. *Cujus eos Icilii tum quo-*

scendo dignis, taedio sordium in quibusdam insi-
4 gnium, populum a plebejis avertissent. Volscos deinde et Aequos, seu Carventana arx retenta in spem, seu Verrugine amissum praesidium ad iram compu-

que insimulabant] Pall. pr. ac tertius *cujus eo Icilii cetum quoque insimulabant*. GEBH. Idem monstrum lectionis superest in Voss. 2. et Lovel. 3. Sed *cujus eo Icilii citum quoque insimulabant* habent Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. et Gaertn. *cujus eo Icilisci tum quoque insimulabant* Harlej. 1. *cujus eo Icilii scitum quoque insimulabant* Fragm. Hav. *cujus eos Icilii citum quoque insimulabant* Florent. et Portug. in quorum posteriore tamen postea duabus prioribus literis τοῦ *citum* subscripta signa, eas delendas esse, indicant. *cujus eos Icilii et tum quoque insimulabant* Lipsiens. *cujus concilii ritum quoque insimulabant* Lovel. 5. *cum Icilii consulatum quoque insimulabant* Lovel. 2. et 4. In verbis praecedentibus *Artem habitam* exhibet Leid. 1. *Arcem adhibitam* Voss. 2. Lovel. 3. 4. Harlej. 2. et Haverk. Alibi saepe hae voces ab indoctis librariis commutatae sunt. V. mox ad §. seq. ad 3, 45, 8. (*6, 11, 4. 9, 24, 11.) N. Heinsium ad Claudian. 3. de Laud. Stilic. 124. Doct. Oudendorp. ad Lucanl 4, 800. et quae olim notavi ad Silii 13, 770. Mox *ut turbam indignorum*, pro *quod turbam*, Gaertn.

Taedio sordium in quibusdam insignium populum a plebejis avertissent] Alii libri ita habent. alii, pro *insignium*, habent *inscium*. Ego autem utramque vocem retinendam esse puto, ut legatur, *taedio sordium in quibusdam insignium inscium populum a plebejis avertissent*. SIG. Coco aut popa natum patre crediderim Sigonium, quod ita passim superfluis farciat Livium. Et hic intulit pessimum insicium, *taedio sordium in quibusdam insignium inscium populum a plebejis avertissent*; quod respuunt Palatini meliores scripti et vetulae edd. GEBH. *inscium*, pro *insignium*, in solis meorum Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. a m. 2. et Haverk. quorum levior fides, quam ut iis praeeuntibus credere velim. Tum *ob plebis avertissent* Haverk. *ad plebeis avertissent* Florent. qui voluisse videtur *ab plebejis avertissent*.

§. 4. *Volscos deinde et Aequos, seu Carventana arx retenta in spem, seu Verrugine amissum praesidium ad iram cum impulisset, fama adfertur, summa vi ad bellum coortos*] MSS. *compulisset*, una voce pro duabus. Lege igitur: *Volscos deinde et Aequos seu Carventana arx retenta in spem, seu Verrugine amissum praesidium ad iram compulisse fama affertur: summa vi ad bellum coortos* etc. Memineris τὸ *fama* accipere ablativo casu. Sic 1, [42, 4.] *Ut Servium, conditorem omnis in civitate discriminis*, etc. *posteri fama ferrent*. 34, [36, 4.] *Has conditiones quamquam ipse in secreto volutaverat cum amicis, vulgo tamen omnes fama ferebant*. J. FR. GRON. Est perfectus et absolutus hic sermo; [*Volscos deinde et Aequos, seu Carventana arx retenta in spem, seu Verrugine amissum praesidium ad iram compulisset*] quem optime, ut recte me submonebat meus Perizonius, sic constituunt MSS. in quo nihil prorsus est mutandum. Alterum enim horum caussam belli fama ferebat. Et, eodem adnotante, solent veteres his particulis ita uti, siquidem

lisset, fama adfertur summa vi ad bellum coortos: caput rerum Antiates esse: eorum legatos utriusque gentis populos circumisse, castigantes ignaviam, quod, abditi intra muros, populabundos in agris

caussa rei, quam narrant, duplex reddi possit. 6, 9, 1. *Primores Patrum, sive culpa, sive infelicitate imperatorum tam ignominiosa clades accepta esset, censuere*, etc. Deest hic iterum *quod*, aliis locis saepe non neglectum. Caesar 1. Bell. Gall. 23. *Helvetii, seu quod timore perterritos discedere existimarent, sive quod re frumentaria intercludi posse confiderent, nostros insequi ac lacessere coeperunt.* JAC. GRON. Vellem, viri docti distinctius monuissent, quinam codices forent, qui *compulisset*, pro *cum impulisset*, praeferant, ut intelligi posset, quorum auctoritate ea lectio niteretur. Certe apud me tantum superest in suspectae fidei libris Harlej. 2. et Haverk. apud Hearnium autem in Oxon. N. et B. Contra *cum impulisset* expresse praeferunt Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 3. 5. Harlej. 1. Klock. Portug. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. Eodem etiam ducunt reliquorum meorum vestigia. nam *cum impulisset* est in Voss. 2. sollemni errore. V. supra hoc lib. ad c. 19, 2. *tum impulisset* in Lovel. 1. 2. Lipsiens. et Gaertn. V. ad Epit. Liv. l. 48. circa finem. *cum compulisset* in Lovel. 4. [Veith.] Aqua igitur mihi haeret, utrum *cum impulisset* servandum sit, an vero existimandum, eam lectionem inde natam esse, quod librarius duplicem lectionem *compulisset* et *impulisset*, exprimere voluerit, scribendo *com*, *inpulisset*, unde deinde factum sit *cum impulisset*. Equidem τὸ *cum* ejectum mallem. Si quis tamen priscam scripturam servandam putet, non adversabor. Nam et illa commode ferri potest. Ceterum utrum eorum praeferas, τὸ *fama* vel cum Gronovio sexto, vel primo casu capi potest. Nam *adfertur*, *adlatum est* saepe absolute Livius usurpavit. V. infra ad 22, 14, 11. Contra *fama adfertur* infra est (*8, 15, 3.) 42, 67, 4. *Eo fama adfertur, Atlesbim regulum Thraciae in Cotyis fines inpetum fecisse.* Et ita *fama adfert*, si cod. Moguntino credimus, Livius infra dixit 39, 6, 5. *Disciplinam militarem, severe ab eo conservatam, successor ipse omni genere licentiae corrupisse fama adtulerat. fama fert* 2, 7, 6. *Regnum eum adfectare fama ferebat.* ubi v. alia exempla. Praeterea *Aequos deinde et Volscos*, alio ordine, Harlej. 2. Voces *et Aequos* omittit Gaertn. quas tamen necessarias esse docent verba §. seq. *utriusque gentis populos*. Tum *Carventa* Leid. 1. *Arventana* Harlej. 1. *Carmentana* Harlej. 2. et Haverk. *Carnentana* Lovel. 2. et Lipsiens. *Carvetana* Florent. V. ad c. 53, 3. Hinc *ars recepta* Fragm. Hav. V. supra ad §. praec. *arx re certa* Lovel. 4. [Veith.] Deinde *Verugine* Leid. 2. et Lovel. 1. 4. ac 5. *Verruginem* Lipsiens. Denique *admissum praesidium* Lovel. 5.

§. 5. *Populabundos in agris vagari Romanos*] *populabundos in agros* Voss. 1. Gaertn. et ed. Parm. anni 1480. *in agris vagare Romanis* Haverk. Utriusque erroris originem indicavi supra hoc lib. c. 44, 5. *vagare* autem etiam est in Leid. 1. Lovel. 2. 3. 5. Harlej. 2. Portug. Lipsiens. et Fragm. Hav. a m. 1. quod quoque mem-

vagari Romanos priore anno, et obprimi Verrugi-
6 nis praesidium, passi essent. jam non exercitus mo-
do armatos, sed colonias etiam, in suos fines mit-
ti: nec ipsos modo Romanos sua divisa habere,
sed Ferentinum etiam de se captum Hernicis do-
7 nasse. Ad haec quum inflammarentur animi, ut ad
quosque ventum erat, numerus juniorum conscri-
bebatur. Ita omnium populorum juventus Antium
contracta, ibi castris positis hostem opperiebantur.

branas Pall. habere, Gebbardus supra testatur ad 3, 5, 13. Sed v. quae ad eumdem locum notantur. Paullo ante *circuisse* Lovel. 2. et 5. V. ad 3, 6, 9. Hinc *castigantesque ignaviam* Florent. Voss. 2. Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. [Veith.] et editi priores usque ad Frobenium, qui τὸ *que* anno 1531. expunxit. Tum *additi intra muros*, pro *abditi*, Lovel. 4. et 5. [Veith.] Verba haec etiam alibi commutari solent. Vide, quae notavi ad Silii Ital. 2, 595. *adhibiti intra muros* ed. Parm. anni 1480. Paullo post *priori anno*, pro *priore*, Lovel. 2. et *essent passi*, trajectis vocibus, Portug. Lovel. 2. et Lipsiens.

§. 6. *Jam non exercitus modo armatos, sed colonias etiam in suos fines mitti*] *Jam vero exercitus non modo armatos* Haverk. Tum *sed colonias et in suos fines mitti* Voss. 2. V. ad verba seq. Vocem *etiam* omittunt principes excusi. Τὸ *sed*, pro *sed etiam*, supra inlustratur 2, 6, 1. Quum tamen eamdem vocem, quam primus Aldus recepit, tueantur reliqui scripti, eam etiam servandam puto.

Nec ipsos modo Romanos sua divisa habere] Potest utcumque tolerari. sed si Livium loquentem ore suo volumus, scribamus: *sua divisui habere*. Sic 33, [46, 8.] *Vectigalia publica partim negligentia dilabebantur, partim praedae ac divisui principibus quibusdam et magistratibus erant*. 45, [30, 2.] *Quanta Macedonia esset, quam divisui facilis*. A. Gellius 20, 1. *Neque pejus ullum facinus existimatum est, quam si cui probaretur, clientem divisui habuisse*. Sed et Liv. 1, 54. 9. *Absentium bona juxta et interemptorum divisa fuere*. Non sine suspicione sum, scriptum auctori *divisui fuere*. J. FR. GRON. *divisui habere*, quomodo Gronovius hic ex conjectura legebat, ab Adr. Turneb. 24. Advers. 43. exponitur, quaestui habere, cum altero dividere. Sed scripti in vulgatum conspirant, nisi quod *hoc ipsos modo Romanos* praeferat Portug. *nec ipsos non Romanos* Haverk. Scriptum fuerat *mō*, pro *modo*; quod dein minimá mutatione mutatum est in *nō*, id est *non*. V. Cel. Burmann. ad Rutilii Itiner. 1, 125. et infra ad 5, 27, 10. (*34, 40, 5.) Mox *Ferentinum et de se captum* Portug. V. infra ad 22, 47, 9. et modo ad verba praeced.

§. 7. *Ut ad quosque ventum erat, numerus juniorum conscribebatur*] *ut ad quosdam ventum erat* antiquitus excusi; pro quo jam Ve-

Quae ubi tumultu majore etiam, quam res erat, 8
nunciantur Romam, senatus extemplo (quod in rebus trepidis ultimum consilium erat) dictatorem dici jussit. quam rem aegre passos Julium Corne- 9
liumque ferunt; magnoque certamine animorum rem actam: quum primores Patrum, nequidquam 10
conquesti, non esse in auctoritate senatus tribunos militum, postremo etiam tribunos plebei adpellarent, et consulibus quoque ab ea potestate vim su-

netiis anno 1495. *quosque* emendatum video. Et ita codices mei omnes, exceptis Lovel. 5. et Harlej. 2. qui praeferunt *ad quoscumque*. V. ad 1, 32, 6. Deinde *numerus juniorum conscribebantur* Harlej. 2. Fragm. Hav. et Lovel. 1. a m. 1. Paullo ante *Ad hoc quum inflammarentur* Lovel 4. V. ad 21, 52, 10. *Ad haec tum inflammarentur* Lipsiens. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem.

Ibi castris positis hostem opperiebantur] *juventus opperiebantur*, quemadmodum *juventus obsistebant* infra 21, 7, 7. *Juventus delecta, ubi plurimum periculi ac laboris ostendebatur, ibi vi majore obsistebant.* ubi alia vide. Non audiendi itaque Voss. 2. Lovel. 3. et Harlej. 2. qui *opperiebatur* obferunt. *opperiebant* Lovel. 4. de quo errore v. ad 10, 10, 1. Ceterum tota haec periodus *Ita omnium populorum* etc. *opperiebantur* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. Vox *ibi* sola non adparet in Harlej. 1.

§. 8. *Senatus extemplo* etc. *dictatorem dici jussit*] *ex senatu* Voss. 1. a m. 1. sed vox *senatus* exsulabat a Leid. 2. Deinde *dictatorem dicere* Portug. Lovel. 2. 4. 5. Haverk. Fragm. Hav. et apud Hearnium Oxon. B. L. 1. N. et C. sed male. [*consilium dictatorem dicere* Veith.] Paullo ante *quam erat res* transpositis dictionibus Lovel. 5.

§. 9. *Quam rem aegre passos Julium Corneliumque ferunt*] *aegre passos tribunos militum Julium Corneliumque ferunt* Neap. Latinii. Sed additae voces, quae in aliis constanter desunt, ex margine in contextum inrepsisse videntur. *Julium Cornelium*, omisso τῷ *que*, Portug. Deinde *Julium Cornelium feri*, id est *fertur*, Lovel. 5. Sed vide, quae notantur ad 1, 31, 8. et ad 7, 6, 3.

Magnoque certamine animorum rem actam] *rem auctam* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 21, 61, 4. *rem actam esse* habent verbo auctiores Haverk. et Harlej. 2.

§. 10. *Et consulis quoque ab ea potestate vim super tali re inhibitam referrent*] Codex Vormaciensis habet abbreviatam lectionem *et coss.* ut legi possit, *et consulum*. RHEN. De Quintio loqui videtur. V. ad annum ab urbe condita cccxxiv. [supra hoc lib. c. 26.] GLAR. Glareanus existimat Quinctium indigitari. Palat. pr. ac tert. *consules quaeque ab ea potestate jura super tali re inhibita referrent.* sec. *consulibus quoque ea potestate.* GEBH. *et consules quoque ab ea potestate* Leid. 1. Lovel. 2. 4. Gaertn. et Hearnii Oxon. C.

11 per tali re inhibitam referrent: tribuni plebei, laeti discordia Patrum, nihil esse in his auxilii dicerent, qui non civium, non denique hominum nu-
12 mero essent; si quando promiscui honores, communicata respublica esset, tum se animadversuros, ne qua, superbia magistratuum, irrita senatuscon-

[Veith.] *et consules quacque ab ea potestate* Lovel. 3, 5. *et cous. quaeque ea potestate* Fragm. Hav. a m. 1. in quo deinceps a m. 2. emendatum *ab ea potestate.* Reliqui omnes et moi et Hearnii codd. vel per compendium *et coss. quoque ab ea potestate.* vel omnibus literis scriptum praeferunt *et consulibus quoque ab ea potestate*, quod recte probat, et explicat Gronovius supra ad 3, 59, 1. Erroris, qui olim in editis exstitit, illa caussa fuit, quod nesciverint librarii, quemadmodum compendiaria scriptura efferri deberet: in qua re saepissime lapsi sunt. V. infra ad 10, 10, 2. Et hine factum est, ut postea in margine Voss. 1. pro varia lectione adscriptum sit *et consilium quoque.* quo eodem modo etiam scribae alibi peccarunt. V. infra ad 36, 35, 8. Tum *jura super tali re inhibita* Lovel. 3. Verba autem *tribunos plebei adpellarent* etc. *inhibitam referrent* desunt in Voss. 2. ob τῶν *tribunos plebei*, *tribuni plebei* repetitionem. V. ad 9, 11, 11. una vox *referrent* deficit in Fragm. Hav. Paullo ante *nequiquam conquesti* Florent. et Leid. 1. V. ad 40, 47, 9. Tum *tribunos plebis*, et postea *tribuni plebis* Gaertn. V. ad 2, 33, 2. *tribunos plebis* etiam Lovel. 3. et 2. in margine, qui in contextu habebat *tribunos ppl'i*, id est *populi.* Is autem error ex compendii similitudine natus est; quamvis et alibi *plebs* et *populus* commutentur. V. ad 5, 11, 4. Ambigue *tribunos pl.* Lovel. 1. 4. et 5. Mox vero *tribuni*, omissa voce *plebei*, Lovel. quinque.

§. 11. *Nihil esse in his auxilii dicerent, qui non civium, non denique hominum numero essent*] Vide, num *dicere* magis quadret. GLAR. E Fulvii et Cujacii libris notaverat Puteanus *quibus non civium.* Videntur voluisse et superius legi, *nihil esse in se his.* Sed vulgatae sententia eadem est: Patribus nihil auxilii in his, qui eorum studio ac fastidio non civium, immo ne hominum quidem numero essent, vel haberentur. J. FR. GRON. Tò *dicerent* omnes mei tuentur. Tum *quum nihil esse* habent vetustiores excusi. Voculam autem *quum*, quam etiam Msti ignorant, primus expunxit Aldus. *nihil in his auxilium* Lovel. 1. *nihil esse et in his auxilii* Lipsiens. Voces *esse in his auxilii* deficiunt in Leid. 2. Deinde *quibus non civium* praeferunt Florent. Voss. 1. Leid. uterque, Harlej. uterque, Lovel. 1. 2. 4. 5. Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Klock. et Hearnii Oxon. C. [*quod non civium* Veith.] Mox *non hominum numero essent* Leid. 2. *non denique hominum essent* Gaertn. *non denique numero hominum essent* Harlej. 2. et Lipsiens.

§. 12. *Si quando promiscui honores, communicata respublica esset*] *promisci honores* Florent. et Leid. 1. quomodo saepe ea vox in his codd. exarata obcurrit. V. supra ad Liv. 3, 47, 7. *promisci*

sulta essent; interim patricii, soluti legum magistra- 13
tuumque verecundia, per se quoque tribuniciam po-
testatem agerent.

LVII. Haec contentio minime idoneo tempore, 1
quum tantum belli in manibus esset, occupaverat
cogitationes hominum: donec, ubi diu alternis Ju- 2

etiam est in Harlej. 1. et Klock. Deinde *honores, communicata republica, essent* Voss. 2. et Lovel. 3. *honores, communicata res esset publica* Leid. 2. *honores, conjuncta respublica esset* Harlej. 2. Ceterum omnia haec verba, quae constanter supersunt in Mstis meis, deerant in prioribus edd. Ea deinde primum addita inveni in Mediol. ed. anni 1505. ita tamen, ut ibi datum sit *sed quando:* quomodo in uno ex meis Gaertn. obvium fuit. Nullae vero sequentium eam audiverunt ante Aldum, qui jam dedit *si quando.* quomodo etiam praeferunt scripti reliqui; nisi quod vocula *si* exsulet ab Harlej. 1.

Tum se animadversuros] Ita primus edidit Aldus. Priores praeferunt *tantum* vel *tm̄ se animadversuros.* sed *tum* etiam est in omnibus scriptis meis, nisi quod ejus loco *tn̄*, id est *tamen*, praeferat Lipsiens. Deinde *se ad animadversuros* Florent. a m. 1. Lovel. 5. et Portug. *se enim animadversuros* Leid. 1. *id se animadversuros* Neapol. Latinii.

Ne qua superbia magistratuum irrita senatusconsulta essent] *neq; superbia* Lipsiens. (* v. ad 9, 36, 5.) *ne quae* Fragm. Hav. quod ex margine in contextum inrepsisse puto. Margini autem a grammatico adscriptum erat, ut doceret, non *qua superbia*, sed *ne qua senatusconsulta* jungi debere. Liv. 3, 5, 5. *Metu substitit, ne qua, ex parte altera, in castra vis fieret.* Praeterea *inrita senatusconsulto* Florent. *inita senatusconsultus* Lovel. 3. *inita senatusconsulta* Voss. 2. qui error profluxit ex similitudine ductuum, quibus literae *rr* et *n* in scriptura Longobardica exarari solent. V. supra hoc lib. ad c. 10, 9. *irritata senatusconsulta* Portug. Eadem varietas etiam est in Mstis infra 5, 12, 6. Contrario errore *irritatus* cum τῷ *irritus* confunditur infra 32, 3, 2. Deniquo *irrita essent senatusconsulta*, mutato ordine dictionum, Fragm. Hav. a m. 1. *irrita sint senatusconsulta essent* Lovel. 1. additis notis, quae docent, τὸ *sint* perperam scriptum ac delendum esse.

§. 13. *Per se quoque tribuniciam potestatem agerent*] *tribunitum potestatem* Harlej. 1. An voluit *tribunorum potestatem?* Fragm. Hav. habet *tribuniciam potestatemque.* Lovel. 5. autem *tribuni eciam potestatem.* qui idem stulte *magistratuumque vecordia*, pro *verecundia*, praefert. De voce *verecundia* v. ad hujus lib. c. 45, 8. *magistratuque verecundia* Florent.

§. 1. *Quum tantum belli in manibus esset, occupaverat cogitationes hominum*] Vox *tantum* deficit in Lovel. 5. *cur tantum bellum in manibus esset* Voss. 2. Male. Infra 34, 27, 1. *Quum terra marique tantum belli circumstaret tyrannum.* ubi plura vide. Tum *occupaverat occupationes hominum* Voss. 2. *occupaverat cogitiones hominum* Portug.

§. 2. *Donec ubi diu alternis Ju-*

lius Corneliusque, *quum ad id bellum ipsi satis idonei duces essent, non esse aequum, mandatum sibi*
3 *a populo eripi honorem*, differuere; tum Ahala Servilius tribunus militum, *Tacuisse se tamdiu*, aït, *non quia incertus sententiae fuerit; (quem enim bonum civem secernere suà a publicis consilia?) sed quia maluerit, collegas sua sponte cedere auctoritati senatus*,

lius Corneliusque] Voculam *ubi* negligunt Harlej. 2. et Haverk. Tum *alterius* Lovel. 1. 3. 4. 5. Haverk. et Fragm. Hav. V. supra hoc lib. ad c. 53, 11.

Non esse aequum, mandatum sibi a populo eripi honorem] Tò *esse* deficit in Lipsiens. et Voss. 2. Gebhardo vero adsentiri nequeo, qui supra ad 2, 48, 2. existimat, *non esse verum* legendum esse. Quamvis enim *verum* pro aequum saepe, etiam apud Livium, obcurrat, non tamen ubique Livius, invitis libris, in eamdem formulam adigendus est. Insuper *ab populo* Haverk.

§. 3. *Tacuisse se tamdiu, aït*] Gronovius infra ad Liv. 40, 42, 2. voculam *se* ex auctoritate codicum Fulviani, Cujaciani, et Vossiani 2. delendam monet, pluribusque exemplis in medium adductis docet, saepe eam omissam subintelligi debere. Deest autem etiam hoc loco in Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] V. etiam, quae supra notantur ad Liv. 1, 23. 5. Fatendum tamen est, eam existimari posse hoc loco excidisse ob ultimam syllabam vocis praecedentis. V. infra ad 34, 11, 7. Paullo ante *tum vero Hala*, addita media voce, edd. vett. quam primus expunxit Aldus. Neque in ullo etiam codice obvia fuit. Mox verbis sequentibus alio ordine *non quia sententiae incertus sit* Leid. 2. *non quia sententiae incertus fuerit* Lovel. 1.

Secernere sua a publicis consilia] Prima vox deficit in Haverk. qui idem codex etiam praefert *sua ab publicis consilia*. Sed vox *sua* deficit in Lovel. 3.

Quia maluerit collegas sua sponte cedere auctoritati senatus] *maluerit collega sua sponte cedere* Florent. a m. 1. Leid. 1. et Gaertn. Sed ultima litera τοῦ *collegas* intercepta est a prima vocis sequentis. V. infra ad 37, 29, 5. Tum *cedere auctoritate senatus* Harlej. 1. Lipsiens. Gaertn. a m. 1. et edit. Mediol. anni 1480. ac Tarvisina utraque. Male. V. supra ad 3, 34, 8.

§. 4. *Quum belli necessitates non exspectent humana consilia*] *quum belli necessitate non expeditioni humana consilia* Lipsiens. *non expetent* Haverk. Alibi saepe ita variant codices scripti. V. infra ad 10, 7, 12. *belli necessitas non expectet* Harlej. 2. et Portug. a m. 1. quos non audiendos censeo. Infra 28, 22, 2. *Extra necessitates belli, praecipuum in Romanos gerebant odium.* 44, 27, 12. *Contraxisse eum necessitates ratus ad bellum utique cum Romanis.* (* 22, 60, 23. 23, 48, 10. 25, 34, 7.) In verbis praecedentibus *libenter se adacturum tempus iis fuisse*, pro *daturum*, Lovel. 5. et Harlej. 2. *li-*

quam tribuniciam potestatem adversus se implorari paterentur. Tum quoque, si res sineret, libenter se da- 4
turum tempus iis fuisse ad receptum nimis pertinacis sententiae. sed, quum belli necessitates non exspectent humana consilia, potiorem sibi collegarum gratia rempublicam fore: et, si maneat in sententia senatus, di- 5
ctatorem nocte proxima dicturum: ac, si quis inter-

benter se addacturum tempus Lovel. 4. *iis tempus fuisse* excusi Aldo priores. [*se ad acturum tempus his fuisse* Veith.]

Potiorem sibi collegarum gratia rempublicam fore] *rempublicam tu fore*, id est *tamen fore*, Harlej. 1. Quam vocem nulli alii codices agnoscunt. Praeterea *reipublicae fore* Florent. Similis sententia apud Caesarem 1. bell. Civ. 8. *Velle Pompejum se Caesari purgatum, ne ea, quae reipublicae caussa egerit, in suam contumeliam vertat: semper se reipublicae commoda privatis necessitatibus habuisse potiora.*

§. 5. *Et si maneat in sententia senatus*] *et si maneant* Portug. a m. 2. quomodo Livius saepe alibi loqui solitus est. V. ad cap. seq. §. 4. Aliis tamen omnibus libris vulgatum servantibus, ei controversiam non movendam puto. Mox *proxima nocte*, trajectis dictionibus, Lovel. 4.

Ac, si quis intercedat, senatusconsulti auctoritate se fore contentum] Obscure hoc dictum, et haud scio, quam facile explicatu. Credo, vult dicere, si quis ex suo collegio intercedat, se tamen contentum fore senatusconsulti auctoritate, nec advocaturum tribunorum plebis auxilium. GLAR. Nescio, an locus alius aut pulchrior sit, aut obscurior; cujus quae sit sententia, juro se ignorare Glareanus profitetur. †. „Glareanus fatendo ingenue, „quod ignorabat, bene fecit, „ac Sigonio cogitandi occasionem dedit. quare humanius cum „eo agendum erat." † Quis enim sensus ex tam mendosis et male interpunctis verbis elici posset? Sic igitur lege: *at, si quis intercedat senatusconsulto, auctoritate se fore contentum.* Particulam *at* habent veteres libri: reliqua Romani moris observatione sunt comparata. Nam inter *senatusconsultum* et *senatus auctoritatem* illud interesse comperio; quod *consultum* decretum sit ratum magis, quam *auctoritas*. Nam si forte senatores omnes, qui vocati erant, non convenissent, habebatur senatus ille quidem, et, quod decretum erat, scribebatur, at scitum tamen id pro imperfecto, nec rato habebatur. Verum auctoritas scribebatur tantummodo, ut senatorum voluntas atque judicium de re exstaret. Quoties autem nec legitimo in loco, nec die idoneo, nec edicto legitimo, sed ambitiose convocatus senatus esset, aut tribunus plebis intercedixisset, tum vero *consultum senatus* non poterat fieri, sed ea *auctoritas* dicebatur. Quae vero dico, ea ex Dionis sententia dico, l. 55. [p. 550.] *Εἰ δὲ οὖν ποτε ἐκ συντυχίας τινὸς μὴ συλλεχθεῖεν, ὅσους ἡ χρεία ἑκάστοτε ἐκάλει, ἐβουλεύοντο μὲν, καὶ ἥγε γνώμη συνεγράφετο, οὐ μέν*

cedat senatusconsulto, auctoritate se fore contentum.
6 Quo facto quum haud inmeritam laudem gratiamque apud omnes tulisset, dictatore P. Cornelio di-

τοι καὶ τέλος τι ὡς κεκυρωμένη ἐλάμβανεν, ἀλλ' ἀυκτώριτας ἐγίγνετο, ὅπως φανερὸν τὸ βούλευμα ᾖ· τοιοῦτον γάρ τι ἡ δύναμις τοῦ ὀνόματος δηλοῖ. ἑλληνίσαι γὰρ αὐτὸ καθάπαξ ἀδύνατόν ἐστιν. τὸ γὰρ [l. δὲ] αὐτὸ τοῦτο, καὶ εἴποτε ἐν τόπῳ τινὶ μὴ νενομισμένῳ, ἢ ἡμέρᾳ μὴ καθηκούσῃ, ἢ καὶ ἔξω νομίμου παραγγέλματος, ὑπὸ σπουδῆς ἠθροίσθησαν, ἢ καὶ ἐναντιωθέντων τινῶν δημάρχων, τὸ μὲν δόγμα ὀυκ ἠδυνήθη γενέσθαι, τὴν δὲ δὴ γνώμην σφῶν ὀυχ ὑπέμενον ἀποκρυφθῆναι, ἐνομίζετο· καὶ αὕτη [l. αὐτῇ] μετὰ ταῦτα ἡ κύρωσις κατὰ τὰ πάτρια ἐπηγάγετο, καὶ ἡ ἐπίκλησις τοῦ δόγματος ἐπιφέρετο. Hic idem mos explicatur etiam in epistola Coelii [apud Cic. 8. ad fam. Ep. 8.] *Quod M. Marcellus V. F. de provinciis, D. E. R. I. C. senatum existimare, neminem eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quo minus de republica quam primum ad senatum referri, S. Q. C. fieri possit. Qui impedierit, enm senatum existimare contra rempublicam fecisse. Si quis huic S. C. intercesserit, senatui placere, auctoritatem perscribi, et de ea re ad senatum populumque referri.* De senatus autem consulto faciendo idem aït. *Senatusconsultum factum est, auctoritatesque perscriptae prid. Kal. Octob. in aede Apollinis. scribendo affuerunt L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, C. Caecilius Q. F. Metellus Pius Scipio.* Et ad Lentulum Cicero l. 1. [Ep. 2.] *De his rebus senatus auctoritas gravissima intercesserat. Cui cum Cato et Caninius intercessissent, tamen est perscripta.* Hinc legimus etiam apud Livium, dictatorem modo factum ex senatusconsulto, modo ex auctoritate senatus: cum tamen non sit idem. His verbis satis et Livii locum emendatum, et quid sit *senatus* cum *auctoritas*, tum *consultum*, declaratum puto. SIG. Locum hunc optime integritati restituit, atque exposuit Sigonius. *at si quis intercedat* praeferunt etiam Voss. 1. Leid. 2. Harlej. 2. Lipsiens. Hearnii Oxon. B. et editt. Mediol. annorum 1495. et 1505. ac Veneta anni 1498. Saepius hae voculae in Mstis vetustis socordia scribarum perperam commutantur. Videnda sunt, quae supra notantur ad 3, 61, 4. Praeterea *senatusconsulti auctoritate* tantum apud me superest in Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Haverk. [Veith.] et Portug. a m. 2. qui a m. 1. praefert *si quis intercedat senatus consultus.* quemadmodum etiam erat in Lovel. 3. Contra *si quis intercedat, senatusconsultum auctoritate fore contentum* habet Gaertn. Reliqui codices vel *senatusconsulto* legunt, vel per epitomen aut *S. C.* aut, ut est in Klockian. *S°. C.* Patet, caussam, cur errantes librarii *senatusconsulti auctoritate* dederint, eam fuisse, quod adsecuti non sint, quemadmodum notae illae reddi debuerint. V. infra ad 38, 60, 1. De *auctoritate senatus*, et quemadmodum a *senatusconsulto* differebat, videndi etiam sunt Manutius ad Cic. 1. ad fam. Ep. 2. et Brisson. de Formulis l. 2. p. 192. Denique *contemptum* Florent. librarii lapsu. V. ad 25, 38, 20.

§. 6. *Quo facto quum haud inmeritam laudem gratiamque apud omnes tulisset*] *Quod factum haud inmeritam laudem* etc. *tulit* Lovel. 4. [Veith.] *Quo facto haud inmeri-*

cto, ipse ab eo magister equitum creatus exemplo fuit collegas eumque intuentibus, quam gratia atque honos opportuniora interdum non cupientibus

tam laudem etc. *tulit* Lovel. 5. Harlej. 2. Haverk. et Portug. a m. 2. qui a m. 1. *tulisset* habuerat. *Quo facto haud immeritum laudem* etc. *tulisset* Lipsiens. [*dictatorem P. dicto* Veith.]

Magister equitum creatus est. Exemplo fuit collegis eumque intuentibus] Legendum, ut est in omnibus libris MSS. *magister equitum creatus exemplo fuit.* GEBH. Τὸ *est* MSS. omnibus ignorabile. Distingue et emenda: *ipse, ab eo magister equitum creatus, exemplo fuit collegas eumque intuentibus.* Non enim ipsis *collegis* haud dubie malignis, sed illis, qui remoti a causa utrosque compararent, et ex utrorumque facto documentum caperent. 22, [39, 3.] *Nunc et collegam tuum et te talem virum intuenti mihi tecum omnis oratio est.* Hoc quum notassem, accepi ab Rubenio, in Chiflet. quoque legi *collegas.* J. FR. GRON. Recte τὸ *est*, quod etiam deficit in Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Haverk. Voss. 2. et Hearnii Oxon. L. 1. 2. C. et N. delendum docuerunt Gebhardus et Gronovius, quamvis adhuc in multis meorum, sed varia ratione, supersit. Nam *creatus est. exemplo fuit* habent Neap. Latinii, Florent. Lovel. 2. Lipsiens. Voss. 1. Leid. 1. et Harlej. 1. *creatus est exemplo*, τῷ *fuit* omisso, Portug. quae eadem vox non modo, sed et, ut dixi, praecedens *est* exsulant a Voss. 2. *dictus est. exemplo fuit* praefert Hearnii Oxon. B. *creatus est, exemplum fuit* Fragm. Hav. Ita *exemplum esse* infra 8, 35, 10. *In oculis exemplum erat Q. Fabius M. Valerio legato, qui castris praeerat.* Ovid. 3. Art. Am. 686.

Exemplum vobis non leve Procris erit.

V. ad 24, 8, 20. Praeferendum tamen *exemplo fuit*, quod reliqui defendunt. V. infra ad 5, 54, 5. [*extemplo* Veith.] Praeterea *collegis eum intuentibus* vetustiores excusi; pro quo Aldus substituit *collegas eumque intuentibus.* Eam autem lectionem deinde Frobenius eumque secuti recentiores servarunt usque ad Feyerabendios, qui anno 1578. Francofurti dederunt *collegis eumque intuentibus.* Et ita exhibent Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 1. 4. Harlej. uterque, Portug. a m. 2. Gaertn. Klock. Haverk. et Fragm. Hav. *collegis eum qui intuentibus* Gaertn. *collegis eumque intuentibus* Lovel. 3. Sed recte Gronovius revocavit lectionem Aldi *collegas eumque intuentibus*, quae etiam superest in Leid. 1. Portug. a m. 1. et, nisi Hearnius hic dormitavit, in Oxon. L. 2. C. et B. Paullo ante voces *P. Cornelio* omittebantur in Lovel. 4. et 5.

Quam gratia atque honos opportuniora interdum non cupientibus] Omnia haec verba deerant culpa librarii in Harlej. 1. Caussa erat, quod ultimum horum verborum ut et vox, quae proxime praecedebat, finirent syllabis *entibus.* Praeterea *φ gratia*, id est *quod gratia*, Lovel. 3. V. ad 5, 51, 7. Tum *opportuniores* habent Voss. 2. et Lovel. 3. quomodo fere infra 21, 50, 11. *Rex regiaque classis una profecti.* Sed reliqui stant pro vulgato, et recte. Ejusdem enim generis est infra (* 10, 37, 11.) 35, 21, 4. *Formiis portam murumque de coelo tacta.* 40, 14, 3. *Miseria haec et metus crapulam excusserunt; quae si non*

7 essent. Bellum haud memorabile fuit. uno atque eo facili proelio caesi ad Antium hostes. victor exercitus depopulatus Volscum agrum. castellum ad lacum Fucinum vi expugnatum: atque in eo tria millia hominum capta, ceteris Volscis intra moe-
8 nia compulsis, nec defendentibus agros. Dictator, bello ita gesto, ut tantum non defuisse fortunae videretur, felicitate, quam gloria, major

intervenissent, insidiatores nos sopiti jaceremus. 41, 16, 6. *Gravis cis murum portamque de coelo tacta.* 44, 24, 2. *Natura inimica inter se esse liberam civitatem et regem.* V. Cl. Jac. Gronov. ad 23, 12, 5.

§. 7. *Castellum ad lacum Fucinum vi expugnatum*] Hujus lacus aliquoties meminit Plinius. Virgilius l. 7, [759.] *vitrea te Fucinus unda.* Plinius [3, 12.] in Marsis, Livius in Volscis ponit. Sed haud scio, potueruntne hi duo populi alicubi esse confines. GLAR. Confines fuisse Volscos et Marsos, constat ex tabulis Geographorum. *lacum Facinum* Lovel. 4. 5. et Portug. Tum *vi* deficit in Harlej. 2. ejus loco *inexpugnatum* habet Lovel. 3. V. ad 7, 33, 8. *vi oppugnatum* praefert Portug. a m. 1. Sed alibi saepe ita peccarunt librarii. V. infra ad 21, 57, 6.

In eo tria millia hominum capta, ceteris Volscis etc.] Praepositio *in* non adparet in Harlej. 2. *in ea* male praefert Haverk. *ceterum Volscis* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. 1. Lipsiens. Portug. et Gaertn. [Veith.] *ceterum Volscis intra moenia compulsus* Lovel. 2. a m. 1. pro quo *compulsis* emendatum erat a m. 2.

§. 8. *Ut tantum non defuisse fortunae videretur*] *ut tñ non*, id est *ut tamen non*, Lovel. 2. sollemni errore scribarum. V. ad 22, 17, 5. sed vucula *non* perperam deest non modo in Mediol. ed. anni 1480. sed etiam in Voss. 2. et Lovel. 3. qui iidem scripti post *videretur* addunt *ait*, nullo sensu. Ceterum *tantum non* hic capi non debet ea significatione, qua particulae illae supra expositae sunt hoc lib. ad c. 2, 12. pro parum abest quin, propemodum; sed pro tantummodo non, solum non. Dictator tantum videbatur non defuisse fortunae; adeoque felicius, quam fortius, bellum gessisse; omni hoc bello propter ignaviam hostium, qui uno coque facili proelio victi sunt, nulla fortitudinis ac prudentiae indicia edendi occasionem habuisse: et hinc etiam, ut Livius addit, felicitate quam gloria major in urbem rediit.

Felicitate, quam gloria, major in urbem rediit] Vet. lib. *felicitate, quam gloria, majore.* Quae locutio venusta est, et bonis scriptoribus usitata. SIG. Ex codd. meis non alii lectionem a Sigonio probatam tuentur, quam Harlej. 2. et Haverk qui perpetui codicum ejus adseclae esse solent. Quamvis autem Doujatius etiam Sigonii emendationem probarit, ego tamen vulgatum, quod firmant reliqui codd. mei, et, ut videtur, Hearnii Oxonienses, qui

in urbem rediit, magistratuque se abdicavit. Tri- 9
buni militum, mentione nulla comitiorum consu-
larium habita, (credo ob iram dictatoris creati)
tribunorum militum comitia edixerunt. Tum vero 10
gravior cura Patribus incessit; quippe quum pro-
di caussam ab suis cernerent. Itaque sicut priore 11
anno per indignissimos ex plebejis candidatos om-
nium, etiam dignorum, taedium fecerant; sic tum,

ex illis post memoratam Sigonii emendationem nihil tamen monuit, praeferendum puto. Nam *felicitate majore in urbem rediit*, quod recte de eo diceretur, cujus felicitati adscribendum esset, quod in urbem rediisset, hic convenire non posse existimo de eo, qui post hostes felicius, quam fortius, subactos revertitur. Ceterum *in urbe redit* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *in urbem redit* Leid. 1. Lovel. 2. Harlej. 1. Portug. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. Cui lectioni non potest obstare, quod mox subjungatur *abdicavit*. Frequenter enim diversa, et quidem haec ipsa, tempora jungi supra dictum est ad 3, 46, 9. Quo minus tamen eam probare audeam, illud efficit, quod passim librarii duplex *i* uno majusculo exprimere soliti sint, et quidem in ipsa hac voce *rediit*. V. infra ad 36, 35, 2. Denique omnia haec verba deficiebant in Voss. 2. et Lovel. 3.

§. 9. *Tribunorum militum comitia edixerunt*] Duas priores voces non adparere in Oxon. L. 1. 2. et C. Hearne testatur. *tribuni militum comitia edixerunt* praeferunt Leid. 2. Gaertn. et Portug. a m. 1. quod aperte mendosum videns librarius Neap. Latinii, pro eo *tribunis militum* scripsit. *comitia rogandis consulibus, creandis regibus* ac similia apud Livium passim obcurrunt. Verum *comitia consulibus, tribunis edicere* eo sensu nondum notavi, sed *consulum, tribunorum*. Vulgatum ergo servandum. Error autem codicum *tribuni* vel *tribunis* praeferentium ortus erit ex compendio scribendi *tr. mil.* vel *trib. mil.* quomodo etiam hoc ipso loco in nonnullis Mstis superest. Ex eadem caussa *tribunum militarem*, pro *tribunum militum* dederunt infra 6, 6, 3. (* c. 35, 3.) V. Torrent. ad Sueton. Caes. 5. Similia alia exempla videri possunt infra ad 10, 10, 2. *tr. inde militum comitia* habet Lovel. 3. Insuper *edixere* Harlej. 1. *eduxerunt* Haverk. V. ad 39, 15, 11.

§. 10. *Quum prodi caussam ab suis cernerent*] *a suis* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. et Gaertn. Tum *cerneret* Leid. 1. et Florent.

§. 11. *Per indignissimos ex plebejis candidatis omnium etiam dignorum taedium fecerant*] *per dignissimos* Gaertn. Tum *ex plebis candidatis* Lovel. 2. Deinde *digniorum* Lovel. 1. *indigniorum* Leid. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. Paullo ante vocula *sicut* omittebatur in Lovel. 5. a m. 1. Mox autem in verbis sequentibus *sic cum primoribus Patrum*, pro *tum*, Lovel. 2. et 4. *sic tũ primoribus Patrum* Lipsiens. *sic tum de primoribus Patrum*, addita praepositione, Gaertn. Tandem *favore*

primoribus Patrum splendore gratiaque ad petendum praeparatis, omnia loca obtinuere; ne cui plebejo aditus esset.
12 Quatuor creati sunt, omnes jam functi eo honore, L. Furius Medullinus, C. Valerius Potitus, N. Fabius Vibulanus, C. Ser-

gratia sine addita conjunctione Lovel. 3.

Praeparatis omnia loca obtinuere, ne cui plebejo aditus esset] *imperatis* Haverk. Deinde *summa loca* Voss. 1. cujus margini tamen *omnia* adscriptum exstat. Hinc *nec cui plebejo* Harlej. 1. litera initiali *c* perperam repetita in fine vocis praeced. quomodo etiam supra peccatum erat 3, 11, 5. c. 36, 9, (*8, 18, 3.) et alibi. V. ad 40, 7, 8. *ne tum cui plebejo* Gaertn. Denique *additus* Leid. 2. ac Lovel. 1. et 5. quomodo etiam in quibusdam Mstis peccabatur 2, 10, 5. 3, 36, 2. c. 60, 10. Infra 5, 26, 5. (*c. 48, 8.) 7, 20, 3. c. 22, 11. (*8, 1, 3. 10, 2, 14.) et aliis locis pluribus. Ita etiam *additi*, pro *aditi*, quidam codd. supra male exhibent 3, 10, 7. (* 10, 47, 6.) *addimus*, pro *adimus*, 5, 5, 8.

§. 12. *Omnes jam functi eo honore, L. Furius Medullinus*] Attamen L. Medullinus non antea tribunus militum fuerat, quod monstrat fragmentum Capitolinum, sed bis antea consul. Quapropter illi non est addendus numerus *II.* nam filius est L. Furii Medullini, qui ter tribunus militum fuit. PIGH. in Annal. ad ann. cccxlvi. p. 205. An ergo legendum *omnes jam functi honore*, vocula *eo* expuncta, ut habent Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Lipsiens. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] cum edd. vetustis ante Aldum. Potius tamen est, ut agnoscamus, in hoc L. Furio Medullino, quo nomine varii his annis tribunatu militari functi sunt, non convenire inter Livium et Fastos Capitolinos, ut Sigonius supra docuit hoc lib. ad c. 44, 1. *Medulinus* est in Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. Haverk. et quibusdam edd. antiquioribus. *Medulius* in Lipsiens.

Cn. Fabius Vibulanus] Legendum puto *Q. Fabius*, pro *Cn. Fabius*. Nam Q. Fabius etiam fuit tribunus militum anno ab urbe cond. cccxli. [4, 49, 7.] Cn. autem Fabius nusquam: at consul fuit anno cccxxxiv. [hoc lib. c. 43, 1.] GLAR. Lege *N. Fabius Vibulanus* ex monumentis Capitolinis et ex Diodoro [l. 14. p. 396.] qui *Νουμέριον Φάβιον* edit. SIG. *Numerii* praenomen tribuunt Fabio Capitolina fragmenta et Diodorus l. 14. principio. Incorrecte igitur *Cn. Fabius* legitur in Livio. PIGH. in Annal. ad ann. cccxlvi. p. 205. *M. Fabius* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. *C. Fabius* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. Lipsiens. et Gaertn. *Cn. Fabius* Florent. Leid. 1. Voss. 2. Lovel. 3. Harlej. 1. Portug. et Fragm. Hav. Sed recte Sigonius et Pighius *Numerii* praenomen habuisse docuerunt. Id vero librariis minus notum, et unica litera *N.* scribi solitum, passim abiit vel in literam *M.* V. ad Liv. 41, 28, 5. vel in literas *Cn.* aut *Gn.* V. ad Liv. 4, 43, 1. Sigonii emendationem firmare codices Oxon. L. 1. 2. B. et C. et ed. Romanam principem, testatur Hearne. *Q. Fabius*, quomodo hic Glareanus reponendum censuit, et quem primum tribunum militarem anno cccxli. fuis-

vilius Ahala. hic refectus continuato honore, quum ob alias virtutes, tum ob recentem favorem unica moderatione partum.

LVIII. Eo anno, quia tempus induciarum cum 1
Vejenti populo exierat, per legatos fecialesque res

se existimat, eo anno *iterum* illam dignitatem gessisse dicitur apud Liv. c. 49, 7. At N. Fabius primum hoc honore perfunctus est anno CCCXL. apud Liv. eod. loco §. 1. sed ibi male tempore Glareani *M. Fabius* edebatur. Tum *Jubilanus* Lovel. 4. 5. et Haverk. *Jubulauus* Lovel. 1. 2. Harlej. 2. et Lipsiens. *Vibilauus* Leid. 2. V. ad 3, 35, 11.

C. Servilius Ahala] *Hala* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Haverk. et editi antiqui. V. ad Epit. hujus libri.

Refectus continuato honore, quum ob alias virtutes, tum] Hoc loco, cur Servilio Halae continuatus fuerit honos, ratio assignatur, cum de Cn. Cosso non fuerit data priore anno [c. 56, 2.] GLAR. *refertus* Lovel. 4. *defectus* Gaertn. Alibi saepe literae *D* et *R*. commutantur. V. infra ad 9, 10, 6. *refectus* est iterum creatus. 5, 18, 2. *Omnesque deinceps ex collegio ejusdem anni refici adparebat.* Eodem cap. §. 4. *Si collegas eosdem reficitis etiam usu meliores factos.* c. 25, 13. *Tribunos plebis latores legis in annum eosdem reficiunt.* Et mox, *Ita tribuni plebis magna ex parte iidem refecti.* 6, 36, 7. *Praeter Sextium Liciniumque latores legum, jam octavum tribunos plebis refectos.* c. 39, 11. *Esse, quod eosdem reficerent tribunos plebis.* V. Gebhard. ad Liv. 3, 14, 6. Praeterea *quo ob alias virtutes* Gaertn. Verum quum in eo cod. plerumque *quom* scribatur, librarius dare voluisse videtur *quō*, sed lineam ultimae literae addere oblitus est.

tum ob alias virtutes Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. 2. Portug. Lipsiens. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] V. ad 6, 23, 3. In fine *moderatione Patrum*, transpositis literis, pro *partum*, Leid. 2. et Portug. a m. 1. V. infra hoc lib. ad c. 60, 3.

§. 1. *Quia tempus induciarum cum Vejenti populo exierat*] *qui ante tempus* Hearnii Oxon. B. C. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. Lipsiens. Gaertn. et Portug. a m. 1. qui a m. 2. praefert *quia ante tempus*, quomodo etiam est in Lovel. 2. et Harlej. 2. *quod ante tempus* in Haverk. Deinde *cum Vejente populo* Florent. et Harlej. 2. V. ad 5, 52, 9. Mox *per legatos feciales res repeti*, pro *legatos fecialesque*, idem Harlej. 2. reliquis omnibus dissentientibus: quorum etiam nullus concinit Lovel. 4. *res peti* exhibenti. Alio ordine *repeti res* habet Lipsiens.

Venientibus ad finem legatio Vejentium obviam fuit] Alius dixisset *ad fines*. Sed noster saepe altero numero usus, ut l. 10, 35. l. 35, 27. etc. quod et observatum Gifanio nostro. GRUT. *convenientibus* habent Lovel. 5. et Portug. a m. 2. [Veith.] *Vejentibus* Lovel. 3. Deinde *ad fidem* Harlej. 1. Alibi similiter peccasse librarios, infra observabimus ad 8, 24, 15. *ad fines* Gaertn. Et ita vir doctus ad marginem edit. Curionis legendum conjecerat. Sed recte Gruterus monuit, saepe Livium eo sensu hanc vocem numero singulari adhibuisse. V. infra ad 38, 15, 10. Hinc *obvia fuit* Harlej. 2.

repeti coeptae. quibus venientibus ad finem lega-
2 tio Vejentium obviam fuit. Petiere, ne prius, quam ipsi senatum Romanum adiſſent, Vejos iretur. Ab senatu inpetratum, quia discordia inteſtina laborarent Vejentes, ne res ab iis repeterentur. tantum afuit, ut ex incommodo alieno sua occa-

Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. V. supra ad 1, 26, 2. et ad 26, 25, 15. Optimi tamen ſtant pro vulgato. Et ita infra 10, 12, 2. *Fecialibus obviam missi ab Samnitibus, qui denunciarent.* (*37, 37, 1.) Et alibi saepe.

§. 2. *Quam ipsi senatum Romanum adissent*] *adiissent* Gaertn et Haverk. V. ad 36. 42, 3. Praeterea *ipsis senatum* Haverk. prima vocis sequentis litera perperam repetita in fine praecedentis. Quod in litera *s* frequentissime eveniſſe, infra videbimus ad 28, 25, 2.

Ne res ab iis repeterentur] Voces *ab iis* exsulant a Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. sed earum prior tantum deficit in Harlej. 1. Tum *repetentur* Lipsiens. in contextu a m. 1. V. ad 2, 56, 7.

Tantum abfuit, ut ex incommodo alieno sua occasio peteretur] Vox *tantum* perperam non comparet in Leid. 1. qui idem codex cum Florent. et Harlej. 2. praeferunt *afuit:* quod recepi. *affuit* erat in Lovel. 4. et 5. *adfuit* in Lipsiens. V. supra hoc libro ad c. 12, 6. Tum *alienos sua occasio*, iterum litera *s* male repetita in fine vocis ex initio sequentis. V. modo ad h. §. Hinc *repeteretur* Leid. 2. *sua occasione petiretur* dormitans scriba Voſſ. 2. dedit. Ceterum quod Livius hic dicit, ita exprimit Terent. in Andr. 4, 1, 3.

Ut malis gaudeant, atque ex incommodis
Alienis sua ut comparent commoda.

§. 3. *Et in Volscis accepta clades, amisso Verrugine praesidio*] *accepta clades et amisso* Haverk. *accepta clade et amisso* Harlej. 2. et Lovel. 4. *accepta clade, amisso Verugine et praesidio* Lovel. 5. Mox *ubi in tempore fuit momento* Florent. *ubi tantum in tempore fuit momentum* Lovel. 5. a m. 1. pro quo manu altera recte emendatum est *tantum momenti*. V. infra ad 34, 27, 1.

Qui ibi a Volscis obsidebantur, succurri, si maturatum esset, potuisset] *ab Volscis* Haverk. Tum *succurri his, si* Neapol. Latin. *succurris si*, prima litera τοῦ *si* repetita in fine vocis praecedentis, Florent. V. modo ante ad §. 2. Deinde *si matutum esset* Leid. 2. Praeterea *potuissent* Lipsiens. *potuisse* Florent. Paullo ante *precontibus militibus opem* alio ordine editi usque ad Aldum. Is autem dedit, ut nunc vulgatur; et ita habent codd. scripti.

Ad id venerit exercitus subsidio missus, ut ab recenti caede palati ad praedandum] *ad id veniret exercitus* Haverk. Inde *a recenti caede* Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. Hinc *palontes* quaedam ex vetuſtis excusis, pro quo Aldus *pa-*

occasio peteretur. Et in Volscis accepta clades, 3
amiſſo Verrugine praesidio. ubi tantum in tempore fuit momenti, ut, quum precantibus opem militibus, qui ibi a Volscis obsidebantur, succurri, si maturatum eſſet, potuiſſet, ad id venerit exercitus subsidio miſſus, ut ab recenti caede palati ad praedandum hoſtes opprimerentur. Tarditatis 4

lati ſubſtituit. Et ita antea editum inveni in ed. Rom. anni 1472. ac Parm. anni 1480. neque aliter habent omnes codd. mei. V. ad 1, 11, 1. Deniquo *ad preudendum* Leid. 2. *ad precaudum* Lipsiens.

§. 4. *Tarditatis caussa in senatu magis fuit, quam in tribunis*] Repone *quam tribunis:* nam mox praeceſſit *in*. *Tarditatis caussa in senatu magis fuit.* RHEN. Vet. lib. *quam in tribunis.* SIG. Unus est Voſſ. 1. qui vet. lib. Sigonii consentit; reliqui omnes cum Rhenano habent *quam tribunis.* Et ita se in codd. suis reperiſſe etiam Hearne auctor est. Si res mei arbitrii foret, mallem *quam in tribunis.* Facillime enim τὸ *in* intercipi potuit ab ultima litera vocis praecedentis *quam.* V. infra ad 10, 13, 3. Et praeterea saepiſſime in his similibusque locutionibus *minus, quam; magis, quam; plus, quam;* (* *potius, quam; prius, quam.* v. ad 33, 36, 15.) praepositionem repetere Livius solitus est. Supra 1, 23, 5. *Quae nihilo minus ad rem Romanam, quam ad Albanam pertineant.* 2, 43, 6. *Fabio aliquanto plus negotii cum civibus, quam cum hoſtibus fuit.* 3, 61, 3. *Turpe esse, contra cives plus animi habuisse, quam contra hoſtes.* 4, 34, 3. *Nec minor caedes in urbe, quam in proelio fuit.* 6, 5, 3. *Multo enim infeſtiorem agrum ab nobilitate esse, quam a Volscis fuerit.* 7, 4, 3. *Saevitiam non magis in alienis, quam in proximis et sanguine ipse suo exerceret.* c. 22, 4. *Cum agris magis, quam cum hominibus, urendo populandoque gesserunt bella.* c. 25, 6. *Latinos pro sua libertate potius, quam pro alieno imperio, laturos arma.* c. 37, 13. *Pluribus hoſtium in tentoriis suis, quam in portis valloque, caesis.* ubi etiam unus codex praepositionem poſteriori loco omittit. 27, 23, 6. *Peſtilentia gravis incidit in urbem agrosque, quae tamen magis in longos morbos, quam in perniciales evasit.* (* 28, 9, 18. 32, 14, 6. 34, 22, 5.) 33, 22, 5. *Ut non magis de triumpho ejus, quam de honore Diis immortalibus habendo, dubitari posset.* 37, 1, 2. *Aetoli, ut quibus plus in misericordia senatus, quam in caussa, spei esset, suppliciter egerunt.* et alibi saepe. Similiter etiam Phaedr. 4. fab. 4, 1.

Plus esse in uno saepe, quam in turba, boni,
Narratione posteris tradam brevi.

Ubi id recte contra Scheffer. posteriori loco praepositionem expungentem, defendit Cel. Burmann. Quin et, in aliis locutionibus saepe praepositionem iterari, infra videbimus ad 6, 28, 6. Quum tamen hoc loco omnes codices mei, pro excepto, τὸ *in* secundo loco omittant, eorum conspirationi adversari nolo, prae-

caussa in senatu magis fuit, quam in tribunis: qui,

sertim quum interdum pro arbitrio scribentis praepositio modo in priori, modo in sequenti membro negligi soleat, ut Cel. Burmann. dicto loco monuit. Attamen ex contextu ejicere non sustinui, quod nec ipsum Sigonius facere ausus est, licet is quoque eam delendam censeret.

Qui quia summa vi resistere nunciabantur] Est in codice Vormaciensi *summa vi restare nunciabantur.* RHEN. Ita sola Campani editio. Reliqui Pall. tres MSS. et Andreae editio *summa vi restare.* l. 26, 3. *Quid autem solum se restantem prodesse reipublicae potuisse?* l. 6, 30. *Ibi dum iniquo loco sola virtute militum restantes caeduntur, caeduntque.* In Palat. duobus τὸ *caeduntque* perperam omissum est: in Campani vero editione inversum *caedunt caeduntur.* c. 32. *Longa societate militiam Romanam edoctae restabant.* l. 23, 45. *Nunc paucis plures vix restatis.* Ita Palat. pr. Propertius 3. Eleg. 7, 31.

Dum pugnant Danaï, dum restat barbarus Hector.

Lucilius l. 28. *Caede ostium, gnave urge; restant, perimus.* GEBH. Duplex hic mendum. *Qui* non potest respicere nisi τὸ *tribuni*: at *cogitaverunt* respicit *senatum* seu *Patres*, non *tribunos*, qui ab hac culpa excusantur. Cancellandum igitur; quippe sine illo oratio constat, nihilque habet ambigni. Deinde tres Pall. et Rhenani codex et Romana editio Andreae *restare*, non *resistere*, quod ex Campano omnes adoptarunt. Sic 6, [30, 5.] *Ibi dum iniquo loco sola virtute militum restantes caeduntur, caeduntque.* Ibidem [c. 32, 7.] *Aequa virtute fortunaque Latinae maxime legiones, longa societate militiam Romanam edoctae, restabant.* 8, [39, 9.] *Pedes restantes circumventos cecidit, ab equite fugientium strages est facta.* 23, [45, 9.] *Qui pauci plures vincere soliti estis, nunc paucis plures vix restatis.* Vera igitur Livii manus haec fuit: *Tarditatis caussa in senatu magis fuit, quam tribunis. Quia summa vi restare nunciabantur* (milites, qui Verrugine in praesidio erant,) *parum cogitaverunt* (Patres,) *nulla virtute superari humanarum virium modum.* Conceptum similiter 38, [28, 7.] *Samaei desciverunt. Quia opportuno loco urbs posita esset, timuisse se ajebant, ne demigrare cogerentur.* J. FR. GRON. Gronovii, τὸ *qui* delentis, conjecturam firmant Leid. 2. et Lovel. 1. Quum tamen reliqui pronomen hoc servent, potius id ob similitudinem sequentis vocis *quia* intercidisse existimo. Certe simili ratione *quia* propter praecedens *qui* periit in quibusdam Mstis in Epit. Liv. l. 46. in princ. Neque exemplo caret, relativum aliaque pronomina non ad nomen propinquius, sed interdum etiam ad remotius, referri; praesertim, ut hoc loco, si sensus scriptoris ex ipsis verbis aperte colligi queat. V. Cl. Cortium ad Sallust. Jug. 18, 9. et quos laudavit, ubi inprimis huic similem locum Flori produxit ex l. 3, 5. [*] *Fiduciam oppidanis resistendi nuncius fecit, docens adventare Lucullum, qui per medias hostium naves utre suspensus evaserat.* (* v. etiam Cort. ad Plin. 5. Ep. 19, 3. Davis. ad Cic. 1. Tusc. 1. in fine.) Neque multum differt, quod figuram Livio usitatam esse, ut posterius verbum non ad eos, de quibus loquitur proxime, referatur, sed ad remotiores, agnoscat Cel. Jac. Gronov. supra ad 1, 46, 9. Praeterea recte viri docti *restare* ex

quia summa vi restare nunciabantur, parum cogi-

scriptis et prima editione revocarunt. Neque aliter praeferunt omnes mei (solo Harlej. 2. excepto) et Hearnii Oxon. L. 1. 2. B. et N. Infra 34, 14, 9. *Et jam a dextra parte, unde terror et fuga coeperat, aegre Romanus restabat.* c. 15, 6. *Consul omnia oculis perlustrat, ut, qua minima vi restatur, ea parte irrumpat.* Ita ex Mstis restitui, ubi vulgo etiam *resistitur*, vel *resistatur* editum fuerat. Priori autem loco id Gronov. revocavit ex codicibus manu exaratis; quem etiam v. ad 26, 6, 4. Similiter Ovidius 2. Fastor. 749.

Postmodo victa cades: melioribus, Ardea, restas,
Improba; quae nostros cogis abesse viros.

Tacit. 3. Ann. 46. *Paullum morae adtulere ferrati, restantibus laminis adversum pila et gladios.* Et eo sensu *restitare* infra Livius utitur 10, 19, 5. *Prope restitantes consules in concionem pertraxerunt.* V. Gulielm. Quaest. Plautin. ad Amphitr. c. 5. Broekhus. ad Propertii 3. Eleg. 6, 31. et Cl. Cortium ad Sallust. Fragm. l. 1. Histor. p. 955. Praeterea *quia cum summa restare* Lovel. 4. *quia cum summa vi restare* Lovel. 2. 5. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Quod eodem modo dictum esse accipi potest, quo *cum haud dubia expugnandi spe succedere ad castra* infra 7, 7, 2. *accipiunt eo majore cum gaudio*, de quo v. ad 1, 25, 13. *cum gratulatione et favore reducere*, de quo v. ad 4, 24, 7. *cum tanto clamore ad arma discursum est*, de quo v. ad 24, 31, 10. *cum cura coacto agmine procedere*, de quo v. ad 38, 18, 7. Ejus loco *quia caussa summa vi restare* praeferunt Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 1. Lipsiens. et margo Voss. 1. *quia caussa summa vires stare*, insuper inperite in voces distinctis literis olim perpetua serie scriptis, Lovel. 3. *quia caussae summa vi restare* Fragm. Hav. a m. 1. et Neapol. Latinii. Alibi autem *caussa* sive, ut breviter scribi solet, *cā* et *cum* sive *cū* confundi solent. V. supra hoc lib. ad c. 44, 10. Quum tamen optimi codices, vocula illa omissa, *quia summa vi* exhibeant, quemadmodum etiam vulgo constanter excusum exstat, id omnino praeferendum. Ita *sola virtute militum restantes* infra 6, 30, 5. quem locum Gebhard. et Gronov. laudarunt. *minima vi restatur* 34, 15, 6. et passim aliis locis.

Parum cogitaverunt] Joh. Clericus, postquam Gronovii conjecturam memorasset, addit, forte *cogitaverunt* in *cogitavit* mutandum esse. Verum non adtendit vir doctus ad syllepsin Livio familiarissimam *in senatu, qui parum cogitaverunt.* Supra hoc lib. c. 55, 7. *Icilios denotante senatu, quos mercedem seditiosi tribunatus petere consulatum insimulabant.* 5, 30, 1. *Senatum vero incitare adversus legem haud desistebat, ne aliter descenderent in forum.* 6, 21, 9. *Ita placide ab senatu responsum est, ut minus credi de criminibus, quia nollent ea vera esse, adpareret.* c. 27, 6. *Fugere senatum testes, tabulas publicas, census cujusque, quia nolint conspici summam aeris alieni.* 8, 14, 5. *Senatus inde abductus, jussique trans Tiberim habitare.* c. 19, 10. *Senatus Fundanorum obcurrit, negant se pro Vitruvio sectamque ejus secutis precatum venisse.* Eodem cap. §. 14. *Eam deditionem ab senatu non acceptam, quod egentium atque humilium poena defungi velle Fundanum populum censuerint.* (* 24, 22, 6.) 26, 14, 7.

taverunt, nulla virtute superari humanarum virium
5 modum. Fortiſſimi milites non tamen, nec vivi,
6 nec poſt mortem, inulti fuere. Insequenti anno,

Senatum Campanum ire in castra ad imperatores Romanos jussit. quocum venissent etc. ubi male Sigon. ex vet. lib. subſtituendum docet *venisset.* 27, 5, 14. *Ita movere senatum, ut non exspectanda comitia consuli censerent.* 31, 49, 9. *Ita triumphum decrevisse senatum, ut nullius, nisi ejus, qui triumphaturus esset, verba audirent.* ita nonnulli codices pro *audiret*, ut vulgo editur. 38, 42. 5. *Retulit ad senatum consul. decreverunt duas Romae juris dicendi caussa.* c. 48, 9. *Atqui cum Antiocho, non cum Gallis, bellum his senatus decreverat, et populus jusserat. Sed simul, ut opinor, cum his decreverant, jusserantque.* etc. 39, 24, 7. *Maxime moverat senatum, quod jam Aeni et Maroneae adfectari possessionem audierant; minus Thessalos curabant.* c. 39, 10. *Dimissis comitiis senatum vocavit. censuerunt frequentes, quoniam Flaccum* etc. c. 54, 10. *Senatus ita responderi jussit, se cum iis legatos ad consulem missuros.* 42, 19, 6. *Ea regis legatio grata senatui fuit. decreverunt, ut Cn. Sicinius* etc. 43, 1, 9. *Enimvero senatus indignari.* etc. *decernunt frequentes, ut C. Sulpicius* etc. c. 4, 11. *Indigna senatui visa: decreveruntque eadem de Abderitis, quae de Coronaeis decreverant priore anno.* c. 8, 4. *Senatus jussu Chalcidensibus Q. Maenius praetor respondit* etc. *literas se ad L. Hortensium praetorem daturos esse.* 44, 19, 10. *Orabant senatum, ut opem regno regibusque amicis imperio ferrent.* Ita enim, pro *ferret*, ex editis vetuſtis reſtituendum ibi docebo. Vide, quae eo loco notantur, et ad 32, 36, 8. 35, 20, 14. 39, 47, 10. ad Epit. Liv. l. 26. Gronov. ad Liv. 39, 14, 6. et Cortium ad Salluſt. Jug. 15, 1. 28, 2. 84, 3. et alibi.

Nulla non virtute superari humanarum virium modum] Hic non erat opus infulcire negationem, quae non est in exemplari Vormaciensi. Nam sic scripsit indubie Livius, *parum cogitaverunt, nulla virtute superari humanarum virium modum.* Expone, quantumlibet egregia virtus adsit, eſſe tamen suum modum humanis viribus, ultra quem nemo eniti possit. RHEN. *nulla virtute superari humanarum virium modum* Pall. tres, et edd. priscae. Sigonii Modiique editiones interseruerant *non*, quae etiam in mediae aetatis exemplaribus apparet; sed explosa deinde jure a Rhenano; cujus interpretatione nihil verius. GRUT. Lego *nimiarum virium.* T. FABER. Fabri conjecturam refellit Doujatius observando, quod *nimium* est, *modum* non habere. *nulla non virtute* mihi primum obvium fuit in Mogunt. ed. inde apud Cervicornum, Ascensium anno 1530. Frobenium anno 1531. quod quidem vitiosum, et *τὸ non* ejiciendum eſſe anno 1535. Rhenanus monuit, nullum tamen recentiorum editorum, praeter Vascosanum, obsequentem habuit usque ad Gruterum; a quo lectio ab Rhenano probata in poſtrema edit. recepta, et ab aliis recte servata est; ita enim omnes codd. mei, ut et Neapol. Latinii. Pro *nulla virtute* Clericus libenter legeret *multitudine superari.* Verum quid adtinet lectionem, om-

P. et Cn. Corneliis Coſſis, N. Fabio Ambuſto, L. Valerio Potito, tribunis militum consulari poteſtate, Vejens bellum motum ob superbum respon-

nium scriptorum vetuſtarumque editionum consensu firmatam, et cui optime sensus conſtat, ut Rhenanus docuit, tentare? Mihi sententia, quam Rhenanus indagavit, longe elegantior eſſe videtur, quam quae ex Clerici emendatione recepta emergit.

§. 5. *Non tamen nec vivi nec post mortem inulti fuere*] *non tum* sollemni scribarum errore Lipsiens. V. ad 22, 17, 5. Sed vocula *non* deficit in Lovel. 2. sine qua sensus quidem conſtat: negatio enim, quae sequitur, *nec vivi*, *nec post mortem*, sufficere potest: attamen unum hunc teſtem non audiendum eſſe, reliquorum omnium in vocula *non* servanda consensus palam evincit. praesertim quum paſſim Livius hoc modo negationem iterare solitus fuerit. Ita 1, 26, 12. *Non tulit populus nec patris lacrimas, nec ipsius parem in omni periculo animum.* 28, 32, 5. *Non enim eos neque natos in eadem terra, neque ulla secum societate junctos esse.* Alia v. supra hoc lib. ad c. 7, 5. Deinde *nec vi* Leid. 2. Klockian. Lovel. 1. et in contextu Portug. ut adpareat, librarios neglexiſſe, easdem literas in voce *vivi* repetere. Aliter vero diſtinctis vocibus *ne cui* praeferunt Lovel. 2. 4. et 5. Tum τὸ *nec* secundo loco omittitur in Voſſ. 2. Leid. utroque, Lovel. 1. 3. Gaertn. Portug. a m. 1. et Fragm. Haverk. Praeterea *multi fuerunt* Lovel. 3. *multi fuere* Lovel. 4. 5. Portug. a m. 1. Haverk. et edd. Rom. anni 1472, et Parm. anni 1480. *mlti fuere* Lipsiens. per compendium. Paſsim vocabula *multus* et *inultus* ob ductuum similitudinem in Mſtis antiquis commutari solent. V. supra ad 3, 38, 3.

§. 6. *Insequenti anno P. et Cn. Corneliis Coſſis*] *P. et Cn. Cornelius Coss* Florent. *P. et Cn. Cornelius Coſſus* Voſſ. ambo, Lovel. 3. Portug. Lipsiens. Gaertn. et vetuſtae edd. usque ad Moguntinam. *P. et M. Cornelius Coſſus* Leid. 2. et Lovel. 1. ac 5. *P. Cajus Cornelius Coſſus* Lovel. 2. et 4. *P. et Cn. Cornelio Coſſo* Haverk. et Fragm. Hav. *M. Cajo Cornelio Coſſo* Harlej. 2. *P. et Cn. Cornelio consularibus* Harlej. 1. *P. et M. Corneliis Coſſis* apud Hearnium Oxon. N. et L. 1. Praeterea *Insequenti anno* tribus vocibus primae editt. pro quo recte Ascensius anno 1516. *Insequenti anno* subſtituit. V. infra hoc lib. c. 61, 3. De voce *insequens* v. supra hoc lib. ad c. 30, 12.

C. Fabio Ambuſto L. Valerio Potito tribunis militum consulari poteſtate, Vejens bellum] Scribo item *N. Fabio Ambuſto*, secutus et marmora Capitolina et Diodorum [l. 14. p. 401.] Vixerunt autem hoc tempore duo Numerii Fabii, alter Vibulanus Q. F. alter Ambuſtus M. F. Quod ut omnes ita eſſe intelligant, Fabiorum stemma subjungam ex Livii, Dionysii, Diodori, auctorumque Capitolinorum sententia usque ad Q. Fabium Maximum Rullianum.

7 sum Vejentis senatus; qui legatis repetentibus res, ni faceſſerent propere urbe finibusque, daturos,

K. Fabius Vibulanus.

K. Fabius K. F. Vibulan. Cos. 268, 271, 273. — M. Fabius K. F. Vibulan. Cos. 269, 272. — Q. Fabius K. F. Vibulan. Cos. 267, 270.

Q. Fabius M. F. K. N. Vibulan. qui puer ad Cremeram superfuit cccvi. Fabiis interfectis. Cos. 285, 287, 294. x vir 302, 303.

Q. Fabius Q. F. M. N. Vibulan. Cos. 331. Trib. mil. 339, 341. — M. Fabius Vibulanus Cos. 312. Trib. mil. 321. — N. Fabius Q. F. M. N. Vibulan. Cos. 333. Trib. mil. 340, 348.

M. Fabius Ambuſtus de quo nibil. — Q. Fabius Ambuſtus Cos. 343. — N. Fabius M. F. Q. N. Ambuſtus quaeſt. 346. Trib. mil. 349. — K. Fabius M. F. Q. N. Ambuſtus Trib. mil. 351, 354, 360.

Q. Fabius cum duobus fratribus M. Ambuſti F. legati ad Gallos Trib. mil. 365. — M. Fabius N. F. M. N. Ambuſtus Cos. 395, 399, 401. Dict. 405. — M. Fabius K. F. M. N. Ambuſtus Trib. mil. 375, 386. Pont. Max. socer Stolonis.

Q. Fabius M. F. N. N. Maximus Rullianus Cos. 432. — M. Fabius Ambuſtus Mag. equit. 432.

SIG. *G. Fabio Ambuſto* Fragm. Hav. *Cn. Fabio Ambuſto* Florent. Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Lipsiens. Harlej. 1. Portug. et Haverk. *cum Fabio Ambuſto* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. Harlej. 2. Gaertn. et editi antiqui usque ad Moguntinos, qui *Claudio Fabio Ambuſto* dederunt, pro quo Aldus *Cn. Fabio Ambuſto*, Frobenius anno 1531. et reliqui usque ad Sigonium *C. Fabio Ambuſto* ſubſtituerunt. *M. Fabio Ambuſto* quam proxime veram scripturam est in Lovel. 5. et Hearnii Oxon. N. Alibi saepe praenomen *N.* in praenomina *M.* vel *Gn.* corruptum eſſe supra dictum est ad cap. praec. §. 12. Tum *et L. Valerio* Haverk. Hinc *Fotito* Harlej. 2. *Petito* Gaertn. et Lovel. 3. Totum praenomen exsulat a Lovel. 2. Lipsiens. et Portug. Tandem *tribuni militum consulari poteſtate. Vejens bellum* Gaertn. et Mediol. editio anni 1505.

Bellum motum ob superbum responsum Vejentis senatus, qui legatis] *bellum novum* Lovel. 2. in contextu, Lovel. 3. 4. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. Tum *responsum Vejentium, qui legatis* Hearnii Oxon B. qui mox etiam propterea *juſſerunt*, pro *juſſit*, praefert. *responsum Vejentis, qui legatis senatus* Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *responsum Vejentis, qui senatus legatis* Lovel. 1. Neque aliter Leid. 2. nisi quod ab eo exsulet vox *legatis*. Sed nihil muto. *Vejens senatus*, quemadmodum *Vejens bellum* modo hoc §. et *Vejentes induciae* supra hoc lib. c. 43, 9. ubi plura vide.

§. 7. *Repetentibus res, ni faces-*

quod Lars Tolumnius dediſſet, responderi juſſit. Id Patres aegre paſſi decrevere, ut tribuni militum 8

serent propere urbe finibusque] Voces *res* et *finibusque* deficiunt in Leid. 2. et Lovel. 1. [*seceſſerent* Veith.] Praeterea *prope*, pro *propere*, Lovel. 2. 5. Lipsiens. et Gaertn. [Veith.] V. infra ad 39, 31, 4. Denique *urbem* Lovel. 2.

Daturos poenas, quas Larti Tolumnio dediſſent, responderi juſſit] Locus hic misere est interpolatus. Nam accusativus *poenas* superadditus est, et, pro *Lars Tolumnius*, *Larti Tolumnio*, pro *dediſſet*, *dediſſent* scriptum. Reſtituemus tamen ex veteri codice germanam lectionem, qui sic habet, *daturos, quos Lars Tolumnius dediſſet, responderi juſſit.* Lego *daturos, quod Lars Tolumnius dediſſet.* hoc est, mortem. Nam Fidenates C. Fulginium, Cloelium Tullum, Sp. Antium, L. Roscium legatos Romanos, causam defectionis ad Vejentes exquirentes, juſſu Tolumnii interfecerunt, ut ante dixit Livius hoc ipso libro [c. 17, 2.] Porro *daturos* refertur ad participium *repetentibus.* Siquidem qui repetit, petit aliquid sibi dari. Vides igitur totam sententiae elegantiam fuiſſe corruptam. RHEN. Ita quidam hunc locum legunt, [*quod Lars Tolumnius dediſſet*] ut per *quod* mortem intelligant. *poenas* autem adjectum putant verbum. Sed alii legunt, *quas Larti Tolumnio dediſſent:* et utrumque intelligitur. ad legatos enim, a Fidenatibus juſſu Tolumnii caesos, refertur hoc dictum, de quibus anno ab urbe condita CCCXVII. [hoc lib. c. 17.] GLAR. *Lar Tolumnius* est in veteribus libris, atque ita scribendum eſſe ex Charisii, Prisciani, et Servii, nobilium grammaticorum, auctoritate docui in Praenominibus. SIG. *Lars Toluminus* Leid. 2. et Lovel. 1. *Lars Columinus* Gaertn. *Lars Columnius* Lovel. 4. [Veith.] *Lartes Tolumnius* Harlej. 2. *Lartius Tolumnius* Neapol. Latinii. *L. Arſtolupnius* Lipsiens. *L. Ariſtolum tuus* Lovel. 2. *Licteras Tolunnius* Lovel. 3. Reliqui *Lars Tolumnius* praeferunt, nisi quod *Lar* sit in Haverk. De diſſensu autem doctorum, utrum *Lar* an *Lars* praenomen hoc scribendum sit, v. Cl. Duker. ad Flori 1, 12, 9. Praeterea *daturos, quod* etc. *dediſſet*, ut Rhenanus emendavit, est in Florent. Voſſ. 1. Lovel. 1. 2. 3. 5. Klock. Portug. Harlej. 2. et Haverk. Neque aliter legitur in Lovel. 4. nisi quod in eo omittitur *τὸ dediſſet.* Reliquorum veſtigia eodem ducunt. Nam *daturos equos* etc. *dediſſet* Lipsiens. in contextu, pro quo *daturos penes quos* etc. *dediſſet* praefert margo a m. 2. *daturos, quos* etc. *dediſſet* Leid. uterque, et Harlej. 1. *daturos, quas* etc. *dediſſet* Voſſ. 2. Gaertn. Neapol. Latinii, et Fragm. Hav. in contextu, cujus margo exhibet *poenas daturos, quas* etc. *dediſſet.* [*poenas daturos quod* Veith.] Lectio illa, quam misere interpolatam eſſe Rhenanus recte adfirmat, demum obvia fuit in edit. Mogunt. et hinc in Colon. anni 1525. tum apud Cervicornum, in Ascensiana anni 1530. et in Frobeniana anni 1531. Antiquiores habent *daturos poenas, quas Lar Tolumnius dediſſet.* nisi quod *Lartius* sit in Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. Sed, illud *poenas* ex interpretis gloſſa adscitum eſſe, margo Fragm. Hav. docet. Ea autem voce recepta, *τὸ quod*, ut illi conveniret, mutandum erat in *quas.* Ex hac deinde lectione ansam adripuerunt Moguntini verbis ultimis *Lar Tolumnius de-*

de bello indicendo Vejentibus primo quoque die ad
9 populum ferrent. Quod ubi primo promulgatum
est, fremere juventus, *Nondum debellatum cum Volscis esse: modo duo praesidia occidione occisa, et cum pe-*
10 *riculo retineri. Nullum annum esse, quo non acie dimicetur: et, tamquam poeniteat laboris, novum bellum*

dissot substituendi *Larti Tolumnio dedissent.* Putasse enim videntur, vocabulum *daturos* referendum esse ad *τὸ legatis*, quasi foret *eos legatos daturos.* Jam autem sponte videbant, verba *legatos daturos, quod*, vel *daturos poenam quam* historiae superius hoc libro c. 17. memoratae adversari. Non enim Lartem Tolumnium poenam dedisse, sed poena affecisse legatos Romanos, ideoque, *Lars Tolumnius dedisset*, mutarunt in *Larti Tolumnio dedissent.* Verum ab ea mutatione abstinuissent, si animadvertissent, *τὸ daturos* respicere praecedens *Vejentis senatus.* Id autem ne animadvertere potuerint, duplex obstitit caussa: primo quod non viderint ad vocem *daturos* intelligendum pronomen *se daturos*; de qua ellipsi v. supra ad 1, 23, 5. Deinde, ut illud viderint, obstitit etiam, quod crediderint, eam hic locum habere non posse, quia putabant, non convenire *se senatum Vejentem daturos.* Eam tamen locutionem apud Livium frequentissime occurrere, ipso hoc cap. supra docui ad §. 4.

§. 8. *Primo quoque die ad populum ferrent*] *primo quoque tempore* Neapolit. Latinii. Ea formula alibi saepe obvia est; ut constat ex iis, quae infra dicentur ad 42, 8, 8. Hic tamen, quum alterum servent reliqui libri, qua scripti, qua editi, id ex interpretatione marginali in contextum inrepsisse censeri debet; (* 23, 38, 5.) quemadmodum contra eamdem ob caussam *primo quoque die*, pro *primo quoque tempore*, datum est in uno codice infra 6, 3, 2. Ceterum *primo quoque die* apud Livium etiam non semel occurrit. Infra 42, 20, 3. *Ludos per decem dies Jovi Optimo Maximo primo quoque die faciendos.* c. 30, 10. *Centuriatis comitiis primo quoque die ferre ad populum consules jusserunt.* c. 48, 4. *Denunciatum, ut exercitui diem primam quamque diceret ad conveniendum.* et alibi. Paullo ante *decreverunt* vetustiores edd. usque ad Aldum, qui substituit *decrevere.* Id deinde recentiores omnes probarunt, et superest in codd. meis.

§. 9. *Modo duo praesidia occidione occisa cum periculo retineri*] Scribe, *modo duo praesidia occidione occisa et cum periculo retineri.* RHEN. Copula *et*, quam Rhenanus addidit, abest a Voss. 2. Leid. utroque, Lovel. 2. 3. 4. 5. Portug. Lipsiens. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Klochian. Praeterea *duo modo praesidia* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. Tum *occisione occisa* Florent. V. supra ad 3, 10, 11. Deinde *retineri domum*, addita ultima voce, Lovel. 5. Paullo ante ordine mutato *nondum cum Volscis debellatum esse* praefert Port.

§. 10. *Nullum annum esse, quo non proelio dimicetur*] *nullum animum esse* Leid. 1. solito errore. V. infra ad 32, 5, 2. Vox *annum* deficit in Lovel. 5. Praeterea *di-*

cum finitimo populo et potentissimo parari, qui omnem Etruriam sit concitaturus. Haec sua sponte agitata. 11
insuper tribuni plebis accendunt: *Maximum bellum Patribus cum plebe esse* dictitant: *eam de industria ve-* 12
xandam militia trucidandamque hostibus objici: eam procul urbe haberi atque ablegari, ne domi per otium me-

miceretur Haverk. [*acie* omittit Veith.]

Novum bellum cum finitimo populo et potentissimo parari] *bellum novum* Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *cum finitimo bello* Harlej. 2. Tum *quae omnem Etruriam* Leid. 2. *qui omnium Etruriam* Haverk. Denique *excitaturus*, pro *concitaturus*, Lovel. 2. et 4. [Veith.]

§. 11. *Haec sua sponte agitata. insuper tribuni plebis accendunt*] Vox *insuper* deficit in Voss. 2. Idem etiam codex male praefert *accedunt*. Eum errorem in Mstis frequentem esse, infra dicam ad 23, 46, 2. Praeterea mutavi distinctionem, quae post vocem *agitata* in plerisque edd. vel minor erat, vel plane omittebatur. At *tribunos plebis* est in Lovel. 4.

Maximum bellum Patribus cum plebe esse dictitant] *dictant* Voss. 2. et Lovel. 3. Male. V. supra ad 3, 20, 8. Voces *cum plebe esse dictitant: eam* desunt in Florent.

Eam de industria vexandam militia trucidandamque hostibus objici] *et eam de industria* addita vocula Haverk. *eam de industria vexandam militiam* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *ea industria vexandam militia* Lipsiens. *eadem industria vexandam militiam* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. et Gaertn. *eadem industria vexandam militia* Harlej. 1. Simili errore scribas *eodem*, pro *eo de*, dedisse, infra videbimus ad 6, 35, 4. *ea de industria vexandam militia* Leid. 1. *ea de industria vexandum militia trucidandumque* Klock.

§. 12. *Eam procul urbe haberi atque ablegari*] *procul urbe atque haberi atque ablegari* Florent. *procul haberi urbe* Voss. 1. Leid. 2. et Lov. 1. Insuper *alligari* Gaertn. *allegari* Lovel. 5. et Fragm. Hav. V. infra ad 5, 2, 4. 6, 39, 7. Solent autem passim verba ex praepositionibus *ad* et *ab* composita confundi in Mstis. Ita supra peccabatur [illegible] 35, 2. infra 7, 39, 2. V. et, quae notantur ad 40, 55, 5. *oblegari* Lov. 3. V. infra ad 7, 13, 8. Mox etiam vocula *ne* deficit in Gaertn.

Per otium memor libertatis coloniarumque, aut agri publici aut suffragii libere ferendi consilia agitet] *otium memor libertatis* etc. *agitet*, omissa praepositione *per*, Lovel. 4. De locutione *agitare otia* v. ad Silii Ital. 15, 423. Reliqui tamen recte *per otium* tuentur. Infra 21, 28, 4. *Ceteris copiis per otium trajectis*. c. 33, 10. *Nec per otium modo, sed prope silentio mox omnes traducti*. c. 55, 1. *Cibo per otium capto alacer animis corporibusque arma capit*. (*per commodum 30, 29, 3. ubi vide.) Alibi saepe praepositio *per* cum addito casu circumscribendo adverbio inservit. Eo sensu *per scelus*, *per crimen*, *per facinus* obcurrunt. Ovid. Epist. 10. Her. 6.

Per facinus somnis insidiate meis.

Ubi v. Inl. Heins. ac Cel. Burmann. Tum, alio ordine, *libertatis memor* Leid. 2. Deinde *colo-*

mor libertatis coloniarumque, aut agri publici, aut suf-
13 *fragii libere ferendi consilia agitet:* prensantesque veteranos, stipendia cujusque et vulnera ac cicatrices numerabant: *quid jam integri esse in corpore loci ad nova vulnera accipienda? quid super sanguinis, qui dari*

niarum aut agri publici nonnullae ex primis editionibus. Aldus postea vulgari curavit *libertatis coloniarumque.* Et ita omnes codd. quibus utor. Nec aliter edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. *coloniarumque, agri publici aut suffragii* Gaertn. Praeterea *agitaret* jam omnes antiquitus excusi: quod iterum Aldus mutavit, substituens *agitet.* Is autem hic quoque codices meos omnes adsentientes habet, nisi quod solus Portug. praeferat *agitat.*

§. 13. *Prehensantesque veteranos, stipendia cujusque et vulnera ac cicatrices numerabant*] Vet. lib. *prensantesque.* SIG. *pensantesque* Harlej. 1. Gaertn. Lipsiens. et Haverk. Reliqui omnes *prensantesque,* nisi quod in Portug. *prensantes* sit, sine τῷ *que.* Contra vero *et prensantesque* in Florentini excerptis. V. supra hoc lib. ad c. 48, 11. Deinde *et vulnera* Florent. V. ad 39, 53, 2. *et vulnera et cicatrices* Harlej. 2. et principes edd. ante Aldinam, cum qua reliqui scripti servant *ac cicatrices.*

Quid jam integri esse in corpore loci ad nova vulnera accipienda] *quid jam integri in corpore esse loci* Haverk. *quid jam integri esse loci in corpore* Harlej. 2. *quid jam integri esset in corpore loci* Lovel. 3. *quid jam esse integri in corpore loci* editiones Aldina vetustiores. *qui,* pro *quid,* praefert Lipsiens. At vox *loci* non adparet in Lovel. 2. Hinc *ad vulnera nova accipienda* Gaertn.

Quid superesse sanguinis, qui dari pro republica posset] Liber vetustus tantum habet, *quid super sanguinis.* intelligendum vel *superare,* vel *superesse.* RHEN. Ut Rhenani, sic et Florent. Voss. [prior,] Rott. Gud. *quid super sanguinis.* Quare id reddere Livio non metuam. Virgilius [3. Aen. 489.]

O mihi sola mei super Astyanactis imago.

Hoc tamen mollius, quia in vicinia τὸ *esse* apparet. J. FR. GRON. *qui super sanguinis* Lovel. 4. *qui super sanguis* Lovel. 5. *quid superesset sanguinis* Voss. 2. et Lovel. 3. *quid superesset sanguis* Haverk. *qui superesset sanguis* Harlej. 2. *quid supersit sanguinis* Lovel. 2. Lipsiens. et Hearnii Oxon. N. et C. *quid superesse sanguinis* Fragm. Hav. a m. 1. *quid insuper sanguinis* Portug. a m. 1. Reliqui mei, ut, praeter Florent. et Voss. 1. Gronovio memoratos, Leid. uterque, Harlej. 1. Gaertn. Portug. a m. 2. Fragm. Hav. a m. 2. Klock. ut et apud Hearnium Oxon. L. 1. 2. et B. habent *quid super sanguinis,* quod recte Rhenanus et Gronovius probarunt. Ita Valer. Flacc. 8, 157.

Vellus habe, et, nostris si quid super, accipe, templis.

Ubi videndus est Schottus. Hinc *quid dari pro republica posset* Leid. 2. Lovel. 1. Klock. et Harlej. 1. [Veith.] *quid dari pro republica posse* Fragm. Hav. *qui pro republica dari posset* Harlej. 2. et Haverk. Τὸ *dari* deficit in Lovel. 4. et 5.

§. 14. *Haec quum in sermonibus concionibusque interdum agitantes*

pro republica poſſet? rogitantes. Haec quum in ser- 14
monibus concionibusque interdum agitantes avertiſſent plebem ab suscipiendo bello, profertur tempus ferundae legis: quam, si subjecta invidiae eſſet, antiquari adparebat.

avertiſſent plebem ab suscipiendo bello] Praepositio *in* deficit in Lovel. 4. Harlej. 2. et Haverk. Male. Cic. pro Cluent. 1. *Negem illam rem agitatam in concionibus, jactatam in judiciis, commemoratam in senatu?* Pro domo 4. *Sententiam dixi, quae erat superioribus diebus agitata in senatu.* Tò *in* absorptum fuerat a proximae vocis ultima litera *m*. V. ad 10, 13, 3. Praeterea conjunctio *que* et vox *agitantes* perperam omittuntur in Lovel. 2. Portug. et Lipsiens. Tandem *a suscipiendo bello* Voſſ. ambo, Leid. 2. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *ab suspiciendo bello*, transpositis literis, Florent. et Klock. V. quae infra notantur ad 28, 6, 12. In eadem etiam locutione *suspicere bella*, pro *suscipere*, in Voſſ. 1. peccabatur apud Curtium 6, 3, 18.

. *Profertur tempus ferendae legis, quod, si subjecta invidiae eſſet*] Pro *quod* alii *quam* legunt. Si clarum eſſet, qua de lege loqueretur, agrariane, an de consule ex plebe creando, clarior utique eſſet et sensus. Subjectam autem invidiae eſſe, quis dubitat? Ego locum suspectum puto. GLAR. Legem intelligit, non de consule ex plebe creando, quae poſt tribunos militum creatos refrixit, relata poſtea a L. Sextio et C. Licinio tribunis plebis, verum legem de bello Vejentibus indicendo. SIG. Nam decreta de bellis indicendis dicuntur quoque *leges*. Juſtinus 2, [7.] *Capital eſſe apud Athenienses coepit, si quis legem de vindicanda insula tuliſſet.* J. FR. GRON. Scholion hoc Sigonii est ex ejus secunda editione. In priori enim aliam sententiam amplexus erat, et *legem* accipiebat de lege agraria, quam L. Sextius anno CCCXL. sine effectu promulgarat. Eam autem legem, quia tribunorum plebis concionibus in Patres habitis subjectam invidiae antiquari adparebat, tribun[illegible] aliud tempus ferendam dis[illegible] putat. Hac priori Scholiorum ejus editione usus Gronovius, quum auctas annotationes anno 1665. ederet, recte Sigonii illam sententiam falsam eſſe, et non legem agrariam, sed, quod in repetita editione Sigonius etiam verius eſſe viderat, legem de bello Vejentibus indicendo indicari monuit, eamque *legem* vocari docuerat ex illis, quae infra sequuntur hoc lib. c. 60, 9. *Lege perlata de indicendo Vejentibus bello.* Poſtea Cl. Jac. Gronov. novam Livii editionem anno 1679. parans, quum ex adposito Sigonii scholio ex secunda editione petito vidiſſet, eum sententiam emendaſſe, partem illam adnotationis paternae, qua Glareani et Sigonii priorem opinionem erroris convincebat, resecuit, idque, quod edidi, reliquum fecit. Ab his latius enarrandis abſtinuiſſem, nisi ejus rei notitiam neceſſariam judicaſſem ad refellendam calumniam Doujatii; qui, ubique spoliis Gronovianis, inhoneſto latrocinio sive plagio relatis, superbiens, nunc objicere non dubitavit, Gronovium Sigonii sententiam sibi vindicaſſe, qui tan-

1 LIX. Interim tribunos militum in Volscum agrum ducere exercitum placuit. Cn. Cornelius unus Ro-
2 mae relictus. Tres tribuni, postquam nullo loco castra Volscorum esse, nec commissuros se proelio

tum inprudens eodem modo verba Livii accipienda docuit, quomodo Sigonius ea acceperat in iterata editione, quam Gronovius a priori, quum eam refelleret, dissentire ignorabat. Ceterum *tempus ferundae legis* Florent. Leid. 1. atque omnes typis excusi, quos vidi, usque ad ultimam Gruteri editionem, quae *ferendae* substituit Proxime etiam hanc lectionem accedit Harlej. 1. praeferens *se[illegible]dae*. Hanc igitur scripturam revocavi. V. infra ad 26, 36, 11. Hinc *quae si subjecta invidiae* Lovel. 1. et Harlej. 2. *quae nisi subjecta invidiae* Lov. 4. *quam, si subjecta invidia esset* Gaertn. a m. 1. Sed voces *quam si* deficiunt in Lovel. 5. lacuna tamen ac spatio vacuo relicto. *antiquaria apparabat* Lovel. 5. *antiquari praeparabat* Lovel. 2. *antiquaria praeparabat* Lovel. 4.

§. 1. *Interim tribunos militum in Volscum agrum ducere exercitum placuit*] Ita primus Frobenius anno 1535. vulgari curavit, quam scripturam plerique codices firmant. Priores dederant *tribunis militum placuit*, quomodo praeferunt Lovel. 4. Harlej. 2. et Hearnii Oxon. C. *tribuni militum* habet Gaertn. et, ut conjicio, Lovel. 2. per compendium enim *tRi* in eo scriptum exstat. *tribunus militum* Haverk. *tribuno militum* Voss. 2. Sed accipiendum *placuit* nempe Patribus, tribunos militum in Volscum agrum ducere exercitum. Deinde *ducere exercitum in Volscum agrum* trajectis vocibus Lovel. 4.

Cn. Cornelius unus Romae relictus] *M. Cornelius* Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. et Haverk. quorum prior quidem eo praenomine unum tribunorum hujus anni adpellarat, alter vero reliquis adsentiens eum *Cnaeum* dixerat supra cap. praec. §. 6. *Cossus Cornelius* Lovel. 2. et Gaertn. Sed praefero vulgatum partim ob aliorum codicum auctoritatem, *partim* quod duo fuerint tribuni militum hujus anni *Cornelii Cossi* dicti, unde, omisso praenomine, incertum foret, quis eorum innueretur.

§. 2. *Nullo loco castra Volscorum esse, nec commissuros se proelio*] *nullo agro* Voss. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. Verum vox *agro* menti librariorum obversata est ex praecedenti *in agrum Volscum*. Deinde *commissuros esse proelio* vetustiores excusi. pro quo tamen jam Tarvisina utraque, mox Venetae anni 1495. et 1505. hinc Ascensius, aliique recentiores *commissuros se proelio* exhibuerunt; quod etiam omnes scripti praeferunt.

Tripartito ad devastandos fines discessere] *tripertito* Florent. et Leid. 1. cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. quae etymologia tempori Liviano convenire nequit, sed corrupto aevo librariorum accepta referenda est. V. Dausquej. Orthogr. part. sec. in voce *Bipartitus*. *tripartitos* habet Voss. 1. Tum *ad levastandos* Harlej. 1. ut videri possit legendum esse *evastandos*, ac primam literam ex ultima vocis praecedentis repetitam esse. Saepe quidem *evastare*, sed passim etiam *devastare*, apud Livium obcurrit; quare nihil mutandum

adparuit, tripartito ad devaſtandos fines diſceſſere. Valerius Antium petit, Cornelius Ecetras: quacumque inceſſere, late populati sunt tecta agrosque, 3
ut diſtinerent Volscos: Fabius, quod maxime pe-

reor, praesertim reliquis codd. in vulgatum consentientibus; nisi quod *devaſtando fines* praeferat Leid. 1. ubi ultima litera excidit ob similitudinem primae in voce sequenti. V. supra hoc libro ad c. 33, 11. et *devaſtandas fines* Florent. Eo genere vocem *finis* pro termino regionis Latinis usurpatam fuiſſe, docet locus ex cenotaphio Pisano supra laudatus hoc lib. ad c. 2, 4. unius tamen cod. teſtimonio nescio an credendum sit. Insuper *discessere* non adparet in Gaertn. Quasi haec cum sequentibus conjungenda eſſent, sublata vel mutata distinctione, *tripartito ad devaſtandos fines*, *Valerius Antium petit*, *Cornelius* etc. Sed reliqui codd. eam vocem tuentur.

§. 3. *Valerius Antium petit, Cornelius Ecetras. quacumque incessere*] Omnia haec desunt in Portug. et Lipsiens. sed culpa scribarum, quibus errandi ansam dedit similitudo vocum *discessere* et *incessere*. V. ad 9, 11, 11. *Valerius Antium pergit* legit Leid. 2. Sed illud *pergit*, in nullo praeterea codice obvium, natum videtur ex interpretis expositione. Tum *Fabius*, pro *Cornelius*, habent Lovel. 2. et Gaertn. At Fabii expeditionem et res geſtas mox demum Livius narrabit. In loco, quem Cornelius petierit, mire variant libri scripti. *Gitras* habent Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Klock. *Giras* Haverk. *et Giras* Leid. 1. *et Gitras* Fragm. Hav. *et Girus* Harlej. 1. *et Cajus* Lovel. 2. 4. 5. et Harlej. 2. *et C.* Gaertn. *Aegritas* Lovel. 3. *Egitrans* Florent. *Egritas* Voſſ. 2. et editt. pleraeque antiquiores, quaedam earum *Egitras*. Frobenius demum *Ecetras* ſubſtituit, quemadmodum etiam erat in Portug. V. supra ad 2, 25, 6.

Ut diſtinerent Volscos] Non displicet hoc vèrbum, non minus elegans, quam hoc loco conveniens. Sic lib. sequente [c. 20, 4.] *Duae senatum*, inquit, *diſtinebant sententiae*. Sed, quia Borbetomagense volumen habet in ipso contextu *deſternerent*, in margine *diſtinerent*, cogitandum, an Livius scripserit, *ut externarent Volscos*, id est, percellerent Volscos, mentem et consilium adimentes. Quod verbi reposuimus etiam apud Ciceronem in libello de Senectute. RHEN. Alii *diſtenderent*. Vet. lib. Borbetomagensis habet, *ut deſternerent Volscos*. Forte, *ut diſterminarent*. quamquam τὸ *deſternerent* probum verbum eſſe exiſtimem. V. Feſtum in *Conſternatio*. KLOCK. Lectio haec in nullo vetuſto, neque scripto, neque excuso, libro mihi obvia fuit, sed demum in Moguntina ed. obcurrit. Gebhardus tamen se jam in ed. Campani inveniſſe auctor fuit supra ad 3, 23, 1. *deſtinerent* habet Flor. *detinerent* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav. *deterrerent* Voſſ. 2. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. 2. Haverk. Neap. Latinii, et Pall. tres apud Gebhard. l. l. [Veith.] *decernerent* Lovel. 2. et Gaertn. *deſternerent* Leid. 1. Harlej. 1. Lipsiens. et Portug. Totum verbum deficit in tribus Mediol. edd. annorum 1480. 1495. 1505. et Veneta anni 1498. *discernerent* praeferunt Rom. anni 1472. Parm. anni 1480. et Tar-

tebatur, ad Anxur obpugnandum sine ulla popu-
4 latione acceſſit. Anxur fuit, quae nunc Tarraci-
nae sunt; urbs prona in paludes. ab ea parte Fa-

vis. utraque. *diſternerent* Venetae annorum 1495. et 1506. et Ascensianae tres annorum 1510. 1513. et 1516. Non placet alterutra Klockii conjectura: non *diſterminarent*, quoniam a vulgato longius discedit; praeterquam quod non modo Livium, sed ne alios quidem ejus aetatis scriptores eodem verbo usos eſſe recorder. Errant enim Lexicographi, qui, id apud Lucretium inveniri, nobis persuadere conantur. Verba enim, quae laudant, exſtant apud Lucan. 1, 215. Non placet etiam altera *deſternerent*, quod me alibi id verbum reperire non meminerim. Quod enim Feſtum laudet, is unice de verbo *Conſternare* ibidem egit. Neque probare poſſum *diterent*, quod Gebhardo loco supra laud. in mentem venit; nam neque hoc verbum alibi observavi. Nulla etiam lectionum in Mſtis vel editionibus vetuſtis exſtantium admitti poſſe videtur. *exſternarent*, quod Rhenanus reponendum credidit, proxime accedit ad scripturam eorum, qui *deſternerent*, *diſternerent* vel *discernerent* praeferunt. Cur tamen recipiendum non exiſtimem, infra dicam ad 37, 24, 7. Nihil itaque verius eſſe puto, quam, quod vulgo exſtat, *diſtinerent*; quo nos ducunt veſtigia codicum, in quibus est *deſtinerent* et *detinerent*. Ideo, exercitu tripartito diviso, Valerius Antium, Cornelius Ecetras petentes late tecta agrosque populati sunt, ut, Volscis diſtractis, atque ad se avocatis, Volscis exercitum dividentibus, et partim in Valerium, partim in Cornelium, late tecta agrosque populantes, aversis, Fabius incautus Anxur obpugnandi commodam occasionem haberet. Verbum autem *diſtinere* Livio familiare ac frequens est. V. infra ad 5, 20, 4.

Fabius, quod maxime petebatur, ad Anxur obpugnandum] Nec hoc satis clarum est. *Fabius petebat, Anxur petebatur*. Sed quare *maxime petebatur?* an quia locupletius oppidum, et plus ibi praedae sperandum? GLAR. Glareanus non adtendit hoc loco ad verba Livii. Non enim dicit *Fabium petisse Anxur, quod petebatur*; sed eum *accessisse ad Anxur*. Ideo vero additur *quod maxime petebatur*, ut conſtaret, non ideo praecipue duces Romanos tripartito disceſſiſſe, ut Valerius et Cornelius praedas in agro Volsco agerent, sed ut Volscos depraedatione hac diſtinerent, donec Fabius Anxur expugnasset. Ceterum *Axur*, an *Anxur*, scribendum sit, disceptant viri docti. V. Cluver. 3. Italiae Ant. 7. p. 1010. et Dausquej. in Orthogr. parte sec. in voce *Axur*. Omnes autem codices Liviani hic literam *n* servant, nisi quod ejus loco *u* sit in Lovel. 1. et Haverk. *Aucxur* vel *Auxur*, facili errore ob ductuum similitudinem. Sed praeterea *Ancxur* scribunt Leid. 1. et Voſſ. 1. *Ancxyr* Florent. Harlej. 1. et Klock. *Anxar* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *Anxir* Lovel. 4. et Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.] *Anexir* Lipsiens. quae eaedem diversitates etiam mox in iisdem codicibus reperiuntur. V. etiam ad 5, 8, 2. c. 12, 6. c. 13, 1. c. 16, 2. 7, 39, 7. et alibi. (*v. Burm. ad Lucan. 3, 84) Deinde *sine ulla adpellatione* Lipsiens. in contextu, quod

bius obpugnationem oſtendit. Circummiſſae quatuor cohortes cum C. Servilio Ahala quum inminentem urbi collem cepiſſent; ex loco altiore, qua

recte in margine a m. 2. poſtea emendatum est.

§. 4. *Anxur fuit, quae nunc Tarracinae sunt*] V. C. habet *Terracenae*, ut in antiqua etiam inscriptione habetur, quae ibi reperta est. Et ita habet Porphyrionis liber, qui est apud me vetuſtissimus, in quo ita scriptum est [ad Horat. 1. satyr. 5, 26.] *Olim Anxur dicebatur, ubi Jovem Anxurum colebant, cujus et Virgilius meminit, cum ait: Jupiter Anxurus arvis Praesidet.* etc. *Merito autem, reperimus*, inquit *Horatius, et, impositum saxis, quoniam illis temporibus Terracenensis urbs in altissimo monte erat, unde poſtea in aequiorem locum deposita est, ut non solum sint adhuc veſtigia aedificiorum in monte, sed et murorum.* etc. *JOVIS* autem antique, pro *JUPITER*, et *AXUR*, non *ANXVRVS*, in argenteis denariis Vibiae familiae signatum est. URSIN. *Taricinae* Klockian. *Tarritinae* Voſſ. 1. in cujus margine emendatur *Terracinae*, quod poſterius servant etiam Voſſ. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. Haverk. et Fragm. Hav. *Terracenae* autem, atque inde formatum *Terracenensis* scribendum, etiam Ursin. contendit ad Salluſt. Catil. 46. quem refellit Cluver. 3. Ital. Ant. 7. p. 1009. Et recte. Ex inscriptione enim ab Ursino laudata, et a Grutero edita in Corpore Inscr. p. 152. n. 8. quae tempore Theodorici regis Gothorum posita est, nihil aliud colligi potest, quam ejus tempore vitiosam hanc orthographiam in usu fuiſſe; quemadmodum ex alia apud eumdem Gruter. p. CCCLXXXI. n. 1. *TARRICINENSIS* tempore Imp. Alexandri Severi scriptum fuiſſe. V. etiam Dausquej. de Orthogr. part. 2. v. *Taracina.* et Cl. Cortium ad Salluſtii eumdem locum. Praeterea *fuit* in Leid. 2. et Lovel. 1. *sunt* autem in Harlej. 2. deficiunt.

Urbs prona in paludes] *urbs parva in paludes* Gaertn. *urbs parva in palude* Lovel. 4. *in palude* etiam Voſſ. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. 1. Lipsiens. et Portug. [Veith.] *in paludem* Lovel. 5. Harlej. 2. et Haverk. Ovidio 15. Met. 717. vocatur *Trachas obsessa palude.* qui locus ferme persuadet, ut, aliorum codicum lectionem secutus, aliorum vero veſtigiis insiſtens, legendum censeam *in paludem.* Sed et vulgatum commode servari poteſt. Mox, *ab ea parte qua Fabius* in Oxon. L. 1. se inveniſſe, teſtatur Hearne.

§. 5. *Quum inminentem urbi collem cepissent; ex loco altiore*] *inminentem collem urbi* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *loco altiori* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. Ceterum eadem ratione, qua nunc Fabius, Vitelliani etiam Tarracinas ceperunt apud Tacit. 3. Hiſt. 77. Paullo ante *circumiuisse*, pro *circummissae*, Lipsiens. ob similitudinem literarum *m* et *iu* in scriptura Longobardica. In verbis sequentibus *quia nullum erat praesidium* praeferunt edd. antiquae usque ad Aldinam, quae prima *qua nullum* subſtituit. Et ita legunt etiam omnes scripti. Alibi saepe hae voculae in Mſtis confundi solent. V. infra ad 40, 29, 8.

nullum erat praesidium, ingenti clamore ac tumul-
6 tu moenia invasere. ad quem tumultum obstupefacti, qui adversus Fabium urbem infimam tuebantur, locum dedere scalas admovendi, plenaque hostium cuncta erant, et inmitis diu caedes pariter fugientium ac resistentium armatorum atque iner-
7 mium fuit. Cogebantur itaque victi, quia cedentibus spei nihil erat, pugnam inire: quum pronunciatum repente, ne quis praeter armatos violaretur,

§. 6. *Obstupefacti, qui adversus Fabium urbem infimam tuebantur*] *stupefacti* Lovel. 2. et Lipsiens. Sed reliqui codd. receptam lectionem defendunt. Deinde *urbem infirmam* Florent. Sed vulgatum verum esse, narratio Livii docet; qui refert, Ahalam, inminente urbi colle capto, ex loco superiore inpetum fecisse; Fabium autem eam partem urbis, quae prona erat in paludes, id est infimam urbem, invasisse.

Et in muris diu caedes] Emenda: *et immitis diu caedes*. Sic Flor. Rott. Helm. Vossiani duo, Mureti codices: *inmitis* scilicet, vel *immitis*. Sine misericordia aut parcendi discrimine. Sic restituimus nuper Plauto Bacchid. 3, 4, 1.

Immitiorem nunc utrum credam magis
Sodalemne esse, an Bacchidem, incertum admodum est.

J. FR. GRON. Eadem lectio, quam ex suis produxit ac probavit Gronovius, etiam apud me superest in Leid. utroque, Lovel. quinque, Harlej. 1. Lipsiens. Gaertn. Klockian. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. ac C. et in Neapol. Latinii. Illud *in muris* tantum erat in Harlej. 2. Portug. et Haverk. Insuper *diu pariter caedes*, transpositis vocabulis, Haverk. Tum *armatorum et inermium*, pro *atque inermium* Portug. Lov. 2. et Lips. Denique *fuit* deficit in Lovel. 2.

§. 7. *Cogebantur itaque victi, quia cedentibus spei nihil erat, pugnam inire*] *Cogebantur itaque cuncti* Voss. 1. Lovel. 1. et apud Hearnium Oxon. N. in quo tamen mutatum est in *victi*. Tum *nihil spei* Lovel. 4. Harlej. 2. et Haverk. *spei nil erat* Florent.

Quum pronunciatum repente, ne quis praeter armatos violaretur] *tum pronunciatum* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 2. et Haverk. V. ad Epit. Liv. l. 48. circa finem. Deinde *praeter armatus* Florent. Leid. 1. Harlej. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Lipsiens. et Haverk. ut *praeter* ponatur pro praeterquam; de quo plura infra v. ad 5, 52, 13. Locutionem, qua participia neutra, ut hoc loco *pronunciatum*, pro substantivis ponuntur, supra inlustravi ad 1, 53, 1. Mox *reliquam omnium multitudinem*, pro *omnem*, Haverk. Malc. V. ad 6, 22, 6.

Quorum ad duo millia et quingenti vivi capiuntur] Legendum *ad duo millia et quingentos, vivi*

laretur, reliquam omnem multitudinem voluntariam
exuit armis: quorum ad duo millia et quingenti 8
vivi capiuntur. a cetera praeda Fabius militem abs-
tinuit, donec collegae venirent: ab illis quoque 9
exercitibus captum Anxur dictitans esse, qui cete-
ros Volscos a praesidio ejus loci avertissent. Qui 10
ubi venerunt, oppidum vetere fortuna opulentum
tres exercitus diripuere. eaque primum benignitas
imperatorum plebem Patribus conciliavit. Addi- 11
tum deinde omnium maxime tempestivo principum

capiuntur. T. FABER. Pessime ita Faber conjicit, quum omnes nostri stent pro recepta lectione. Neque felicius hic versatus est bonus ille Doujatius, titulis quam eruditione conspectior, qui Fabrum quidem, *ad duo millia et quingentos vivi capiuntur* legendum putantem, Grammaticae regulis inhaerere notat, sed nihil vetare, quo minus *quingenti* ad nomen sequens *vivi* referatur, quasi dicas *ad duo millia*, *et* praeterea *quingenti vivi*. Pudet, viros doctos, qui Livium inlustrare et cum notis edere voluerunt, ignorare potuisse, familiare ipsi esse, *ad* numero additum pro circiter sine casu ponere. V. plura infra ad 10, 17, 8. Ceterum *viri capiuntur*, pro *vivi*, Lovel. 5. et Fragm. Haverk. quomodo in uno codice etiam supra peccabatur 3, 18, 10. (* 31, 36, 9.) Errori autem caussam praebuit similitudo literarum *v* et *r* in scriptura Longobardica: de quo infra v. ad 45, 39, 15. Sed vox *vivi* exsulabat a Lovel. 4. [*jam* pro *vivi* Veith.]

§. 8. *A cetera praeda Fabius militem abstinuit*] *ad cetera praeda* Voss. 1. et Lovel. 1. a m. 1. quorum librarii dare voluisse videntur *ab cetera praeda*, quemadmodum praefert Haverk. Praepositio vero abest a Lovel. 5. Saepius Livium, praeter casum quartum, etiam sextum sine praepositione verbo *abstinere* addere solitum fuisse, infra videbimus ad 5, 43, 8. Sed nec insolens Livio est, eidem etiam praepositionem addere. Supra 2, 22, 4. *Clades Latinos ne ab legatis quidem violandis abstinuit.* 34, 35, 10. *Seque ipse suosque ab his abstineret.* Quum itaque, uno minoris auctoritatis codice excepto, reliqui omnes vulgatum servent, illud etiam praeferendum esse, non dubito. Deinde *militem Fabius abstinuit*, alio ordine, Leid. 2.

§. 9. *Qui ceteros Volscos a praesidio ejus loci avertissent*] *ceteros Volscorum* Harlej. 2. et Haverk. Tum *ab praesidio* Haverk. *a praedio* Harlej. 2.

§. 10. *Benignitas imperatorum plebem Patribus conciliavit*] *Patribus plebem conciliavit* Gaertn. *reconciliavit* Hearnii Oxon. N. quod ex interpretis expositione natum videtur.

§. 11. *Additum deinde omnium maxime tempestive praecipuum in multitudinem munus*] Reponenda

in multitudinem munere, ut ante mentionem ullam plebis tribunorumve decerneret senatus, ut sti-

antiqua lectio, quae habet, *Additum deinde omnium maxime tempestivo principum in multitudine munere*. Scribe tamen *in multitudinem*. Expone, *Additum deinde omnium maxime tempestivo*, id est, summe tempestivo, *munere*, id est, per munus, *principum*, hoc est, istorum ducum, sive imperatorum, *in multitudinem*. q. d. Nullum umquam munus ab ullis principibus magis tempestive collatum est multitudini; nam populo saepe sunt exhibita munera. RHEN. Ita [*omnium maxime tempestivo in multitudinem munere*] legendum putavit Rhenanus, cum antea legeretur, *Additum deinde omnium maxime tempestive praecipuum in multitudinem munus*. Quae utraque lectio non satis probatur. Probatur autem ea, quae est in libris vett. quos ipse inspexi: *Additum deinde omnium maxime tempestive principium in multitudinem munerum*. Principium autem donandae multitudinis stipendium fuisse aït, tum primum de publico militibus datum. SIG. Ad hunc locum recte et constituendum et intelligendum mire faciunt, quae tradit Lipsius in lectissimis suis electis [1,2.]MOD. Quod aït Sigonius lectum ante Rhenanum, *tempestive praecipuum in multitudinem munus*, id non nisi apud Moguntinos et Frobenium reperio. Andreas et Juntas *principium muneris*. A quo duabus literis distat, quod ille ex suis veteribus probat. *Additum deinde omnium maxime tempestive principium in multitudinem munerum*. At minime omnium id probat mihi. Quis, quaeso, mortalium, praeter ipsum, interpretetur *principium munerum in multitudinem* stipendium tum primum de publico datum? Nam extra illud falsum est, nullam ante in multitudinem esse liberalitatem exercitam. Quo illa blandimenta plebi post reges exactos data? toties levata annona? toties agri divisi? toties et cum maxime praeda concessa? Perpulchra sane oratio, *Additum est principium munerum in multitudinem*, hoc est, praeter illa, quae dicta sunt, factum est initium stipendiorum. Sic scribere Livium? Et haec posse probare quemquam contra scripturam tam Latinam, tam apertam et planam, tam aptam: *tempestivo principum in multitudinem munere*: quam non modo MSS. sed Becharius, sed Veneta Zanensis, sed Tarvisina Vercellensis, sed Ascensii et Saveterii Parisiensis dudum prodiderunt? Non enim fuit *principum munus*, qui ultro decreverunt ex aerario? qui ut censum habebant maximum, ita plurimum contulerunt; qui aliis conferendi pigritiam excusserunt. Non fuit *omnium maxime tempestivum?* instante gravissimo bello, tergiversante et fremente juventute, tribunis incendentibus plebem, erogatum, quo, praeter hos solos, omnes homines, non tantum omnes ordines, Patribus sunt mire conciliati. Vir praestantissimus praeter solitum hic dormitavit. J. FR. GRON. Quam maxime in hujus loci scriptura variant codices calamo exarati. *Addit tum deinde*, pro *Additum deinde*, est in Leid. 2. *Aditum deinde* in Lipsiens. Praeterea Sigonii libris vett. ex Oxoniensibus suis consentire B. et N. Hearne testatur. Inde unica tantum litera distat Haverh. *tempestive principium in multitudine munerum* exhibens. *tempestive principium in multitudinem munus* praefert Gaertn. *tempestive principium*

pendium miles de publico acciperet, quum ante id tempus de suo quisque functus eo munere esset.

in multitudine munus Lovel. 3. et 5. *tempestive principum in multitudine munus* Harlej. 2. *tempestive principium in multitudinem munere* Oxon. L. 1. 2. et C. apud Hearnium. *tempestive principium in multitudine munere* Leid. uterque, et Lovel. 1. *tempestive principium in multitudine nimius* Lovel. 4. *tempestivo principium in multitudinem munere* Klockian. *tempestive principum in multitudine munere* Voss. 1. *tempestive principum in multitudinem munere* Portug. et Lipsiens. *tempestivo principum in multitudine munere* Floren. Harlej. 1. et Fragm. Hav. *Additum deinde omnium maxime tempestivo principium in multitudinem muneri* invenio in Venetis edd. annorum 1495. et 1505. *tempestive praecipuum in multitudinem munu;* praeter edd. Gronovio memoratas habent etiam Ald. Cervicorni, Colon. anni 1525. et Ascensiana anni 1530. Reliquae omnes, quas vidi, servant, ut nunc editur. Patet, ex codd. vestigiis legendum esse, vel *Additum deinde omnium maxime tempestive principum in multitudinem munus;* vel potius, ut Rhenanus et Gronovius voluerunt, ac Voss. 2. et Lovel. 3. firmarunt, *Additum deinde omnium maxime tempestivo principum in multitudinem munere.* Multi codicum *tempestive*, pro *tempestivo*, dederunt propter praecedens *maxime*, ut haec vox ei conveniret. De simili errore dictum supra ad 4, 44, 5. Qui autem praeferunt *principium*, non eam vocem casu recto acceperunt, sed casu patrio numero multitudinis a recto *princeps*. V. supra ad 2, 27, 12. Denique in multis exstat *in multitudine*, quia ultimam literam *m* intercepit prima vocis sequentis. V. infra ad 23, 8, 9. *munere in multitudinem*, ut infra 5, 3, 4. *Munere Patrum in plebem tribunos plebis offensos ac concitatos esse.*

Ut ante mentionem ullam plebis tribunorumve decerneret senatus] Est in veteri libro *plebis tribunorumque*. RHEN. In hanc lectionem conspirant excusi. At in diversa abierunt scripti. *tribunorumque*, ut Rhenanus in suo invenit, praefert Florent. *ut ante mentionem plebis tribunorumve decerneret et senatus* habent Lipsiens. et Fragm. Hav. Verum illud *et*, quod etiam in aliis codd. superest, ex ultimis literis vocis praecedentis perperam repetitis natum videtur. V. infra ad 39, 18, 8. *ut ante mentionem ullam plebis tribunorum vel decerneret senatus* Gaertn. *ut ante mentionem plebis tribunorum ut decerneret et senatus* Lovel. 4. et 5. a m. 1. qui *ut ante ullam mentionem* obfert a m. 2. *ut ante mentionem ullam plebis tribunorum ut decerneret et senatus* Voss. 1. Lovel. 1. a m. 1. (in quo a m. 2. τά *ut* atque *et* expunguntur) Lovel. 3. et Portug. a m. 2. a quo a m. 1. τό *ullam* exsulabat, et *decernerent*, pro *decerneret*, exaratum erat. *ut ante mentionem plebis tribunorum ut decerneret senatus* Lovel. 2. *ut ante mensionem ullam plebis tribunorum decerneret et senatus* Leid. 2. *ante mentionem ullam plebis tribunorum ut decerneret senatus*, τῷ *ut* in principio neglecto, Harlej. 2. et Haverk. *ut ante mentionem ullam plebis tribunorum decerneret senatus* Voss. 2. Et haec lectio vera esse videri posset. *plebis tribuni*, inverso ordine vocabulorum, quemadmodum *plebis aediles* apud Ovid. 5. Fast. 287.

Plebis ad aediles delata licentia talis.

1 LX. Nihil acceptum umquam a plebe tanto gaudio traditur. Concursum itaque ad curiam esse, prensatasque exeuntium manus, et Patres vere adpella-

Ne quis vero id poëtae, non historico, permissum excipiat, ita *curulis aedilitas* et *curules aediles* ipse Livius 7, 1, 1. *Annus hic erit insignis novi hominis consulatu, insignis novis duobus magistratibus, praetura et curuli aedilitate.* 24, 43, 7. *Ludos scenicos per quatriduum eo anno primum factos ab curulibus aedilibus, memoriae proditur.* (* v. ad Epit. l. 7.) Similiter *plebis tribuno* verosimili admodum conjectura Julio Obseq. viri docti restituerunt c. 114. *Livio Druso plebis tribuno leges ferente, quum bellum Italicum consurgeret, prodigia multa adparuerunt urbi.* Et ita vulgo editur apud Colum. 1, 3. *Liciniana illa septena jugera, quae plebis tribunus viritim diviserat, majores quaestus antiquis retulere, quam nunc nobis praebent amplissima vervacta.* ubi tamen forte legendum est *quae plebi tribunus viritim diviserat.* ut innuat, plebem viritim haec septena jugera a Licinio tribuno accepisse. Infra denique apud Livium ita editur 6, 38, 1. *Plebis tribunos eosdem, duos utique, qui legum latores erant, plebes reficiebat.* ubi variant quidem codices, ut videbimus, eam tamen lectionem, quae vulgo exstat, veriorem puto. Non aliter etiam Plinius 18, 3. *Farris pretium in trinis nundinis ad assem redegit, undecimus plebei tribunus.* Praestat tamen hic apud Livium nihil mutare, quum pro vulgato stent Leid. 1. Harlej. 1. et Klock. nisi is forte *tribunusque* legat. Ita infra Liv. cap. seq. §. 2. hanc munificentiam Patrum in plebem *non a tribunis plebis umquam agitatam, non suis* (nempe plebis) *sermonibus efflagitatam* fuisse ait.

Quum ante id tempus de suo quisque functus eo munere esset] Duae priores voces desunt in Gaertn. *quum ante ad id tempus* praefert Fragm. Hav. *quum ante tempus* Voss. 2.

§. 1. *Prensatasque exeuntium manus et Patres vere adpellatos*] Ita primus Sigonius edidit, neque aliter plerique codd. scripti, Voss. 1. Leid. 1. Harlej. uterque, Klock. et Fragm. Hav. Priores excusi praeferunt *prehensatasque*, quod in solo superest Haverk. *pensatasque* habent Portug. et Gaertn. *presentasque* Lovel. 1. *prentatasque* Leid. 2. V. supra ad c. 58, 13. et ad c. 48, 11. Tum vocula *et* omittitur in Voss. 2. et Lovel. 3. *vero* autem, pro *vere*, idem codex exhibet. Infra 10, 23, 5. *Nec se viri honorumve ejus ac rerum gestarum poenitere vero gloriaretur.* ubi vide. Unius tamen auctoritas contra omnium aliorum consensum levior est. In verbis praecedentibus *ab plebe*, pro *a plebe*, habet Haverk.

Pro tam munifica patria, donec quidquam virium superesset] *pro tam munifica patria* Harlej. 1. V. mox etiam ad §. 3. *pro tam magnifica* Lovel. 5. a m. 1. quod recte a manu altera mutatum est. *Munificus* enim est liberalis, qui multa munera dat. *munifice largiri* Livius supra dixit 1, 54, 4. *munifice et propenso animo facere* 37, 54. 1. Deinde τὸ *quidquam* deest in Leid. 2. Sed *virium quicquam* trajectis vocabulis praeferunt Lovel. 2. et Lipsiens.

§. 2. *Quum commoditas juvaret rem familiarem, saltem acquiescere eo tempore*] Et hic videtur aliquid naevi. Sed alii distinguunt ante *rem familiarem*: ut *acquiescere* com-

tos; effectum esse fatentibus, ut nemo pro tam munifica patria, donec quidquam virium superesset, corpori aut sanguini suo parceret Quum commo- 2

positum nihilo plus significet, quam simplex *quiescere*. GLAR. Suspectum habet verbum *Acquiescere* Glareanus, quasi vero non l. 5, [23, 12.] ita locutus sit Livius: *Ut fessa diutino bello acquiesceret civitas*. id est, quiesceret. „†. Quid dicis, Sigoni? „Non exponit etiam Glareanus „*acquiescere*, pro *quiescere*? imo „vero facit." †. SIG. Emendo *cum commoda ita juvaret: rem familiarem saltem accrescere eo tempore, quo*. LIPS. 1. Elect. 2. MS. *familiarem̄*. id est, *familiarem enim*. Lego, *parceret. Cum commoditas juvaret, (rem familiarem enim saltem acquiescere eo tempore, quo corpus addictum atque operatum reipublicae esset) tum quod ultro sibi oblatum esset, non a tribunis plebis umquam agitatum, non suis sermonibus efflagitatum, id vero efficiebat multiplex gaudium*. etc. *juvaret*, pro delectaret. Mallem tamen *juvabat*. KLOCK. Trigam horum verborum [*quum commoditas juvaret*] censeo esse librarii alicujus prolem. Lipsius 1. Elect. 2. emendatione aptat rei propositae. Sed an dextere? GRUT. Bene *saltem acquiescere eo tempore* Pall. omnes. Supra quoque ex iisdem ita legendum c. 49. *Malum quidem militibus meis, inquit, nisi acquieverint*. Lipsius 1. Elect. 2. legit *Cum commoda ita juvaret, rem familiarem saltem accrescere eo tempore*. GEBH. Lipsius hic legit, *cum commoda ita juvaret, rem familiarem saltem accrescere*. Et cubat haud dubie in vitio locus, et de commodis militaribus hic agi perspicuum est. Sed non placet illud *commoda juvare*. Non enim juvabant commoda jam data, neque, si hoc vellet, sic loqueretur Livius. Sed commodis juvabant militem, et rem familiarem ejus sublevabant, commoda dabant. Legendum itaque arbitror *Quum commodis juvaret*, vel potius *commodis datis* (eo enim vox corrupta *commoditas* nos ducit) *juvet. rem familiarem* etc. Notum illud ingeniosissimi poëtae [Ovidii 1. Art. Am. 131.]

Romule, militibus scisti dare commoda solus.

R. H. SCHELIUS de stipend. milit. Lego, *cum commodis suis ita servirent, ut res familiaris saltem acquiesceret*. T. FABER. Jam dudum hoc pro desperato. Lipsius: *cum commoda ita juvaret: rem familiarem saltem accrescere*. Equidem *τὸ accrescere* nequam puto, vel ob id, quod sequitur, *operatum*: nam ante data stipendia non modo manus et corpora, sed et patrimonium militantium reipublicae serviebat et fatigabatur: quod acquievit, nec perinde attritum est, ex quo aera meruerunt. Alterum non placet magno viro, etsi cubare locum in mendo fateatur: non enim juvabant, inquit, commoda jam data: nec, hoc si vellet, sic loqueretur Livius. Quid ni ille? Quum Suetonius Calig. 41. *Quasi adjuvantium Caesaris reditus*. Nam quod aït *jam data*, haec captio est. *Commoda* sunt militum; sed non solorum sunt *commoda* militum. Sunt uniuscujusque fructus, reditus, vectigalia, salaria, honoraria, propter quae vivit facilius. Sic *sacerdotum commoda auxisse* dicitur Augustus c. 31. et Claudius *magna commoda constituisse naves fabricantibus* c. 18. Sic igitur civium *commoda*, quas quisque rationes haberet com-

ditas juvaret, rem familiarem saltem adquiescere eo tempore, quo corpus addictum atque operatum

mode vivendi, decreto stipendio, *juviſſe* belle patria vel Patres dicerentur. Mavult ille *Cum commodis juvaret:* vel, *Quum commodis datis juvet. rem familiarem saltem*: et, quum Lipsius hanc faciat partem membri praecedentis, ille sequenti adjudicat. Quorum ego facile optionem cuivis relinquo, si modo satis acceptum habeat, vitium ſubeſſe, de quo incipio dubitare. Video enim duas ponere causas Livium, quae huic muneri mirificum lenocinium addiderunt: alteram ipsius rei fructum, quae moleſta quemque impensa levabat, quo tempore minime attendere domeſticis rationibus poſſent; alteram promptam largientium voluntatem, quae ante cujusquam spem aut desiderium munifica fuerat. Sic Juſtinus de Alexandro, solvente militum aes alienum, [12, 11.] *Insignis haec munificentia non summa tantum, verum etiam titulo muneris fuit.* Fauſta omina et laudes, quas donati congerunt in donantes, finiuntur cum periodo illa in verbo *parceret. Quum commoditas* (pergit hinc auctor suo, non tenuium civium, ore) *commoditas*, id est, utilitas, opportunitasque hujus muneris, in eo sita, quod permittebatur, *rem familiarem* cujusque *saltem acquiescere eo tempore, quo corpus addictum atque operatum reipublicae eſſet*; iſta igitur quum commoditas *juvaret*, delectaret accipientes, grata accideret accipientibus: *tum quod ultro oblatum*, etc. *Commoditas* sic Ciceroni 2. de Offic. [4.] *Qui ex beſtiis fructus, quae commoditas percipi poſſet?* Malles forte *juvabat.* sed sic quoque 3, [34, 1.] *Quum promptum hoc jus velut ex oraculo incorruptum pariter ab his summi inſimique ferrent; tum legibus condendis opera dabatur.* 8, [21, 1.] *Quum ipsa per se res anceps esset, prout cujusque ingenium erat, atrocius mitiusve suadentibus; tum incertiora omnia unus ex Privernatibus legatis fecit.* J. FR. GRON. Eryc. Puteanus de Stipend. milit. c. 4. priorem partem emendationis Lipsianae *quum commoda ita juvaret* admittit. Verum *accrescere* non ſubſtituendum putat τῷ *acquiescere:* ei enim Livium statim *operatum* obponere. *acquiescere* autem exponit non deteri, non consumi; et rem familiarem *acquiescere* docet, cui gravis inpensa non est. Cl. Coetierius in margine Livii emendat *quum commodis ita juvaret.* Sed veriſſime totius loci sensum pervidit, ac docuit vir summus J. Fr. Gronov. monendo, duplicem proponi causam gaudii plebejorum, primo commoditas juvabat rem familiarem etc. secundo id multipliciter gaudium augebat, quod sponte datum foret. *Commoditas*, ut fere est apud Terent. in Andr. 3, 3, 37.

At si corrigitur, quot commoditates vide:
Principio amico filium reſtitueris:
Tibi generum firmum, et filiae invenias virum.

Cicer. de Amicit. 7. *Quumque plurimas et maximas commoditates amicitia contineat. tum illa nimirum praeſtat omnibus, quod bona spe praelucet in poſterum. Juvaret*, id est, delectaret. Juſtin. 31, 8. *Juvabat Ilienses, nepotes suos, occidente et Africa domita, Asiam ut avitum regnum vindicare.* Ovid. Epiſt. 3. Her. 116.

Pugna nocet: citharae, voxque, Venusque juvant.

reipublicae esset; tum, quod ultro sibi oblatum esset, non a tribunis plebis umquam agitatum, non

Et infinitis aliis locis. Neque, ut recte monuit idem Gronov. *quum juvaret* mutandum est in *quum juvabat*, quia mox sequitur *tum efficiebat*. Similiter enim infra 6, 38, 8. *Adversus ea quum contemtim tribuni plebis rem nihilo segnius peragerent, tum percitus ira Camillus lictores misit.* Cic. 10. ad Famil. Ep. 10. *Quum rebus enim ipsis essent et studiis beneficiisque in rempublicam gratissimae, tum erant gravissimis verbis et sententiis.* 16. Epist. 21. *Nam quum maximam cepissem laetitiam ex humanissimi et carissimi patris epistola, tum vero jucundissimae tuae literae cumulum mihi gaudii adtulerunt.* et de Amic. 7. l. l. *acquiescere* denique est quiescere. V. infra ad 5, 23, 12. In vulgatam hanc lectionem omnes codd. conspirant, nisi quod *incommoditas* sit in Lovel. 2. et Lipsiens. *incommodā* in Lovel. 4. et 5. deinde quod *juvarebat* sit in Florent. quasi duplicem lectionem *juvaret* et *juvabat* dare voluerit; denique quod *acquiesceret* praeferant Harlej. 2. et Lovel. 4. ac 5.

Corpus addictum atque operatum reipublicae esset] *adictum* Portug. *additum* Lovel. 4. 5. Fragm. Hav. et ed. Parm. anni 1480. V. infra ad 6, 15, 9. *adjectum* Haverk. Ita, *adjicere* et *addicere* in Mstis commutari, supra vidimus ad 4, 8, 6. Verbum autem *esset* non adparet in Voss. 2. nec in Lovel. 3.

Tum quod ultro sibi oblatum esset, non a tribunis plebis] *cumque ultro* Voss. 2. et Lovel. 3. sed errore librariorum, qui non modo voculas *tum* et *cum*, sed etiam *que* et *quod* passim in Mstis commutarunt. De priori infra v. ad Epit. Liv. l. 48. circa fin. de posteriore supra ad 2, 41, 8. Praeterea *non a tribuno* Lovel. 2. et Lipsiens. *non ab tribunis* Haverk. *non tribunis plebis umquam agitatum* Leid. 1. omissa praepositione *a*. *numquam*, pro *umquam*, et *aflagitatum*, pro *efflagitatum*, est in Lipsiens. Ceterum, quamquam non a tribunis plebis hoc umquam agitatum fuerit, ejus rei tamen a plebejis, tribunatus consularis candidatis, populo antea spem factam fuisse, ipse Livius supra retulit hoc lib. c. 36, 1. *Incitavere quosdam ad petendum tribunatum militum, alium alia de commodis plebis laturum se in magistratu profitentem* etc. *ostentatae spes, vectigali possessoribus agrorum inposito, in stipendium militum erogandi aeris.*

Id efficiebat multiplex gaudium, cumulatioremque gratiam rei] Hoc in primo video Junta. Voss. Rott. et Helm. MS. Andreas, Tarvis. Beccar. Ven. utraque, Ascens. Mogunt. et post Juntam etiam Saveter. ignorant vocabum *rei*. Tollaturque: nemo enim tam fatuus, qui non facile id intelligat: certe multo facilius, quam supra in τῷ *commoditas*; ubi si additum fuisset, nulla istius loci summos viros percepisset obscuritas: et tamen Livio addere non placuit. J. FR. GRON. Non primus Junta est, qui *gratiam rei*, addita ultima voce, ediderit; sed ita ante eum jam vulgarat Aldus. Quamvis autem ex meis τὸ *rei* ignorent Voss. 1. a Gronovio etiam laudatus, Leid. 2. et Lovel. 1. id tamen superest in Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. utroque, Lipsiens. et Fragm. Hav. Superfuisse etiam videtur in plerisque Oxoniensibus. Hearne enim monens Gronov. veterum codd. auctoritate τὸ *rei*

suis sermonibus efflagitatum, id efficiebat multiplex
3 gaudium cumulatioremque gratiam rei. Tribuni plebis, communis ordinum laetitiae concordiaeque soli expertes, negare, *Tam id laetum Patribus universis*

delere, ejus vero loco in C. legi *reip.* de reliquis quatuor silet, tacite indicans eos receptae lectioni favere. *reip.* autem, pro *rei*, etiam est in Lovel. 2. 4. 5. Gaertn. Portug. et Haverk. Alibi autem *res* et *resp.* sive *respublica* in vetuſtis membranis saepe commutantur. V. infra ad 8, 31, 2. Ceterum *id vero efficiebat*, adjecta media voce, praefert Klock. *id aficiebat* Lipsiens.

§. 3. *Tribuni plebis communis ordinum laetitiae concordiaeque soli expertes*] *communis omnium laetitiae* Neapol. Latinii. quod in contextum ex margine inrepsiſſe videtur. Ibi vero primo adscriptum fuerat, ut indicaretur, innui concordiam laetitiamque omnium ordinum, patriciorum et plebejorum. Supra 3, 58, 4. *Virtute libertatem recuperatam eſſe, clementia concordiam ordinum stabiliri poſſe.* ubi male etiam unus *hominum*, pro *ordinum*, exhibet. c. 63, 10. *Ita demum liberam civitatem fore, ita aequatas leges, si sua quisque jura ordo, suam majeſtatem teneat.* c. 65. 7. *Alter semper ordo gravis alterius modeſtiae erat: quiescenti plebi ab junioribus Patrum injuriae fieri coeptae.* c. 67, 6. *Discordia ordinum est venenum urbis hujus.* c. 68, 11. *In concordia ordinum nullos se usquam eſſe vident.* Infra 5, 3, 5. *Quid illos aliud aut tum timuiſſe creditis, aut hodie turbare velle, nisi concordiam ordinum.* c. 7, 1. *Accepta calamitas apud Vejas et superiorem Appium in cauſſa, et concordiam ordinum majorem fecit.* c. 12, 12. *Alii* credunt, *orationem ipsum tempeſtivam de concordia ordinum, Patribus plebique gratam, habuiſſe.* 6, 42, 12. *Ab diutina ira tandem in concordiam redactis ordinibus.* 7, 27, 1. *Quum et foris pax et domi concordia ordinum otium eſſet.* 9, 34, 26. *Summaque invidia omnium ordinum salus censuram geſsit.* Et alibi. Insuper *laetitiaeque concordiaeque* Leid. 1. *concordiae laetitiaeque* Lov. 1. *laetitia concordiae quae* Florent.

Negare, tam id laetum partibus universis, nec prasperum fore, quam ipsi crederent] Est in veteri libro *Patribus universis*. RHEN. *negare tam id laetum* Harlej. 1. ubi *tam* pro *tamen* dediſſe librarius videtur, quomodo et supra peccarat hoc cap. §. 1. V. ad 22, 59, 13. *negare id tam laetum* Haverk. Tum *Patribus universis* etiam omnes mei manu exarati. Paſſim voces *partes* et *Patres*, literis duabus transpositis, confunduntur. V. Ampliſſ. Bynkersh. in praetermiſſis ad l. 2. §. 11. ff. de Or. Jur. p. 33. et Cel. Burmann. ad Valer. Flacc. 1, 72. Adde, quae supra notantur ad 3, 10, 10. c. 38, 9. infra ad (*21, 41, 8.) 39, 39, 6. et alibi. Simili errore *partium* et *patrium* commutantur supra hoc lib. c. 9, 5. *partum* et *patrum* c. 57, 12. *partis* et *Potris*, a recto *Patrae*, 38, 7, 2. Praeterea Cl. Hearne, monens Doujatium malle *aut prosperum fore*, non satis ad verba ejus animum adtendit. Doujatius enim rogat quidem, nonne ita melius foret? et cauſſam subjungit, cur melius videri poſſet, quod particula *nec* adjungitur nomini *prosperum*, quum similis particula priori *laetum* nequaquam addita fuerit. Sed deinde reddit rationem, cur ea lectio placere ne-

nec prosperum fore, quam ipsi crederent. consilium specie prima melius fuisse, quam usu adpariturum. Unde 4
enim eam pecuniam confici posse, nisi tributo populo indicto? ex alieno igitur aliis largitos. neque, id etiamsi

queat: negationem nempe, quae adjuncta non fuerat τῷ *laetum*, includi verbo praecedenti *negare*. Idem enim esse, ac si scripsisset, *dicere, non tam id laetum*. Deinde *qm̄ ipsi crederent*, id est *quoniam*, habet Leid. 2. sed recte in margine emendatur *quam*. Vox *ipsi* tandem exsulat ab Harlej. 2. et Haverk. quam meliores omnes servant.

Consilium specie prima melius fuisse, quam usu adpariturum] *spem*, pro *specie*, habent Voss. 2. Leid. 2. et Lovel. 3. qui error natus est ex compendio scribendi *spē*. Simillimus error infra obcurrit 35, 31, 12. *spes* autem et *species* eam ob caussam passim commiscentur. V. supra ad 3, 9, 13. Deinde *propria*, pro *prima*, Voss. 2. et Lovel. 3. Similiter etiam nonnumquam scribae aliis locis in codd. exaratis turbarunt. V. N. Heins. ad Claud. 2. in Rufin. 96. Denique *aperiturum* multae ex antiquioribus, quas vidi, editt. pro quo Veneta anni 1495. jam recte *appariturum* substituit; quemadmodum etiam habuerunt Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. Et ita habent libri Msti, nisi quod aberrantes librarii dederint *apparitum* in Leid. 2. et Lovel. 1. *apparitorum* in Fragm. Hav.

§. 4. *Unde enim eam pecuniam confici posse, nisi tributo populo imposito*] Abest a tribus Palat. vox *populo*, quae rectius subintelligitur. GEBH. Eadem vox etiam abest a Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 1. 2. B. et C. [Veith.] Sed meorum optimi Florent. Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. 1. et Klock. eam servant. Praeterea *Unde ei eam pecuniam* Gaertn. *Unde enim tam pecuniam* Haverk. Vox *enim* deficit in Lipsiens.

Ex alieno igitur aliis largitos] *ex alieno igitur aliis largitiones* Lovel. 4. *ex alieno igitur aere aliis largituros* Harlej. 2. Haverk. et Portug. in margine, qui in contextu habet *ex alieno igitur aliis largituros*: quemadmodum praefert quoque Lovel. 5. [Veith.] Illud *aere* interpretis glossema est, qui ea voce locutionem ellipticam supplendam docuit. Similiter supra locutus est Livius 3, 1, 3. *Principem civitatis largiendo de alieno popularem fieri quaerentes*. 5, 5, 3. *Necessitate imposita ex alieno praedandi, quum sua amiserint*. Plinius 4. Epist. 13. *Qui fortasse de alieno negligentes, certe de suo diligentes erant*. Terent. Adelph. 1, 2, 37.

Obsonat, potat, olet unguenta de meo.

(*Suet. Aug. 45.) Et ita Ampl. Cuperus accipiendum existimat locum infra 8, 34, 3. *Senes faciles de alieno, imperio spreto, tamquam rei parvae, disciplinae militaris eversae juventuti gratiam facere*. Alibi autem librarios locutiones, quas elliptice proferre optimi scriptores soliti fuerunt, additis vocibus omissis supplere conatos fuisse, pluribus exemplis infra probabo ad 37, 18, 1.

Neque id etiam si ceteri ferant, passuros eos] Vet. lib. *Neque enim id*. Quod placet. SIG. Τὸ *id* omittitur in Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Port. Gaertn.

ceteri ferant, passuros eos, quibus jam emerita stipendia essent, meliore conditione alios militare, quam ipsi militassent; et eosdem in sua stipendia inpensas fecisse, et in aliorum facere. His vocibus moverunt partem plebis. postremo, indicto jam tributo, edixerunt etiam tri-

Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Praeterea *enim*, pro *etiam*, habent Harlej. 2. et Fragm. Hav. quae voces et alibi confunduntur. V. infra ad 36, 41, 3. *neque enim id*, ut Sigonius in suis invenit, habet etiam Klockian. Id autem male Sigonius probabat. Nam τῷ *enim* hic locus non est: et praeterea mox etiam praecessit. Distingue *neque*, *id etiamsi ceteri ferant, passuros eos.* Mox *conditione meliore alios militare*, transpositis dictionibus, Gaertn. Praeterea *fecissent*, pro *fecisse*, Lovel. 4.

§. 5. *Indicto jam tributo, edixerunt etiam tribuni, auxilio se futuros*] *jam indicto tributo* Haverk. Tum *edixerunt tribuni etiam* Leid. 2. *edixerunt et tribuni, auxilio sese futuros* Voss. 2. *et* atque *etiam* saepe commutantur. V. infra ad 22, 47, 9. In verbis praecedentibus *moverunt plebem*, pro *partem plebis*, habebat Oxon. L. 1. teste Hearnio. In verbis sequentibus *non contulissent*, pro *non contulisset*, Florent. Sed ita etiam scribendum foret *si qui in militare stipendium tributum non contulissent.*

§. 6. *Bene coeptam rem perseveranter tueri: conferre ipsi primi*] *bene gestam rem* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. N. in margine. *pene coeptam rem* Lipsiens. qui error ex verba praeeuntis inperita pronunciatione ortus videtur. (* v. ad 37, 49, 2.) Tum *rem perseverant tueri* Lipsiens. Scriptum fuisse puto *perseverant'*, pro *perseveranter*. Sed postea signum compendiariae scripturae oculos librarii effugit: qua ratione saepe *ut* datum est, pro *uter*. V. ad 26, 48, 8. *rem perseverantem tueri* Fragm. Hav. *rem perseverantes tueri* Gaertner. Hinc *conferre itaque ipsi* Voss. 2. Additae tamen notae τῷ *itaque*, quibus librarii indicare solent, vocem perperam scriptam esse. *primum*, pro *primi*, Harlej. 2. et Haverk.

Quia nondum argentum signatum erat, aes grave] *quia nondum signatum erat argentum* Leid. 2. et *grave aes* Portug. Mox *quiddam*, pro *quidam*, Haverk.

Aes grave plaustris quidam ad aerarium convehentes etc.] Quod aes *grave* diceretur antiquis Romanis, nullus hactenus, quod sciam, recte, et quantum satia sit, judicio meo explicavit. Budaeus (quem tamen semper honoris gratia nomino) in Annot. ad Pandectas, et l. 1. de Asse et l. 5. ex hoc loco *aes grave* interpretatus est non signatum. Eandem interpretationem recepit Alex. ab Alex. lib. Genial. 4, 15. At praeclarissimos viros deceptos manifeste colligimus ex Festo, ubi de denario loquitur his verbis. *Grave aes dictum, quia deni asses (singuli pondo librae) efficiebant denarium, ab hoc ipso dictum denarium.* Et ex Plinii 33, 3. *Populus Romanus ne argento quidem signato ante Pyrrhum regem devictum usus est. Libralis, unde etiam libella dicitur, et dipondius appendebatur assis. Quare aeris gravis poena dicta. Et adhuc expensa in rationibus dicuntur, item*

buni, auxilio se futuros, si quis in militare stipendium tributum non contulisset. Patres bene 6
coeptam rem perseveranter tueri: conferre ipsi primi: et, quia nondum argentum signatum erat, aes grave plaustris quidam ad aerarium convehentes,

impendia, et pondera. Quin et militum stipendiorum, hoc est. stipis ponderandae, pensatores libripendes dicuntur: qua consuetudine in iis emptionibus, quae mancipi sunt, etiam nunc libra interponitur. Servius rex primus signavit aes, antea rudi usos Romae. Ex his colligimus duo, scilicet Romanos non usos aere rudi et informi, nisi ante Servium regem; et signatum aes in solutionibus pendi consuevisse, et ob id *grave* dictum. Quamobrem manifestum fit, Livii dicta de *aere gravi* minime intelligenda esse de rudi et informi, quum tunc temporis signato aere uterentur Romani. Sed *aes grave* appellatum, quia penderetur, non numeraretur, in solutionibus. Namque si parva summa erat solvenda, numerabantur nummi aerei; si magna, appendebantur. Quod enim tam penso, quam numero, olim fierent solutiones, clare docet Cassiodorus Variar. 7. Epist. 32. Prioris exstat exemplum apud eundem Livium 34, [46, 3.] ubi scribit, M. Catonem militibus divisisse ex praeda *in singulos ducentos septuaginta aeris*, hoc est, asses, nummos scilicet aereos 270. qui numero dati, non pondere, et ideo non adjecta particula illa *gravis*, sed tantum dixit simpliciter *aeris*. Exempla secundi apud eundem Livium plura observamus. Nam 4, [41, 10.] tradit, Postumium ob rem male gestam in Vejos *decem millibus aeris gravis* damnatum. Idem 5, [12, 1.] *His orationibus incitata plebs denis millibus aeris gravis reos condemnat.* Et paullo post [c. 29, 7.] *Et pessimo exemplo innoxii denis millibus aeris gravis condemnati sunt.* Audiamus et Gellium 10, 6. ita scribentem, tempore primi belli Punici, Claudiae Caeci filiae ob dictum quodpiam petulantius *mulctam aeris gravis viginti quinque millia* dictam. Livius iterum 5, [32, 9.] ubi de M. Furio Camillo aït: *Absens quindecim millibus gravis aeris damnatur.* Item l. 10. sub finem [c. 46, 5.] ubi de triumpho Papirii de Samnitibus: *Aeris gravis magna vis transvecta, vicies centies millies et quingenta triginta millia.* Et paullo post, *Aeris gravis tulit in aerarium trecenta nonaginta millia.* Et 32, [26, 14.] *Egregia*, inquit, *duorum opera servorum indicum et unius liberi fuit. Ei centum millia gravis aeris dari Patres jusserunt.* Et 22, [33, 2.] *Indici data libertas et aeris gravis viginti millia.* Quibus omnibus in locis intelligendum millibus assium aeris gravis, auctoritate Varronis 8. Ling. Lat. [p. 118.] scribentis *aes* pro assibus accipi antiquis, unde et *mille aeris legasse* eos dixisse aït, id est, mille asses. Assem enim libralem fuisse, praeter Plin. loco citato, docet Cornutus in Persium; unde et *libram* pro asse usurpatam tradidit Priscianus. Hinc emptiones per aes et libram, quando aes ponderabatur, non numerabatur. Horat. [2. Ep. 2, 158.]

Si proprium est, quod quis libra mercatur et aere.

Liv. 6, [14, 5.] *Inde rem creditori palam populo solvit, libraque et*

7 speciosam etiam conlationem faciebant. Quum sc-

aere liberatum emittit. hoc est, pecuniam Manlii [leg. Manlius] nexi nomine foeneratori exsolvit, adhibito libripende, qui aera penderet. Sic in Aug. Suet. 64. inquit. *Cajum et Lucium adoptavit domi per aes et libram emtos a patre Agrippa*. Non enim *per as et libram* legendum puto, quod nonnulli habent textus. Inde fluxit et appellatio *testamenti per aes et libram*, quum familiae emptor adhibebatur, cui testator rem suam dicis causa mancipio vendebat, de quo Gellius 15, 27. et Ulpian. cap. Instit. 20. Itaque concludendum, *aes grave* dictum, quod pendebatur; ita et *poena gravis aeris*. Possumus quoque dicere, a mulctae gravitate poenam aeris gravis dictam, ex Gellio scribente 20, 1. de legibus XII. tabularum. *Sed enim ipsum vide, quod injurias factas quinque et viginti assibus sanxerunt: non omnino omnes, mi Phavorine, injurias aere isto pauco diluerunt, tametsi haec ipsa paucitas assium grave aeris pondus fuit. Nam librariis assibus in ea tempestate populus usus est*. Illud tamen firmiter statutum sit, *grave aes* eo, quod libraretur statera, dictum, idque persolvi solitum in majoribus solutionibus, quamvis et id quoque in minoribus observatum quandoque non negaverim. Magnitudinem sane aeris, quod Patres contribuebant, significare volens Livius, *aes grave* plaustris in aerarium convectum scribit, quum nondum argentum Romae signatum esset. Ex quo elicimus, aes illud signatum fuisse.namque ab argenti contributione abstinuere, eo quod nondum signatum esset. Alioquin si aes illud rude exstitisset, et minori molestia profecto et rude informeque argentum in aerarium contulissent, et minore labore saltem decupla proportione: quod alias ostendemus factum, quum posterioribus temporibus argentea moneta frequenti esset in usu, raro admodum, ne dicam nunquam, aeris gravis ulla fiat a scriptoribus mentio. nam haec numerabatur, illud vero ut plurimum pendebatur, praesertim si quantitas persolvenda non esset exigua, sed magna. Quod potissimum colligimus ex Seneca de Consolatione ad Albinum [ad Helviam 12.] *Beatioresne istos putas, quorum pantomimae decies sestertio nubant, quam Scipionem, cujus liberi a senatu tutore suo in dotem aes grave acceperunt?* Nec post cusum argentum, quod in Epit. Flori 16. sub anno CCCCLXXXIV. factum legimus, et ex Plinio devicto Pyrrho rege, umquam a Livio *aeris gravis* mentionem factam observamus. Nec profecto F. Hottom. lib. de re nummaria sententia recipienda, dum aït. *Quum primus assis aeris vetustissimis temporibus libralis esset, dicta aeris gravis ad differentiam assis levioris, quae postea fuit in usu.* Nam quomodo antiquiores hac de causa *aes grave*, eo quod assis aerea libralis esset, dicere potuerint, non video, quum levissimi, qui successit posterioribus temporibus nullam cognitionem habere potuerint. Ad haec, quae ex Gellio adducit de Veratio, qui pro delectamento habebat, obvii cujusque liberi hominis os verberare, servumque praesto habere, qui crumenam assium plenam gestaret, ut cuicumque, quem depalmaverat, asses secundum legem viginti quinque numeraret, nihil ad rem facit; constat enim ex eodem Gellio ibidem, tunc temporis asses librales fuisse, non leviores, ut ipse probare profitetur. Unde nec tam vasta crumena et immane marsupium imaginandum, ad eos

natus summa fide ex censu contulisset, primores ple-

asses continendos, quales librales essent, ut ipse imaginatur. nam non multos quotidie palma verberasse Veratium existimandum, atque etiam semel ea exhausta iterum repleri potuisse. Atquoquo modo se res habeat, palam est, Gellium haec addere, eodem in libro et eapite paullo infra. *Nam librariis assibus in ea tempestate usus est populus Romanus.* Postremo et e Livii verbis demendus scrupus; namque aït nondum cusum argentum, et ideo aes grave in aerarium delatum. Cujus contrarium alibi affirmasse videtur. namque l. 1, (53, 3.) tradit, Suessa Pometia vi capta, praedaque divendita *quadraginta argenti aurique talenta* redacta: ex quibus videtur innuere, argentum signatum tunc fuisse. Respondemus, talentum duplex fuisse, numarium unum, ponderale alterum, et talentum ponderale accepisse Livium, non numarium; hoc autem septuaginta librarum fuisse, quam saepissime tradit Servius auctoritate Plauti, 5. Aen. eo loco: *auri argentique talenta.* (ad v. 112.) et l. 9. ibi: *auri duo magna talenta.* (ad v. 265.) Africanus talentum omne pondo sexaginta tradit. Numarium talentum Hebraeorum tetradrachmam fuisse, scribit Budaeus de asse l. 4. Sed de re hac alibi plura, quum multiplicia reperiantur apud scriptores talenti gravia pondera, et valore inter se, uti et nomine, valde differentia. M. DONAT. Pleraque, quae Donatus ad hunc locum notavit, hausit ex Fr. Hotomanno de re numm. c. 7. et 8. quibus agit *de aere gravi* et *de assibus levioribus*; adeo ut ne quidem manifesta vitia sive aberrantis Hotomanni, sive operarum, emendarit; quale est, quod *Manlii nexi nomine* pecuniam solutam dixerit, et Senec. *De Consolatione ad Albinum* laudarit, pro *ad Albinam.* ita enim hic liber olim a quibusdam inscribebatur. Ex ejus itaque scriptis quum tantum in hac re profecerit, laudari nequit, quod tamen ipsum accusaverit, quasi crediderit, asses, quo tempore adhuc librales essent, *aes grave* dictos fuisse; quem errorem, a Salmasio commissum, refellit Gronov. 3. de Pecun. vet. 15. Ea autem an etiam Hotom. sententia fuerit, mihi non constat. Verba enim, quae Donatus ex eo laudavit, quaesita invenire non potui. Posset quidem simile quid colligi ex illis c. 7. *Aes grave permansit, usque ad id tempus, quo unciales et semunciales asses facti sunt.* Verum his verbis tantum indicat, post Servium regem omnes asses fuisse librales, (qui deinceps *gravis aeris* nomine indicati sunt) usque dum unciales et semunciales fierent. Aliam sententiam Hotom. fuisse patet ex c. seq. *Locis omnibus ejusmodi gravium assium mentio fit, quasi de re antiqua et obsoleta, atque ita Gravium appellatione adjecta, ut eo tamquam signo a levioribus distinguerentur.* ubi ideo *gravium* appellationem adjectam scribens, ut a levioribus distinguerentur, satis indicat, tum demum ita dictos esse, quum jam leviores, a quibus distinguendi erant priores, cudi coepti essent. Quod etiam ad factum Veratii a Gellio memoratum adtinet, utrum ibi nummi librales intelligantur, incertum est; mihi tamen Hotom. sententia magis probatur. Verba enim Gellii *librariis assibus in ea tempestate populus usus est* referenda sunt ad tempus, quo leges duodecim tabularum latae sunt. Non addit autem ad idem tempus factum Veratii pertinere; immo *praetorum*, poenam duodecim ta-

bis, nobilium amici, ex composito conferre incipi-
8 unt. quos quum et a Patribus conlaudari, et a mi-
litari aetate tamquam bonos cives conspici vulgus
hominum vidit, repente, spreto tribunicio auxilio,
9 certamen conferendi est ortum. et, lege perlata de

bularum ob factum illud Veratii mutantium, subjuncta mentio ostendit, Veratium hunc alio tempore vixisse; fortasse igitur vixit, postquam jam asses unciales vel semunciales facti essent. Ceterum, quid per *aes grave*, intelligendum sit, haud levis nostro tempore lis enata est inter Lud. Kusterum, et Col. Perizonium. Quorum ille in Diatrib. Antigronov. p. 61. J. Fr. Gronovii sententiam, loco laud. propositam, refellens, per aes grave intelligebat quoscumque nummos aereos, cum argento et auro signato comparatos; ea enim metalla, si pretii et aestimationis ratio habeatur, pondere aeri longe cedere. Id probare conatur ex hoc loco, ubi *aes grave*, tum quidem adhuc asses librales, non tamen quatenus erant librales, sed quatenus erant aerei, comparantur cum *argento signato*. Hic vero in Dissert. de Aere Gravi Gronovii sententiam defendit, docens, postquam asses sextantarii, unciales et denique semunciales signari coepti sunt, *aeris gravis* adpellationem invaluisse, eoque nomine indicatos fuisse asses librales, ut distinguerentur ab assibus alterius ac levioris ponderis. Hoc loco autem apud Livium nullum usum habere posse vocem *gravis*, si id notaret, quod Kusterus voluit; certe non opus fuisse, lectorem isto epitheto monere, *aes* illud de ipso aere, non argento, signato intelligendum, quum diserte dicatur *nondum fuisse* tunc *argentum signatum*. Cujus etiam sententia longe verior videtur. Praeterea *nondum signatum erat argentum* alio ordine legit Lovel. 1. etiam *es gravis*, pro *aes grave*, Lipsiens. qui insuper *ad eraunum*, pro *ad aerarium*, praefert literis *ri* male in *n* coalescentibus. V. ad 3, 30, 3.

§. 7. *Ex composito conferre incipiunt*] *ex composito ferre* Leid. 2. Lovel. 4. et Haverk. [Veith.] V. ad 5, 20, 5. In verbis praecedentibus *fide summa*, trajectis vocibus, Harlej. 2.

§. 8. *Quum et a Patribus collaudari, et a militari aetate*] *quum et Patribus collaudari* Voss. 2. et Lovel. 3. *quum ex Patribus collaudari* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *quum a Patribus collaudari* Lovel. 2. et Lipsiens. *quum ab pluribus collaudari* Haverk. Deinde *et militari aetate* Lovel. 3. et Harlej. 2. *et ab militari aetate* Haverk. Mox in verbis sequentibus *vulgus humanum*, pro *hominum*, praefert Harlej. 1.

Spreto tribunicio auxilio certamen conferendi est ortum] *sumto tribunicio auxilio* Portug. et Lipsiens. quod tamen in margine utriusque cod. emendatum est, altera lectione *spreto* ei adscripta. *spreto auxilio tribunicio* Lovel. 3. Tum *conferendi certamen* Portug.

§. 9. *Exercitum magna ex parte voluntarium novi tribuni*] *magis ex parte* Voss. 2. V. ad 2, 48, 1. Tum *ne vi tribuni* Leid. 2. Paullo ante *at lege perlata*, pro *et lege*, Haverk. solito errore. V. ad 36, 35, 7. *et in lege perlata* Lovel. 3.

indicendo Vejentibus bello, exercitum magna ex parte voluntarium novi tribuni militum consulari poteſtate Vejos duxere.

LXI. Fuere autem tribuni T. Quinctius Capitolinus, 1 Q. Quinctius Cincinnatus, C. Julius Julus iterum, A. Man-

§. 1. *Fuere autem tribuni*] Et hic sarcinatorum cento est meo quidem judicio. Dederat Livius: *novi tribuni militum consulari poteſtate Vejos duxere T. Quinctius Capitolinus* etc. J.FR.GRON. Ita Livium loqui potuiſſe, certum est; an vero ita scriptum reliquerit, admodum dubito. V. supra ad 3, 22, 3.

P. Quinctius Cincinnatus] Ita primus Curio edidit. Omnes priores habent *Q. Quintius*, vel *Qu. Quintius*. Et ita etiam praeferunt Portug. et Klockian. *Quintus Quintius* vel *Quinctus Quinctius* Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. et Harlej. 1. *Quintus* vel *Q. Cincinatus*, nomine gentili, quod a praenomine interceptum est, omiſſo, Lovel. 5. et Haverk. quemadmodum contra praenomen *Quintus*, a gentilitio *Quinctius* interceptum, deerat in Florent. Lovel. 2. 4. Lips. Harl. 2. Gaertn. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. V. supra ad 4, 49, 1. *T. Quintius Capitolinus quinto, Quintius Cincinnatus* habet Fragm. Hav. *Quinti* itaque praenomen, quo eum etiam adpellat Pighius in Annal. ad ann. CCCXLVIII. p. 307. recepi in contextum. Certe *Publii* praenomen in gente Quinctia rariſſime, in ejus autem familia Cincinnatorum numquam obeurrit.

C. Julius Tullus iterum] *Julius Julus*, ut dixi [ad 4, 35, 4.] SIG. Praenomen deest in Harlej. 2. et Haverk. *Cn. Julius* vocatur in Fragm. Hav. *Claudius Julius* in edd. vetuſtis usque ad Moguntinos, qui *Caji* praenomen reſtituerunt. *Tullius* ejus cognomen scribitur in Voſſ. 2. Lovel. 3. Lipsiens. et Haverk. *Tullus* in Florent. Voſſ. 1. Leid. utroque, Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. utroque, Portug. Gaertn. Fragm. Hav. et editt. ante Sigonium. Voces *Tullus* et *Julus* paſſim commutari supra vidimus ad 1, 30, 2. *IVLVS* autom diserte in Fragm. Faſtor. Capitolin. voeatur.

A. Manilius] *A. Manlius* ex tribunatu hujus Capitolino: praeterea *Manilii* plebeji, hic patricium quaerimus. Item *Aulus* praenomen *Manliorum*, non *Maniliorum*. SIG. *A. Manilius* ex meis tantum praeferunt Voſſ. 2. Lovel. 3. 4. et Gaertn. *A. Mallius* priscae editt. pro quo Tarvis. anni 1485. *A. Manlius* substituit; Aldus *A. Manilius*. Sed recte Sigonius *A. Manlius* revocavit, quod servant reliqui scripti. V. ad 34, 53, 2.

L. Furius Medullinus tertium] Anno ab urbe condita CCCLVII. rursus tertium fit hic Lucius tribunus mil. cons. poteſtate [infra 5, 14, 5.] Quare neceſſe est, ut alterutro in loco *Sex. Furius* legatur: neque enim idem bis potest *tertium* fuiſſe tribunus. Eadem de cauſſa anno CCCLV. [5, 12, 10.] *Sextum Furium Medullinum quartum* legam. Omnino in his praenominibus tantus est error, et tam nulla propemodum via ad veritatem, ut de eis desperarim. Furium enim Medullinum ab anno CCCXXIII. ad annum CCCLXIV. decies ter habebis in magiſtratibus. In Chronologia noſtra haec magna cura digeſſimus, ideoque

lius, L. Furius Medullinus tertium, M'. Aemilius Mamer-
2 cinus. Ab his primum circumsessi Veji sunt; sub cujus
initium obsidionis quum Etruscorum concilium ad fanum Voltumnae frequenter habitum esset, parum constitit,

hic obiter ea annotamus. Lector ipse despiciat. GLAR. Pighius in Annal. ad ann. CCCXLVIII. p. 207. auctoritatem Fastorum Capitolin. secutus, L. Furium hoc anno secundum tribunatum obtinuisse existimat, ideoque τὸ *tertium* ex errore forsan librariorum natum esse. Ejus praeeuntis vestigiis institit postea Gruterus, qui in postrema editione *iterum*, pro *tertium*, in contextum recepit; quod recentiores omnes retinuerunt, sed invitis, quoscumque consului, codd. scriptis. Nam *tertium* est in Florent. Voss. 1. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 1. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. *tercium* in Leid. utroque, et Portug. *tertio* in Voss. 2. Lovel. 3. Harlej. 2. et Haverk. *III.* in Hearnii Oxon. B. et N. in quorum posteriori etiam exstabat *IIII.* Omnino *tertium* legendum esse evincunt, quae supra notantur ad Liv. 4, 44, 1. ubi monitum est, inter Livium et Fastos Capitolinos dissensum in hac re esse. Quum autem idem dissensus in iisdem *L. Furiis* etiam in aliis locis occurrat, in quibus Gruterus Fastos illos secutus non est, eos uno hoc loco probare, et ita capiti humano cervicem equinam jungere, non debuerat. Ex iisdem, quae l. l. dicta sunt, etiam patet, Glareani, praenomen Furii mutantis, conjecturam admitti non posse. Id enim non modo in scriptis et editis, sed in Fastis Capitolinis etiam constanter est *Lucius*. Ceterum quum Lugdunenses anno 1553. per errorem operarum *Purius*, pro *Furius*, edidissent, eumdemque errorem Parisini anno 1573. iterassent, proximi editores pro eo dederunt *Spurius*; quod recentiores secuti sunt usque ad Gronovium, qui recte mutavit anno 1665. revocans *Furius*.

M. Aemylius Mamercus] *M'. Aemilius Mamercinus* ex tribunatu hujus Capitolino. SIG. *C. Aemilius* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Lipsiens. Portug. Gaertn. Haverk. et apud Hearnium Oxon. L. 1. 2. et C. *Cn. Aemilius* Fragm. Hav. *M. Aemilius* Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. et editi ante Sigonium; cum quo, *M'. Aemilium* restituente, faciunt Voss. 1. et Harlej. 1. In hoc praenomine saepissime a librariis peccatum est, qui plerumque pro *Manio*, quod minus notum erat, dederunt *Marcus*. V. infra ad 27, 25, 2. *Mamercus*, pro quo Sigonius recte emendavit *Mamercinus*, superest in plurimis scriptis. Alibi etiam similiter peccatur. V. infra ad 8, 18, 4.

§. 2. *Quum Etruscorum concilium ad fanum Vulturnae frequenter habitum esset*] Codex antiquus habet *ad fanum Voltumnae*. Sic l. 6, [2, 2.] *Hinc*, inquit, *Hetruriae principum ex omnibus populis conjurationem de bello ad fanum Voltumnae factam mercatores afferebant*. RHEN. *Etruscorum consilium* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. quinque, Lipsiens. Port. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et multi ex editis ante Aldum, qui *concilium* substituit; quod similiter exstiterat in edd. Rom. anni 1472. et Parm. anni 1480. Et recte, si-

stitit, bellone publico gentis universae tuendi Vejen-
tes essent. Ea oppugnatio segnior insequenti anno 3
fuit, parte tribunorum exercitusque ad Volscum a-
vocata bellum. Tribunos militum consulari pote- 4
state is annus habuit C. Valerium Potitum tertium,

quidem communis conjunctorum populorum respublica non *consilium*, sed *concilium* vocetur teste Gronovio ad Liv. 44, 2, 5. Et ita servant optimi codd. Florent. Voss. 1. Leid. 1. Harlej. 1. Klock. et cum iis Harlej. 2. Pari modo in quibusdam codicibus peccatur infra 5, 1, 8. Tum *Vultumnae* Voss. 2. Lovel. 3. *Voltumis* Leid. 2. *Volturnae* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et excusi antiquiores. Sed *Voltumnae* non modo praeferunt reliqui scripti, sed et ex editionibus Rom. anni 1472. Parm. anni 1480. Tarvis. utraque, Venetae annorum 1495. et 1506. Ascensianae annorum 1510. 1513. 1516. 1530. Mogunt. Cervicorni, et Paris. 1529. *Vultumnae* Froben. prior. V. supra ad 4, 23, 5. Praeterea Cl. Ant. Perizonius in marg. Livii conjecit scribendum *frequens habitum*, ut sensus esset, plurimorum populorum legatos convenisse. V. supra ad 2, 45, 6. Sed et vulgatum ferri potest, indicans legatos populorum Etruriae non semel convenisse, sed plura concilia habita fuisse, quo sensu *omnia concilia* Etruriae memorantur infra 5, 1, 8. et c. 5, 8. *Periculi, quod differendo bello adimus, num oblivisci nos haec tam crebra Etruriae concilia de mittendis Vejos auxiliis patiuntur.* Vel etiam *frequenter* eodem sensu, quo *frequens* accipi potest, in concilio magnam legatorum multitudinem adfuisse: ut supra 1, 11, 4. *Romam inde frequenter migratum est, a parentibus maxime ac propinquis raptarum.* In verbis praecedentibus *subsidionis*, pro *obsidionis*, habet Gaertn.

Bellone publico gentis universae tuendi Vejentes essent] Haec verba a m. 1. desunt in Portug. Postea tamen a m. 2. margini adscripta sunt. Tum *universi tuendi Vejentes* Gaertn. et Florent. a m. 1. contra *gentis universae tuendae* Lovel. 5. Deinde *venientes essent* Lovel. 1. V. supra ad c. 52, 7. Paullo ante *parum constituit*, pro *constitit*, Lovel. 4. et 5.

§. 3. *Parte tribunorum exercitusque ad Volscum advocata bellum*] Codex antiquus habet *avocata*. RHEN. *advocata* quidem in plerisque codd. superest, *avocata* tamen praeferunt Harl. 1. Gaertn. Kloek. et editt. principes, pro Moguntini demum *advocata* subposuerunt. Verba haec saepe commutantur. V. supra ad 1, 6, 1, (*8, 23, 11.) et Cl. Cortium ad Plin. 1. Epist. 24. *avocata ad Volscum bellum*, nempe ab obpugnatione Vejorum. Infra 37, 9, 1. *Inter haec Phocaeae seditio orta, quibusdam ad Antiochum multitudinis animos avocantibus.* ubi etiam male *advocantibus* Vossian. V. supra plura similia, ad 1, 57, 8. *ad Volscum advocatum bellum* Lovel. 4. 5. et Lipsiens. Cujus erroris fontem v. supra hoc lib. c. 44, 5. Paullo ante *in sequenti anno*, divisis vocibus, pro *insequenti*, primae edd. Ita et in edd. vetustis supra peccatum erat hoc lib. c. 58, 6.

§. 4. *C. Valerium Potitum tertium*] *Cn. Valerium* Fragm. Hav.

M.' Sergium Fidenatem, P. Cornelium Maluginensem, Cn. Cornelium Cossum, K. Fabium Ambustum,

invitis Fastis Capitolinis et Diod. Siculo l. 14. p. 405. *Claudium Valerium* vetusti impressi usque ad Mogunt. Tum *Poutum*, pro *Potitum*, librarii aberratione, Leid. 2. *Potutum* Lipsiens. Praeterea *tert.* Leid. 1. *tertio* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Paullo ante *hiis aunis*, pro *is auuus*, Lipsiens.

M. Sergium Fideuatem] Scribe *M.' Sergium* ex tribunatu ejus Capitolino et ex Diodoro [l. 14. p. 405.] qui *Μάνιον Σέργιον* hunc vocat: praeterea ex veteribus libris, qui *Manlium Sergium* habent. Fuisse autem Sergiorum praenomen *Mauius*, argentei nummi indicant, qui multi cum apud alios, tum apud Clarissimum patrem tuum sunt, cum his literis *M' SERGI. SILUS.* SIG. *M.' Sergium* scribendum etiam Pighius opinatur in Annal. ad annum CCCXLIX. p. 208. Ejus loco *M. Sergium* est in Florent. Voss. 1. Leid. utroque, Lovel. 1. et editt. vett. solito errore. V. supra hoc cap. ad §. 1. Proxime ad veram scripturam accedunt Lovel. 2. 5. Harlej. 2. et Portug. [Veith.] qui *Maulium Sergium* exhibent. ut et Lipsiens. in quo est *Malium Sergium*. Ex eo factum est *Mauilium Sergium* in Voss. 2. Lov. 4. Gaertn. et Haverk. *Mamilinm Sergium* in Lovel. 3. *Mallium Sergium* in Fragm. Hav. Solus Harlej. 1. recte *Mauium Sergium* praefert; cui suos consonare monuit Cl. Hearne.

P. Cornelium Maluginensem, Cn. Coruelium Cossum] *P. Cornelium Cossum*, reliquis omissis Leid. 2. *Fideuatem nelium Cossum* Harlej. 1. Repetita vox *Cornelium* librariorum negligentiae occasionem dedit. V. ad 9, 11, 11. *P. Cornelium Cossum*, *P. Cornelium Maluginensem* in Oxon. N. legi, testis est Hearne. Maluginensis Cornelii praenomen *P.* omittitur in Lovel. 1.

Cn. Coruelium Cossum, *C. Fabium Ambustum*, *Sp. Nautium Rutilum iterum*] Et horum tribunorum nomina mire variant codices. Cornelius saepe ante fuit, saepius et Fabii Ambusti. Itaque *Cn. Coruelium Cossum IIII.* legam, et *C. Fabium Ambustum iterum.* Porro Sp. Nautius Rutilius anno CCCXXXIX. tertium fuit tribunus militum cons. pot. Quare, si modo non est alius, hic *quartum* adjiciendum: nisi quis dicat codices errare, ut certe saepiuscule. Sequente etiam libro [c. 10, 1.] anno CCCLIV. pro *C. Cornelio* quidam *Cu. Coruelium* reposuerunt, cum eo tamen in loco *iterum* dicatur, qui tum *quintum* fuerat. GLAR. Diodorus [l. 14. p. 405.] hunc C. Fabium Ambustum *Καίσωνα Φάβιον* vocat, id est *Caesouem Fabium*, itemque Capitolini scriptores, apud quos est hoc anno *K. FABIVS.* Quare ita legendum est. SIG. *M. Cornelium* est in Voss. 1. et Lovel. 1. *T. Cornelium* in Harlej. 2. et Haverk. *P. Cornelium* in Lovel. 5. *C. Cornelium* in Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. Lipsiens. Port. Gaertn. et Fragm. Hav. Sed *Cu.* vel *Gn. Cornelium* cum editt. praeferunt Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. Deinde Cosso notam iterati tribunatus addunt Fasti Capitolini. Et quidem duo alii Cn. Cornelii Cossi ante hunc annum tribuni militum consulares memorantur: unus, qui eam dignitatem gessit ante decem annos c. 49, 7. alter, qui biennio ante c. 58, 6. Quin et alius

Sp. Nautium Rutilum iterum. Cum Volscis inter 5
Ferentinum atque Ecetram signis conlatis dimica-

adhuc *Cn. Cornelius Cossus iterum* tribunus militum consulari potestate obcurrit infra 5, 10, 1. Forte igitur, qui nunc eo munere fungitur, idem est atque ille, qui priori loco Livii memorabatur, quem Pighius in Annal. ad annum CCCXXXIX. *Marci filium Marci nepotem* vocat; hic vero patris et avi praenomina omittit. Forte etiam, qui 5, 10, 1. refertur, is est, qui c. 58, 6. obcurrit. Certe Pighius utrumque illum *Auli filium Marci nepotem* adpellat. Licet itaque revera Cn. Cornelius Cossus hoc anno iterum tribunus militum consulari potestate fuerit, non tamen propterea etiam contextui Liviano iteratae dignitatis nota inserenda est. V. supra ad 2, 16, 7. Praeter modo memoratos nulli alii Cn. Cornelii Cossi eo munere functi obcurrunt. Ex his itaque patet, perperam Glareanum legendum credidisse *Cn. Cornelium Cosium IIII.* Neque felicius rem gessit conjiciendo *C. Fabium Ambustum iterum* scribendum esse. Alibi enim C. Fabius Ambustus, qui tribunatu consulari usus est, ante hunc annum non invenitur. Ei autem *Caji* praenomen tribuunt Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Lips. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Praenomen omittitur in Portug. Sed editi antiquiores *Claudium Fabium* vocant. Recte vero Sigonius *Kaesonem Fabium* emendat. Vide, quae notantur ad 4, 58, 6. Praenomina *Cajus* et *Kaeso* saepissime commutantur. V. supra hoc lib. ad c. 54, 3. Denique *Rutilium* perperam non modo editt. priscae, sed et omnes codd. scripti, nisi quod *Rutullium* sit in Haverk. V. supra hoc lib. ad c. 52. 4. Eum *tertium* illam di-gnitatem hoc anno adeptum esse, statuunt Fasti Capitolini, quorum sententiam probat Pighius in Annal. ad ann. CCCXLIX. p. 208. Contra Glareani sententiam probari a quodam Von Trewen in Fastis Livianis auctor est Cl. Hearne. Ter jam antea quidam Sp. Nautius Rutilus a Livio memoratus est tribunus consularis hoc lib. c. 35, 4. c. 44, 13. et c. 47, 8. Verum non unum eumdemque Nautium fuisse, qui, ut Glareanus credidit, omnibus illis annis hanc dignitatem gessit, constat tum ex Livio, qui posteriori loco memoratum tantum *iterum* eo anno tribunum fuisse testatur, tum ex Livii hoc loco, qui nunc memoratum Nautium similiter *iterum*, et ex Fastis Capitolinis, qui eum *tertium* illa dignitate functum tradunt. His autem invitis quo colore *quartum* substituendum esse, viri docti contendere velint, non adsequor: praesertim quum controversiam non moverint loco supra c. 47, 8. ubi *iterum* tribunus militum consulari potestate dicitur. Ceterum *iterum* pertinaciter hoc loco servant libri scripti et editi. An ergo dissensus inter Livium et Fastos Capitolinos statuendus? qui in eo consentiunt, quod quatuor illorum annorum tribunatus militares a duobus Rutiliis administratos tradant; verum in eo in diversa abeunt, quod illorum Rutiliorum secundum Fastos alter semel, alter ter; secundum Livium uterque bis magistratum illum adeptus sit. Et forte quidem, qui c. 35, 4. memoratur, hanc dignitatem iterum gessit c. 47, 8. qui vero refertur c. 44, 13. hoc loco secunda vice ad eam dignitatem subvehitur.

§. 5. *Inter Ferentinum atque E-*

6 tum. Romanis secunda fortuna pugnae fuit. Artena inde, Volscorum oppidum, ab tribunis obsideri coepta. inde inter eruptionem tentatam, compulso in urbem hoste, occasio data est Romanis irrumpendi. praeterque arcem cetera capta. in arcem
7 munitam natura globus armatorum concessit. Infra arcem caesi captique multi mortales. arx deinde obsidebatur: nec aut vi capi poterat, quia pro spatio loci satis praesidii habebat; aut spem dabat de-

cetram] *intra* Voss. 2. errore admodum frequenti. V. mox §. seq. et infra ad 5, 27, 2. Tum *Ferentium* Lovel. 5. *Feretinum* Harlej. 2. V. ad 7, 9, 1. Hinc *e cetere* Leid. 1. *Ecateram* Florent. Voss. 1. Lovel. 1. 2. Harlej. 1. et Fragm. Hav. *Eteteram* Leid. 2. et Lovel. 5. *Ecoteram* Gaertn. *Ecoteriam* Lovel. 4. *Aceteram* Harlej. 2. *Acaeterâ* Haverk. *Aienam* Portug. *Ceretam* Voss. 2. *ceteram* Lipsiens. *Cecetam* Lovel. 3. V. ad 2, 25, 6.

Romanis secunda fortuna pugnae fuit] *secunda fortuna pugna fuit* Lovel. 2. 4. 5. Lipsiens. Gaertn. et Fragm. Hav. *secunda fortunae fuit* Harlej. 2. *secunda fortuna fuit* Hearnii Oxon. B.

§. 6. *Artena inde Volscorum oppidum ab tribunis obsideri coepta*] *Arteria* Leid. 2. litera *n* in *ri* dissoluta. Ut etiam mox §. 9. et 10. V. ad 3, 30, 3. *Arcena* Lovel. 2. *Arteua* Lovel. 5. Hinc *a tribunis* Voss. 1. Leid. 2. Gaertn. Lovel. 1. 4. et Lipsiens. Tum *coepta obsideri* Lovel. 2.

Inde inter eruptionem tentatam, compulso in urbem hoste] *intra eruptionem* Voss. 2. V. modo ad §. praec. *inter eruptionem tentatum* Haverk. et Lovel. 4. Ex quibus prior etiam *compulso in urbe hoste* praefert. Verba autem *inde inter eruptionem tentatam* etc. *cetera capta* deerant in Leid. 2. Cui errori caussam dedit similitudo vocum *coepta* et *capta*.

Praeterque arcem cetera capta] Ita Froben. primus edidit anno 1531. Priores editiones non modo, sed etiam scripti *praeterquam arcem* exhibent. Tum *ecetera capta* Lipsiens. Paullo ante *occasio data est Romanis irrumpendo*, pro *irrumpendi*, Lipsiens. *irrumpendis* Florent. a m. 1. Qui error unde profluxerit, v. ad c. 44, 5.

In arcem munitam] Valde molestum est, sexies tam propinquis locis *arcem* nominari: nec fecisse Livium puto. Quis enim haesitaret, si sic legeretur? *praeterque arcem caetera capta. in eam munitam natura globus armatorum concessit. Infra arcem caesi captique multi mortales. Ipsa deinde obsidebatur*, etc. *taedioque recessum inde foret, ni servus prodidisset.* Sed quia scripti nihil mutant, feramus oportet. J. FR. GRON. V. ad 1, 3, 9. Supra hoc lib. c. 55, 4. *Nuncii veniunt, arcem Carventanam, dilapsis ad praedam militibus, qui in praesidio erant, Aequos, interfectis paucis custodibus arcis, invasisse. alios*

ditionis, omni publico frumento, priusquam urbs
caperetur, in arcem convecto. taedioque receſſum 8
inde foret, ni servus arcem Romanis prodidiſſet.
ab eo milites per locum arduum accepti cepere. a
quibus quum cuſtodes trucidarentur, cetera multi-
tudo, repentino pavore obpreſſa, in deditionem ve-
nit. Diruta et arce et urbe Artena, reductae legio- 9
nes ex Volscis omnisque vis Romana Vejos conver-
sa est. Proditori, praeter libertatem, duarum fa- 10

recurrentes in arcem, alios palantes in agris caesos.

§. 7. *Infra arcem caesi captique multi mortales*] *Intra arcem* apud Hearnium Oxon. B. V. infra ad 34, 50, 3. *Infra arcem caesi captioque loci satis praesidii habebat*, reliquis omiſſis, Gaertn.

Nec aut vi capi poterat, quia pro spatio loci satis praesidii habebat] *nec aut vi capti poterat* Lovel. 1. *necavit vi capi* Harlej. 2. qui idem etiam *pro spatioso loci satis praesidium habebat* praefert. Tò *quia* exsulat a Voſſ. 2. et Lovel. 3. Mox *loci et satis praesidii habebat*, voce perperam adscita, Lovel. 4. [*loci qui satis* Veith.] *dabatur*, pro *dabat*, Harlej. 2. V. infra ad 39, 22, 8. Tum *aut spem dabat* perperam deeſt in Florent. Erroris cauſſa fuit similitudo syllabae finalis vocum *habebat* et *dabat*.

Omni publico frumento etc. *in arcem convecto*] *omnia* Harlej. 2. Deinde *publico strumento* Voſſ. 2. *publico inſtrumento* Lovel. 3. Tandem *in arcem convento* Leid. 1. *in arcem convectae* Harlej. 1. *in arcem convectos* Harlej. 2.

§. 8. *Ni servus arcem Romanis prodidiſſet*] *nisi* priscae edd. Primus Aldus vulgari curavit *ni servus*. Et ita omnes scripti. V. ad 23, 1, 8. Hinc *Romanis arcem prodidiſſet* Voſſ. 2. Vox *arcem* non comparet in Lipsiens.

Per locum arduum accepti cepere. a quibus] *accipi* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Tum *capere. ab quibus* Haverk. *ceperet. a quibus* Harlej. 2. Mox *repentino favore* Lovel. 1. V. supra ad 3, 33, 7. *repentino clamore* editi usque ad Aldum, qui reposuit *pavore*, consentientibus reliquis libris exaratis. Alibi *clamor* et *pavor* commutantur. V. infra ad 7, 36, 3. Poſtea *inde dicationem*, pro *in deditionem*, Leid. 1.

§. 9. *Diruta et arce et urbe Artena*] *Dirupta* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1, 5. Lipsiens. et Haverk. solito errore. V. ad 9, 45, 17. Praeterea *Arceua* Portug. et Lovel. 2. *Arteria* Leid. 2. V. supra ad §. 6. et mox ad §. 10.

Vis Romana Vejos conversa est] *Vejos versa est* Haverk. *Vejos commiſſa est* Voſſ. 1. Sed in margine deinde emendatum erat *conversa est*.

§. 10. *Proditori, praeter libertatem, duarum familiarum bona in praemium data*] *Proditori autem* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. Lipsiens. Portug. et Haverk. Sed

miliarum bona in praemium data. Servius Romanus vocitatus. Sunt, qui Artenam Vejentium, non
11 Volscorum, fuiffe credant. Praebet errorem, quod ejusdem nominis urbs inter Caere atque Vejos

reliqui additam vocem non agnoscunt. V. ad 21, 40, 11. Tum *propter libertatem* Leid. 1. et Fragm. Hav. Alibi pari modo variare librarii soliti fuerunt. Ita 3, 40, 5. 6, 18, 9. c. 29, 6. c. 35, 1. 9, 2, 6. (* c. 26, 4. 34, 41, 1. 36, 11, 7.) V. Cel. Burmann. ad Nason. 5. Met. 159. 8, 458. et ad 13, 713. Tum *duarum familiarum bonorum* Leid. 1. *duarum familiarium bona* Gaertn.

Servius Romanus vocitatus] Vet. lib. *servus*. SIG. *servus* etiam Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Pariter *servus* et *Servius* commutantur supra 1, 40, 3. At omnia haec tria vocabula deficere in Oxon. C. auctor est Cl. Hearne.

Sunt, qui Artenam Vejentium, non Volscorum, fuiffe credant] Vellem, Livium et in aliis tam sollicitum fuiffe oppidorum nominibus, nec barbarorum tantum, sed ipsius Italiae; quod nimis saepe fortaffe querimur, at non absque caussa, ut suis locis oftendimus. GLAR. *Arcenam* Lovel. 2. et Portug. *Arteriam* Leid. 1. V. supra ad §. 9. Tum una voce auctior *Vejentium, non Volscorum, urbem fuiffe* Oxon. L. 1. apud Hearnium; quod a scriba profectum puto. Mox *sed eam reges Romani delevere, Caeretumque, non Vejentium, fuerat.* Deinde *credunt* Voff. 2. Lovel. 2. 3. Portug. et Fragm. Hav. V. infra ad 42, 66, 9.

§. 11. *Quod ejusdem nominis urbs inter Caere atque Vejos fuerat*] *quo* Lovel. 1. Voff. 1. et Leid. 2. *ejus nominis urbs inter Caere et Vejos* Harlej. 2. *inter ceretam atque Vejos* Voff. 2. et Lovel. 3. Tò *fuit* autem in Portug. tantum exftat in margine.

Sed eam reges Romani delevere] Vet. lib. *diruere*: ut 7, [27, 2.] *Reftitutaque urbs, quam Latini diruerant.* SIG. Significantius hoc verbum [*delevere*,] quam Sigonii *diruere*, stabilitum consensu Pall. duorum, sec. autem *diluere* mendose. GEBH. *diluere* etiam Harlej. 2. et Haverk. quam proxime accedentes ad Sigonii *diruere*. Ita paullo ante hoc cap. §. 9. *Diruta et arce et urbe Artena.* 1, 29, 1. *Legiones deinde ductae ad diruendam urbem.* 42, 63, 11. *Urbs diruta a fundamentis.* Et alibi saepe. Hic tamen reliquis Mftis adhaereo, qui conftanter *delevere* praefcrunt. Infra 5, 21, 2. *Tuoque numine inftinctus pergo ad delendam urbem Vejos.* c. 42, 1. *Non omnibus delendae urbis libido erat.* Juftin. 2, 12. *An ideo moenia veftra condidimus, ut effent, qui noftra delerent.* Florus 2, 15. *Quanta urbs deleta sit, vel ignium mora probari potest.* Ovid. 13. Met. 219.

Non sinat hoc Ajax: delendaque
Pergama poscat.

Et v. 320.

Quem quoniam vates delenda ad
Pergama poscunt.

Silius 15, 558.

Serus deletae post auxiliabere
Romae.

Ubi videnda, quae ab Inl. Heinsio et a me notata sunt.

Caeretumque non Vejentium fue-

fuit: sed eam reges Romani delevere, Caeretumque, non Vejentium, fuerat. Altera haec nomine eodem in Volsco agro fuit, cujus excidium est dictum.

rat] delevere Cere: tumque non edd. Rom. anni 1472. et Parm. 1480. cum cod. Lipsiens. Ei poſtea in paullo recentioribus edd. subſtitutum est *Ceterum quae non.* Et ita praeferunt Harlej. 2. Haverk. Fragm. Hav. et Neapol. Latinii. Pro illo deinde Aldus reposuit, quod nunc vulgo exſtat. Et ita est in reliquis scriptis, nisi quod *Ceretamque*, aberrante calamo, habeat Voſſ. 2. *Ceretaque* Lovel. 3. *Ceretorumque* Lovel. 2. *Caeretiumque* Gaertn. *ceterumque* Lovel. 4. et 5. *Caeretumque* legendum eſſe, monuit etiam Cluver. 2. Ital. Ant. 3. p. 522. Ita *agrum Caeretem* memorat infra 5, 16, 5. *Per agrum Caeretem obliquis tramitibus egreſſi.*

Altera haec nomine eodem in Volsco agro fuit] Arcena haec nomine eodem Lovel. 2. *Artena haec nomine eodem* Lovel. 4. et 5. *Artena haec nomina eodem* Harlej. 2. *Artena hoc nomine eodem* Gaertn. *Altera hujus nomine eodem* Leid. 2. et Lovel. 1. *Altera hoc nomine eodem* Voſſ. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. *Altera erat hoc nomine eodem* Lipsiens. *Altera erat haec nomine eodem* Portug. et Hearnii Oxon. C. Mox *exscidium*, pro *excidium*, edidit Clericus, invitis omnibus scriptis et editis. V. infra ad 5, 15, 9.